

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 05987

GEZAMELTE SHRIFTEN

Sholem Asch

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

שלום אש
געזאמעלמע שריפטען

מאָטקע גנב

עלפטער באַנד

צווייטע אויסגאָבע.

ארויסגעגעבען פון
שלום אש קאָמפּיטע.

1923

Copyright by
Sholom Asch
1923

מִסְמָקֵי גִּבּוֹר

זוי אזוי דער טאטע האט חתונה געהאט מיט דער מאמען.

דער פאטער זיינער, „דער בלינדער ליב“, האָט חתונה געהאַט מיט זיין מוטער, „די רויטע זלאַטקע“, אויף אזא אופן :

דער בלינדער ליב איז געווען אַ יונג, מיט וועל-
כען דאָס שטערטעל האָט געקלונגען. ער האָט געאַרבייט ביי זעליג
דעם שוסטער, (ביי דעם, וואָס האָט יעדעס יאָהר אַ קינד). אן אר-
בייטער איז דאָס געווען איינער אין דער וועלט, גאַלדענע הענד, גע-
קענט אויפנייהען אַ פּאַר קאַמאַשען טאַפּעל-גענייהט, דאָס הייסט
איין זויל האָט זיך געלייגט אויף דער צווייטער ווי אַ טרעפּ. איין
טרעפּ האָט ער בענייהט געל און די צווייטע שוואַרץ, (דאָס איז געווען
זיין מאָדע, וועלכע ער האָט ערפונדען), און אַז דער יונג איז אין די
ערשטע טעג פּסח אויף דער גאַס אַרויסגעקומען מיט אַזאַ פּאַר קאַ-
מאַשען, איז מען געקומען אויף וואונדער קוקען. אלע יונגען האָט
די נכפּה גענומען און אלע האָבען דוקא געוואָלט האָבען אַזאַ פּאַר קאַ-
מאַשען — „טאַפּעל-גענייהט, איין טרעפּ געל און איין טרעפּ שוואַרץ“.

נאָר קיינער האָט עס נישט געקענט נאָכמאַכען. דער יונג האָט פאַר
קיינעם נישט געוואָלט אויפנייהען אַזעלכע קאַמאַשען, כאָטש בעגולד
איהם, „דאָס האָב איך פאַר מיר אליין געמאַכט, און קיינער טאָר ניט
האַבען אַזעלכע שיק, ווי איך האָב“. נור וואָס קומט אַרויס, — אַז
ער איז אַ „טויבען-כאַפּער“ און וויל נישט אַרבייטען. אין מיטען דער
בעסטער אַרבייט, פאַר פּסח אָדער פאַר סוכות לְמַשָּׁל, דאָס שטיקעל
אַרבייט ברענט אונטער די הענד, איז גענוג אַז ליב זאָל דערהערען אַ
פייפען פון הינטען פענסטער, האָט ער שוין דעם קאַפּ אין פענסטעריל
און דער אויג דערזעהט, אַז דער גוי'אישער בעקער לָאָזט אַרויס
זיינע טויבען, וואַרפט ער שוין די אַרבייט און לָאָזט זיך אויפ'ן דאַך
אַרויף צו זיין טויבען-שלאַק, און אָט שטעהט שוין ליב אויף די דע-

כער פון שטערטעל מיט א גרויסען שטעקען אין האַנד און טרייבט די טויבען אונטער הימעל, וואָס ציהט זיך רוהיג איבער'ן שטערטעל אַריבער. און טאָמער זאָגט איהם עפעס דער בעל־הבית, וואַרפט ער דעם קאַמאַש וואָס איז אין דער אַרבייט אין פנים אַרײַן, וואַרפט אַראָב פון זיך דעם שערע, און ער איז שוין נישט דאָ. ער איז נאָך איין מאָל נישט אויסגעווען אַ זמן, אַמאָל שוין אַ מייסטער צו שלאָגען אויף. האָבען חברה שוסטערס זיך געמאַכט אַ יד אחת, ליב'ן ניט צו צולאָזען צום פּאָד. איז נישט אויסגעגאַנגען קיין וואָך — און ליב האָט שוין געאַרבייט ביים „געלען זעליג“. „וואָס זאָל מען טהאָן? — האָט דער געלער זעליג גע'טענה'ט פאַר דער חברה, — אַז דער יונג איז דאָך דער בעסטער בעל־מלאכה אין שטאָדט, און טאָמער דאַרף מען אַן איידעל שטיקעל אַרבייט, וועט עס קיינער דיר נישט אזוי אויפנייהען ווי ליב. אַז ער וויל, גיט ער דיר אַ גוס אָב אַ קאַמאַשעל, נור נאָך וואַרשאַ איהם אוועקצושיקען, אין שווי־פענסטער אַרויסצושטעלען, — נאָ, זעה, דאָס קאַמאַשעל טאַנצט אַלײַן“ — האָט זיך דער געלער זעליג בעלעקט פאַר נחת, ווען ער האָט גערערט וועגען ליב'ס מלאכה, וואַרים ער איז געווען אַ מבין דערויף.

דענסטמאָל טאַקע איז ליב אַ חתן געוואָרען פאַר דער רויטער זלאַטקע, גענאַנגען שפּאַציערען איז ער שוין לאַנג מיט איהר, אין די שבתים האָט מען זיי שטענדיג געטראָפּען אין די סעדרע, אויף די וועגען, הינטער דער שטאָרט שפעט אין דער נאַכט. די רויטע זלאַטקע האָט ניט געקענט קריגען קיין שטעלע צוליעב ליב'ן, יואַרים האָט זיך ליב'ן פּערנלוסט, איז ער זיך אין מיטען העלען טאָג געקומען צו זיין כלה און זי אַרויסגערופּען פון דער קיך און אוועק־גענאַנגען מיט איהר אויף אַ גאַנצען טאָג אין די סעדרע אַרײַן. אין דער היים איז די מילך געלאָפּען, דאָס געפעס איז נישט געווען גע־וואַשען, קיין מיטאג ניט צוגעשטעלט, די בעל־הבית'טע איז שיער ניט אוועקגעפאלען פאַר קרענקונג, „וואָס אַ מויד קען“ — און אַז די רויטע זלאַטקע איז אַהיים געקומען האָט זי שוין געפונען איהר קאַסטען אַרויסגעשטעלט אין הויז אַרײַן: „געה זוך דיר אַן אַנדערע שטעלע“. און נאָך האָט מען געזאָגט אין שטערטעל, אַז די רויטע זלאַטקע גנב'עט אַרויס פון דער קיך די בעסטע ביסענס און טראָגט

זיי אוועק דעם יונג. און טאקע האָט מען אונטער זלאַטקע'ס קישען געפונען איינגעוויקעלט אין פּאַפּיער פּרישע הינדעלעך, אַ שטיק פּיש אָדער די בעסטע קיכעלעך. נור קיינער האָט דאָך אין דער שטאָדט נישט געגלויבט, אַז ליב וועט חתונה האָבען מיט זלאַטקען. נישט איין בעל־הבית'טע האָט איהר נביאות געזאָגט, אַז דער יונג וועט זי אוועקשיקען מיט „אַ פעקעל“, און אלע בעל־בתים האָבען געזעהן, ווי ליב מאַכט אונגליקליך אַ יתומה (ווארים די רויטע זלאַטקע איז געווען אַ יתומה פון טאַטע־מאַמע), אָבער קיינער קען גאָר נישט העל־פען: ווער וועט זיך געהן דאָס לעבען איינשטעלען און זאָגען עפעס דעם יונג? טראַכט זיך ליב: דערפאַר וואָס די שטאָדט האַלט מיך אזוי, אַז איך וועל זי אונגליקליך מאַכען, וועל איך זיי ווייזען, וואָס ליב קען. אין אַ שבת־צורנאַכט איז ער אריין צום רב און געזאָגט:

„רבי! איך וויל איך געבען אַ תקיעת־כּף, אַז איך וועל חתונה האָבען מיט זלאַטקען, אזוי גיך ווי איך וועל נאָר פריי ווערען פון מיר ליטער.“ זאָגט דער רב: — „וואָס טויג מיר דיין תקיעת־כּף? ווייסטו וואָס דאָס הייסט, אַז אַ איד גיט אַ תקיעת־כּף? און טאַמער, חלילה, האַלסט דו דאָס נישט?“

האָט זיך ליב געשוואוירען ביי זיין פּאָטער'ס קבר און ביי זיין קראַנקער מאַמע. האָט מען איהם געגלויבט. האָט דער רב געשיקט נאָך בעריש דעם קצב, דער יתומה'ס אַ פעטער, און מען האָט שבת־צורנאַכט תנאים געשריבען, טאקע ביי'ם פעטער בעריש אין הויז און דער רב אַליין איז געקומען צו די תנאים.

אויפ'ן צווייטען שבת, אַז ליב איז ארויס מיט זיין כּלה איבער דער גאַס שפּאַציערען (ער האָט דענסטמאָל אויפגענייהט צוויי פּאָר קאמאשען מיט דריי טרעפען יעדע: איינע געל, איינע רויט און אייִנע נע שווארץ, פאַר זיך מיט זיין כּלה), האָט שוין קיינער קיין וואָרט נישט גערעדט, אדרבה, דאָס שטעדטעל האָט זיי צוגעשיקט פריינד־ליכע גרויסען, מען האָט ליב'ן „גוט שבת“ געבאַטען ווי אַן אָרענט־ליכען בעל־הבית, און איינער האָט געזאָגט צום אנדערען: „זעהט איהר, וואָס ער איז, איז ער, אָבער אַן עהרליכער יונג איז ער דאָך, ער האָט חתונה מיט דער יתומה.“

נור עס איז נישט אויסגעגאנגען קיין פיער וואָכען, און ליב האָט געבראַכען די שבועה, וואָס ער האָט געגעבען דעם רב „ביי דער קראַנג

קער מאמען און ביי'ם טאמען'ס קבר": ער האָט אָנגעהויבען אריינ-
 שטעלען אַ פיסעל צו באַשע די שניידערקע. געזאגט האָט מען דער-
 נאָך אַז דער יונג איז ניט שולדיג געווען: דאָס האָט איהם די טויבע
 יעכע, דער שניידערקע'ס מוטער, אזוי אריינגעצויגען צו דער מויד,
 ווארים עם האָט זי געקרענקט, וואָס איהר טאָכטער, וועלכע איז נישט
 קיין דיענסט, נאָר אַ שניידערקע, זיצט אין געהאקטע וואונדען, און
 אַ ליאָדע יתומה קריגט אזא חתן (ווארים ליב האָט נאָך די תנאים
 אוועקגעוואָרפען די טויבען און זיך גענומען פעסט צו דער ארכיט).
 דער יונג איז ביי דער שניידערקע אָבגעזעסען גאנצע פרייטאגצור-
 נאכטס און גאנצע שבתים. ביי דער שניידערקע האָט מען געלעזען
 ביכלעך און ראַמאנען, און די יונגען מיט די מוידען זיינען זיך דאָרט
 צוזאמענגעקומען שבת און האָבען ליַעדער געוונגען, אמאָל געטאַנצט,
 — האָט עם איהם אַהין געצויגען. (ארויסצוגעהן שפאצירען האָט
 ער זיך נאָך געשעהמט, — האָבען זיי זיך בעהאַלטען אין דער היים).
 די רויטע זלאַטקע איז גאנצע שבתים אָבגעזעסען אין דער קיך ביי
 דער בעל-הבית'טע אן אָנגעטהאָנענע און געווארט אויף ליב'ן. זי האָט
 זיך נעבעך כחנם די אויגען אויסגעוויינט, עם האָט איהר נאָר נישט
 געהאַלפען. אין שטאָרט האָט מען שוין גערעדט דערפון און די בעל-
 הבית'טע האָט גע'טענה'ט אַז זי האָט איהר באלד אזוי פאָראוים גע-
 זאָגט, אַז זי זאָל זיך נישט אריינלאָזען מיט דעם יונג אין קיינע גע-
 שעפטען, ווארים איהר סוף וועט אזוי זיין. און די רויטע זלאַטקע
 זאָגט נאָר נישט און שווייגט.

דעם ערשטען טאָג שבעות איז עם געווען, האָט זי דעם יונג אָב-
 געווארט אין פינסטערען קאָרידאָר הינטער באַשע דער שניידערינס
 טהור, און ווען דער יונג איז אריין אין הויז האָט זי דערזעהן דורך
 אַ ליכטיגען שפאלט די קאמאשען מיט די דריי טרעפּ גענייהט —
 „איינע געל, איינע רויט און איינע שוואַרץ“, וואָס ער האָט זיך געמאכט
 צו די תנאים, האָט עם איהר געגעבען אזא שטאָך אין האַרצען, אַז
 זי האָט דעם יונג בעגאָסען דאָס גאנצע פרצוף מיט דער פלאַש וויט-
 ריאָל, וואָס זי האָט געהאַלטען הינטער דעם שערץ. דער יונג, אַ
 פער'שרפה'טער, האָט געגעבען אַ פאַל אויף דר'ער, זי איז אָבער ניט
 אנטלאָפען, זי איז אליין ארויס אין הויף און געמאכט אַ געוואלד און
 צעניפּנערופען מענשען צו הילף.

אז מענשען זיינען געקומען, האָבען זיי געפונען דעם יונג ליגען מיט א פערברענטען פנים, בלינד, מיט א פערברענטען אנצוג אין די דריי טרעפערדיגע קאמאזשען, הינטער דער טהיר פון דער שניידערקע, און די רויטע זלאמקע האָט געקניעט נעבען איהם און זיך געוויסען די האָאר פון'ם קאָפּ, זיך געשלאַגען מיט די פויסטען אין דער ברוסט אריין און געשריען: „מענשען, העלפט איהם, זעהט, וואָס איך האָב איהם געטהאָן, זעהט!“

עס איז געקומען דער דאָקטאָר, מען האָט ליב'ן צוגענומען אין האָספיטאל. די רויטע מויד האָט איהם נאָכגעטראָגען דעם הוט מיט דעם קראָגען און זיך געריסען די האָאר פון'ם קאָפּ און האָט געשריען איבער דעם גאנצען וועג: „זעהט וואָס איך האָב געטהאָן, זעהט!“ מען האָט זי גענומען אויף אַ פּאָר טעג אין דער פּאָליציי אריין, לאַנג האָט מען זי נישט געהאלטען. אז מ'האָט זי ארויסגעלאָזט, איז זי באלד געלאָפען צום האָספיטאל, וואו ליב ליגט — מען האָט זי אָבער נישט צוגעלאָזט, האָט זי זיך ארומגערעהט ארום דעם האָס-פיטאל ווי אַ פּערשטויסענער הונד. דערנאָך האָט זי זיך אוועקגע-שטעלט דיענען אויף אַ שטעלע און האָט פאר דעם יונג הינדעלעך גע-קאָכט און יעדען פארנאכט צו איהם אין האָספיטאל געטראָגען. דער וועכטער האָט עס ביי איהר צוגענומען און זי האָט מען אלץ נישט צוגעלאָזט צו דעם יונג: ער וויל זי נישט זעהן, — האָט מען איהר געזאָגט. אָבער זי האָט נישט אויפגעהערט צו טראָגען אין האָספיטאל די יאכעלעך, די געבראָטענע הינדעלעך.

און אַמאָל האָט זי דעם וועכטער אַ גילדען געגעבען אז ער זאָל זי אריינלאָזען. זי איז אריין אין האָספיטאל. אז זי האָט איהם דערזעהן איז איהר נישט גוט געוואָרען. דער יונג איז געווען מיט אַ פנים נישט פון קיין מענשען, נור עפעס אַ מין ווילדע בעשעפעניש מיט פּערקלעפטע אויגען איז געלעגען אויפ'ן בעט. זי האָט זיך גע-געבען אַ וואָרף פאר'ן בעט און ארומגענומען די פיס פון'ם יונג און איינגעגראָבען אין זיי איהר פנים און געקושט זיי און געוויינט. צושריט האָט דער יונג גאָר נישט גערעדט, נישט געריהרט זיך. דערנאָך האָט ער אָנגעהויבען צו שטאַמלען צו איהר, אַז זי זאָל צו-געהן נעהענטער. זי איז צוגעקומען נעהענטער צום בעט און זיך אוועקגעלעגט פאַר איהם ווי אַ הונד. דער יונג, וויפּיעל כּד ער האָט

געהאט האָט געקלאַפּט מיט זיין פּוּיסט איבער איהר קאָפּ. זי האָט אַרונטערגעשטעקט אונטער זיין פּוּיסט איהר קאָפּ, איהר פּנים, כדי עס זאָל איהם זיין לייכטער צו שלאָגען און נאָך יעדען קלאַפּ וואָס זי האָט געקראָגען האָבען איהרע אויגען געגאַסען מיט טרעהרען און איהר פנים האָט געלויכטען פון שמחה.

באלד איז דער וועכטער אריין און דערזעהן די סצענע, האָט ער זי ארויסגעיאָגט, נור די רויטע זלאַטקע האָט נישט קיין איין טאָג פארפּעהלט צו לויפּען אין האָספּיטאל אריין און טראָגען די יאכע-לעד. ווען זי האָט נור צייט געהאַט איז זי שוין געשטאנען הינטער די פענסטער, דעם וועכטער אויסגעפרעגט, דעם דאָקטאָר נאָכגעלאָך פען און די הענד געקושט. נאָך די קלעפּ איז זי שוין דרייטער אריין צו איהם, — און יעדעס מאָל האָט זיך וויעדער אָבגעשפּיעלט די זעל-בע סצענע וואָס פריהער.

אין אַ פּאָר וואָכען ארום האָט מען ליב'ן פון דעם האָספּיטאל אויסגעשריבען. דאָס פנים איז נאָך געווען פּערקלעפּט מיט פּלאַסטי-טערס און די אויגען פארבונדען. די רויטע זלאַטקע האָט אָבער איהר גאנצען אויסשטייער פארקויפט: דעם קאסטען וועש וואָס זי האָט זיך געהאַט אָנגענייהט און דאָס בעטגעוואנד, וואָס די מוטער האָט איהר איבערגעלאָזט, אליין האָט זי נאָך אַ פּאָר גילדען געהאַט אָבגע-שפּאַרט פון דער שטעלע, אויף וועלכער זי איז געווען דורך דער צייט, וואָס דער יונג איז געלעגען אין האָספּיטאל, און זי האָט זיך מיט דעם יונג אריינגעצויגען אין שכנות צו אַ שניידער; דאָרט האָט זי גע-קאָכט פאר איהם יאכעלעך און געבראכט איהם צושלעפּען פון די בעל-הבית'טעם, וואו זי האָט אמאָל געדיענט, איינגעמאכטס. פאר-נאָכט האָט מען געזעהן אין שטעדטעל ווי זלאַטע פיהרט ארויס דעם בלינדען יונג פאר דער טהיר, בעט איהם אויס מיט בעטגעוואנד אַז עס זאָל איהם זיין ווייך צו זיצען, און דערנאָך, ווען דער יונג האָט שוין געקענט געהן, האָט איהם זלאַטקע געפיהרט ביי דעו האַנד אַבער'ן שטעדטעל.

טהייל מאָל, ווען עס האָט זיך דערהערט אַ פּייפען אין גאַס און דער גוי'אישקער בעקער האָט זיינע טויבען ארויסגעלאָזט פון דעם טויבען-שלאַק — די טויבען האָבען זיך גערעהט אין אַ ראָד איבער'ן מאַרק — און דער יונג האָט געהערט דעם רויש פון די טויבען-פליגלען

איבער זיך, האָט ער דעם קאָפּ אין דער הויך געריסען. דענסטמאָל האָט ער בלינדערהייד עפעס געמאַפּט, געזוכט מיט די הענד, זלאַטקע האָט געוואוסט וואָס ער וויל — און זי האָט אַרונטערגעשטעקט דאָס פנים אונטער דעם יונג'ס פויסט און דער יונג פלעגט זי שלאָגען מיט די פויסטען וואוהין ער טרעפט...

אין אַ פּאָר חדשים ארום האָט מען פון דעם יונג'ס פנים אַראָב־גענומען דעם פלאסטער, דאָס פנים איז איהם געווען אָבגע'שרפה'ט, מיט אַ רויהער רויט־פלייש בעוואקסען איבער'ן גאַנצען פּרצוף. איין אויג איז איהם אויסגעברענט, דאָס צווייטע האָט מען געראטעוועט, ער האָט קוים אויף דעם געזעהען, און פון דענסטמאָל אָן רופט מען איהם: „דער בלינדער ליב“. דערנאָך האָט ער געשטעלט אַ שטילע חופּה מיט זלאַטקען. קיינער איז אויף דער חתונה ניט געווען, דער אלטער דין האָט קדושין געגעבען, און דער פעטער בעריש האָט אַ ריפּ פלייש געבראכט פון יאַטקע און אַ פעטען מיטאג אָבגעקאָכט. דערנאָך האָבען זיי זיך געדונגען אַ שטיבעל פאַר אַ יאָהר, דער פעטער בעריש האָט אַ פּאָר זאַכען געשענקט אין בעל־הבתישקיים אַרײַן. צו דער אַרבייט איז שוין ליב ניט געגאַנגען — ער האָט געזאָגט, אַז ער האָט פאַרנעסען די מלאכה — האָט ער זיך אין גאַס אַרומגעדריעהט פּוסט און פאַס. זלאַטקע האָט זיך געשטעלט דיענען ווי פריהער און דעם יונג אַהיים געבראכט עסען. און ער האָט נאָך פּערטרונקען דאָס ביסעל וואָס זלאַטקע האָט אָנגעקליעבען איבער'ן זמן. דערנאָך, אַז זלאַטקע איז געקומען אין די הויכע חדשים אַרײַן און האָט שוין ניט געקענט אַרבייטען, האָט דער יונג אָנגעהויבען אין גאַס צו פּערדיען נען; ער איז געוואָרען אַ טרעגער.

2.

ווי אזוי מאַטקע ננב איז אויף דער זעלט געקומען.

די בשורה פון זיין קומען איז אָנגעזאָגט געוואָרען און איז אויפֿ־גענומען געוואָרען מיט נישט קיין איבעריגער שמחה. דאָס איז פֿאָר־געקומען אזוי:

דער בלינדער ליב (ווי ער האָט שוין דענסמאָל געהייסען) האָט געוואהנט מיט זלאַטקען (צו וועלכער עס האָט זיך שוין מעהר גע־פאסט דער נאָמען געלע ווי רויטע) אין דעם „קעלער“. אין קעלער האָבען געוואהנט אזעלכע מענשען, וואָס האָבען ניט געצאָהלט קיין דירה־געלד, נור אַ חזקה געהאט אין איהם. געווען איז דאָס אַ קעלער אונטער אַן איינגעפאלענער חורבה, וואָס אמאָל אין אלטע צייטען איז אין איהם געווען אַ בעקעריי. איין האַלבען קעלער פערנעהמט פייגעלע די אויבסטיהענדלערין מיט איהרע קויבערס, זעק און פוילע ראָגאָ־זשעס. זי האָט די אמת'ע חזקה אין קעלער — זי האָט דאָ געוואהנט נאָך ווען דער קעלער איז געווען אַ בעקעריי. די צווייטע העלפט פערנעהמט דער הויכער שפּאַלער, וועלכען די חדר־אינגלאַך רופען „גאָן־גאָן“, ווייל ער האָט אַ „גאָנער“ אין האַלז, און וואָס אלע זומער פאר'ן אָנבויסען ציהט ער אויף זיינע ווייסע פּעדים אויפ'ן שפּאַל־ראָד אין געסעל און פערנעהמט אַ האַלבע גאס מיט זייער לענג — און חדר־אינגלאַך וואונדערען זיך, ווי אזוי קען זיך דער „גאָן־גאָן“ מיט אלע זיינע שפּאַלעס, וואָס פערנעהמען דאָך אַ האַלבע גאס, איינגע־פינען אין קעלער? ! דער דריטער שכן אין קעלער איז געווען מאיר דער ווייבערשער לעהרער, וועלכער איז אליין געווען אַ שטיק „חזקה“, ווייל ער איז געווען פייגעלע דער אויבסטיהענדלעריןס אַן איידים. ער האָט פערנומען דעם ווינקעל קעלער ביי די פּענסטער. רופען רופט מען איהם דער ווייבער לעהרער, אָבער אין אמת'ן איז ער שוין ניט קיין ווייבער־לעהרער, אַ חוץ נאָך וואָס אַ פֿאָר קליינע מיידלעך קומען

אריין צו איהם נאָכ'ן אָנכייסען און ער לערענט זיי לייענען פון צאינה וראינה מיט א גרויסען טייטעל ביים פענסטער. אָבער דערפאר איז ער א בריעפען־שרייבער און צו איהם קומען די ווייבער אַ בריעף לאָך זען שרייבען אָדער איבערלעזען. דענסטמאָל טהוט זיך מאיר אָן די גרויסע ברילען אויף דער נאָז, בויגט צו דעם בריעף צו די פענסטער־לאַך און לייענט פאָר דער אידענע דעם בריעף, און די אידענע וואונדערט זיך, ווי אזוי מאיר דער לעהרער קען אלעס פון אַ שטיקעל פאָר־פיער ארויסלעזען.

דער פערטער שכן, דער וויכטיגסטער פון קעלער, איז געווען דער בלינדער ליב. ער האָט טאקע קיין חוקה נישט געהאט, נאָר ווער וועט'ס זיך שטעלען מיט'ן בלינדען ליב? האָט ער זיך אַמאָל אויפ'ן ווינטער אריינגעכאפט מיט זלאַטקען און בעלייגט אַ גאנצע וואַנד מיט געלעגערס: דער בלינדער ליב האָט שוין דענסטמאָל געהאט אַ גרויס געזינדעל. זלאַטקע האָט געקינדעלט, יעדעס יאָהר איינס: ווארים דאָס קינדלען איז געווען איהר הויפט־פרנסה. זלאַטקע איז געווען גערעכענט אין שטאָרט אלס אַ גוטע אַם, וואָס פון איהר מיִלך ווערען די קינדער פעט. האָט זי איהר קינד געקאָרמעט נאָכ'ן אידישען מיט אַ פלעשעל און אליין געגאנגען פאר אַן אַם. און אזוי ווי דער בלינדער ליב האָט בעדארפט יעדעס יאָהר פרנסה, האָט זלאַטקע יעדעס יאָהר אָדער יעדעס צווייטע יאָהר געהאט אַ קינד, און דאָס איבעריגע האָט שוין דער בלינדער ליב אליין צופערדיענט אין גאָס.

איז עס אַמאָל געווען אין אַ פארנאכט, ווען דער בלינדער ליב איז אהיים געקומען פון גאָס, צו אָסיען, ראש־השנה־צייט, ווען די נעכט רוקען זיך פריהער אָן. דעם קעלער האָט אָנגעפילט אַ פאָרע, וועלכע האָט אַפיר געבלאָזען פון אונטער דעם דעכעל, וואָס איז איר בער'ן קוימען. אַ טעם און אַ ריח פון אָנגעריישעכטס האָט געוואלדען געמאכט אין דער שטוב; עס האָט זיך געדאכט, ווער ווייסט וואָס זלאַטקע ריישט דאָרט אָן אין קיך. דערווייל איז עס נאָר געווען פשוט'ע ציבעלעס, וואָס האָבען אזוי געשריען אויף דער בלעך און פערכאפט מיט זייערע געוואלדען און ריח די שטוב. דעם בלינדען ליב איז דאָס וואַסער געקומען אין מויל אריין, האָט ער זיך צוגעאיילט פלינג און איז ארויס און האָט צוזאמענגערופען זיינע בנים פון דער גאַס. עס זיינען זיך צוזאמענגעלאָפּען פון אלע עקען גאָס קינדערלאַך פון

פערשיעדענער גרויס, טהייל זיינען נאך געקראכען אויף אלע פיער. זיי זיינען ארויס ווי מייזלעך פון די ווינקלען. דער בלינדער ליב האָט זיי אלעמען ארומגעקליבען ארום זיך און מיט זיין פאָטשען מיט די הענד זלאַטקען צוגעיאָגט. האָט זיך זלאַטקע צובייזערט:

— וואָס יאָגסטו פון מיר דעם דוך (רוח) ארויס, אזוי קוים וואָס איך שטעה אויף די פיס.

איז דעם בלינדען ליב נישט געפעלען די ווערטער „קוים וואָס איך שטעה אויף די פיס“. ער ווייסט, אז זלאַטקע זאָגט עס נישט יעדע אכט טעג און איז נישט געוואוינט זיך צו קווענקלען. האָט ער געגעבען אַ קוק אויף די קויבער מיט די ציבעלעס, וואָס זלאַטקע טראָגט ארום אין די שטובען, האָט ער געזעהן, אז זיי שטעהען ניט אָנגעדריהרט, האָט עס איהם געגעבען אַ פיק אין האַרץ. פרעגט ער:

— זלאַטקע, ביזט היינט אין גאָס נישט ארויס ?

— עס זאָל דיר אזוי נודיען, ווי עס האָט מיך גענודיעט אַ גאנצן טאָג; מיט דער גאַל געשפיעגען.

— וואָס איז די מעשה, זלאַטקע ? — האָט ער געזאָגט, נעהמענדיג דיג איין קינד אויף דער האנד בשעת אן אנדערס האָט זיך ארומגעריהלטען ארום זיין שטיוועל.

— וואָס איז די מעשה ? גיב נאָך אַ קוק, ליב'עלע ממזר, — זאָגט זי פון דער קיך ארויס און ווארפט אויף איהם אַ גנב'ישען בליק, — ער ווייסט נישט, וואָס די מעשה איז. פרעג דעם זעלנער, וועט ער דיר זאָגען, אז דו ווייסט נישט.

— וואָס, זלאַטקע, אַ נייער ממזר ? — מאכט ליב האַלב טרויערדיג און האַלב פערוואונדערט-איבערראשט.

— אַ בראַך נאָך דינע יאָהר, אז דער אייגענער טאַטע רופט אָן זיינע קינדער ממזרים — שפייט זלאַטקע אויס. — טפוי זאָלסט דו מיר ווערען.

ווערט דער בלינדער מילדער און זאָגט מיט אַ טויטען שמייכעל, וואָס קומט פון זיין אויסגערוגען אויג:

— זלאַטקע, וועט צוקומען נאָך אַ פופיק ? אָך, זלאַטקע, ביזט דו דאָך נאָך אַ מענש.

— עס קאָסט דען דיך אַ סך געזונד, וואָס לייגסטו צו דערצו ? דער באַבע'ס ירושה ?

— יא דער באַבע'ס ירושה, נישט דער באַבע'ס ירושה, אַבי גיב עסקען, זלאַטקע.

זלאַטקע האָט דערווייל צוגעטראַגען א גרויסען פּאָלומעשיק מיט אָנגעריישימע קארטאָפעל. זי האָט עס אוועקגעשטעלט אויף א קאַס-טען, און די קינדערלאַך האָבען דערינען אָנגעהויבען אַרומצוזוכען מיט די הענד. דער בלינדער ליב האָט געצויגען מיט אַ לעפעל און מיט דער צווייטער האַנד האָט ער אוועקגעלעגט אַן איבערנעדערעהטען קויר-בער פאַר זלאַטקע'ן. זלאַטקע איז אויף צוגעקומען, זיך אוועקגעזעצט, גענומען אַ קארטאָפעל אין האַנד, נישט געגעסען, נור געהאלטען אין איין האַנד, מיט דער צווייטער האָט זי זיך דעם קאַפּ אונטערגעלעהנט און געקרעכצט.

— וואָס קרעכצסטו, זלאַטקע? — מאַכט צו איהר דער בלינדער ליב, קייענדיג אַ הייסע קארטאָפעל, וועלכע ער וואַרפט פאַר הייסקייט פון דער צונג אויף די צייהן און צוריק — עס וועט צוקומען נאָך אַ פּופיק, וועט זיין נאָך פּרנסה.

— נאָך פּרנסה, — קרעכצט זלאַטקע און וואַרפט אַ בייזען בליק אויף איהר מאַן.

דער בלינדער ליב קען זיין זלאַטקען און ער ווייסט, אַז יעצט איז נישט קיין צייט געגען איהר זיך צו שטעלען. פּרנסה וועט סיי ווי סיי זיין, טראַכט ער זיך. עסט ער ווייטער געשמאַק זיינע קאַר-טאָפעל און וואַרפט זיי פון דער צונג אויף די צייהנער און צוריק.

אין אַ פּאַר וואָכען אַרום האָט יענטעל די מעקלעריי, — די איר דענע מיט'ן ברייטען קלייד, — וואָס מען זאָגט אויף איהר, אַז זי טראַגט אַ פּאַר פּוד סחורות אונטער'ן קלייד דורכ'ן גרענעץ, — אָנ-געטראַפען זלאַטקען אין גאַס, ווי זי האָט געדונגען ביי אַ פּויערשער פּוהר קאַרטאָפּעלעס. זלאַטקען האָט כּאַן שוין, אָהן עין הרע, גענוג אָנגעזעהן, און אַז יענטעל האָט אויף איהר געוואַרפען אַ שפּאַרען בליק, האָט זי איבערגעלעקט מיט דער צונג די דאַרע ליפּעלעך, ווי אַ קאַץ, און געזאָגט:

— שוין וויערער, זלאַטקע, זאָל זיין מיט מזל.

— אַז גאָט וויל, — שמייכלעט זלאַטקע פּערשעהמט.

— שוין ווייט? — וואַרפט יענטעל אַ בליק אויף זלאַטקע'ס

בויד, ווי אַ מכין'טע.

- דאכט זיך אין זיבעטען.
 — יא, עס וועט אזוי זיין — שאַקעלט יענטעל מיט'ן קאָפּ, קור-
 קענדיג אויף זלאַטקען. — איז זי דאָך אין איין צייט מיט דעם זשאַכ-
 לינער'ס שנור.
 — וועגען וואָס מיינט זי דאָס? — פרעגט זלאַטקע נייגעריג,
 כאַטש זי שטויסט זיך שוין אָן, און עס ווערט איהר עפעס אביסעל
 פריקרע.
 — איך מיינ דאָס געגען דעם, אז ביי דעם זשאַכלינער וועט איהר
 גוט זיין, און זיי וועלען איהר צאָהלען אַ שעהנעם גראַשען און האַלטען
 זי ווי אַ בכבוד'ע.
 — וואָס, דאָס ווייבעל קען נישט אליין שטילען דאָס קינד?
 אַ שוואַכע?
 — יאָ אַ שוואַכע, נישט אַ שוואַכע. זי ווייסט דען נישט? אַ
 נגיד'עסטע, מעג זי זיך ערלויבען. וואָס פעהלט איהר? הלואי וואָלט
 מיר און איהר נישט אזוי געפעהלט, ווי עס פעהלט נישט דעם זשאַכ-
 לינער'ס שנור.
 — וואָס מיינט זי דאָס צו צאָהלען?
 — מיילא, מיר וועלען שוין אדורכקומען. יענע בעמען מיך שוין
 צייט אַ חודש, איך זאָל האָבען אויפ'ן זין אַ גוטע אָם, וואָס דארף
 מען אַ בעסערע ווי זלאַטקע? וועגען צאָהלען וועט קיין רייד נישט
 זיין.
 — איך ווייס? — זאָגט זלאַטקע מיט עניות פערשעהמט, וואָס
 יענע האָט זי געמאכט פאר אַ גוטע אָם. — מיילא, זי קען זיך נאָכ-
 פרעגען אויף מיין מיילך. איך האָב אויסגעזויגען משה פינשעווער'ס
 אַן אייניקעל און ביי די זילבערבערגס צוויי קינדערלעך, און ביי דער
 נגיד'עסטע. זיי קענען דאָך פרעגען אויף מיין מיילך.
 — דאָס ווייסען מיר דאָך טאקע. דורך דעם, זלאַטקע, געהערט
 שוין מעהר מיט קיינעם ניט ריידען דערפון. אָבגעמאכט. איך געה
 באלד אַהין צו די זשאַכלינערס און נעהם אייך מיט. טהוט אייך נאָר
 אָן אַ ריינע שערץ, עס וועט באלד זיין האַנדלעך.
 — יא אַ ריינע שערץ, נישט קיין ריינע שערץ, איך בין די זעל-
 בע זלאַטקע.
 — ניין, זלאַטקע, איך מיינ עס אויף אַן ערנסט, ווארים די

זשאכלינערס ווילען ניט פאר דער שנור קיין קריסטליכע אָם: דער זוהן איז דאָך פרום, וויל ער דוקא פאר דעם קינד אַ אידישע אָם. פון קריסטליכע. אמען, זאָגען זיי, ווערען די קינדערשע קעפלעך פערשטאָפּט און זיי ווילען דערנאָך נישט לערנען. מען האָט מיר געהייסען שוין פאר וואָכען ארומזוכען אַ אידישע אָם. זי קען דאָך כאַפּען אַ שעה-נעם גראַשען.

נאָך יענעם טאָג האָט זלאַטקע גענומען האַנד-געלד אויף דער מילך, מיט וועלכער די נאַטור האָט זי בעשאַנקען פאַר איהר קינד. און יענעם אבענד האָט דער בלינדער ליב געגעסען פלייש אויף ווע-טשערע און געקלאַפּט דעם ווייב איבער דער פלייצע און געזאָגט: — נו, זלאַטקע, האָב איך נישט רעכט? נאָך אַ פּופיק, מעהר פּרנסה.

זלאַטקע איז עפעס ביזו געווען אַ גאַנצען אבענד, זי האָט אליין נישט געוואוסט פאַר וואָס. האָט זי איהם אָבגעענטפערט:

— אַז אַ ביין זאָל דיר אין האַלז בלייבען שטעקען, טאַטע איינ-ציגער, און זאָלסט נישט אזוי פיעל ריידען.

דערווייל איז זיך מאַטקע געזעסען גאַנץ רוהיג אין דער מו-טער'ס בויך, איז מיטגעגאַנגען מיט דער מאַמען אויף אלע מערק, גע-קראַכען אויף אלע פוהרען, געשלעפּט מיט דער מאַמען די זעק און די קערב און וועניג זיך אויסגעמאַכט, וואָס די מאַמע האָט זיין מילך פערקויפּט, ווארים עסען האָט ער דערווייל געהאַט: די מאַמע האָט שוין פאר זיינעטוועגען אזעלכע זאַפּטען אויסגעאַרבייט און דורך דעם נאָפּעל איהם אין זיינע גליערער אריינגעגאַסען. און וואָס אַאַרט עס איהם, וואָס אין דרויסען טהוט זיך? דערווייל איז ער נאָך נישט דאַרט...

אַז עס איז געקומען די צייט, אַז מאַטקע זאָל אויף דער וועלט קומען, האָט זיך שוין די אַלטע זשאַכלינערין (ביי וועלכע זלאַטקע האָט איהר קינד'ס מילך פערקויפּט פאר דער שנור) געמיהט, און די חברה ווייבער, וואָס גיבען זיך אָפּ מיט קינפעטאָרינס האָבען אונטער זלאַטקע'ס בעט אַ ריין לאַקען אונטערגעלעגט. די באַבע האָט זיך געפונען צו דער ריכטיגער מינוט; אין אויווען האָט זיך ווארים וואַ-סער געקאָכט, און אלעס האָט זיך געפאַרעט ארום מאַטקע גנב.

זלאטקע האָט ניט געמאכט קיין לאנגע שהיות, — זי איז געווען געוואהנט צו די זאכען, — און איידער דער בלינדער ליב איז צוריק געקומען פון דעם בית המדרש־שמש מיט די קוויטלאך אויסצוקלעפען אויף די ווענט געגען שטן, האָט שוין א מורא'דיגער שרייער דעם גאנצען קעלער אויפגערודערט; דאָס האָט מאַטקע גנב צו וויסען געגעבען: ער איז דאָ!

די ערשטע אכט טעג ביז צום אידישען, איז איהם וואויל געווען אויף דער וועלט. ער איז געלעגען אין א קישען איינגעוויקעלט, עס האָבען זיך נאָר ארויסגעוויזען זיינע צוויי שווארצע פינקעלדיגע אויגן געלאך, וועלכע זיינען ארומגעלאָפען איבער דעם גאנצען קליינעם שווארצען פנים'ל, ווי צוויי מיינלאך. יעדען אויגענבליק האָט איהם זלאַטקע צו דער ברוסט צוגענומען. אויף דעם האָט זיכטונג געגעבען די אלטע זשאַכלינעריין, אַז מאַטקע גנב זאָל א סך וויגען, כדי זלאַטקע זאָל פיעל מילך האָבען פאר איהר שנור'ס קינד, האָט זי זלאַטקע קען געבראכט אין דעם קינפעט פון אלעם בעסטען: דאָ אַ יאָיכעל, דאָ אביסעל איינגעמאכטס, דאָ מילך, דאָ אפילו אַ פלעשעלע וויין. עס איז געווען אי אַ מצוה — אן אַרימע קינפעטאָריין, אי אַ נוצען — די מילך פון איהר אייניקעל'ס אַם זאָל פעט זיין. מאַטקע האָט זיך ניט געלאָזט בעטען, יעדעס מאָל מיט'ן פּויסק'ל דער מאַמעס ברוסט געזוכט און געשוויצט אין קישען, ווי אין אַ באָד, אַז אַנגסטען האָבען איהם געשלאָגען פון קליינעם שווארצען שטערען, אויף וועל־כען עס האָט זיך שוין געקרייזעלט אַ נאַסע לאָק ווי ביי דעם בלינד־דען ליב.

פיער שיר המעלות'ן אויף די פיער וועגער אויסגעקלעפט האָבען איהם געהיט פאר'ן שטן. יעדען פארנאכט זיינען דער־אינגלעך אריינגעקומען צום נייעם גאסט צו בעגריסען און קריאת שמע לייענען פאַר זיינעם וועגען.

פרייטאג צו נאַכטס איז זיך אויך די חברה טרעגער צוזאַמען געקומען אין קעלער אריין — דעם קליינעם זכר שלום עליכם אָבצור געבען. די אלטע זשאַכלינעריין, וועלכע האָט אָבגעקויפט די מצוה פון סנדק פאַר איהר זוהן, האָט אַ שלום־זכר אָנגעגרייט, מיט אַרבעסען, מיט ביער, און חברה טרעגער האָבען אין ווארימען קעלער געשוויצט, ביער געטרונקען, אַרבעס געקויט — און דעם בלינדען ליב מזל טוב

אָפגעגעבען. דער בלינדער ליב האָט תמיד לייעב צו זיין אַ בעל ברית. עפעס ווערט ער דאמאָלסט, ווען דאָס ווייב געבוירט איהם אַ זעהן, אַ גאנצער מורינו. אלע קומען אריין צו איהם: דער דיין און דער מוהל, און שעהנע אידען דרעהען זיך אין זיין קעלער, אין מען רופט איהם „רב ליב“, „דער בעל־ברית“. „בעל־ברית דאָ, בעל ברית אַהער“ — און מען עסט געזענס, און מען טרינקט ביער, און עס קאָסט קיין געלד נישט.

דער בלינדער ליב האָט דאָס מאָל אויך דורך מאָטקע גנב גרויס כבוד געהאט. מען האָט מאָטקען אין אַ נייעם, איבערגעצויגענעם קי־שען געבראכט צו דער חברה טרעגערס.

סנדק איז געווען דער יונגער מאן, דעם זשאַכלינער'ס זעהן, טאָד קע דער, וואָס זיין קינד וועט זלאָטקע זויגען. ער האָט דאס מאָטקע'ן צוגעטראגען און איבערגעגעבען דעם פאָטער. דער בלינדער ליב איז געווען איינגעוויקעלט אין אַ לאַנגען ברייטען טלית. ער האָט גענומען מאָטקע'ן און אָפגעגעבען דעם דיין, וואָס איז געזעסען אויף דעם שטוהל. דער בלינדער ליב האָט זיך אומגעקוקט און געזעהען זיך צווישען דעם דיין און דעם זיידענעם יונגען מאַנטשיק — און גע־יהלט כבוד.

באלד האָט מאָטקע געגעבען אַ קוויטש, אז דאָס גאנצע שוהל'־כעל האָט געציטערט: ער האָט דערפיהלט די ערשמע עולה, וואָס מען טהוט איהם, און נישט פערשטאנען, פאר וואָס. זלאָטקע איז געשטאנען אין הויז פון שוהל'כעל, אַ בלאסע נאָך, און האָט געוויינט, — אין איהר ווייסע הויב און ווייסען קאפּטען, וואָס די זשאַכלינערין האָט איהר געשענקט און די יום־טובֿ'דיגע מינעס ארום איהר, און דער גאנצער כבוד האָט זיך גאָר נישט געפאָסט צו דעם אָפגעברענטען, פּערהארטעוועטען געזיכט איהרען, וואָס איז טונקעל געווען און הארט ווי אַ זייל. וואָס איז נוט אויסגעקלאַפט גע־וואָרען אויפ'ן שטיין ...

זי איז געשטאנען אַ צוטראַגענע, אַ פּערוואָרנטע, עפעס איז איהר נישט אָנגעשטאנען דער גאנצער כבוד, וואָס מען מאכט דאָ ארום איהר. ווער איז זי, מ'שטיינס געזאָגט? זלאָטקע די קווישען־טרע־געריין. און ווי קומט זי צו זיין אַ מאַמע פון אַ געאירישישט קינד? און דער דיין זאָגט איהר: „מזל־טוב יולדת“, און דער אלטער זשאַכ־

לינער אליין, און דער יונגערמאן, דעם זשאכלינער'ס זוהן, אלע געהען ארום איהר, הייסען איהר זיצען, מען גיט איהר דאָס סינד אין האַנד אריין, מען ווינשט איהר מול־טוב! און וואָס איז זי דאָס, מ'שטיינס געזאָגט, אין גאנצען?

און דער בלינדער ליב זיצט אויבען אָן, לעבען דיין. מען דער־לאנגט לעקעד און בראנפען, אלע טרינקען צו איהם לחיים און רופען איהם „בעל ברית“, און ער טראכט זיך: אַ וואוילע זאָך אַ ברית צו מאכען. מען גיט לעקעד און בראנפען, און נאָך געלד דערצו, און מען ווערט אַ מענש, מען האָט כבוד. אַ שאָד, וואָס מען קען גיט יעדען מאָג אַ ברית מאַכען.

3.

מאָטקע זײַל נײַט די שמאָטקע זײַגען.

אין אַ פּאָר וואָכען אַרום, אין אַ שעהנעם נאָכמיטאָג, אין אַ זונען־טאָג איז מאָטקע געלעגען אין אַן אלטען קויש, אין וועלכען פייגעלע די אויבסטהענדלערין האָט דורכ'ן ווינטער פערפויילטע עפעל געהאלטען. דער מאַמע'ס אַן אלטע טוך אויסגענוצוועט פון ווינד און רעגען, וואָס די מאַמע האָט עס אין אלע וועטערס געטראָגען, האָט מאַטקע'ס יונג לייבעל אַרומגעהילט. דאָס מײלכעל זײנס איז גער ווען פערשטאָפט מיט אַ שטיקעל נאַסע לײווענד אין וועלכען עס איז געווען אײנגעבונדען אַ שטיקעלע צוקער, און מאַטקע האָט דערפון אָהן אויפהער גענאָגט, געצויגען. די ענערגישע אָדערען בײ דעם קינדערשען מײלכעל האָבען זיך צונויפגעצויגען אַרום דעם שטיקעל לײווענד און געצויגען דערפון דאָס „חיות“. זײנע שוואַרצע אויגעלעך זײנען האַלב געווען פערשלאָסען, און ווי אַ חלום האָט זיך דער שלאָף געוועבט אײבער זײן ברוינעם יונגען געזיכטעל. די אוי־בערשטע העלפט פון דעם פנים: די אויגען מיט דעם קורצען שטעל־רען און מיט די נאַסע שוואַרצע הערלעך, וואָס האָבען זיך געקלעפט אײבערן שטערען, האָבען דערמאָנט אַן טאַטען — דעם בלינדען ליב; די אונטערשטע העלפט מיט דעם ענערגישען מויל, מיט דער קורצער גאַמבע און דעם ווייכען שמײכעלע, איז געווען עהנליך צו דער מאַל־מעס — דער געלער זלאַטקע. דאָס געזיכטעל איז אזוי רוהיג געווען, אַז עס האָט זיך געדאַכט: דאָס קינד שלאָפט; דאָך געשלאָפען איז מאַטקע נישט, וואַרים ער איז פון צײט צו צײט אַרויס מיט אַ קוויטש, מיט אַ געוויין, און געשריען אזוי לאַנג, ביז דאָס קלײנע שוועסטעריל, וואָס איז טהײלמאַל געזעסען לעבען איהם און טהײלמאַל זיך גער־שפּיעלט מיט די קינדער אין געסעל, איז צוגעקומען צום וועגעל און מאַטקען צוריק אַרײנגעשטעקט דאָס שטיקעל לײווענד אין מויל אַרײן.

אמאָל פלעגט דער אלטער רב מאיר זיך אויפהויבען פון זיין אָרט ביי די פענסטערלאך, צוקומען צום קויש און אריינשטעקען איהם דאָס הענטעל אין מייכלעל אריין, און מאַטקע האָט זיך ווידער גענומען נאָגען, זויגען פון די הענטעלעך אָדער פון שטיקעל לייזענדיג, אַקוראט ווי מען וואָלט איהם אַ קוואל פון מילך צום מויל צוגעלעגט.

איך ווייס נישט, אויב מאַטקע האָט ווען עס איז שפעטער, אין זיין בעוועגטען און רעש'דיגען לעבען, צייט געהאט צו קלעהרען ווער גען זיך און וועגען זיין גורל. נאָר מיר דאכט זיך, אַז יעצט, ווען מאַטקע איז אזוי געלעגען אין דעם אלטען קויש, בעלויכטען מיט די שטראהלען פון דער זון, וועלכע זיינען צוערשט דורכגעגאנגען דעם רינשטאַק פון הויז, נאָכדעם דאָס קלענער־פענסטערעל מיט דער אלטער שמאַטע וואָס שטעקט אין דער צובראָכענער שויב ביז זיי האָבען דער־גרייכט צו מאַטקע'ס קויש און געווארעמט זיינע הענטלעך מיט'ן פּניסל, — ווען מאַטקע איז געלעגען און הנאה געהאט פון דער ווארימקייט פון דער זון און אַ פּילאָזאָפּישע האלבי־פּערשלאָפּענע רוהיגקייט האָט געשוועבט איבער איהם, האָט ער געוויס געקלעהרט וועגען אַ וויכ־טיגען ענין. געקלעהרט האָט ער, פאר וואָס אמאָל אז ער האָט אזוי געמאכט מיט'ן מייכלעל, איז אַ פּליסיגקייט אריינגעקומען און האָט איהם געזעטיגט, און עס איז איהם גוט געווען אין אלע גליעדערלעך און ווארעם געווען, און יעצט ציהט ער און ציהט, און קיין פּליסיגקייט קומט נישט ארויס, און די געדערימלעך בלייבען לעדיג, אין בייכלע ווערט קאַלט, און מען פיהלט זיך עפעס אזוי פּערלאָזט, יתום'דיג. אמאָל ווען מען האָט דאָס מייכלעל צוגעדריקט צו דער מאַמע'ס ברוסט, איז אזוי ווארעם געווען, אז מען האָט זיך געפיהלט אזוי נאָהענט, אזוי היימיש. ווארזשע איז די ווארימקייט אהינגעקומען, וועלכע האָט איהם אזוי נאָהענט צוגענומען צו זיך און אזוי פעסט געהאלטען? וואָס איז געשעהן, וואָס צייט אַ פּאָר טעג איז יענע ווארעמקייט נישט מעהר דאָ? — אזוי האָט געמוזט מאַטקע קלעהרען, נאָגענדיג זיינע ווענטלעך. באַלד אָבער האָט ער זיין פּילאָזאָפּישע רוהיגקייט פּערלוירען, און מאַטקע איז ארויס מיט אזא געוואַלד, מיט אזא געשריי, אַז דער גאנצער צער קלענער האָט זיך אויפגעשטעלט קאפויר, און די גאנצע געגענד איז אויפגערודרט געוואָרען פון די געשרייען. מאַטקע האָט דער־פיהלט, אַז עפעס איז געשעהן, מאַטקע האָט געשרייען. צו

ערשט האָט דער קעלער געשוויגען, דאָס געסעל האָט זיך
 רוהיג פּערהאַלטען צו מאַטקע'ס געשרייען, וואַרים מ'איז דאָרט גע-
 וואוינט געווען, אַז קינדער זאָלען וויינען און שרייען, און דאָס האָט
 אויף קיינעם קיין איינדרוק נישט געמאַכט. אָבער מאַטקע איז גע-
 ווען אן אויסנאַהם. מאַטקע האָט געוואַלט לאָזען הערען דער וועלט,
 אַז עס איהם געשעהן אן אומרעכט. מאַטקע'ס געוואַלדען האָבען קיין
 ענדע נישט גענומען. דער אַלטער רב מאיר, וואָס איז געזעסען ביי
 די פענסטערלעך אָנגעטאַהן אין א גרויסע פּאַאר ברילען און האָט
 פאַר אַ אידענע א בריעף געשריעבען קיין אמעריקא, איז געווען דער
 ערשטער, וואָס האָט זיך אָבגערופען אויף זיינע געוואַלדען. ער האָט
 פריהער געמיינט, אַז דאָס זיינען די געוועהנליכע געשרייען, וואָס מען
 הערט אָפט אין קעלער און אין דעם געסעל — די געשרייען פון די
 הונגעריגע קינדער, — איז ער צוגעגאַנגען און האָט מאַטקען געגעבען,
 ווי תמיד, זיין אייגען הענטעל אין מויל אריין. מאַטקע האָט זיך אָבער
 נישט געלאָזט דאָס מאַל אָבנאַרען: ער האָט שוין דערפיהלט, אַז
 פון הענטעל קומט גאָר נישט ארויס. רב מאיר האָט איהם געשטעקט
 די שמאַטקע אין מויל אריין, מאַטקע האָט געגעבען אַ פּאַך ציה און
 דערפיהלט, אַז די שמאַטקע גיט גאָר נישט, האָט ער זי אַרויסגעלאָזט
 און וויעדער געשריען. מיט ערשטוינונג האָט דער אַלטער רב מאיר
 געקוקט אויף איהם און פּערוואַנדערט זיך אויף מאַטקע'ס געשרייען.
 צום ערשטען מאַל האָט דער קעלער געהערט אזעלכע געוואַלדען. ביז
 איצט, אַז זלאַטקע פּלעגט אוועק אַלס אַם און איבערלאָזען אַ קליין
 קינד אין דער היים, און מ'האַט דעם קליינעם קינד געשטעקט די שמאַט-
 קע אין מויל אריין, האָט דאָס קינד פריהער געשריען, געשריען, ביז
 עס איז מיעד געוואָרען און גענומען ציהען די שמאַטקע. דער סוף
 איז געווען: אָדער עס איז געשטאַרבען, אָדער עס האָט זיך אדורכ-
 געצויגען די שלעכטע צייט, ווען עס איז נאָך נישטאָ קיין צייהנער
 אין מויל און מען קען נישט עסען וואָס אַלע מענשען עסען, און דאָס
 קינד איז געבליבען ביים לעבען. דער אָבער וויל גאָר נישט שוויי-
 נען! כּחנם האָט זיך דער אַלטער מאיר געפרופט ווייטער אוועקזעצען
 צום בריעף, מיינענדיג אז מאַטקע וועט זיך באלד איינשטיצען. מאַט-
 קע האָט נישט געשוויגען. מאַטקע האָט נישט געלאָזט קיין בריעף
 שרייבען, ניט די מיידלעך לערנען פון צאינה וראינה. דער אַלטער

מאיר איז ארויס אין געסעל אויפזוכען הינדעלען, מאַטקעס עלטערע שוועסטערעל, וועמען די מאַמע האָט אנפערטרויט מאַטקע'ס ערציהונג. הינדעלע איז אין גאנצען אלט געווען אַכט־ניין יאָהר. זינט זי איז פיער יאָהר אלט געוואָרען ניאַנטשעט זי די קינדער. ווען די מאַמע געהט אוועק אין די הייזער אלס אן אַם, לאָזט זי דאָס קליינע קינד אויף הינדעלע'ס הענד, אַז זי זאָל עס אויפציהען מיט'ן פלעשעל און מיט דער שמאַטקע. פיער קינדער האָט הינדעלע שוין אזוי ער־צויגען: צוויי פון זיי זיינען געשטאַרבען, און צוויי האָבען זיך אדורכגעקאַרמעט מיט די שמאַטקעס און דעם שטיקעל צוקער. הינדעלע איז אָבער נאָך אליין געווען אַ קינד, און אַ חוץ דעם וואָס זי האָט לייעב געהאט צו שפיעלען זיך אין געסעל מיט אנדערע קינדער, האָט זי נאָך געמוזט זעהן אליין זיך צו דערנעהרען. ווארים דער בלינדער ליב האָט געהאלטען די קינדער ווי פויגעלעך, און האָט זיי געשיקט, ווי די פויגעלעך, אין געסעל אריין אויפפיקען די אלטע קרי־שעלעך און רעשטלעך ברויט, חלה, פלייש, וואָס זיינען איבעריג אין אַ בעל־הבית'ישע שטוב און מ'גיט עס אוועק פאר אַ שליחות געהען, פאר געפעס וואַשען אָדער אזוי עפעס פאַלגען. הינדעלע האָט זיך דאָס מאָל געפונען ביי בלימעלע די שניידערקע, וואו זי האָט דאָס געפעס געוואַשען פאר אַ שטיקעל ברויט מיט אַ טעפעל באַרשטש. לאַנג האָט זי דער אלטער מאיר געזוכט אין געסעל ביז ער האָט זי געפונען. ווען הינדעלע האָט דערהערט, אז דאָס קינד וויינט אזוי, אַז דער אל־טער מאיר איז אַזש ארויסגעגאנגען זי זוכען, האָט זי איבערגעלאָזט בלימעלע'ס געפעס און איז אהיים געלאָפּען. זי האָט זיך נישט ווייני־ציגער געוואונדערט ווי דער אלטער מאיר און געפרופט דאָס קינד בערוהיגען מיט די אלטע בעקאנטע מיטלען, וועלכע זי האָט אָנגעווענט דעם דורך דער לאַנגער צייט פון איהר אלטער פראַקטיק ביי קינדער ערציהען: דאָס הענטעל אין מויל אריין, דאָס שטיקעל שמאַטקע מיט צוקער, און צום סוף דאָס ראַדיקאלסטע מיטעל — דאָס פלעשעלע וואַסער מיט מילך, צונויפגעגאַסען פון דעם, וואָס איז איבערגעבליבען אין די טעפלעך אין קיך. אז דאָס פלעשעלע האָט אָבער אויך נישט געהאַלפּען, און מאַטקע האָט גאַרנישט געפרופט נעהמען אין מויל אריין, נאָר אראַפּגעוואָרפען פון זיך מיט ביידע היסלעך דער־מאַמע'ס טוף און געשריען, אז דער באַלקען האָט זיך געשפאַלטען, איז הינדע־

לע געבליבען א דערשראָקענע. דאָס ערשטע מאָהל אין איהר פראַמֶד טיק טרעפט זיך אַזאַ זאָך, אז א קינד פון קעלער, דער געלער זלאַט־קע'ס א קינד, זאָל נישט וועלען נעהמען דאָס פלעשעלע. זי האָט נישט געוואוסט אליין וואָס צו טהאָן. דאָס קינד האָט געהאלטען אין איין שרייען. זי האָט עס גענומען אויף די הענד, זי האָט עס געוויננט, זי האָט געזונגען וויעג־ליעדלעך, — דאָס קינד האַלט אין איין שרייען. האָט זי אויך אָנגעהויבען צו שרייען און צו וויינען אין איינעם מיט'ן קינד. עס זעהט אויס, אז זי האָט זיך אויף א מינוט פערגעסען און געמיינט, אז זי איז נאָך אויך א קינד און האָט אויך דאָס רעכט צו וויינען, אָבער דער אַלטער רב מאיר האָט זי באַלד ארויסגענומען פון איהרע קינדערשע חלומות; ער האָט איהר דער־מאָהנט, ווער זי איז אַזעלכע.

— וואָס שטעהסטו ווי א גולם און שרייסט? הינדעלע, וואָס טהוט זיך מיט דיר? ביזט דאָך עפעס א דערוואַקסען מיידעל. די מאַמע וועט דאָך דיר הרג'ענען... וואָס האָסטו דיר גאָר אוועקגע־שטעלט שרייען?

— איך ווייס ניט וואָס איך זאָל טהאָן. דאָס קינד וויל נישט דאָס פלעשעלע. — האָט הינדעלע געהאלטען אין איין כליפען.
— געה נאָך דער מאַמען: דאָס קינד איז קראַנק, — זאָגט דער אַלטער רב מאיר.

הינדעלע האָט זיך פערוואַנדערט, פארוואָס דאָס איז איהר נישט באַלד איינגעפאלען צו געהן נאָך דער מאַמען. דאָך אין האַרצען האָט זי עפעס מורא געהאט צו רופען די מאַמע צום קינד: זי האָט שוין געוואוסט, אז די מאַמע איז פערקויפט פאר א צווייטע קינד. נאָר דאָך האָט זי געפאָלגט דעם אַלטען רב מאיר, געכאַפט אַ טיכעל און געלאָפען צו דער זשאַכלינערין נאָך דער מאַמען.

אזוי באַלד האָט מען זי צו דער מאַמען נישט צוגעלאָזט. אז זלאַטקע איז אין א רייך הויז אן אַם, בעהאַנדעלט מען זי גוט, און ביי די זשאַכלינערס האָט מען זי פשוט געהאלטען ווי אַ ענינין. גער שלאָפען איז זי מיט דעם קינד אין דעם גרעסטען צימער פון הויז, מ'האָט געזעהן, אז זי זאָל שטענדיג געהן ריין אָנגעטהאָן, אין אַ ווייך סען קאַפּטענדעל און א געוואשענע שערץ. און די אַלטע זשאַכלינער רין האָט איהר צוגעטראַגען יעדע מינוט עפעס אנדערש. האָט מען

געקאכט אין שטוב א פריש יאָיכעל, האָט מען נישט פּערגעסען אָן דער אָם: „זי זויגט דאָס קינד“. און אייגענטליך וואָלט זלאַטקען גאנץ גוט געווען זייענדיג אן אָם: דורך דער צייט, וואָס זי האָט געזויגען דאָס פּרעמדע קינד, האָט זי זיך אביסעל אָבגערוהט פון טראַג גען, פון לויפּען איבער די מערק מיט די קוישען, פון כאַפּען פון די פּויערשע וועגען. און געגעסען האָט זי גוט, און געשלאָפּען איז זי וויפּיעל זי האָט געוואָלט. נור עס האָט איהר געוועהטאָגט איהר קינד, וואָס זי האָט איבערגעלאָזט אין דער היים. און יעדעס מאָל, ווען זי האָט גענומען דאָס פּרעמדע קינד צו זויגען, האָט זי געקרעכט... און נישט איינמאָל האָט זי געקלעהרט מיט איהר פּראַסמען שכל, אָן עס וואָלט טאקע געווען א גוטע זאך, ווען מען בעהאנדעלט זי אזוי פּיין און מען לאָזט איהר דערביי איהר אייגען קינד זויגען... טהייל־מאָל, ווען די מילך האָט איהר געשטאַכען אין די בריסטען (דאָס פּרעמדע דע קינד האָט נישט געקענט אלעס אויסזויגען, וואָס זלאַטקע'ס קוואַלען האָבען געפלאָסען), און זי האָט געמוזט מיט דער האַנד אליין זיך אַבזויגען און די מילך אויסגיטען — האָט זי דענסטמאָל געקלעהרט וועגען איהר מאַטקען אין דער היים און פּיינט געהאַט דאָס פּרעמדע קינד, און געוואָלט איהם שלעכטס טהאָן...

לאַנג איז הינדעלע געשטאַנען אין קיך און געווארט אויף דער מאַמען. מען האָט זי נישט צוגעלאָזט — די מאַמע האָט פּונקט געזויגען דאָס קינד, דער זשאַכלינער'ס אייניקעל — אַ מיידעלע אין מאַטקע'ס יאָהרען. אז די מאַמע איז פון וואַרימען שלאַפּציער אַרויס געקומען, האָבען די פּולע בריסטען איהרע פון אָפּענעם קאַפּטענדע אַרויסגעהאַנגען און די מילך האָט נאָך געטריפט פון די פעטע וואָר צעלעך. אַ מינוט האָט הינדעלע דער מאַמען נישט דערקענט, קיינמאָל האָט זי נאָך איהר נישט געזעהן אזא אויסגעשלאָפּענע און אויסגערוהטע, די באַקען זיינען איהר רויט געווען און פּול, אויפ'ן קאַפּ האָט זי געטראָגען אַ ווייסע הויב, אָנגעטהאָן איז זי געווען אין אַ ריין ווייס קאַפּטענדעל מיט אַ ריינע ווייסע שערץ. הינדעלע האָט פאַר דער מאַמען מוראַ געקראָגען און דרך־אַרץ געהאַט, און געשעהמט זיך צו זאָגען, נאָך וואָס זי איז געקומען.

— וואָס איז געשעהן? — פּרעגט זלאַטקע אַ דערשראָקענע.

אַ מינוט האָט הינדעלע געשוויגען, באלד איז זי אַרויס מיט אַ

געוויין, ווי זי וואָלט זיך געוואָלט פּערענטפּערען מיט'ן געוויין, אז זי איז ניט שולדיג:

— דאָס קינד וויינט, עס וויל ניט געהמען דאָס פּלעשעלע, עס איז קראַנק, מאַמע.

אז זלאַטקע האָט דערהערט, אז איהר קינד איז קראַנק, האָט זי פּערגעסען, אז זי איז א פּערקויפּטע, געכאַפּט דאָס טוך איבערן קאָפּ און מיט די אָפּענע אַרויסהענגענדע בריסטען איבער דעם מאַרק גע-
לאָפּען.

אין א פּאַר מינוט אַרום האָט שוין מאַטקע זיין צוהיצט מיט פּנים'ל צווישען דער מאַמע'ס וואַרימע בריסט איינגעגראָבען, און מיט זיין ענערגיש מיילכעל האָט ער געצויגען פון זיי, אָהן דעם אָטהעם צו כאַפּען, ווי ער וואָלט געוואָלט אין זיך אַרײַנוויגען די קינאלען פון לעבען. איבער דעם קערפּעריל איז איהם געקומען יענע וואַרימקייט, וואָס ער האָט געפיהלט אין די ערשטע טעג פון זיין קומען אויף דער וועלט...

אָבער לאַנג איז מאַטקע'ן דאָס גליק נישט בעשערט געווען. אין קעלער האָט זיך באלד געוויזען די אלטע זשאַכלינערין, אין איהר רייד-בעפּוצטער הויב מיט בענדער, מיט דער גאָלדענער קייט אויף'ן פּע-טען האַלז, וועלכע האָט זיך אַראָפּגעלאָזט און פּערדעקט אַ האַלבע ברוסט, און געזאָגט מיט אַ פּרום מינעלע, פּערגלאָצענדיג די קליינע, קורצזיכטיגע אויגען, מיט א פּעטען שמייכעלע אויף די שמאַלצעדיגע ליפּען:

— וואָס איז דעם קינד? ער איז נישט געזונד?

און זי איז געהענטער צוגעגאנגען און געטאַפּט מאַטקע'ס ביי-כעלע מיט איהרע פּעטע קורצע פינגער:

— וואָס איז איהם? ער איז קראַנק? — האָט זי איבערגע'חזר'ט די פּראַגע מיט איהר פּעטען געלעכטערעל.

זלאַטקע איז פּערשעהמט געוואָרען פאַר דער אלטער נגידת'טע. זי האָט מיט געוואלד אַרויסגענומען איהר ברוסט פון מאַטקע'ס נאָ-גענדיגען מויל און געענטפּערט מיט אַ פּערשעהמטער מינע, ווי זי וואָלט זיך פּערענטפּערען וועלען:

— עס איז אַ קינד, עס קען זיך נישט צוגעוועהנען צום פּלעשעל.

און אויסגיסענדיג איהר ביטער הארץ אויף הינדעלע'ן. האָט זי אויף איהר אָנגעהויבען צו שרייען :

— וואָס ביזטו געלאָפּען נאָך מיר ? פאר וואָס שטילסטו נישט מיין דאָס קינד ? וואו לויפסטו ארום ? — און האָט זיך גענומען הינדעלען שלאָגען.

די אלטע זשאכלינערין האָט זי אָבגעהאלטען. זי האָט ארויסגענומען קליין געלד און צומהיילט צווישען זלאטקע'ס קינדערלעך, וואָס זיינען זיך צוזאמענגעלאָפּען פון אלע עקען גאס, ווען זיי האָבען דערהערט, אז די מאמע איז געקומען. הינדעלען האָט זי מעהר געגעבען פון אלע קינדער, — גאנצע פינף קאָפּעקעס, און געזאָגט צו איהר :

— קום אמאָל מיט'ן קינד אהין צו דער מאמען. ס'שאַדט נישט, קום אין קיך אריין. די דיענסט וועט דיר עפעס געבען. פאר וואָס קומסט דו נישט ?

דערנאָך האָט זי געשמייבעלט מאַטקע'ן אין פנימ'ל אריין, קיז'לענדיג איהם מיט איהרע פעטע פינגער אויף זיין בייכעל :

— דו שרייער, דו... דו... אויסגעוואקסען, אָהן עין הרע, אַ יונג צוויי מאָל אזוי גרויס ווי אונזערע. (דערביי האָט זי איהם געפאטשט אין געזעסעל אריין). קיין עין הרע זאָל איהם נישט שאַדען, — האָט זי געזאָגט צו זלאטקען מיט אַ שמייכעלע און האָט זי מיטגענומען מיט זיך.

הינדעלע איז אליין איבערגעבליבען מיט מאַטקען. דאָס קינד האָט ווידער אָנגעהויבען צו שרייען. זי האָט ווידער נישט געוואוסט וואָס צו טהאָן : דאָס פלעשעל האָט ער ניט געוואָלט נעהמען, נישט דאָס שמאטקע און נישט דאָס הענטעל. אזוי האָט ער אָבגעשריען ביז דער טאטע זיינער, דער בלינדער ליב איז געקומען. דער בלינדער ליב האָט נישט געמאכט מיט איהם קיין לאנגע שהיות. ער האָט זיך גאנץ גוט אָנגעשריען אויף איהם, און אז מאַטקע האָט זיך נישט געוואָלט איינשטילען, האָט ער איהם פּערדרעהט אויף דער צווייטער זייט און מיט דער האַנד איהם אָנגעפאטשט אויף'ן געזעסעל. אַ לאַנגע וויילע האָט מאַטקע נאָך געוויינט ביז זיינע טרעהרען און געשרייען זיינען פּערשטילט געוואָרען אין שלאָף. ווען ער איז גע-

שלאָפען, האָבען זיי איהם ארױנגערוקט אין מויל ארױן די שמאטקע מיט'ן שטיקעל צוקער, און פון דענסטמאָל אָן האט זיך מאַטקע אויס-געלערענט אַ שמאטקע צו זױגען.

טהיילמאָל האָט איהם הינדעלע געבראכט צו דער מאַמען. די מאמע האָט זיך מיט איהם געפרעהט, און אז קױנער איז אין שטוב נישט געווען, האָט זי ארויסגע'גנב'עט איהר ברוסט פון פרעמדען קינד'ס מויל און מאַטקען געגעבען. ער האָט שוין דער מאמע'ס ברוסט זױגען ניט געוואָלט: ער איז געווען צוגעוועהנט צו דער שמאטקע.

און אז זלאַטקע האָט צום ערשטען מאָל דערזעהן, אַז איהר קינד וויל נישט זױגען פון איהרע בריסטען, האָבען זיך איהר טרעהרען אין די אויגען געשטעלט.

און אײנמאָל, עס איז שוין געווען אין אַ צײט ארום, מאַטקע איז שוין דענסטמאָל אלט געווען אן אכט-ניין חדשים, האָט איהם הינדער-לע צו דער מאמען געבראכט. די מאַמע האָט איהם געהאלטען אויף אײן האַנד, אויף דער צווייטער האַנד האָט זי געהאלטען דאָס פרעמד דע קינד און געזױגען. מען ווײסט נישט, ווי אזוי עס איז געווען, נאָר מאַטקע האָט זיך נענומען שלאָגען און יענעם קינד דאָס געזיכטעל צו-דראַפעט. דאָס קינד האָט געמאכט אַ געוואלד. די זשאכלינערין מיט דעם גאַנצען הויזגעזינד זײנען געקומען צולויפען. ווען די יונגע מאַמע האָט דערזעהן דעם רױטען קראַץ, וואָס מאַטקע האָט געמאכט איהר מיידעלע אויף'ן פנים, איז זי אין חלשות אַוועקגעפאלען. מען האָט מאַטקען פון דענסטמאָל אָן מעהר נישט צו דער מאמען צוגע-לאָזט, דורך דער גאַנצער צײט, וואָס זי האָט געזױגען דער זשאכ-לינערין'ס אײניקעל. און געזױגען האָט זי דער זשאכלינערין'ס אײ-ניקעל גאַנצע צוויי יאָהר. מאַטקע איז דערווייל פון דעם אלטען אויבסט-קאָרב ארויסגעוואקסען. דורך דער צײט, וואָס יענע קינד האָט זײן מאמע'ס מילך געזױגען, האָט ער צײהנער געקראָגען און אָנגע-הויבען זיך אַלײן צו דערנעהרען. ער האָט אָנגעהויבען צו עסען אלעס, וואָס ער האָט געפונען אונטער דער האַנד.

4

מאטקע קריענט צייהנער.

שלעכט איז געווען מאטקע'ן, ווען ער איז געלעגען אין קויש און געמוזט ווארטען, ביז דאס שוועסטעריל אָדער דער אלטער רב מאיר וועלען געדענקען און איהם צוטראָגען דאָס פלעשעלע. ער האָט זיי געמוזט יעדעס מאָהל דערמאָהנען מיט זיין שרױען, אז ער לעבט און בעדאָרף זיין חיונה. דער קעלער איז שוין אָבער אזוי געוואוינט גע- ווען צו זיינע געוואלדען, אז מען האָט איהם שוין ניט געהערט. קוים אָבער האָט זיך מאַטקע אַרויסגעקריגען פון קויש און געקענט אליין קריכען אויף אלע פיער, האָט ער זיך שוין בעזאָרנט אליין זיין חיונה. ער האָט אָנגעהויבען צו עסען אלעס, וואָס ער האָט געפונען אונטער זיין האַנד: פון שטיקלאך איבערנעבליבענע ברויט ביז אן אלטען קאַ- מאַש, אַ קויש, אַ זאק, אלעס האָט ער געגעסען, וואָס האָט זיך געפּו- נען אין קעלער. אָבער זיין הויפט שפּייז־קאמער זיינען געווען פּי- געלע'ס קוישען מיט די פערפּוילטע ווינטער־עפּעלאַך.

אין אַ ווינקעל קעלער זיינען זיי געשטאנען יאָהר איין, יאָהר אויס, פּייגעלע'ס קוישען מיט פּאַר־אַ־יאָהריגע עפּעל, לעזעלעקעס, פּער- פּוילטע באַרנעלעך, פּערגליווערטע פּלוימען. די קוישען האָבען זיך צוגעוואקסען איינס צום צווייטען דורך די לאַנגע ווינטער־נעכט, און די אויבסטען, וואָס האָבען געפּוילט אין זיי, האָבען אַריבערגעוורט פון איין קאָרב אין צווייטען אַרײן. מען האָט נישט געקענט מעהר וויסען, וואָס פּאַר אַ פּירות דאָס זיינען געווען: אלע פּערדעקט מיט איין שימעל — און דאָס האט געגעבען פון זיך אַ געשמאקען ריח, וואָס האָט זיך פּערשפּרייט איבער דעם קעלער, און געווארימט אין ווינטער... אַט דאָס פּייגעלע'ס ווינקעלע איז געווען מאַטקע'ס שפּייז- זער, עס האָט זיך געדאַכט, אז פּייגעלע האָט געזאמלעט די טונען מיט די פּערפּוילטע „לעזעלעקעס“, ווינטער־עפּעלאַך און פּערפּוילטע

בארנעלעך, כדי מאַטקע זאָל פון זיי זיין חיונה קענען ציהען. ער האָט זיך פון די פירות גענעהרט אין די לאַנגע ווינטער־נעכט, ווען דער ווינד האָט געקלאַפט אויף די פערפרוירענע פענסטערלאך.

צום ערשטען מאָל ווען מאַטקע האָט ענטדעקט די קוועלען פון זיין חיונה און האָט זיך מיט זיי גוט אָנגעגעסען, איז ער אזוי קראַנק געוואָרען, אז אלע האָבען געמיינט, אז ער וועט שטארבען. מען האָט געבראכט צו איהם די מאַמען. זלאַטקע האָט איהם די ברוסט אין מויל געשטעקט, מאַטקע האָט ניט געוואָלט זויגען, האָט ניט געוואָלט דאס פלעשעל נעהמען אין מויל אריין. זלאַטקע איז געזעסען איבער איהם און האָט געוויינט. עס איז געווען נאַכט, אלע אין קעלער זענען געשלאָפֿען. דעם בלינדען ליב'ס שנאָרען האָט געפייפט פון ווינסט־לע ארויס. איז זלאַטקע אליין געזעסען ביי איהר קינד און געוויינט. מאַטקע איז געלעגען א צוהיצטער אין זיין קויש, מיט פערמאכטע אויגען, און האָט שווער אבגעאטשהמט. איינמאָל, הערעדריג ווי די מאַמע וויינט, האָט ער די פערגלייטע הייטלאך אויפגעפענט און אָנגעקוקט די מאַמען מיט זיינע שוואַרצע אויגען. עס האָט זיך גע־דאַכט, אז מאַטקע פערשטעהט די מאַמע און ער קוקט זיך אין איהר גוט איין, ער וויל זי דערקענען און געדענקען שפעטער, ווען ער וועט גרויס ווערען, אז זי האָט אמאָל געוויינט אויף איהם...

נאָר צומאָרגענס איז מאַטקע'ן בעסער געוואָרען, און מאַטקע האָט ווידער אָנגעהויבען צו עסען פייגעלע'ס קוישען. נאָר נישט שוין האָט איהם מעהר געשאדט. ער האָט שוין געקענט אלעס אויפעסען, אפילו דעם טאמענ'ס אלטע שטיוועל, און עס וואָלט איהם שוין מעהר נישט אָנגעגאנגען. זיין מאָגען איז געוואָרען ווי פון אייזען און זיינע געדערס ווי פון שטאָהל.

דאָס איז אלעס געווען ווען דער ווינטער האָט געהערשט אין דרויסען, און מאַטקע איז געווען אָנגעוויזען אויפ'ן בלויען קעלער. אָבער באלד איז פריהלינג געוואָרען. די זון האָט אָנגעהויבען אריינג־קומען אין קעלער אריין, געשטעלט זיך אויף די טרעפלאך און אריינג־געקוקט מיט איהר שוין אין שטיבעל אריין. אין קעלער האָט מען זיך אָנגעהויבען צו ריכטען אויף פסת. זלאַטקע, וועלכע האָט שוין דענסמאָל געטראָגען א צווייטען מינד, האָט אָנגעהויבען ארויסשטעלען פון קעלער בעל־הבית'ישקייט אויפ'ן גאָס אריין, אָבשייערען און אָב־

רייניגען אויף פסח. צוזאמען מיט די אלטע שטוב-זאכען פון קעלער האָט אויך מאַטקע געוואַגט אויף אלע פיער זיך אַרויסריטשען פון קעלער אַרויס. ער איז אויף די טרעפלאַך אַרויף און אַרויסגעקוקט אין גאַס אַרײַן, און דערזעהן האָט ער, אַז די וועלט איז גרעסער פון קעלער.

אַ פּאָר מינוט איז ער נאָך געשטאַנען אויף די טרעפלאַך. די זון האָט איהם געוואַרימט, און איהם איז גוט געווען. ער האָט גע-קוקט מיט אונצוטרויען אין געסעל אַרײַן און מורא געהאַט אַרויסצו-קריבען. צווישען דעם קעלער און געסעל איז געווען אַ ברייטער רינשטאַק, וואָס מען האָט איהם געדאַרפט איבערשפּרינגען, איבער-געהענדיג אויפ'ן ברוק פון געסעל. מאַטקע האָט אײַנגע מאַל גע-פרופט אַריבערצוקריבען דעם רינשטאַק און האָט ניט געקענט. ער האָט געקוקט מיט זײַנע אױגען און געוואַרט, אַז אימיצער זאָל קומען און העלפּען איהם איבערשפּרינגען די שוועל פון קעלער. אין עס איז טאַקע געווען זײַן שוועסטעריל, זײַן ערצײהערין הינדעלע, וועל-כע האָט איהם צום ערשטען מאַל געהאַלפּען אַריבערגעהן דעם רינ-שטאַק, וואָס לײַגנט פאַר דער שוועל פון זײַן לעבען... זי האָט איהם בײַם הענטעל אָנגענומען און געבראַכט איהם אין געסעל אַרײַן.

אין געסעל האָבען זיך געשפּיעלט קלײַנע קינדער. ווייבער האָ-בען געוואַשען, גערייניגט די טונען מיט די בענק און דאָס ווייסע געהילץ אויף פסח. אין פּיעל שטובען האָט מען געווייסט אויף יום-טוב און דאָס בעל-בתישקייט מיט די קינדערלאַך זײַנען געווען אויף'ן גאַס. ער איז געקראָכען צווישען די אָנגעשטעלטע זאַכען, צווישען די קינדער, אָפּטמאַל האָט מען איהם אָנגערעטען, אַ שראַנק איז שיער ניט אַרויפגעפאַלען אויף איהם. ער איז אומעטום געווען, ער האָט זיך געפלאָנטערט צווישען די פּיס און אומעטום דאָס נעזעל אַרײַנגעשטעקט.

באַלד דערזעהט ער אויף אַ שוועל פאַר אַ הויז זיצט אַ קלײַן מיידעלע און האַלט אַ טעלעריל אין האַנד און עסט געשמאַק די קליס-קעלעך מיט מילך פון טעלעריל אַרויס. מאַטקע'ן האָט עס אָנגעשמעקט, ער האָט זיך אויף אלע פיער צוגערוקט צו דער שוועל, אויף וועלכער דאָס מיידעלע איז געזעסען. אַ מינוט האָט ער נאָך נאַכגעקלעהרט און געקוקט מיט קנאה אויף דער מיידעלע, וואָס עסט די קליסקעלעך.

באלד אָבער רוקט ער זיך אליין צו צום טעלעריל און שטעקט אריין דאָס נעזעל און הויבט אָן מיטצולעקען אויס דעם טעלעריל, ווי אַ הינטעל. דאָס מיידעל קוקט איהם צוערשט אָן פּערוואונדערט, פּער-שטעהט ניט, וואָס ער טהוט. באלד פאלט זי ארויס אין אַ גרויס גע-וויין. די מוטער קומט ארויס פון שטיבעל און דערזעהט, ווי מאַטקע לעקט זיך רוהיג פון איהר קינד'ס טעלעריל ארויס, און איהר קינד זיצט מיט'ן לעפעל אין האַנד און וויינט. פאלט זי ארויס מיט אַ גע-שריי:

— ווער איז דאָס? וועמענס איז דאָס? אוועק פון דאנען!
מאָטקע לאָזט זיך נישט אָבשרעקען פון געשרייען און לאָזט נישט פריהער אָב דאָס טעלעריל, ביז די אידענע רייסט עס נישט ארויס מיט געוואלד.

— אַ בייזע נאכט אויף מיינע שונאים'ס קעפּ. וועמענס איז דאָס?

— עס איז דאָך זלאַטקע'ס, דער אינגסטער — זאָגט אַן אנדער אידענע, וועלכע איז אויף די געוואלדען פון שטיבעל ארויסגעקומען.
— יא, זעהט, דער בלינדער ליב האָט שוין ווידער אַ נייעם ממזר אין דער גאָס ארויסגעשיקט. מען וועט שוין נישט קענען קיין קינד אויף דער שוועל ארויסלאָזען.

— אַוועק פון דאנען — שאַרט איהם די אידענע אָב.
מאָטקע האָט זיך אַוועקגערוקט פון דער שוועל. די זון האָט גע-שיינט אין געסעל. עס איז ווארים געווען און גוט געווען, האָט ער געפרופט ווייטער זיך ריטשען אויף אלע פיער.

אויף אַ צווייטער שוועל האָט ער אָנגעטראַפען קליינע קינדער פון זיין גרויס זיצען צווישען ארויסגעשטעלמע זאכען, בעטגעוואנד און האַלטען בייגעל מיט פוטער אין דער האַנד. איינס פון זיי, גאָר אַ יונג, לאָזט דעם בייגעל פון דער האַנד ארויס און וויינט. קיינער פערנעהמט נישט דעם קינד'ס וויינען. אַ מינוט איז מאָטקע וויע-דער געשטאנען און אָנגעקוקט מיט פּערוואונדערונג די קינדער, דער-נאָך האָט ער גאנץ רוהיג דעם בייגעל אויפגעהויבען פון דער ערד און האָט אָנגעהויבען עסען.

אַז דאָס וויינענדיגע קינד האָט דערזעהן, אַז מאָטקע עסט זיין

בייגעל, איז עס ארויס מיט אזא ליארם, מיט אזא געשריי, אז מען האָט געמיינט עס ברענט.

אויף דער שוועל האָט זיך באלד געוויזען דעם קינד'ס מאַמע. מאַטקע האָט אָבער דאָס מאָל אָנגערטראָפּען אויף שפּרינצעלע די ניין טערקע. דאָס איז א אידענע מיט א געשליפען מייכעל, און אז איהר געשעהט אן עולה, דערהערט מען עס שוין אין געסעל. מען היט זיך פאר איהר, ווי פאר פייער. ווארים עס איז גענוג, אז מען זאָל איהר געבען נאָר די מעגליכקייט אויסצורעדן א וואָרט, איז עס ווי א פלאם פייער, וואָס נאָפּט זיך אָן און ברענט אלעס אונטער. א אידענע ווי שפּרינצעלע, אז זי האָט דערזעהן זלאַטקע'ס נייעם ממזר, וואָס „איז ארויס מענשען צו בעפאלען אין מיטען גאָס“, האָט זי געמאכט אזא גערודער אין געסעל, אז מען איז זיך צוזאמענגעלאָפּען.

— זעהט, זעהט, געוואלד, דער יונג עסט מיך אויף! זלאַטקע האָט ארויסגעשיקט ממזרים אין גאָס אריין, קינדער צו בעפאלען אין מיטען העלען טאָג.

און זי האָט אָנגענומען מאַטקע'ן ביים הענטעל און צוריקגעד-בראכט אין קעלער, און אָנגעהויבען צו שרייען, ווארפענדיג מאַטקע'ן אין קעלער אריין:

— האלט אייך איהם דאָרט! ארויסגעשיקט אַ ממזר אין גאָס אריין, קינדער צו בעפאלען אין מיטען העלען טאָג.

זלאַטקע האָט פונקט געהאַלטען אין וואשען א העמד פאר דעם בלינדען ליב אויף פסח. דערהערט, אז מען שרייט אין קעלער אריין, איז זי ארויסגעקומען מיט די ארויפגעשארטע ארבעל און מיט דעם הייבעל אויף'ן קאָפּ; דערזעהן מאַטקע'ן אין שפּרינצעלע'ס הענד, און פון שפּרינצעלע'ס שפיציגע אויגעלאך און בלאָען מייכעל שיט זיך פעך און שוועבעל, האָט זי קודם כל געוואָלט ארויסנעהמען מאַטקע'ן פון איהרע הענד. מאַטקע האָט אויסגעזעהן אין שפּרינצעלע'ס הענד ווי אַ נגזל, ער האָט געציטערט פאר שרעק און ניט פערשטאנען, פאר-וואָס מען שרייט דאָס אויף איהם און דערזעהן די מאַמען — האָט ער זיך צואוויינט. זלאַטקע'ן האָט עס געגעבען אזא שטאָך אין האַרצען. עפעס א רחמנות געפיהל האָט זי מיט אמאָל געגעבען א נעהם ארום צו איהר קינד און דאָס האַרץ איז איהר צושניטען געוואָרען. איז זי צו-

ארויסגענומען מאַטקע'ן פון שפּרינצעלע'ס הענד און האָט אזוי גע-
זאָגט:

— וואָס צושרייט זי זיך אזוי אויפ'ן קינד? נאָ, זעה, דאָס
קינד ציטערט דאָך אין גאַנצען. וואָס האָט ער געטהאָן אזעלכעס?
קינד, מיין קרוין — האָט זי מיט אַ מאָל אַרומגענומען מאַטקע'ן און
צום ערשטען מאָל אין לעבען אפשר הערצליך געקוישט איהם.

— נאָ, זעהט, ווי זי קוישט איהם נאָך פאר דער חכמה וואָס ער
האָט געטהאָן. אוראיי, די מאַמע לערנט איהם אליין. א שעהנער גנב
וועט דאָס ארויסוואַקסען — האָט שפּרינצעלע נביאות געזאָגט אויף
איהם.

— אז די צונג זאָל איהר ווערען אַבגעביסען, אז ניט דערלעבען
זאָל זי דאָס — האָט זלאַטקע זיך אָנגענומען פאר איהר קינד — א רב
וועט דאָס זיין — האָט זי געקוישט מאַטקע'ן אויפ'ן קעפּי.5.
מאָטקע האָט איינגעקאָרטשעט זיין קעפּעלע אין די מאַמע'ס
ארעמס און פון דאָרט ארויסגעקוקט מיט זיינע צוויי שוואַרצע פינקעלע-
דע אויגעלאַך. ער האָט זיך צוגעהערט צום געשפרעך, וואָס מען
פיהרט איבער איהם, און עס איז איהם גאָר נישט אָנגעגאנגען. ס'איז
איהם גוט געווען אין דער מאַמע'ס ארעמס, און ער האָט מיט צו-
פריעדענהייט גענאָסען.

— אז דו זאָלסט מיר וואַקסען געזונטערהייד — האָט איהם
זלאַטקע געקוישט אין קעפעל און איהם אוועקגעזעצט אין א ווינקעל
נעבען זיך — נאָ, זיך ביי דער מאַמען. ווי זי האָט דאָס נביאות גע-
זאָגט אויף איהם, אז ניט דערלעבען זאָל זי דאָס!

נאָר קוים איז דורכגעגאנגען א פאָר מינוט און די מאַמע איז
געווען פערנומען, איז שוין מאַטקע ווידער געווען אויף אלע פיער אין
געסעל. ער האָט דערשמעקט וואו זיין חיונה איז. פון דענסמאָל אָן זוכט
מאָטקע זיין פרנסה אין געסעל. אלעס איז אָפּען געשטאַנען פאר איהם,
און וואָס ער האָט געפונען דאָס האָט ער גענומען. זיך אריינגעגליטשט
אין אָפּענע טהירען, געפונען עסען אויפ'ן טיש, — אויפגעגעסען. דער-
זעהן א קינד אין געסעל מיט א בייגעל — אוועקגעכאַפט און אויפגע-
געסען. איז געשטאַנען א אידענע מיט א קויש עפעל אין גאַס — צו-
גערקט זיך צום קויש און ארויסגעגעסען. ניט איין חרפה איז זלאַטקע

אויסגעשטאנען צוליעב איהם. ניט איין אידענע האָט איהם געבראכט צוריקצושלעפען ביי די אויערען אין קעלער אריין און נביאות געזאָגט אויף איהם. אין געסעל איז מאַטקע געוואָרען אַ שרעק, אז מען האָט איהם דערזעהען זיך ארויסלאָזען אויף אלע פיער פון קעלער, האָבען די מאַמעס די קינדער בעהאַלטען אין די הייזער אריין, טהיר און טויער האָט מען פערשלאָסען פאר איהם — און, אז מען האָט איהם דער־זעהן פון דערווייטענס האָט איין שכן'טע דער צווייטער אָנגעזאָגט און צו וויסען געגעבען, ווי עס וואָלט א געוויטער אָנגעקומען: „מאָטקע געהט!“

.5

מאָטקע געהט אין חדר.

עס איז געווען אַ קאַלטער גרויער ווינטער-מאָרגען אין קעלער. דער פּראָסט, וואָס האָט פּערקאָוועט די פּענסטערלעך פון קעלער איז בער'ן גאַנצען ווינטער, האָט זיך אַריבערגעצויגען פון טהיר און שויב אויף די ווענד ארויף און אָנגעהויבען צו בעפּוצען די ווענד פון קעלער מיט זיינע קאַלטע שנעע-בלומען. אלעס אין קעלער האָט געפרוירען. די קערב מיט די אויבסטען זיינען צוזאַמענגעוואַקסען און געוואָרען איין שטיק איין. אין אַ ווינקעל שטוב, ביי די פּענסטערלעך, האָט זיך דער אַלטער ר' מאיר איינגעקאָרטשעט און האָט פון דאָרט ארויס-געמורמעלט זיין תהילים. די אַלטע פייגעלע, ארומגעהאַנגען מיט איהרע פיעלע יאַקען און קאַפטענס, איז געזעסען ווי אַ איינגעמויטרטע צוויי-שען די טונען מיט אויבסט און האָט זיך רוהיג געשיילט קאַרטאָפּליעס פון דעם שוים אין טאָפּ אריין. דער בלינדער ליב, נאָר וואָס אַן אויפגעשטאַנענער, מיט אַ פולען צושיבערטען קאָפּ פּעדערען, האָט אַ ניכטערער געזוכט אין די ווינקעלעך פון שטוב אַלטע טונען, רייפּען, קערב, וועלכע מען קען צוברעכען אויף געהילץ איינצוהייצען אין אוי-ווענדעל. ער האָט געשאַלטען, געשריען, ווי תמיד, ווען ער הייבט זיך אויף און איז נאָך אויפ'ן ניכטערען מאָגען. און זלאַטקע, אַ פּערטונג-קענע צווישען די קינדערלאַך, איז געלעגען אויפ'ן געלעגער, אָנגעדעקט מיט אַלטע שמאַטעס, פּלאַכטעס, אַלטע קאַפּטעס און טיכער, וואָס האָט בען זיך נור געפונען אין קעלער. אין דעם איינעם ווינקעל, ביי זלאַטקע קען אין געלעגער, איז ווארעם געווען, זי האָט געהאַט נעבען זיך די קינדערלאַך, און זיי האָבען זי געווארעמט מיט די יונגע לייבלעך, און זי האָט זיי ארונטערגענומען אונטער זיך, ווי אַ הוהן געהמט ארום די קליינע היהנדעלעך. פון צווישען די קינדערלעך, דורך דער מאַמעס אַן אַרעם, האָט מאַטקע גנב ארויסגעקוקט מיט זיינע צוויי שוואַרצע אוי-

געלעך און מיט'ן אָבנעברענטען רונדיגען פּנימל, וועלכעס איז בע-
שמוצט געווען פון די נעכטיגע קאַרטאָפּליעס, וואָס ער האָט געגעסען.
עס איז איהם גוט געווען און ווארעם ביי דער מאמען אין בעט.

אין אזא מארגען איז בעשטימט געוואָרען זיין גורל. וואָרים
באַלד האָט איהם דער בלינדער ליב בעמערקט ארויסשיינענדיג פון
אונטער דער מאמעס אָרעמס, און דער בלינדער ליב האָט זיך דערמאָנט,
אז עס איז צייט צו זאָרגען וועגען א תכלית פאר דעם יונג. האָט ער
זיך אזוי אָנגערופען:

— גיב נאָר אַ קוק, דער ממזר ליעגט דאָך אויך ביי דער מאמען.
ארויס פון בעט, געה זוך מיר האָלץ, דעם אויווען איינצוהייצען.
דער קליינער מאַטקע האָט זיך איינגעקארטשעט אונטער דער
מאמען און געוואָלט זיך בעהאַלטען. די מוטער האָט אויף איהם
רחמנות געהאַט.

— וואָס ווילסטו פון איהם, ער איז דאָך נאָך אַ קינד. עס איז
קאַלט אין שטוב, לאָז איהם נאָך ליעגען.

— יא, קוק מיר אָן דאָס קינד! אַ יונג פון פינף יאָהר. א טע-
לעך קאַרטאָפּליעס קען דאָס אריינרייבען, ווי אַ סאָלדאַט, און אז מען
דאַרף אַ שטיקעל האָלץ אין שטוב, איז קיינער ניטאָ. ארויס, ארויס
פון בעט, איך נעהם באַלד דעם פאַסעק צו דיר.

— עס וואָלט שוין צייט געווען, דעם יונג פון שטוב ארויס-
צו'פטר'ן: מען קען דאָך גאָר ניט לאָזען שטעהן אין שטוב. נעכטען
האָב איך מיר איבערגעלאָזט אויפ'ן קיכעל א טעפעל באַרשנש און אַ
האַלב ברייטעל אויפ'ן אָבענד. איך קום אהיים: וואו באַרשטש, וואו
ברויט? מאַטקעלע האָט עס שוין דערשמעקט. מען קען דאָך קיין
ביסען אין שטוב ניט איבערלאָזען, — האָט זיך די אַלטע פייגעלע
אָבגערופען פון איהר ווינקעלע ארויס, מאַכענדיג מיט איהרע איינ-
געפאַלענע יאַסלעס אָהן צייהן ווי עס מאַכט אַ פויגעל.

— ער קען מיך אויפעסען מיט די קאַפיטעס. אויף דעם וועל
איך אויך נאָך ארבייטען? אַזאַ ממזר האָט שוין אליין פאַר זיך בע-
דאַרפט פערדיענען. ארויס, ארויס פון בעט די מינוט.

— גיב נור אַ קוק, ווי זיי האָבען זיך אַלע אויף איהם אָנגעזעצט,
ווי גרויס ער איז זיי אין די אויגען. דעם קינד איז קאַלט, אַ בייזער
פראַסט אין שטוב. איך וועל איהם ניט ארויסלאָזען ליעג, מאַטקע.

ליעג ביי דער מאמען, — האָט איהם זלאַטקע געהענטער צוגערוקט צו זיך, און דער יונג האָט בעהאַלטען דאָס קעפעל אונטער דער מאַמע'ס אַרעמס, אַז מען זאָל איהם אין שטוב ניט אנזעהן.

— מען וואָלט איהם בעדארפט אין א חדר שיסען, אין תלמוד תורה פיהרען, און דאָס זאָל זיך אויסלערנען כאַטש מודה אני זאָגען, א ברכה מאַכען. עס וואַקסט דאָך אויף ווי א גוי, — האָט זיך דער אַלטער רב מאיר פון זיין ווינקעל אַנגערופען.

— אז דו זאָלסט געווען א טאטע, וואָלסט דו זיך וועגען דעם געזאָרגט, — האָט זיך זלאַטקע פון בעט געווענדעט צום בלינדען ליב.

— טאָ זאָל ער שוין פון בעט ארויסקריכען, איך וועל איהם אין תלמוד תורה פיהרען.

— אדרבה, לאַמיר זעהן, זיי א טאטע צו מיינע אַרימע קינדער, ס'איז שוין צייט, — האָט זלאַטקע געקרעכצעט — נו, געה, מאַטקעלע, נו, געה פון בעט אַרויס, דער טאטע וועט דיך אין חדר פיהרען, — האָט איהם די מאַמע איבער'ן קעפעל געגלעט.

אזוי לייכט איז איהר דאָס ניט אַנגעקומען. מאַטקע האָט זיך גאָר ניט וויסענדיג געמאַכט ניט פונ'ם טאטענ'ס געוואלדען און ניט פון דער מאַמע'ס גוטע רייד. ער איז ווייטער געלעגען איינגענאַרעט אין דער מאַמעס אַרײַם און האָט זיך ניט געלאָזט איינריידען. ס'האָט גאַרניט געהאַלפּען, ביז די מאַמע איז אליין ניט אַרויס פון בעט און דער טאטע האָט איהם פון געלעגען מיט'ן פאַסעק אַרויסגעשמיסען.

באלד האָט די מאַמע אויסגעזוכט דעם בלינדען ליב'ס און אלטע וועסט און האָט מאַטקע'ן דערמיט אויסגעציערט. זי האָט איהם אָב געטהאָן איהרע שבת'דיגע קאַמאַשען, וואָס זי האָט זיך געהאַט גער קויפט פאַר יום טוב, זי האָט געוואָלט צוגעבען מאַטקע'ן חשק אין חדר צו געהן. פייגעלע האָט איהם געגעבען די שעהנסטע צוויי עפעלעך פון איהר קאַרב אַרויס. הינדעלע, די שוועסטעריל, איז געלאָפּען אין געוועלכעל אַריין און געבראַכט פאַר מאַטקע'ן צוויי גריסנע-לעך מיט מאַהן און קאַפּער בעשיט. דער אַלטער רב מאיר האָט איהם דאָס נייע סדור'ל מיט די גרויסע אותיות געשעקנט, וואָס ער האָט נור געקויפט מיט די מיידעלעך צו לערנען.

עם האָט נאָר ניט געהאַלפּען. מאָטקע האָט צוגענומען די צוויי עפּעלעך, ער האָט צוגענומען די גריסגעלעך, ער האָט צוגענומען דאָס סדור'ל און אין חדר אריין געהן האָט ער ניט געוואָלט. פעסט האָט ער זיך אָנגעהאלטען ביי דער מאמע'ס שירץ. דער טאטע האָט געד שלאָגען מיט'ן פּאַסעק, די טרעהרען זיינען מאָטקען פון די פייכטע אויגעלעך איבער'ן פנים גערונען, און די עפּעלעך האָט ער געהאלטען אין איין עסען, און ניט געריהרט זיך פון אַרט.

נור דעם בלינדען ליב'ס געדולד האָט געפּלאַצט. ער האָט איהם געכאַפט אויפ'ן פלייצע און איז ארויס מיט איהם אין גאַס. מאָטקע האָט געמאַכט אַזעלכע געוואָלדען, אַז דאָס געסעל איז זיך צוזאַמען געלאָפּען. ער האָט געקאַפּיעט מיט ביידע פיס, דער מאמעס קאַמאַשען פּערלוירען פון די פיס אַראָב, דאָס היטעל פּערלוירען, זי גריסגעלעך מיט'ן סדור'ל פּערלוירען. די מאמע האָט עס אויפּגעהויבען און נאָכ' געטראַגען נאָך מאָטקען, און געבעטען זיך ביי איהם:

— מאָטקע, זיי אַ גוט אינגעל, געה אין חדר אריין, — און געווישט איהם די טרעהרען פון בעקעל מיט דער פּאַטשיילע.

און מאָטקע האָט געהאַלטען אין איין שרייען, און אַ גליטש זיך פון טאַטענ'ס אַרימס, און ער ליגט שוין אויפ'ן ברוק אין געסעל און שרייט, און דער טאטע האָלט דעם פּאַסעק און שלאָנגט איבער'ן קאַפּ:

— אין חדר אריין, געה אין חדר אריין.

און די מאמע פּערשטעלט איהם מיט אידר ליב, און נעהמט אויף זיך די שלעג פון בלינדען ליב'ס פּאַסעק און בעט זיך ביי מאָטקען:

— מאָטקע, זיי אַ גוט אינגעל, געה אין חדר אריין, מאָטקע.

און עס לויפּען דורך אידען, פּערהאַוועט אין מסחר, הערען אַ געד וואָלד, שטעלען זיך אָב אויף אַ מינוט, פּרעגען זיך נאָך, וואָכ איז. און דערהערט אַזאַ מעשה, אַז אַ אינגעל וויל ניט געהן אין חדר אריין, בייזערען זיי זיך אָן:

— אין חדר אריין געה, דו יונגאַטש איינער, אין חדר אריין.

און לויפּען ווייטער צו זייערע מסחרים.

נור געלויבט צו גאָט, קוים דערשלעפּט מאָטקען אַ לעבעדיגען אין תּלמוד תורה אריין. דער בלינדער ליב האָט זיך גוט דערוואַרעמט ביי איהם. דער שווייס רינט פונ'ם פנים, און מאָטקע, אַ צווישעטע, מיט די גריסגעלעך און עפעל אין די הענד, שטעהט און קוקט אָן דעם

רבי'ן, ווי ער האלט א קאנטשיק אין האנד און דרעהט זיך ארויף און אראָב איבער דער שטוב, וואו די קינדערלעך זיצען אויסגעזעצט אויף דער נייערדיגער באַנק אַרום די ווענד:

— רבי לעבען, רבי קרוין לערענט מיין אינגעל אויס דאוונען, — בעט זיך זלאַטקע ביי דעם רבי'ן. דער רבי האָט אויסגעצויגען זיין לאַנגען האַלז פון די קרומע פלייצעס אַרויס ווי אַ שלאַנג, און אַ בויג אריבער זיך געגעבען מיט דעם גאַנצען קערפער איבער מאַסקע'ן און מיט די פינקעלדיגע גרינע אויגען, וואָס זיינען געזעסען אין בלייכען בלוט-אַרימען געזיכט, אַנגעקוקט מאַסקע'ן:

— איז אָט דאָס בחור'ל, וואָס וויל ניט אין חדר אריין געהן? קום נור אַהער, דו יונגעלע, — נעהמט ער אָן מיט די צוויי דאַרע פינגער מאַטקעלע'ס בעקעלע און גיט איהם אַ קניפעל, אז טרעהרען שמע-לען זיך איהם אין די אויגען — דו ווייסט, וואָס מען טהוט מיט אַ אינגעלע, וואָס וויל ניט געהן אין חדר — אָט אזוי טהוט מען מיט אַזאַ אינגעלע, ווייזט ער מיט'ן קאנטשיק אין דער האַנד. מאַטקע האָט זיך אין ערשטען אויגענבליק דערשראָקען פאַר'ן רבי'ן און האָט שטיל געשוויגען.

— איך בין אן אַרימע אידענע, איך קען אייך ניט פיעל צאָהלען. צוויי גולדען אַ חודש, אַז גאָט וועט מיר העלפען. איך וועל אַבשפּאַר-רען דעם ביסען פון מויל, נאָר לערנט איהם אויס דאוונען, אַז ער זאָל קענען פון סדור ליינען. אַז נאָט זאָל מיר ביישטעהן. איך האָב מורא, דאָס קינד זאָל מיר ניט אויסוואַקסען, איך וויל ניט אויסרעדען די רייד, אַ שלעכט קינד: וויל נישט אין חדר געהן, — זאָגט די אידענע מיט טרעהרען.

— לאָזט איהם נאָר איבער ביי מיר, לאָזט נאָר איבער, ביי מיר וועט ער שוין געהן, — זאָגט דער רבי און נעהמט אָן מאַטקע'ן און גיט איהם אַ זעץ אוועק אויפ'ן בענקעל נעבען זיך און אַ מיש אויף אַ סדור, אין וועלכען די אותיות זיינען געווען פערפלעקט און אויסגעווייקט פון קינדערשע טרעהרען.

— נא, קוק אריין, אינגעלע, וואָס איז דאָס? — זאָג, אינגעלע:
"אַן אַלף", זאָג: "אַן אַלף".

נאָר מאַטקע האָט ניט אַרייגעקוקט אין סדור, ער האָט געקוקט

אויף דער מאמען. דערזעהן, אז די מאמע געהט ארויס פון טהיר, איז ער שוין געווען מיט א פיסעל אונטער'ן באנט.

— א, ביזט דאך מיר גאר א שייגען, אינגעל, — זאגט דער רבי און גיט וויעדער א נעהם אן מאטקע'ן ביים בעקעל מיט די דינע ביי-נערדיגע צוויי פינגער, און דעם רבינ'ס גרינע אויגען פון בלייכען אהן בלוטיגען פנים גיעבען א בליטץ, ווי ביי א קאץ, און איידער מאטקע האט נאך צייט ארומצוקוקען זיך, ליעגט ער שוין איבער'ן בענקעל מיט'ן הינטען ארויף און די לאקשען פון קאנטשיק טאנצען ארום איבער מאטקע'ס נאקעטען געזעסעל, ווי פייערדיגע צינגלעך איבער א ווייך אויסגעקעטען ברויטעל. און דער רבי זינגט צו מיט'ן ניגון אין טאקט: — אט אזוי, קינדערלעך, טהוט מען צו א אינגעל, וואס וויל ניט געהן אין חדר אריין.

די פינף — זעקס-יעהריגע קינדערלעך זיינען געזעסען אויף די ברעטלעך ארום די ווענד און דערשראקענע, מיט אונרוהיגע אויגעלעך, האבען זיי זיך צוגעקוקט צום רבינ'ס מקיים פסק זיין. טהייל האבען זיך געשראקען און אנגעהויבען וויינען, נור אויף מעהרסטענס פון זיי האט דאס שוין ניט געמאכט קיין איינדרוק: זיי זיינען געווען צוגעד-וועהנט דערצו. האבען זיי זיך ווייטער רודהג געגעסען די בייגעל מיט די גריסנעס, אדער זיי האבען זיך געשפיעלט מיט די מיידעלעך אין שטיינדעלעך, נאכזאגענדיג אויס געוואהנהייט דעם רבי'ן פון סדור ארויס: „אן אלף“, „א בית“.

מאטקע האט דאס מאל ניט געוויינט. אזוי ווי דער רבי האט איהם אבגעלאזט און אוועקגעזעצט צווישען די קינדער, איז ער געבלי-בען זיצען שטיל און געשוויגען. א קינד האט געפרופט עפעס רעדען צו איהם, האט ער איהם געגעבען א שטופ אב מיט'ן עלענכויגען און ווייטער געקוקט מיט זיינע גלענצענדע צוויי אויגעלעך צו דער טהיר. און אזוי ווי דער רבי האט זיך נור אוועקגעזעצט צום טיש מיט אן אנט-דער קינד ביים סדור, איז שוין מאטקע געווען ביי דער טהיר, א פראל אויף, און מיט אראבגעלאזענע הויזלעך און א רויט-פלאמענדען אבנעד-שמיסען געזעסעל איז ער געלאפען איבער'ן מארק פון חדר אהיים.

אז זלאטקע האט איהם דערזעהן אין קעלער, ווי ער איז אהיים געלאפען פון חדר, האט זי געמיינט, אז די'ערד עפענט זיך אויף אונד-טער איהרע פיס, זי האט געוואלט צו צום יונג, איהם ממית'ן. נור

אז זי האָט דערזעהן זיינע צוויי אויגען, ווי ער קוקט תמ'עוואַטע, מיט אַ בקשה, איז איהר האַרץ צושניטען געוואָרען. האָט זי געשוויגען, נור די טרערען האָבען איהר געשטיקט, האָט זי איהם אַרומגענומען, געשלאָגען איהם און געקושט איהם, און געזאָגט מיט אַ שווער האַרץ:

— מיין קינד, מיין שלעכט קינד, וואָס וועט פון דיר ווערען? וואָס, טאָטע אין הימעל?

און אין אָבענד, אז דער בלינדער ליב האָט דעם פאַסעק פון די הויזען אַראַבגענומען דעם יונג צו שלאָגען, האָט זי איהם שוין פער-שטעלט מיט איהר לייב, פאַר איהם צוגענומען די קלעפּ און געבעטען זיך:

— ליב, ער איז דאָך נאָך אַ קינד, עס איז קאַלט אין דרויסען. לאָן איהם נאָך ביז זומער אין שטוב.

.6

מאטקע האט א חבר.

ער איז אויסגעוואקסען דורך דעם יאָהר און אַליין שוין זיין שטיי קעל ברויט אויף זיך פּערדיענט. אָנגעהויבען האָט ער פּוין דעם, וואָס ער האָט געהאַלפּען דער מאַמען די קאַרב אין די שטובען אַרומטראָגען. מיטגעגאַנגען מיט דער מאַמען אין מאַרק אַרײַן, געטראָכען אויף די פּויערשע פּוהרען, געהאַלפּען דער מאַמען זיך דינגען מיט די פּויערים און טהײלמאַל האָט זיך געמאַכט, אַז די מאַמע האָט אַרויסגעצעהלט אייער פּוין אַ פּויערשען קויבער, האָט ער געהאַלפּען מיטצעהלען, איז איהם געבליבען אַ פּאַר אין די טאַש — האָט ער דערנאָך זיי דער מאַמען געגעבען. האָט די מאַמע צוגענומען צופּריעדען, און געשוויגען. איז מאַטקע ווייטער געגאַנגען. איז אַרויף אויף אַ פּוהר און געזעהן קליינע הינדעלעך, האָט ער די מאַמען צוגערופּען. די גויע האָט גע' שריען, אַז ער זאָל די הינדעלעך ניט ריהרען, און מאַטקע לײגט שוין די הינדעלעך אין די מאַמעס שוים אַרײַן. און די מאַמע שטעקט די גויע געלר אין האַנד און דינגט זיך מיט איהר.

אַמאָל איז ער מיט דער מאַמען אַרײַנגעקומען אין קיך צו די זשאַכלינערין. זלאַטקע, צייט זי האָט די זשאַכלינערס אייניקעל גע' זויגען, איז דאָרט אַ גאַנצע היימישע געוואָרען און פּלעגט אין הויז אַרײַנטראָגען פּוטער און אייער. אין די קיך ביי די זשאַכלינערין האָט מען זי גאַנץ גוט אויפגענומען און די דיענסטען האָבען זיך זעהר דער' פּרעהט מיט מאַטקע'ן.

— דאָס איז דער שרייער, — האָט די אַלטע זשאַכלינערין געזאָגט, אַנקוקענדיג מאַטקע'ן, וועלכער האָט זיך אַ פּערשעהמטער בעהאַלטען אונטער די מאַמעס פּאַרטוף.

— געלויבט צו גאָט אויפגעצויגען זיך. זאָגט זלאַטקע פּערשעהמט פּאַר איהר בחור.

— אין חדר אריין געהט ער? — פרעגט די זשאכלינערין, וויזענ-
דיג אויף מאַטקע'ן.

זלאַטקע פערשעהמט זיך וויעדער.

— ער איז נאָך אַ קינד, האַלט זיך נאָך ביי די מאַמעס שערין.

— אי, ס'איז נישט גוט.. אַ אינגעל מוז געהן אין חדר אריין. מוז
תורה לערנען, זאָגט די אַלטע זשאַכלינערין, און שאַקעלט מיט'ן קאַפּ
אויף מאַטקע'ן, ווי ער וואָלט שוין געווען אַ פערפאַלענער.

באלד קומט אריינצולויפן אין קיך חנה'לע, די מיידעלע אין
מאַטקע'ס יאָהרען, וועלכע זלאַטקע האָט אויסגעזויגען, אַ פּרישע, מיט
רויטע רונדיגע בעקעלאַך ווי וואַרימע זעמעלאַך, מיט אַן אויסגעזוואַגען
קעפעלע, אין אַ ריין קליידעל און פאַרטיכעל.

זלאַטקע האָט געהאַט אַ מאָדנע געפּיחל צו קינדער, וועלכע זי
האַט געקאַרמעט, עפעס איז עס יאָ איהרע און עפעס נישט איהרע. זי
האַט די קינדער, וועלכע זי האָט געקאַרמעט מיט איהר מילך, ליעב
געהאַט און פּיינד געהאַט. זי האָט נישט געקענט זיין גלייכצייטיג צו
זיי. זי האָט זיך הערצליך דערפרעהט מיט חנה'לען, אַרויפגענומען דאָס
קינד אויף איהרע הענד, און געקושט עס.

— מיין חנה'לע, מיין קליין חנה'לע, וואָס מאַכסטו, האָסט שוין
פּערגעסען דיין אָם? איך האָב דאָך דיך געקאַרמעט, מיין חנה'לע.

מאַטקע האָט געזעהן ווי די מאַמע טראָגט אויף די הענד דאָס
פּרעמדע קינד, און עפעס אַ מאָדנע געפּיחל האָט איהם אויך אַרומגענו-
מען. ער האָט פּיינד געהאַט די פּרעמדע מיידעלע, וואָס די מאַמע האַלזט
ווי אַן אייגענע, און גלייכצייטיג ליעב געהאַט. ער האָט זיך פּערשעהמט
צו קוקען דערויף. דערווייל האָט איהם די אַלטע זשאַכלינערין
געגעבען אַ שטיק ברויט מיט שמאַלץ אין דער האַנד אַריין.

ער האָט אָנגעהויבען צו עסען פון ברויט און פּערגעסען דערפון.
אַבער באלד האָט ער אויפגעהערט צו עסען און געקוקט אַמאָל אויף
דער מאַמען און אַמאָל אויף דער מיידעלע.

די אַלטע זשאַכלינערין האָט אַרויסגענומען חנה'לען פון זלאַטקע'ס
הענד, האָט אָבגעווישט מיט די שערין זלאַטקע'ס קושען פון קינד'ס
בעקעלע, און מיטגענומען זלאַטקע'ן מיט'ן קאַרב אייער און פּוטער מיט
זיך אין צווייטען שטוב אַריין. אַ מינוט זיינען ביידע קינדער גע-

שטאנען און אָנגעקוקט זיך איינס דאָס צווייטע. מאַטקע איז געווען פּערשעהמט, געהאַלטען דאָס שמאַלצען ברויט אין האַנד און ניט געדוואוסט וואָס צו טהאָן דערמיט. די מיידעלע איז געווען דרייַסטער, האָט איהם געקוקט אין די אויגען אריין און געוויזען דאָס נייע שער צעל וואָס זי טראָגט. דערנאָך האָט זי איהם געוויזען די אוירינגלאַך וואָס מען האָט איהר אויף די אויערען אָנגעטהאָן. דערנאָך האָט זי איהם געוויזען די קרעלען. מאַטקע האָט דאָס אַלעס אָנגעקוקט און געשוויגען. באַלד האָט איהם די מיידעלע ביי דער האַנד אָנגענומען און געפיהרט איהם מיט זיך אין איהר קינדער-צימער. מאַטקע האָט זיך ארומגעקוקט פּערוואונדערט. אַלעס איז אזוי ווייס געווען און ריין, און אזוי פּיעל קינדערשע זאַכען זיינען געווען אָנגעשטעלט. אַ גרויס פּערד איז געשטאַנען, און אַ ריכטיגער וואָגען, און צוויי פּויגלען, און אַ צובראָכענער זעלנער מיט אַ צימבעל אין דער האַנד. די מיידעלע האָט איהם געוויזען די שפּיעל-וואַרג און געפּרעגט, אויב ער האָט אויך אַזעלכע זאַכען. מאַטקע האָט געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ אויף ניין. און האָט נישט אַרויסגערערט קיין איין וואָרט.

צוערשט האָט ער זיך פּערשפּיעלט מיט די שפּיעל-זאַכען, און האָט אָנגעהויבען צו לאַכען — געשטופּט דאָס פּערד ביים עק, אז עס זאָל געדן ווי ער האָט געזעהן אויפ'ן מאַרק ווי די פּויערים טהוען מיט זייערע קעלבער, ווען זיי ווילען ניט געהן. די מיידעלע האָט הויך גע'לאַכט.

— זעהסט, אזוי דרעהט מען אַ פּערד ביים עק, אז מען וויל עס זאָל געהן — האָט מאַטקע געוויזען דער מיידעלע.

די מיידעלע האָט הויך אויפגעלאַכט. זי האָט געוויזען די קאַפּ וואָס זי האָט און געפּרעגט:

— און אַ קאַפּ דרעהט מען אויך ביים עק, אז מען וויל זי זאָל געהן?

מאַטקע האָט זי געגעבען אַ קוק אָן פּון אויבען אַראָפּ מיט אַ שפּאַ-טישען בליק און געשאַקעלט מיט'ן קאַפּ אויף ניין:

— מיט אַ קאַפּ שפּיעלט מען זיך נישט. אַ קאַפּ דרעהט מען נישט ביים עק — האָט ער געזאָגט אזוי בעשטימט, אז די מיידעלע האָט זיך פּערשעהמט.

באלר האָט ער איבערגעלאָזט די שפּיעל־וואַרג און געקוקט אויף דער מיידעלע — איהרע בעקעלעך זיינען רויט געווען און אויסגעקנאָטען פול ווי בולקעלעך. מאַטקע האָט אַריבערגעפּיהרט מיט זיין וואַרים שמוציג הענטעל איבער דער מיידעלע'ס בעקעלעך. די מיידעלע איז געשטאַנען און האָט זיך געלאָזט. דערנאָך איז איהם עפעס איינגע־פּאַלען. האָט ער צוגעלייגט זיין פּנים'ל און אָנגעהויבען מיט זיין פעט צינגעל צו בעלעקען דער מיידעלע'ס בעקעלעך, העלזעל. ווי אַ הינטעל. די מיידעלע האָט זיך געלאָזט און געלאַכט הויך :

— אוי, ס'אַרע נאַר ער איז !

מיט קיין אינגלעך זיינס גלייכען האָט זיך מאַטקע נישט געקענט חבר'ן. ווי נאָר ער האָט זיך געטראָפּען מיט די יונגען, ביי די ערשטע בעגעגעניש, האָט ער זיך געשלאָגען מיט זיי. דער סוף איז געווען, אַז די יונגען פון דער גאַס האָבען איהם אויסגעמיעדען און געלאָזט אַליין. נור פון דעם מאַרק, וואו ער איז מיט דער מאַמען איבער די פּויערשע וועגען געגאַנגען, האָט ער אַן אַנדער חבר געפונען — דאָס איז געווען דעם קאַטאַרינאַרוש'ס הונד.

אויפ'ן מאַרק האָט זיך אַרומגעדּרעהט אויף יעדען יאָרד נאָטע קאַטאַרינאַרוש מיט די קאַטאַרינקע. אויפגעשטעלט די קאַטאַרינקע אין מיטען מאַרק, האָט ער צוזאַמענגערופּען מיט'ן שפּיעלען די פּויערים, און דער בלויער פּויגעל אין שטייג האָט פאַר פינף קאָפּיקעס אַרויס־געצויגען מיט'ן פּיסק אויס אַ שוף־לאָד אַ "לאָז", אויף וואָס עס איז געשטאַנען אויפגעשריבען אַלצדינג וואָס עס וועט זיך מיט דעם מענשען טרעפען אין זיין גאַנצען לעבען. טהיילמאָל האָט נאָטע מיטגעבראַכט מיט זיך די מיידעלע, וואָס געהט אָנגעטהאָן אין אַ פאַר קאָרטע־הויזען און דרעהט זיך אין אַ ראָד. מאַטקע'ן זיינען די שטיק אזוי געפּעהלען, אַז יעדעס מאָל, ווען ער האָט דערזעהן נאָטע'ס קאַטערינקע מיט דעם בלויען פּויגעל און דער מיידעלע מיט די רייפען, האָט ער איבער־געלאָזט די מאַמע מיט די קווישען און נאָכגעלאָפּען די קאַטערינקע. נור אַם מעהרסטען האָט איהם פּעראַינטערעסירט דער הונד בורעק, וואָס נאָטע האָט נאָכגעפּיהרט נאָך דער קאַטערינקע. דאָס איז געווען אַ ווייס־געשוירענער פּודעל מיט געקרייזעלטע האַאר ווי ביי אַ שעפּס. נאָטע האָט איהם אָבגעשטאַרען ווי אַ לייב. אַ גאַלען הינטען, ביים קנאָט פון עס

א טראַלט האָר. אויפ'ן יאָריר איז דער הונד ניט געווען קיין הונד, נור אזא מין בעשעפעניש אין אַ קליידעל אָנגעטהאָן, מיט אַ היטעלע אויפ'ן קאָפּ, און ער האָט נאָכ'ן שפּיעלען אין דעם פּיסק דאָס צעטעל אַרומ-געטראָגען צו די אַרומשטעהענדע פּויערים און צוזאַמענגענומען קליין-געלד. ווען דער הונד האָט געוויזען די שטיק, האָט איהם מאַטקע ניט ליעב געהאַט. ער האָט אויף דעם הונד רחמנות געקראָגען, און פּינד געהאַט נאָטע קאַטאַרינאַרוש, וואָס ער האָט פון דעם הונד געמאַכט אויס הונד.

ליעב האָט מאַטקע דעם הונד געהאַט, ווען דער הונד איז אין דער היים, אין הויף, אין זיין בודקע געלעגען, צוגעבונדען מיט אַ קייט ווי יעדער הונד, און ערפּילט די פּפּליכטען צו זיין בעל-הבית ווי יעדער הונד, געבילט אויף אַ דורכגייענדען, געריסען זיך פון קייט און געשריען אויף מענשען.

ער האָט זיך בעקענט מיט דעם הונד טאַקע אויפ'ן מאַרק, וואו ער איז אַמאָל אַן אויסגעדאַרטער מיט אַ שמוציג קליידעל און מיט'ן טעצעל אין פּיסק אַרומגעגאַנגען אויף די הינטערשטע ציווי פּיס און געשנאָרעט ביי די פּויערים קליין-געלד. מאַטקע האָט איהם דערזעהן אין אַזאַ ניט הינטישע פּאָזע און האָט אויף איהם גרויס רחמנות גע-קראָגען. ער איז איהם נאָכגעגאַנגען ביז ער איז אַהיים געקומען און דער-זעהן ווי נאָטע בינט איהם אָן ביי דער קייט אין דער בודקע. ער האָט געוואָלט צוגעהן צו איהם — האָט דער הונד אויף איהם געבולען. דאָס איז איהם געפּעלען און ער האָט זיך אָנגעהויבען מיט איהם חבר'ן, געבראַכט איהם פון אַלצדינג, וואָס ער האָט אַליין געקראָגען: זעמעל, ברויט. און האָט ער אַמאָל אַ האַלב פונט פוטער אַראָבע'גנב'עט פון אַ פּאַכטער'ס אַ קאָרב און האָט עס נישט דער מאַמען אָבעגעבען, האָט ער זיך אָן זיין הונד דערמאַנט און געבראַכט עס זיין „בורעק'ן". מיט דער צייט איז „בורעק" מיט איהם גוט-פריינד געוואָרען, צוגעלאָזט איהם צו זיך. מאַטקע פּלעגט איהם אָפט בעזוכען אין זיין בודקע, אַוועקזעצען זיך נעבען איהם, נעהמען איהם אויף די הענד און ריידען מיט איהם. דאָס איז געווען דאָס איינציגע לעבעדיגע נפש, מיט וועל-כען מאַטקע האָט גערעדט אַלצדינג. פאַר דעם הונד האָט ער אויפ-געעפּענט זיין יונג האַרץ און אלעס פּערטרויט. און איינמאָל, ווען דער פּאַטער האָט זיין מוטער געשלאָגען און מאַטקע האָט דאָס צו-

געזעהן, און עס איז איהם געוואָרען אזוי, וואָס ער האָט אליין ניט געוואויסט וואָס, איז ער געלאָפֿען צום הונד. אריינגעקראַכען צו איהם אין בודקע אַרײַן, אַוועקגעלייגט זיך נעבען איהם, און צוגענומען דעם הונד'ס וואַרימען פּיסק צו זיינעם און אַריינגערעדט איהם אין אויער אַרײַן :

— ווייסט, דער טאַטע מיינער האָט געשלאָגען דער מאַמען. גוט געשלאָגען. זי האָט געוויינט. איך וועל גרויס ווערען, וועל איך איהם צוריק שלאָגען ; אַ בלויע אונטערגעשלאָגענע אויג וועל איך איהם מאַכען.

דער הונד האָט אויסגעהערט, פּערטראַכט זיך, פּערגלייט די אויגען, ערגעץ וואו געקוקט, ערנסט געוואָרען און עפּעס אין זיך אַרײַן געמורמעלט.

— און דיך האָבען זיי פאַר אַ מיידעל געמאַכט, אָנגעטהאָן דיר אַ קליידעל מיט אַ קאַפּעלע אויפ'ן קאַפּ. לאָז דיך נישט — האָט איהם מאַטקע אין אויער אַריינגעשריען.

דער הונד האָט נאָך מעהר די אויגען פּערגלייט, געשנופּט מיט דער נאָז, ערענסט געוואָרען און פּערטראַכט זיך.

— פאַר אַ מיידעל האָבען זיי דיך געמאַכט, מיט אַ קאַפּעלע אויפ'ן קאַפּ. און איך וועל נישט געהן אין חדר אַרײַן, איך וועל נישט געהן, זאָל ער מיך שלאָגען, האָט מאַטקע נאָך שטאַרקער אַריינגעשריען דעם הונד אין אויער אַרײַן.

דער הונד האָט די פּאָדערשטע צוויי לאַפּעס אויסגעצויגען, דעם פּיסק אויסגעשטרעקט, די אויגען אין גאַנצען צוגעמאַכט, און הויך אויפֿ געשטעלט די אויערען, און אָנגעהויבען ווי מיט אַ הויזעריגע מענשען שטימע צו בילען, אזוי ווי ער וואָלט ווערטער געוואָלט ריידען. מאַטקע האָט איהם פּערשטאַנען.

7

מאטקע לערענט א מלאכה.

אין א צייט ארום האָט זיך דער בלינדער ליב ווייטער דערמאָהנט אָן זיין זוהן, אז מען דאַרף פון איהם מאַכען אַ לייט. געשעהען איז עס נישט פון זיך, נאָר דערמאָהנט האָט איהם אָן זיינע פּפּליכטען, אלס פּאַטער, דער עלטסטער מייסטער פון דער חברה שוסטער, בעריש חוואַט, וואָס אַמאָל האָט נאָך ביי איהם דער בלינדער ליב אַליין געד לערנט זיין מלאכה. בעריש חוואַט האָט אָנגעטראָפּען ליב'ן טאַקע אין דער חברה שוסטער, אַמאָל, שבת צו נאַכטס, צו מעריב. כאָטש דער בלינדער ליב האָט די מלאכה שוסטעריי אַוועקגעוואָרפּען, דאָך אין חברה שוסטער איז ער נאָך געקומען דאוונען און גערעכענט זיך פאַר אַ זייעריגען. האָט איהם דאָרטען דער אַלטער מייסטער בעריש חוואַט מוסר געזאָגט אזוי:

— וואָס וועט פון דיין יונג דער סוף זיין? דו לאָזט איהם אַרומ-
לויפּען פּוסט און פּאַסט, ער וועט דאָך אויסוואַקסען אַ גנב.
— וואָס טהוט מען מיט איהם, רב בעריש? אז דער יונג וויל ניט
אין חדר געהן.

— גיעב איהם צו אַ בעל-מלאכה, ווי דער טאַטע דייער האָט דיך
אַבגעגעבען. איך געדיינק, ווען דער טאַטע דייער, זעליג דער פּורר-
מאַן, האָט דיך געבראַכט צו מיר אַ זונטאָג אין דער פּריה. אוי, ביסט
דו געווען אַ חברה-מאַן, האָסט דו ניט געוואָלט די דראַטווע דרעהען.
— האָט איהר מיט'ן רימען אַרונטערגעלאָזט, אז איך האָב נאָך
צו געדענקען ביו'ן היינטיגען טאָג, — לאַכט דער בלינדער ליב מיט
דעם לעבעריגען אויג און מיט דעם טויטען אויג.

— ברענג איהם צו מיר. אזוי ווי איך האָב פון'ם טאַטען געמאַכט
אַ לייט, אזוי וועל איך פון דעם זוהן, מיט נאָט'ס הילף,
— אויף ווי לאָנג? — פּרענט ליב.

— אזוי לאנג ווי דו ביזט געווען. ווי אלט איז ער יעצט, דער יונג, זיעבען יאָהר? ער וועט זיין ביי מיר ביז ער וועט אלט ווערען עלף, צוועלף יאָהר, ביז ער וועט זיך גוט די מלאכה אויסלערנען. איך וועל איהם געבען צו עסען, א נאכט־לעגער, א קאפּאטע מאַכען אויף יום־טוב. דערנאָך אז ער וועט זיך אויסלערנען די מלאכה, וועל איך איהם צאָהלען דאָס ערשטען יאָהר פינף רובעל, דערנאָך וועט ער קריגען גאַנצע צעהן. דו וויסט דאָך, אז מיר האַלטען א פרעמד קינד גוט, קענסט דאָך מיין אלטע: אייגענע האָט זי נישט, אָבער צו פרעמדע קינדער איז זי ווי אַ מוטער.

— יאָ, איך געדענק דאָבשע די מייסטערין. איך געדענק איהרע קנייפען גוט. שטיקער פלייש האָט זי פון די הענד ארויסגענומען, אונטער די טהיר ארויסגעשטעלט אין דער קעלט און וואסערדיגען באַרשט צו זופען געגעבען. איי, רב בעריש, האָט איהר אַ אירענע.

— נו, גט'ן וועל איך מיך מיט איהר נישט צוליעב אַ לערן־אינגעל— האָט דער אלטער רב בעריש געלאַכט — געקנייפט האָט זי דרך, אמת, אָבער קיין מענש ביזט דו נאָך אלץ נישט געוואָרען. נו, קום צו שרה'ס חנה'לען אין שענקעל אַרין, וועלען מיר דאָרט דאָס איבעריגע אָברעדען. ביי שרה'חנה'לען, וואו מען האָט געקענט קריגען אַ געהיים גלעזעל בראַנפען מיט הוימישע קיכלעך און הערינג צו פערבייסען, האָט דער בלינדער ליב פערקויפט זיין זוהן אויף גאַנצע זעקס יאָהר צו „דאָבשע די מייסטערין“ אין די הענד אַרין. ער האָט גענומען אַ רובעל האַנד־געלד אויפ'ן ערשטען זמן, ווען דער יונג וועט אין זעקס יאָהר אַרום אָנהויבען געלד קריגען. ביים גלעזעל האָט דער אלטער בעריש גע'טענה'ט.

— נאָר ער זאָל מיר נישט אַנטלויפען און הערען דעם מייסטער און די מייסטערין. אַ גאַנג געהן, וואו מען דאַרף. זאָג איהם אָן, דו הערסט?

— האָט נישט קיין מורא, רב בעריש, ער וועט שוין ניט אַנטלויפ־פען. איך וועל איהם שוין ביי די אויערען צוריק בריינגען.
צו מאַרגענס אין דער פריה איז געווען אַ שעהנער רייפער זומער־טאָג, די טעג פאַר ראש השנה, ווען די עפעל און די באַרען זיינען רייף אויף די בויער און בעטען זיך נאָר, מען זאָל זיי אָבפליקען און אויפ־עסען. אין אזא טאָג האָט ליב גענומען מאַטקע'ן און געפיהרט איהם

ביי דער האַנד צו בעריש דעם שוסטער „אויף די לעהר“. דער קליינער מאַרק איז פול געווען מיט צייטיגע אויבסט, וואָס די פויערס און די פרוכט־הענדלער האָבען געבראַכט אין שטעדטעל. די לופט איז פער־כאַפט געווען פון עפעל־ריח, גרינס און פרישע פיש. אין אזא טאָג האָט איהם ליב אַריינגעבראַכט אין דעם ענגען, פעררויכערטען שטיבעל, אין וועלכען בעריש שוסטער האָט געוואָהנט. די פענסמער זיינען געווען פעהאַקט, וואָרים דאָבשע די מייסטערין האָט געליטען אויף אן אויער און האָט מורא געהאַט פאר אַ „צוג“, און נישט געלאָזט עפע־נען אַ פענסטערעל איבערן גאַנצען זומער. אין שטוב האָט זיך שטאַרק געשפירט דער ריח פון פערפּוילטע לעדער, וואָס האָט ערגעץ וואו אין די ווינקעלעך פון דעם שטיבעל געשימעלט זייט יאָהרען, צייט בעריש איז אַ שוסטער. די מייסטערין איז נישט געווען. בעריש, אַרומגע־רינגעלט מיט אַ דריי־פיער געזעלען און לערן־יונגלעך, איז געזעסען איינגעהויקערט אַרום דעם קליינעם טישעל און געקלאַפט אַ זייל אויפ'ן שטיין.

— דאָ איז ער, דער בחור מיינער, זאָגט ליב.

דער אַלטער רב בעריש האָט אויפגעהויבען זיינע געדיכטע הויכע ברעמען, אַרויפגערוקט די ברילען (אין וועלכע די גלעזלעך זיינען געווען צושפּאַלטען), האָט געוואָרפען אויפ'ן יונג אן אויג און האָט גערופען אין אַ ווינקעל אַריין:

— דאָבשע, דאָבשע, קום נור אַרויף. אַ נייער לערן־יונגעל.

באַלד איז פון הינטער אַ בעט פון אַ שוואַרצען קעלער אַרויסגע־קומען עפעס אַ הויכעס, אַ דאַרעס, איבערגעהאַנגען מיט שמאַטעס, טי־כער, פאַטשיילעס, ווי אין די גרעסטע פרעסט. איבערן פנים האָט דאָס געהאַט פערבונדען אַ פאַטשיילע מיט צוויי שפיצען פונ'ם קניפ אויפ'ן קאַפּ, אזוי, אַז דאָס בעשעפעניש האָט אויסגעזעהן ווי אַ מכשפה. דאָס טיכעל איבער די אויערען איז שוין געווען טונקעל־גראַה און פון דעם זעלבען קאָליר, ווי דאָס פנים. דאָס איז געווען דאָבשע די מיי־סטערין. זי האָט אַ מינוט געשוויגען, אַרויסגעקוקט מיט צוויי גרויהע אויסגעלאָשענע אויגען ווי ביי אַ טויט פערד, אַרויסגעשטעקט אַ שפיץ צינגעל אויף די פערדאַרטע, פערצויגענע ליפען, וועלכע זיינען בעדעקט געווען מיט שטויב, ווי די אַלע זאַכען, וואָס זיינען געשטאַנען אָנגע־שטעלט אין שטוב. עס האָט געדויערט אַ לאַנגע וויילע, ביז עס האָט

זיך דערהערט אַ שטימ, און געדאַכט האָט זיך, אַז עס קומט נישט פון דער אידענע, נאָר פון ערגעץ אַ ווילע פאַס אַרויס :

— וועמענס איז דאָס ? — האָט זי פערקייעט מיט אַ הוסטעל.
— עס איז ליב'ס, — האָט דער מייסטער געוואָרפֿען מיט דער

האַנד אויפ'ן בלינדען ליב.

זי האָט זיך אומגערעהט צו ליב'ן און איהם אָנגעקוקט אַ ווילע.

דערנאָך האָט זי געזאָגט :

— זיין אַ לייט, ווי דער טאַטע זיינער. האָט געגעבען אַ מאַך מיט'ן

קאַפּ, ווי אַ ציען, און אַ שאַקעל-צו מיט'ן האַנד, און איז געגאַנגען אין איהר ווינקעל אַרײַן.

— איך לאָז אייך איהם דאָ איבער, רב בעריש, איהר זאָלט זיין

צו איהם ווי אַ טאַטע. איהר מענט טהאָן מיט איהם, וואָס איהר ווילט :

שלאָגען איהם, אַז ער וועט נישט פאַלגען. איהר גיט איהם עסען,

מענט איהר איהם שלאָגען. — הערסט ? — האָט ער געזאָגט צום יונג

— זאָלסט האָרען דעם מייסטער און די מייסטערין, אַז נישט וועל

אייך דיך טויטען, דו הערסט ?

מאַטקע האָט געשוויגען, און דער טאַטע איז אַוועקגעגאַנגען.

בעריש האָט איהם געהייסען זיך זעצען, און געגעבען איהם אַ שנוך

מיט אַ שטיק וואַקס, ער זאָל דרעהען אַ דראַטווע. מאַטקע האָט עס

גענומען אין האַנד, נישט געוואוסט וואָס צו טהאָן דערמיט, האָט ער

זיך געשפּיעלט מיט'ן פּאָדעם און מיט גרויסע אויגען אַרומגעקוקט זיך

אין שטיבעל : דערזעהן די צוויי הויכע בעטען, וואָס שליינגען איין

דאָס גאַנצע שטיבעל, אָנגעלעגט מיט בעטגעוואַנד ביז אין האַלבען באַל-

קען, געקוקט אויף די פּערשטויבטע בילדלעך, וואָס הענגען פאַר די

בעטען, אויף די פּאָליצעס וואָס זיינען אָנגעלעגט מיט כאַלעוועס,

אַלטע שטיוועל, שטיפלעטען און שטיקער לעדער. ער האָט זיך אַרומ-

געקוקט טשיקאווע, אין דער נייער היים, וואָס אַהער האָט מען איהם

אַריינגעגעבען אויף גאַנצע זעקס יאָהר, געקוקט אויף זיינע חברים, די

צוויי אינגלעך מיט דעם געזעלען, אַן אַלטען גוי, וועלכע האַקען פאַר-

דעשוועס. ביי די ביינקלעך וויקט זיך לעדער אין וואַסער, און דאָס

גיט פון זיך אַ ריח. ער האָט געקוקט אויף די פּענסטערלעך, ווי זיי

זיינען פּערקאוועט אין שפינוועבס און בעלייגט מיט מאַסען, מיט פּאַר-

מעס און שנירען, און פון דרויסען קריכט די זון און גנב'עט זיך אין

פענסטערעל, און וויל אין שטיבעל אריין און דאָס שפינוועבס לאָזט נישט.

באלד האָט ער דערפיהלט אַ שטופ אין אַ זייט. ער קוקט זיך אום : נעבען איהם איז אויסגעוואקסען די מייסטערין, ווי אַ שוואַרץ געשטאלט און פון איהרע פיס איז ארויסגעקראָכען אַ שוואַרצער קאָטער מיט גלאַנ-צענדיגע אויגען און בעלעקט זיך מיט'ן רויטען צינגעל. — נא, ברענג וואַסער, — האָט זי איהם געשטופט די קאָן אין דער האַנד אַריין.

מאָסקע האָט זיך דערפרעהט. אַלעס איז איהם דאָ געפעלען און ניי געווען. ער האָט געכאַפט די קאָן, גענאָנגען צום פֿלומפעל, געבראַכט אַ קאָן מיט וואַסער. די מייסטערין האָט איהם געוווּזען דאָס טונדעל, ער האָט אָנגעגאַסען, ווידער געלאָפּען, און עס האָט ניט געדויערט קיין צוויי מינוט. איז ער שוין צוריק געווען.

וויעדער האָט ער זיך אוועקגעזעצט, געדרעהט די דראַמווע, וואָס ער האָט נישט געקענט האַלטען אין דער האַנד צוליעב דעם שטיקעל וואַקס. האָט ער זיך וויעדער אומגעקוקט אין שטיבעל. יעצט האָט איהם פּעראַינטערעסירט דער שוואַרצער קאָטער, וואָס איז אָנגעבונדען מיט אַ לאַנג שטריקעל ביים בעט, און דרעהט זיך צווישען די פיס פון דער מייסטערין, וואו זי געהט, געהט ער מיט, און עס דאַכט זיך מאָט-קע'ן, אַז די מייסטערין מיט דעם קאָטער זיינען צונויפגעוואַקסען און עס קען שוין נישט איינס אָהן צווייטען זיין.

באלד דערפיהלט ער וויעדער אַ שטופ אין אַ זייט : — נא, צוהאַק מיר האַלץ — האָט זי איהם געגעבען דאָס האַק-מעסער אין דער האַנד.

מיט גרויס חשק האָט זיך מאָסקע גענומען דאָס האַלץ צוהאַקען. ער איז שוין געוואָהנט געווען פון דער היים, עס איז איהם אייגענטליך דאָ געפעלען. עס איז אַלעס ניי געווען. נאָר ער האָט געקוקט אויפ'ן קאָטער און האָט גרויס חשק געהאַט דעם קאָטער דעם עק אַבצוהאַקען. ער האָט זיך וויעדער אוועקגעזעצט אויפ'ן קליינעם בענקעל און וויעדער געצויגען דעם שנור דורך דער וואַקס. ער האָט זיך וויעדער אומגעקוקט אין שטיבעל. די מייסטערין האָט געמאַכט פייער, אוועק-געזעצט זיך אין שוואַרצען ווינקעל ביים קיכעל און איינגעשלאָפּען. דער קאָטער איז אַרויפגעטראָכען אויף איהר שוים און איז אויף איינגע-

שלפפן. אין דער שטוב הערט זיך דאָס רענגעלמעסיגע קלאַפּען פון העמערעל אויף דער וויל; דער מייסטער זיצט איבער א שטיוועל, אלע זיצען איינגעבויגען און פערטהאָן אין דער אַרבייט. דער זייגער קלאַפּט טיק, טאָק. אין באַלד איז מאַטקע'ן דאָס גאַנצע שטיבעל מיט דעם מייסטער, מיט דער מייסטערין און מיט דעם קאָטער אַזוי פער'מיאוס'ט און לאַנגווייליג געוואָרען, אַז ער האָט געוואָלט אַרויסלויפּען. ער האָט געבענקט נאָך דער גאַס, געקוקט אויפ'ן פענסטערעל און דערזעהן, ווי די זון קריכט פון דרויסען אויפ'ן צווייטען זייט פענסטערעל און וויל זיך אַרײַנקריגען אין שטיבעל אַרײַן און קען נישט. איז איהם עפעס אומערדיג געוואָרען. ער האָט זיך געוואָלט אויפהויבען און אַרויסלויפּען דורך דער טהיר, נאָר ער האָט עפעס אַן אינגערליכע אימה געהאַט; האָט ער זיך איינגעהאַלטען. ער האָט שוין אָבער ניט געקענט איינזיצען, געוואָרפּען זיך אויפ'ן בענקעל, נישט געוואָלט מעהר דרעהען די דראַטווע אין וואַקס. ער איז איהם מיאוס געוואָרען, ער איז ביז געווען אויפ'ן קאָטער און געמראַכט ביי זיך: יעצט איז די ריכטיגע צייט, ווען ער שלאַפּט אַזוי, דעם עק איהם אָבצוהאַקען מיט'ן האַק־מעסער.

ער האָט זיך אומגעקוקט און געזוכט דאָס האַק־מעסער. ער האָט עס דערזעהן אין ווינקעל, וואו ער האָט געהאַקט האַלץ. ער האָט זיך אויפגעהויבען און גענומען דאָס האַק־מעסער. דער מייסטער האָט אויפגעהויבען דעם קאַפּ פון דער אַרבייט און געפרעגט איהם:

— וואָס געהסטו טהאָן?

מאָטקע האָט געהאַלטען דאָס האַק־מעסער אין דער האַנד און געשוויגען.

פון דעם מייסטער'ס רייד האָט זיך די מייסטערין אויפגעכאַפּט אינאיינעם מיט'ן קאָטער און אַרומגעקוקט זיך פּערוואונדערט אין שטוב אינאיינעם מיט'ן קאָטער, און בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל. פּלוצלונג האָט זי זיך אָן עפעס דערמאָנט, צוגעגאַנגען צו אַ קאַמאַד, אַרויסגענומען קליין־געלד און געגעבען מאַטקע'ן, ער זאָל בריינגען פון געוועלכעל אַ ברויט מיט צוויי הערינג.

מאָטקע האָט גענומען דאָס געלד אין האַנד אַרײַן און איז אַרויס אין גאַס. ער האָט געוואוסט, אַז צוריקקומען וועט ער שוין נישט. עס האָט איהם נאָר באַנג געטהאָן, וואָס ער האָט דעם קאָטער דעם עק

נישט אָבגעהאַקט מיט'ן האַקדמעסער. נור ער האָט געוואוסט, אַז ער וועט עס טהאָן אַמאָל.

ער איז אַרויס אויף דער גאַס. די זון האָט איהם אַרומגענאַפּט און זיך דערפרעהט מיט איהם, וואָס זי דערזעהט איהם וויעדער אויף איהר ליכטיגען שיין. דאָס געלד האָט איהם געבריהט אין דער האַנד. ער האָט זיך ערשט פאַר גדולה לויפּען געלאָזט. ער איז אָנגעקומען אין מאַרק'ל און דערפיהלט דעם ריח פון די עפעל און די פרישע באַרען, און עס איז איהם גוט געווען. ער איז אַדורכגעגאַנגען די בעקעריי, האָט איהם אָנגעשמעקט די פרישגעבאַקענע ברויטלעך און זעמעל, איז ער אַריינגעגאַנגען און אָנגעקויפט זיך פולע קעשענעס מיט זעמעל און אָנגעהויבען באַלד צו עסען. פון דערווייטענס האָט ער דערזעהן ווי פייגעלע זיצט איינגעמויערט אַרום איהרע קוישען, טונען און זעס מיט אויבסטען אין מיטען מאַרק. אז ער צו צו איהר און אַרויסגעכאַפּט פון דער מולטער עטליכע באַרען.

אַז פייגעלע האָט איהם דערזעהן, האָט זי זיך די הענד געבראַכען און אַ געוואַלד געמאַכט:

— וואָס טהוסטו דאָ אין מאַרק אין מיטען העלען טאָג? ביזט אַנטלאָפּען פון מייסטער? דער טאַטע דיינער וועט דאָך דיך ממית'ן. מאַטקע האָט זיך דערמאַנט, וואָס ער האָט געטהאן. ד' העלפט געקויפט זעמעל האָט ער שוין געהאַט אויפגעגעסען. צוריקגעהן צום מייסטער קען ער שוין נישט. עס דאַט איהם קיין איין מינוט ניט באַנג געטהאָן, פאַר וואָס ער האָט אזוי געטהאן. נאָר ער האָט דער־פיהלט די מורא פאַר'ן שלאָגען. ער האָט דערשפירט ווי אַ יונגער הונד, אַז מען וועט איהם באַלד זוכען, און מען וועט זיך באַלד יאָגען נאָך איהם.

ער האָט דערפיהלט אז ער דאַרף זיך בעהאַלטען. ער האָט זיך אָבגעטראָגען פון מאַרק, אַריין אין אַ שמאַל געסעל. דערנאָך האָט ער זיך אָן עפעס דערמאַנט, איז אַריבער אַ פלייט און איז אַריין אין הויף צו נאָטע קאַטאַרינאַרוזש און צוגעקראַכען אויף אַלע פיער אין דער בורקע פון דעם הונד בורעק. דאָרט האָט ער זיך אַוועקגעלעגט און איינגעקאַרטשעט.

דער הונד האָט איהם דערפיהלט, בעשמעקט, בעלעקט די הענד און דאָס פנים. מאַטקע האָט אַרויסגענומען די איבערגעבליבענע זע-

מעל, וואָס ער האָט אין די קעשענעם געהאַט, און געטהיילט זיך מיט'ן הונד. דער הונד האָט געקייעט א האַלבע זעמעל, ער די אנדערע העלפט. ער האָט געוואוסט איצט, אז מען זוכט איהם ארום. דער טאַטע, דער מייסטער, די מייסטערין דרעהען זיך ארום אין מאַרק מיט שטעקענס, מיט רימענס און זוכען איהם. עס האָט איהם נישט באַנג געטהאָן, ער האָט נישט מורא געהאַט פאַר די קלעפּ. נאָר דאָס האַרץ האָט אין איהם געשלאָגען, און די אויגען האָבען ביי איהם גע- גלאַנצט. ער האָט זיך בעהאַלטען אונטער דעם בויך פון הונד און אַרויסגעקוקט מיט די גנב'ישע אויגען פון דער בודקע אין הויף אַרײַן — אָבער זיי קומען נישט נאָך איהם.

אזוי איז ער אָבגעלעגען א גאַנצען טאָג, ביז עס איז שפּעט גע- וואָרען. ביינאַכט איז איהם געוואָרען קאַלט. ער האָט זיך צוגע- קאָרטשעט צום הונד, דער הונד האָט דערפיהלט, וואָס ער וויל, האָט ער איהם פאַרדעקט און געוואַרעמט מיט זיין בויך און בעלעקט איהם מיט דער צונג.

שפּעט ביינאַכט האָט זלאַטקע דערהערט — עפעס וואָס קראַצט הינטער דער טהיר פון קעלער. זי איז נישט געשלאָפען און געוואַרט אויף דעם א גאַנצע נאַכט. אז זי האָט געהערט די בעוועגונג הינטער דער טהיר, האָט איהר האַרץ אויפגעציטערט. זי איז פאַמעלעך אַרויס- געקראַכען פון איהר בעט און זיך איינגעהאַרַכט, אויב דער בלינדער ליב שלאָפט. ער האָט געשנאָרַכט הויך, איז זי צוגעקראַכען צום קווי- מען, אַראָפּגענומען פון דאָרט א טעפּעל, פאַמעליך אויפגעעפּענט די טהיר און עס אַרויסגעשטעלט. דערנאָך האָט זי אין אַ ווינקעלע גע- זוכט און גענומען דאָס אַלטע טוך, וואָס זי האָט אָנגעגרייט, און עס אַרויסגעטראָגען אין פאָרהויז אַרײַן. צווישען די קערב און די טו- נען איז געלעגען מאַטקע אן איינגעקאַרטשעטער און געציטערט פאַר קעלט. זי האָט איהם צוגעוואַרפּען דאָס טוך, צוגעשטעלט דאָס טע- פעל און געשעפּטשעט אין דער שטיל:

— מאָרנען באַגינען אַנטלויף, וואַרים אז דער טאַטע וועט דיך דאָ פאַקען, וועט ער דיך ממית'ן. — און זי אין דער שטיל צוריק אַרײַן אין קעלער און אַרויפגעקראַכען אויפ'ן געלעגער, אַז דער בלינדער ליב זאָל נישט דערהערען.

8.

די ערשטע שטראף.

צו מאַרגענס באַנינען, ווען מאַטקע האָט געהאַלטען אַינמיטען בעסטען שלאַף, האָט ער דערפיהלט, ווי פּייערדיגע ריטער שפּרינגען אַרום איבער זיין פּנים, איבער זיינע אויגען, אויערען און הענד. ער האָט זיך אויפגעכאַפט און דערזעהן (ווי ווייט ער האָט געקענט), אַז דער פּאַטער שטעהט איבער איהם ווי אַ גולן מיט אַ באַטעק אין דער האַנד און שלאַגט איהם. דער יונג האָט נישט געוויינט, נישט גע- שריען, ער האָט נור געפרופּט צו פּערשטעקען דעם קאַפּ אונטער'ן טוך. דאָס איז איהם אַבער נישט געלונגען: די הענד זיינע זיינען געווען צוגעבונדען מיט אַ שטריק הינטער-אַרום. דער פּאַטער האָט איהם אין שלאַף פּערבונדען.

ער האָט דעם פּאַטער גלייך געקוקט אין די אויגען אריין, און יעדער ברען פון באַטעק מיט דעם בלייענעם קויל האָט איהם די אוי- גען פּערבלענדט, — דאָך איז ער נעלעגען און געפרופּט ווי ווייט ער האָט געקענט צו בעהאַלטען דאָס געזיכט. די מוטער איז געשטאַנען דערביי, געריסען דעם פּאַטער ביים פּאַלע, זי האָט זיך שוין אַליין אוועקגעשטעלט און פּערדעקט איהם מיט איהר קערפּער, האָט זי גע- קראַגען די קלעפּ: דער פּאַטער האָט זי אוועקגעשמיסען מיט'ן באַ- טעק, די מוטער האָט אויסגעשריען פאַר וועהטאָג, האָט זיך מאַטקע גע- פרופּט נאָך אַמאָהל אויפכאַפען און וואַרפען זיך אויפ'ן טאַטען, ער האָט אַבער נישט געקענט: די הענד און די פּיס זיינען איהם געווען צוגעבונדען. האָט ער זיך שוין אוועקגעלעגט ווי אַ גע'שחט'ען קאַלב און געלאָזט זיך שלאַגען, וויפּיעל דער פּאַטער האָט נאָר רח געהאַט. אַז דער יונג האָט שוין געבלוטעט פון פּנים און זיך נישט מעהר ריהרען געקענט, האָט איהם דער פּאַטער אַרויסגעצויגען ביי די אוי-

ערען אין גאס ארויס און נאך געשלאָגען שלעפענדיג איהם איבער דער גאס:

— צום מייסטער געה, צום מייסטער.

דאָס מאָל איז זלאַטקע נישט נאָכגעגאנגען מיט אַ זעמעל און אַ גריסקע, ווי זי האָט דאָס געטהאָן ווען מען האָט מאָטקע'ן אין חדר געשלעפּט. זי האָט זיך געשעהמט וואָס זי האָט אזא זעהן ערצויגען, איז זי געבליבען אין דער היים און געוויינט אויף איהר ביז זי זאל.

מענשען אין גאס האָבען געזעהן, ווי דער בלינדער ליב שלעפּט דעם יונג ביי דער שטריק איבער דער גאס. האָבען זיי זיך אָבער שטעלט אויף אַ מינוט, וויפיעל זיי האָבען צייט געהאט, צוגעשאל-טען און ליב'ן מוטא צוגעגעבען:

— דאָס איז גוט... ביזטו אַ טאַטע, זיי אַ טאַטע, לערן אַ קינד.

— ליב, וועסט צרות האָבען פון'ם יונג. ליב, האַלט איהם שמאָל:

עס וואַקסט אויף אַ חיה, וואָס די וועלט האָט נאָך נישט געזעהן אַזעל-כעס, — זאָגט נביאות אויף איהם אהרון-מאיר דער וואַסער-טרענער, וואָס איז פאַרבייגעגאנגען מיט די הילצערנע עמער איבער'ן געסעל.

— האָב נישט קיין מורא, איך וועל שוין פון איהם דעם גנב ארויסהאַקען, ער וועט שוין ביי מיר אַ לייט ווערען, — האָט דער בלינדער ליב אָבעגעטפערט. שלאָגענדיג מאָטקע'ן:

— געה, ממזר, געה.

מאָטקע האָט זיך געלאזט קאַפּיען, שלאָגען. דאָס בלוט איז איהם גערונען איבער'ן פנים, און די שטריק האָבען איהם איבער די הענד פון הינטען געשניטען.

דער מייסטער בעריש חוואט מיט דער מייסטערין דאכשע און דער עלטערער געזעל העניך פיקניק מיט די דריי לערן-אינגלאך האָבען שוין מאָטקע'ן אָבעוואַרט מקבל פנים צו זיין, ווען דער פאָטער האָט איהם אין די געווערקשטעל אריינגעשליידערט און געגעבען איהם אַ בענץ אנידער אויף דר'ער, ווי אַ זעקעל קאַרטאָפּעל.

— רב בעריש, טהוט מיט דעם יונג וואָס איהר ווילט. איהר גיט איהם עסען, האָט איהר רעכט איהם צו שלאָגען. איהר זיינט צו איהם אַ טאַטע אזוי ווי איך. אייער געלד צוגענומען, אייער ברויט אויפגעגעסען, שלאָגט איהם.

— איך וועל איהם שוין שלאָגען. איך וועל איהם שוין לערנען פון אַ מייסטער צו אנטלויפען, געלד צו־צור־נעהמען, — זאָגט דער אל־טער בעריש, וועלכער איז רויט געוואָרען ווי אַ בוריק פון כעס, דער־זעהענדיג דעם יונג. ער האָט פּערביסען די אויבערשטע געשפּאַלטענע לייפ און איז ארויפגעקראַכען אויף אַ בענקעל זוכען עפעס אויף אן אלטער פּערשטויבטער פּאַליצע.

— וואו האָסטו איהם געפּאַקט? — פּרעגט דער אלטער בעריש, אראַבנעהמענדיג פון דער פּאַליצע אַ חזיר־רימען, וואָס ער האָט בע־נוצט צו שלאָגען זיינע לערן־אינגלאַך. — דאבשע, גיב מיר נאָר אבי־סעל עסיג דעם רימען צו בעשמירען: ער ברעכט זיך שוין, — זאָגט דער אלטער גלייכגילטיג, ברעכענדיג דעם רימען.

— ער איז דאָך נאָך אהיים געקומען שלאָפען אין קעלער אריין, און מיין ווייב האָט איהם נאָך ארויסגעשטעלט אין הויז אריין אַ טע־פעל קארטאָפּליעס מיט ברויט: זיי האָבען געמיינט, אז איך שלאָף. איך האָב אלעס געהערט, האָב איך נאָר געווארט, אז דער יונג וועט איינשלאָפען. האָב איך איהם געבונדען אין שלאָף, און אז ער איז שוין געווען געבונדען, האָב איך איהם ערשט דאָן מקיים פסק געווען. מיין אלטע האָט נישט געלאָזט, האָב איך איהר אויך ארונטערגעלאָזט. — אלץ איז די מוטער שולדיג: זי האָט דאָך איהם קאַליע געמאַכט, זי נעהמט זיך דאָך אָן פאר איהם, לאָזט איהם נאָך אין קע־לער אריין, גיט איהם נאָך צו עסען, — זאָל עס נישט אויפּוואַקסען אַ גנב? — זאָגט דאָבשע פון דעם צוגעבונדענעם פנים ארויס, ווי פון אַ הויז פּאַס, און גיסט זיך אָן אויף דער האַנד עסיג און שמירט אַדורך דעם חזיר־רימען מיט'ן עסיג.

דערווייל איז מאַטקע געלעגען אַ געבונדענער אין מיטען שטוב און אויסגעהערט דאָס געשפּרעך, וואָס מען פיהרט איבער איהם. די לערן־אינגלעך מיט בלייכע צושראַקענע פנים'ער און גלאַנצענדיגע צו־פריעדענע אויגעלעך איבער דעם שפּיעל, וואָס דאָ וועט פּאַרקומען, האָב בען געקוקט אויף איהם מיט רחמנות און טשיקאָווע. דער קאָטער איז צוגעקראַכען צו איהם, בעקוקט איהם ווי דאָבשע די מייסטערין, בע־לעקט איהם מיט'ן רויטען צינגעל און איז אוועקגעגאַנגען. מאַטקע האָט איהם נאָר ניט געקענט טהאָן, ער איז געווען געבונדען. באַלד האָט ער דערפיהלט, ווי אַ מעסער שניידט און שפּאַלט זיין הויט, דאָס

איז געווען דער חזיר-רימען, וועלכער האָט זיך איינגעשניטען מיט דער גאַנצער קראפט אין זיין לייב אריין. דאָס מאָל האָט מאָטקע נישט גע-שוויגען. דערזעהן דעם אלטען פרעמדען איד, וואָס שטעהט מיט דעם רויטען פנים און שלאָגט איהם מיט'ן רימען, דערזעהן די מייסטערין, וועלכע בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל און נעכען איהר דעם שווארצען קאָטער, וועלכער בעלעקט זיך מיט'ן צינגעל, און די צושראָקענע לערן-אינגלעך, וועלכע קוקען אויף איהם מיט גלאַנצענדיגע אויגעלעך, האָט זיך אין מאָטקע'ן ערוועקט צוריק די קראפט. ער האָט זיך געגעבען א וואַרף און האָט זיך געגעבען אַ לאָז אריין אין א באַנטש טעלער פון נעכטיגען נישט-געוואַשענעם געפעס, וואָס איז געשטאַנען אין א ווייני-קעל שטוב, — א קלימפער, די טעלער צובראָכען. דאבשע האָט זיך אויפגעכאַפט מיט א געוואַלד, אין דעם מייסטער האָט זיך נאָך מעהר צוברענט דער כעס. ער האָט געגעבען א וואונק צו דעם געזעלען, צו די לערן-אינגלעך, מען האָט מאָטקע'ן געגעבען א כאַפּ. די לערן-אינג-לעך האָבען זיך ארויפגעוועצט אויף די פיס. דער געזעל האָט גע-האַלטען די הענד. דאָבשע האָט צוגעדריקט דעם קאָפּ צו דער פאָד-לאָגע און דער אַלטער האָט די הויזען אַראַבגעריסען און דער חזיר-רימען איז ארומגעשפרונגען, ווי א פייערדיגע שפיז איבער דעם נאַקעמען לייב. צוערשט האָט זיך בעוויזען א בלויער פאַס, דערנאָך האָט עס גע-געבען אַ שפּריץ מיט בלוט ...

פלוצים האָט זיך די טהיר געגעבען א פראַל אויף און זלאטע איז אריין מיט א געוואַלד.

— גזלנים, וואָס ווילט איהר פון איהם? — און זי האָט זיך אין גאַנצען, אזוי גרויס ווי זי איז געווען, געגעבען א ציה אויס אויפ'ן יונג, פערשמעלענדיג איהם מיט זיך.

— נאַט, אז די מאַמע אליין לערנט איהם אזוי צו זיין, — שרייט אויס דער אַלטער בעריש — גיט מיר צוריק מיין רובעל מיט דעם וואָס דער יונג האָט אויפגעפרעסען, און נעהמט איהם אייך צוריק. איך וויל איהם ניט האָבען!

— מיין מאַן האָט קיין כח ניט צו אזא יונג, ער שטעלט אונז בדלות. מיין מאַנ'ס שווער-פּערהאַרעוועטען גראַשען אויפגעפרעסען. און דאָס קומט זיך נאָך אַננעהמען פאר איהם ... נעהמט אייך'ן צור-

ריק, איך בעדארף ניט פרעמדע שמוץ, — שרייט דאָבשע פון דעם צו
געבונדענעם טוך ארויס.

— זלאַטקע טרעט אָב, זלאַטקע, וואָרום איך מאַך דיר א טויט, —
טופּעט מיט די פיס דער בלינדער ליב.

זלאַטקע האָט זיך דערשראָקען און איז אָבגעטרעטען פון יונג.
— זעהסטו, וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט? פרעמדע מענשען נעה-
מען זיך פאר דיר אָן, ווילען אויס דיין ממזר א לייט מאכען, און דו
קומסט נאָך שרייען אויף זיי. צו דאַנקען האָסטו דאָך זיי בעדארפט.
נא, נעהם דיר צוריק אהיים יעצט דיין ממזר.

— דאָס הארץ ווערט דאָך מיר צוריסען, אז איך זעה ווי זיי קאָ-
טעווען דעם יונג. זיי וועלען דאָך איהם א טויט מאכען, — זאָגט
זלאַטקע, אין טרערען צוריקטרעטענדיג.

— רב בעריש, קוקט ניט אויף איהר, טהוט מיט איהם וואָס איהר
ווילט: קאַטעוועט איהם, מאַכט איהם א טויט. איהר ניט איהם צו
עסען, איהר לערנט איהם אַ מלאכה, מעגט איהר.

— ניין, ליב, נעהם איהם צוריק, איך וויל ניט האָבען מעהר מיט
איהם צו טהאָן. גיב מיר צוריק דעם רובעל, וואָס איך האָב דיר גע-
געבען האַנדגעלד, און די פּאָאר גראַשען וואָס דער יונג האָט פּערטאַכ-
לעוועט.

— זעהסט, וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט, זלאַטקע, איך וועל דיר
טויטען מיט'ן יונג צוזאמען. בעט רב בעריש'ן, אז ער זאָל איהם צו-
נעהמען יעצט. בעט פאר דיין ממזר, בעט.

— איך בין איהר מוחל, זאָל זי זיך האַלטען איהר
סחורה, אז זי שמעלט זיך איין פאר איהם, — האָט דער אַלטע בעי-
ריש געזאָגט, אַוועקלעגענדיג דעם רימען.

— מיר וועלען קריגען אַזעלכע סחורות, — בעלעקט זיך דאָבשע.
— געהערט?

— זעהסט! — האָט דער בלינדער ליב אָנגעקוקט זלאַטקע'ן.

זלאַטקע האָט טאַקע איינגעזעהען איהר נאַרישקייט. זי האָט זיך
פארשעהמט פאר זיך, זי האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. איז זי
צום סוף צוגעפאלען מיט ביידע הענר אויף מאַטקע'ס קאַפּ און אָנ-
געהויבען איהם צו שלאָגען:

— וואָס דו טהוטט מיר אָן, דו שלעכט קינד. אויסגערוגען האָסטו בעדארפט ווערען איידער ביזט געבוירען געוואָרען.

— אזוי רעדט איהר, ווי א מוטער, — זאָגט דער אַלטער רב בער־יש, אָבווישענדיג די פייכטע ליפּען, וואָס דער שוים איז איהם געקור־מען אויף די וואָנצען פון בעס.

נאָר זלאַטקע האָט שוין מעהר נישט געהערט, זי האָט געכאַפט דאָס טוף און איז אַנטלאָפּען, וואו די אויגען האָבען זי געטראַגען.

נאָך דער סצענע האָט בעריש איהם שוין נישט געשלאָגען. דער געזעל מיט די דריי לעהר־אינגלעך האָבען אָנגענומען מאַטקע'ן און אַראָבערטראָגען איהם אין קעלער אריין, אנידערגעלעגט איהם אויף דער פייכטער ערד און פערמאַכט דעם קעלער מיט'ן ברעט.

א לאַנגע צייט איז מאַטקע געלעגען אויף דער פייכטער ערד און האָט נישט געוואוסט, צו ער שלאַפּט, צו ער איז וואָך. ער האָט גע־פיהלט א ווייטאָג אין אלע גליעדער און ס'האָט זיך איהם געדאַכט, אז די הענד מיט די פיס זיינען איהם דורכגעבראַכען און ער וועט שוין נאָר נישט קענען טהאָן. פון דעם שלאָגען און רייסען זיך האָבען זיך איהם אויפגעלעזט די שטריק, מיט וועלכע עס זיינען געווען געבונדען די הענד מיט די פיס. נאָך א לאַנגע וויילע האָט ער געפרופּט מיט'ן גאַנצן צען קערפּער אַראָבצורוקען די שטריק פון זיינע הענד. דאָס איז איהם געלונגען. ער איז וויעדער א לאַנגע וויילע געלעגען מיט פרייע הענד און נאָך נישט געפרופּט ריהרען מיט זיי. מיט אַמאָל האָט זיך בעד־וויווען דער שווארצער קאָטער צו איהם אין קעלער. דער קאָטער איז צוערשט אַרומגעגאַנגען אין די ווינקעלעך, פון וואַנען עס האָט זיך גע־הערט א קראצען פון מייז. אז דער קאָטער האָט זיך בעווווען, איז שטיל געוואָרען אין קעלער. דערנאָך איז דער קאָטער צוגעגאַנגען צו איהם, בעשמעקט איהם, ארויסגעשטעקט דאָס רויטע צינגעל און בעלעקט איהם. מאַטקע האָט איהם אָכגעקאַפּיעט מיט די פיס. — האָט זיך דער קאָטער פּערוואונדערט און איז אַוועק. דערנאָך האָט מאַטקע בעד־מערקט דאָס קליינע פענסטערעל, וואָס איז ביי'ם געוועלכ פון קעלער. עס איז איהם עפעס איינגעפאלען, נאָר ער האָט נאָך נישט געפיהלט קיין כּה דאָס אויסצופיהרען. ביסלעכווייז האָט זיך דער כּה און די ענערגיע געוואַמעלט ביי איהם. ער האָט זיך דאן שטיל אויפגעוויבען, צוגעקראַכען אויף אלע פיער, צוגערוקט צום פענסטערעל דעם זאַק מיט

קארטאָפּלעס, ארויפגעקראַכען אויף די קארטאָפּלעס און געפרופט ארויסשטעקען דעם קאָפּ. עס איז געגאַנגען. ווייטער האָט ער נישט גע- קענט: עס האָט געשטערט דאָס דראַטענע שטאַכעטעל. מאַטקע האָט זיך אָנגעלעהנט דערויף מיט ביידע הענד און אונטערגערוקט דעם קער- פּער און האָט זיך איינגעקוועטשט אין דעם לעכעל פון פענסטער. ער האָט ניט געפיהלט קיין ווייטאָג, קיין דריקעניש, נאָר וואָס כּח ער האָט געהאַט, האָט ער ארוינגעשטעקט דאָס קערפּערעל און געקראַכען דורך'ן לאַך. ער האָט זיך ארויסגעגליטשט און איז געבליבען ליגען מיט'ן קאָפּ אין רינשטאַקעל.

אז ער איז ארויסגעקומען אויף דער פרייער לופט, האָט ער זיך אומגעקוקט, אויב קיינער זעהט נישט, אויסגעזוכט אַ שאַרפען דריי- קאַנטיגען שטיין, אַרונטערגעקראַכען אויף אלע פיער אונטער בעריש הוואַט'ס פענסטערעל און מיט וואָס כּח ער האָט געהאַט געגעבען איהם אַ לאַז אריין אין די שויבען.

עס האָט געגעבען אַ קלימפּער פון גלאַז, פון אינעוועניג האָט זיך געהערט אַ געשריי, נור מאַטקע איז שוין ניט געווען. ער איז שוין אַרונ- טער אונטער אַ פּלייט. פון דאָרטען האָט ער זיך אַדורכגעלאָזט דורך אַ פינסטערען קאָרירדאָר אין אַ הויף ריין. דערזעהן אין הויף אַ קופּע מיט ברעטער, האָט ער זיך געגעבען אַ לאַז אַרונטער אונטער ד ברעטער און איז געלעגען.

ער האָט געהערט, ווי מען לויפט אין הויף. ער האָט דערקענט דער מייסטער'ס שטימע, דעם געזעלענס, די לערן-אינגלעכ'ס. ער איז געלעגען אין לאַך אונטער די ברעטער. אַמאָל זיינען זיי שוין גאַנץ נאָהענט געווען נעבען איהם, זיי האָבען איהם אָבער נישט געזעהן. אזוי איז ער אָבגעלעגען ביז פאַרנאַכט.

אז עס איז נאַכט געוואָרען, איז איהם קאַלט געוואָרען און ער איז געווען הונגעריג. ער האָט געקלעהרט וואוהין צו געהן. דערמאַנט זיך אָן זיין פריינד בורעק דעם הונד, איז ער אַרויס פאַרויכטיג פּי אונטער די ברעטער, אַוועק דורך הינטער-גאַסען, אויסמיידענדיג מענש'ן. ער איז אריין צו נאָטע קאַטאַרינאַרוזש אין הויף, צוגעקראַכען אויף אלע פיער אין הונד'ס בודקע. דער הונד האָט איהם בעלעקט, דערוואַרעמט. ער האָט געזוכט אין דער בודקע און געפונען דעם טעלער מיט אלע עסענוואַרג, וואָס שטעהט פאַר'ן הונד, האָט ער געפרופט עסען. נישט

געקענט, אויסגעשפיגען. צום סוף איז ער אזוי מיעד און דערשלאָגען געוואָרען, אז ער האָט זיך איינגעקארטשעט אונטער דעם הונד'ס בויך. דער הונד האָט איהם בעהויכט און אָנגעוואַרעמט מיט דעם אַטהעם פון זיין פּיסק און מיט די וואַרעמע האַאָר, און מאַטקע איז זיכערער איינ-געשלאָפען ביים הונד, וויסענדיג, אז ער געפינט זיך גישט צווישען מענשען.

9.

מאטקע זוכט זיך אריין אויס א פרנסה.

דער הוננער האָט מאָטקע'ן אַרויסגעטריבען פּונ'ם בודקע, וואו ער האָט זיך געהאַט בעהאַלטען איבער נאַכט פאַר די מענשען. פאַר זיכטיג האָט ער זיך אומגעקוקט אין שמאַלען געסעל, איבער'ן פלייס, צי דער פּאָטער אָדער דער מייסטער זאָגען איהם ניט נאָך. זיין געסעל איז געווען שטיל. פאַרטאָג. די זון האָט ערשט פּריש געשיינט איבער דעם ברוק און זיך יום־טוב'דיג אָבגעשפּיענעלט אין די געוואַשענע שוויבען. נאָך ניט אַלע איינוואָהנער פון געסעל זיינען וואָך געווען. טייל לאָדענס זיינען געשטאַנען פּערהאַקט. שלמה'לע קאַב טראָגט אַ פּרישע ריפּ פּלייש איבער דעם אָקסעל. איבער'ן בריקעל קומט צור פּאָהרען חיים'ל מיכניגער מיט די טונען מילך פון דאָרף. פון בעקער־געוועלבעל שמעקט אַרויס פּרישע געבעקס: ברויט מיט מאָהן און מיט קימעל בעשיט. מאָטקע איז געשטאַנען און האָט געציטערט פאַר קעלט: ער איז איבער נאַכט ביים הונד געפרוידען געוואָרען. דאָס האַרץ האָט איהם גענאָגט פון הוננער. דער פּרישער ריח פון ברויט האָט איהם אָנגעשמעקט. דער ריח פון פוטער, מילך און די ריפּ פּלייש אויף שלמה'לעס אָקסעל האָט איהם גערייצט. ער האָט געוואָלט אריין צום בעקער גנב'ענען אַ ברויטעל. דער בעקער איז אָבער געשטאַנען אין דער טהיר פון זיין געוועלבעל. ער האָט זיך דערמאַנט אָן די נעכ־טיגע קלעפּ, אָבגעטרייסעלט זיך און גענאָנגען אין מאַרק אריין.

עס איז געווען פּרייטאג אין דער פּריה, אַ מאַרק־טאָג פאַר אָסיען, ווען אַלעס אויפ'ן פעלד, אין גאָרטען און אין שטאַל איז רייע און אויס־געוואַקסען. די פּויערים האָבען געבראַכט פון די דערפער דאָס בעס־טע און דאָס פּערטיגסטע צום פּערקויפּען: פעטע הינדלעך מיט געבונדענע פּיס זיינען געשפּרונגען איבער די פּויערשע פּוהרען. דער מאַרק איז געווען פּערכאַפט פון געוואַלדען פון די פּערשיעדענאַרטיגע עופות.

וואָס מען האָט זיי אין שטאָרט געבראכט צום עסען. פּעדערען זיינען אַרומגעפּלויגען. אין מיטען מאַרק איז זעליג'ל דער האָרפּס-איד מיט באַשקען זיין מויד ביי אַ באַליע לעבעדיגע פּיש געזעסען. גרינוואַרג און רייפּע פּרוכטען: בלויע פּלוימען און רויטע מאַלינעס זיינען געווען פּערשפּרייט אַרום באַשע'ן. איהרע רויטע באַקען, וואָס זיינען קאַלט געווען פּון דעם פּרישען מאַרגען, וואָס האָט זי אַרומגענומען, האָבען אויך אויסגעזעהן ווי רייפּע פּרוכט, וואָס מען האָט פּון דאָרף געבראכט צווישען אַנדערע עסענוואַרג... וואָס אַמאָל זיינען נייע וועגען אין מאַרק אָנגעקומען מיט פּרישע אויבסט, קאַטשקעס, הינער, גענז, פּויד ערים מיט קעלבּלעך, פּויערים מיט זעקלעך קאַרטאָפּעל, פּאַכטערס מיט פּוטער און אייער, קעז און מילך. און דער גאַנצער מאַרק איז פּערכאַפּט געוואָרען פּון דעם ריח, וואָס די פּרוכטען האָבען אַרויסגעגעבען. עס האָבען זיך באַלד געוווּזען הינד אין מאַרק, וואָס האָבען געשמעקט צו יעדען וואָגען: דער ריח פּון עסענוואַרג האָט ביי זיי דעם אַפּעטיט דער-וועקט. און מיט די הונגעריגע הינד האָט זיך אויך מאַטקע מיטגע-שלעפּט. ער איז ווי זיי נאָך דעם ריח פּון דעם עסענוואַרג אין מאַרק אָנגעקומען און אָנגעהויבען זיך פּלאַנטערען צווישען די פּוהרען. ער האָט נאָר מוראַ געהאַט פּאַר'ן טאַטען מיט בעריש דעם מייסטער, האָט ער זיך יעדעס מאָל מיט שרעק אומגעקוקט. ער איז אָנגעקומען צו די שטע-לען פּון אויבסט און אויפגעקליבען פּון צווישען די שטיינער די פּערפּויל-טע עפעל און ווערעמדיגע פּלוימען, וואָס האָבען זיך אַרומגעוואַלגערט, ער האָט עס אָבער ניט געקענט עסען. עס איז איהם אינוועניג אין די קישקעס קאַלט געווען, און ער האָט געציטערט. עס האָט איהם אָנגע-שמעקט פּרישע פּוטער, וואָס א גויה האָט אַרויסגעלעגט פּון איהר קאַרב, ער איז שוין געווען נאָהענט, האָט געוואַלט די האַנד אויסשטרעקען — איז ער אָבער געווען אָנגעשראַקען פּון די נעכטיגע קלעפּ. האָט ער זיך אַוועקגעדּרעהט. ער איז אונרוהיג געווען. באַלד האָט זיך אין מאַרק געלאָזט הערען דער ריח פּון געפּילטע קישקעס, געפּרעגעלט חזיר-פּלייש, וואָס איז אָנגעקומען פּון דעם קיילער'ס געוועלכ אין מיטען מאַרק. דער פּיילער האָט נעכטען געהאַט אַ חזיר געקוילעט אויף היינטיגען מאַרק, און דאָס האָט מען יעצט די קישקעס געפּילט, — די ערשטע האָבען עס דערשמעקט די הינד אין מאַרק און אָנגעהויבען זיך צוזאַמענצוקלייבען פּאַר'ן קיילער'ס שוועל, בעלעקט זיך מיט די צונגען און געקוקט מיט די

זשעדנע אויגען אין דער קראָם פון טריפה פלייש. אויף דער שוועל פון זיין קראָם איז געשטאַנען שאַלץ, דער דיקער דייטשמיט א פערר בלוטיגטען שירץ, און די הינד האָבען מיט רעספעקט געקוקט אויף איהם. דער ווארעמער ריח פון די גערויכערטע קישקעס האָט אויף מאַטקע'ן גערופען אינאיינעם מיט די הינד צו דער טהיר פונ'ם קייר לער'ס געוועלכ. די זונן האָט דאָרט געשיינט, און די שטיינער פון די טרעפלעך זיינען ווארעם געווען, — האָט ער זיך אויף די טרעפלעך פונ'ם געוועלכ אוועקגעזעצט, געווארעמט זיך אין דער זון און אין זיך איינגעאַטעמט דעם ריח פון דעם געבראַטענעם חזיר-פלייש. דאָס וואָס סער איז איהם געקומען אין מויל אריין, און עס איז איהם גוט געווען, און די הינד האָבען געקוקט אויף איהם מיט קנאה, וואָס ער געפינט זיך אויב נאָהענט צום פלייש...

דער מאַרק האָט זיך אָנגעהויבען אָנצופילען מיט פעטע אידישע ווייבער, און עס איז געוואָרען א גרויס גערודער פון מענשען-מילער, אויסגעמישט מיט די געשרייען און קולות פון די עופות. איין אידענע האָט פון דער צווייטער די גענו, די קאַטשקעס, די היהנער אויס די הענד געריסען, די פאַכטערס האָבען זיך געקריגט מיט זיי, און די פּעדער רען פון די עופות זיינען איבער זייערע קעפּ געפּלויגען. צווישען דעם הוהאָ און געשריי זיינען זיך רוהיג געשטאַנען פאר די טהירען פון זייערע געוועלבלעך פון איין זייט דער דייטשער קיילער שאַלץ, פון דער צווייטער זייט מאַרק דער דייטשער בעקער קעניג. די הינד פון גאָס מיט מאַטקען אן דער שפיצע האָבען זיך צונויפגעקליבען אַרום זייערע געוועלבלעך. דער קיילער און דער בעקער האָבען אָבער ניט בעמערקט ניט די הונגעריגע הינד און ניט דעם הונגעריגען מאַטקע'ן. זיי האָבען זיך רוהיג צוגעקוקט צוום גערודער פון מאַרק, ווי די אידישע ווייבער רייסען זיך איבער די היהנער און געשמייכלט אין זיך, איר בערגעוואונקען איינער צום צווייטען, טראַכטענדיג זיך: דער "ראָד בין" וועט דאָס סיי-ווייסיי אַלעס טרפה מאַכען, און די אַלע קאַטשקעס, גענו, היהנער וועלען צו זיי אריינפאַלען אין די הענד, געשאַכטענע שוין, אָבערפליקטע, ריינע, פאַר אַ גאַרנישט.

דערווייל האָט מאַטקע דערזעהן די מוטער פונדערווייטענס צוויי שעהן די פּויערשע פוהרען. ער האָט געוואַלט צולויפען, דאָס הימישע געפיהל האָט איהם געצויגען. אָבער צייט די נעכטיגע קלעפּ האָט די

מאמע אין זיינע אויגען שרעק ערוועקט. ער האָט מורא געקריגען. פלינק זיך אויפגעכאפט און אַנטלאָפּען. די הינד נאָך איהם. ער האָט זיך אָבגעטראָגען פון מאַרק און איז אריין אין בית-המדרש-געמעה, וואו דער אַקסען-מאַרק איז. דאָרט זיינען פויערים געשטאנען מיט אַקסען, קיה, קעלבער, און אידען זיינען אַרומגעגאַנגען צווישען די כהמות, געטאַפט דאָס פעטס אויף די לעבעדיגע אַקסען און קיה, געמאָלקען פון די אייטערס און פערזוכט די מילך און גערונגען זיך מיט די פויערים, געפאַשט זיך אין די הענד, געשריען, געלד געוואָרפּען. מאַטקע האָט זיך געפלאַנטערט צווישען די פיס, געווען דאָ ביי אַ קוה, דאָרט ביי אַ קאַלב. אויך געפרובט די הענד אונטער אַן אייטער אַרונטערצושטעקען, אויסצומעלקען מילך און אויסצוטרינקען — האָט איהם דער פויער מיט אַ שטריק פון די קוה אָבגעיאָגט. עס איז איהם געשעהן דאָ צווישען די קיה און די קעלבער, צווישען די פויערים און די אידען, ווי דאָרט צווישען די נענז און די ווייבער.

איין איד, דער לאַמער גדליה קצב, האָט קעלכליך צוזאַמענגעקליי-
בען פון מאַרק אַראָפּ, האָט זיך דער אַלטער איד מיט זיי קיין עצה
ניט געקענט געבען. די קעלכלאך זיינען זיך צולאָפּען און יעדעס מאָל
האָט ער אַן אַנדערס געיאָגט, וואָס איז אריין צווישען די פוהרען.
מאַטקע האָט עס בעמערקט — האָט ער גענומען, ווי אַ גרויסער, אַ רוט
פון דער ערד, און געהאַלפּען דעם לאַמען גדליה די קעלבער צונויפ-
יאָגען.

— אָט אַזוי, העלף זיי מיר טרייבען אין שעכט-הויז אַריין, וועסטו
קריגען אויך אַ זעמעל. טהו עפעס, יונג, העלף! דרעה זיך נישט אַרום
לעדיג. — שרייט צו איהם דער לאַמער גדליה, וואָס עס האָט געקאַפּעט
פון זיינע ביידע רויטע אויגען און ער איז טויב געווען אויף ביידע
אויערען. ער האָט געמיינט אַז אַלע זיינען טויב, דאָריבער האָט ער
צו אַלעמען געשריען.

מאַטקע'ן איז דאָס געפעהלען. ער האָט צונויפגעיאָגט די קעלבער,
גערדעהט דעם עק פון קאַלב, ווען עס האָט זיך אָבגעשטעלט, מיטגע-
האַלפּען גדליה'ן די קעלבער צו פיהרען אין שעכט-הויז אַריין. ס'האָט
בען זיך צו איהם צוגעטשעפעט אַ פאַאר גאַסען-הינד, מיט וועלכע ער
האָט זיך בעקענט פאַר'ן קיילער'ס געוועלכ. ער האָט זיי בעפוילען און

די הינד האָבען איהם געהאַלפּען די קעלבער אונטעריאָגען.
 אין שעכט־הויז האָט זיך פאַר איהם אויפגעפּענט א נייע וועלט.
 ער האָט דערזעהן אַזעלכעס וואָס איז איהם איבערגעבליבען אַ לעהרע
 אויפ'ן גאַנצען לעבען. ביז צום שעכט־הויז, אַז ער האָט געזעהן שלמה
 אָדער גדליה קצב טראָגען אַ ריפּ פּלייש אויפ'ן אַקסעל, איז איהם נאָר
 ניט איינגעפאַלען, אַז דאָס פּלייש איז אַן אַקס, אַ קוה, אַ קאַלב אָדער
 אַ שעפּס, וואָס ער זעהט זומער גאַרנאַכט אין געסעל אַהיים געהן פון
 פעלד. ער האָט גאַרנישט געקלעהרט וועגען דעם און געמיינט, אַז
 אַ לעבעדיג קאַלב איז עפעס אַנדערש. ער האָט געזעהן ווי גדליה
 טרייבט צונויף די קעלבער אין הויף פון שעכט־הויז, געהט אַ קאַלב,
 בינדט איהם צונויף אַלע פיער פיס. דאָס קאַלב ליעגט שוין אויף
 דר'ערד און שרייט, און שטעקט ארויס אַ פּאָר אויגען און גלאַצט.
 דערנאָך קומט צו אַ אידעל מיט אַ פּערבלוטיגטער קאַפּאַטע און האַלט
 אַ גרויס, גרויס מעסער אין דער האַנד, וואָס די שאַרף פּלאַקערט אין
 דער זון. דאָס אידעל מיט'ן בערדעל געהמט דאָס מעסער אין מויל
 אַריין, האַלט עס צווישען די צייהן, און גלאַט אַב מיט אַ בריטוויל דעם
 קאַלבי'ס האַלז, אַז ער זאָל גלאַט זיין. אַז דער האַלז איז שוין זעהר
 גלאַט, געהמט ער דאָס מעסער און גיט אַ שנייד אַריין. בלוט שפּריצט.
 דאָס קאַלב זעצט די אויגען ארויס, כאַרכעלט — און עס איז שוין טויט
 און קיינער טהוט זיי גאַרנישט, נישט דעם אידעל, נישט גדליה קצב
 דערפאַר, מען שלאָגט זיי ניט, מען שרייט ניט אויף זיי. דערנאָך געהמט
 מען זיך צו אַן אַנדער קאַלב און מען טהוט מיט דעם אויך אזוי. אַז ער
 האָט זיך אומגעקוקט אין שעכט־הויז, האָט ער געזעהן, ווי עס שטעהן
 מענשען מיט פּערבלוטיגטע קאַפּאַטעס און האַלטען גרויסע מעסערס
 אין די הענד און קוילען, שעכטען לעבעדיגע זאַכען. דאָרט ליעגט
 אויף דער ערד אַ גרויסער אַקס, געפּענטעוועט די פיס, אַ שטאַרקער
 יונג האַלט דעם קאַפּ פון אַקס. ער זעהט די גרויסע אויגען ארויס־
 שטאַרען, און אַן אַנדער אידעל שטעהט נאָך מיט אַ גרעסערען מעסער
 און שניידט איבער די האַלז. אין אַ עק פון שעכט־הויז האָבען שקצים
 צוגעבונדען אַ חזיר ביי אַ הויכען קלאַץ און שטעהן ארום און קלאַפּען
 איהם איבער דעם קאַפּ מיט דרענגער, און דער חזיר קוויטשעט און
 שרייט. אין אַן אַנדער ווינקעל זעהט ער אַ אידעל האַלט אַ מעסער אין
 מויל, צווישען די קניע אַ יונג הינדעל. דאָס הינדעל פּערגלייסט די

אויגען, דאָס אידעל רייסט ארויס די פּעדערען פון ווייכען העלזעל, עס זעהט זיך אַ בלאָהע, ווייכע הייטעל מיט אָדערען אדורכגעצויגען... אַ שנייד אַרײַן, אַ שפּרײַז מיט בלוט, — און דאָס אידעל וואַרפט אוועק דאָס געשאַכטענע הינדעל, און דאָס הינדעל וואַרפט זיך אויף דר'ערד ווי אין קדחת, דאָס בלוט רינט דערפון, ביז עס פּערגלאַצט די אויגען און בלייבט ליעגען אַהן אַטהעם. אַט ציהט שוין גדליה דאָס געשאַכט-טענע קאַלב אויף אַ שטאַנג אַרויף און שניידט אַדורך מיט אַ מעסער דעם בויד, ציהט אַרויס די געדערעם מיט'ן לונג-און-לעבער, אַ פּאַרע געהט אַרויס דערפון, ער ציהט די פּעל אַראָב, בלוט גיסט זיך איבער די הענד, איבער'ן מעסער, אויף די קאַפּאַטע אַרויף — און דאָס קאַלב האַלט נאָך די אויגען אָפּען און גלאַצט... וואו ער האָט זיך נאָר גע-קוקט, האָט ער געזעהן בלוט, געשאַכטענע קעלבער, געקוילעטע חזרים. אַקסען האָבען געמריטשעט און געשריען פּאַר'ן שעכטען מיט ווילדע געשרייען. קעלבער און שעפּסען האָבען זיך געבעטען מיט שוואַכע אונבעהאַלפּענע שטימען: מע, מע, ווי קליינע קינדער, און חזרים האָבען הויך געוואַרען געמאַכט, און היהנער און הענער האָבען שרעקענדיגע קינדערשע געשרייען פון זיך אַרויסגעגעבען. און מענשען זיינען געשטאַנען מיט מעסערס אין די הענד, בעגאַסען מיט בלוט, און אַלעס לעבעדיגעס געשאַכטען, געשונדען די הויט, די פּעדערען פון די העלזער אויסגעפליקט, און עס האָט זיך מאַמקע'ן גינדאַכט, אַז נישט פּלויז בהמות, נאָר מען וועט באַלד אַ מענשען אַוועקלייגע און מען וועט איהם שעכטען. אַלעס מעג מען דאָ, אין דעם שעכט הויז: שלאַגען, שניידען און שעכטען, און מען טהוט נאָר נישט דערטאַר. און ער האָט גאַרנישט געוואוסט דערפון, אַז מען מעג שעכטען...

ער איז גערייצט געוואָרען פון בלוט, און געבעטען זיך ביי גדליה קצב, ער זאָל איהם געבען דאָס מעסער, ער וויל אויך שינדען דאָס קאַלב. גדליה קצב האָט איהם אָנגעקוקט מיט די רויטע אויגען אויף דעם פון בלוט בעשפּריצטען געזיכט און געזאָגט צו איהם:

— דו קענסט נאָך נישט. דו וועסט דאָס לעדער אַדורכלעבערען.

נאָ קוק דײַך צו, לערען דײַך צוערשט אויס, דערנאָך וועסטו שינדען.

און מאַטקע האָט זיך גוט צוגעקוקט און געוואַלט זיך אויסלערנען. באַלד האָט ער דערזעהן, ווי אַ יונג רייסט אַרויס פון אַן אויפגעשניטע

נעם אָקס אַ לונג און לעבער. ער בלאָזט דורך אַ רעהר, און די לונג ווערט אָנגעבלאָזען, און דאָס אידעל, וואָס האָט פרייהער דעם אָקס געשאַכטען, קוקט צו, טאַפּט די לונג און קוקט זי גוט דורך, צו זי איז גאַנץ, צי דער אָקס איז כשר, צו טרפּה...

מאָטקע האָט געהאַלפּען די לונג־און לעבער שלעפּען, און די הענד האָט ער שוין געהאַט אויך בעפלעקט מיט בלוט. האָט ער געקראָגען אַ פּלעם אין פנים אריין פון הינטען ארום:

— נאָ, ווער איז דער נייער קצב? — האָט איהם דער הויכער יונג, נתן גנב, מכבד געווען.

— עס איז דעם בלינדען ליב'ס, לאָז איהם געהן. דער יונג איז אַ יאַט. פערלאָז זיך אויף מיר, ער וועט זיין אַ לייט.
— טאָ געה און ברענג אַ האַלב פּלעשעל אָקעוויט פון חנה שרה'ן, און אַ ברויט מיט אַ הערינג, — גיט איהם נתן געלד. נור די מינוט צוריק, דו הערסט? אַז ניט וועל איך דיר אַ זייט איבערהאַקען.

מאָטקע האָט ניט פּראָטעסטירט געגען דעם פּלעם, וואָס ער האָט געקראָגען. עס איז איהם גאָרניט איינגעפאלען צוצונעהמען דאָס געלד, ווי ער האָט מיט דעם מייסטער'ס געטהאָן. עס איז איהם דאָ געפעלען אין שעכטהויז. און ער האָט געוואָלט זיינע נייע בעלי־בתיים צופריעדען שטעלען. מיט איין שפרונג איז ער געווען ביי חנה־שרה'ן אין געהימען שענקעל. געבראַכט האָט ער דאָס האַלבע פּלעשעל אָקעוויט, וואָס ער האָט געקויפט און נאָך אַ האַלבעס, וואָס ער האָט אין די טאַש אַראַבגעלאָזט, וועלענדיג זיך אויספיינען פאר נתן'ען, וועמען דאָס איז זעהר געפעלען. דאָס ברויטעל, וואָס ער האָט געבראַכט, איז געווען פערבלוטיגט פון זיינע הענד. נתן קצב האָט צוגענומען די צוויי פּלעשעלעך און איהם געגעבען אַ וואַליע מיט דער האַנד איבער'ן קאַפּ:

— אַזוי, ביזטו דאָך גאָר אַ יאַט. וועט דאָך טאַקע פון דיר ווערען אַ לייט.

מאָטקע האָט צופריעדען געשמייכעלט איבער דעם לויב. וואָס ער האָט געקריגען פון נתן קצב, און געשטאַנען גרייט אויסצופיהיען יעדען אַנדערען בעפעהל; אפילו מען וואָלט איהם געהייסען אַ מענשען הרגענען, וואָלט ער עס געטהאָן. און אז נתן האָט איהם געגעבען פון

פלעשעל צו טרינקען, מיט א שטיק פערבלוט־גיטע ברויט — איז מאַטקע
געווען דאָס גליקליכסטע קינד אין דער וועלט.

ער האָט אויפֿגעהויבען פֿון ד'רערד אַ שטיק לאַפּען פֿון אַן אַלטער
מילץ און צוגעוואָרפען צו די גאַסען־הינד, וואָס זיינען איהם נאָכגער
לאַפּען. די הינד האָבען געקוקט אויף איהם מיט רעספעקט און צופֿריער
דען געווען, וואָס אויף זייער מאַטקע איז געוואָרען אזאַ לייט.

10.

דער קעניג פון די הינד.

און צייט מאַטקע האָט זיך אַרײַנגעקראָגען אין שעכט־הויז, איז ער געוואָרען דער מלך פון די הינד. וואו ער איז געגאַנגען, איז איהם אַ מחנה הינד נאָכגעגאַנגען ווי אַ וואַך און געהויט איהם, אַז מען זאָל איהם קיין שלעכטס ניט טהאָן. קיין חברים אינגלעך האָט ער נישט געהאַט, נאָר הינד זיינען געווען זיינע חברים, און „בורעק“ זיין ער־ציהער איז איהם דער נאָהענטסטער געווען. צוליב די הינד האָט מען פאַר מאַטקע'ן דרך ארץ געקראָגען און מורא געהאַט. די יונגען און גאַס האָבען געציטערט פאַר איהם. מאַטקע האָט נאָר בעדאַרפט אַ וואונק געבען און אויף וועמען זיינע הינד אָנרײצען, אַז מען זאָל אַנט־לויפֿען וואו דער שוואַרצער פעפער וואַקסט.

טהיילמאָל האָט זיך מאַטקע'ן פֿערגלױסט, האָט ער גענומען אַ הונד און איהם אוועקגעלעגט פאַר אַ שוועל פון אַ אַידיש קרעמעל און דער הונד איז אַזוי לאַנג געלעגען ביז מאַטקע האָט איהם נישט געהייסען זיך אויפהויבען. אידען האָבען צוליב דעם הינד מורא געהאַט אַרײַנצוגעהן און אַרויסצוגעהן פון דעם געוועלכעל. קיין קונד האָט שוין אין דעם געוועלכעל נישט אַרײַנגעשמעקט, און מאַטקע איז געשטאַנען ווי אַ קעניג אין מיטען מאַרק און געזעהן ווי דער הונד פיהרט אויס זיין בעפעהל: — ער ליעגט פאַר דער טהיר פון דער אי־דענעס קרעמעל און קוקט מיט בייזע אויגען און לאָזט אַרויך אַ כרום אויף יעדען, וואָס וואַנט אַרײַנצוגעהן אָדער אַרויסצוגעהן פון געוועל־בעל — ער איז בערײט אָנצופאַלען אויף איהם. מען איז געקומען צו לויפֿען צו מאַטקע'ן און זיך געבעטען ביי איהם:

— מאַטקע, נעהם צו דעם הונד, טהייערער מאַטקע, פאַרוואָס

טחוסט דו מיר דאָס?

אמאל האָט ער רחמנות געהאט אויף דער אידענע, האָט ער גע-
געבען אַ וואונק צום הונד און אַראָבענומען די „בעלאַגערונג“ פונ'ם
געוועלבעל. טהיילמאָל, אז ער האָט געטראָגען אויף וועמען אַ שלעכט
האַרץ, האָט ער אזוי דעם הונד אָבגעהאַלטען אַ גאַנצען טאָג פאַר דער
טהיר און קיינעם נישט אַרײַנגעלאָזט און נישט אַרויסגעלאָזט פונ'ם
געוועלבעל.

די הינד האָבען איהם געגעבען מאַכט און מען האָט זיך אָנגעהוי-
בען צו'חנפ'נען צו איהם. איין סוחר האָט איהם געלד געוואָלט בעצאָהד
לען, אז ער זאָל בעלאַגערען מיט זיינע הינד די טהירען פון זיין קאַנטור
רענטס קראָם. נאָר מאַטקע האָט בענוצט זיין מאַכט איבער די הינד ניט
פאַר געלד, נאָר פאַר אייגענער אַמביציע. און עס האָט זיך אַמאל גע-
טראָפען אַז מאַטקע האָט בעלאַגערט אַ גאַנץ שטיבעל חסידים מיט
זיינע הינד און זיי נישט געלאָזט אַהיים געהן שבת פונ'ם דאוונען, —
דערפאַר וואָס עזר חסיד האָט געשריען אויף איהם, אז ער וועט דער-
צעהלען, אז ער רייסט באַרען פונ'ם גוי'אישען סאָר אום שבת. מאַטקע
האַט ערשט דעמאָלט אַהיים געלאָזט די חסידים פונ'ם דאוונען, ווען
דאָס האָט זיך איהם אַליין פּערגלוסט.

די מאַכט איבער די הינד האָט ער געקראָגען נישט בלויז דערפאַר.
וואָס ער האָט זיי פון שעכט־הויז אַרויסגעוואָרפען די אַלמע לאַפּען,
שטיקער הויט, מילץ, קאַליע געוואָרענע פלייש. ניין. זי לייעבע און
צוגעבונדענקייט צווישען איהם און די הינד האָט גערוהט אויף אַ פיעל
טיעפערען אינסטיקט, ווי אויסערליכער נוטצען. די הינד האָבען דער-
פיהלט אין איהם, אז דאָ האָבען זיי געפונען די בעשעפעניש, וואָס די
נאַטור האָט בעשאַנקען מיט די רייכטהימער פון רעדען, געהן אויף צוויי
פּיס, מיט שכל און מיט מענשליכע אינסטינקטען, און די בעשעפעניש
וועט דאָס אַלעס אַוועקשוינקען זיי, צו פיהרען זיי און צו הערשען איבער
זיי. ביז מאַטקע'ן, האָט זיך ניט געפונען קיין מענש, וואָס זאָל וועלען
זיין דער קעניג און דער פיהרער פון די הינד. און מאַטקע איז געוואָר-
רען זייער קעניג. די הינד האָבען איהם אַנערקענט פאַר זייער
פיהרער און געפאָלגט זיינע בעפעהלען. ער האָט זיי ועשלאַגען, גע-
שטעלט אויף צוויי פּיס, געהייסען זיי קריבען איבער פלויטען, אויף
דעכער, שפּרינגען איבער הייזער. זיי האָבען איהם געפאָלגט. אַ הונד

האָט נאָר בעדראַפּט אַ שמעק טהאַן איהם און דערפיהלען אָן זיין ריה אז ער איז דער קעניג איבער די הינד.

קוים האָט ער נאָר געקראָגען די מאַכט איבער די הינד, האָט ער זיך בענוצט מיט איהר זיך אַכצורעכענען מיט זיינע פיינד. די פיינד זיינע זיינען געווען דאָבשע די מייסטערין, דער פאָטער זיינער און דער דיין רבי ליבוש.

צו בעריש מייסטער, וואָס ער האָט איהם אזוי געשלאָגען, האָט ער קיין גרויסען האַס ניט געטראָגען. ער פערשטעהט עס פאַר וואָס — אַ מייסטער מעג אַ מאַנספערשויך! נאָר אויף איהר, אויף די אידענע מיט די פערשטאַפּטע אויערען האָט ער געטראָגען אַ שרעק־ליכען כעס. ווי ער האָט זי געטראָמען אין געסעל האָט ער אָנגעשיקט די הינד. די הינד זיינען איהר בעפאַלען, דאָס קלייד אַראָבגעריסען, די אידענע האָט געשריגען און מאַטקע איז געשטאַנען און געלעכט הויך. ער האָט דער אידענע אויף דער ליכטיגער שוין נישט אַרויסגעלאָזען. די הינד האָבען פון איהר שוין אַוועקגעכאַפּט דאָס פונט פלייש, וואָס זי האָט געטראָגען, פוטער, אַ קאָרב אַרויסגעריסען און אייער צובראַכען. דעם שוואַרצען קאָטער האָבען די הינד שוין דעם גאַנצען עס אָבגעריסען און איהם צובלִוטִיגט ווי אַ הורג — און מאַטקע קען זיך נאָך נישט בערוהיגען. ער האַלט נאָך די אידענע איינגעשלאָסען אין שטוב.

פאַר זיין פאָטער פיהלט ער זיך נאָך צו שוואַך מיט זיינע הינד. און ער וואַרט ביז ער וועט אליין זיך קענען אַברעכענען מיט איהם מיט זיינע אייגענע כחות. דערפאַר מיידעט ער איהם נאָך אויס. נאָר דער פאטער מיידעט מאַטקען אויך אויס זינט מאַטקע געהט אַרום מיט די הינד; ער טשעפעט איהם נישט מעהר און לאָזט איהם לוי־פען. ווען ער דערזעהט איהם אין געסעל מיט דער סטאדע הינד נאָך איהם, קוקט ער איהם נאָך מיט איין אויג און ער קלעהרט זיך, אז פון דעם יונג וועט עפעס אויסוואַקסען אזעלכעס, פאַר וואָס מען וועט זיך דארפען היטען...

אויף ר' ליבוש דיין טראַגט מאַטקע גלאַט אַ האַס אָהן אַ פאַרוואַס. ר' ליבוש איז געווען אַ האַרטער קליינער איד, וואָס האָט קיין קינדער נישט געהאַט, מיט אַ פערשטיינערט שמרענג פנים. אַ פרייטאג נאָכ־מיטאג פלעגט ער זיך אַוועקזעצן אין בית המדרש מיט זיין מע־סערעל אין דער האַנד שאלות פסק'נען און ווען אַ אידענע האָט אריינג־

געבראכט א הוהן, א גאנז אָדער אַ קאמטשקע — איז אלעס געווען ביי איהם טריף. אויף דער צווייטער זייט טיש אין בית המדרש איז גע- זעסען רבי יצחק דין. ר' יצחק איז דוקא געווען א הויכער איד מיט א שמייכל אין דער באַרד, און אויב דער דין רבי ליבוש האָט קיין קינדער נישט געהאט, האָט רבי יצחק דין דוקא געהאט א סך קינד- דער, און ביי רבי יצחק'ן זיינע אלע גענו, קאמטשקעס און היהנער גע- ווען כשר. אָבער די ווייבער זיינען נישט געגאנגען צו רבי יצחק'ן, נאָר דוקא זיך געשטופט צו רבי ליבוש'ן און ארומגעטראָגען דערנאָך די טריפה געמאכט עופות צו די שטאָדטישע גוים צו פערקויפֿען.

אָט דעם רבי ליבוש האָט מאַטקע נאָך פֿינד געהאט ווען ער איז נאָך געווען אַ קינד. די מאמע איז ארומגעלאָפֿען איבער'ן מארק א גאַנצע וואָך און אָבגעשפּאַרט אויף אַן עוף אויף שבת. מאַכט זיך אַ שאלה. אז מען האָט מאַטקען געשיקט מיט דער שאלה, איז ער געגאנגען צו רבי יצחק'ן, האָט די מאמע דוקא געשיקט צו רבי ליבוש'ן, און קוים איז די שאלה אריינגעפאלען צו רבי ליבוש'ן, האָט שוין מאַטקע געוואוסט אַז די מאמע וועט וויינען און דאָס שוועס- טערעל וועט טראָגען די גאנז צו דעם פעטען דייטש צו פערקויפֿען און שבת וועלען אלע עסען טרוקענע חלה. פאר דעם טריף-מאָכען האָט מאַטקע דעם דין פֿינד געהאט פֿון קליינערהייד אָן, און יעצט זעהט ער, אז ער מאַכט אלעס טריף אין דער יאָטקע. אז רבי ליבוש קומט אין שעכט-הויז אריין ווערען אלע קצבים טרויעריג און ציטערען פֿאַר שרעק. מען טראָגט איהם אונטער אַ לונג-און לעבער, נתן בלאָזט זי אָן און דער אַלטער דין קוקט זיך גוט איין, זוכט, זוכט, באַלד טריף! איז ווי אַ בראָך וואָלט אויסגעבראָכען, און נתן זאָגט אין דער שטיל:

— איך האָב באלד געוואוסט, אַז דער אַלטער וועט טריף מאַכען.

— עס איז דען אַ וואונדער, ער האָט קיין קינדער נישט, ווי אַ

שטיין, — זאָגט מיט אַ קרעכץ דער רויטער ברודן מיט די רויטע אוי- גען און טרעהרען רינען איהם אויף די באַסען.

און פערקעהרט, אז רבי יצחק קומט אין שעכט-הויז, זיינען אלע פרעהליך, און מאַטקע ווייסט, אז דערנאָך וועט ער שוין געהן צו חנה-שרה'ן אין געוועלכעל אריין נאָך אַקעוויט.

דערפֿאַר האָט מאַטקע פֿינד דעם דין רבי ליבוש און וואָלט איהם אַמאָל געוואָלט מיט זיינע הינד מכבד זיין, איהם אַמאָל איינ-

שליסען אין בית המדרש אויף א גאנצען טאָג, אז ער זאָל נישט קע-
נען ארויסגעהן. נאָר מאַטקע האָט מורא דעם אלטען דין צו טשע-
פען. נתן גנב האָט אויך מורא פאַר דעם אלטען דין. אונטער די
אויגען, שילט ער איהם, און אז דער אַלטער דין קומט, ציטערט ער
פאַר איהם, און אויך דער אלטער ברוד, און אלע קצבים פיהרען זיך
אזוי, האַלט זיך מאַטקע אויך אזוי. נאָר עס וועט אויף איהם אויך
אַ צייט קומען.

אזוי האָט מאַטקע בעהערשט די שטאָדט מיט זיינע הינד און
די הינד האָבען איהם געפאַלגט אלעס, וואָס ער האָט זיי בעפוילען.
זיי זיינען איהם געווען אונטערטהעניג ווי אַ קעניג.

ביי-נאָכט, ווען דאָס שטעדטעל איז שוין געשלאָפען, איז זיך מאַט-
קע צוזאמענגעקומען מיט זיינע הינד אויף די יאָטקע-קלעצער אין
מאָרק. די לַבנא האָט געשיינט. מאַטקע איז געזעסען ווי אַ קעניג
אויף דעם העכסטען יאָטקע-קלאָטץ, נעבען איהם איז געלעגען זיין
פריינד, דער עלטסטער פון די הינד, „בורעק“, מיט דעם געשאַרענעם
הינטען און בעוואקסענעם קאַפּ און עק ווי ביי אַ ליב, — נאָטע קאָ-
טארינארוזש'ס הונד, וואָס האָט געהאלפען מאַטקע'ן, ווען ער איז נאָך
שוואַך און קליין געווען און זיך נישט געקענט געבען קיין עצה געגען
די מענשען. ער איז געבליבען מאַטקע'ס נאָהענטסטער פריינד, און
מאַטקע האָט איהם געמאכט פאַר אַן עלטסטען פון די הינד: איהם
האָט מאַטקע צום ערשטען אָבגעגעבען די גרעסטע שטיקער ביינעה
און איהם האָט מאַטקע בעפרייט פון זיין קייט און מיטגענומען אַר-
מעטום וואוהין ער איז געגאנגען. אויפ'ן יאָטקע קלאָץ ליגט ער נע-
בען מאַטקע'ן און מאַטקע שפיעלט זיך מיט איהם און ארום די יאָט-
קע-קלעצער שפרינגען ארום די אונטערטהאנען — די הינד: זיי
שטעלען זיך אויף צוויי פיס — מאַכען נאָך ווי מענשען, פאַר מאַט-
קע'ן, שפרינגען פאַר איהם און בילען מיט ווילדע געשרייען, ווי זיי
וואַלטען זאָגען:

— בעפעהל, בעפעהל אונזער קליינער הערשער, אלעס, אלעס ווע-
לען מיר טהאָן פון דיינעטוועגען.

.11

די „בלנדע פערלי“

פאר איין מענשען האָט מאַטקע דרף ארץ געהאט און גענומען אַ מוסר פון איהם. דאָס איז געווען נתן גנב, דער העקער. זיין פרנסה איז געווען, אבשינדען די בהמות אין שעכט-הויז, און דערנאָך דאָס פלייש אויסהענגען אין יאטקע פאר די ווייבער. אָבער זיין הויפט-פרנסה איז געווען גנבה. נתן גנב האָט געלעבט מיט זיין אלטער מו-טער אין הילצערנעם הייזעל אין עק שטאָדט, ביי דער שוסטער-גאַס. פאר דעם „הילצערנעם הייזעל“ האָט דאָס שטעדטעל געציטערט. איז עפעס א גנבה געשעהן אין שטעדטעל: אַ פאָר זילבערנע לייכטער פון אַ טיש אראָפּגענומען אַ פרייטאג ביינאַכט, ביי לייזער מאיר'ן דעם וואָלל-סוחר דעם שפייכלער אויפגעהאקט און די פעל ארויסגע'גנב'עט, — איז מען צוערשט געקומען צום „הילצערנעם הייזעל“. אינעווייניג איז מען נישט אריינגעגאנגען: עס האָט געקענט שמעקען מיט אַ מעסער-שטאָך; נור מען האָט זיך ארויף און אראָפּ גערעהט פאר דעם הייזעל מיט געבראָכענע הענד און געקרעכצט, געפרואווט אריי-נוואַרפען אן אויג, אין אַ פעהאנגען פענסטערעל אריין. איז שוין נתן ארויסגעקומען פאר דער טהיר און געפרעגט תם'עוואַטע:

— וואָס איז געשעהן?

— נתן, גערענק אין גאָט, האָב רחמנות אויף מיין ווייב און סינ-דער, גיב ארויס די פעל.

— פעל? ביי וועמען האָט מען דאָס גע'גנב'עט פעל וויעדער? וואָס טהוט זיך דאָ אין דער שטאָדט! מען וועט דאָך שוין נישט קענען לעבען באלד. יעדע נאכט אן אנדער גנבה, — צוקאכט זיך נתן.

— נתן, זאָג, וויפיעל ווילסטו, אַז דו זאָלסט ארויסגעבען די פעל?

— איך וויל? די גנבים ווילען, זיי זיינען געקומען צו מיר, האָבען מיר געזאָגט. איך מין — פאַר צוויי הונדערט רובעל.
מען דינגט זיך, או דער סוף איז, אַז נתן ווייזט אָן, וואו די פעל
זיינען איינגעגראָבען אין לאַנקע ביים וואַסער.

די גערעכטיגקייט פון דער שטאָרט האָט געהיט דער סטאַרשי
סטראַזשניק יאַנאָוויטש, אָדער, ווי די אידען האָבען איהם אַ נאָמען
געגעבען, „די בלינדע פערעל“, — דערפאַר, ווייל אַז ער וויל קען ער
יזערען בלינד, ווי די אָרימע אידענע פערעל, וועלכע זיצט פאַר דער
שוהל און בעט נדבות: ער זעהט נישט, אַז א איד האַלט אָפען דאָס
געוועלכעל זונטאג נאָך צוועלף אַזויגער און לייזט געלד; ער זעהט
נישט, ווי עס פערשווינדט פון אַ פויער'ס אַ פוהר אַ קעלכעל, ווי מען
שפּאַנט פון אַ וואָגען אין מיטען העלען טאָג די פערד אויס, אָדער
זוי נתן'ס חברה האַקען אויף אַ שפייכלער ביינאַכט און נעהמען די
קאַלכס-לעדער אַראָפּ. ער איז די „בלינדע פערעל“, ער זעהט נישט
און הערט נישט. ריידען רעדט דער סטאַרשי סטראַזשניק אידיש און
זאָגט אָן די אידען אַ פריעהר, ווען דער קאָמיסאַר וועט קומען נאָכ-
קוקען אין די געוועלכער דעם פאַטענט. די „בלינדע פערעל“ האָט
מען בעראַרפּט אין שטערטעל, ווי מען בעראַרפּ, להבדיל, אַ רב אָדער
אַ מקוה. ער האָט געמאַכט שלום צווישען אידען. אַז איין איד האָט
גע'מסר'ט דעם צווייטען, אז ער האַנדעלט מיט פאַלשע בראַנפּען,
איז ער געקומען און האָט דערצעהלט. האָט יענער גע'מסר'ט דעם
צווייטען, אז ער האַנדעלט מיט גנבות — האָט ער פון ביידע גענדר
מען כאַבאַר און שאַ, שטיל. אין זיינע צייטען איז קיין איד נישט
אריינגעפאַלען אין גויאישע הענדר, נישט אין געריכט און נישט אין
די וואַך. און אַז עס האָט זיך געמאַכט, אַז בעריל מסור האָט גע'-
מסר'ט צום נאַטשאַלניק און אָנגעוויזען אויף די „בלינדע פערעל“, אַז
ער נעהמט כאַבאַר פון די אידען, האָט זיך „די בלינדע פערעל“ גע-
קאַכט אין איינעם מיט אידען ביים רב און גע'מענה'ט אויף אידיש:
— אַזאַ מעשה, אַ איד זאָל איבערענטפערען אידען אין גוי'אישע
הענדר! וואָס, עס איז נישטאָ קיין רב, ביז הונדערט און צוואַנציג
יאָהר? האָסט עפעס, געה צום רב.

צווישען נתן גנב און די „בלינדע פערעל“ איז אָנגענאַנגען אַ
שטילע מלחמה. אזוי ווי נתן גנב, אזוי האָט אויף די „בלינדע פער-

רעל" געהאט זיין חברה ננכים, וואָס האָבען גע'גנב'עט, איהם אָבגע-
שטעקט, און ער האָט פאר זיי פּערהאַנדעלט דערנאָך מיט די בעלי
בתים. האָט איין באַנדע געמאַכט דער צווייטער קאָנקורענץ. צוויי-
שען די אָנפיהרער פון די באַנדעס האָט אויבען-אויף געהערשט שלום:
זיי האָבען גערעדט צווישען זיך, געטרונקען אין איינעם „פאַלשען
בראַנפען" ביי הנה-שרה'ן אין געוועלבעל, אָבער זיי האָבען מורא
געהאַט צו בלייבען איינער מיט'ן צווייטען אליין, אז איינער זאָל דעם
אַנדערען אַ מעסער נישט אריינשטעקען, און נור אָנגעקוקט זיך מיט
די אויגען, און מיט דעם בליק אלעס געזאָגט. עס איז געווען אָבגע-
מאַכט צווישען זיי, אז איינער זאָל זיך אין צווייטען'ס עסקים ניט
מישען. דורך דעם, אז עס איז געשעהן אַ גנבה אין דער שטאָרט און
מען איז געקומען צו לויפען צו די „בלינדע פּערעל" האָט ער זיך כע-
האַלטען, ער איז נישט געווען אין דער היים . . .

דערפאַר האָט איין אָנפיהרער דעם צווייטען'ס באַנדע גע'רודר'ט.
אז נתן גנב האָט אָנגעטראַפען אין אַ ווינקעל אַ שגץ פון די „בלינדע
פּעריל'ס" באַנדע, האָט ער איהם שוין פאַרלאָזט מיט אן אינטערגע-
האַטע זייט. און צייט מאַטקע האָט זיך גע'חבר'ט מיט נתן גנב,
האָט די „בלינדע פּערעל" געוואָרפען אויף איהם אן אויג און נישט
געלאָזט איהם אין מאַרק זיין אין אַ יאָהר-מאַרק. וואו ער האָט איהם
געטראַפען, האָט איהם די „בלינדע פּערעל" געשלאָגען, געיאָגט און
געוואַרט נאָר, אז ער זאָל אין זיינע הענד אריינפאַלען. מאַטקע האָט
זיך נישט געקלאָגט פאר נתן גנב: ערשטענס האָט ער געוואוסט, אז
עס דאַרף אזוי זיין, און צווייטענס, איז נאָך מאַטקע גנב געווען אַ צו
קליינער יאַט, אז דער רבי זאָל זיך פאר איהם אָננעהמען און געהן זיך
שלאָגען צוליב איהם מיט די „בלינדע פּעריל".

אַט פאַר דעם נתן גנב — וואָס האָט געקענט אזוי ווייט ברענ-
גען, אז די „בלינדע פּעריל" זאָל פאַר איהם ציטערען און אויסמיידען
פון וועג, ווען ער טרעפט איהם אָן — האָט מאַטקע גנב דרך-אריין
געהאַט, פּערגעטערט איהם און איז גרייט געווען פאַר איהם אין פייער
און וואַסער צו געהן. נתן גנב האָט דערפיהלט, אז דער יונג איז אַ
גוטער „יאַט" און מען וועט איהם קענען אַמאָל אויסנוצען צי אַן עסק,
האָט ער איהם צוגעלאָזט צו זיך, אַהיים גענומען מיט זיך און אפילו
געלאָזט שלאָפען אין הויז ביי זיך.

נתן גנב האָט געלעבט מיט דער מוטער אין הילצערנעם הייזעל. איין גוטע מדה האָט דער יונג געהאַט, וואָס די שטאָרט האָט איהם דערפאַר געריהמט: ער האָט בכבוד געהאַלטען זיין מוטער. דאָס ווייב האָט ער אויס דעם הויז געשיקט ווייל זי האָט ניט געקענט הויזען מיט דער שוויגער און געקריגט זיך מיט איהר. דער יונג האָט איהר בכבוד'ע קליידער געמאַכט, אַ שעהנע „שטאָרט“ אין דער ווייבער־שוהל איהר גערונגען און אַהיים געבראַכט דער מאמען דאָס בעסטע פלייש און די שעהנסטע פיש אויף שבת. שבת נאָכמיטאָג האָט נתן גנב זיין מאמע אויסגעפוצט אין אַ נייער הויב מיט אַ נייעם קאפּטענדעל, אין געסעל אַרויסגעפיהרט צום שפּאַציער. אַז די ווייבער האָבען געזעהען ווי נתן האַלט בכבוד זיין מאמע, האָבען זיי דעם יונג אַלעס מוחל געווען און געזאָגט, אַז ער פּערדיענט זיך סיי ווי סיי די צווייטע וועלט. מען האָט דערצעהלט, אַז די אַלטע פעשע, נתן קצב'ס מוטער, וואָס איז אַליין אַמאָל געווען אַ קצב'טע און איז נאָך היינט אויף כּכה אויס־צוטרינקען אַ האַלב קווערטעל בראַנפּען, פּאַטשט נאָך היינט אויס דעם יונג, אַז עס געפּעלט איהר עפעס ניט אין איהם, און נתן גנב, פאַר וועלכען די „בלינדע פּעריל“ ציטערט, לָאָזט זיך אויספאַטשען פון דער מאמע און זאָגט איהר קיין וואָרט ניט.

אָט די אַלטע פעשע, די שטאַרקע אַכטציג־יעהריגע אידענע מיט די רויטע געפרוירענע באַקען, האָט אריינגענומען מאַטקע'ן אין אַ ווינ־קעל פון דער קיד, און פאַר מאַטקע'ן טהיילמאָל אַ העמד אויסגע־וואַשען און אַ לעפעל וואַרעם געקעכטס געגעבען. די אַלטע פעשע איז געוואָרען מאַטקע'ס בעשיצערין און האָט אויפ'ן זוהן אָנגעשריען, ווען יענער האָט מאַטקע'ן געשלאָגען. נתן גנב האָט געזעהען, ווי די מאמע האָט גערן מאַטקע'ן, האָט ער איהם אויף גערן געקריגען און אָנגע־הויבען איהם צו, בעהאַנדלען ווי אַן אינגערען ברודער.

איינמאָל אַן אויף־דער־נאַכט, ווען זיי זיינען ביידע אַהיים גע־קומען פון שעכט־הויז, די אַלטע פעשע האָט אויפגעשטעלט אויפ'ן טיש די הייסע קאַרטאָפּעל־זופּ מיט דעם פאַרעדיגען פלייש, רופּט זיך אָן די אַלטע אידענע צו נתן'ען:

— נתן, עס געהט צו ראש השנה און יום כפור. דער יונג קען אודאי קיין קריאת שמע ניט לייענען.

— קענסט קריאת שמע לייענען? — פרעגט נתן גנב, וואָס איז געווען אַריינגעטהאַן אין דער הייסער שיסעל.
מאָטקע לאַכט, האַלטענדיג אויף זיינע צייהן אַ זורדיגע קאַר-טאַפּעל:

— ניין!

— און וואָס איז אויף דיר דאָס געלעכטער אַזוי? עס געהען אַזעל-כע גרויסע ימים טובים אין לאַנד אַריין און דו קענסט ניט קיין סדור אין דער האַנד האַלטען — זאָגט די אַלטע.
נתן איז מכבד מיט דער ברייטער האַנד מאָטקע'ן איבער'ן פנים.

מאָטקע לאַכט.

— וואָס שלאָגסטו איהם? צו שלאָגען ביזטו אַ בריה, וואָלסט בעסער גענומען אַ סדור און דעם יונג אויסגעלערענט עברי זאָגען — זאָגט די מוטער — דו קענסט דאָך. זאָל ער אויך קענען.
מאָטקע לאַכט.

נאָכ'ן עסעו האָט נתן אַראָבגענומען פון שענקעל, וואו עס שמעהען די צוויי שבת-לייכטערלעך, דער מאַמע'ס מחזור, אויפגעמישט די גרויסע אותיות און אָנגעהויבען צו לערנען מאָטקע'ן:
— נאָ זעה, דאָס איז אַ היי, און דאָס איז אַ בית, זאָג נאָך: אַ היי, אַ בית.

מאָטקע לאַכט.

— וואָס איז אויף דיר דאָס בייזע געלעכטער? גיב נור אַ קוק, ווי ער האָט זיך צולאכט! — און נתן האָט געכאַפט מאָטקע'ן אויפ'ן קניע און האָט איהם אָנגעהויבען מכבד צו זיין.
— נאָ, גיב נאָר אַ קוק, ווי ער האָט זיך צוראָיעט! נתן גנב, לאָז אָב, לאָז אָב, וועסט דאָך דעם יונג ממית'ן! — שלעפט אַרויס די אַלטע מאָטקע'ן פון נתן'ס הענד.

נתן לערנט וויעדער און גיט מאָטקע'ן וויעדער קלעפּ.

— מיין רבי, קוק אָן דעם רבי'ן, אז די הענד זאָלען דיר ווערען אָבגעדראַרט. שלאָגען קענסטו איהם, אָבער לערנען? — שרייט די אַל-טע אויף נתן'ען.

און מאָטקע לאַכט אונטער נתן'ס קלעפּ.

מאָטקע האָט דערפיהלט, אז די אַלטע פעשע האָט איהם גוטס

געטהאָן, האָט ער געוואָלט איהר אָבערזעהלען. ער האָט אָבער ניט גער
וואוסט מיט וואָס. ער פלעגט אַמאָל פון גאָס אַהיים ברענגען אַ סוהן
אונטער דער פּאַלע אָדער זיך אַריינלאָזען אין שענקעל אַרײן און
אַרויסקריגען אַ פלעשעל, האָט עס אַהיים געבראַכט און פאַר דער איר
דענע ביים קוימען אַוועקגעלעגט. פלעגט די אידענע איהם אויס דער
שטוב טרייבען.

— טראָג דיך אָב, דו קליינער גנב, טראָג דיך אָב מיט דינע

גנבות.

אַזן מאַטקע האָט געזעהען, ווי דאָס פלעשעל בראַנפען ווערט פער-
שוואונדען אונטער דעם קישען אין דער אידענע'ס געלעגער, האָט ער
געלאַכט און איז אויס דער שטוב געלאָפּען.

אַז די „בלונדע פּעריל“ האָט דערזעהען, אַז מאַטקע איז ביי נתן'ען
אַ בן-בית געוואָרען און נתן גנב טראָגט זיך אַרום מיט איהם, האָט
ער אַלץ געקלערט ווי דעם יונג אין דער האַנד צו כאַפּען. ער האָט
זיך געוואָלט דורך מאַטקע'ן מיט נתן'ען אָברעכענען און אַלץ אָבער-
וואַרט אַ געלעגענהייט, ווען דער יונג וועט איהם אין די הענד פאַלען.
ער האָט ניט בעדאַרפט לאַנג וואַרטען: די געלעגענהייט האָט זיך באַלד
געמאַכט.

.12

א אידישער לאמבארד.

אין שטערטעל האָבען געוואוינט אַ סך שוסטער, וואָס האָבען אויסגעאַרבייט שטיוועל פאַר די פּויערשע יאָהרמערק, אַ גאַנצען זומער איז מען אָבגעזעסען איבער דער טאַנדעט-אַרבייט און געגרייט סחורה פאַר הערבסט, ווען די יאָהרמערק וועלען זיך עפענען און מען וועט פאַהרען מיט דרענגלעך און געשטעלען אויף די ירדים אַרום. אָבער וועניג שוסטער האָבען זיך געקענט דערוואַרטען אויף דעם גליק, אַז זיי זאָלען אַרויספיהרען זייערע סחורות אויף די מערק. די מעהר-סטע פון זיי האָבען ניט געקענט דורכשלעפען דעם זומער און אויס-האַלטען די שטיוועל, און צו די ימים-טובים צו האָבען שוין די שטיר-וועל אַריינגעוואַנדעלט צו אפרים'שי גייגער אין קאַמער אַרײַן, וואו מ'האַט זיי פּערזעצט פאַר אַ פאַר רובעל אויף צו לעבען, אויף סחורה צו קויפּען אָדער אויף יום טוב מאַכען.

אפרים'שי גייגער איז געווען דער פּראָצענטניק פון די שוסטער. נעהמען פלעגט ער פון אַ קערבעל אַ צוויי גילדען פּראָצענט און אַ משכון די שטיוועל. אַז עס פלעגט קומען הערבסט, פלעגען זיך די שוסטער בעמען: „ר' אפרים'שי, גיט אַרויס די שטיוועל אויפ'ן מאַרק“. אָבער אפרים'שי ווייסט, אַז אַ שוסטער איז אַ שכור, און די שטיוועל קענען נאָך אויפ'ן וועג צום מאַרק אַריינפאַלען אין שענקעל, און אַזוי ווי דאָס רוב שטיוועל זייגען שוין ניט ווערטה געווען דאָס געלד מיט דעם פּראָצענט, וואָס איז דורך די פאַר וואָכען אויף זיי אָנגעוואַקסען, פלעגען זיי בלייבען ביי אפרים'ען אין קאַמער פּוילען, און האָבען שוין ניט געזעהן די ליכטיגע שוין מעהר. אפרים'שי האָט זיי ניט פּערקויפט. קיין געלד האָט ער ניט בעדאַרפט. אָבגעלעבט מיט זיין ווייב, טויבע די מרשעת, אַ יאָהר צוואַנציג-דרייסיג אין קריגעריי, און געגעסען דעם גאַנצען טאָג אַ נעכטיגען ברויטעל מיט אַ ציבעלע,

איז זיין איינציג פערנגיגען געווען, אז די קאמער איז וואָס אַמאָל מעהר פול געוואָרען מיט שטיוועל. נאָך סוכות-צייט, ווען די רעגענס גיסען, איז אַ גאַנץ שטערטעל אַרומגעגאַנגען באַרפּוס, די בלאָטע האָט אַרייַנגערוגען דורך די אָפענע לעכער, און ביי אפּריס'שי אין קעלער האָבען געפּוילט די שטיוועל, וואָס די שוסטער האָבען אויסגעאַרבייט פאַר דער בעפעלקערונג אויף דער צייט, ווען דער רעגען וועט קומען.

געווען איז אפּריס אַ אידעל אַ קאַרגער, וואָס האָט ניט פּערנר גען דעם ווייב דעם ביסען ברויט וואָס זי עסט. יעדען פּריהמאַרגען איז דאָס געסעל אויפגערודערט געוואָרען פון די קריעגערייע צווישען אפּריס'שין מיט זיין ווייב. און יעדען פּריהמאַרגען האָט ער געשלעפט דאָס ווייב צום גט: „שוין די מינוט זאָלסטו מיר געהן צום רב, די מינוט“.

ס'האָט זיך שוין איינמאָל געטראָפּען, אז דער רב איז מיעד גע-
וואָרען שלום מאַכען צווישען זיי, און האָט בעשטימט זיי אָבצוג'נט'ן.
פרעגט אפּריס'שי:

— וויפּיעל וועט דאָס קאָסטען?

— דו דאַרפסט דאָך איהר געבען אַ כתובה, און דעם סופּר, און שכר-טרהה, און אַ ציוויל-גט.

— אָבער וויפּיעל, אַרום און אַרום?

— אַרום און אַרום, מיט אַ ציוויל-גט, און פאַר'ן סופּר, און פאַר מיר, אַ פינף און צוואַנציג רובעל.

— פינף און צוואַנציג רובעל! — שרייט אויס אפּריס'שי —
טויבע, קום אַהיים! די מינוט אַהיים! — שלעפט ער די ווייב ביים אַרבעל.

צוליב די פינף און צוואַנציג רובעל, וואָס ס'האָט איהם בע-
דאַרפט דער גט אָבקאָסטען, האָט ער אָבגעלעבט מיט אַ ווייב אַ
מרשעת, וואָס זיי האָבען זיך ביידע פּיינד געהאַט, אַ גאַנצעם לעבען,
און געריסען זיך דעם ביסען פון די מילער, און געזעמיגט איינס דאָס
צווייטע מיט קללות.

אפּשר האָט איהם טאַקע טויבע די מרשעת דערצו געבראַכט, אז
ער זאָל אזוי שלעכט זיין. וואָרום די אידענע איז מיט אַן אמת
געווען אַ מרשעת. געווען איז זי אַן עקרה, און דאָס נישט-קינדער-
האָבען האָט מען איהר אָנגעזעהען אויפ'ן פּנים... אַ פּנים האָט זי

געהאט פון א מאנספארשוין, נאָר אָהן אַ באָרד און אָהן וואָנצעס, מיט בעוואַקסענע וואַרצעלעך, און פיינד האָט דאָס געהאַט מענשען. גע- זעהן אַ קינד אין גאַס — אַ שטויס נעגעבען, און אַלעס לעבעדיגס אוועקגעיאָגט פון זיך: „סטופּי“, „סטופּי!“ — האָט זי געהאַט אויף אַלצדינג איין וואָרט.

זומער פאַרנאַכט איז זי געזעסען אויף די טרעפּלעך פאַר איהר טהיר און געשעפּט לופּט. זי האָט שווער געאַטעמט צוליעב אַסטמאַ. די קינדער פון די בעלי־מלאכות האָבען געבראַכט צו שלעפּען אויף די אַקסלען די פאַרטיגע שטיוועל און קאַמאַשען צו אַפּריס'שי. די אידענע האָט עפעס געברומט אונטער דער נאָז, גענומען די שטיוועל און אַרייַן געוואָרפען אַפּריס'שין אין קאַמער אַריין און געמורמעלט צו די קינדער: „סטופּי!“ „סטופּי!“

דאָס איינציגע פּערגעניגען פון אַפּריס גייגער איז געווען די קאַ- מער מיט זיינע שטיוועל. ער פלעגט זיך אָפּטמאַל איינשליסען אין איהר אויף אַ גאַנצען טאָג און איבערוואָרפען די שטיוועל, וואָס האָבען געפוילט דאָרט פון יאָהרען לאַנג. דאָס פּערפוילטע לעדער האָט אַרויס- געגעבען אַ געשטאַנק, און אַפּריס האָט גוט אַרייַנגעהויכט דעם ריח פון דעם לעדער און הנאה געהאַט. אַרויסקומען פלעגט ער פון דער קאַ- מער מיט אַ צופּריערענער מינע, דער שמייכעל האָט איהם אַראַכגע- לאַכט פון די אויגען און אַרייַנגעפאַלען אין זיין קאַלטענעוואַטע נאָרד, וואָס די האָר איהרע זיינען צוזאַמענגעקלעפּט געווען פון לעדער־שטויב. פלעגט ער מיט אַמאָל דערזעהן דאָס ווייב, ווי זי זיצט מיט דעם אָהן- קינדיגען־פנים און גלאַנצט מיט איהרע קליינע אויגעלעך, פלעגט איהם מיט אַמאָל דאָס גאַנצע פּערגעניגען פון די פּוילענדע שטיוועל פּער- געהן — פלעגט ער געבען אַ מרוקע, אַרויסגעלאָזען אַ קללה אויף איהר און געכאַפּט די קאַפּאַטע און אַוועק אין חברה מנחה דאַוונען.

אַט אויף דער קאַמער מיט די פּוילענדע שטיוועל האָט נתן גנב זיין אויג געוואָרפען. האָט ער אַרייַנגעשיקט צו אַפּריס'שין מאַטקע'ן מיט אַן אויסרייד. מאַטקע האָט געדאַרפּט אויסשפּירען, צי די קאַמער האָט אַ פּענסטער'ל, און וואוהין דאָס פּענסטער'ל געהט אַרויס.

אַנגעטראָפען האָט מאַטקע טויבע'ן, ווי זי זיצט אויף די טרעפּלעך און כאַפּט פּרישע לופּט זומער פאַרנאַכט. זי האָט איהם בעגעגענט מיט איהר געוועהנליכען ווערטעל: „סטופּי!“ „סטופּי!“ מאַטקע

האָט אָבער נישט געהערט און איז ווייטער געגאנגען. פרעגט טויבע: „וועמען זוכסטו?“ איידער די אידענע האָט נאָך אָבער צייט דאָס וואָרט אויסצוריידען, איז שוין מאַטקע אין שטיבעל, קוקט זיך אַרום, דערזעהט דעם שפּאַלט פון דער קאַמער, אַ זונען־שטראַהל פאַלט אַרײַן דורך די קוים צוגעמאַכטע טהיר, עפענט ער שוין די טהיר און דערזעהט אפּריס גייגער טויכט זיך צווישען אַ וועלט מיט שטיוועל. מאַטקע איז דער־שראַקען געוואָרען, אַז ער האָט דערזעהן דעם אידענ'ס באַרד מיט די אויגען אַרויסשטאַרען פון צווישען די שטיוועל.

— ווער איז דאָס? — האָט אפּריס'שי געמאַכט אַ געשרײ, אויפ־גערעגט, וואָס אַ פּרעמד אויג האָט געזעהען, ווי ער טהוט זײַן דיענסט אין זײַן קרש־קרשים.

— דער מייסטער האָט מיך געשיקט.

— ווער מייסטער, וואָס פאַר אַ מייסטער? טויבע, רע־טויבע, וואו ביזטו? — איז אפּריס'שי אַרויס אַ פּערשטויכטער פון צווישען די שטיוועל.

נאָך מאַטקע איז שוין נישט געווען.

פון דעם טאָג אָן איז דאָס פּענסטער'ל פון דעם קאַמער פּער־קלאַפט מיט נאָך אַ לאַרען און אַ פּרענט, און די טהיר פון אפּריס'שים קרש־קרשים איז געוואָרען בעלעגט מיט נאָך צוויי שלעסער, אַז קיין פּרעמדענ'ס אויג זאָל ניט אַרײַנדרײַנגען, און מאַטקע האָט געקראָגען קלעפּ פון נתן גנב — וואָס ער האָט די מעשה אַזוי נישט געשיקט געמאַכט.

מאַטקע אָבער האָט אויסגעשפּירט, אַז די קאַמער האָט אַ פּענ־סטער'ל און דאָס פּענסטער'ל געהט אַרויס אויף מאַנדריק'ס דאָך. עס האָט זיך געמאַכט כאַלד אַן אַנדער געלעגענהייט. אַרײַנצו־דרײַנגען אין אפּריס'שים קרש־קרשים. אפּריס גײַנער, אַזוי קאַרג ווי ער איז געווען, האָט ער דאָך געוואָלט האָבען אַז עס זאָל איבערבלייבן בען אַן אַנדענקעניש נאָך איהם. פינף יאָהר האָט ער זיך געדונגען מיט אַ סופּה, אַז ער זאָל שרייבען פאַר איהם אַ ספּריתורה אין דער חברה, וואו ער דאווענט. האָט טויבע געוויינט, אַז זי וויל, אַז דאָס ספּריתורה זאָל זײַן געשריבען אויף אויף איהר נאָמען, האָט אפּריס'שי נישט געוואָלט. האָט די אידענע צושטייער געגעבען פון איהר געלד, וואָס זי האָט בגנבה אָנגעזאַמעלט אין אַ זאָק, גאַנצע פּופּצעהן רובעל,

איז ער בעשטאנען, אז דאס מענטעלע מיט די עץ החיים זאלען זיין אויף איהר נאָמען.

דאָס קדשי־קדשים איז נאָך נישט געבליעבען אין מינוט אליין צייט אפרים'שי האָט חתונה געהאַט. צי איז אפרים אין דער היים, צי איז ער אין דער חברה ביים מנחה דאוונען, זיצט אלץ טויבע, זיין ווייב, ווי אַ געטרייער הונד אויף דער שוועל פון דער טהיר און טרייבט אַוועק אלע, וואָס ווילען זיך דערנעהענטערען צום קדשי־קדשים, מיט איהר סגולה־וואָרט „סטופיי“. צום חנוך אָבער פון ספר־תורה'לע האָט בען ביידע, אי אפרים, אי זיין ווייב, פערלאָזט דאָס קדשי־קדשים אויף קיינעם נישט און זיינען געגאַנגען מיט דעם עולם אידען אין דער חברה אַריין. אין דער חברה האָבען זיך אידען געפרעהט מיט'ן נייעם ספר־תורה'לע, און אפרים מיט זיין ווייב האָבען פערנעסען אָן די שטיוועל און געטאַנצט מיט זייער „קינד“, מיט'ן ספר־תורה'לע, שפעט אין אבענד אַריין.

דענסטמאָל האָט זיך נתן גנב אַרויפגעלאָזען אויף מאַנדריק'ס דאָך און מיט אַ שטיק אייזען אונטערנגעשפאַרט דעם פּרענט פון דעם לאָדען. דער פּרענט האָט נאָכגעגעבען. זיינען איבערגעבליען די שטאַ־כעטלעך, האָט זיי נתן גנב אויך באַלד פארנאנדערגעשפרייט. ער האָט געגעבען אַ וואונק צו מאַטקע'ן, און מאַטקע האָט זיך ווי אַ קאַץ געגעבען אַ קוועטש אַריין צווישען די שטאַכעטלעך, און באַלד האָט ער אָנגעהויבען אַרויסצואוואַרפען שטיוועל דורך דעם פענסטער'ל צו נתן'ען.

אז מען האָט שוין אָנגעפאַקט אַ פּאָר זעק, האָט נתן געגעבען אַ קאַמאַנדע, אז מאַטקע זאָל אינעוועניג צונויפלעגען די שטיוועל אַזוי, אז מען זאָל ניט באַלד בעמערקען. מאַטקע האָט זיך צוריק אַרויסגע־קוועטשט פון די שטאַכעטלעך, נתן האָט צוריק פערבויגען דעם פּרענט אויפ'ן לאָדען, אז מען זאָל נישט אָנזעהן, און מען זאָל נאָך אַמאָל קע־נען נעהמען פון קדשי־קדשים.

אפרים איז אַהיים געקומען מיט זיין ווייב פון דער חתונה, וואו זיי האָבען אויסגעגעבען זייער קינד דאָס ספר־תורה'לע. האָט ער זיך דערמאַנט אָן דער קאַמער.

געוואַלד, זי איבערנעלאָזט אליין, צום ערשטען מאַל אליין. האָט ער גוט בעקוקט די שלעסער אויף דער טהיר, אָבער אַלעס איז גאַנץ.

פאָרזיכטיג, מיט האַרץ־קלאַפּעניש האָט ער אויפגעפּענט די טהיר פון קאַמער : געלויבט איז גאָט, די שטיוועל זיינען דאָ. דער לאָדען איבער'ן פענסטער'ל און דער פּרענט אויך.

— געלויבט איז גאָט — אטהעמט אָב אפרים'שע גייגער — איך האָב זיך געשראַקען. די קאַמער אַליין געלאָזט.

— עס איז אין דעם זכות פון ספר־תורה'לע — זאָנט טויבע.

— דו האָסט רעכט, מיין ווייב.

און צום ערשטען מאָל דעם אבענד האָט מאַן און ווייב גערעדט צווישען זיך אָהן קלאָות, זייענדיג פול מיט דעם נחת וואָס זיי האָבען געהאַט פון זייער „קינד“, דאָס ספר־תורה'לע.

פון דענסטמאָל אָן זיינען אויף אַ שטיקעל צייט, דורך די מיה פון מאָטקע'ן מיט זיין רבי'ן נתן'ען, די שטיוועל אָנגעקומען צו די ריכ־טיגע בעלי־בתים, פאַר וועמען די בעלי־מלאכות האָבען זיי געמאַכט — צו די מענשען. אַ סך אידען און פויערים זיינען צו הערבסט־צייט גע־ווען צוגעגרייט צו די רעגענס מיט גוטע, געזונדע שטיוועל, און ווייל שטיוועל זיינען מיט אַמאָל ביליג געוואָרען אין שטעדטעל, האָט זיך אַן אַרימאָן אויך געקענט פּערנינען אַ פאַר שטיוועל אויף יום־טוב.

נור באַלד האָט דאָס אויפגעהערט. די שטיוועל האָבען אָנגעהויר בען צוריק צו געהן אפרים'ען אין קאַמער אַרײַן, ווי מיר וועלען עס שפעטער דערצעהלען. וואָרים דער היטער פון די גערעכטיגקייט, „די בלינדע פּעריל“, האַלט וואַך זיין אויג איבער די אָרדנונג פון דער שטאָרט...

.18

א ננב! א ננב!

— געוואלד, א ננב! — האָט זיך געלאָזט הערען איבער דעם
שמאָלען געסעל א שרעקעריג געשריי אין אַ שעהנעם פריהמאָרגען.
לאָדענס האָבען זיך אויפגעפראַלט. פון די אָפענע לופטשיקעם
האָבען זיך ווייסע שלאָף-מיצען און בעפעדערטע בערד געלאָזט זעהן.
מענשען האָבען געפרעגט מיט דערשראָקענע אויגען:
— וואו ברענט?

זיי האָבען דערזעהען אַפריים'שי גייגער, אין די נאַטקעס און שלאָף-
מיץ, שטעהט אויפ'ן נאַניקעל פון זיין הויז. ער רייסט זיך די האַר פון
קאָפּ און האַלט אין איין שרייען:

— געוואַלד, א ננב! מען האָט מיך בע'גול'ט! ברלות געשטעלט!
טהיר און טויערען האָבען זיך אויפגעעפענט. אידען אין אונטער-
וועש, וויבער אין די העמדער, מוידען אין טיכער איבער די קעפּ, יונג
גען מיט שטעקענס און העק אין די הענד האָבען זיך אַרויסגעלאָזט
פון די הייזלעך און געשריען:
— וואו? ווען? וועמען?

— דאָ איז ער אַנטלאָפען! ער איז אַריבער דעם פלוים!

— ניין, אין הויף אַריין, צום נאמבינער אין הויף אַריין.

— איך האָב איהם אַליין געזעהן דורך דעם הויף.

— קומט, אידען!

און צווישען די אלע געשרייען הערט זיך אַפריים'שים געוואַלד:

— ער האָט מיך געשאַכטען!

— ווער איז עס געווען?

— נאָ, אָט דאָ איז ער! — ווייזט אַ יונג אויפ'ן דאָך הינטער'ן

קוימען.

אויפ'ן דאָך, וואָס איז געווען פאַר די פענסטערלעך פון אַפריים'

שים קאמער, האָט זיך מאַטקע בעוויזען. ער איז האַלב געווען בער האַלטען הינטער דעם קוימען. מען האָט אַרויסגעזעהען דאָס היטעל מיט די גנב'ישע אויגען. ער איז האַלב געשטאַנען, האַלב געלעגען, גער האַלטען אין דער האַנד אַ פּאַר שטיוועל און געקוקט מיט שרעקע דיגע אויגען, ניט וויסענדיג, ווי זיך אַן עצה צו געבען.

— אַט, אַט, דאָ, זעהט!

— מאַטקע גנב! עס איז מאַטקע!

— דעם בלינדען ליב'ים! איך האָב באַלד געוואוסט, אז עס וועט

אויס דעם בחור אויסוואקסען אַ פּרי.

— רינגעלט אַרום דעם דאָך — שרייען איינצעלנע שטימען.

דערווייל האָבען אפּריס'שים געוואַלדען ניט אויפגעהרט און געהאַלטען אין איין צוזאַמענרופען די בעלי-בתים פון שטעדטעל. פון די געסלעך, הויפען און הינטער-געסלעך זיינען זיך צוזאַמענגעקומען אידען, ווייבער, יונגען און מוידען, בעוואַפענט מיט דרענגער, וואַלגער העלצער, בעזימער און האַקמעסערס, אַלע מיט געוואַלדען און גער שרייען: וואו איז דער גנב, דער גנב?!

— געכאַפט! געכאַפט!

— אַט, אַט!

די גאַנצע צייט האָט זיך מאַטקע גערדעהט ווי אַ מויו אויפ'ן דאָך. פאַר שרעק ניט אַרויסגעלאָזט די שטיוועל פון די הענד, און גער קוקט מיט אונרוהיגע אויגען, וואָס דאָ וועט זיין.

— קומט אַרויף אויפ'ן דאָך!

— ווער געהט מיט מיר אויפ'ן דאָך?

און דאָ און דאָרט ווייזען זיך שוין אייניגע נבורים און הויבען

אַן צו קלעמערען אויפ'ן דאָך כאַפען מאַטקע'ן.

אַבער מאַטקע, דערזעהענדיג, אַז די יונגען געהען נאָך איהם, האָט ער מיט אַמאָל געגעבען אַ שפּרונג, ערגעץ וואו פּערפאַלען געוואָרען אויף אַ מינוט, דערנאָך האָט ער זיך באַלד געוויזען אויף אַן אַנדערען דאָך.

— אַט, דאָ איז ער! דאָ!

די שטאָרט אידען, ווייבער, יונגען און מוידען מיט די בעזי-מער און שטעקענס אין די הענד נאָך איהם.

אַבער מאַטקע איז שוין געפּלויגען ווי אַ קאַץ פון דאָך צו דאָך.

מיט אַמאָל זיך געגעבען אַ לאָז אַרײַן אין אַ לאָך, אַ שפרונג איבער אַ הויז, ווי אַ שוואַרצע מויו, געגעבען אַ לויף אַריבער דאָס געסעל, אַרײַן צום סטאַליער אין הויף און איז פּערפאַלען געוואָרען אין אַ לאָך צוויי שעה די קלעצער, דרענגער און ברעטער, וועלכע זיינען געווען אָנגע- לענט אין הויף.

דאָס שטערטעל מיט די בעזימער אין די הענד, וואָס איז נאָכ- געלאָפּען מאַטקע'ן איבער די דעכער, האָט איהם דערזעהען פּערשוואַונ- דען ווערען אין סטאַליאַר'ס הויף. באַלד האָבען די אַלע אידען, וויי- בער, יונגען און מוידען, אָנגעפילט דעם הויף מיט די דרענגער און בעזימער אין די הענד, צווישען זיי אפּריס'שי גייגער אין די גאַסעס און מיט'ן שלאָף-מיץ, רייסענדיג זיך די האָר פון קאָפּ:

— געוואַלד, דער יונג האָט מיך געשאַכטען!

— ר' אפּריס, קומט, מיר וועלען די ברעטער אַבּוואַרפּען און דעם יונג אַרויסנעהמען! — שרייט נחום'שי שוסטער, וועלכער האָט דאָס גאַנצע לעבען אָנגעאַרבייט שטיוועל פאַר אפּריס'שי גייגער'ס קאַמער. ער האָט מיט די איינגעדאַרטע, איינגעפאַלענע שוואַרצע באַ- קען געבלאָזען, קוים דעם אַטהעם כאַפּענדיג.

— שטעהט, שטעהט, די „בלינדע פּעריל“ געהט! — רופּען אַנ- דערע אויס.

— אידען, מאַכט פּלאַץ, די „בלינדע פּעריל“.

די אידען האָבען זיך אָבגערוקט. די „בלינדע פּעריל“ אין „פּאַל- נע יוניפּאַרם“, בעוואַפּענט מיט דעם שווערד און מיט אַ ביקס, איז אַרײַנגעקומען אין הויף אַרײַן. דער רויטער קאַרק זיינער האָט זיך אַרויסגעגאַסען פון זיין גומענעם קראַגען, ווי דאָס פעטס ביי אַ חזיר. די אויגען, וועלכע זיינען נאָך געווען האַלב פּערשלאָפּען, האָבען אויסגעקוקט ווי שכוּר'ע, און די האָר האָבען זיך איהם אויפגעשטעלט פאַר כעס.

— אידעלעך, וואָס איז? — זאָגט די „בלינדע פּעריל“, איבער- פיהרענדיג מיט דער גרויסער האַנד איבער די גרויסע וואַנצעס, וואָס דאָס איז געווען אַ סמן, אַז ער איז בייז.

— אוי, פאַניע, ער האָט דאָך מיך גע'הרגעט! ער האָט דאָך מיך געשאַכטען!

— פּאַסמאַטריס! פּאַסמאַטריס! — האָט פּלוצים די „בלינדע

פּעריל" אָנגעהויבען ריידען רוסיש, וואָס דאָס איז געווען אַ סמן, אַז די „בלינדע פּעריל" איז זעהר אין כּעס.
 ער איז צוגעגאַנגען צו די ברעטער, געקלאַפּט אויף אַ ברעט מיט דער שווערד און געשריען:

— עי, מאַשעניק, וויליעזאַי!

אַבער מאַטקע איז געלעגען הינטער די קלעצער און ארויסגעשטוקט מיט די גלענצענדע אויגען פון אַ לאַך ארויס, געזעהען די אידען מיט די שטעקענס אין די הענד, די „בלינדע פּעריל" מיט דער שווערד, ער האָט ניט מורא געהאַט. ער האָט ניט געציטערט. געקוקט זיי אין די אויגען אַריין און געוואַרט וואָס דאָ וועט זיין.

— וואָס איז געשעהן? — פּרעגט נתן גנב, וואָס האָט זיך פּלור צים אין הויף צווישען די אידען בעוויזען.

די אידען קוקען זיך איינס דאָס אַנדערע אָן און ענטפּרען אַב מיט אַ שטייכעל, ווי וועלענדיג זיך אַרויסמאַכען פון גאַנצען עסק.

— מיר ווייסען דען? אַלע לויפען, זיינען מיר אויך געלאָפּען.

— וואָס? אַ גנב? — פּרעגט נתן.

— פּאַסמאַטרים! — האָט די „בלינדע פּעריל" אָנגעקוקט און געקלאַפּט שטאַרקער מיט דער שווערד אויף די ברעטער און גערופּען מיט אַן ענערגישען קול:

— העי, מאַשעניק, וויליעזאַי!

נתן האָט איהם אָבגעענטפּערט מיט אַ בליק און זיך אַוועקגע- שטעלט מיט די אַנדערע אידען אַבוואַרטען די זאַך.

אַז מאַטקע האָט דאָס מאַל אויך ניט אָבגעענטפּערט אויף דער „בלינדער פּעריל'ס" אויפּרוף, האָט זיך די „בלינדע פּעריל" געווענדעט צו די אידעלעך אויף אידיש:

— העי, אידעלעך, שאַרט אַוועק די ברעטער.

די אידען האָבען זיך געגעבען אַ נעהם צו די ברעטער, צים מעהר- סמען די שוסטער, וועלכע האָבען פּערזעצט זייערע שטיוועל ביי אפּריס'שין, געוואַרפען די דרענגער, די קלעצער, און מאַטקע איז גע- לאָפּען פון איין לאַך אין צווייטען אַריין.

באַלד האָט זיך דערהערט אַ גרויס ווילד געשריי אין הויף:

— איך וועל ניט לאָזען! — איך וועל ניט לאָזען!

דאָס איז וויעדער געווען די „רויטע זלאַטקע", וואָס איז זיך גע-

קומען אָננעהמען פאַר איהר קינד. אזוי גרויס ווי זי איז געווען, האָט זי זיך געגעבען אַ וואַלע אַרויף אויף די ברעטער און ניט געלאָזט זיי פונאַנדערשלעפען כּדי מאַסקע'ן אַרויסצוצייען.

— דו זאָלסט אַוועקגעהן, די מינוט אַוועק! — שרייט צו איהר די „בלינדע פּעריל“ — איך הייס דיר! — קלאַפּט ער מיט'ן שווערד. אָבער די רויטע זלאַטקע איז געלעגען אויף די ברעטער, ניט גע- ריהרט זיך פון אַרט, און געשריען ניט מיט קיין מענשליך קול:

— איך וועל ניט אַוועקגעהן, איהר וועט איהם ממית'ן.

— אידען, נעהמט זי אַוועק פון דאַנען! — שרייט די „בלינדע פּעריל“. איך ווער אין כּעס.

די אידען האָבען געוואָלט צוגעהן צו דער רויטער זלאַטקע. זי האָט געוואַרפען מיט די פיס און מיט די הענד, אַוועקגעשטופּט פון זיך די אידען, די יונגען, די פנים'ער מיט די נעגעל אויסגעקראַצט און ניט צוגעלאָזט צום יונג.

— איך וועל אייך ניט צולאָזען, איהר וועט איהם ממית'ן.

און נתן האָט געברומט צווישען די צייהן אויף די אידען:

— איך וועל אייך די קעפּ צושפּאַלטען.

די אידען האָבען אָנגעקוקט נתן'ען, מורא געהאַט פאַר איהם און געשטאַנען, ניט וויסענדיג וועמען צו געהאַרבען: די „בלינדע פּעריל“ אָדער נתן גנב.

אַז די „בלינדע פּעריל“ האָט געזעהען, אַז די אידען נעהמען ניט אַוועק די רויטע זלאַטקע, האָט ער געוואַרפען אַן אויג אויף נתן גנב, איז אַליין צו צו דער רויטער זלאַטקע און זי אָנגעהויבען שלאָגען מיט דער שייד פון דער שווערד, צוטופּענדיג: אַוועק, דו ממזרת, גנבים וועסטו ערציהען!

דאָס האָט נתן ניט געקענט דערטראַגען: ער איז צו צו דער „בלינדער פּעריל“, אָנגעכאַפּט איהם פאַר דעם לאַץ, געוויזען איהם אַ פּויסט אין פנים אַריין:

— אַ אידענע וועסטו שלאָגען? איך וועל דיר דעם קאַפּ צו-

שפּאַלטען!

די „בלינדע פּעריל“ האָט זיך דערשראַקען, געכאַפּט דעם רעוואַל- ווער אין האַנד און געשריען אויף נתן'ען: דו געהסט אַוועק פון דאָ-

נען? איך שים דורך ווי א הונד! דו לאָזט מיך ניט דאָס געזעץ אויס-
פיהרען.

עס איז געווען אַביסעל צו ליכטיג, און נתן נבב האָט זיך אָבגע-
רוקט. אז די „בלינדע פּעריל“ האָט דערזעהן, אז ער איז תקיף, האָט
ער געגעבען אַ געשריי צו די אידען, ווייזענדיג אויף נתן'ען:
— בינדט איהם, ער האָט מיר געשטערט דאָס געזעץ אויסצו-
פיהרען.

נתן איז געשטאַנען בלייב און געשמייכעלט, אין דער האַנד האָט
ער שוין גרייט געהאַלטען דעם „אויזערנעם שטאַכער“, מיט וועלכען
ער האָט זיך געשלאָגען, און קיין איד האָט ניט געוואַנט צוצוגעהן צו
איהם.

די „בלינדע פּעריל“ האָט געזעהן, אז ער איז איצט אַליין, האָט
ער זיך ווייטער גענומען מאַטקע'ן צו כאַפּען; אָבגעשטופט די איי-
דענע און געשריען אויף די אידען, אז זיי זאָלען די ברעטער אַראָב-
וואַרפען.

נור קיין אידענ'ס האַנד האָט שוין ניט מיטגעהאַלפּען די ברע-
טער פּונאַנדערצוואַואַרפען. צי זיי האָבען מורא געהאַט פאַר נתן'ען,
צי איבער דעם וואָס די „בלינדע פּעריל“ האָט געשלאָגען מאַטקע'ס
מוטער, האָט זיך די סימפּאַטיע איבערגעוואויגען אויף מאַטקע'ס זייט,
סײַ ווי סײַ: די „בלינדע פּעריל“ האָט אַליין די ברעטער אויפגעהוי-
בען און דערביי האָט ער זיך צוואַואַרעמט, דער שווייס האָט גערונען
פון זיין פעטען האַלז. ער איז רויט געווען און געשלאָטען די אידען
און זייערע ראַביס. די אידען זיינען געשטאַנען און צוגעזעהן, ווי די
„בלינדע פּעריל“ אַרבייט, און האָבען געשמייכעלט. אזוי האָט ער אָב-
געאַרבייט, ביז ער האָט פּאַנאַנדערגעוואַרפען אַ גאַנצען הויפּען ברע-
טער. מיט אַמאָל האָט מאַטקע געגעבען אַ שפּרונג ארויס פון אַ לאָך,
איז אַריין צווישען אַ געזעמעל אידען. קיינער האָט איהם ניט גע-
וואַנט צו כאַפּען. אדרבא, אַ טהייל האָבען איהם נאָך פּערשטעלט מיט
די קאַפּאַטעס. די „בלינדע פּעריל“ האָט אַרויסגעכאַפּט די שווערד
און אַריינגעלאָזט זיך צווישען די אידען נאָך מאַטקע'ן. אָבער מאַטקע
האָט שוין געמאַכט אַ „ויברח“, וויעדער אַריין אין אַ הויף און פון
דאָרט האָט ער זיך אַריבערגעלאָזט איבער אַ פּלויט אין פעלד אַריין,
צום וואַסער צו. די „בלינדע פּעריל“ מיט אפּריס'שי גייגער זיינען גע-

ווען די איינציגע, וואָס זיינען איהם נאָכגעלאָפּען. די אירען, ווייבער, יונגען און מוידען מיט די שטעקענס און בעזימער אין די הענד זיינען שוין געשטאַנען, האָבען זיך צוגעקוקט, ווי די „בלינדע פּעריל“ מיט דער לאַנגער שווערד אין האַנד און נאָך איהם אפּריס'שי גייגער אין די גאַטקעס מיט'ן שלאָפּמיץ לויפּען נאָך דעם יונג, און מאַטקע פּליהט ווי א פּייל פּון בויגען איבער פּלויטען, איבער דעכער, און די „בלינדע פּעריל“ סאָפּעט מיט'ן רויטען האַלז ווי אַ שווערע גאַנז. האָבען זיי געלאַכט.

צום סוף איז די „בלינדע פּעריל“ מיעד געוואָרען, יאָגענדיג זיך נאָך מאַטקע'ן. ער האָט זיך אָבגעשטעלט, צוריק אַרײַנגעטראָגן די שווערד אין שײד, אויסגעשפּיגען און געזאַגט אויף אידיש צו די אַרומשטעהענדע אידען:

— אז איהר ווילט א גנב, האָב איך אן עסק! וואָס איז עס מיין עסק?

און דערוועהנדיג אפּריס'שין אין די גאַטקעס מיט'ן שלאָפּמיץ, ווי ער שטעהט און רייסט די האָר פּון קאָפּ: „געוואַלד, ער האָט דאָך מיך געשאַכטען!“ האָט די „בלינדע פּעריל“ אויסגעלאָזט דעם גאַנצען כּעס אויף אפּריס'שין. ער האָט איהם נאָכגעקרימט און גע'זאָגט: „געוואַלד, ער האָט מיך געשאַכטען!“ אלעס ביזטו שולדיג. ווער הייסט דיר האַלטען די שטיוועל אין קאַמער? גיב זיי צוריק די שוסטער וועט מען ניט גנב'ענען.

נור באַלד איז געוואָרען אַ געלאַף אין עק געסעל, וואו מאַטקע איז אַנטלאָפּען. יונגען זיינען געקומען פּאַראוים צו לויפּען און אָנגער'זאָגט מיט גדולה די בשורה: „געכאַפּט! געכאַפּט!“ באַלד האָט זיך געוויזען דער גוי'שער קיילער מיט זיין שייגען. זיי האָבען געפּיהרט מאַטקע'ן ביי ביידע הענד. זיי האָבען איהם געכאַפּט אין זייער הויף, וואוהין מאַטקע איז אַרײַן. מאַטקע איז געגאַנגען צווישען זיי, רוהיג מיט אַ ברוגז'ער מינע און די אויגעלעך האָבען איהם געגלאַנצט. די „בלינדע פּעריל“ האָט זיך גלייך געשטעלט, אַרויסגענומען דעם רעד'וואָלווער און גרייט געהאַלטען איהם. אידען האָבען זיך דערשראַמען פאַר דער „בלינדער פּעריל'ס“ רעוואָלווער, האָבען זיי זיך אָבגערוקט.

די גוים האָבען איבערגעגעבען מאָטקע'ן אין די הענד פון דער „גערעכט־טיגקייט“, און די „גערעכטיגקייט“ אין דער פּערזאָן פון דער „כלינ־דער פּעריל“ האָט איבערגענומען מאָטקע'ן מיט אַן ערנסטער מינע. אָנ־געשטעלט דעם רעוואָלווער און געפיהרט מאָטקע'ן ביי דער האַנד אין וואַך אַרײַן.

.14

ארעסטאמען.

די "וואך" פון שטערטעל איז געווען אין מיטען מארק, אין שעהנ' סטען, געוונדסטען הויז פון שטאָרט. די פענסטערלעך האָבען אַרויס-געקוקט אין מאַרק אַרײַן און מען האָט פון די וואַך געקענט זעהען אַלעס וואָס עס טהוט זיך אין גאַס, און פון גאַס — אַלעס וואָס טהוט זיך אין דער וואַך.

פאַר אַ פערברעכען האָט מען אַוועקגעזעצט אין וואַך... למשל, אַז אַ איד האָט פערקויפט אין געהיים פון זײַן געוועלכעל זונטאָג פאַר צוועלף אַזײַגער, ווען די קירכענגלאַק האָט געקלונגען, איז געקומען דער פּאַליציאַנט, וועמען מען האָט גערופען "די בלינדע פּעריל" און פּערשריבען אין ביכעל. האָט דער "סאָנדר" (סוריא) דערנאָך גע'משפּט, אַז דער איד זאָל פינף טעג אַבזיצען אָדער בעצאָהלען פינף רובעל אַ טאָג. האָט דער איד געוואָלט לייעבער פּערדיענען די פינף אין צוואַנ-ציג רובעל און איז געגאַנגען אַבזיצען די פינף טעג, און מען האָט איהם דערנאָך צוגעוואונשען, הלואי יעדע וואַך אַ פינף-און-צוואַנציגער פּער-דיענען.

דאָס איז נאָך אַלעס געווען פּערציטענס, אין אָנהויב, ווען די "בלינדע פּעריל" איז נאָך געווען אַ "פּריטיץ" (א גרינער), אַז ער האָט דערזעהן אַן עולה אין שטערטעל האָט ער עס ניט געקענט איבער-טראָגען און באַלד פּערשריבען אין זײַן ביכעלע. דערנאָך האָט זיך די "בלינדע פּעריל" צוגעוועהנט צום שטערטעל, מען האָט אָנגעמאַכט מיט איהם צעהן גילדען אַ וואַך מיט אַ פונט טהעע און דריי פונט צו-קער. דער שמש האָט עס יעדען פּרייטאָג צוזאַמענגענומען גראַשענ-ווייז פון די בעלי בתים, און צו שטיקלעך צוקער פון די בעלי-בית'טעס פאַר די "בלינדע פּעריל". פון דענסטמאַל אָן, אַז אַ שעהנער בעל הבית איז אַרײַנגעפּאַלען, למשל, אַז דער פּאַן קאַמיסאַר איז געקומען צו-

פאָהרען פון דעם גרעסערען שטעדטעל און איז אַרומגעגאַנגען אין די הויפּען נאַכקוקען צו ס'איז ריין, און יעדען שעהנעם בעל־הבית פּער־שריבען פינף רובעל אַ טאָג אָדער פינף טעג זיצען — האָט מען אָב־געמאַכט מיט משה־שלמה'ן דעם אונטער־שמש, אַז ער זאָל געהן אָב־זיצען פאַר די בעל־ביתים. משה־שלמה דער אונטער־שמש האָט עס גע־מאַכט ביליגער ווי פינף רובעל אַ טאָג. גענומען האָט ער צוויי גילדען אַ טאָג פון אַ בעל־הבית, און דערביי האָט משה־שלמה די צייט ניט פּערטאַכלעוועט; ער האָט זיך דערווייל אָנגעגרייט די צווייזע וועלט — ער איז געזעסען און געזאַגט תהילים. די „בלינדע פּעריל“ האָט שוין געזאַרגט דערפאַר, אַז משה־שלמה זאָל פּרנסה האָבען, אַז ער זאָל שטענדיג דאַרפּען זיצען, פאַר וועלכען משה־שלמה איז דער „בלינדער פּעריל“ זעהר דאַנקבאַר געווען. אָבערזעסען איז דער אונטער־שמש אַ גאַנצע וואָך, און פּרייטאַג האָט די „בלינדע פּעריל“ געוואוסט, אַז אַ איד דאַרף שבת זיין ביים ווייב מיט די קינדער, האָט ער משה־שלמה'ן אַרויסגעלאָזט ווען דער שמש האָט געדאַרפט ליכט צינדען. שבת צו־נאַכט, ווען אַלע אידען האָבען זיך גענומען צו זייער וואָכענדיגע פּרנסה, איז משה־שלמה אַליין צוריקגעגאַנגען צו זיין פּרנסה — אין דער וואַך אַריין.

עס האָט זיך אַמאָל געמאַכט, אַז די „בלינדע פּעריל“ האָט פּער־געסען אָן משה־שלמה'ן און האָט די בעל־ביתים ניט פּערשריבען אין ביכעל, איז איהם דער אונטער־שמש געקומען בעטען און גע'טענה'ט צו איהם:

— וואָס, אידך בין ניט קיין איד, אידך דאַרף ניט קיין פּרנסה? האָט די „בלינדע פּעריל“ איינגעזעהען, אַז משה־שלמה האָט אַ ווייב מיט קינדערלעך, האָט ער פּערשריבען אין ביכעל אַ בעל־הבית אויף פינף טעג צו זיצען — ניט דערפאַר, וואָס דער בעל־הבית האָט חלילה מיט עפעס זיך פּערזינדיגט, נאָר כדי משה־שלמה זאָל האָבען וואָס צו טהאָן און די וואַך זאָל ניט בלייבען לעדיג. און אַז דער בעל־הבית האָט דערנאָך געמאַכט אַ געוואַלד אין געסעל, גע'טענה'ט צו דער „בלינדער פּעריל“:

— וואָס הייסט? וואו איז דער יושר? דו נעהמסט ניט קיין צעהן גילדען אַ וואָך? פאַרוואָס פּערשרייבסטו מיך?
האָט די „בלינדע פּעריל“ אָבערזענטפּערט גאַנץ אידישלעך:

— עם איז דאָ אַ איד אין דער שטאָדט, ר' משה-שלמה, דארף ער האָבען פרנסה.

נאָך אַן אַרעסטאַנט איז געווען אַ בעשטענדיגער איינוואוינער פון דער וואָך. דאָס איז שוין געווען אַ געפעהרליכער, אַ פּאָליטישער, כאַ-נאַצקי, דער פּוילישער שוסטער, אָדער ווי אידען האָבען איהם גערופֿן פֿען „פּאָלסקי וואַיסקע“.

דאָס איז געווען אַן אַרימער גוי, וועלכער איז אַ גאַנצע וואָך אָב געזעסען ביי ברוך'ן אין ווערקשטאַט, איינגעבויגען איבער זיין שטי-מעל און געקלאַפט אין דער פּאַדעשווע. אַ הויכער, אַן אויסגעמאַגער-טער, מיט אַ פּאַר גרויסע פּוילישע וואַנצעס. אַ גאַנצע וואָך איז ער גע-ווען אַ שטילער, אַ גוטער, צו אַלעמען געשמייכלט און די קינדער פון געסעל צוקערקעס געטהיילט. נור, אַז עס איז געקומען זונטאָג, האָט ער זיך אָנגע'שכור'ט און איז אַרויס אין גאַס, אָנגעטהאָן עפעס אַן אַלט זעלנעריש הימעל פון נאַפּאַלעאָנ'ס צייטען, מיט אַן אַלטען פּערראָס-טעטען שווער, פון די פּוריס-שפּיעלער, וואָס ער האָט ערגעל-וואו געהאַט פּערשטעקט, אַרויס אין גאַנצען יוניפּאַרם און אָנגעהויבען צו זינגען: „יעשמשע פּאָלסקאַ ניע סגינעלאַ“... און געשריען אין געסעל: „פּאָלסקאַ וואַיסקאַ“, דעמבאַראַווסקי... קאַסטשיושקאַ... אַז מען האָט דערהערט די שרעקליכע רעוואָלוציאָנערע ווערטער אין געסעל, איז אַ שרעק אָנגעפּאַלען אויף קליין און גרויס. „פּאַווסטאַניע“, געוואַלד, דער פּוילישער שוסטער וועט אונז אונגליקליך מאַכען! איז אָנגעקומען די „בלינדע פּעריל“ מיט'ן רעוואָלווער און די שווערד און האָט פּאָלסקי וואַיסקאַ'ן אין וואָך געפּיהרט. דאָרט האָט ער איהם גוט אָנגעשלאָ-גען „פּאָלסקי וואַיסקע“ איז אָבעלעגען אַ נאַכט אין דער וואָך, אויס-געניכטערט זיך.

ווען משה-שלמה דער אונטער-שמש האָט געזעהען דעם שכור'ען „פּאָלסקי וואַיסקע“ זיך אַרומוואַלגערענדיג אויף דער פּאַדלאָגע פון דער וואָך, האָט ער געקרעכצט און בעדויערט גאָט'ס בעשעפעניש. אַ מענש איז משוגע, קרעכצט ער, בחנם זאָל ער זיך געהמען אוועקזע-צען אין וואָך, און משה-שלמה האָט איהם גענומען מוסר זאָגען:

— אַ מענש זאָל זיך אַזוי צום נאַר מאַכען! אוי, אוי, פּאַני „פּאָלסקי וואַיסקע“, שאַקעלט ער אויף איהם מיט'ן קאַפּ.

„פאלסקי וואַיסקע“ האָט זיך גענומען צום האַרץ משה־שלמה'ס מוסר, געקראַצט זיך אין קאַפּ און אָבגעענטפערט :

דו האָסט רעכט, פאַני משה שלמה, האָסט רעכט. „פאלסקי וואַיסקע“ האָט זיך בערוהיגט, אָבגעמאַכט ביי זיך ניט מעהר צו טהאָן די נאַרישקייט, און צומאָרגענס האָט איהם „די בלינדע פּעריל“ אַרויסגעלאָזט מיט אַן אונטערגעהאַקט אויג, און „פאלסקי וואַיסקע“ איז צוריקגעגאַנגען צום „זשיד“ ברוך אין ווערקשטאַט און רוהיג ווייטער געקלאַפט אין די פּאַדעשווע ביו צום צווייטען זונד טאָג, ווען „פאלסקי וואַיסקע“ האָט זיך וויערער אָנגע'שכור'ט און דערשראָקען דאָס געסעל מיט „יעשטשע פּאַלסקאַ ניע סיגנעלאַ“...

אַט צו די צוויי שרעקליכע אַרעסטאַנטען האָט די „בלינדע פּעריל“ אַריינגעבראַכט, בעוואַכט מיט שווערד און ביסק, דעם קליינעם צוועלף־יעהריגען מאַטקע גנב, אין די וואַך, אויף דער שמוציגער שטיינערנע פּאַרלאָגע, איז געלעגען „פאלסקי וואַיסקע“ מיט אַן אונטערגעהאַקט אויג פון די „בלינדע פּעריל'ס“ קלעפּ און הויך געשנאַרכט. משה שלמה, דער אונטער־שמש, איז גער זעסען ביי'ם פענסטער'ל אָנגעטהאָן אין ברילען, געהאַלטען אַ גרוי־סען סדור אין האַנד, אַז ער האָט דערזעהן דעם שרעקליכען אַרעסטאַנט, וואָס מען לאָזט אַריין צו איהם אין וואַך אַריין, האָט ער זיך איינגע־קאַרטשעט, אָבגעקרקעצט און אַרויסגעזאָגט פון תהילים, שאַקלענדיג מיט'ן קאַפּ אויף מאַטקע'ן : „אשרי האיש אשר לא הלך בעצת רשעים, ובדרך חטאים לא עמד“...

די „בלינדע פּעריל“ האָט אַרויסגענומען דעם פּיסטאָלעט פון שיי־רעל אַרויט. דער פּיסטאָלעט וואָס איז געווען פּערראַסטעט און האָט קיינמאָל קיין קויל ניט אָנגעזעהן, האָט אַזאַ שרעק אָנגעוואַרפען אין טורמע צווישען די אַרעסטאַנטען, אַז משה־שלמה האָט די אויגען צו־געמאַכט און געשריען „שמע ישראל“ און „פאלסקי וואַיסקע“ האָט זיך פון שלאָף אויפגעכאַפט און פאַר שרעק האָבען זיך איהם די האַר אויפ'ן קאַפּ קאַפּויר געשטעלט. דער פּיסטאָלעט איז אָבער ניט געווען צו זיי געווענדעט. די „בלינדע פּעריל“ האָט צוגעטראַגען דאָס פּיסטאָ־לעט נאָהענט צו מאַטקע'ס פנים און געשריען :

— זאָג די מינוט, אַז נתן גנב האָט דיך געשיקט די שטיוועל ננב'ענען, אַז ער האָט זיי אָבגענומען פון דיר ; זאָג די מינוט !

אָבער מאַטקע האָט זיך ניט געשראַקען פאַר'ן פּיסטאַלעט. ער האָט נור מיט די גנב'ישע אויגעלעך געגעבען אַ ציטער און דאַן גאַנץ רוהיג געקוקט דער „בלוינדער פּעריל“ אין פנים אַרײַן.

— איך וועל דיך שיסען! — שרייט די „בלוינדער פּעריל“ — זאָג, אַ נישט וועל איך דיך שיסען!

— אוי! — שרייט אויס משה־שלמה פון ווינקעל.

די „בלוינדער פּעריל“ קוקט איהם אָן, משה־שלמה שטעקט פלינק דעם קאָפּ אין סדור אַרײַן און זאָגט מיט אַ צובראַכען האַרץ:

— אוי! כי יודע ה' דרך צדיקים, דרך רשעים תאבד!

אַז די „בלוינדער פּעריל“ האָט געזעהן ווי מיט סטראַשוניקעס קען ער נאָר ניט מאַכען — האָט ער מאַטקע'ן געגעבען דעם ערשטען פאַטש. נור דאָ האָט זיך מאַטקע דערמאַנט, אַז ער קען שרייען. ער האָט מיט אַמאָל געמאַכט אַזאַ געוואַלד, אַז דאָס גאַנצע געסעל איז געקור־מען צולויפּען פאַר די פענסטערלעך פון דער וואַך.

די „בלוינדער פּעריל“ איז ביזן געוואַרען, געגעבען מאַטקע'ן אַ וואַרף אויף דר'ערד און איהם אָנגעהויבען צו קאָפּיען מיט די פּיס און צו שלאָגען מיט דער שייד פון דעם שווערד, וואו ער האָט געטראָפּ פּען.

נור מאַטקע האָט ניט געשוויגען, זיינע געוואַלדען האָבען געריר־פּען, ווי דאָס קלינגען פון פייער־גלאַקען, די איינוואוינער פון שטעטטעל צו די פענסטערלעך פון דער וואַך. וואָס אַמאָל מעהר זיינען זיך צוואַ־מענגעלאָפּען די איינוואוינער, און איינער האָט דעם צווייטען געשראַפּ קען:

— מען שלאָגט מאַטקע'ן אין דער וואַך, מען שלאָגט מאַטקע'ן.

די „רויטע זלאַטקע“ האָט שוין פון דערווייטענס גער־הערט מאַטקע'ס געוואַלדען, וואָס האָבען זיך אַרויסגעריסען פון צווישען די שטאַכעטען פון קליינעם וואַך־פענסטער'ל. מיט'ן טוף איבער'ן קאָפּ איז זי געקומען צולויפּען פאַר די פענסטערלעך, גער־בראַכען זיך די הענט, די טרערען זיינען איהר גערונען איבער די באַ־קען און זי האָט געשריען מיט אַ ווילד קול ווי אַ היהי־מוטער, וואָס מען האָט פון איהר דאָס קליינע גערויכט:

— געוואַלד, ער וועט מיר דאָס קינד טויטען! געוואַלד, אידען,

געוואַלד!

זי האָט געקלעמערט אויף די ווענה, צום פענסטער'ל צו, גע-
קלאַפּט מיט'ן קאָפּ אויף דער טהיר פון דער וואַך און אַלץ געשריען:

— אידען, האָט רחמנות, ער וועט מיר דאָס קינד טוימען!

די האָר האָבען זיך איהר צופאַטעלט, די אויגען פול מיט טרע-
רען, האָבען זיך ביי איהר אַרויסגעזעצט, מיט די דאַרע צוקראַצטע הענד
האָט זי די טהיר פון דער וואַך געריסען און געקלאַפּט מיט'ן קאָפּ אויף
דער טהיר:

— אידען, האָט רחמנות!

מאָטקע האָט פון אינעוועניג דערהערט דער מאַמע'ס קול און ער
האָט נאָך העכער אָנגעהויבען שרייען. די שטימען, דער מאַמע'ס מיט
דעם יונג'ס, האָבען זיך אויסגעמישט און אָנגעוואַרפֿען אַ פּחד אין דעם
העלען זון־בעשיינטען טאָג. די אידען האָבען עס ניט געקענט אויס-
האַלטען. נאָר די ערשטע זיינען געווען די ווייבער און די פּויערטעס
פאַר דעם פענסטער'ל פון דער וואַך, וואָס האָבען זיך אָנגענומען פאַר
מאָטקע'ס מוטער. די ווייבער האָבען אָנגעהויבען צו רייסען די טהיר
פון דער וואַך, דערנאָך זיינען צוגעלאָפֿען די יונגען מיט דרענגער און
שמעקענס, געקלאַפּט אין דער טהיר, אונטערגעשפּאַרט זי, ביז זיי האָ-
בען די טהיר אויפגעבראַכען און אַרײַן אין דער וואַך.

מאָטקע איז געלעגען אויף דר'ערד א צובלוטיגטער, און די „בלײַנד-
דע פּערי'ל“, רויט פאַר בעס, איז געשטאַנען איבער זיין קרבן מיט דער
שווערד.

די „רויטע זלאַטקע“ האָט זיך געגעבען אַ וואַלע אַרויף אויף איהר
יונג און איהם פּערשטעלט מיט איהר קערפּער, און די אידען האָבען
דערווייל אַוועקגעריסען די „בלײַנדע פּערי'ל“.

— וואו איז דער יושר! דו נעהמסט ניט צעהן גילדען, צעהן
בלוטיגע גילדען פון אונז אַ וואַך?!

די „בלײַנדע פּערי'ל“ האָט זיך איינגעקוקט און דערזעהען די וויי-
בער, די פּויערטעס מיט די צושראָקענע אויגען און אויסגעשטרעקטע
הענה, די אויפגערגענטע געזיכטער פון די אידען, האָט ער זיך ווי דער-
שראַקען און אויסגעשריען:

— אַ ננב, ער איז אַ ננב!

— ווער אַ ננב? ביי אונז זיינען ניטאָ קיין ננבים.

— ביזט אליין א ננב! — שרייען די ווייבער — קוקט נאָר אָן

דעם צדיק!

— אז איהר ווילט א ננב, האָב איך א דאגה. וואָס פאַר אַן עסק

האָב איך? — זאָגט די „בלינדע פּעריל“ און וואַרפט אַרויס מאַטקע'ן

פון דער וואַך, צוקלאַפּענדיג די טהיר נאָך איהם.

— נעהמט זיך איהם, אז איהר ווילט — האָט ער געזאָגט און

אַנגעקוקט שטרענג די אַרעסטאַנטען משה-שלמה'ן מיט „פּאַלסקי וואָר-

סקע“, וועלכע האָבען געציטערט אין די ווינקעלעך.

די מוטער האָט איינגעהילט מאַטקע'ן מיט איהר טוך און גע-

פיהרט איהם איבער דעם מאַרק אַהיים צו זיך אין קעלער. זי האָט

איהם אונטערגעהאַלטען מיט די הענד און די טרערען זיינען איהר גע-

רונען פון די אויגען איבער זיין קאַפּ, איבער זיין פנים, און זי האָט

געשלוכצט:

— מיין שלעכט קינד, וואָס וועט פון דיר דער סוף זיין?

.15

מאטקע געהמט זיך אן פאר דער מאמען.

די מאמע האָט אַהיים געבראכט מאַטקע'ן און אוועקגעלעגט איהם אויפ'ן געלעגער. מאַטקע איז געווען צושלאגען, דאָס פנים צו-בילט און די קליידער אָבעריסען, איינגעריכט פון שלאגען און ארומ-וואלגענען זיך אין וואַך. די מאַמע האָט איהם די קליידער אַראָבע-ריסען, דאָס פנים מיט אַ נאָסער שמאטקע אָבעווישט, דאָס בלוט אָבעוואשען, איהם אויף איהר געלעגער צווישען די קישענכ און פּע-רענעם אריינגעלעגט און ניט אויפגעהערט די גאַנצע צייט איבער מאַט-קע'ן צו קלאָגען :

— מאַטקע, מיין אונגליקליך קינד, ווי דו זעהסט אויס! וואָס וועט פון דיר דער סוף זיין? מיין אונגליקליך, שלעכטס קינד!
מאַטקע האָט זיך געלאָזט פון דער מאמען אָבוואשען, אויסטהאַן מיט אַ ברונז'דיגער מינע און מיט אַ מורמעל אונטער דער נאָז, וואָס קיינער האָט ניט פערשטאנען, וואָס דאָס בעדייט. נאָר ווען די מאַ-מע האָט איהם אַ נאָקעמען אריינגעלעגט אין איהר געלעגער, האָט ער זיך אזוי געפיהלט, ווי קיינמאָל ניט. עפעס איז איהם אזוי געוואָרען, אַז ער האָט זיך פערשעמט פאר זיך און און געוואָלט זיך אויפהויבען און ארויסשפרינגען פון בעט אויפ'ן גאַס ווי ער איז געשטאנען און געגאנגען... ער האָט זיך גאָר מיט אמאָל אָנגעהויבען עפעס צו שעמען פאר דער מאמען, און אין האַלז האָט איהם געשטיקט. ער האָט זיך אַרונטערגערוקט אין אַ ווינקעל און פערדעקט דעם קאָפּ מיט אַן אלט טוך, וואָס איז געלעגען איבער'ן געלעגער. אזוי איז ער געלעגען אַ וויילע און פלוצים האָט ער דערפיהלט ווי עס רינט איהם עפעס פון די אויגען און עס רייסט זיך ארויס פונ'ם האַלז.

די מוטער האָט דערעהרט פון אונטער דעם טוך מאַטקע'ס פער-שטיקטע שטימע, האָט זי זיך דערשראָקען: וועה איז איהר, צום

ערשטען מאָל הערט זי מאַטקע'ן אזוי וויינען... ער שרייט ניט, ער מאכט ניט קיין ליארם, נאָר ער וויינט פאַר זיך. ביים האַרץ האָט עס זי געשניטען. איז זי צוגעלאָפּען צום געלעגער און האָט אָנגעהויבען פון מאַטקע'ס קאָפּ דעם טוך אראָבצורייסען און צו פרעגען:

— וואָס איז דיר, מאַטקעלע, מיין קינד? וועה איז מיר, ווי זיי האָבען דאָס דרך געשלאָגען!

די ווערטער האָבען איהם נאָך מעהר געקרענקט. מאַטקע האָט ניט געלאָזט דאָס טוך אראַברייסען פון זיין קאָפּ און אָנגעהויבען פלר צים מיט די פיס און מיט די הענד צו קאָפּיען און צו שלאָגען, וואו ער האָט געטראפּען: די וואַנד, דאָס בעטגעוואַנד, די מאַמע, — און מיט אַ מאָל איז ער גאָר אין גאַנצען געגעבען אַ שפרונג אַראָב פון בעט און געוואָלט אַ נאַקעטער אַרויס, האָט איהם די מוטער קוים איינגעהאלטען:

— וואָס איז דיר, מאַטקע?

— גאָר ניט, גאָר ניט, גאָר ניט! — האָט מאַטקע נאָכאָנאַנד געשריען און געכאַפּט אויף זיך פלינק די הויזען און די קאַפּאַטע.

— איך וויל אַרויס, לאָז מיך אַרויסגעהן.

— וואו וועסטו געהן? וואוהין? וויעדער גנב'ענען? וויעדער שלאָגען? וויעדער זיך אַרומוואַלגערען? — האָט איהם די מאַמע פערשטעלט די טהיר.

— איך וויל אַרויס, לאָז מיר אַרויסגעהן.

— מאַטקע, געדענק אָן גאָט, וואו וועסטו געהן? דו ביזט דאָך אַ צוביילטער, אַ צו'הרג'עטער.

— ניט דיין עסק, איך וויל געהן, און שוין.

— פאַרוואָס, מיין קינד, לויפסטו פון מיר, פאַרוואָס? וויינט די מאַמע.

— איך וויל שוין געהן, מאַמע, לאָז מיך געהן.

— וואַרט כאַטש, איך וועל דיר די הויזען צוגעהען. קענסט דאָך ניט אזוי אַרויסגעהן. מענשען וועלען דאָך לאַכען אויס דיר, אויס דיין מאַמען.

די מוטער האָט אַרויסגענומען פון אַ קאַסטען דעם בלינדען ליב'ס אַ פאַר הויזען און אָנגעהויבען צו געהען פאַר מאַטקע'ן. מאַטקע האָט געזעהן, ווי די מאַמע זיצט און געהט פאַר איהם די הויזען, איז איהם

וויעדער אזוי געוואָרען ענג אין האַלז, אז ער איז וויעדער ארויס מיט אַ געוויין, נאָר דאָס מאָל שוין שטילער. ער האָט זיך אַ נאַקעטער אַוועקגעזעצט אין אַ ווינקעל קעלער און געוויינט.

די מאַמע האָט איהם שוין נאָר ניט געזאָגט, נאָר איז געזעסען איינגעכונגען איבער די הויזען.

מאָטקע האָט אזוי לאנג געוויינט, ביז ער האָט זיך בערוהיגט. די מאַמע האָט געמיינט, אז ער איז איינגעשלאָפּען, האָט זי גענומען אַן אלטע קאפּאַטע און האָט מאַטקע'ן צעגעדעקט.

מאָטקע איז אָבער ניט געשלאָפּען. ער איז געלעגען אונטער דער קאפּאַטע אַ נאַקעטער און האָט געקוקט אויף דער מאַמע. ווי זי זיצט און נעהט איהם די הויזען. ער האָט זיך גוט איינגעקוקט אין איהר פנים. דאָס פנים איז געווען שוואַרץ, איינגערומפּען, נאָר די נאָז בלייב, — לאנג און גרויס — האָט ארויסגעשטאַרט פון אלטען פנים. און די אויגען זיינען ביי איהר געווען גרויסע און ארויסגעזעצטע, און דאָס מאָל אזוי איינגעצויגען, ווי ביי אַן אַלטער הוהן. און עפעס האָט איהם די מאַמע דערמאָנט אַן אַ הוהן, וואָס ער האָט אמאָל געזעהן אין שעכט-הויז ביים שוחט צווישען די קניע. די הוהן האָט פּערגלאַצט די אויגעלעך, און איהם האָט זיך געדאַכט, אז די הוהן בעט זיך ביי איהם מיט איהרע פּערגלאַצטע אויגעלעך. האָט ער געוואָלט צולויפּען און ארויסרייסען די הוהן פונ'ם שוחט'ס קניע ארויס, נאָר נתן גנב האָט איהם געוויזען מיט דער האַנד, אז ער וועט איהם הרגענען, האָט ער מורא געהאַט. יעצט, דאַכט זיך איהם, איז די מאַמע אויך אזוי ווי די הוהן, און די אויגען פּערגלאַצט זי פאר איהם. ער האָט געוואָלט צוגעהן און לעקען דער מאַמען די אויגען, די הענד און דאָס אלטע, פינסטערע פנים, נאָר ער האָט זיך געשעהמט...

פאַרנאַכט איז געקומען דער בלינדער ליב, דער טאַטע, פון גאַס. אין מאַרק האָט ער שוין געהערט, וואָס עס האָט זיך היינט אַ גאַנצען טאָג אָבגעטהאָן מיט מאָטקען אין דער שטאָדט. חברים ווי-דאָבבקעס האָבען איהם שוין אין געסעל אָבגעשיקט צו מאָטקע'ן: „געה ראַטעווע דיין מאָטקע'ן“. „די בלינדע פּעריל שלאָגט איהם“. „האַפּ, זעה, מאַטקע פליהט איבער דעכער“. ער האָט זיי אלעמען אָבגעשיקט צו אַלדי שוואַרצע יאָהר און איז אהיים געגאַנגען אויסלאָזען זיין ביטער האַרץ צו זלאַטקע'ן, פאַרוואָס זי האָט געבוירען אַזאַ ממזר, וואָס די גאַנצע

שטאָדט האָט מיט איהם צו טהאָן. האָט ער געטראפּען זלאַטקע'ן זי-
צען אין אַ ווינקעל און נעהען די הויזען. איז איהם דאָס שוין ניט
געפעלען. האָט ער געפרעגט זלאַטקע'ן מיט אַ בליק פון בלינדען אויג:
— פאַר וועמען נעהסטו דאָס די הויזען?

האָט איהם זלאַטקע אָבעגענטפּערט:

— פאַר קיינעם ניט.

האָט ער זיך אָנגעהויבען ארומקוקען אין שטוב און בעמערקט
אין אַ ווינקעלע ליענט עפעס איבערגעדעקט מיט אַ קאפּאַטע. האָט
ער געפרעגט, קוקענדיג אויף זלאַטקען מיט'ן בלינדען אויג:
— ווער ליענט דאָרט אין ווינקעלע?

האָט זלאַטקע זיך דערשראָקען, אויפגעכאַפּט זיך און אָבעגענט-
פּערט ענערגיש: „קיינער ניט“.

האָט דער בלינדער ליב געוואָלט צוגעהן זעהן, איז שוין זלאַטקע
פאַראוים געווען פאַר איהם, פערשטעלט מאַטקע'ן און געשריען:

— איך האָב איהם נאָר ארונטערגענומען אביסעל אָנוואַרעמען
זיך. וואָס ווילסטו האָבען פון איהם?

איז דער בלינדער ליב ביז געוואָרען, דאָס פנים אָנגעלאָפּען מיט
בלוט, און דאָס בלינדע אויג האָט זיך ארויסגעזעצט, ווי עס וואָלט
געוואָלט זעהן:

— האָסט נאָך דעם ממזר אריינגענומען צו מיר אין שטוב אריין?
די מינוט זאָל ער ארויס! איך וועל איהם ממת'ן!

— וועסט איהם ניט אָנריהרען. איך וועל מיר אַ טויט מאַ-
כען, — האָט איהם די מאַמע פערשטעלט.

און זלאַטקע האָט זיך געגעבען אַ וואָרף אויף מאַטקע'ן און אָנ-
געהויבען איהם צו קושען, צו האַלזען און צוצודריקען פעסט צו איהר
האַרץ:

— מיין אַרים, אַרים, אונגליקליך קינד....

דער בלינדער ליב איז געשטאַנען אַ צוטומעלטער און האָט ניט גע-
וואוסט, וואָס צו טהאָן.

אָבער מאַטקע האָט זיך באַלד ארויסגעריסען פון דער מאַמע'ס
אַרעמס, ער איז וואָך געווען און אלעס געהערט. ער האָט געריסען די
הויזען פון דער מאַמעס הענד:

— לאַמיר געהן, איך וויל דאָ ניט זיין.

ער האָט זיך פלינט אָנגעטהאָן די הויזען, געוואָרפען די קאפּאָטע אויף זיך, געכאַפט דעם הוט און געוואָלט ארויסלויפּען. ער איז אָבער צוערשט צוגעגאנגען צום טאַטען, אויפגעהויבען די האַנד און געוויזען דעם פּאָטער:

— איכ'ל דיך שלאָגען, ווען דו וועסט די מאַמע אָנריהרען.
 — וואָס? דו בענקארט איינער! — האָט דער בלינדער ליב געכאַפט אַ דראָנג.

מאָטקע איז אָבער ניט אנטלאָפּען. ער האָט זיך אנטקעגען גע' שטעלט דעם טאַטען, געכאַפט אַ טאַפּ, וואָס איז געשטאַנען אין ווינקעל, און געזאָגט רוהיג:

— מיט דעם דיין קאַפּ שפּאַלטען, ווען דו וועסט די מאַמע אָנ' ריהרען.

דער בלינדער ליב איז בלייך געוואָרען און אָנגעקוקט די רויטע זלאַטקע, וועלכע איז געשטאַנען אַ דערשראָקענע.

— וועה איז צו מיר, וואָס איך האָב דערלעבט! מאָטקע, הויבסט אויף אַ האַנד אויפ'ן טאַטען? — האָט די רויטע זלאַטקע געוויינט.

— איך ווייס ניט דאָרט אַ טאַטע: נאָר הרג'ענען וועל איך איהם, אַז ער וועט דיר עפעס טהאָן, — האָט מאַטקע געזאָגט, ווייזענ' דיג אַ פּויסט דעם בלינדען ליב און איז מיט אַ שטאָלצע מינע ארויס פון קעלער.

דער פּאָטער מיט דער מוטער האָבען זיך אָנגעקוקט.

16

דער ערשטער פרייהלינג...

מאָטקע האָט שוין קיינעם נישט בעדארפט. דער ליעבער זומער איז געקומען אין לאַנד אַרײַן, די לאַנקעס זיינען טרוקען געוואָרען, בע-וואַסען מיט גראַז און עס איז געווען ווייך צו ליגען. די גערטענדלעך אונטער די שטאָרטישע הייזער זיינען אויפגענאַנגען מיט ציבעלעס, רע-טעכער, טאַמאַטען און מערען און אויך די קאַרטאָפּעל האָבען שוין אָנגעהויבען צו בליהען. וועמען האָט מאָטקע בעדארפט? געוואוינט האָט ער אויפ'ן פעלד נעבען וואַסער און ביינאַכט האָט ער זיך אונ-טערגע'גנב'עט אין ביידעל אַרײַן צו זעליג דעם גערטנער. דאָס איז דער איד מיט די רויטע האָאר און רויטע באָרד, דער אויסגעדיענטער סאָלדאַט, וואָס איז אַהיים געקומען פון די זעלנער און האָט זיך פאַר-פלאַנצט אַ גאַרטען מיט גרינס אונטער דער שטאָרט. שעהנע בעלי-בתים האָבען פון איהם חוזק געמאַכט: „אַ איד זאָל זיך אָבעבען מיט אַזעלכע זאַכען?“

אַבער פון זעליג דעם רויטענ'ס גאַרטען מיט גרינס האָט מאָטקע געלעבט דעם זומער. דער רויטער זעליג האָט זיך גע'חבר'ט מיט סאָלדאַט-טען וואָס האָבען געוואוינט אין דער קאזאַרמע וואָס איז נישט ווייט פון איהם. אין אבענד פלעגט ביי איהם זיצען דער פעלדפעבל פון דער איינציגער ראַטע וואָס איז געשטאַנען אין שטעדטעל מיט דעם טרומ-פייטער — און זיי האָבען ביי איהם טהעע געטרונקען. און יוען דער רויטער זעליג האָט פאַרכראכט מיט זיינע חברים די סאָלדאַטען, האָט זיך מאָטקע אַרײַנגע'גנב'עט אין זיין ביידעל אַרײַן און זיך אַוועקגע-לעגט אויף אַ פּאַר שעה אין אַ ווינקעל, זיך צוגעדעקט מיט ראָגאַזשעס און זיך אויסגעשלאָפּען אַ פּאַר שעה. קוים האָט עס נור דעם ער-שטען בליאַסס געגעבען, איידער עס האָט נאָך אָנגעהויבען צו גרויען, איז שוין מאָטקע אויף געווען מיטנעמענדיג מיט זיך ציבעלעס, טא-

מאמען, מעערען און קארטאפליעס און דאָס אוועקגעטראַגען צו זיך אין לאָך אריין וואָס ער האָט געהאט אונטער דעם בערגעל ביים וואַ-סער. דאָרט האָט ער זיך צוזאַמענגעקליבען טרוקענע צווייגען, אַלטע אָבגעפאלענע בלעטער, זיך געמאכט אַ פייער, דער רויך האָט געשלאָ-גען ווייט אוועק איבער'ן וואַסער — די קארטאפליעס האָבען זיך גע-בראַטען און מאַטקע האָט זיך ביי'ם פייערעל געווארימט און געפיפט.

דאָס זיינען געווען די גליקליכסטע טעג פון מאַטקע'ס יוגענד.

אויפ'ן פעלד האָט געפאָשעט דער אַלטער מאַטשויק די שטאָדטי-שע קיה. דער אַלטער מאַטשויק האָט געהונקען אויף אַ פוס און די קיה האָט ער איבערגעגעבען צו זיין הונד קודלאַק, וועלכער האָט פאר איהם די קיה אָבגעהיט. מיט דעם הונד איז מאַטקע געווען בעקאַנט פון די אַמאָליגע יאָהרען, ווען זיי זיינען נאָך ביידע געווען יונג, יען מאַט-קע איז געווען דער מושל איבער די הינד. איז מאַטקע געוואָרען דורך איהם דער בעל-הבית אויף די קיה. איז ער דורשטיג געוואָרען האָט ער אָבגעטריבען אַ קוה ווייט אוועק פון דער סטאָדע אין פעלד אריין — אַרונטערגעקראַכען אונטער איהר און אָנגעהויבען מיט'ן מויל צו זויגען פון דער קוה'ס אייטערס ווי אַ קאַלכ... אַז ער האָט זיך גוט אָנגעטרונקען מיט מילך וויפיעל ער האָט געוואָלט איז ער אַרויסגעקראַכען פון אונטער דער קוה, אָבגעווישט זיך די נאָך בעלאָפענע ליפען מיט מילך, געקלאָפט דער קוה פאר נחת אין רוקען אַריין, אַזוי ווי ער וואָלט איהר געווען דאַנקבאַר וואָס זי איז גוט גע-ווען צו איהם...

און עס האָט זיך געראַכט, אַז די קוה איז איהם גערען, וואַריס אַז מאַטקע איז געלעגען אונטער איהר און געזויגען פון איהר אייטער האָט זי זיך נישט באַוואויגען. צושפרייט די פיס, איבערגעגעבען די אייטער אין מאַטקעס מויל, תמ'עוואַטע געקוקט און מרומשעט מיט צופריעדענהייט וואָס אַ מענשען קינד זויגט ביי איהר...

אַז דער אַלטער גוי האָט עס דערזעהן פון דערווייטענס ווי מאַטקע טרינקט אויס די מילך פון די קיה — האָט ער גענומען נאָכלויפן מיט'ן הינקעדיגען פוס איבער אַלע כוחות אום אַוועקצוטרייבען די קוה פון איבער מאַטקעס מויל. אָבער איידער ער איז צוגעקומען, איז שוין מאַטקע נישט געווען.

נור נישט שטענדיג האָט זיך דער גוי נאָכגעיאָגט נאָך מאַטקען איבער די קיה. אָפט פֿלעגט איהם דער גוי אַליין צולאָזען צו די קיה אויסזויגען די מילך פון די אייטערס. דאָס איז געווען דאָן, יוען דער גוי איז צוגעקומען צו דעם פייערעל וואָס מאַטקע האָט פאר זיך געמאַכט און מאַטקע האָט איהם מכבד געווען מיט קארטאָפּעל וואָס ער האָט זיך געבראַטען. פאר די קארטאָפּעלס און מעערען וועלכע ער האָט זיך מיט דעם אַלטען מאַטשוק געטהיילט, האָט איהם דער גוי געלאָזט פון די קיה זויגען....

פון דעם אַלטען מאַטשוק איז אויך מאַטקע צום ערשטען מאָל געוואָהר געוואָרען, אַז די וועלט איז אַ גרויסע און אויסער זייער שטערטעל זיינען נאָך דאָ פּיעל, פּיעל אַנדערע שטערט און די גרעסטע שטאַרט אויף דער וועלט איז וואַרשאָ, וואו אַלע מענשען וואוינען אין גרויסע געביידעס און עסען אַלע טאָג ווייס ברויט מיט פלייש. און פון איהם האָט ער אויך געהערט אַז עס זיינען דאָ אַזעלכע ווייבער, וואָס קענען אַנטהאַן כּשוּף און מען קען זיך פון זיי נישט אָבטשעפען. און פון אַזעלכע ווייבער מוז מען זעהן זיך צו היטען. און נאָך פּיעלע זאַכען האָט ער געהערט פון איהם, ליגענדיג אין די וואַרימע זון אַ גאַנצען טאָג ביים טייך ביי זיין פייערעל בראַטענדיג די קארטאָפּעל.

דענסטמאָל איז געשעהן מיט איהם עפעס אַזעלכעס וואָס ער האָט נישט פּערשטאַנען וואָס דאָס איז. איין מאָל, ווען ער איז געלעך גען ביים וואַסער און אַרײַנגעקוקט אין די וועלען, האָט ער געזעהן ווי אַ יונגע פּויערטע געהט דורך אַ באַרפּוסע דאָס וואַסער, זי הויבט אויף דאָס קלייד און עס זעהט זיך אַרויס איהרע פעטע נאַקעטע ווייסע פיס וואָס שלאָגען זיך אָב אויף די וועלען פונ'ם וואַסער. אַן אַנדערש מאָל, ווען ער האָט געזעהן דורכגעהן אַ באַרפּוסע פּויערטע האָט עס איהם גאָרנישט געאַרט און עס איז איהם גאָרנישט אָנגעגאַנגען. פון שפּאַס וועגען פֿלעגט ער אַמאָל אַ שטיין אין וואַסער אַרײַנוואַרפען כדי זי זאָל בעשפּריצט ווערען — אָבער דאָס מאָל איז איהם עפעס אַזוי מאָדנע געווען... דאָס האַרץ האָט איהם אָנגעהויבען צו קלאַפען ווי דענסטמאָל ווען ער איז געלעגען אונטער די ברעטער און די „בלינדע פּערעל“ מיט די אידען זיינען איהם געגאַנגען אַרויס־אַלעפען. ער איז אַרויס פון אונטער דעם בערגעל און זיך בעהאַלטען ביים ברעג אַז די פּויערטע זאָל איהם נישט זעהן און זיך גוט אייניג

געקוקט ווי דאָס וואַסער שווענקט זיך אויף די נאַקעטע פּיס, און ווי די נאַקעטע פּיס שלאָגען אָב אויף די וועלען. ער האָט אויסגעזוכט קליינע שטיינדלעך און זיי אין וואַסער אַריינגעוואָרפֿען נישט פֿאַר שפּאַס וועגען, נור אז עס זאָל איהר נאָם ווערען, כדי זי זאָל דאָס קלייד העכער אויפהייבען... אין דעם ערשטען אויגענבליק האָט ער אויף געוואָלט אַריינשפּרינגען אין וואַסער אַריין, נור עס איז איהם אָבער געווען בעסער דאָ אויפ'ן ברעג צו ליגען און פֿון דאַנען צו קוקען אויף איהרע נאַקעטע פּיס און דערביי האָט איהם דאָס האַרץ אַזוי געקלאַפֿט...

דערנאָך האָט ער זיך אַוועקגעלעגט אויפ'ן ברעג. די זאַמד אויפ'ן ברעג איז געווען וואַרים פֿון דער הייסער זונן, וואָס האָט געגליהט פֿון פּריהרמאָרגען אָן. דער זאַמד האָט געוואַרעמט מאַטקע'ס קערפּער און עס איז איהם גוט געווען, ער האָט פֿון זיך אַרונטערגענומען די הויזען און דאָס העמד און אַ נאַקעטער זיך אַוועקגעלעגט אויפ'ן זאַמד, כדי די זאַמד זאָל איהם מעהר וואַרימען, איבער איהם האָבען זיך גע-גאַסען די שטראַהלען פֿון דער זונן און אויפגעקאַכט יעדען טראָפֿען בלוט אין זיינע אַדערען. ער האָט געפּיהלט ווי די זונן נעהמט איהם אַרום ווי אַ וואַרימע דעק, און מיט אַמאָל איז איהם געווען ווי די שטראַהלען פֿון דער זונן וואָלטען זיך געלעגט נאָהענט צו איהם, אויף איהם, ווי אַ לעבעדיגער וואַרימער לייב, און ווי זיי וואַרימען איהם פֿונקט אַזווי ווי „בורעק“ דער הונד וואָס ער איז געלעגען מיט איהם אין דער נאָרע, אָדער ווי אַמאָל, שוין גאַנץ, גאַנץ לאַנג, די מאַמע זיינע, ביי וועלכער ער איז געלעגען אין די קאַלטע ווינטער נעכט צוגעדעקט מיט די פּיעלע טיכער און שמאַטעס ווען ער איז נאָך געווען אין קע-לער... נור יעצט עפעס שלאָגט איהם דאָס האַרץ אַזוי, און עס איז עפעס וואַרים געוואָרען אויף אַזאַ מאַדנעם אופן... ער האָט אַרומ-גענומען די זאַמד פֿון דער ערד און זיך פּעסט צוגעדריקט צו דער ערד, ווי ער וואָלט אַרומגענומען „בורעק'ן“, דעם הונד, אָדער אימיצען אַנדערש...

די זון האָט געגליטשט איבער זיין נאַקעטע לייב, געלעט איהם און איהם האָט זיך געדאַכט אז ער האָט געפֿונען נאָר אַ נייע זאך און אַז יעצט וועט איהם שוין שמענדיג זיין גוט, און עפעס האָט זיך

איהם געדאכט אז ער האָט וואָס פּערלֵוירען, און ער האָט זיך קיינמאָל,
 קיינמאָל נישט געפיהלט אזוי פּערלאָזען, עלענד און אַליין. ער האָט
 אָנגעהויבען רחמנות צו קריגען אויף זיך און האָט אָנגעהויבען צו לעקען
 זיינע אייגענע הענד און צו קושען זיין לייב און זיך אַליין צו גלעטען
 — און ער האָט געוואָלט וויינען פאַר גוטסקייט — און קיינעם נישט
 געהאַט נור דעם וואַרימען זאַמד אונטער זיך און די וואַרימע זונן
 איבער זיך און ער האָט זיי ליעב געהאַט, געקושט, געגלעט און גע-
 לעמט די ערד אונטער זיך...

17

מאטקע נעהמט נקמה

צו דעם וואסער, נעבען וועלכען מאטקע איז געלעגען, זיינען איר די זומערדיגע נאכמיטאגס די ווייבער אראפגעקומען זיך באדען. מאטקע קע האט זיי אפגעווארט. און אז ער האט דערזעהן פון דערווייטענס ווייבער אויסטהאן זיך, איז ער אין דער שטיל צוגעקראכען. אונטער-גע'גנב'עט זיך און מיט אמאל האט ער זיך געוויזען. איז געווארען א געשריי צווישען די נאקעטע ווייבער: „א מאנספארשויך!“ טהייל זיינען אין די העמדער אריינגעשפרונגען אין וואסער, אונטערגעטונקט זיך. טהייל האבען זיך נאקעטע אראפגעלאזט אויפ'ן גראז און פער-שטעלט זיך מיט די הענד... און געשריען, ווי מען וואלט זיי שחט'ען געוואלט, און מאטקע איז געשטאנען און האט געלאכט... געלאכט... נאך ניט אלעמאל איז עס איהם אזוי גלאטיג אפגעגאנגען. אז עס האט זיך געפונען ביים וואסער די קצב'טע פעשע די רויטע, מרדכי ליב דעם האקער'ס ווייב, האט זי זיך פאר מאטקע'ן ניט געשעהמט. די רויטע קצב'טע איז א נאקעטע ארויס פון וואסער, אונגעכאפט מאטקע'ן פאר א פוס און איהם אריינגעשלעפט אין וואסער און אונגעטהאנענעם. אלע ווייבער, אזוי קליין ווי גרויס האבען זיך אויף מאטקע'ן געגעבען א ווארף ארויף און געשטיקט איהם. מאטקע האט געניסט, געהעשעט, און פערכלאפעט האלז און אויערען מיט ווא-סער — אז דער יונג איז קוים ארויס א לעבעדיגער פון זייערע הענד און מורא געהאט נאך אמאל זיך צוצו'גנב'ענען צו די נאקעטע ווייבער, ווען די רויטע קצב'טע איז געווען.

איינמאל אין א שעהנעם נאכמיטאג, אזוי ארום צוויי א זייגער, ווען די זונן האלט אין סאמע בעסטען ברען, איז מאטקע געלעגען א האלב נאקעטער אויף דעם ברעג און זיך צוגעקוקט ווי די רהיגע וועללען גיסען זיך אין וואסער שטיל-אין שטיל-אויס, א לייכטער

ווינד צימערט אויף די געגליווערטע רותיגקייט פון די וואסער-פאלדען און פון צייט צו צייט הערט זיך אַ גאָס ווי עס וואָלט ווער אויפגעלאָבט. מאַטקע קוקט זיך אום, און דערזעהט פון דערווייטענס, אַביכעל אָב-גערוקט פון איהם, שטעהען צוויי מיידלעך און טהוען זיך אויס צום באַדען. זיי מוזען איהם נישט בעמערקען, וואָרים זיי שעהמען זיך גאַרניט, און איינע פון זיי האָט שוין אויסגעטהאָן דאָס העמד. דער ווינד בלאָזט עס אויף אין איהרע הענד, דאָס קליינע צעפעל האָאר צופלאַשעט זיך און דער יונגער דינער ווייסער רוקען לייכט זיך ווי אַ לייכט אין דער זונן. מאַטקע'ן קלאַפט דאָס האַרץ. ער ווערט בלייך און די הענד און פיס צימערען. ער האָט זיך איינגעקארטשעט אין גאַנצען, און ווי אַ וואָרעם האָט ער זיך געגליטשט אויפ'ן בויך צווישען די גרעזער נעהענטער צו די מיידלעך. ער איז געבליבען ליגען אין גראָז, איינגעהאַלטען דעם אַטהעם, אַז מען זאָל איהם ניט הערען און צונעקוקט זיך צו די מיידלעך. די אויסגעטהאַנענע איז געווען חנה'לע, דער זשאַבלינערינס אייניקעל. דאָס מיידעל איז אין זיינע יאהרען, וואָס די מאַמע זיינע האָט אויסגעזויגען, און די צווייטע, וואָס איז געזעסען אויפ'ן גראָז און האָט זיך מיט די נאקעטע הענד אויסגעטהאָן די זאַקען, איז געווען איהר חבר'טע. חנה'לע איז מיט אַ געלעכטער צוגעשפרונגען צום טיך, אַריינגעשטעקט לאַנגזאַם דעם פּוּס אין וואַסער אַריין און מיט אַ קוויטש אַבגעשפרונגען *

— אוי, ווי קאַלט!

— מיט אַמאָל, מיט אַמאָל שפּרינג אַריין — זאָגט די חבר'טע, און טהוט זיך אויס פלינק — וועסט זעהן, ווי איך וועל טהאָן.
— לאָמיר זעהן, עס איז אַזוי קאַלט, — זאָגט חנה'לע און שטרעקט וויערער אויס דעם פּוּס און ריהרט קוּים אָן מיט די שפּיץ פינגער דאָס וואַסער, און אַ שוידער געהט דורך, ווי אַ הויך, איבער איהר הויט. די הויט ווערט גערינצעלט און דער יונגער רוקען בויגט זיך פאר פרישקייט און מען מיינט, אז אַט ברעכט ער זיך דורך.
מאַטקע איז געלעגען און האָט זיך צוגעקוקט צו יעדע בעוועגונג וואָס דאָס מיידעל מאַכט, און דאָס האַרץ האָט איהם געקלאַפט. עפעס האַט ער זיך געפיהלט מיט דער מיידעל משפּחה'דיג. צו דערפאַר, האָט ער האָט זי אַפט געזעהן אין קעלער ביי זיין מוטער, צו איבער די בשותפות'דיגע מילך, וואָס זיי האָבען ביידע געזויגען, — דאָס

ברוינע ווארימע ליכט פון איהר הויט איז איהם אזוי היימיש און נאָר הענט געווען, אז עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער קען צוגעהן און אַרומנעהמען דאָס לייב און קושען עס און גלעטען עס, און עס וועט איהם קיינער נאָר ניט טהאָן דערפאַר. עס איז זיינס... דערווייל איז ער געלעגען.

— אָט וועסטו זעהן, אזוי! — גיט אַ שפרונג דאָס צווייטע מיידעל. אַ ווייט לויכטענדעם קערפּעריל האָט אויפגעפלאַקערט אין דער זונן איין מינוט, דאָס וואסער האָט געגעבען אַ שפּריץ, און אַ יונג קול האָט געגעבען אַ שפּראַץ אַרויס מיט אַ געלעכטער. מאַטקע האָט דערשטיקט אַ קוויטש אין זיך. צוויי פּאָאר יונגע הענד און פּיס האָבען געפאַטשט אין וואסער, און זייערע שטימען האָבען געקלונגען מיט פרייד ווי זיבְּערנע גלעק־לעך.

מאַטקע האָט זיך אין דער שטיל אויסגעטהאָן, און ווי אַ פּראַש האָט ער געגעבען אַ שפרונג אַריין אין וואסער. די מיידלעך האָבען געגעבען אַ שריי אויף, ווי אַ פייער וואָלט זיך אָנגעצונדען. אז הנח'לע האָט דערזעהן מאַטקע'ן, האָט זי זיך ווי עפעס בע־רוהיגט.

— מאַטקע! — האָבען ביידע מיידלעך אויסגערופען, און אָנ־גענומען זיך ביידע ביי די הענד און אונטערנגעטונקט זייערע נאקעטע לייבער אין וואסער. עס האָבען נאָר אַרויסגעשטאַרט צוויי דערשראָקע־נע מיידעלשע קעפלעך, און דער ווינד האָט צופלאשעט די יונגע צעפלעך פון זייערע האָאר.

אז די מיידלעך האָבען זיך נאָך דער ערשטער שרעק בערוהיגט, האָבען זיי זיך אָנגעקוקט איינס דאָס צווייטע. די הערצער זייערע האָבען נאָך געקלאַפּט פאַר שרעק, נאָר די אויגען האָבען געפינקעלט און זיי האָבען געוואָלט לאַכען. געשעהמט זיך, געשראָקען זיך, בע־האַלטען די פּנימ'ער אין די הענד און געקייכעט אין דער שטיל.

— נעהמט מיך אָן, וועלען מיר אינאיינעם שפּרינגען, — זאָגט מאַטקע מיט אַ געלעכטער און ווייזט זיינע ווייסע צייהן. שטעהענדיג אַ נאקעטער נאָר ביז די קניא אין וואסער, און זיין טונקעלער שטאַר־קער יונגלינג־קערפּער איז געווען געגאַסען ווי אויס אַ שטיק בראַנז.

— מיר ווילען ניט, דו ביזט א אינגעל, — וואָט געזאָגט די חבר'טע, און חנה'לע האָט זיך פּערשטעלט דאָס פנים און האָט געלאַכט. — איז וואָס? — האָט מאַטקע געביסען זיין צונג און פּערקרימט זיך, ווי ער וואָלט זיך האַלב פּערשעהמט.

א מינוט זיינען זיי אזוי געשטאַנען: די מיידלעך בעהאַלטען אין וואַסער און מאַטקע אַ נאַקעטער פּאַר זיי. אַרום און אַרום איז שטיל געווען. די זונן צוגאַסען איבער'ן פּעלד, איבער'ן וואַסער. די פליגען האָבען געזשומעט און בעהעפט זיך איינס מיט דאָס צווייטע אין דער לופט. פון דערווייטען האָט זיך נאָר געהערט אַ קוה מריטשען אין פּעלד, רופּענדיג איהר קאַלב צו זויגען. ע סהאָט זיך קיין מענש ניט געוויזען. די לאַנקעס, דאָס וואַסער און די גאַנצע ערד האָט זיך איבערגעגעבען אין די וואַרימקייט פון די זונן וואָס האָט זיי צוגאַסען פון היץ.

אין אַ מינוט אַרום האָט זיך מאַטקע אונטערגעמונקט אין וואַסער. און האָט אַרויסגעשוואַמען צווישען די מיידלעך.

די מיידלעך האָבען אויפגעציטערט פאַר שרעק, מורא געהאַט צו שרייען, האָבען זיך נאָך פּעסטער אַרומגענומען איינס דאָס צווייטע און געקוקט זיך ביידע אין די אויגען אַריין, מיט האַרץ-קלאַפּען, ווי זיי וואָלטען ביידע נייגעריג געווען, וואָס דאָ וועט זיין.

מאַטקע איז געשטאַנען נאָך אַ מינוט, אָנגעקוקט מיט אַ שטע מעוודיגע מינע די מיידלעך און גערוקט זיך מיט זיין נאַקעטען לייב צו חנה'לעס נאַקעטען לייב.

חנה'לע האָט אויפגעציטערט פאַר שרעק און אָבגעשפּרונגען. מאַטקע איז אַ מינוט געשטאַנען, אָנגעקוקט די חבר'טע, וואָס איז שטעהן געבליבען, און פּלוצים געגעבען אַ שפּרונג נאָך חנה'לען און זי געגעבען אַ נעהם אַרום.

— אוי, מאַמאָ! — האָט חנה'לע געגעבען אַ שריי אויס. מאַטקע האָט זיך דערשראָקען, זי אָבגעלאָזט, און חנה'לע האָט געגעבען אַ לויף צו צום ברעג.

— חנה'לע, שריי ניט. מען וועט קומען פון שטאַדט, מען וועט אונז שלאָגען, — האָט די חבר'טע צוגערופּען חנה'לען, מיט שרעק און האַרץ-קלאַפּונג.

חנה'לע האָט זיך עפעס דערמאָנט און פאַר שאַנד, אַז מעגשען
ווע'לען קומען, האָט זי זיך אַליין דערשראָקען פאַר איהר געשריי.
אַז דאָס מיידעל איז געבליבען שטעהן אויפ'ן ברעג, האָט זי זיך
דערמאָהנט אַז זי איז אַ נאַקעמע און האָט זיך אַראַבגעזעצט אויפ'ן
זאַמד מיט די פיס אין וואַסער און מיט די הענד פערשטעלענדיג זיך
דאָס פנים.

מאָטקע האָט זיך נאָך געהאַט פאַר דעם אויסגעשריי אין דעם
ערשטען אויגענבליק דערשראָקען. באַלד האָט ער געגעבען אַ שפּרונג
צו צום מיידעל און זיך אַוועקגעזעצט אַ נאַקעטער נעבען איהר.
חנה'לע איז געזעסען און געציטערט, איהר האַרץ האָט הויז גע-
קלאַפּט. דאָס פנים האָט זי געהאַט בעהאַלטען אין די הענד און מאָט-
קע האָט זיך צוגערוקט און אָנגעהויבען צו גלעמען איהר גלאַטיג נאָס
לויב.

די חבר'טע, וואָס איז געווען אין וואַסער, האָט צווישען איהרע
פינגער, מיט וועלכע זי האָט געהאַט דאָס פנים פערשטעלט, צוגעמוקט
זיך ווי מאָטקע גלעט חנה'לען, האָט זי אַריינגעלאַכט אין איהרע
הענד אַריין.

אַז חנה'לע האָט געהערט אַז די חבר'טע לאַכט, האָט זי זיך אויך
ניט געקענט איינהאַלטען, און די שרעק איז אויסגעבראַכען אין אַ
געלעכטער.

פלוצלונג האָט זיך מאָטקע געגעבען אַ וואַרף אויף איהר, און
ווי זי האָט זיך געריהרט, איז זי פול געווען מיט מאָטקע'ס לויב.
דאָס מיידעל האָט געוואָלט שרייען, רופען, נאָך איהר מויל איז
געוואָרען פערשטיקט מיט מאָטקע'ס מויל, פנים, הענד און לויב.
באַלד האָט זי שוין אַליין ניט געוואָלט שרייען. זי האָט מורא
געהאַט, און זיך איינגעקארטשעט אונטער מאָטקע'ן, ווי זי וואָלט
געוואָלט, אַז ער זאָל איהר בעשיצער זיין...

און די חבר'טע אין וואַסער האָט געפאַשט מיט איהרע הענד
און פיס אין די וועללען און האָט געלאַכט... געלאַכט...

און איהר יונגע מיידעלשע שטימע האָט אָבגעקלונגען אין דעם
ברענענדיגען זונען-טאָג, ווייט אַוועק איבער די צוהיצטע לאַנקעס ווי
אַ זילבערן גלעקעל.

אין א וויילע אַרום איז מאַטקע געלאָפּען אַ נאַקעטער מיט זיינע
 קליידער אין די הענד, איבער די לאַנקעס, ווייט אַוועק פון וואַסער.
 אונטער'ן בערגעל האָט ער געוואָרפּען אויף זיך די הויזען מיט'ן
 העמד. אַריינגעלאָזט זיך אין וואַלד אַרײַן, און פון דאָרט האָט ער
 געזוכט אַ הינטער-וועג, וואו מענשען געהען ניט, אין אַ פרעמדער
 שטאָרט אַרײַן, אין דער שטאָרט, וועגען וועלכער מאַטשעק האָט דער-
 צעהלט, אז אַלע וואָהנען דאָרט אין הויכע געמויערטע הייזער און עסען
 יעדען טאָג ווייס-ברויט.

פּערצעהן יאָהר איז ער אַלט געווען, ווען ער איז געגאַנגען
 איבער'ן וועג, וואָס האָט איהם אַרויסגעפיהרט פון זיין שטערטעל.
 און אַלעס האָט ער שוין געהאַט געגאַסען אין זיין לעבען, און עס האָט
 ניט מעהר געפּעהלט, ווי נור אַ מענשען צו הרג'ענען.

(ענדע פון ערשטען טהייל.)

צווייטער טהיייל

1.

„דאס גיהנום“

לאנג איז מאַטקע געגאנגען איבער דעם וועג צו דער „גרויסער שטאָרט“. די זונן האָט געבריהט איבער זיין קאָפּ און ער איז הונד געריג און דורשטיג געוואָרען, נאָר עס האָט איהם געטראַגען מיט אַ אימפעט. ער האָט אויסגעמידען די מענשען וואָס ער האָט בעגעגענט אויפ'ן וועג, מורא האָבענדיג פאר זיי, און געקראַכען הינטער די הייזלאַך פון די דערפער ווי אַ גנב, אַז מען זאָל איהם נישט זעהן. איז געלאָפען וואָס אַמאָל ווייטער, ווייטער. די גרויסע שטאָרט איז נאָך אַלץ נישט געווען צו זעהן. צום סוף איז ער אַזוי מיעד געוואָרען, אַז ער איז געבליבען זיצען אויף אַ קופּע שטיינער אין מיטען וועג. ער איז הונגעריג געווען און עס האָט איהם געטריקענט אין מויל. ער האָט דאָס שפייטעכץ געשלאָנגען. ביים וועג האָט ער דערזעהן אַ וואַר סעריל, איז ער צוגעקראַכען, אָנגעשעפט מיט'ן הוט וואָסער און געד טרונקען. צו שטילען זיין הונגער האָט ער געפרופּט אויספליקען די בעזימלאַך קאַרן וואָס זיינען געשטאַנען אין פעלד. נור דער קאַרן איז נאָך ניט געווען רייף און די קערענדלאַך האָבען קיין טעם ניט געהאַט.

אַז עס האָט אָנגעהויבען צו טונקלען, האָט ער מיט אַמאָל דער- פיהלט אַ מורא. ער האָט זיך אומגעקוקט אין די געגענד. אַלעס איז פרעמד געווען. פון דערווייטענס האָט ער דערזעהן אַ וואַלד וואָס האָט זיך געהילט ביז אין אַ טונקעלער נאַכט. און דער וואַלד איז נישט געווען דער פון זייער שטערטעל, נאָר אַ פרעמדער, האָט ער איהם אויסגעוויזען עפעס אַ שלעכטער... די לאַנקעס אַרום פרעמד,

און די פייערלעך וואָס ווייזען זיך פון דערווייטענס אין די הייזער, ווי אויגען פון אַ שונא... ער האָט זיך אַוועקגעזעצט אויף אַ שטיין אין מיטען וועג און געטראַכט: דאָ וועט ער זיצען, און זאָל געשעהן מיט איהם וואָס עס' וויל. אַז עס איז טונקעלער געוואָרען האָט ער געפיהלט קאַלט, און די נאַקעטע שטיקער לייב וואָס האָבען זיך אַרויס-געזעהען פון די צוריסענע הויזען האָבען איהם געפרוירען, האָט ער געקושט די נאַקעטע שטיקער לייב, פאַרשמעלט זיי און געגלעט זיי מיט די הענדר... ער האָט אָנגעהויבען הויך צו וויינען... פון דערוויי-טענס האָבען זיך געהערט טריט טרעשטשען איבער די אָנגעשטאַטענע שטיינדלעך וואָס ליגען אויפ'ן וועג, האָט ער אָנגעהויבען נאָך העכער צו וויינען... באַלד איז אַ גוי מיט אַ גויע דורכגעגאַנגען און דערטערט מאַטקען וויינען, האָבען זיי זיך אָבגעשטעלט.

— פון וואָנען ביזטו?

— פון דער שטאָרט.

— וואָס וויינסטו?

— מענשען האָבען מיך געשלאָגען.

— פאַר וואָס האָבען זיי דיך געשלאָגען?

— מאַטקע קלעהרט אַ מינוט.

— ווייל מיין טאַטע-מאַמע זיינען געשטאַרבען.

— און וואוהין געהסטו?

— איך ווייס ניט וואוהין.

דער גוי האָט זיך גע'סוד'עט מיט דער גויע, און צום סוף

זאָגט ער:

— אַז דו ווילסט, קום מיט אונז.

מאַטקע האָט זיך אויפגעהויבען און איז געגאַנגען נאָך דעם גוי.

באַלד האָט אַ האַנד צו איהם אויסגעשטרעקט אַ שטיק ברויט מיט אַ

שטיק קעז. מאַטקע האָט עס צוגענומען, געגעסען און געוויינט.

די נאַכט איז וואָס יאַמאָל טונקעלער געוואָרען און זיי זיינען

געגאַנגען אין די פינסטערניש אָהן ווערטער. באַלד האָט מאַטקע דער-

זעהן פון דערווייטענס ווי אַ פייער רייסט זיך אַרויס פון אַ גרויס הויז

און שלאָגט אין דערהויך מיט אַ וואַלקען רויך. ער האָט געמיינט אַז

עס ברענט און איז נייגעריג געוואָרען. נאָך ער האָט געזעהן אַז דער

גוי און די גויע מאַכען זיך גאַרנישט דאַרויס, איז ער אויך רהיגער

געוואָרען און האָט גאָרנישט גערערט. באַלד זיינען זיי אָנגעקומען אין אַ דאָרף אַריין. זיי זיינען דורכגעגאַנגען אַ שטרעקע קליינע הילצערנע הייזלעך. פאַר די טהירען זיינען געזעסען גוים אין די העמדער און האָבען גערויכערט פיפקעס און ציגאַרעטען. טהייל זיי גען געשלאָפען אויף די שוועלען פון זייערע הייזלעך, טהייל אין די שויסען פון זייערע פרויען. אויף אַ שוועל האָט זיך געהערט אַ האַרמאָניקע שפּיעלען און פון דערווייטענס איז געקומען צושלאָגען דער רויך פון פייער, וואָס דער ווינד האָט צוגעטריבען און איינגעדעקט די שלאָפענדע ווי אין אַ וואַלצען.

— גוטען אַבענד, אַנטאָן. וואָס הערט מען אין שטאָדט ?

— ניטאָ קיין נייעס, סטעפּאַן. — האָט דער גוי וואָס האָט גע-

פיהרט מאַטקע'ן אָבגעענטפערט אויף די פּראַגע.

— ווער איז דאָס אינגעל וואָס געהט דיר נאָך ?

— געפונען איהם אַ וויינענדיגען אויף דעם וועג. ער זאָגט דער

טאַטע מיט דער מאַמע זיינען איהם געשטאַרבען און ער האָט נישט וואו צו געהן.

— און וואָס ווילסטו טהאָן מיט איהם ? — פּרעגט סטעפּאַן אויפ-

הויבענדיג זיך פון דער שוועל און איז צוגעקומען און בעטראַכט מאַטקע'ן.

— איך וויל איהם אַריינפיהרען אין דער הומע איבער נאַכט. זאָל

ער זיך אָנוואַרימען און איבערשלאָפען די נאַכט. צומאָרגענס וועלען מיר זעהען.

— וועסט'ן אפשר געהמען פאַר אַ „בלאָזער“ ? דאַכט זיך, אַ גע-

זונדער יונג. ער וועט קענען בלאָזען דאָס גלאָז געזונד. קלאַפט איהם

סטעפּאַן אויפ'ן פלייצע. — דיין יונג איז דאָך דיר געשטאַרבען.

— איך וואָלט שוין געוואָלט, נאָר איך האָב מורא, אַז דער איד,

דער אויפזעהער, זאָל איהם ניט אַרויסטרייבען. ער האָט דאַכט זיך.

קיין פאַס ניט. האָסט אַ פאַס ? — ווענדעט ער זיך צו מאַטקען.

— ער איז פון „זייערע“, זעהסט דאָך אַז ער איז אַ איד, און

אַזעלכען וועט ער ניט טרייבען, — זאָגט סטעפּאַן, און געהט צוריק אין זיין הייזען.

— אַ גוטע נאַכט.

— אַ גוטע נאַכט.

און מאַטקע איז ווייטער געגאנגען מיט זיין רעטער, וואָס ער האָט אָנגעטראַפּען אויפ'ן וועג.

וואָס געהענטער מאַטקע איז צוגעקומען צו דעם הויז פון וואַנען דאָס פייער מיט'ן רויך האָבען געשלאָגען, אַלץ מעהר האָט ער זיך גע- שראָקען דערפאַר. אַרום דעם הויז איז פינסטער געווען. מען האָט ניט געזעהען קיין שטערן און קיין נאַכט, מען איז געגאנגען אין אַ וואַלקען רויך, נאָר פון צייט צו צייט האָט אויפגעפלאַמט אַ פייער און דער וואַלקען רויך איז בעלויכטען געוואָרען און מאַטקע האָט דערזעהען איינצעלנע געשטאַלטען פון מענשען, וועלכע שטעהען מיט נאַקעטע הענד און אַרבייטען עפעס. אין אַ מינוט אַרום איז דאָס פייער אויס- געלאָשען געוואָרען און אַלעס איז וויעדער פּערשוואַונדען אין וואַלקען רויך. ער איז געשרונגען נאָך אַנטאָנ'ען איבער קאַלדזשעס קאַלף, אַס- פאַלט און אָנגעוואָרפענע קופּעס מיט שמאַטעס און גלאַזמעהל. די נאַקעטע פּיס זיינע האָבען געטראַטען אויף אָנגעוואָרפענע בערגלעך צובראַכענע גלאַז, אויף שטיקער שפיציגע צובראַכענע פּלאַשען, גלעזער און באַנקעס — און דאָך האָט ער זיך נאָר ניט פּערוואַונדעט. די הויט פון זיינע פּאדעשוועס זיינען אַזוי פּערשטיינערט געוואָרען ווי אַ זייל פון אַ שוך... און באַלד איז ער נאָך אַנטאָנ'ען אַריינגעקומען אין אַ גרוי- סע, גרויסע קאַמער אַריין וואָס עס איז בעלויכטען געווען מיט גרויסע שטיקער פייער פּלאַמען וואָס האָבען זיך אַרויסגעריסען פון אַן אויווען. אין דער קאַמער איז וואַריס געווען, און די וואַריסקייט האָט מאַטקע'ן אַרומגענומען און עס האָט איהם גוט געטהאָן נאָך די קעלט פון דער נאַכט. וועניג מענשען זיינען געווען אין דער קאַמער, אַ פּאַר גוים, אויסגעטהאָן ביז צו די הויזען נאַקעט, זיינען געשטאַנען אַרום אַ גרויסען, גרויסען פייער-קעסעל און מיט לאַנגע שפיציגע צוואַנגען האָר- בען זיי געמישט אין דעם קעסעל. טהיילמאָל האָט אַ גוי אויפגעעפענט פון קעסעל אַ טהירעל און אַ פייער-צונג האָט געגעבען אַ שפּרונג אַרויס ווי זי וואַלט געוואַלט אויפלאַקען דאָס גאַנצע הויז מיט די מענשען — נאָר באַלד האָט זי דער גוי אַריינגעוואָרפען צוריק אין קעסעל אַריין און פּערהאַקט דאָס טהירעל נאָך זיך... מאַטקע איז געשטאַנען אין אַ וויי- קעל פון קאַמער און איז ערשטוינט און דערשראָקען געוואָרען פון אַלעס וואָס דאָ טהוט זיך. אַנטאָן איז אַוועק אַהין צו די גוים וואָס האָבען געמישט אין קעסעל און ער האָט עפעס מיט זיי גערעדט. באַלד זיינען

צוגעקומען צו מאַטקע'ן אַ צוויי־דריי פון די וואָס האָבען געשאַרט ביים ברענענדען קעסעל. פון זייערע נאָקעטע לייבער האָט אַרויסגעשלאָגען אַ וואַרימקייט ווי פון אַ געהויצטען אויווען. זיי האָבען בעקוקט מאַטקע'ן און געפרעגט אַנטאַנ'ען :

- וואו האָסטו איהם געפונען ?
 — אויפ'ן וועג איז ער געזעסען און געוויינט.
 — אַ גנב, — האָט זיך איין גוי אָבגערוּפּען.
 — האָסט אַ טאטע, האָסט אַ מאמע ?
 — געשטאַרבּען — ענטפּערט אָב מאַטקע קורץ.
 — פאַר וואָס ביזטו אַנטלאָפּען פון דער שטאָרט ?
 — געשלאָגען.
 — ווער ?
 — אַלע.
 — אַ פּאס האָסטו ?
 — כ'האָב ניט.
 — לָאָזט איהם דאָ נעכטיגען אין הוטע — זאָגט אַנטאַן.
 — ווייס איך וואָס. וועט אַריינקומען דער סטראַזשניק, זוכען, איהם געפינען, וועלען מיר אַלע נאָך האָבען אַ פּראָצעס.
 — ווי וועסט'ן יאָגען אין אזאַ קעלט ?
 — זאָל ער געהן פון וואַנען ער איז געקומען.
 — איך וועל איהם בעהאַלטען. קום, יונג — זאָגט איינער פון די הייצערס און געהט מאַטקע'ן און פיהרט איהם אין אַ ווינקעל קאַמער אַריין.
 — לעג דיך אַוועק און ריהר זיך ניט פון אָרט.
 — נאַ, דעק איהם צו מיט אַ זאַק און שיט אַרויף אַביסעל גלאָד־מעהל, אז דער סטראַזשניק זאָל איהם ניט געפינען.
 — איך וועל'ן געבען עפעס. דאָ האָב איך נאָך ברויט — זאָגט דער גוי, וועלכער האָט'ן געוואָלט טרייבען — האָט גענומען ברויט מיט אַ שטיק קישקע און געגעבען מאַטקע'ן אַרונטער אונטער'ן זאַק.
 — ער איז באַלד איינגעשלאָפּען ווי אַ שטיין.
 — אזוי בלאַנדזשעט דאָס אַרום גאָט'ס בעשעפעניש, ווי אַ פּער־וואַגעלעטער הונד, — זאָגט דער „שלעכטער גוי“, און שפּייט אויס און געהט צוריק צום קעסעל מישען דאָס פּייער.

— אלע זיינען מיר אזוי. לאָז מען דיך טרייבען פון דער הוטע. וועסטו מאָרגען אויך אזוי אַרומבראָדזשען איבער דער וועלט ווי אַ משוגע'נער הונד.

— און דו האָסט איהם געוואָלט טרייבען, ווייל ער איז אַ „זיי-ערער“.

— „אונזערע“, „זייערע“ — אין טייוועל! — שפייט דער שלעכ-טער גוי אין פייער אַרײן.

צו מאָרגענס אין דער פריה האָט מאָסקע'ן אויפגעריסען פון שלאָף אַ לאַנגער שניידענדער פייה, ווי אַ חיה וואָלט געשריען. ער האָט זיך אומגעקוקט און ניט דערקענט וואו ער געפינט זיך. אַרום איהם האָט בען זיך גערעהט מענשען, און די קאָמער איז שוין יעצט אזוי וואַרים געווען פון דעם געהייצטען אויווען, אַז עס האָט זיך געדוכט, אַז די ווענד צופלאַצען פון די אָנגעפרעסטע הייז וואָס האָט זיך געפונען אונטער דעם הילצערנעם דאָך. נעבען איהם איז געשטאַנען אַנטאָן. ערשט יעצט האָט ער איהם דערזעהן, עס איז געווען אַ הויכער ריעזיגער גוי מיט אַ פאַר שטאַרקע, ברייטע אַרימס, אַנטאָן האָט געוואונקען צו איהם.

— ליעג, ליעג ביז דער אויפזעהער וועט אַרויסנעהן.

מאָסקע האָט געקוקט אויף איהם, פערשטאַנען איהם און פלינג צוגערעקט דעם קאַפּ מיט'ן זאַק.

— און נאָ, עס דערווייל — האָט איהם אַנטאָן אַרונטערגערוקט

אונטער'ן זאַק ברויט מיט קעז.

דערווייל זיינען וואָס אַמאָל מעהר מענשען אַריינגעקומען אין קאַ-מער. פון אונטער'ן זאַק האָט מאָסקע דערזעהען אַז די קאָמער איז זעהר לאַנג און ברייט, צוזאַמענגעהאַקט פון האַלץ. אין מיטען קאָמער שטעהט אַ גרויסער, גרויסער אויווען, וועלכער איז רויט פון פייער, וואָס ברענט אין איהם. און פון אויבען יאָנט אַזא הייז, אַז עס דאַכט זיך, אַז אלעס ברענט ער אויף וואָס שטעהט נעבען איהם. אין די קאָמער זיינען וואָס אַמאָל מעהר אַריינגעקומען קינדער, אינגלעך און מיידלעך. אלע האָט בען זיך אויסגעטהאָן נאַקעט, געבליבען נור אין די בלוזע נאַטקעס, און האָבען זיך אַרומגעשטעלט אַרום דעם אויווען. באַלד האָט מען אויפ-געעפענט די טהירלאַך פון אויווען און מאָסקע האָט דערזעהן ווי פייער גיסט זיך דאָרטען ווי וואַסער.

אנטאן האָט געגעבען אַ וואונד צו איהם, און מאַטקע איז מיט געגאנגען. אז ער איז נאָהענט צוגעקומען צום אויווען — האָט ער גע- מיינט, אז די היץ וועט איהם באַלד אויך פּערברענען, נאָר ער האָט גע- זעהן ווי אַנדערע קינדער שטעהען, אינגערט נאָך פון איהם, און מייד- לעך אויך צווישען זיי, האָט ער געוואָלט ווייזען, אז ער קען אויך, און אַוועקגעשטעלט זיך נעבען אויווען ביי אַנטאָנ'ען.

נעבען אַנטאָנ'ען זיינען שוין געשטאַנען צוויי אינגלעך און אַ מיידעל, אינגערע פון איהם, וועלכע האָבען געקומט אויף איהם און ער אויף זיי מיט נייגערדיגקייט. באַלד האָט אַנטאָן אויפגעפענט דאָס טהירעל פון אויווען און פון דאָרט האָט אָנגעהויבען צו יאגען נאָך אַ גרעסערע היץ. מאַטקע האָט געמיינט, אז נאָך אַ מינוט וועט ער ניט אויסהאַלטען, נאָר ער האָט זיך געשעהמט פאַר די קינדער אין ניט גע- ריהרט זיך פון אָרט.

אַנטאָן האָט אויף אַן אייווען געגעבען אַ נעהם אַרויס פון אויווען אַ שטיק פייער, אויפגעהויבען עס, געגעבען אַ בלאָז אין אייווען, גע- פאַרמט עס און האָט איבערגעגעבען מאַטקע'ן און געוויזען, אז ער זאָל בלאָזען דורך די רעהר פון אייווען אין פייער אַריין.

— שטאַרקער.

מאַטקע האָט אַריינגעבלאָזען וויפּיעל כּח ער האָט געהאַט.

— נאָך שטאַרקער.

מאַטקע האָט שטאַרקער געבלאָזען.

— אָט אַזוי. יעצט גיב עס איהם — ווייזט ער אויפ'ן אַנדערען

אינגעל.

מאַטקע האָט איבערגעגעבען דאָס אייווען מיט'ן שטיק פייער דעם צווייטען אינגעל. יענער אינגעל האָט עס אָנגעבלאָזען און וויעדער עס איבערגעגעבען דער קליינער מיידעלע מיט די בלייכע בעקעלעך. דאָס מיידעל האָט עס וויעדער אָנגעבלאָזען ביז דאָס שטיק פייער אויפ'ן שפיץ אייווען איז שוין געוואָרען זעהר אַ גרויסע באַלען, האָט עס וויע- דער אַנטאָן גענומען און עס אַריינגעלאָזט אין אַ פאַרם אַריין. אין אַ מינוט אַרום האָט מאַטקע געזעהן, צו זיין גרויסער פּערוואונדערונג, ווי אין דער פאַרם איז אויס דעם שטיק פייער וואָס ער און די אַנדערע קינדער האָבען געבלאָזען געוואָרען אַ גרויסע פּלאַש.

— אוי, וואָס איז דאָס! — האָט זיך מאַטקע געפּרעהט.

— ריהר עס אָן מיט דער האַנד — זאָגט אַנטאָן.
מאָטקע האָט עס אָנגעריהרט מיט דער האַנד און באַלד מיט אַ
קוויטש אויסגעשריען.

— כאַ, כאַ, כאַ! — לאַכען די קינדער אויס איהם — אזאַ גרוי-
סער יונג און שרייט.

— עס איז דאָך גאָר ניט הייס — זאָגט די ניין-יעהריגע מיידע-
לע, וועלכע איז געשטאַנען נעבען מאָטקע'ן און אָנגענומען די פּלאַש
מיט איהרע הענד און איבערגעטראָגען פון איין אָרט צום צווייטען.
— זעהסט, אזוי דאַרפען די הענד אויסגעאַרבייט ווערען. זאָלסט
קענען פייער נעהמען מיט די הענד, אז דו ווילסט אַ „בלאָזער“ אין אַ
הוטע זיין.

— און איך וועל אויך קענען — האָט מאָטקע אויסגעשריען, פער-
שעהמט וואָס דאָס מיידעל האָט געהאַלטען די פייערדיגע פּלאַש אין
דער האַנד. ער איז צוגעלאָפען און געכאַפט די פּלאַש אין האַנד אַריין.
דאָס פייער האָט איהם געברענט די הויט. אויף דעם אָרט וואו
ער האָט זיך צומעהרסט אָפגעבריהט האָט עס איהם געשטאַכען ווי מיט
טיעפע שפּילקעס. די אויגען זיינען איהם אָנגעלאָפען געוואָרען מיט
טרערען און אינוועניג האָט עס איהם צוגעדריקט און ער האט ניט נאָכ-
געלאָזט די פּלאַש, געהאַלטען זי פעסט אין דער האַנד, דערנאָך אז ער
האָט זי אָבגעלאָזט איז זי געבליבען צוגעקלעפט צו דער האַנד און די
הויט האָט זיך אָפגעשניילט אויף די פּלאַש אַרויף.

דער יונג האָט ניט געשריען. ער איז בלייב געוואָרען און די אויגען
האַבען זיך איהם בעגאַסען מיט טרערען.

— אזוי ביזטו אַ כוואַט, וועסט זיין אַ „בלאָזער“, האָסט גע-
קראָגען דאָס ערשטע פייער, ווער עס וויל זיין אַ „בלאָזער“, מוז פייער
פערזוכען — קלאַפט אַנטאָן מאָטקע'ן אין פלייצע.

אַנטאָן האָט וויעדער געכאַפט שטיקער פייער פון אויווען אַרויס,
געגעבען אַ בלאָז און איבערגעגעבען מאָטקע'ן דאָס אייזען ווייטער צו
בלאָזען. די האַנד איז איהם געווען אָבגעבריהט. ער האָט ניט געקענט
דאָס אייזען האַלטען, יעדעס מאָל, ווען ער האָט דאָס וואַרימע אייזען
מיט דער אָבגעבריהטער האַנד אַרומגענומען, האָט עס זיך צוגעקלעפט
און עס האָט יעדעס מאָל אַ נייע שטיק הויט, אַ שטיק פלייש פון דער
האַנד מיטגעריסען. דער יונג האָט געביסען די צונג פאַר וועהמאַג ציי-

געשוויגען. די היץ האָט וואָס אַמאָל מעהר געשלאָגען פון אוווען; דער קאָפּ האָט געברענט ווי אַ בראַנד פייער, אין האַלז איז טרוקען געוואָרען. ער האָט שוין אַלעס געהאַט אַראָפּגעריסען פון זיך און איז געשטאַנען ווי די אַנדערע קינדער נאַקעט. און געזעהען ווי די אַנדערע קינדער גי-סען אין זיך אַריין גאַנצע קוואַרטען וואַסער פון דעם עמער וואָס שטעהט נעבען זיי, האָט ער אויך אַריינגענאַסען דאָס וואַסער אין זיך. נאָר די היץ האָט דאָס וואַסער באַלד אויסגעטריקענט און פון די נאַקעטע לייב-בער האָט אָנגעהויבען אַרויסצושלאָגען אַ פאַרע און אויפ'ן גאַנצען לייב האָט זיך געזעצט אַ ראַסע. דאָס וואַסער האט געקאַכט אינוועניג פון די היץ ווי אין אַ קעסעל און עס האָט געיאָגט די פאַרע פון זיך.

— לאָ'מיד זעהן ווער עס האָט מעהר וואַסער אויסגעטרונקען, איך צי ער. ווייזט דאָס קליינע ניין-יעהריגע מיידעלע אויף איהר עמער. אַט האָב איך שוין ניט. און ער האָט נאָך אַ האַלבען עמער. מאַטקע האָט זיך וויעדער פערשעהמט פאַר'ן מיידעל און גע-טרונקען דאס וואַסער.

— קוקט'ס קוקט'ס וואָס פאַר אַ גרויסען בויך איך האָב פון וואַ-סער — האָט דאָס מיידעל געוויזען און געקלאַפּט אויף איהר בויך מיט איהרע הענד — קוקט'ס, קוקט'ס! קוקט'ס!

— און איך אויך! — ווייזט דער צווייטער אינגעל אויף זיין בויך, פון וועלכען עס איז פאַרע אַרויסגעגאַנגען ווי אויס אַ קוימען. נאָר מאַטקע האָט ניט געקענט ווייזען אויף זיין בויך. ער האָט צו וועניג וואַסער געטרונקען.

— קינדער, בלאָזען, בלאָזען, שפעטער וועט איהר ווייזען די ביי-כער! — יאָגט צו אַנטאָן.

מאַטקע'ן איז דאָס שפיעל מיט'ן פייער שוין ניט געפעלען. ער האָט זיך דערמאַנט אָן די לאַנקעס, אויף וועלכע ער איז געלעגען ביי זיך אין שטעדטעל; אָן דעם וואַסער אין וועלכען ער האָט זיך געבאַדען — אָן די קוה, פון וועלכע ער האָט מילך געוויגען, אָן די גערטענדלאַך פון וועלכע ער האָט גרינס גע'נב'עט, אָן די וואַרימע זון, וועלכע האָ איהם געוואַרימט — און פערגלייכט דאָס צו דעם פאַרעדיגען אוווען, וואָס שלאָגט פון זיך וואַרעמקייט, צו די טונקעלחייט פון דעם קאַמער צו דעם שווייס פון די לייבער — און ער האָט ניט געקענט פערשטעהן פאַר וואָס מענשען טהוען דאָס; פאַרוואָס מענשען שטעהען יעצט מיט

זייערע קינדער ביי דעם ברענענדיגען אויווען און בלאָזען אין פייער און פרעגלען זיך אין דער היץ. אין דרויסען שיינט אזוי די זון און עס איז אזא ליכטיגער טאָג. פאָרוואָס געהען ניט אַלע מענשען אויפ'ן פעלד און לעבען ניט ביים וואַסער און מאַכען זיך פייערלעך ווי ער האָט גע- טהאָן. ער האָט איינגעזעהען, אז ער איז אַריינגעפאלען צו שלעכטע מענשען, וועלכע פייניגען זיך און אַנדערע ביי אַ ברענענדען אויווען און מען דאַרף אַנטלויפען פון זיי ווי אַם געשווינדסטען, אָנצוקומען אויף אַ פעלד אין אַ שטאָרט אַריין און צו לעבען אזוי ווי ער האָט גע- לעבט ביז יעצט.

נאָך דערווייַל האָט ער נאָך געטהאָן זיין אַרבייט מיט חשק. אַביי- סעל זיך שעהמענדיג פאַר דער קליינער מיידעל, וואָס בלאָזט געשווינד- דער און שטאַרקער פאַר איהם און טרינקט אויס מעהר וואַסער פאַר איהם. אַנטאָן איז פון איהם צופריעדען געווען און בעשטימט איהם צו האַלטען פאַר אַ מיטבלאָזער און איהם אויסצולערנען די מלאכה. דער אויפזעהער, אַ קליינער אידעל מיט אַ רונדיגען קאָפּעליושעל, וואָס איז ווי אַ מייזעל אַרומגעלאָפּען פון איין ווינקעל קאָמער צום צווייטען, איז צום סוף צוגעקומען צו אַנטאָנען און בעמערקענדיג דעם נייעם בלאָזער — האָט ער געפרעגט:

— ווער איז דאָס?

האָט אַנטאָן געענטפּערט:

— עס איז אַ אינגעל פון שטאָרט, וועלכען דער פאַטער האָט מיר געגעבען אויף דער לעהר. ער וואוינט ביי מיר און איך לערען איהם אויס די מלאכה.

— און אַ פאַס האט ער?

— ער איז דאָך נאָך אַ אינגעל, ער בעדאַרף ניט קיין פאַס.

— אַלע בעדאַרפען אַ פאַס. איהר ווייסט דאָך, דער סטראַזשניק, אין אַ פאַבריק בעדאַרפען אַלע אַרבייטער אַ פאַס. ווער עס וויל אַרביי- טען דער מוז האָבען אַ פאַס — זאָגט דער אידעל זיכער.

— איך נעהם עס אויף מיר, איך וועל איהם שוין צושטעלען — זאָגט אַנטאָן טראַכטענדיג, אז ער וועט מיט'ן סטראַזשניק שוין דורכ- קומען.

דער זייגער האָט געשלאָגען צוועלף. די פאַבריק האָט געפיפט און די אַרבייטער זיינען אַרויס אויפ'ן הויף. די ווייבער האָבען שוין גע-

ווארט מיט די טעפלאך עסען און יעדע משפחה האָט זיך פערקליבען אין אַן אַנדער ווינקעל און געגעסען. מאַטקע איז מיטגעגאנגען מיט אַנטאָנ'ס משפחה. די גויע האָט פאר איהם געבראַכט אַ לעפעל און אַנטאָן האָט איהם צוגערוקט צום טעפעל אינאיינעם מיט זיינע קינדער, זאָגענדיג זיין ווייב :

— ווייסט, אין דעם יונג וועל איך האָבען אַ גוטען בלאָזער. אין אַביסעל צייט וועט ער מיר זיין אַ בעהעלפער, ווי אונזער יאַשי עליו השלום. ער האָט געמיינט זיין עלטסטען אינגעל, וואָס איז איהם גע־שטאַרבען פון סוכאַמע, ווי די מעהרסטע קינדער וואָס אַרבייטען אין די הוטעס.

און דענסטמאָל, ווען די קינדער זיינען געשטאַנען פאַר דער מור־טער און געוויזען איהר די גרויסע בייכער און בעריהמט זיך מיט די עמער וואַסער וואָס זיי האָבען אויסגעטרונקען, האָט מאַטקע מיט בענקד שאַפט געקוקט אויפ'ן שוואַרצען וואַלד וואָס האָט זיך געוויזען אין דער נאָהענט. ער האָט געבלאָזען אויף זיינע אָפגעבריהטע הענד און גע־טראַכט ווי אַזוי אַרויסצוקריגען זיך פון דעם „גיהנום“, איז וועלכען ער איז אַריינגעפאַלען.

2.

מאָסקע ראַטעוועט זיך פון „גיהנום“.

פאַרנאַכט. די גוים זיינען געזעסען פאַר דער טהיר פון זייערע הייזלעך און האָבען אָבגעאַטהעמט פון דער גליהענדער לופט וואָס זיי האָבען אין זיך איינגעזאַפט דעם גאַנצען טאָג אין דער הומע. די על-טערע זיינען מיעד געווען און געלעגען ווי קלעצלעך און געקוקט מיט אויסגעלאָשענע אויגען ערגעץ. די קינדער אָבער, וועלכע זיינען ווי די עלטערען אַ גאַנצען טאָג אין „הומע“ געווען און געגעסען פייערדיגע לופט, און אָנגעגאַסען זיך די בייכער מיט וואַסער — זיי האָט נאָך גע-טראָגען דער קינדערשער אימפעט. זיי האָבען נאָך געמיטה און חשק געהאַט צו שפּיעלען זיך און אויפצולאַכען פון צייט צו צייט. דאָס קינד דינע לאַכען האָט בעלעכט און פרעהליך געמאַכט די שוואַרץ-פּעררוי-כערטע הייזלעך, וועלכע זיינען געשטאַנען ווי לאַנגווייליגע טרויעריגע קברים פאַר לעבעדיגע מתים. זייער לאַכען האָט ווי אַ זונענשטראַהל געשיינט אין געסעל און דאָרט אויך אַרויסגערופען אַ לעבעדיגע, צו-פריעדענע מינע אויף די טויט-מיעדע פּנים'ער פון זייערע עלטערען, וואָס האָבען געשמאַכט פאַר די הייזלעך.

מאָסקע האָט זיך צווישען די גוים, אין דער ארכיטער-געסעל, אַרומגעדריעהט ווי אַ פרעמדער. ער האָט זיך ניט געפונען ניט צווישען די קינדער און ניט צווישען די עלטערע. די פּריילידיגע געזעלען, די ערוואַקסענע יונגען, האָבען געטרונקען ביער און געשטיעפט מיט מייד-לעך, נאָר מאָסקע'ן האָבען זיי ניט מיטגענומען און געקוקט אויף איהם פון דער הויך אַראָב, אַ „געפונענער“, כאַטש מאָסקע האָט שוין גע-טראָגען אַ נייעם צייגענעם אַנצוג. וואָס אַנטאָן האָט פאַר איהם גע-נומען אין אידיש געוועלכעל אויף באָרג. מיט די קינדער האָט ער זיך ניט געוואָלט חבר'ן. עס האָט איהם ניט געפאַסט אלס עלטערער „כלאָ-זער“. און לאַנגווייליג איז איהם געווען דאָ אין דער „פּאַבריק“ פון דער

ערשטער מינוט וואָס ער איז דאָ אַריינגעקומען. ער האָט דאָס אַלעס ניט פּערשטאַנען. צוערשט האָט איהם די פּאַבריק מיט די פייערלעך און די נייע מענשען אויסגעזעהן זעהר אינטערעסאַנט און ער האָט עס געהאַלטען פאַר אַ שפּיעל. אַז ער האָט אָבער דערזעהן, אַז יעדען טאָג איז דאָס זעלבע, יעדען טאָג קומט מען אין דער הוטע אַריין, און יעדען טאָג בלאָזען, בלאָזען... איז עס איהם אַזוי פּער'מאוס'ט און לאַנגווייליג געוואָרען, אַז ער האָט געוואָלט אַוועקגעהן. נור דערווייל האָט זיך ניט געמאַכט די געלעגענהייט. און עס האָט איהם אָבער האַלטען דערפון עפעס אַ מאָדנע זאַך.

אַנטאָן האָט געהאַט אַ מיידעל פון אַ יאָהר אַכט, ניין, און אפּשר עלטער. אַ קאַליקע, וואָס האָט ניט געקענט געהן אויף די פּיס. פּיס האָט זי יאָ געהאַט, נור ווי דינע צובראָכענע שטעקלעך, און זי האָט געמוזט זיצען אונטער זיך. אַלע האָבען געשריען אויף איהר. טיילמאָל פּלעגט זי אָבזיצען נאַנצע טעג אויף דעם זעלבען אָרט. זי האָט קיין כח ניט געהאַט זיך אַליין צו בעוועגען, און קיינער האָט קיין צייט ניט געהאַט דאָס קינד אַוועקצונעהמען פון אָרט און אויף אַן אַנדער אָרט צו זעצען. און שטענדיג איז זי געווען אין וועג און מען האָט אָנגערעטעטן אויף איהר — האָט מען געשריען, ווי דאָס קינד וואָלט שולדיג געווען. האָט דאָס קינד געשמייכעלט אין פנים אריין, ווי עס וואָלט זיך געוואָלט פּערענטפּערען. אַט די קאַליקע האָט מאַטקע'ן ניט געלאָזט אַוועקגעהן פון אַנטאָן'ס הויז.

עס איז אַזוי געווען. די צווייטע נאַכט נאָך דעם ווי אַנטאָן האָט שוין צוגענומען מאַטקע'ן פאַר אַ „בלאָזער“, האָט ער איהם אַהיים גע-
נומען צו זיך שלאָפען. אַז עס איז געקומען צום לעגען זיך איז פאַר דעם נייעם מיטוואָוינער ניט געווען וואו צו שלאָפען און מיט וואָס איהם צוצודעקען. האָט אַנטאָניכע איהם געהייסען זיך אַוועקלעגען ביי דער קאַליקע, וואָס איז געלעגען בעזונדער אין אַ ווינקעל. די אַנדערע קינד דער האָבען ניט געוואָלט נעבען איהר שלאָפען. מאַטקע האָט געקוקט אויף דעם ווינקעל, וואו דאָס פּעקעל ביינער איז געלעגען אונטער אַ קאַפּטען ווי אַ קאַץ, מיט חשד. צום סוף האָט ער זיך אַוועקגעלעגט. גע-
לעגען און געקוקט מיט מורא און פּרעמדקייט אויף די הייליגע בילדער וואָס זיינען בעלויכטען מיט רויטע לעמפלעך אויף דער וואַנד. געקלערט האָט ער, אַז ווען אַלע וועלען איינשלאָפען וועט ער זיך אַרויס'גנב'ענען.

און ער האָט געקוקט אויף די זאַכען, וואָס מיטצונעהמען אָדער אַפּשר אין דער שטיף איבער אַנטאָן'ס הויזען צו געהן און פון דאָרט נעלד אַרויס'גנב'ענען און אַנטלויפען פון דאַנען. ערשט עס רוקט זיך ווער צו איהם און נאָרעט איין דאָס וואָרעם פּנים'ל אין איהם ווי אַ קאַץ און מיט אַמאָל דערפיהלט ער, ווי צוויי דינע הענטלעך נעהמען זיין האַלז אַרום.

ער האָט זיך דערשראָקען, אָבגעשאַקעלט זיך און געכאַפט די קאָל־ליקע און אָבגעשטופּט פון זיך מיט עקעל. ער האָט געקוקט אויף דעם קינד. די קאַליקע האָט פּערבויגען דאָס קעפּעל, האַלב פּערנלייסט די אויגען און אַ שמייכעל האָט בעגאַסען איהר גאַנץ פּנים'ל, און געפּרעהט זיך אין דער שטיף.

— דו, דו ווייסט, אין וואָלד איז דאָ אַ וואַסער, באַדען זיך דאָרט מענשען און שרים. דו ווייסט דערפון? — זאָגט צו איהם די קאַליקע פּלוצלינג.

מאָטקע האָט איהר געוויזען די צונג, און פּערדרעהט זיך אויף אַן אַנדער זייט.

— דו, וועסט מיך מיטנעהמען דאָרט אין וואָלד אַריין און באַדען מיך אין וואַסער? — האָט די קאַליקע איהם געוועקט. ער האָט זי געקאָפּיעט.

די קאַליקע האָט ניט געשריען, ניט געוויינט, נור מיט אַמאָל האָט מאָטקע דערפיהלט אַ וואַרעמקייט. עס האָט זיך ווער ענג צוגעקאָרטשעט צו איהם און בעהאַלטען אין איהם דעם קאָפּ, דאָס לייב, די פיס און געפיעשטשעט איהם און געגלעט איהם, ווי אַ הינטעל וואָלט געלעקט. מאָטקע איז שוין געלעגען און האָט זיך ניט געריהרט פון אָרט.

נור פון דענסטמאָל אָן האָט ער געהאַט אַ מאָדנע געפיהל צו דער קאַליקע. ער האָט ניט געקענט דורכגעהן און זעהן ווי די קאַליקע קוקט מיט קנאה אויף די קינדער ווי זיי שפיעלען זיך אין געסעל, און זי קען זיך ניט ריהרען. מאָטקע האָט זי אָנגענומען און איבערגעטראָגען פון שטיבעל צו די קינדער צו. האָט ער עס שוין געמוזט שמענדיג טהאָן. ער האָט זיך מיט דער קאַליקע אַרומגעטראָגען און געוואָרען איהר אַפּעקן. ער האָט זי פיינד געהאַט און פלעגט זי שלאָגען ווען קיינער האָט ניט געזעהן, שטאַרבען זי אונטער'ן אָרעם. נור די קאַליקע האָט געקוקט אויף איהם מיט איהרע קליינע שוואַכע אויגעלעך און געשמיי-

בעלט מיט די דינע ליפען, האָט ער עס ניט געקענט אַריבערטראָגען, ער האָט ניט געקענט אַוועקגעהן פון אָרט, ער איז ניט געגאַנגען אין וואַלד אַרײַן, איז ניט מיטגעגאַנגען מיט די גרויסע געזעלען, נור איז געשטאַנען און אָבגעהיט די קאַליקע, און זי געטראָגען פון אײַן אָרט צום צווייטען.

דאָס האָט איהם ניט געלאָזט אַוועקגעהן פון אַנטאָן'ען. ער האָט אָפּט געטראַכט, אַז ער וועט די קאַליקע מיטנעהמען אַמאָל אין וואַלד אַרײַן און אויסגראָבען א גרוב און וועט זי דאָרט בעגראָבען, דערנאָך וועט ער אַנטלויפען פון דער טרויעריגער פּאַבריק. ער וואָלט דאָס גע- טהאָן אויך, נור ער האָט זיך געשעהמט צו טראָגען זי אויף די פּליי- צעס איבער'ן געסעל.

די קאַנטאָר פון דער פּאַבריק האָט געהאַט אַ געוועלבעל פאַר די אַרבייטער. די גוים פון דער פּאַבריק האָבען ניט געקריגען בע- צאָהלט פאַר זייער אַרבייט מיט געלד, נור מיט קוויטלעך אין געוועל- בעל אַרײַן, אויף וועלכע זיי האָבען גענומען עסענוואַרג און קליידונג. דער איד פון דער הוטע האָט צוטשהילט די הערשאַפּט איבער די גוים צו זיין משפּחה און א פעטער זיינער האָט געהאַלטען דאָס געוועלבעל פאַר די גוים, און וועלכער האָט זיי געצאָהלט אַכציג קאָפּיקעס סחורה פאַר אַ רובל, פאַר דעם פלעגען זיך אין דעם געוועלבעל זונטאג צוזאַמענ- קומען די גויעס און די גוים, אָבנעהמען זייער פּאַסט און דייענען זייער נאָט — דאָס געוועלבעל איז אויך געווען זייער נאָטעסווייז. די אַרבייטער זיינען געווען קאַטאַליקען און די רוסישע פּאָליציי האָט זיי ניט ערלויבט קיין אײַגענע קאַטאַלישע קירכע. זיי האָבען מורא געהאַט אָבצורייכטען זייער געבעט ביי אַ גוי אין שטוב, כדי די פּאָליציי זאָל זיי ניט כאַפּען — זיינען זיי זיך צוזאַמענגעקומען צום אידען אין גע- וועלבעל, — א אידיש געוועלבעל, וועט קיינער ניט חושד זיין. אויפ- געהאַנגען אויף די זעס מעהל אַ בילד פון דער הייליגער מוטער און פאַר איהר האָבען זיי געבעטען. מאַטקע איז געשטאַנען אויף דער וואַך, אָבגעוואַרט אויב ס'געהט ניט דער אוריאַדניק. ווען דער אוריאַדניק איז אָנגעקומען, האָט מען דאָס הייליגע בילד בעהאַלטען און מען האָט זיך גענומען מעהל וועגען, נאַפּט קויפען און ביער טרינקען. וואָרים שכור'ן אין געוועלבעל איז געווען אַ גרינגערע עבירה פאַר'ן אוריאַדניק ווי נאָט בעטען.

דורך דעם וואָס מאַטקע האָט געהיט דעם אוריאלניק, איז ער גע-
 וואָרען אַ גאַנצער חשוב ביי די גוים. איבריגענס איז שוין צוליב איהם
 צווישען די אידען פון קאנטאָר און די גוים אין פאבריק אָנגעגאַנגען אַ
 שטילע מלחמה, די אידען אין קאנטאָר האָבען געוואוסט אז מאַטקע איז
 אַ איד. און אַ אידיש קינד געפינט זיך אין גוי'שע הענד. די גוים, ווי
 אונטערדריקט זיי זיינען געווען, דאָך זיינען זיי שטאַלץ געווען, וואָס
 ביי זיי געפינט זיך אַ אידישע נשמה, זיי ראַטעווען איהר אַרויס פון
 „טייפּעל“, און געהאַלטען מאַטקע'ן פאַר אַן אייגענס פון גאַנצען דאָרף
 גוים. דערווייל האָבען ביידע צדדים נאָך מורא געהאַט אַריינצומישען
 דעם אוריאלניק אין דעם עסק. און פון דעם האָט גאַנץ גוט געוואוסט
 מאַטקע, און ער האָט אויסגענוצט די מחלוקה איבער איהם. ער פלעגט
 אָפטמאַל אַריינקומען אין געוועלכעל, וואו די אידענע איז געוועסען און
 געזאָגט תהלים, און איבערגעשראַקען די אידענע:

— איהר ווייסט, איך בין א איד.

— אוי! קרעכצט די אידענע — א איד אין א גוי'אישע שטוב.

עסט טרפות, בעט צו עבודה זרות. אוי!

— גיט מיר צוקערקעס, וועל איך ניט קושען דעם צלם.

— אוי איז מיר, וואָס מען הערט זיך אָן — זאָגט די איזענע, און

נעהמט אַ האַנד מיט צוקערקעס און גיט עס מאַטקע'ן.

— און מאַך אַ ברכה — זאָגט די אידענע.

— אָה, פאַר דעם מאַכען אַ אידישע ברכה? איהר וועט געבען

צוויי זעמעל צו, וועל איך מאַכען אַ אידישע ברכה.

די אידענע האָט זיך אויסגעדונגען מיט איהם אויף אַנדערהאַל-

בען, און אויסגעהאַנדעלט אַ ברכה פון מאַטקע'ן פאַר'ן אידישען גאָט.

און מיט די פערדיענסטען, וואָס מאַטקע האָט געמאַכט פון דער

אידישער אמונה האָט ער זיך תמיד געטהיילט מיט דער קאַליקע.

נור דאָך איז מאַטקע געטריי געבליבען דעם אידישען גאָט, וואָרים

וויפיעל אַנטאָן האָט איהם ניט געסטראַשעט מיט'ן רימען, וויפיעל

די שקצים און די שיקסעס האָבען ניט געלאַכט פון איהם, דעם צלם

האָט ער ניט געוואָלט קושען, דאָס געבעט צו דער „מאַטקע באַסקע“

האָט ער ניט געוואָלט זאָגען, און אז די גויע, די אַנטאַניכע האָט איהם

איבערגע'צלם'ט, האָט ער אויסגעשפיגען און איז געלאָפּען צום ברונען

דאָס פנים אַבוואַשען.

א מאַרדנע געפיהל איז דאָס געווען ביי איהם. יעדעס מאָל ווען די נויע האָט איהם געוואַלט איבער'צלם'ען, האָט ער די מאַמע דערזעהען. די רויטע זלאַטע, ווי זי זיצט און נעהט איהם די הויזען און טרערען רינען איהר איבער'ן פנים, און ער ליענט א נאָקעטער איז ווינקעל קעלער און קוקט אויף דער מאַמע'ס טרויעריגען פנים...

און דערווייל איז איהם אלעס אזוי פער'מאוס'ט געוואָרען, דאָס בלאַזען אין פייער, דער ברענענדיגער אויווען און דאָס עסען מיט'ן אַנגערויכערטען חזיר-שמאַלץ, און דאָס שוואַרצע ארכייטער-געסעל, מיט די הייליגע בילדער, וואָס הענגען ביי אַנטאָז'ען אין שטוב.

דריי יאָהר איז מאַטקע אַבגעווען מיט די גוים אין די הוטע און עס האָט זיך געדאַכט אז אין דעם פייער פון די הוטע האָט זיך מאַטקע אויסגעגלייט פאר זיין לעבען. זיינע ארימס זענען שטאַרק געוואָרען. ברייט און זענען געוואָהנט געווען אומצוגעהן מיט פייער... זיין פנים מענליך, אַבגעברענט און רויח, און זיין קערפער האָט שוין אלעס איר בערגערטראָגען — בויגזאם און שטאַרק. זיין אטעם איז געוואוינט געווען צו אטעמען פייער. עס איז געווען ווי די נאַטור וואַלט גע'זאָרט דערפאר, אז מאַטקע זאָל זיין צוגעפאַסט צו זיין לעבען — האָט זי איהם אריינגעשיקט אין דעם גהנים, אז ער זאָל אויסגעגלייט און אויסגעקאוועט ווערען — דייף פאר זיין לעבען.

נור באַלד האָט זיך געמאַכט איהם א געלעגענהייט צו פערלאַזען די הוטע.

נאָך האַבען זיך די אידען און די גוים פון דער פאַבריק געגרייט אויף מלחמה איבער מאַטקע'ן, ווען מאַטקע האָט זיי פלוצים אלע-מען פערלאַזט. עס איז אזוי געשעהן. אַמאָל, אין אַ פאַרנאַכט, ווען די גוים זיינען מיעד פון דער פאַבריק אהיים געקומען, האָט זיך פלר צים איבער'ן וועג, וואָס פיהרט דורך דאָס ארכייטער-געסעל, געוויזען א הויכע לאַנגע בויך מיט פענסטערלעך און א קוימען ווי א גרויסע שטוב, איינגעשפאַנט צו צוויי חיות, וואָס דאָס זיינען ניט געווען ניט

קיין פערד און ניט קיין עולען. הינטער'ן בויד זיינען נאָכגעגאָנגען און עוועלע, אַ הונד און אַ ציעג אָנגעבונדען צו דער בויד. פון די פענסטער האָט ארויסגעקוקט אַ מיידעל און אַ הויכער יונג מיט אַ באַטיק אין דער האַנד איז נאָכגעגאָנגען נאָך דער בויד. ערגעץ-וואו פון אינוועניג האָט מען געהערט בעמבעלעך און אַ פויגעל פיסטשען. אז די קינדער פון געסעל האָבען דערזעהן די בויד פון די קאָמעדיאַנטען. מיט דעם עוועלע און דער ציעג, האָבען זיי געמאַכט אזעלכע געוואַלדען פון פרייד, אַז זיי האָבען דאָס געסעל פּערהילכט, און זיינען נאָכגעלאָך פּען נאָך דער בויד. מאַטקע האָט זיך אויך שטאַרק דערפרעהט מיט די קאָמעדיאַנטען און דעם פייגעל וואָס איז געזעסען אין שטייג. ער איז נאָכגעלאָפּען נאָך דער בויד. ער האָט געהערט הינטער זיך זיין נאָך מען רופּען (צי האָט זיך איהם נור געדאַכט אַזוי), ער האָט זיך אומגע-קוקט און דערזעהן דאָס קינד. די קאַליקע איז איינע אַליין איבערגע-בליבען זיצען אויף איהר אָרט אין מיטען געסעל און אַלע זיינען אַנטלאָך פּען פון איהר. ניט קלערענדיג קיין סך האָט ער געכאַפּט די קאַליקע אויף די פלייצעס און נאָכגעלאָפּען נאָך דער בויד, אַ שטיק וועג אין וואַלד אַרײַן. די איבריגע קינדער זיינען שוין אָבגעשטאַנען, צוריקגע-נאַנגען, איהם גערופּען :

— מאַטקע, מאַטקע, קעהר זיך אום, עס ווערט פינסטער.

מאַטקע האָט אָבער ניט געקלערט פון צוריקקעהרען זיך. ער איז נאָכגעגאָנגען נאָך דער בויד, אויף זיינע פלייצעס די קאַליקע, וועלכע האָט איהם מיט די הענטלעך אַרומגענומען דעם האַלז. ער האָט גע-וואוסט ביי זיך, אַז צוריקגעהן אין דער פאַכריק פייער בלאָזען, וועט ער שוין ניט. ער האָט געוואוסט, אַז ער וועט נאָכגען נאָך דער „בויד“ מיט די עולען און די פּאָפּונאַיען, און וואו זיי וועלען בלייבען נעכטיגען וועט ער אויך בלייבען און וואו זיי וועלען געהן, וועט ער אויך געהן. נור וואָס טהוט ער מיט דער קאַליקע וואָס ער האָט אויף די פליי-צעס? צוריקגעהן אין דאָרף, זי צוריקטראָגען, וועט ער ניט. ער וועט פּערליערען די קאַטאַרינשטיקעס. ער האָט אַראָבגענומען די זאַליקע פון זיינע פלייצעס און געוואָרפּען אויף דר'ערד, און איז אַנטלאָפּען. נור אַ פאַר מאָל איז ער צוריקגעגאַנגען. דאָס מיידעל איז געזעסען, די דינע צובראַכענע פיסלעך אונטער זיך, און געקוקט אויף איהם. נור איהרע אויגען זיינען יעצט גרעסער געוואָרען, גלאַנצענדיגער און שרע-

קעדיג. און וואָס גרעסער עס זיינען די אויגען ביי דער מיידעל געוואָר
 רען, אַלץ בייזער איז ער געוואָרען אויף איהר. ער האָט זי אייניגע מאָל
 גוט אָנגעבויערט און איז אַנטלאָפּען. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז
 זי רופט זיין נאָמען. ער האָט זי אָנגענומען מיט ביידע פינגער פאַר
 איהר דינעם האַלז, נור זי האָט גאָר ניט געוואָגט, געקוקט אויף איהם
 און געשמייכעלט, האָט ער איהר אָבגעלאָזט. דערנאָך האָט ער געוואָלט
 דעם וואָלד אונטערצינדען אינאיינעם מיט דער קאַליקע, האָט ער ניט
 געהאַט קיין פייער. און דאָ איז שוין די בויד געווען אַוועקגעפּאַהרען.
 האָט ער אָנגעהויבען צו פאַטשען די קאַליקע, און געשריען צו איהר:
 „שריי, וויין, שריי!“ און איז אַנטלאָפּען. געלאָפּען נאָכ'ן גערויש פון
 די רעדער, וואָס פיהרען די קאַטאַרינשטיקעס.

נור די קאַליקע האָט ניט געשריען און ניט געוויינט. די נאַכט איז
 וואָס אַמאָל שוואַרצער געוואָרען, און מאַטקע'ן האָט זיך געדאַכט, אַז
 פון דער נאַכט קוקען אַרויס די צוויי גרויסע אויגען פון דער קאַליקע
 און קוקען איהם נאָך פון הינטען.

ער האָט געפיהלט די אויגען אויף זיין רוקען...

3

קאטארינשטשיקעס.

די בויד איז געפאָהרען און מאַטקע איז ווי אַ הונד נאָכגעלאָפּען
 ניט וויסענדיג וואוהין עס פערפיהרט איהם. דער יונג מיט'ן רינגעלע
 אין אויער, וואָס איז נאָכגעגאָנגען נאָכ'ן וואָגען האָט שוין מאַטקע'ן
 געהאַט בעמערקט און געפרעגט איהם וואָס ער וויל. מאַטקע האָט ניט
 געענטפערט. ער איז געשטאַנען ווען מען האָט זיך אָבגעשטעלט און
 געלאָפּען ווען מען איז געפאָהרען. שפּעט אין אבענר האָבען זיך די
 קאטארינשטשיקעס אָבגעשטעלט אויף אַ פעלד נעבען אַ וועלדעל, ניט
 ווייט פון אַ דאָרף. דער הויכער יונג האָט אויסגעשפּאַנט די בהמות,
 וואָס האָבען געשלעפּט די בויד, און זיי אָנגעבונדען ביי די רעדער
 זיי פּאַשען. ער האָט זיך גענומען צוזאַמענקלייבען העלצער און צווייגען
 פון וואַלד און אָנגעלעגט אַ פייער. צום פייער האָט זיך פּלוצים מאַטקע
 אונטערגע'גנב'עט מיט אַ פּולען אָרים טרוקענע צווייגען, וואָס ער האָט
 אויך פון דעם וואַלד צוזאַמענגעקליבען און האָט געהאַלפּען דאָס פייער
 אויפבלאָזען. דער יונג האָט איהם אָבגעשטעלט :

— ווער ביזטו ?

— איך ווייס ניט.

— וואָס הייסט ?

— איך האָב ניט קיין טאַטע, איך האָב ניט קיין מאַמע.

— פון וואָגען קומסטו ?

— איך בין נאָך דער בויד נאָכגעלאָפּען.

— וואו ביזטו געווען ?

— איך בין געווען אין דער „הוטע“, ביי די גוים — האָבען זיי
 מיך געוואַלט שמד'ן, געשלאַגען, אַז איך זאָל דעם טרפה'נעם צלם קר
 שען, האָב איך ניט געוואַלט, בין איך אַנטלאָפּען פון זיי. בין איך גע-

נאנגען אויפ'ן וועג, האָב איך איך געזעהן — בין איך נאָך איך נאָכ
געלאָפּען.

— וואָס ווילסטו דאָ טהאָן ?

— נעהמט'ס מיך מיט, איך וועל העלפּען די פּערד טרייבען, איך
קען, איך וועל אלעס טהאָן, וואָס איהר וועט נור הייסען — איך קען.
נעהמט'ס מיך מיט.

מאָטקע האָט דאָס געזאָגט אין אזא טאָן, מיט אזא בעטענדיגע
שטימע, אז דער יונג האָט אויפגעהויבען פון פייער אַ ברענענדיגע
צווייג און בעלויכטען מאָטקע'ן. ער האָט געוואָלט זיין פנים זעהן.

— העי, אַלטער תּרח קום נור אַרויס, גיב נור אַ קוק.

פון די פּענסטערלעך פון דער בויד, וועלכע זיינען שוין געווען
בעלויכטען מיט אַ שוואַך ליכט וואָס קומט פון אַ נאָפּט־לעמפלע, האָר
בען מיט אַמאָל אייניגע געזיכטער אַרויסגעקוקט.

— וואָס איז געשעהן ?

— עפּעס אַ קליינער „יאַט“ איז אונטערגעקומען. בעט זיך מ'זאָל
איהם מיטנעהמען.

— פּפּויל זאָלסטו מיר ווערען. די נכּפּה (די נשמה) איז מיר
אַרויס, געמיינט, אַז מען וויל די גדולים (די פּערד) אַוועק'לקח'נען.
אַדער דער אַרון (דער סטראַזשניק) איז געקומען. יאָג איהם אַוועק. מיר
וועלען באַלד האָבען אַ דאָרף גוים, אוראי אַ שגץ פון דאָרף, — האָט
אַ שטימע פון אַ פנים אַרויסגערעדט.

— ניין. עס איז אַ לינקער „יאַט“. (א ננב'שער חברה־מאַן).

— וואָס וויל ער ? פיהר איהם אַריין, לאָמיד זעהן.

דער יונג האָט אָנגענומען מאָטקע'ן און איהם אַריינגעבראַכט דורך
אַ קליינע הינטערשטע טהיר אין די בויד אַריין.

אַז מאָטקע איז אין בויד אַריין האָט ער קיין וואָרט ניט געקענט
אַרויסריידען. ער איז פּערכאַפּט געוואָרען פון דעם וואָס ער האָט גע-
זעהן.

די בויד איז געווען אַ לאַנגע, שמאָלע שטוב, מיט קליינע אַבטהיי-
לונגען, וועלכע זיינען געווען פּערהאַנגען מיט פּאַרהאַנגלעך. אַ צוויי
קליינע נאָפּט־לעמפלעך האָבען זיך געברענט אין די ווינקלעך און ראָס
ליכט, וועלכעס איז געפּאַלען אויף די רויטע פּאַרהאַנגלעך, וואָס זיינען
געהאַנגען פּאַר די בעטען האָט די שטוב געגעבען אַ וואַרימעס היימי-

שעם אויסזעהן. אין מיטען בויד איז געהאנגען א גרויסע שטייג. אין איהר איז געזעסען אויף א שטעקעלע א רויטער פאפונאי, וועלכער האָט געהאלטען אין איין אַרויסקוויטשען א מענשליך וואָרט: „אַלטער תרח“, דער נאָמען פון דעם עלטסטען קאטארינשטישק, דעם בעל־הבית פון בויד. דער „אַלטער תרח“ איז געלעגען מיט די גרויסע שטיוועל אויסגע־צויגען אויף א פאק מאטראצען, בעט־געוואנד און ציגיינערשע קאָל־דרעס. ער האָט אויך געהאַט, ווי דער יונג, א רינגעלע אין אויער, נור א גאָלדענע און א גרעסערס. ער האָט געהאַט א גרויסען קאָפּ בעוואַק־סען מיט גראָהע האָר, וועלכע האָבען זיך געקרוינעלט ווי לאָקען, און אַרום דעם קאָפּ איז געגאַנגען א געגאַלטער פאַס, וואָס האָט ווי א ראָר אויסגעגליכען און אַרומגענומען דעם קאַרק, די פּאות מיט דעם שטערען. א פּאַר שטאַרקע גראָהע ברעמען, וואָס האָט זיך געדאַכט, אַז זיי זיינען אָבגעפּאָדערט, האָבען איהם פּערדעקט די אויגען, נור די נאָז, וואָס איז געווען פּלאַטשיג, ברייט, בעוואַקסען מיט איינצעלנע שפּייציגע האָר, האָט הויך געבלאָזען, געשנאַרכט וואַכעדיגער הייט אין צופּלאַשעט ווי א ווינד די גרויסע דיקע וואַנצעס, וואָס האָבען געהאַנגען אויף די פעטע ליפּען. מיט דער האַנד, אין וועלכער ער האָט געהאַלטען א קליינע, פּערסמאַלעטע און האַל־ב־אויפּגעגעסענע לולקע, האָט ער געגעבען א מאַך און א וואונק געטהאָן מיט די אויגען, אַז מען זאָל איהם צופּיה־רען מאַטקע'ן.

דער הויכער יונג מיט'ן באַטעק אין דער האַנד האָט אָנגענומען מאַטקע'ן ביים רוקען און אַוועקגעשטעלט פאַר'ן „אַלטען תרח“. דער „אַלטער תרח“ האָט זיך אָבער ניט געריהרט פון אָרט, אָנגע־קוקט איהם, און געגעבען א ברום:

— העי, מכשפה, גיב נור אהער די לאָמפּ.

פון א ווינקעל האָט זיך ווער אפּירגערקט און צוגעטראָגען א לאָמפּ. מאַטקע האָט נור בעמערקט שוואַרצע לאַנגע ווייבערשע האָר, וועלכע האָבען זיך שוין געגראָהט, און א רויט אָבגעברענט ווייבערשע לייב, וואָס האָט אַרויסגעקוקט פון א צוריסענעם רויטען קאפּטען. דער „אַלטער תרח“ האָט גענומען דעם לאָמפּ, בעלייכטען מאַט־קע'ן, אָנגעקוקט איהם און געפּרעגט:

— ווער ביזטו?

מאַטקע האָט ניט געענטפּערט. ער איז פּערכאַפט געוואָרען פון

דעם סוויטשערען פון די קאנאריק־פויגעלעך, וואָס האָט זיך געהערט פון די ווינקעלעך, פון דעם קוויטשען פון דעם פּאָפּוגאַי. ער איז געווען ווי אין אַן אַנדער וועלט, און איהם איז דאָ אזוי געפעלען געוואָרען, אַז ער איז גרייט געווען דאָס לעבען אוועקצוגעבען, אַבי נור צו פּערבלייבען מיט זיי.

— ווער ביזטו? — פּרעגט נאָך אַמאָל איבער דער „אַלטער תּרח“ מיט אַ שטאַרקער באַם שטימע.

— איך בין אַ יתום, איך האָב קיין טאַטען ניט, איך האָב קיין מאַמע ניט — זאָגט וויעדער מאַטקע זיין בעקאַנטען שפרוך מיט אַ טאָן, אין וועלכען עס הערט זיך אַ וויינען, אַי אַן עקשנות.

— שוין געהערט. זאָנסט ליגען. אַ „כתב“ האָסטו? ווייו נור אַהער!

מאַטקע קוקט איהם אָן.

— האָסט אַ פּאַס, ווייו נור דעם פּאַס — גיט איהם דער הויכער יונג צו פּערשטעהן וואָס דער אַלטער מיינט.

— איך האָב ניט קיין פּאַס. די גוים האָבען איהם כּיי מיר צו־גענומען.

— וועלכע גוים?

— וואָס האָבען מיר געכאַפט און מיך געוואָלט שמד'ן און איך האָב ניט געוואָלט, ווייל איך בין אַ איר. בין איך אַנטלאָפּען פון זיי.

— וועמען דערצעהלסטו די מעשיות, ביזט אַ גנב, ביזט אַנטלאָפּען פון אַסטראַג, פּאָליציי זוכט דיך. נעהם איהם, מיר וועלען איהם איבערנעבען צו דער פּאָליציי.

מאַטקע איז האַלב דערשראָקען געוואָרען, נור ער האָט געשמייִ

כעלט. ער האָט געוואוסט, אַז איידער זיי קוקען זיך אום קען ער אַנטלויִ

פּען פון זיי און דערפאַר האָט ער ניט מורא געהאַט. נור פּלוצים האָט

ער עפּעס דערזעהן, וואָס האָט איהם וויעדער דעם אַטהעם פּערכאַפט.

פון אונטער אַ פּאַרהענגעל איז אַרויס אַ מיידעל. זי איז געווען אַנגע־

טהאַן אין אַ רויטען טריקאַט, וואָס איז געווען אויסגעגאַסען אויף איהרע

יונגע שמאַלע פּיס, אַז עס האָט זיך געדאַכט, אַז דער רויטער טריקאַט

איז אַ צווייטע הויט פון איהר לייב. אויף די נאַקעטע הענד און ברוסטען

אַרויפגעוואָרפען אַ בלאָהליך טולען קאַפּטענדעל. די האָר איהרע זיינען

געווען שוואַרץ, לאַנג און צופּלאַשעט איבער'ן גאַנצען רוקען און פּנים.

זי האָט מיט איין האַנד אַוועקגעשאַרט די האָר פון פנים און מאַטקע האָט דערזעהן אַ פּאָר שוואַרצע, יונגע, ברענענדיגע אויגען, אַ פּאָר רויטע אַבגעפאַרבעטע ליפּעלעך און בעקעלעך, און אַ פּאָר גרויסע גאַלדענע רינג-גען האָבען זיך געבאַמבעלט אויף איהרע אויערען. אין דער האַנד האָט זי געהאַלטען אַ שפיגעלע, אין איהרע האָר האָט געשטעקט אַ קאַס, און אויף איהר אַקסעל איז געשטאַנען אַ בלאַער פּויגעל מיט אַ לאַנגען אַבגעגאַלדעטען שנאַבעל, וועלכער האָט עפעס געמראַטשעט. מאַטקע איז אזוי געווען פּערכאַפט פון דעם בילד, אַז ער האָט שוין פּערגעסען וואָס דער „אַלטער תּרח“ האָט איהם געסטראַשעט און וואָס דער „הוי-כער יונג“ האָלט איהם פּעסט ביים רוקען. ער האָט געקוקט אויף דער מיידעל, אַ שמייכעל פון הנאה האָט פּערגאַסען זיין פנים און ער איז גרייט געווען אַוועקצולעגען זיך אַ טויטער צו איהרע פּיס.

— נו, זאָג בעסער מיט גוטען ווער דו ביזט, וועל איך דיר אָפּ-לאָזען. ביזט אַ גנב, הע? אַנטלאָפּען פון אַסטראָג, וואָס? אַז ניט וועל איך דיר איבערגעבען צו דער פּאַליציי — זאָגט דער אַלטער נאָך אַמאָל.

— ווער איז דאָס? — פּרעגט די מיידעל מיט אַ קלינגענדרע שטימע.

— אַ גנב, געקומען אונז די „חיות“ אויסשפּאַנען — זאָגט דער אַלטער.

— איך בין ניט קיין גנב, איך בין ניט אַנטלאָפּען, און פּאַר'ן סטראַזשניק האָב איך ניט קיין מורא, און פּאַר אייך אויך ניט. איך האָב פּאַר קיינעם ניט קיין מורא — שרייט אויס מאַטקע מיט זיכער-קייט. ער איז רויט געוואָרען און איז צום ערשטען מאָל אין זיין לעבען פּערשעהמט געוואָרען פּאַר'ן מיידעל מיט'ן בלאַהען פּויגעל.

— וואָס, דו האָסט ניט קיין מורא! און אַז מען וועט דיר שלאַ-גען? — זאָגט דער אַלטער מיט אַ געלעכטער.

— וועל איך צוריקשלאָגען, איך קען.

— וועסט צוריקשלאָגען, הע? — גיט איהם דער הויכער יונג, וואָס שטעהט הינטער איהם, אַ קלאַפּ מיט'ן באַטעק איבער'ן קאַפּ.

מאַטקע האָט זיך אויסגעדריעהט, געמאַכט אַ פּויסט און געוואָלט זיך וואַרפען אויפ'ן יונג. נור אין יונג'ס פנים און מינע האָט ער דער-קענט, אַז מיט דעם קלאַפּ וואָס ער האָט איהם געגעבען איבער'ן קאַפּ,

האָבען זיי איהם אריינגענומען אין זייער חברותא. מאַטקע איז זיי געפעלען.

— אז די האַנד זאָל דיר אַבראַרען — שפּרינגט צו די אידענע, וואָס דער „אַלטער תּרַח“ האָט זי פּרייהער גערופּען „מכּשפּה“ און גיט אַ זעץ מיט איהר האַנד דעם גרויסען יונג — קומט צוגעהן צו זיי א יתום, האָט גיט קיין טאַטע, גיט קיין מאַמע, שלאָגען זיי איהם; אז אויסגעריסען זאָלט איהר ווערען. הער זיי גיט, די אַלטע תּרַח'ס, זיי קענען דען ארבייטען, די גראַבע בייכער, פּרעסען קענען זיי. איד נעהם דיר צו, איד וועל דיר האַלטען. הער זיי גיט, בלייב מיט אונז.

— שאַרט גיט, אַלטע מכּשפּה, שאַרט גיט. אז ער וויל ווערען א קאַטאַרינשטיק, מוז ער קענען אויסהאלטען א קלאַפּ.

— קום נור אהער, קליינער „יאַט“ — רופּט איהם דער „אַלטער תּרַח“ — ווי רופּט מען דיר?

— מאַטקע.

— ביי אונז וועסטו הייסען קליינער „שמד'ניק“. ווילסטו?

— איד וויל.

— ווילסטו זיין א קאַטאַרינשטיק?

— יא.

— ציה מיר אַראַפּ די שטיוועל.

מאַטקע האָט זיך גענומען די שטיוועל אַראַפּציהען. עס האָט לאַנג געדויערט ביז מאַטקע, מיט'ן גאַנצען כּח וואָס ער האָט געהאַט, און וואָס ער האָט געוואָלט זיך ווייזען פאַר דער מיידעל, וועלכע איז נאָר געשטאַנען און איהם בעטראַכט, האָט אַראַפּגעצויגען די שטיוועל פון „אַלטען תּרַח'ס“ פּיס אַראַפּ, — אזוי שווער איז געווען די לאַנגע כאַליוועס אַראַפּצויהען פון די פּיעלע אַניצעס, אין וועלכע דער אַל-טער האָט זיך זיינע פּיס אַיינגעוויקעלט. מאַטקע האָט געוויזען וואָס ער קען. ער האָט פּלינקער די שטיוועל אַראַפּגעצויגען ווי דער גרויסער יונג

טהוט דאָס יעדען אבענד. דער „אַלטער תּרַח“ האָט געוואונקען צו דער
 מיידעל, אויף מאַסקע'ן געוויזען אַז ער האָט כּח, און געפרעגט די מיידעל
 דעל מיט אַ וואונק:

— נו, ווי געפעלט דיר דער נייער אורח?

— ער געפעלט מיר בעסער פאַר אייך ביידען, אַלטע היהנער
 פרעסערס — האָט די מיידעל אָנגעענטפערט און איז פּערשוואונדען
 הינטער דעם פאַרהענגעל...

4.

מאטקע זערט א קונצעמאכער.

צומאָרגענס אין דער פריה, בעגינען, האָט מען זיך געריכט וויי-טער אין וועג אַרײַן. מאַטקע, וואָס האָט מיט די פּערד אין דרויסען גע-נעכטיגט, האָט געקוקט אויף דעם „אַלטען תּרח“, און אַ בקשה און אַ פּחד איז געלעגען אין זײַן בליק, ווי בײַ אַ הונד — אַז זײ זאָלען איהם מיטנעהמען. דער „אַלטער תּרח“, אָנגעטהאָן אין „פּאַלנע פּאַרם“ מיט'ן גראָבען געפּלאַכטענעם באַטעק אין האַנד, מיט דער פּײַפקע אין מויל און מיט דעם קאַטאַרינאַרסקען היטעל, וואָס האָט אַ גלאַנצענדיגען דאַ-שעק, פּערוואָרפען אויף זײַן גרשיבע, האָט געגעבען אַ מאַך מיט'ן באַ-טעק אויף מאַטקע'ן און געגעבען אַ געשרײַ:

— העי, ממזר, נעהם צונױף דעם הײ וואָס די „חיות“ האָבען אָנגעוואָרפען און לֶעג אַרויף אויף דער בויד.

מאָטקע האָט נור אויף דעם געוואַרט, אַז מען זאָל איהם הייסען עפעס טהאָן. פּלינק און מיט חשק האָט ער צוזאַמענגעגראָביעט דעם הײ, אַרויפגעלעגט אויף דער פּוהר. דער „הויכער“ יונג, וואָס דער „אַל-טער תּרח“ האָט איהם גערופּען „קאַנאַריק“ (און מיר וועלען איהם אויך אַזױ רופּען), האָט זיך גענומען די פּערד צו שפּאַנען.

וויעדער האָט מאַטקע געקוקט מיט זשעדנע און פּרענעדנע אוי-גען, אויב ער קען דאָ ניט מיטהעלפּען.

— העי, ממזר, ציה איין דעם רױטען „קלֶזחומר“ אין שפּאַן; וואָס שטעהסט מיט פּערלעגטע הענד! — און אַ פּלעם פּון באַטעק האָט געגעבען אַ בריה איבער זײַנע פּלײַצעס.

נאָך קײנמאָל איז מאַטקע ניט געווען אַזױ גליקליך פּון אַ קלאַפּ ווי דאָס מאַך, וואָרים דער קלאַפּ איז געקומען פּון „אַלטען תּרח“ אַלײן. ער האָט איהם די האַנד געוואָלט קושען דערפּאַר, און פּלינק זיך גע-כאַפט צום „רױטען קלֶזחומר“.

באלד זיינען געווען די „חיות“ געשפאנט. פון דער בויד האט זיך אויפגעפענט א לערענדעל און עס האט זיך געוויזען דאס מיידעל אין רויטען טולענעם קאפטענדעל, וואס ער האט נעכטען געזעהן אין דער בויד.

זי האט זיך נעקעמט די האר און געזונגען א ליעד אויף רוסיש.

טויזענד האב איד געליעבט,
טויזענד האב איד אויפגעהערט,
נאר אז איינעם
קען איד ניט פערגעסען.

מאטקע איז אזוי פערכאפט געווען פון ליעד, אז ער האט ניט גע-
וואוסט וואו די אויגען אהינצוטהאן, און האט נאך ניט געגלויבט אז
מען נעהמט איהם מיט. זיין בעשיצערין, די דיקע אלטע פרוי, די
„מכשפה“, וואס האט איהם נעכטען צוגענומען אויף איהר „גוט זאגען“,
האט זיך ניט געוויזען אין פענסטער'ל, מען האט זי אבער אנגעזעהן,
אז זי געפינט זיך אין דער „בויד“, אז דעם רויך וואס איז ארויסגע-
גאנגען פון קוימען...

און טאקע האט זיך באלד געוויזען איהר פנים פון א פענסטער'ל.
זי האט געהאט פערבונדען דאס פנים מיט א טוך און די שווארצע
קורלעס איהרע זיינען ניט געווען פערקעמט, האט זי טאקע אויסגע-
זעהן ווי א מכשפה. זי האט געגעבען א מאד מיט די ארויפגעשארטע
ארבעל צום „אלטען תרח“ און א הנ'דעל האט זיך צוגאסען אויף איהר
פעט, אלט, פליישיג געזיכט.

— וואס, דו פאהרסט אוועק „מיט'ן טרוקענעם“, „אלטער תרח“;
וואס וועל איד צושטעלען אויף מיטאג?
— האסט דאך עפעס צוגענומען א נייעם „מאכער“, לאמיר זעהן
וואס ער קען — ווייזט ער מיט'ן באטעק אויף מאטקע'ן.
— העי, „אורח“, אנו לאמיר זעהן וואס דו וועסט ברענגען אויף
„פריהשטיק“ פון דארה! — ווינקט צו איהם „קאנאריק“ מיט זיינע
רויטע אויגען און מיט די רויטע האר, וואס האבען זיך איהם געקלעבט
אויפ'ן „זומער-בעשפערענקעלמען“ שטערן פון פערשוויצטקייט.
— אויף מיטאג אויך און אויף נאכט-עסען אויך — ווינקט איהם

צו דער „אלטער תרח“. געה, לאָז דיק דורך הינטער די הייזלעך פון דאָרף. מיר וועלען וואַרטען אויף דיר אויף יענער זייט ביים וועלדעל. מיט חשק האָט מאַטקע זיך געלאָזט אין דאָרף אַרײַן נאָך „פריה־שטיק“, „מיטאָג“ און „נאַכט־עסען“. ער האָט מורא געהאַט, אַז די בויד זאָל איהם ניט איבערלאָזען און אַליין אַוועקפּאַהרען אָהן איהם. אפשר איז עס אַ שפּיצעל וואָס מען טהוט איהם אָב, פּטור צו ווערען פון איהם. ער האָט געוואָרפען אַ בעטענדיגען בליק צו דער „מכשפה“ מיט'ן פּערבונדענעם פנים, אַז זי זאָל אַ מליץ יושר זיין און וואַרטען אויף איהם. צום פּענסטער'ל, וואו דאָס מיידעל איז געזעסען, האָט ער מורא געהאַט צו קוקען, און געלאָזט זיך אויף גאָט'ס חסד אין דאָרף אַרײַן.

ווי עס זאָל ניט זיין, ער האָט זיך געוואָלט אויספיינען פאַר דער חברה, ווײַזען וואָס מאַטקע קען. ווי אַ קאַץ איז ער געקראַכען הינטער די הייזלעך פון דערפעל. און דענסטמאָל, ווען די פּויערטעס מיט די קינדער זיינען אַרויס פון געסעל פון דערפעל בעוואונדערען די קאַטאַ־רינשטשיקעס מיט די פייגעל, וואָס זיינען פאַרבייגעפּאַהרען דעם דער־פעל מיט אַ געקלומפּעריי, האָט זיך מאַטקע אַרײַנגעלאָזט אין די הויפּען פון די פּויערים. אין אַ זאַק אַרײַן האָט ער אַרײַנד געוואָרפען היהנער, קאַטשקעס, זיי צוגעדושעט, אַז זיי זאָלען ניט שרייען, נור געזוכט האָט ער יונגע געזלעך, דערטאַפּט, אָנגעכאַפּט ביים העלזעל, און אַרײַן אין זאַק אַרײַן. באַלד איז דער זאַק פול געוואָרען מיט עופות, שווער געווען צו טראָגען, און ער איז געקראַכען אין זומד פען, איבער פּלויטען און צווישען בעוואַקסענע קוסטען, אז מען זאָל איהם ניט זעהן. די בויד האָט טאַקע געווארט אויף איהם אויפ'ן וועג, ביים וועלדעל. ער האָט זי דערזעהן, צוגעלאָפּען מיט פרייד און אַרויס־געשיט פון זאַק די עופות.

די אַלטע „מכשפה“ האָט געטאַנצט פאַר פרייד און געמאַכט מיט שפּאַט צו „קאַנאַריק'ען“ :

— נו, דו וואָלסט עס אויך געקענט, האַ? פּרעסער זיינט איהר, „אַרבייטען“ קענט איהר? גראַבע בייכער.

דער „אַלטער תרח“ האָט גאָר ניט געזאָגט, דער יונג זאָל ניט גרויס ווערען ביי זיך, נור עפעס טיעף אַרײַנגעקלערט אין זיינע דיקע וואַנט צעם אַרײַן, זעהט אויס, געהאַט אַ פּלאַן עפעס וועגען יונג. „קאַנאַריק“

האָט מאַטקען געגעבען א וואונק, אז ער זאָל זיך ארויפכאַפּען אויף דער בויד און מען איז ווייטער געפּאָהרען.
די „בויד“ איז געפּאָהרען איבער'ן וועג. די גלעקלעך האָבען גע-
קלונגען, און פון יעדען דאָרף איז מען ארויסגעלאָפּען פון די
הייזלעך, אויף זייער „בייז וואונדער“. מאַטקע האָט זיך געפּיהלט גליק-
ליך. ער איז מיט די קאַטאַרינישטיקעס. איבער'ן גאַנצען וועג האָט
ער געהערט דאָס מיידעל זינגען :

טויזענד האָב איך געליעבט,
טויזענד האָב איך אויפּגעהערט,
נאָר אָן איינעם

קען איך ניט פּערגעסען.

ער האָט זיך פּאַרגעשטעלט „דעם איינעם“, ווער קען דאָס זיין
דער איינער, וואָס זי קען ניט פּערגעסען? ניט אַנדערש, נור אַן אָפּי-
ציער פון דער קאָואַלעריע, וואָס האָט אַ פּערד און טראַנט שטיוועל
מיט שפּאַרנס — דאָס מוז זיין „דער איינער“ וואָס זי קען ניט פּער-
געסען. און מאַטקע האָט איהם מקנא געווען. און ער האָט איהם גע-
זעהן איצט, ווי ער זיצט ערגעץ-וואו אין אַ שענק און טרינקט ביער און
שפּיעלט אין קאָרטען און ווייסט נאָר ניט אַז זי, זיין געליעבטע, זיצט
איצט אין פּענסטער'ל און זינגט צו איהם אַ טרויעריג ליעד.

דער אַלטער קאַטאַרינישטיק איז וויעדער געלעגען אויסגעצויגען
אויף די ציגיינערשע קאָלדרעס, געגעסן די לולקע און איינגעהערט זיך
צום געזאַנג. און די „מכשפה“ איז געשטאַנען ביי דער קיך און האָט
געקאָכט די היהנער און געזלעך, וואָס מאַטקע האָט פון דאָרף צוגע-
גנב'עט, דער רויטער „קאַנאַריק“ איז איינגעשלאָפּען און מאַטקע האָט
גענומען די לייצעס און האָט געפּיהרט די בויד.

נאָך מיטאָג האָבען זיי זיך וויעדער אָבגעשטעלט הינטער אַ דאָרף
ביי אַ וואַסער'ל, אויסגעשפּאַנט די „היות“ און זיי געגעבען פּאַשע, און
אַליין אויך גענומען עסען. מאַטקע'ן האָט מען נאָך ניט אַריינגעבעמען
אין „בויד“ אַרײַן, נור די אַלטע האָט איהם אַרויסדערלאָנגט אויף אַ
שטיק ברויט אַ שטיק היהנערעל, און ער האָט געגעסען מיט אַפּעטיט.
נאָכ'ן עסען האָט מען מאַטקע'ן געגעבען די ערשטע „פּראָבע“
אויסלערנען „אַרבייטען“. קודם כל האָט איהם דער אַלטער גענומען און
געהייסען איהם זיך אַוועקשטעלען אויפ'ן קאַפּ. ער האָט זיך אַוועקגע-

שמעלט אויפ'ן קאפ. ער האט עם אָבער לאַנג ניט געקענט אויסהאַל-
טען, דאָס בלוט איז איהם געקומען אין פנים אריין און די פיס זיינען
שוואַך געוואָרען, ער האָט די פיס אַראָבגעלאָזט. אָבער פון ביידע זייטען
זיינען געשטאַנען דער אַלמער קאַטאַרינשטיק מיט'ן רויטען „קאַנאַ-
ריק“ און געשלאָגען מיט די באַטעקעס מאַטקע'ן יעדעס מאָל,
ווען ער האָט פּרוּבירט די פיס אַראָבלאָזען. אָבער ניט דערפאַר האָט
ער אויסגעהאַלטען און געשמאַרקט זיך די פיס אין דער הויך צו האַל-
טען. מיט'ן קאַפּ אויף דר'ערד האָט ער בעמערקט ווי דאָס מיידעל
שטעהט אין פענסטער'ל און קוקט זיך צו ווי מען לַערנט איהם
אויפ'ן קאַפּ שטעהן, און לאַכט יעדעס מאָל ווען ער כאַפט אַ קלאַפּ
פון באַטעקע, ער האָט געוואָלט ווייזען, אַז ער קען אויך די „קונצען“,
און איז געשטאַנען אויפ'ן קאַפּ כאַטש דאָס פנים איז שוין פול געווען
מיט בלוט, און די אויגען האָבען איהם געשווינדעלט און דער רוקען
האָט געבראַכען. ער איז געשטאַנען נאָך אַ מינוט, נאָך אַ מינוט, און
אויסגעהאַלטען ביז דער אַלמער קאַטאַרינשטיק האָט געענויגט צעה-
לען הונדערט.

די צווייטע פּראָבע איז געווען, אַז מאַטקע זאָל עפעס מאַכען אַ
קונץ אויפ'ן פּערד — דער „רויטער קל-חומר“. וואָרים אַלעס וואָס איז
געווען ביי די קאַטאַרינשטיקעס האָט געמוזט קענען מאַכען קונצען
און פּערדיענען זיך זיין שטיקעל ברויט מיט „אַרבייטען“. אין די
„חיות“, וואָס זיינען געווען געשפּאַנט צו דער בויד האָבען ניט נור
בלויז געדאַרפט די בויד שלעפען, נור האָבען אויך געמוזט זיין „קונצען-
מאַכערס“ און ווייזען שטיק פאַר'ן עולם. דער „רויטער קל-חומר“ האָט,
למשל, געקענט ניסען ווי אַ מענש, להבריל, און אַז דער „אַלמער תּרח“
האָט איהם ביים עק אָנגענומען, האָט ער געקענט שאַקלען מיט די
אויערען, און דאָס איז זעהר געפעלען דעם עולם. יעצט האָט מען געד-
קלערט צו מאַכען עפעס אַ קונץ מיט מאַטקע'ן אויפ'ן פּערד. מאַטקע
זאָל אַריינרייטען אויף איהם, אָנגעהאָן ווי אַ ליץ, מיט'ן קאַפּ אויפ'ן
פּערד, און דאָס פּערד, פּערשמעלט, זאָל שאַקלען מיט די אויערען און
ניסען.

דער „רויטער קל חומר“ איז אַרויסגעקומען פון „יחוס“. דער
„אַלמער תּרח“ האָט געמאַכט אַ טויש אויף איהם מיט צוויי קליינע הינט-
לעך וואָס האָבען געקענט געהן אויף אַ דראַט פון אַ צירקמיסטער.

און אַמאָל איז דער "רויטער קל וחומר" געווען אויסגעפּוצט מיט אַ בענ-דעלע אין עק און מיט שלייפלעך אין די אויערען און מיט אַ גלעקעלע אויפ'ן האַלז און אויף איהם איז געקומען אַריינצורייטען אין צירקוס רי וועלט-בעריהמטע פּערד-טענצערין "סאָווינע", די שפּאַנערין. און געטראָגען האָט ער דענסטמאָל דעם שטאַלצען נאָמען "נערפּאָן". היינט, אויף דער עלטער, איז ער אַריינגעפאלען צום "אַלטען תּרח" און ער האָט איהם געקרוינט מיט'ן אידישען נאָמען "דער רויטער קל וחומר", ווייל ער האָט געהאַט צוויי רויטע פלעקען אויפ'ן בויך, וואָס דאָס האָט איהם אַמאָל אַזוי בעריהמט געמאַכט, און מען האָט איהם אויס-געלערענט די קונץ פון ניסען און שאַקלען מיט די אויערען.

שמעיה ער איצט אַן אַלטער, אַ פּערלעזומער, און לאָזט זיך אָן טהאַן דעם ווייבערישען רויטען צירקוס-קאַפּטען אויף די פּאָדערשטע צוויי פיס, און אַ יונגער שנעק שמעיהט אויף איהם מיט'ן קאַפּ אַרפּאָב, און ער מוז נעביך צומאַכען מיט די אויערען און צוניסען ..

נור דער עיקר פּראָבע מיט מאַטקע'ן איז געווען ראַנגלען זיך מיט "קאַנאַריקען" אויף "שפּאַנישע" פּאַסקעס. מאַטקע וועט לעגען "קאַ-נאַריקען", דאָס הייסט, "קאַנאַריק" וועט זיך לאָזען לעגען פון איהם, כדי עס זאָל שענהער אויסזעהן און מעהר אויפּזעהען מאַכען, אַז דער "קליינער" האָט געלעגט דעם "גרויסען". און מאַטקע איז געוואָרען דער וועלט-בעריהמטער שפּאַנישער "טשעמפּיאָן סעווערין סערווערוס", און ער וועט טראָגען אויף דער ברוסט "מעדאַלען", וואָס ער האָט גע-קראָגען פון "קאַנסטאַנטינאַפּאָל".

צו דעם צוועק האָט מען מאַטקע'ס גאַנצע לייב אויכגעשמירט מיט אַזאַ מין חזיר-שמאַלץ און איהם אַרומגעבונדען ביי ביידע זייטען הענד און פיס פּעסט מיט האַנדטיכער, כדי דאָס גראָבע פלייש פון די הענד און פיס זאָל ווערען אָנגעלאָפּען און עס זאָל אויסזעהן, אַז ער האָט שטאַרקע מוסקולען.

די האַנדטיכער האָבען געשניטען זיינע הענד און פיס, און ער האָט מיט פּערגעניגען איבערגעטראָגען די יסורים וואָס ער איז אויס-געשטאַנען ביים לערנען צו ווערען אַ קאַטאַרינשטישק, וואָרים אין פענ-סטער'ל פון דער בויך איז געזעסען דאָס מיידעל מיט גאָלדענע לאַקען און האָט זיך געהאַלטען אין איין קעמען די האָר און זינגען דאָס טריי-עריגזיסע ליעד:

טויזענד האָב אידן געליעבט.
טויזענד האָב אידן אויפגעהערט.
נאָר אַן איינעם

קען אידן ניט פּערגעסען.

און מאַטקע האָט געהאַלטען אין איין קלערען : ווער קען זיין און
וואו קען זיין „רער איינער“ אָן וועלכען זי קען ניט פּערגעסען ?

5.
**מאָטקע זוערט אַ זועלט בעריהמטער שפּאַנישער
 „טשאַמפּיאַן“.**

עס איז אַדורך געגאַנגען אַ שטיק צייט, מאָטקע האָט זיך געפונען ביי די קונצען מאַכערס, אויסגעשטאַנען אַלע מדורי גיהנום פון די בראַד־קונסט. דער „אַלטער תּרח“ האָט אזוי לאַנג געשלאָגען מיט'ן באַטעק ביז מאָטקע איז געוואָרען אַ גאַנצער קונצען־מאַכער און איז שוין אַרויסגעטראַטען מיט די „טרופּע“.

פון פּריהמאַרגענס אָן האָט זיך געקאַכט אין מאַרק ווי אין אַ קעסעל. פון אַלע דערפּער אַרום זיינען די פּויערים אָנגעקומען אויף זייערע וואַכעדיגע וועגען און אַבגעאַרבייטע פּערד, די שררות אויף זיי ערע קאַטשען און בולאַנען — זעהן דאָס גרויסע וואַונדער, ווי די דראַג־טעג־געהערין טאַנצט אויף אַ דראַט. מען זאָגט, אַז אפילו פון זיי נאָהענ־טע שטערטלעך זיינען זיך פּיעל צוזאַמענגעפּאַהרען אין זיער קרייז־שטאַרט ק. וואו די בעריהמטע קונצעמאַכערס האָבען זיך אַבגעשטעלט, — התּיכּלה פּאַר, גלאַט אזוי יונגע ווייבלעך און פּראַנטען, וואָס האָר בען ניט בעסערס צו טהאָן. אַ דראַט האָט מען געצויגען איבער'ן מאַרק פּונ'ם קיילערס'ס הויז אַרויס ביז צו דער קירכע. און פון ברעטער האָט מען אַ ביהנע אויפגעקלאַפּט, אויף וועלכער די בעריהמטע אַטלעטען „קאַנאַריק“ און דער יונגער שפּאַניער טשאַמפּיאַן „סערווערוס“ — וואָס דערמיט מיינט מען אונזער מאָטקע נגב — וועלען זיך ראַנגלען און קונצען מאַכען. נור דערווייל געהט מאָטקע אַרום פון פּריהמאַרגען אָן אין אַ פּאַר מאָדנע ווייסע הויזען, וואָס דערגרייכען ווי ביי אַ אי־דענע פון האַלז ביז צו די קניען. און אויפ'ן סאַמע מיטען „הינטען“ האָט ער אַ זייגער אויפגעמאַהלט. און די גאַנצע וועלט לאַכט דערפון יעדעס מאָל ווען ער דרעהט זיך אויס מיט'ן הינטען צום עולם און ווייזט ווי שפּעט עס איז... און ניט ער אַליין געהט אזוי אָנגעטהאָן. נור „קאַנאַריק“ אויך. קאַנאַריק האָט נאָך אָנגעמאַהלען זיין געזיכט מיט

שווארצע צייכענס פון סאזשע, און די רויטע האָר קלעפּען זיך איהם אויף די ברעמען, זעהט ער אויס ווי אַ טייוועל. נור דער „אַלטער תרח“ איז אָנגעטהאָן ווי אַן אמת'ער קונצענמאכער: אין אַ רוימען טריקאָט, מיט נאָקעטע הענד און פיס, און אַ ברייטען סאַמעטענעם באַנד אַרום בויך, אויף וועלכען עס גלימפּערען מעדאַלען און אָרדענס פון אַלע לענד דער און פעלקער, וואָס ער האָט אָבגעקויפט פון אַלטע אינוואַלידישע סאָלאַטען. אַ טהייל פון זיי זיינען אַזוי גרויס, אַז זיי זעהען אויס ווי בלעכענע שיסלען. אָט אין אַזאַ הלוך שטעהען די קאַטאַרינשטיקעס און קלאַפּען צונויף די ברעטער פון דער ביהנע, ציהען שטאַרק אָן די דראַטען איבער'ן מאַרק, און די גאַנצע וועלט שטעהט אַרום און בע-וואַנדערט זיי.

פיער נאָכמיטאָג, ווען די זון האָט זיך אַביסעל געזעצט, האָט זיך אָנגעהויבען דאָס שפּיעל. אָנגעהויבען האָט עס זיך דערמיט, וואָס דער „אַלטער תרח“, „קאַנאַריק“ און דער „שפּאַניער“ מיט באַטעקעס אין די הענד זיינען אַרומגעגאַנגען צווישען עולם, נעקלאַפט איבער די קעפּ פון געשעצטען פּובליקום און אַזוי אַרום געמאַכט אַ ראָד אַרום דער ביהנע, אַז אַלע זאָלען קענען זעהן וואָס עס טהוט זיך אויף איהר. שוין דער ערשטער נומער האָט אַרויסגערוּפּען גרויס בעגייסטערונג צווישען עולם. דאָס איז געווען אונזער בעקאַנטע „אַלטע מכשפה“, דעם אַלטען תרח'ס ווייב. יעצט איז זי גאָר ניט געווען צו דערקענען. אָנגעטהאָן אין אַ קורצען רויטען טריקאָט מיט אַ פעטען אויסגעבעטען „פּאַרנט“ און „הינטען“, דאָס פנים, הענד און פיס זיינען אַזוי דיק געווען „אַב-געפּויערט“ מיט אַזאַ מין ווייס מעהל, אַז עס האָט זיך געדאַכט, אַז די אידענע איז ערשט פון אַ ווינד-מיהל אַרויסגעקומען, וואָרים דאָס מעהל איז געווען דיק אָנגעשיט אויף איהר רויטען קאָרסעט. זי האָט געהאַלטען אין דער האַנד דעם בלויען פּאַפּונאַי, וועלכער האָט געהאַל-טען אין איין שרייען „אַלטער תרח“. אָט דער בלויער פּאַפּונאַי איז יעצט געווען אין די הענד פון דער דיקער אידענע, און ער האָט אויף רוסיש אַרויסגעקוויטשעט די ווערטער: „יאַ טעביאַ לובליו“, פאַר וועל-כען די „אַלטע תרח'טע“ האָט איהם געקושט אין זיין אָבגעגאַלדעטען שנאָבעל. דערנאָך האָט זי דעם פּויגעל געזעצט אויף איהר פלייצע, און זי האָט איהם דערלאַנגט אַ קעסטעלע. אין דעם קעסטעלע זיינען גע-לעגען די „גורלות“ פון דעם גאַנצען געשעצטען פּובליקום, און פאַר

פינף קאָפּיקעס האָט דער פּוּיגעל אַרויסגעצויגען פּון קעסטעלע אַ בלוּי קוויטעל, אויף וועלכען עס איז געשטאַנען אויסגערעכענט דאָס גאַנצע גליק פּון אַ מענשען ביו זיינע לעצטע טעג: וויפּיעל מאָל ער וועט חתונה האָבען, וויפּיעל נדן און ירושה ער וועט נעהמען, אַז ער וועט ניט שטאַרבען אויף זיין אייגען בעט, אַ בריעף איז פאַר איהם אין וועג וואָס ענטהאַלט וויכטיגע נייעס און נאָך אַנדערע אַזעלכע גליקען...

נאָך דעם ווי די „אַלטע מכשפה“ איז אַראָב פּון דער ביהנע, איז אַרויף דער „אַלטער תּרח“ מיט אַלע מעדאַלען אויף דעם בויך, ער האָט צו וויסען געגעבען דעם פּובליקום אין אַ שפּראַך וואָס איז בעשטאַנען פּון רוסישע, פּוילישע און אידישע ווערטער, געמישט מיט ווערטער פּון נאָך אַן אַנדער שפּראַך, וואָס קיינער האָט שוין ניט פּערשטאַנען, און עס האָט געקלונגען ווי אונגאַריש אָדער טערקיש, נור עס איז געווען גנב'יש-קאָסטאַרינשטיק לשון. ער האָט צו וויסען געגעבען, אַז באַלד וועט דאָס פּובליקום זעהען דעם בעריהמטען שפּאַנישען טשאַמפּיאַן-אַטלעט, וואָס איז נאָך ניט אַלט קיין צוועלף יאָהר און איז שוין וועלט-בעריהמט און געלעגט טויזענדער גבורים; ער וועט זיך ראַנגלען מיט דעם בעריהמטען, וועלט-בעריהמטען אונגאַרישען טשאַמפּיאַן „קאַנאַריק קאַנאַריקידאָ“. נאָר אידער עס וועט זיך אָנהויבען דאָס „געוועט“ וועט דער בעריהמטער טשאַמפּיאַן, וואָס איז נאָך אַ קינד, וויזען פאַר'ן פּוב-ליקום קונצען.

און דער „אַלטער תּרח“ האָט געגעבען אַ וואונק און קאַנאַריק האָט אַרויסגערוקט מאַטקע גנב.

מאַטקע האָט זיך פּערשעהמט און איז געבליבען דערשראָקען, דער זעהענדיג דאָס פּובליקום פאַר זיך. ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. דערווייל האָט איהם דאָס פּובליקום בעטראַכט מיט נייגיעריג-קייט. ער איז געווען אָנגעטהאָן אין אַ פּאַר קרצע שוואַרצע מייטקעס, כּדי ער זאָל אויסזעהן יונג. די אַלטע מכשפה האָט איהם שוין פּריהער די האָר שעהן פּערקאַמט מיט אַ שרינט, און מאַטקע'ס קורלעס, וואָס האָבען קיינמאָל קיין קאַס ניט געזעהן, האָבען נאָכ'ן אויסשמירען זיי מיט חזיר-חלב, געגלאַנצט און שוואַרץ געווען ווי ראַבען. אויך איז ער געווען אָנגעטהאָן אין אַ שוואַרץ סאַמעטען רעקעל, וועלכען „קאַנאַר-ריק“ האָט אַמאָל געטראָגען. האָט ער טאַקע אויסגעזעהן ווי אַ יונג אינ-

געל. געשטאנען איז ער אויך פערשעהמט, דערשראָקען, און ניט גע-
וואוסט וואָס צו טהאָן.

דער „אַלטער תּרַח“ האָט איהם ביי דער האַנד אָנגענומען און
ווייזענדיג אויף איהם, האָט ער זיך געווענדעט צום פּובליקום :

— איהר זעהט דאָס אינגעל, אַ קינד איז ער נאָך, נאָך ניט קיין
צוועלף יאָהר אַלט, און דאָס קינד וועט מיט זיינע צייהן אויפהויבען אַ
הונדערט פּונט שטיק. אויף איין האַנד וועט ער האַלטען צוויי מענ-
שען. און עס איז ניטאָ אין דער וועלט נאָך איינער וואָס זאָל זיין אזוי
שטאַרק ווי ער. צוואַנציג אַטלעמען האָט ער שוין געלעגט און פּון קעניג
פּון הישפּאַניע דעם מעדאַל געקראָגען דערפאַר — ווייזט ער אויפ'ן
בלעכעל וואָס מאַסקע האָט געטראָגען. זיין פּאָטער איז געווען דער
וועלט־בעריהמטער טשאַמפּיאָן סערווערוס, און זיין מוטער האָט גע-
וואוינען צעהן פּוד — די דיקסטע פּרוי אין דער וועלט. דורך דעם איז
ער אזוי שטאַרק, קוקט אָן די האַנד, אַט די האַנד — ווייזט ער אויף
מאַסקע'ס אָנגעלאָפּענע האַנד, וואָס איז געווען צוויי וואַכען פּריהער
אונטערגעבונדען, אַז זי זאָל האַכען געשוואַלענע מוסקולען — איהר
זעהט וואָס פאַר אַ מוסקולען? איך האָב מורא פאַר איהם! — איז דער
„אַלטער תּרַח“ אָבגעשפּרונגען פּון איהם מיט שרעק, וואָס דאָס האָט
אַרויסגערופען אַ געלעכטער ביים עולם.

מאַסקע האָט נאָך ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. ער איז פּער-
שעהמט און דערשראָקען געווען פאַר'ן פּובליקום. נור דעם „אַלטען
תּרַח'ס“ רייד און דאָס פּובליקום האַכען איהם גערייצט צו לאַכען, און
ער האָט מורא געהאַט, אַז ער זאָל ניט אויספלאַצען אין אַ געלעכטער.
— נויג זיך פאַר דעם פּובליקום, ממזר; שמייכעל, שמייכעל,
ממזר, אַ האַלערע זאָל דיך פאַקען, ווי ער שטעהט! — האָט דער „אַל-
טער תּרַח“ געקריצט מיט די צייהן אויף איהם, און בעת מעשה האָט ער
איהם פאַר'ן פּובליקום געגלעט איבער די שוואַרצע גלאַנצעדיגע האָר:
— ער איז דאָך אַ קינד, די מוטער האָט מיר איהם אָנפּערטרויט.
„גראַטאַנאַ, גראַטאַנאַ, שאַקאַלאַדאַנאַ“ — האָט פּלוצלינג דער „אַלטער
תּרַח“ אָנגעהויבען ריידען צו איהם פאַר'ן פּובליקום אויף אַן אונפּער-
שטענדליכע שפּראַך, איך פרעג איהם, אויב ער וויל שאַקאַלאַד — זאָגט
דער „אַלטער תּרַח“ צום פּובליקום — ער פּערשטעהט דאָך ניט אונזער
שפּראַך, רייד איך צו איהם הישפּאַניש: „גראַטאַנאַ, גראַטאַנאַ, שאַ-

קאָלאָראַנא. אָט דאָ האָסטו!" — גיט איהם דער אַלטער קאמאראני
שטיק אַ שטיקעל צוקער אין מויל אַרײַן, ווי מען גיט אַ פּױגעל, און
זאָגט צו איהם וויערער:

— וועסט דײַך ניט נױגען, ממזר? וועסט ניט שמייכלען, אײַך
וועל דיר די באַקעס אונטערהאַקען, נױג דײַך, נױג דײַך.

מאָטקע האָט שוין ניט געקענט אויסהאַלטען. דאָס געלעכטער
האַט איהם געשטיקט אין דער קעהל, דורך דעם האָט ער מורא געהאַט
זײַך צו בוױגען, צו שמייכלען, איבערהויפט צו פּערענדערען די פּאַזע,
אין וועלכער ער איז געווען פּערגלױוערט, כּדי ניט צו לאַכען. יעצט
האַט ער זײַך שוין מעהר ניט געקענט אײַנהאַלטען און איז אַרויס מיט
אַ גרויס געלעכטער.

דער עולם האָט עס אונטערגעכאַפט און איז אויך אַרויס אין אַ
געלעכטער.

דער „אַלטער תּרח" איז געשטאַנען אַ מינוט פּערווירט, און ניט
געוואוסט וואָס צו טהאָן, באַלד איז ער געפּאַלען אויף אַ המצאה.

— ער ווײַל, אַז אײַהר זאָלט איהם פּאַטשען בראַוואָ. אָט אזוי —
קלאַטשט מיט די הענד, ווענדענדיג זײַך צום פּובליקום — אין הישׁ-
פּאַניע אַז מען ווײַל מען זאָל פּאַטשען בראַוואָ — לאַכט מען.

דער עולם האָט מאָטקע'ן געפּאַטשט בראַוואָ, און דער „אַלטער
תּרח" האָט געזאָגט צו איהם:

— ס'וועט דײַך שוין אַ האַלערע אַוועקלעגען שפּעטער, דו ממזר'וק,
אײַך וועל דיר שוין געבען אַ לאַכען.

— אַנו, הויב אויף דאָס הונדערט פּונט־שטיק מיט די צײַהן, —
מאַכט ער צו איהם פּרײַנדלײַך פּאַר'ן עולם.

מאָטקע האָט אויפּגעהויבען דאָס געוויכט מיט די צײַהן. דער אַל־
טער ווײַזט דעם עולם ווי שווער עס איז, און דער עולם קלאַטשט
בראַוואָ.

באַלד האָט געגעבען אַ שפּרונג אַרויס „קאַנאַריק", אויף אין
שוואַרצע מײַטקעס מיט אַ סאַמעטענעם רעקעל, און אויף אין מעדאַ-
לען אָנגעטהאָן. ער האָט זײַך שוין געגעבען אַ פּערנױג פּאַר'ן עולם, אַ
שמײַכעל און אַ טרײַסעל מיט זײַנע רײַטע האָר, און געגעבען אַ
קוויטש: „איגרא, איגרא, איגרא!" וואָס דאָס האָט געזאָלט זײַן אונ־
גאַרײַש, און געגעבען אַ מאַך צו מאָטקע'ן הינטען־אַרום:

— זעהסט, ממזר'וק, ווי אזוי מען דארף פאר א פובליקום ארויס-
קומען. דו זעהסט?
זיי האבען זיך ביידע אָנגעטהאָן די פּאַסקעס, און אָנגעהויבען זיך
צו ראַנגלען.

נור איידער דער „וועט“ איז פאַרגעקומען, האָט דער „אַלטער
תּרח“ פּערבעטען אויף דער ביהנע אייניגע פון פובליקום, אז זיי זאָלען
זעהן, אז דאָ איז ניט קיין „אַבגענאַרטע זאַכען“. עס האָט אָבער קיינער
פון פובליקום ניט געוואָלט אַרויפגעהן, געשעהמט זיך. צום כּוּף האָבען
זיך דאָך געפונען צוויי בעלנים. דאָס איז געווען חיים'ל דער פּעלדשער-
יונג, וואָס איז אַן אַמאַטאָר אויף אַזעלכע זאַכען (ער איז אויך אַ פּייער-
לעשער) און קאַזאַווּסקי, דער פּוילישער שוסטער. זיי ביידע האָבען
זיך אַוועקגעזעצט אויף דער ביהנע, צו זיין די מבינים, ווער עס וועט
געוויינען, און דורך דעם האָט מען ביידען אַ נאָמען געגעבען אין דעם
שטערטעל „די נייע קונצענמאַכערס“. און דער נאָמען איז זיי גע-
בליבען ביי אויף היינטיגען טאָג.

קאַנאַריק האָט אָנגענומען מאָטקע'ן און געוואָלט איהם ווייזען,
אז כאָטש, ווי עס איז אָבגערעדט געוואָרען, וועט ער זיך לאָזען לעגען
פון איהם (כדי עס זאָל מעהר עפעקט מאַכען, אז דער אינגערער לעגט
דעם אַלטען), דאָך זאָל ער וויסען, אז דער שטאַרקער איז ער, „קאַ-
נאַריק“, און ער קען געבען קלעפּ, אז מען וועט דאַרפֿען. „קאַנאַריק“
האָט אָבער באַלד דערזעהן, אז מאָטקע וועט זיך ניט לאָזען לעגען פון
איהם, וואָרים מאָטקע איז שוין אויך אַליין צוהיצט געוואָרען פון פּוב-
ליקום און געוואָלט ווייזען וואָס ער קען. און צווייטענס האָט ער אויך
געוואוסט ביי זיך, אז מיט דעם וואָס ער וועט לעגען „קאַנאַריק'ן“, וועט
ער ווערען מעהר „מאַכער“ ביי דעם „אַלטען תּרח“ און וועט אויך
האָבען אַ רעכט אויף די דראַטען-געהערין, ווי „קאַנאַריק“. „קאַנאַריק“
האָט געוואוסט דערפון, און צווישען זיי איז אָנגענאַנגען אַ שטילע
מלחמה. מאָטקע האָט זיך צוזאַמענגענומען, און איידער „קאַנאַריק“
האָט נאָך געוואָלט, און אזוי פלינק אז ער האָט זיך נאָך ניט געריכט,
האָט איהם מאָטקע געלעגט... דער עולם, וועלכער איז צוואוואָרעמט גע-
וואָרען פון דעם ראַנגלען זיך, האָט אויסגעבראַכען אין אַ גרויס ענטהר-
זיאַמוס פאַר מאָטקע'ן, וואָרים דורך דער גאַנצער צייט פון „וועט“
איז די סימפּאַטיע פון עולם, ווי געוועהנליך, געווען אויף דער זייט פון

אינגערען. מען האָט געפייפּט, געקלאַטשט מיט די הענד און אַרויסגע-
רופּען דעם „הישפּאַניער“, נור געוויזען האָט זיך קאַנאַריק. דער עולם
האָט איהם אויסגעפייפּט, גערופּען דעם „הישפּאַניער“, און „קאַנאַריק“
האָט אויף גאָר ניט געקוקט, ווייטער אַרויסגעקומען, זיך פּערנויגט,
און מאַסקע איז געווען ערגעץ-וואו פּערשטעקט, ער האָט זיך געשעהמט
פאַר'ן עולם. דער עולם האָט זיך אָבער ניט געוואַלט בערוהיגען, ביז דער
„אַלטער תּרח“ איז אַליין ניט אַרויסגעקומען און אַרויסגעפיהרט מאַט-
קע'ן ביי דער האַנד, און גענויגט זיך פאַר'ן פּובליקום און געוויזען אויף
זיך און אויף מאַסקע'ן. כאַטש קיינער האָט ניט פּערשטאַנען וואָס
ער מיינט דערמיט וואָס ער ווייזט אויף זיך.

נור סאי ווי סאי, פון דענסטמאָל אָן איז מאַסקע געוואָרען אַן
עכטער קאַטאַרינשטיק, וואָס קען „אַרבייטען“, און דאָס פּובליקום האָט
איהם גערן. דאָס האָט איינגעזעהן דער „אַלטער תּרח“ און אָנגעהויבען
זיך מיט איהם אַנדערש צו בעגעהן, און „קאַנאַריק“ האָט געקריגען אַ
קאָנקורענט.

אויף אַ וויילע איז אַלעס שטיל געוואָרען. די קאַטאַרינקעט האָט
בען אויפגעהערט צו שפיעלען. עס איז אָנגעקומען דער סאַמע ערנסטער
און וויכטיגסטער טהייל פון קונצען מאַכען. די וועלט-בעריהמטע היש-
פּאַנישע (אַלעס וועלט-בעריהמטע ביי די קאַטאַרינשטיקעס קומט פון
שפּאַניען) דראַטען-געהערין „מאַרי“, וועט געהן אויפ'ן דראַט. דעם
עולם האָט דער אַטהעם פּערכאַפּט. מאַרי איז טאַקי געווען בעריהמט
אין דער נאַנצער געגענד, און מען האָט געזאָגט, אז פּריצים פּאַהרען
איהר נאָך פון איין שטאָרט אין דער צווייטער זעהען איהרע גבורות;
אז פיעל רייכע לייט האָבען די ווייבער און די פּאַמיליעס פּערלאָזט און
איינגעליעבט זיך אין איהר, גליקליך זי געוואַלט מאַכען, און זי וויל ניט
אַנדערש, נור זיין מיט די קאַטאַרינשטיקעס. באַלד איז זי פּאַרגע-
קומען פאַר'ן פּובליקום. דער „אַלטער תּרח“ האָט זי אַרויסגעפיהרט,
ווי מאַסקע'ן, ביי דער האַנד. זי איז געווען אָנגעטהאָן אין אַ שפּאַ-
ניש רויט שאַנסאַנעטען קלייד, מיט פליטערלעך און קרעלען בענעהט.
איהרע נאַקעטע הענד, האַלז און פיס זיינען געווען אָנגעפּוידערט מיט
ראַזעווע פּוידער, איהרע באַקען און ליפּען אָנגערויטעלט, די האָר גע-
קרייזעלט אין גאָלדענע לאַקען צוואוואָרפּען אַרום איהר נאַקען און
בריסט. זי האָט זיך פּערבויגען פאַר'ן פּובליקום, געכאַפּט אין דער האַנד

דאָס קליינע זיידענע שירעמעל, האָט זי זיך געשטעלט אויפ'ן רוקען פון דעם אַלטען קאטארינשטיק, וואָס האָט אַנידערנגעקניעט פאַר איהר, און מיט דער האַנד אָנגעכאַפּט זיך אָן די שנור וואָס האָט אַראָב־ געהאַנגען פון דער דראַט־לאַט. אין אַ מינוט האָט זי זיך, לייכט ווי אַ פּויגעל, אַרויפגעלאָזט אויף די שנור, אָנגעכאַפּט מיט איין האַנד אין דער לאַט, און באַלד איז זי געשטאַנען אויפ'ן דראַט, און פון דאָרט צום עולם קושען אַראָבגעשיקט מיט ביידע הענד. נור קיינער האָט ניט געשמייכלט. אַלע זיינען געווען פּערכאַפּט און געשטאַנען אַהן אַטהעם, וואַרטענדיג וואָס זי וועט דאָ טהאָן. זי האָט אויפגעעפּענט דאָס זיי־ דענע שירעמעל און אָנגעפאַנגען זיך גליטשען מיט איהרע פיס איר בער'ן דראַט אַזוי לייכט, ווי אַ ווינד וואָלט געבלאָזען. מיט איהר שירעמעל רעגולירט זי די וואָג פון איהר לייכטע פיגור, און זי זעהט אויס אויבען אויפ'ן דראַט, אין דער זון, ניט ווי אַ מענש, נור ווי אַ רויטער שעחנער פּויגעל מיט אַ מענשען־געזיכט שוועבט אין דער לופטען איר בער אונזערע קעפּ. און פון אונטען, נאָך דער דראַט זיינען מיט איהר מיטגעגאַנגען דער אַלטער, „קאַנאַריק“ און מאַסקע מיט אויסגעשפּריי־ טע הענד און פּערוואַרטע פּנים'ער, געקוקט מיט שרעק אויבען אַרויף, גרייט זי אונטערצוכאַפּען, ווען עס זאָל זיך מאַכען, חלילה, אַן אונגליק. נאָר די מיידעל האָט ניט געוואָרגט דעריבער. זי האָט זיך געפּיהלט אויפ'ן דראַט ווי אויף טרוקענעם לאַנד. זי האָט געהאַפּסט אויף איין פּוס, געצויגען אַרום זיך אַ ראָד, געוואָרפען דאָס שירעמעל פון איין האַנד אין דער צווייטער, און געצייגט דעם עולם איהרע הערליכע לייכ־ טע בעוועגונגען, איהר בויגזאַמען קערפּער, איהרע שעחנע הענד און שעחנע פיס, און דער גאַנצער עולם איז געווען פּערליעבט אין איהר, יונג און אַלט. אפילו ווייכער האָבען זיך איינגעליעבט אין דער דראַטען־ געהערין, און האָבען מורא געהאַט אַ וואָרט אַרויסצוריידען, הויך צו אַטהעמען, כדי די מיידעל זאָל זיך ניט דערשרעקען און אַראָבפאַלען. מאַסקע האָט זיך אין איהר איינגעליעבט טויענד מאָל מעהר ווי פּריהער, און איז טויענד מאָל גרייט געווען די כּפּרה צו ווערען פאַר איהר, און זיין האַרץ האָט איהם געשראַקען, אַז עס זאָל איהר, חלילה, קיין שלעכטס ניט געשעהן, אַזש טרערען האָבען זיך איהם געשטעלט אין די אויגען. און אַז זי איז בשלום אַראָבגעקומען, און דאָס פּובלי־ קום, וועלכעס האָט איינגעהאַלטען די בעגייסטערונג, האָט מיט אַמאָל

געגעבען א ברֶאָך אויס אין אַפּלאַדיסמענטען, אין פּייפּען און געשרייען — איז מאַטקע שיער ניט משוגע געוואָרען פּון גליק. ער האָט גע-טאַנצט אויף איין פּוס, געוויינט פאַר גליק און איז נאָכגעלאָשען נאָכ'ן אַלטען, ווען דער אַלטער האָט זי געכאַפט אויף זיינע פּלייצעס און האָט זי אַרומגעטראָגען אַרום דעם פּובליקום. זי האָט אויפגעפּענט דעם שירעם און דאָס פּובליקום האָט אָנגעהויבען אַריינוואַרפּען געלד אין שירעם. וויפּיעל איינער האָט געקענט, און מעהר ווי מען האָט געקענט, די שררות מיט די דאַמען, וועלכע זיינען געשטאַנען אויף זייערע קאָטשען און צוגעקוקט זיך, האָבען זיכערנע גילדען געוואַרפּען, און די „פּריצים“, וואָס „האָבען ווייב און קינד פּערלאָזט און פּאַהרען נאָך דער שעהנער דראַטען-געהערין“ — האָבען גאַנצע זיכערנע רובעלס געוואַרפּען. די מיידעל אויף דעם אַלטען קאַטאַרינשטיק'ס פּלייצעס האָט דאָס געלד אויפגעכאַפט אין איהר שירעמעל, און דאָס וואָס איז אויף דער ערד געפּאלען איז דאָס מאָל מאַטקע, אַנשטאַט „קאַנאַריק'ען“, נאָכגעגאַנגען (ווייל דער עולם האָט איהם גערנער געהאַט און איהם וועלען זיי מעהר געבען) און אויפגעקליבען. און מאַטקע איז גליקליך און פּערליעכט געווען.

6

בײ די ליכט פון די שמערן.

אין א צייט אַרום איז מאַטקע געזעסען ביים ברענענדיגען פייער'ל אויפ'ן נאָקעמען פעלד און האָט געפאַשעט די פערד פון די קאָטאָרינ' שטשיקעס. נעבען איהם איז געלעגען „קאָנאָריק“, איינגעוויקעלט אין אַ וואַרימע קאָלדע און איז שטאַרק געשלאָפּען, און מאַטקע האָט געדעללט זיין שנאָרען. דער וואַלד האָט זיך געשוואַרצט און די נאַכט און די פעלדער זיינען פייכט געווען. מאַטקע האָט ניט געקענט שלאָגן פען. ער האָט געקוקט אויף דעם בויד, וואָס איז געשטאַנען ניט ווייט פון פייער'ל, און האָט אויסגעזעהן אין דער נאַכט ווי אַן איינגעשלאָגן פען אַלט איינגעפאַלען הייזעל מיט פּערהאַקטע לאָדען. ער האָט געדוקט אויף די פּערמאַטע לאָדענלעך, אין וועלכע עס האָט זיך דורך די שפּאַלטען דערזעהן אַ ליכט, און עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז ער הערט דורך די לאָדען ווי אַ קינד וויינט אין דער בויד... ער איז צוגעקראָכען אין דער שטיק אויף אַלע פיער צו דער בויד און איינגעדעלט זיך דורך די לאָדענלעך און געפרופט כאַפּען אַ קוק דורך אַ שפּאַרע... עס האָט זיך אָבער קיינער ניט געוויזען און פון איינעוועניג האָט זיך גאָר ניט געהערט. מאַטקע איז געלעגען און האָט זיך איינגעדוקט און איינגעהערט אין דער נאַכט אַריין. אַלעס איז איהם ווילד־פּרעמד פאַרגעקומען, און עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז עס איז שוין אַזוי ווייט פון דער היים, פון זיין שטעדטעל, אַז ער וועט קיינמאָל שוין ניט קומען אהיים. עס זיינען איהם אינטערעסאַנט געווען די פּרעמדע מענשען, ביי וועלכע ער געפינט זיך איצט, נאָר ער האָט מורא געהאַט פאַר זיי, — און עס האָט איהם געצויגען צו זיי. ער האָט געטראַכט וועגען דער מיידעל, וואָס ער האָט געזעהן אַפּירקומען פון הינטער'ן פאַרהענגעל. זי איז אַזוי שעהן געווען און עפעס אַזוי געווען, אַז ער האָט נאָך קיינמאָל אין זיין לעבען ניט געזעהן אַזעלכעס. ער וואָלט

אלעם געטהאָן, אז ער זאָל זי קענען איצט נאָך אַמאָל זעהן. נאָר ער איז סיי ווי סיי גליקליך געווען, וואָס ער געפינט זיך אזוי נאָהענט פון איהר.

ער האָט געקוקט אויף דער בויד און נאָך אַמאָל זיך אונטערגע-
ננכ'עט אונטער די לאָדענלעך און געפרופט אַריינקוקען דורך אַ שפּאַרע, אָבער ער האָט גאָר ניט געזעהן, נור ער איז צופריעדען געווען און פאַר שמחה האָט ער געוואָלט אויסשרייען. ער האָט זיך אָבער איינגע-
האַלטען. ער איז צוגעגאַנגען צום פייער'ל, אונטערגעוואָרפען אַ פאַר צווייגלעך און ווייטער זיך אוועקגעזעצט.

עס איז איהם קאַלט געוואָרען און עפעס באַנג געוואָרען. ער האָט זיך פּלוצים דערמאַנט אָן דער מאַמען, זי געזעהן ווי זי זיצט און ניהט איהם די הויזען און קוקט אויף איהם. ער האָט זיך דערמאַנט ווי די מאַמע איז געקומען צוליפּען צו דער וואַך, וואו די „בלינדע פּערל“ האָט איהם געשלאָגען. און געטראַכט ביי זיך, אז ניט אַנדערש, אז ער וועט האָבען אַ סך געלד, וועט ער אַהיים קומען אין שטעטלע אַריין און קומען צופאַהרען אין אַ קאַטש מיט צוויי פּערד פאַר'ן „קעלער“, וואו די מאַמע וואוינט, און וועט די מאַמע אַרויפּגעהמען אויף דער קאַטש און מיט איהר פאַהרען איבער דער שטאָדט און אַלע-
מען ווייזען, אז דאָס איז זיין מאַמע. ער וועט איהר מיטברענגען מתנות, טהייערע קליידער, אין וועלכע ער וועט זי אויספּוצען. דאָס אַלעס וועט ער טהאָן מיט דער מאַמען, אָבער דעם טאַטען וועט ער גאָר ניט מיטברענגען, ניט אַרויפּגעהמען אויף דער קאַטש, און אפילו ניט ריידען מיט איהם.

און אז ער וועט אַמאָל רייך ווערען, און קומען צופאַהרען אַהיים צו דער מאַמען — אין דעם האָט ער געגלויבט, אין דעם איז ער געווען זיכער. און דאָס וואָס ער האָט זיך צוזאַמענגעטראָפּען מיט די סאַמא-
רינשטשיקעס און זיי האָבען איהם אויסגעלערענט „אַרבייטען“ — דאָס האָט איהם נאָך מעהר געשטאַרקט אין זיינע האָפּנונגען.

נאָר אין די אַלע האָפּנונגען האָט זיך מעהר פון אַלעס אָבגע-
גלאַנצט דאָס געשטאַלט פון דער מיידעל, וואָס ער האָט געזעהן. עפעס מיט איהר האָט ער פּערבונדען זיין גלויבען אין זיין צוקונפט. פאַר-
וואָס און ווי אזוי האָט ער ניט געוואוסט און ניט געוואָלט קלערען.
און פּלוצים עפענט זיך אַ לאָדען פון אַ פענסטער'ל אין דער בויד

און די מיידעל שטעקט ארויס איהר קאפ. אט זעהט ער דאך קלאר ביי דעם ליכט פון פייער'ל, וואס פאלט אויף איהר, דעם גלאנץ פון איהרע האר און דאס בלייכקייט פון איהר פנים. זיין הארץ הויבט אן צו ציר טערען, און מאַטקע שפּרינגט אויף, און זעצט זיך צוריק אַוועק ביים פייער'ל פאַר גדולה. און ער האָט מורא דאָרט אַהינצוקוקען. נור ער הערט: סיסם! סיסם! ער קריכט אַוועק פון פייער'ל און לאָזט זיך אויף אַלע פיער צום פענסטער'ל.

— „קאנאריק“ שלאָפט?

מאַטקע שאַקעלט מיט'ן קאָפּ.

— סיסם, שווייג, בויג דיך איין.

מאַטקע האָט זיך איינגעבויגען און אַ פאַר לייכטע פיס האַכען גע-
געבען אַ שפרונג אַרויף אויף איהם, ווי אַ זומער-פויגעלע וואָלט זיך
געשטעלט אויף איהם.

— קום אַוועק פון דאַנען, זיי וועלען אונז הערען — פליסטערט
זי איהם אין אויער אַרײַן ווי אַ לייכט ווינטעל, און כאַפט מאַטקע'ן
פאַר אַ האַנד.

זיי זיינען אָפגעשפרונגען אייניגע טריט צום וועלדעל צו. אין
פויכטען גראַז האָט מען זייערע טריט ניט געהערט. זיי האַבען זיך
געזעצט אויפ'ן ראַנד פון וואַלד.

— שווייג, אַז זיי וועלען אונז כאַפען, וועלען זיי אונז ביידען אַ
טויט מאַכען, — פליסטערט די מיידעל אין אויער אַרײַן, און פער-
שטעלט איהם מיט דער האַנד דאָס מויל, מורא האַבענדיג, אַז דער יונג
זאָל פאַר גליק ניט אַרויסקוויטשען. וואָרים זי האָט עס געפיהלט אין
איהם, אַז ער איז עס בכח צו טהאָן.

מאַטקע ווינקט מיט די אויגען, אַז ער פערשטעהט, אַז ער וועט
קיין פּיפּס ניט געבען. עס איז אָבער אַ פינסטערע נאַכט און זי זעהט
ניט זיינע ווינקען.

זיי זיינען געזעסען ביידע אַ שטיקעל צייט און האַבען קיין וואָרט
נישט אַרויסגערעדט. ביי מאַטקען האָט דאָס האַרץ געקלאַפט. ער
האָט נישט געוואוסט צו ער חלום'ט אָדער עס קומט פאַר אויף דער
וואָהר. ער האָט זיך מיט אַמאָל אָנגעהויבען צו שעמען, געשעהמט
זיך צו קוקען דער מיידעל אין פנים אַרײַן, נאָר געזעסען און געקוקט

אין דער טונקעלער נאכט אריין און געלאָזט זיך פון דער מיידעל טהאָן אלעס, וואָס זי האָט געוואָלט.

און זי האָט זיך אָנגעהויבען צו שפּיעלען מיט איהם ווי מיט אַ הינטעל. זי האָט גענומען זיין פנים אין איהרע הענט, און אויסגע-
דרעהט צו דעם פייערעל און גוט איינגעקוקט זיך דערינען, אַבגעלאָזט איהם און געהייסען איהם קוקען אין אַ זייט. מאַטקע האָט געפּאָלגט. דאן האָט זי פּלוצים איהם געפרעגט:

— ביזט טאקע אַ גנב? ביזטו אַנטלאָפען פון אסטראָג, יאָ?
מאָטקע האָט קיין מינוט נישט געקלעהרט, און געשאַקעלט מיט'ן קאָפּ אויף יא.

— פאַר וואָס האָט מען דיך איינגעזעצט, פאַר וואָס? האָסט גע'גנב'עט?

— נישט בלוז גע'גנב'עט, איך האָב גע'הרג'עט. איך האָב זיך געשלאָגען מיט יונגען, האָב איך אַ יונג דערשטאַכען מיט אַ מע-
סער, אַוועקגעשיקט אויף יענער וועלט. אָה, איך האָב פאַר קיינעם קיין מורא נישט.

מאָטקע האָט זיך געוואָלט נאָך גרעסער מאכען:

— און ניט בלוז פאַר אַ ציווילנעם האָב איך קיין מורא נישט. איך האָב שוין אַ סטראַזשניק אויך משלח געווען, אונטער אַ ריפּ איהם אַ מעסער אריינגעשטאַכען. איך האָב פאַר קיינעם קיין מורא נישט.

— פאַר קיינעם נישט? — קוקט איהם אָן די מיידעל.

— פאַר קיינעם נישט, — ענטפערט אָפּ זיכער מאָטקע.

— און פארן אַלטען?

— פאַר וועלכען אַלטען?

— פאר'ן תרה, — ווייזט זי אויף דער בויד.

— אַ, לאָז ער זיך נאָר טשעפען מיט מיר, וועל איך איהם וויי-

זען וואָס איך קען.

— פאַר איהם האָבען אלע מורא, אפילו "קאנאריק" ציטערט פאַר איהם.

די מיידעל האָט אראָפּגענומען דעם הוט פון זיין קאָפּ און האָט איהם געלעט די האָאר לייכט מיט איהרע הענד.

- דו האָסט געדיכטע האָאר און שטאַרקע, — רייסט זי איהם
 ביי די קודלעס.
 מאַטקע לאַכט.
 — שווייג, זיי וועלען הערען, — ציטערט די מיידעל.
 — האָב קיין מורא נישט, זאָלען זיי הערען.
 — זיי וועלען אונז שלאָגען.
 — וועמען ?
 — מיך מיט דיד.
 — לאַמיד זעהן.
 — און וואָס וועט זיין ?
 — איך וועל מיט אַ מעסער שטעכען.
 די מיידעל גלעט איהם איבער'ן באַס.
 פּויע. אַ מינוט שווייגען זיי ביידע, און מאַטקע הערט זיך צו
 צום קלאַפען פון זיין האַרץ.
 — וועסט דיד פאר מיר אָננעהמען ?
 — זיי שלאָגען דיד ?
 — טהיילמאָל, אז איך וויל זיי ניט פּאָלגען.
 — פארוואָס ווילסטו זיי ניט פּאָלגען ?
 — דערפאר וואָס איך האָב זיי ניט ליעב. ביידע ניט.
 — שלאָגען זיי דיד ?
 — יא, „קאנאריק“ מעהר נאָך פאר'ן אלטען. ער וויל, אז איך
 זאָל איהם ליעב האָבען. און איך וויל ניט.
 — פארוואָס ווילסטו ניט ?
 — וויל איך האָב איהם פיינט. ער פייפט מיט דער נאָז ווי אַ
 „קאנאריק“ ווען ער שלאָפט, און ער האָט רויטע האָאר אין שטענדיג
 שוויצט ער. האָב איך איהם פיינט.
 — און ער שלאָגט דיד ?
 די מיידעל שאַקעלט מיט'ן קאָפּ.
 — און דער אלטער לאָזט ?
 — טיילמאָל שלאָגט ער אויך. נור דעם אלטען האָב איך ליעב.
 ער מעג מיך שלאָגען.
 — וואָס, ער איז אַ טאַטע ?
 — ניין. ער זאָגט, אז ער האָט מיך געקויפט ווען איך בין קליין

געווען און איד בין שוין ביי איהם זעהר לאנג און ער האט מיר ער-
צויגען און אויסגעלערענט מיר געהן אויף די דראט און ברעכען זיך
איז א ראד. ער האט מיר אויסגעלערענט „ארבייטען“. איד האב
איהם ליעב.

— שלאגט ער דיד ?

— יא. נאר ער מעג. איד האב איהם ליעב, און איד האב
ליעב ווען ער שלאגט מיר.

— פארוואס ?

— ווייל איד וויל אזוי.

פויזע. זיי שווייגען. דאס פייערליך געהט אויס, אלעס איז שטיל
ארום. מען הערט נאר די „חיות“ גריזשען דעם גראז, און קאפיען
טיילמאל מיט די פאדקאוועס און די פייכטע ערד.

— און דו האסט ליעב, אז מען שלאגט דיד ? — פרעגט פלור-
צים די מיידעל.

— ניין. איד וואלט צוריק געשמאכען מיט א מעסער.

— א מענש וועלכען איד האב ליעב מעג מיר שלאגען. דו וועסט
מיד אויך מעגען שלאגען, אז איד וועל וועלען... נאר „קאנאריק'ען“
האב איד פיינט. וועסט זיך אונגעהמען פאר מיר ?

— יא.

— און אז איד וועל דיד בעטען, וועסטו איהם שמעכען ?

— יא.

— דו קענסט צוגעהן צו איהם אזוי ווי ער ליעגט אצינד ביים
פייער און שמעכען איהם.

מאטקע האט געשאקעלט מיט'ן קאפ.

— און וועסט גאר קיין מורא ניט האבען ?

— ניין.

— לאמיד זעהן.

— גוט.

מאטקע האט געגעבען א שארפען בליק אויף דעם מיידעל, זיינע
אויגען האבען א גלאנץ געגעבען, און אהנע צו ריידען א ווארט האט
ער זיך געלאזט געהען צו קאנאריק'ן.

דאס מיידעל האט איהם א מינוט נאכגעקוקט נייגעריג. נור
סוים איז ער אוועק פון איהר דרייפיער מריט האט זי זיך ארונטער-

געשארט און אנגעכאפט איהם ביי די פיס. ער האָט ניט געהערט
איהרע טריט און ניט געוואוסט ווי אזוי זי איז אונטערגעקומען:

— געה ניט. נאָר ניט איצט.

— לאַז מיר. ביי מיר איז איינמאָל געזאָגט — איז געזאָגט.

מיין נישט, אז איד האָב מורא.

— איד ווייס. נאָר נאָר ניט איצט. וועסט מוזען אנטלויפען

פון דאַנען, און איד וויל ניט, אז דו זאָלסט איצט אנטלויפען פון דאַנען.

מאָטקע איז געבליבען שטעהן און האָט ניט געוואוסט וואָס צו

טהאָן.

— קום מיט מיר טיעפער אין וואַלד אריין, וועל איד דיר דאָרט

עפעס זאָגען, רוימט איהם דאָס מיידעל איין.

זיי האָבען זיך ביידע אונטערגעשלייכט און געקראַכען אויף אלע

פיער אין וואַלד אריין, — ביז מען האָט שוין ניט דאָס פייעריל און

ניט די בויד געזעהן.

— בלייב דאָ מיט אונז אין דער בויד. איד וועל צו דיר אלע

נאָכט ארויסקומען. ווילסטו?

מאָטקע שווייגט.

— און אז דו וועסט דעם „קאַנאַריק“ שטעכען, וועל איד ווערען

דיין ליובאַוויניצע. ווילסטו?

מאָטקע שווייגט.

די מיידעל האָט אראַבגענומען פון זיך דעם טוד, איז וועלכען זי

איז געווען איינגעהילט. זי איז א מינוט געבליבען שטעהן אין איהר

ראַזאווען באַטיסמענעם אונטער־קליידעל פון וועלכען עס האָט זיך

ארויסגעזעהן איהרע נאָקעמע ברוסט, און איהרע נאָקעמע ארעמס, און

מאָטקע האָט דערזעהן דאָס בלייבקיט פון איהר קערפער, וואָס האָט

אַבגעשימערט אינ'ם ליכט פון די שטערען. עס האָט אַבער קוים געד

דויערט א פאַר סעקונדען, וואָרים די מיידעל האָט זיך באַלד צוריק

פעהרילט מיט דעם טוד.

מאָטקע איז א ווילע געבליבען שטעהן א פערכאפטער, נאָר

באַלד האָט ער זיך צוגערוקט צו דער מיידעל און געוואָלט זי ארומ־

געהמען מיט ביידע הענד.

א פלעם פון א באַטעק האָט געגעבען א ברען איבער זיין פנים.

ער האָט זיך נאָר אויף איין מינוט אַבגעשטעלט און וויעדער געפרובט

צולויפען צו דער מיידעל, וויעדער האָט געבריהט אַ פֿלעם פֿון באַ-
טעק אויף אַ צווייטע באַק. ער האָט ניט געוואוסט פֿון וואַנען עס
קומט צופֿליהען, און דאָס מיידעל האָט זיך אַרויסגעררעהט פֿון איהם
ווי אַ ווינד און צוגעפֿליסטערט אין דער שטיל:

— נאָך ניט יעצט. אַז דו וועסט „קאָנאַריק'ען“ דעם האַלז איך
בערשניידען, וועל איך דיין „ליובאַוויצע“ ווערען.

מאָטקע האָט געהאלטען דאָס מעסער אין דער האַנד, וואָס זי
האָט איהם געגעבען, און געאיילט זיך מיט פֿלינקע טריט צום יונג.

— שטעה, איך וועל שרייען, — האָט זי איהם נאָכגעשריען.

ער האָט זיך אָבגעשטעלט.

זי איז ווי אַ ווינד אַוועקגעפֿלויגען און פֿערשוואַנדען אין דער
נאַכט. מאָטקע איז איהר נאָכגעגאַנגען. אַז זי איז שוין געווען אין
„בויד“, געשטאַנען ביים פענסטעריל, איידער זי האָט דעם לאַדענדעל
פֿערמאַכט, האָט זי וויעדער געלאָזט פֿאלען פֿון זיך דאָס טוך, און
מאָטקע האָט וויעדער געזעהן איהר לייב, וואָס האָט געשימערט אין
דער נאַכט פֿון דעם שטערן־ליכט.

ער האָט בעהאלטען דאָס מעסער אין אַ כאַליאווע פֿון שטיוועל
און איז געפֿאלען אויף דער ערד, אויסגעצויגען זיך און געקוקט אין
דער נאַכט אַריין, און האָט ניט געוואוסט צי דאָס אלעס וואָס איז
פֿאַרגעקומען מיט איהם די נאַכט איז געשעהן אין חלום אָדער אויף
דער וואַהר.

7

דער „קעניגליכער“ האַטעל.

אין אַ פּאָר וואָכען ארום זיינען די קונצענמאכער אריינגעקומען אין אַ שטעטעל אַרײַן „אַרבייטען“. די קונצענמאכער האָבען אין שטאָרט געוואוינט ניט אין דער „בויד“, נור זיינען איינגעשטאַנען אין „האַטעל“, וועלכער האָט געטראַגען דעם שטאַלצען נאַמען „קרולעווסקי“ — קעניגליכער. זיינע בעזיצער זיינען היים שפּאַספּויגעל מיט זיין טאַכטער, די שענהע דבורה'לע, אַ יונג פּעט ווייבעל, וואָס קיינער ווייסט ניט אויב זי איז אַן אלמנה, אַ גרושה אָדער אַן עגונה. מען ווייסט נור, אַז זי איז אַ ווייבעל און האָט ניט קיין מאַן, און סוחרים און רייזע־אַגענטען האָבען ליעב דאָרט איינצושטעהן, ווען זיי פּאָהרען דורך די שטאָרט. און ניט בלויז פּרעמדע, אין די לאַנגע ווינטערדיגע נעכט זיצען דאָרטען די שטאָרט־פּאַצעטען און שפּיעלען אין קאָרטען. און טיילמאָל כאַפּט זיך אויף דאָס שטעטעל מיט אַ נייעס, אַז אַ לייטישער יונגערמאַן האָט דעם נרן פּערשפּיעלט ביי דבורה'לען אין האַטעל, און די ווייבער רוימען זיך אין די אויערען: דבורה'לע האָט שוין ווידער איינעם אין די הענד אַריינגעכאַפּט. ביי דער דבורה'לע אין „קעניגליכען“ האַטעל זיינען איינגעשטאַנען — דער „אַלטער תּרח“, די „מכשפה“, „קאַנאַ־ניק“ און די דראַטען־געהערין. מאַטקע איז געשלאָפּען אין דרויסען אויף דער בויד, היטען די פּערד.

נאַכ'ן „אַרבייטען“ זיינען געזעסען די קונצעמאכער ביי זיך אין צימער. די פּענסטער פּון צימער זיינען אַרויסגעגאַנגען אויף אַ הויף אין אַ הינטער־סעדעל און זיינען תּמיד געווען פּערהאַנגען. אין האַטעל האָט מען דאָס גערופּען „דאָס פינסטערע שטיבעל“. און דאָרט, אין דעם „פינסטערען שטיבעל“ פּלעגען דאָס פּאַרקומען די „שרעק־ליכע זאַכען“, וועגען וועלכע מען האָט גערעדט אויף דבורה'לען. דער „אַלטער תּרח“ איז געווען צופּריעדען פּון דער היינטיגער פּאַרשטע־

לונג געווען א שעהנע אייננאָהמע. און תמיד ווען דער „אַלטער תרח“ איז צופריעדען נאָך אַן אַרבייטען, טרינקט ער אַ סך טהעע פון רור שישען סאַמאָוואַר, וואָס ער פיהרט מיט זיך מיט אין דער בויך. אויס־געטהאָן די שטיוועל ליעגט ער האַלב און זיצט האַלב אויף אַ בעט, צוגערוקט דעם טיש צום בעט און איז איינגעהילט אין גאַנצען מיט דער פאַרע וואָס שלאַגט פון דעם הייסען טהעע, וואָס אין דער „משאַש־קע“ פאַר איהם. הייסע אַנגסטען שלאַגען אַרויס אויף זיין שטערן, ער רויכערט די לילקע מיט צופריעדענהייט און קיצעלט מיטן ציבעק די „אַלטע מכשפה“ הינטער די אָרעמס, ווינקענדיג מיט די אויגען אויפ'ן מיידעל, וואָס זיצט און שמירט זיך אויס די פיס מיט אַזאַ מין עהל נאָכ'ן געהן אויפ'ן דראָט און אויף מאַטקע'ן, וועלכער שטעהט און דערלאַנגט מאַרין די פלאַש צום שמירען.

— אַ שעהנע פאַר, מיר וועלען מיט זיי שעהנע געשעפטען מאַכ־כען — זאָגט דער אַלטער.

— שווייג, זיי וועלען הערען.

דערווייל איז „קאַנאַריק“ אַריינגעקומען און האָט געשריען אויף מאַטקע'ן וואָס ער געהט ניט אַרויס צו די פּערד, מען וועט די פּערד אַוועק'גנב'ענען. די אַלטע און דער אַלטער האָבען זיך אַנגענומען פאַר איהם, אַז ער זאָל איהם לאָזען אין שטוב זיין, און די פּערד וועט קיין נער ניט גנב'ענען, זיי שטעהן אין שטאַל.

— דו ווייסט, מאַרי, דער פּריץ וואָס האָט זיך גע'שרכנ'ט צו דיר אין פּלאַצק איז דאָך דיר נאָכגעפּאָהרען. ער איז דאָ, — זאָגט קאַנאַריק.

מאַרי איז רויט געוואָרען.

— פון וואַנען ווייסטו, האָסט איהם געזעהן? — פּרעגט דער „אַלטער תרח“ פּעראינטערעסירט.

— איך האָב איהם געזעהן אויפ'ן מאַרק, און ער שטעהט דאָך דאָ אין אין דעם האַטעל.
— וואָס דו זאָגסט?

— יא — ווינקט „קאַנאַריק“ צום „אַלטען תרח“ און ווייזט מיט די הענד אויף מאַטקע'ן; אַז ער קען ניט ריידען ווייל מאַטקע איז דאָ.
— געה, ממזל'וק, געה אַרויס צו די פּערד — זאָגט צו איהם ווייך דער „אַלטער תרח“.

— פארוואָס עפעס אין שטאַל אַרײַן? לאָז ער געהן אין שענק זיך נעהמען אַ גלעזעל ביער. אפשר זײַנען דאָרט דאָ געסט, קען זיך מאַכען עפעס צו פּערדיענען אויך — זאָגט די „מכשפה“.

— יא, מאַטקע, נעהם טאַקע מיט דעם „בעמבע“, אפשר וועט זיך מאַכען עפעס צו פּערדיענען. פאַר דיר, פאַר דיר, קענסט דאָס האַל-טען פאַר דיר — זאָגט דער „אַלטער תּרח“.

מאַטקע האָט זיך אומגעקוקט, געוואָרפען אַ בליק אויף מאַרײַן, געכאַפט דעם הוט און איז אַרויס פון שטוב. ער איז אָבער ניט אַרײַן געגאַנגען אין שענק. ער האָט זיך אַרונטערגעלאָזט הינטער'ן הויט, איז אַרײַן אין סערעל און אויסגעזוכט דאָס פענסטער פון דעם „טונקלעלען צימער“. ער האָט עס באַלד דערקענט אָן דעם גרויען פאַרהאַנג. ער האָט זיך אונטערגערוקט אין דער שטיל, און ווי אַ קאַץ געקראַכען אויף דער מויער, אויסגעזוכט אַ שפּאַלט אין לאָדען, און אָנהאַלטענדיג זיך אָן די הוקס פון לאָדען האָט ער דורכ'ן שפּאַלט אַרײַנגעקוקט און גע-זעהן וואָס דאָרטען טהוט זיך, צוגעלעגט דעם אויער און געכאַפט אײַנ-צעלנע ווערטער.

וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך האָט ער ניט געוואוסט, כאַטש ער האָט דערפיהלט — דאָס האַרץ האָט איהם געזאָגט... ער האָט נאָר געזעהן, ווי „קאַנאַריק“ שרייט אויף מאַרײַן און שרעקט זי מיט דער האַנד. אז ער וועט זי שלאָגען. און דער אַלטער און די אַלטע ריידען מיט איהר און טענה'ן מיט איהר עפעס מיט גוטען אײַן, ווייזען איהר געלד, און דאָס מיידעל טופּעט מיט די פיס און שאַקעלט מיט'ן קאַפּ אויף נײַן.

דערנאָך איז אַרײַנגעקומען אין שטוב דבורה'לע, די בעל-הבית'טע פון האַטעל, מיט נאָך אַ אידעל, וואָס געהט קורץ אָנגעטהאָן און האַלט אַ שטעקעלע אין דער האַנד. דבורה'לע מיט'ן אידעל האָבען זיך גע'סוד'עט מיט'ן „אַלטען תּרח“ און „קאַנאַריק'ען“ אין אַ ווינקעל שטוב. דערנאָך איז דבורה'לע צוגעגאַנגען צו מאַרײַ, האָט זיך געשפּיעלט מיט איהרע האָר און געשמייכלט צו איהר, ריידענדיג מיט איהר, און געקושט זי. דערווייל האָט איהר די אַלטע מכשפה די האָר גלייך גע-מאַכט, אַן אַנדער קאַפטענדעל אַרויפגעוואָרפען. מאַרײַ האָט זיך גע-לאָזט, און איהר פנים האָט געפלאַמט. „קאַנאַריק“ האָט דאָס שטיבעל צוגערוימט, אַוועקגענומען די פלאַש מיט'ן אויל און בעהאַלטען אין

א ווינקעל, און דאָס אידעל מיט'ן שטעקעלע אין דער האַנד האָט גוט־מוטהיג געשמייכעלט און איז ערגעץ־וואו פערשוואונדען. מאַטקע האָט זיך אָנגעשטויסען וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך... דאָס האַרץ האָט איהם אָנגעהויבען קלאַפּען, הענד און פיס האָבען איהם געציטערט. און עפעס האָט איהם גענאָגט ביים האַלז און אינוועניג אין האַרץ. אַלעס איז איהם געוואָרען מיט אַמאָל גאַנץ גלייך, אפילו דאָס גאַנצע הויז מיט אַלע מענשען וואָס זיינען דערינען זאָלען איינגעזונקען ווע־רען, און ער מיט זיי. נור ער איז ניגיעריג געוואָרען וואָס דאָ וועט ווייטער פאָרקומען.

דערווייל איז דאָס אידעל מיט'ן שטעקעלע און גוטען שמייכעלע צוריקגעקומען און מיטגעבראַכט מיט זיך אַ הויכען גוי מיט אַ פאָר גרויסע וואַנצעס, וועלכער איז געווען אָנגעטהאָן ווי אַ שררה. דער גוי האָט זיך אַביסעל געשעהמט. געבויגען זיך און אַלעמען געגריסט. דבורה'לע מיט איין רינגעלע אין אויער האָט דעם גוי פערבעטען צום טיש. דער „אַלטער תרח" האָט צוליעב דעם גוי אַ ראָק אָנגעטהאָן, און „קאַנאַריק" האָט אויך געשמייכעלט. נור מאַרי האָט זיך ניט געוויר־זען. זי האָט זיך בעהאַלטען ערגעץ־וואו. נור דבורה'לע פיהרט זי אַרויס פון ווינקעלע (מאַרי לאָזט זיך ניט), און פיהרט זי צו צום טיש. צום גוי. דער גוי בויגט זיך פאַר איהר, גיט איהר די האַנד, און דבורה'לע זעצט זיך אוועק מיט מאַרי'ן ביים טיש. באַלד ברענגט מען אַריין ביער. מען גיסט אָן גלעזער. עמעץ־ווער נעהמט אַרויס אַ טאַליע קאַרטען און מען הויבט אָן קאַרטען שפיעלען.

מאַטקע האָט זיך שוין מעהר ניט געקענט איינהאַלטען. ער האָט געוואָלט אַריינשפּרינגען דורכ'ן פענסטער, ער האָט זיך אָבער צוריק־געהאַלטען. ער איז אַראַב, און איז אַריין אין שטוב צו די קינצענמאַ־כערס. די שטוב איז אָבער געווען פערשלאָסען, האָט ער אָנגעקלאַפּט, און געטראַכט זיך, זאָל געשעהן וואָס עס וויל.

פון אינוועניג האָט מען איהם געפרעגט: ווער איז דאָרט? האָט ער געענטפערט אויף אַ הויך קול:

— איד, מאַטקע!

פון אינוועניג האָט מען עפעס גערעדט. צום סוף האָט מען איהם געעפענט. געעפענט האָט איהם „קאַנאַריק", צוהאַלטענדיג די טהיר און געפרעגט איהם:

— וואָס ווילסטו ?
 — וועסט שפעטער געוואָהר ווערען — האָט מאַטקע אויפגעריי-
 סען די טהיר און איז אַריין.
 — אַה, דאָס איז דער יונגער שפּאַניער, דער וואָס האָט היינט
 דעם וועט געוואונען. זעהר שעהן, זעהר שעהן — האָט איהם דער פּאָ-
 פּאָק מיט די גרויסע וואַנצעס געפאַטשט בראַוואַ מיט די הענד.
 — איך וועל איהם באַלד נאָך ווארשא נעהמען, אז ער זאָל זיך
 ראַנגלען מיט „בישקע'ן“ — זאָגט דער „אַלטער תּרח“, וויזענדיג אויף
 מאַטקע'ען.
 — צו וואָס ביזטו אריינגעקומען ? וואָס זוכסטו ? מען וועט דאָך
 די פּערד ארויס'גנב'ענען — זאָגט ער הינטען ארום צו מאַטקע'ן.
 — זאָל ער געהן — ווייזט מאַטקע אויף „קאַנאַריק'ען“. איך וויל
 דאָ זיין.
 — גאָז איהם זיין — מאַכט די „אַלטע מכשפה“.
 — דער שפּאַניער וועט אפשר א גאָז ביער טרינקען מיט אונז ?
 פּראַשע — גיסט איהם אָן דער פּאָלאַק א גאָז ביער.
 מאַטקע האָט זיך פּערשעהמט און געמאַכט מיט דער האַנד אויף
 ניט — דאָך האָט ער אויסגעטרונקען.
 — דאָס איז דאָך דאָס קינד. קוקט אָן די הענטעלעך — ריהרט
 איהם אָן זאָנפט ביי דער האַנד דבורה'לע, און גיט צו איהם אַ גנב'ישען
 וואונק אין די אויגען אַריין.
 מאַטקע'ן איז געוואָרען ווי מען וואָלט איהם מיט אויל בעשמירט,
 ער איז רויט-פּערשעהמט געוואָרען און גנב'יש צוריק געוואונקען צו
 איהר.
 דערווייל איז דאָס שפּיעל אין קאָרטען ווייטער געגאַנגען. אָן
 מאַטקע'ן האָט מען ווי פּערגעסען. דער וואונק פון דבורה'לע האָט איהם
 ווי בערוישט און געמאַכט איהם פּערגעסען אָן דעם גוי און אָן מאַרי'ן,
 וועלכע איז געזעסען ווי א פּרעמדע ביים טיש און צוגעקוקט זיך צום
 קאָרטען-שפּיעל. מאַטקע האָט געקוקט אויף דבורה'לען, געוואָלט כאַפּען
 איהר'ס אַ בליק, נור דאָס ווייבעל האָט ווי פּערגעסען אָן מאַטקע'ן, און
 טיעף זיך אַריינגעלאָזט אין די קאָרטען.
 ער האָט אַ קוק געטהאָן אויף מאַרי'ן. מאַרי איז ביז געווען, זי האָט
 ניט געוואָלט קוקען אויף איהם. דער יונג האָט דערפיהלט, אז דאָס מיי-

דעל האָט געזעהען ווי ער האָט זיך איבערגעוואָרפען מיט בליקען מיט דעם שעהנעם ווייבעלע, און וויל איהם ניט קענען. ער האָט געזעהן ווי מאַרי האָט זיך מיט אַמאָל אונטערגערקט צום פּאָן מיט די גרויסע וואַנצעס, און האָט איהם אונטערגעשטעקט קאָרטען, און דערביי האָט זי עס אזוי געמאַכט, ווי זי וואָלט זיך צוגעלאַסטשעט צו דעם פּאָן ווי אַ הינטעל, און געגלעט איהם די האַנד. מאַטקע'ן האָט דער טייוועל גע- כאַפט, ער האָט זיך געוואָלט וואַרפען אויף דעם פּאָן און איהם ווערנען ביים האַלז. ער האָט געקוקט אויפ'ן מיידעל. מאַרי האָט איהם גאָר ניט געזעהן. ער האָט זי געצופּט ביים אַרבעל. דאָס מיידעל האָט זיך אומ- געקוקט, געוואָרפען אויף איהם אַ בייזען בליק און וויערער אַריינגע- קוקט אין גוים'ס קאָרטען און געלערענט איהם וועלכע צו וואַרפען. און דער יונג האָט געמיינט, אַז עס לעגט איהם אַוועק אַ טויטען אויפ'ן אָרט.

אין מיטען בעסטען שפּיעלען האָט זיך דבורה'לע אויפגעכאַפט און געזאָגט, ווי זי וואָלט זיך פּלוצים אָן עפעס דערמאַנט, אַז דאָרטען, אין דער גאַסט'שטוב, וואַרטען פּיעלע געסט אויף די קונצענמאַכערס, און זיי קענען פּיעל געלד פּערדיענען. די געסט ווילען זיי זעהן, און מען האָט זי אַריינגעשיקט נאָך זיי, און זי האָט זיך גאָר פּערגעסען און אין די קאָרטען גאָר זיך פּערשפּיעלט. דער „אַלטער תּרח" האָט זיך אויפ- געכאַפט, גענומען אַ בעמבעלע אין דער האַנד אַריין און געוואונקען צו „קאַנאַריק'ען": „קום געלד פּערדיענען. קום, מאַטקע, מיט". די אַלטע געהט אויך מיט. נור „דאָס קינד", מאַרי'ן, וועט זי ניט לאָזען מיט- געהן — ווייל זי איז מיעד. „דאָס קינד" האָט היינט שווער געאַרכייט — זאָגט זי, און נעהמט אַ טוך און געהט אויף. אַלע געהען. עס בלייב- בען נור איבער מאַרי און דער גוי, וועלכע שפּיעלען אין קאָרטען וויי- טער. און מאַטקע שטעלט זיך אַוועק ביי דער טהיר און וויל ניט געהן. — קום, ממזר'וק, קום געלד פּערדיענען — שלעפּט איהם דער „אַלטער תּרח" ביים פּלייצע.

מאָטקע מאַכט זיך אַרויס און בלייבט איבער.

— וואָס איז ?

— גאָר ניט — ענטפּערט מאַטקע אָב קורץ.

„קאַנאַריק" ווינקט צו איהם מיט די אויגען:

— געה, ממזר, דו זעהסט דאָך, זיי דארפען זיין אליין.

— איך וויל ניט — זאגט מאַטקע.

— וואָס ?

דער „אַלטער תּרַח“ איז אויך צוגעקומען. זיי האָבען ניט געוואָלט קיין סקאַנדאַל מאַכען, האָט איהם דבורה'לע אָנגענומען אונטער'ן אָרעם, און געגלעט איהם מיט'ן הענטעל אויפ'ן בעקעל, געקוקט איהם גלייך אין די אויגען אריין, און געזאָגט וויעדער מיט דעם גנב'ישען שמייבעלע:

— מיט וועמען ער וועט ניט געהן, מיט מיר וועט ער געהן. וואָס קען ער פון אייך האָבען. אָבער פון מיר, ווייסט ער, קען ער יא עפעס האָבען — האָט זי געזאָגט אין אזא טאָן, מיט אזא בליק, אז מאַטקע האָט געמיינט אז זי נעהמט איהם באלד מיט זיך מיט... און ער האָט ניט געקענט ביישטעהן דעם יצר הרע.

מאַטקע האָט צוריקגעשמייבעלט וואוילעריש דער ווייבעל אין די אויגען אריין, און איז ארויס מיט איהר. הינטער זיך האָט ער געהערט מען שליסט די טהיר אויף זיי ביידע, אויפ'ן גוי מיט מאַרין. עס האָט איהם עפעס באַנג געטהאָן, נור ער האָט געפיהלט נעבען זיך דאָס יונגע ווייבעל, און דאָס האָט איהם געמאַכט פּערגעסען.

נאָר קוים איז דבורה'לע מיט'ן יונג אין דער שענק אריין, האָט זי פּערגעסען אָן איהם. זי איז באלד צישוואומען געוואָרען צווישען די פיעלע געסט, בעלי עגלות, קצבים און פּרעמדע סוחרים, וואָס האָבען געווארט אויף איהר. דאָ האָט זי דערלאָנגט דעם א קופּעל ביער מיט אַ שמייבעל אין פנים אריין; יענעם אַ האַלב גענועל מיט א גלעט, אז עס זאָל זיין בע'טעם'טער צו עסען; דאָרט נאָר איי-נעם א געהיים גלעזעל בראַנפּען, וואָס יענער האָט אויסגעטרונקען און פּערביסען מיט אַ קניפּ... מאַטקע איז פון דערווייטענט געשטאַנען, צו געקוקט זיך און צומישט געוואָרען, ניט געוואוסט וואָס עס טהוט זיך מיט איהם. ער האָט זיך דערמאַנט אָן מאַרין מיט דעם פּאַלאַק, וואָס זיינען ביידע אין „פינסטערען שטיבעל“ איינגעשלאָסען. ער האָט זיך אַרויסגעמאַכט פון דער שענק, און צו צו דער שטוב. די טהיר איז פּערשלאָסען. דורך דעם טהיר-לעכעל זעהט מען נאָר ניט. דער שליסעל שמעקט. ער איז אריין אין סעדעל, אַרויפגעכאַפט זיך אויף דעם מויער און אויסגעזוכט די שפּאַרע אין דעם לאַדען, דורך וועלכער ער זאָל קע-

נען אין שטוב אריינקוקען. ער האָט זי געפונען. די שפּאַרע איז אָבער געווען פּערשטעלט מיט דעם פּאַרהענגעל. ער איז אַראָב, אויסגעזוכט אַ שטיקעל האָלץ, און מיט דעם האָלץ אָבגעשאַרט דעם פּאַרהאַנג און געזעהן וואָס אינוועניג טהוט זיך... דאָס בלוט האָט געקאָכט אין איהם. און עס איז איהם געווען אזוי ווי קיינמאָל ניט. ער האָט זיך מיט'ן נאַנצען קערפּער אונטערגעשפּאַרט אונטער'ן לאָדען, און דעם לאָדען אויפּגעהויבען, אָבער אזוי שטיל, אז מען זאָל אינוועניג נאָר ניט הערען. דערנאָך האָט ער די קייטעלעך פון די פּענסטער אונטערגעבראַכען. מיט זיי האָט ער ניט געהאַט קיין שווערע אַרבייט, זיי זיינען געווען פּערראַסטעט פון אַלטיקייט, און באלד זיך נאָכגעגעבען. אין מאַטקע האָט מיט אַמאָל געגעבען א שפּרונג אריין אין שטוב.

מאַרי, וועלכע איז געווען האַלב אויסגעטהאָן מיט צופּלאַשעטע האָר האָט פאַר שרעק געגעבען א שפּרונג אויף פון דעם בעט, אויף וועלכען זי איז האַלב געלעגען און האַלב געזעסען. דער גוי איז אָבער געווען אַ האַלב נאַקטער און פאַר מאַטקע'ן זיך פּערשעהמט מיט זיינע נאַקטע, האַרבעוואַקסענע פּיס, און אויף זיין פּנים איז געלעגען אויסגענאַמען אַ גוטמוטיגער שמייכעל האַלב פון גענוס, האַלב פון שעד מעוורדיקייט, אז מאַטקע האָט אויף איהם רחמנות געהאַט, און גערשטאַנען אין מיטען שטוב אַ דערשראָקענער און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. דער גוי האָט געזוכט די הויזען, אַ ראָק צו פּערשטעלען דעם טהייל פון זיין נאַקטען לייב.

און מאַרי האָט זיך דערווייל אונטערגעשלייכט הינטער דעם יונג. ער האָט געזעהען איהר ברוין נאַקטע לייב פון דער האַנד וואָס האָט אַרויסגעקוקט פון דעם זיידענעם צוריסענעם קאַפּטענדעל — האָט ער איהר געגעבען אַ קלאַפּ אין קאַפּ. דאָס מיידעל האָט ניט געשריען, ניט אוועקגערוקט זיך, נאָר עפעס געשפּאַרט אין זיין האַנד אריין. ער האָט דערפיהלט אין זיין האַנד עפעס ווייכעס. און ביים ליכט פון דעם האַלב־לייכטענדען לאַמפּ האָט ער דערזעהן לערער. ער האָט פּערשטאַנען, אז עס איז אַ לעדערנער טאַש מיט געלד. און האָט עס אינסטינקטיוו געשווינד בעהאַלטען.

— בעהאַלט, געה אוועק, מען וועט דיך כאַפען... דער גוי וועט שרייען.

מאַטקע האָט געהערט הינטער זיך די פליסטערנדע ווערטער און

נאָך ניט גוט פערשטאַנען וועגען וואָס עס האַנדעלט זיך דאָ. ער איז
 נאָך געשטאַנען און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. דער גוי מיט זיינע
 האַרבעוואַקסענע נאַקעטע פיס האָט אויסגעזעהען זעהר אַרים. און ער
 האָט געהאַלטען אין איין זוכען די הויזען, וואָס ער האָט זיי ניט גע-
 קענט געפינען. דאָס מיידעל האָט איהם בערוהיגט :
 — בלייב דאָ, בלייב, ער געהט באַלד אַוועק — זאָגט זי צום פאָ-
 לאַק און צו מאַטקע'ן געפליסטערט אין דער שטייל :
 — אַנטלויף און בעהאַלט. עס איז דעם גוי'ס, ער וועט שרייען.
 מאַטקע האָט אינסטינקטיוו געפאַלגט. און אזוי ווי ער איז אַריין,
 אזוי איז ער אויך אַרויסגעשפרונגען דורכ'ן פענסטער.
 ער האָט געהערט הינטער זיך, ווי דאָס מיידעל האַקט דעם לאַ-
 דען צו.

8

דער קאמפף פאר די דראטען-געהערין.

ער איז אריין אין שטאהל און ביים שיין פון די ברענענדע לאמ-טערנע האָט ער בעמערקט דעם לעדערנעם טאש, וואָס מאַרי האָט איהם אין האַנד געשטעקט. ער האָט איהם אויפגעעפּענט, ער איז דערשראָ-קען געוואָרען, אַ פּאָק פּאַפּיער-געלד איז אין איהם געווען. ער האָט ניט געוואוסט וואָס דערמיט צו טהאָן. באַלד האָט ער זיך דערמאָנט וואָס נתן גנב האָט אַמאָל געטהאָן. האָט ער אויך, ווי ער, געכאַפּט דעם כאַמאָנט פּונ'ם פּערד, אויסגעזוכט אַ לאַך און טיעף אין שטרוי פון כאַמאָנט אַריינגעשטעקט די טאש און צוריק אוימגעהאַנגען דעם כאַ-מאָנט אויף זיין אָרט.

אַז ער האָט דאָס אָבגעטהאָן האט ער זיך אוועקגעלעגט אויף זיין געלעגער אין שטאהל און האָט אָנגעהויבען צו טראַכטען. עפּעס איז ער געווען ביז און ער האָט זיך געוואַלט שלאָגען. אויף וועמען איז ער געווען ביז? אויף אַלעמען, און מעהרסטען אויף זיך. און נאָך מעהר איז איהם אַלעס גלייכנילטיג געוואָרען, און עס איז איהם גאָר ניט אָנ-געגאַנגען וואָס דאָ וועט געשעהען. ער איז גרייט געווען אויף אַלעס. אין מיטען דערינען איז איהם גאָר איינגעפאַלען אַרויסצוגעהמען די טאש מיט'ן געלד פון כאַמאָנט און אַריינצוסריבען אין „טונקעלען שטי-בעל“ דורך דעם פּענסטער און דאָס וואַרפען איהר אין פנים אַריין, אָדער אוועקצוגעבען עס צו דאָס שענהע ווייבעל דבורה'לע, די בעל-בית'טע פּונ'ם האַטעל, אַז מאַרי זאָל זעהן. נור באַלד האָט ער צו זיך געזאָגט: „אַ שאַך דאָס געלד, זאָל דאָס געלד בלייבען פּערשטעקט.“ און מאַרי, די דראַטען-געהערין איז איהם שוין ניט אָנגעגאַנגען און ניט „קאָנאָריק“ איז איהם וואָס אָנגעגאַנגען. און עס איז איהם פּלוצים אַלעס לאַנגווייליג געוואָרען ביי די קאַטאַרינישטיקעס און ער האָט געקלערט פון אַנטלויפּען.

נור דאָס בלוט האָט אין איהם געקאָכט און ער איז ביין געווען אויף זיך. זאָל ער געהן זי שלאָגען, גוט צוהאַקען דאָס פנים און אַוועק־ געהן? — עס לוינט זיך ניט. זי איז איהם שוין ניט אָנגענאַנגען. נור געלד איז גוט. עס איז גוט אז מען האָט געלד, טראַכט ער זיך. אַז מען האָט געלד קען מען פאָהרען וואוהין מען וויל און מען קען זיך קויפֿען וואָס מען וויל.

און דאָס געלד וואָס איז געלעגען אין כאַמאָנט איז איהם מיט אַמאָל טהייער געוואָרען. ער האָט געוואָלט דאָס געלד אַרויסנעהמען און נאָך אַמאָל זיך איינקוקען אין דעם, איבערצעהלען עס. ער האָט אָבער מורא געהאַט אז מען זאָל ניט אָנקומען. האָט ער זיך איינגעהאַלטען. און מיט אַמאָל איז איהם טהייער געוואָרען די דראַטע־געהערין. „סיי־ ווי־סיי, א גוטע, האָט עס מיר אַוועקגעגעבען.“ און ער האָט זיך גע־ טראַכט. אַז ער וועט ניט לאָזען אַז זי זאָל „קאָנאַריקען“ דאָס געלד אַוועקגעבען, ער וועט עס צונעהמען און מיט „קאָנאַריקען“ וועט ער זיך שלאָגען.

און ער האָט זיך מיט אַמאָל דערמאָנט, ווי „קאָנאַריק“ געהט אָנ־ געטהאָן און ווי ער געהט אָנגעטהאָן; אַז „קאָנאַריק“ געהט אָנגעטהאָן אין אַ פאָר שעהנע שטיוועל מיט אָבגעלאַקירטע כאַליאַוועס און אַ סאַ־ מעטענע וועסטעלע, און ער געהט אָנגעטהאָן אין אַ פאָר צוריסענע קאַ־ מאַשען וואָס די „אַלטע מכשפה“ האָט אַמאָל געטראָגען, מיט אַ פאָר הויזען וואָס פלאַצט איהם פון הינטען. און „קאָנאַריק“, ווען ער וויל, טרינקט ער ביער, עסט ער צוקער־אייז. און ער האָט קיין גראַשען ניט, נור וואָס ער ננב'עט אין קאַמאַש אַריין אַ זעקסער, ווען מען וואַרפט איהם צו, ווען ער שפיעלט מיט דער קאַטאַרינקע, אָדער וואָס די אַלטע גיט איהם אַמאָל אין געהיים וויל ער קראַצט איהר דעם רוקען בעפאָר זי געהט שלאָפען. און עס איז איהם אַ וואונדער געווען וואָס ער האָט דאָס ניט געזעהען ביז איצט, און ווי האָט ער זיך ניט געשעהמט אזוי אַרומצוגעהן מיט ווייבערשע קאַמאַשען און צוריסענע הויזען ביז איצט.

— דאָס ערשטע, וועל איך מיר קויפֿען אַ פאָר שטיוועל מיט לאַ־ קירטע כאַליאַוועס אַז זיי זאָלען קוויטשען ווען איך וועל געהן, און אַ פאָר שוואַרצע סאַמעטענע הויזען ווי דער אַלטער קאַטאַרינשטיק האָט, מיט אַ גרויסען כאַטעק אין האַנד, און זיך לאָזען וואַקסען אַ

טשופרינע פון פאָרענט. איך וועל זיי ווייזען ווי אַ קאטאָרינשטיק זעהט אויס.

און וואָס אַמאָל איז איהם מאַרי טהייערער געוואָרען פאר דעם וואָס זי האָט איהם געגעבען די מעגליכקייט דאָס אַלעס צו האָבען, און פאר דעם וואָס זי וועט איהם נאָך געלד געבען ווען עס וועט זיך מאַכען, און ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט אַז זי איז זיינע. זי געהערט צו איהם פונקט אַזוי ווי ער וואָלט אַ פוהר און וואָגען געהאַט. אוראי גע-הערט זי צו איהם. און עס האָט איהם געוואונדערט וואָס ער האָט ניט געוואוסט דערפון ביז יעצט און געלאָזט דאָס גאַנצע געלד וואָס זי האָט געהאַט „קאנאַריק'ען“ אוועקגעבען. ער וועט מעהר ניט לאָזען, ניט ריידען און ניט קוקען אויף איהר. ער וועט זיך שלאָגען מיט „קאנאַ-ריק'ען“. אוי, וועט ער איהם געבען! ער האָט געמאַכט פויסטען. דערווייל האָט זיך אין דרויסען געהערט אַ גערודער, מען רופט, מען רעדט הויך, און ער הערט שטאַרקע טריט געהען צו צום שטאַהל. אַ שטראַהל פון ליכט שיינט אַרײן דורך אַ שפאַרינע. איהם איז געווען אַלעס גלייך; ער האָט זיך נאָר געוואָלט איצט שלאָגען. ער האָט צוגע-מאַכט די אויגען און געוואַרט. באַלד האָט זיך געהערט אַ קלאַפען אין דער טהיר:

— עפען ממזר'וק, עפען, עפען!

ער איז זיך געלעגען גלייכגילטיג.

— עפען ממזר'וק, עפען, עפען! — האָט מאַסקע דערהערט דעם אַלטען קונצענמאַכער'ס קול. דעם אַלטען קונצענמאַכער האָט מאַסקע גערן געהאַט און איז איהם דאַנקבאַר געווען וואָס ער האָט איהם צוגע-נומען אין דער קאַמפּאַניע און איהם אויסגעלערענט „אַרביימען“. ער האָט געפיהלט אַ דרך-אַרץ צו איהם, איז ער אַראַבגעקראַכען פונ'ם גע-לעגער און אויפגעעפענט.

— וואוהין האַסטו אַהינגעטהאַן די טאַש וואָס די מויד האָט דיר אונטערגעשטעקט? — שרייט „קאנאַריק“ מיט כעס.

— שריי ניט, לאָז מיך ריידען — בערוהיגט איהם דער אַלטער.
— ממזר'וק — הויבט ער אָן מיט גוטען — גיב אָב די טאַש. דער גוי מאַכט געוואַלדען, לויפט נאָכ'ן סטאַרשע סטראַזשניק און מיר אַלע וועלען זיך אַ שוואַרץ יאָהר אויסריכמען.

— א טאש מיט געלד? — וואָס פאַר אַ טאש? — פּרעגט מאַטקע פּערוואַנדערט.

— די טאש, וואָס מאַרי האָט אַרויסגע'גנב'עט פּון פּאָליאַק'ס קע'שענע אין האָט דיר אונטערגעשטעקט — זאָגט „סאַנאַריק“.

— זי האָט מיר קיין טאש ניט אונטערגעשטעקט און איך ווייס ניט — האָט מאַטקע קורץ אָבגעענטפּערט.

— קום נור אין שטוב אַרײַן! — שרײַען זיי אויס, און נעהמען מאַטקע'ן מיט זיך.

אין „פּינסטערען שטיבעל“ איז געשטאַנען דערה'לע און האָט זיך די הענד געבראַכען, אַז די קאַטאַרינשטיקעס וועלען זי אונגליקליך מאַכען. דער סטאַרשע סטראַזשניק וועט קומען, וועט מען איהר דעם שענק צו'חתם'ענען. מאַרי איז געשטאַנען מיט צופּאַטעלטע האָר און אַ דין קליידעל אַרויפגעוואָרפען, איהרע נאַקעטע הענד און האַלז און ברוסט האָט זיך אַרויסגעוויזען פּון איהר העמד, אויף וועלכע זי האָט נאָך ניט צייט געהאַט קיין קאַפּטענדעל אַרויפצואוואַרפען. זי האָט אויס'געקוקט גלייכגילטיג און געלאָזט זיך בעטראַכטען און אויפּעסען פּון די בליקען פּון די בעל'יעגלות, פּישערס און קצבים וואָס האָבען זיך געשפּאַרט אין די אָפּענע טהיר און זיינען געקומען אַהער צולויפּען אויף דעם פּאָליאַק'ס געוואַלדען, אַז מען האָט ביי איהם די טאש מיט פינג און אַכציג רובעל אַרויסגעצויגען. דער פּאָליאַק אַליין איז שוין ניט געווען. ער איז אוועק געלאָפּען אין דער פּאָליציי נאָכ'ן סטאַרשע סטראַזשניק.

— זי איז ווערט דאָס געלד, זאָל איך שוין אַזאַ יאָהר האָבען — זאָגט איינער פּון די קצבים בעטראַכטענדיג גוט דאָס מיידעל, און צום סוף האָט ער אַרויסגעגעבען זיין אורטהייל ווי אַ געניטער מבין אויף די זאַכען.

— פאַר דאָס געלד וואָלט איך מיר ליעבער אַ נייע קאַבילע געקויפט. נור אַ שבת מאַכען וואָלט איך איהר אויך געגעבען — זאָגט לייבעלע דער פּוהרמאַן.

— וויפּיעל טרעפט אָן דיין שבת? ניין ברודער, ניט פאַר דעם געלד קריגט מען אַזאַ סחורה. סטופּאַי צו דיין טויבע חיה, מיט די

פערבונדענע צייהן, וועט זי דיר נאך דערפאר געהאקטע פיש מאַכען...
דער עולם לאַכט.

דער אַלטער קאטארינשטיק איז אַריין אין שטוב מיט „קאנאַ-
ריק'ען“. זיי האָבען ביידע געפיהרט מאַטקע'ן.
— אַט געהט ער, דער ריכטיגער בחור.

דער אַלטער קאטארינשטיק האָט געשטופט דעם עולם פון טהיר,
וועלכער האָט זיך שוין אָנגעהויבען אין שטוב צו שפּאַרען. צוגעהאקט
די טהיר נאָך זיי און צוגעשלאָסען.

— הער נור ממזר'יק, גיב אָב דאָס געלד, אַז ניט גיב איך דיר
אַרויס צו דער פּאָליציי, אַזוי ווי איך בין א איד. איך גיב דיר אַרויס
צו דער פּאָליציי, אַז דו ביזט אַן אַנטלאָפּענער פּונ'ם אַסטראָג, קיין
פּאַס ביי מיר האָסטו דאָך ניט, און ווער דיין טאַטע איז ווייס איך
דאָך אויך ניט. גיב אָב דאָס געלד און זאָל זיין שאַשטיג, אַז ניט וועט
שלעכט זיין.

— גיט מיך אַרויס צו דער פּאָליציי, האָב איך אַ זאָרג, וועל איך
דערצעהלען, אַז איהר האָט די מויד גע'גנב'עט, אַז איהר פּערקויפט זי
צו שכורים פאַר געלד און אַז ניט, שלאָגט איהר זי, און אַז איהר האַנד
דעלט מיט גנב'שע זאַכען, און אַז איהר האָט דבורה'לען אָבגעשטעקט
די זילבערנע לייכטער וואָס מען האָט אונז אין זשאַכלין געגעבען און
אַז מיר שטעהען דאָ, ווייל מיר וואַרטען אויף אַ סוחר פון וואַרשוי,
וואָס וועט אָנקומען נאָך אַ סחורה וואָס געהט אויף צוויי פּיס, און
נאָך, — וועלען מיר אלע געהן, וועלען מיר אלע זיצען אין איינעם,
וועט אונז היימליכער זיין.

— וואָס זאָנסטו? וואָס דערצעהלסטו פאַר מעשיות? ווער וועט
דיר גלויבען? — איז דער קאטארינשטיק געוואָרען אַ פּערציטערטער
פון די אלע מעשיות. ער איז ערשטוינט געוואָרען, פון וואַנען ווייסט
מאָטקע פון דעם אלעם, מען האָט זיך דאָך געהיט פאַר איהם און גע-
מיינט האָט מען אַז ער האָט גאָר ניט געהערט און גאר ניט געזעהן.
— וואָס פאַר זילבערנע לייכטער? — ווערט דבורה'לע בלייך —

ווער האָט דיר דאָס דערצעהלט? מיינ ברודער האָט דאָך מיר גאָר גע-
שיקט פיש פון זשאַכלין דורך זיי. קום אריין וועסטו זעהען — עס
שטעהט דאָך נאָך דער קאסטען.

— טיש, איך ווייס וואָס פאר א פיש!
 — מאַטקעלע, וואָס רעדסטו, וואָס? — וואָס הער איך פון דיר?
 ווער האָט דיר דאָס דערצעהלט? ברעכט זיך די „אַלמע מכשפה“ אויף
 איהם די הענד.

מאָטקע האָט איהר אין פנים אריינגעקוקט און עס איז איהם א
 געלעכטער אָנגעקומען.

— און אַט דעם האַלערא, אַט דעם קליינעם שמר'ניק, וואָס דרעהט
 היהנער דעם קאַפּ אַראַב האָסטו צו זיך אריינגעלאָזט. דו דראָמען-
 געהערין, קונצען-מאַכערין, הע! שטעקסט איהם הינטען אַרום געלד
 אריין, גנב'עסט און שטעקסט איהם אָב. וואָס? — געהט צו „קאַנאַריק“
 צו מאַרי, קוקט אויף איהר מיט ביזע אויגען, און הויבט איהר די האַנד.
 דאָס מיידעל האָט זיך אַוועקגעשטעלט און געפינטעלט מיט די אויגען,
 מורא האָבענדיג פאַר אַ קלאַפּ.

— ריהר זי אָן, ריהר זי אָן, לאָמיק זעהען. אַ טויטער וועסטו ביי
 מיר ווערען! ווייזט מאָטקע „קאַנאַריק'ען“ א פויסט.

— וואָס, וועסטו מיך ניט לאָזען? — נאָ, דאָ האָסטו פאַר איהם
 איינעם — פאַטשט ער מאַרי'ן — און דאָ האָסטו דעם צווייטען.

נור איידער „קאַנאַריק“ האָט נאָך צייט געהאַט אַראַבצולאָזען די
 האַנד אויף מאָטקע'ן, איז מאָטקע שוין געווען אויף איהם. מיט איין
 שפרונג ווי אַ ווילדער הונד האָט ער איהם אָנגעכאַפט מיט ביידע הענד
 ביים האַלז און געוואָרגען איהם. ער האָט זיך געגעבען אַ ביים אַריין
 מיט זיינע שטאַרקע צייהנער אין דעם גאַרגעל און די אָרערען פונ'ם
 האַלז האָבען זיך אָנגעצויגען און זיינען געשוואַלען געוואָרען און עס
 האָט אויסגעוויזען אַז זיי פלאַצען אַרויס פון דער הויט. „קאַנאַריק“
 האָט זיך געריסען אונטער איהם, אָבער פאַר וועהטאָג האָט זיך ביי
 איהם די קניע געבויגען און ער האָט זיך געוואָרפען אויף דר'ערד.
 מאָטקע איז אַרויף אויף איהם און געהאַלטען איהם ווי אַ הונד מיט
 די צייהנער ביים האַלז און מיט די פויסטען אין פנים געשלאָגען. די
 ווייבער האָבען געשריען, געוואַלט זיי פאַרנאַנדעררייסען. נור זיי האָ-
 בען געקראָגען מיט די פיס אין בויך אריין, האָבען זיי זיך אָבגעטראָד-
 גען. דער אַלטער קונצענמאַכער האָט געכאַפט דעם באַטעק און געשמיי-
 סען מאָטקע'ן איבער'ן קאַפּ, איבער'ן פנים, איבער די הענד. דאָס
 פנים מיט די הענד זיינען מאָטקע'ן אָנגעלאָפען געוואָרען פון באַטעק.

נור מאַטקע האָט גאָר ניט געפיהלט וואָס מען טהוט איהם. ער האָט זיך אַריינגעקנאַטען אין „קאַנאַריק'ען“ און ביידע יונגען זיינען געווען ווי איין קנויל און מיט די צייהנער געביסען און מיט די הענד געשלאָגען. עס האָט זיך געהערט „קאַנאַריק'ס“ כאַרכלען און דאָס שווערע אַטהעד מען פון אונטער מאַטקע'ס לייב. דבורה'לע, די האַטעל בעזיצערין, האָט די הענד געבראַכען און אויפגעפּענענדיג די טהיר האָט זי אַריינגעריר פּען אייניגע פון איהרע פּריינד, די בעל־יעגלות: „געוואַלד, זיי וועלען מיך אונגליקליך מאַכען, דער סטאַרשי קומט“. די בעל־יעגלות האָבען זיי מיט גראָבע שטעקלעך פּערנאַנדערגעריסען. „קאַנאַריק“ האָט גע־בלוטיגט אין גאַנצען און מאַטקע האָט געהאַט אַ בלויען פנים.

דורך די גאַנצע צייט פון געשלעג איז מאַרי געשטאַנען און האָט זיך גלייכגילטיג צוגעקוקט צו דעם שלאָגען פון די יונגען. קיין בע־ווענונג איז ניט געווען צו בעמערקען אויף איהר פנים. נור ווען מאַטקע האָט געלעגט „קאַנאַריק'ען“ און איהם געשלאָגען אין פנים, האָט אַ שוואַכער אונבעמערקבארער שמייכל געשיינט אויף איהרע ליפּען. זי האָט געוואוסט, אַז מיט דעם שלאָגען געהט זי איבער פון איין האַנד אין דער צווייטער און זי איז געווען צופריערען דערמיט.

דערווייל האָבען די ווייבער פלינק אָבגעווישט די פּאַדלאָגע פון בלוט, מען האָט זיך געריכט אויפ'ן סטאַרשי סטראַזשניק. „קאַנאַ־ריק'ען“ האָט מען געמוזט נעהמען אין קיך אַריין, דאָרט האָט מען איהם דאָס פנים בעלעגט מיט קאַלטע האַנדטיכער. מאַכקע איז גע־שטאַנען אין אַ ווינקעל און איז ביז געווען. און דער אַלטער קאַטאַרינ־שטשיק איז צוגענאַנגען צו מאַרי'ן און האָט איהר געוויזען דעם רימען וואָס ער טראַגט אויף זיינע הויזען:

— דיר וועל איך שוין שפּעטער בעצאָהלען, אַז מיר וועלען פון שטאַרט אַרויסקומען. אַלעס איז איבער דיר.

נור דעם אַלטען קאַטאַרינשטשיק האָט מאַטקע גאָר ניט געזאָגט. ער מעג שלאָגען, ער האָט זי געקויפט, ער האָט זי אויסגעלערענט „אַר־בייטען“, ער האָט אַ רעכט אויף איהר.

9

א פאם איז דא ?

עס איז אָנגעקומען דער סטאַרשי סטראַזשניק מיט דעם פּאַלאַטק, דעם גוי, ביי וועלכען מען האָט דעם טאַש מיט געלד אַרויסגענומען. דער גוי, אָהן אַ הוט, אָהן אַ קראַוואַט, מיט טרערען אין די אויגען, האָט דערצעהלט דעם סטאַרשי סטראַזשניק פון דעם אונגליק, וואָס איהם האָט געטראָפּען, ווי אזוי מען האָט ביי איהם דעם טאַש מיט פינף-און-אַכציג רובעל אַרויסגענומען, און אָנגעווויזען אויף מאַרין און אויף מאַטקע'ן. דער סטאַרשי סטראַזשניק, וועלכער איז שוין געווען אַן עלטערער גוי פון אייניגע און זעכציג יאָהר, א דיקער, מיט אַ רויטען בריוו טען קאַרט, מיט אַ דיקען בויך און אַ בלאַנדע לאַנגע באַרד, וועלכע איז זיך צופאַלען אין צוויי שפיצען, האָט אויסגעהערט בנעמות, מיט רוי היגקייט, גלייכגילטיג און האָט געשמייכעלט צו דבורה'לען:

— נו, וואָס איז שוין וויעדער פאַרגעפאַלען ביי דיר, פּאַני שפּאַס-פּוינעל? אַלע נייעס געשעהט ביי דיר, פּאַני שפּאַספּויגעל, אין האָטעל קרולעווסקי.

— ביי מיר? פּאַני נאַטשאַלניק! — וואונדערט זיך דבורה'לע מיט אַ לאך און חנ'דעל — דער פּאַן נאַטשאַלניק האָט לייעב צו שפּאַסען מיט אַ אידענע. אוי, ווי זעה איך אויס? — מאַכט זי אַ חנ'דעל, פערקעמענדיג זיך די האָר — וואָס בין איך שולדיג, אַז דער פּאַן קומט (ווייזט אָן אויפ'ן פּאַלאַטק) און וויל אַ נקבה נעהמען ביי די קאַטאַרינ שטשיקעס? ביי מיר איז אַן אָפענער האָטעל. איך קען דעם פּאַן ניט אַבזאָגען. וואָס בין איך שולדיג?

— מיר וועלען שוין שפּעטער זעהן. נאָר ערשטענס, וויל איך זעהן די פעסער, אה! פּאַני עלטסטער קאַטאַרינאַרוש, שטעל מיר צו די פעסער פון דיר מיט דיין קאָמפּאַניע.

— אָט באַלד, פּאַני נאַטשאַלניקו, אָט באַלד — זאָגט דער אַלטער.

— וואָס וועט דער פּאָן נאַטשאַלניק דאָ זיך אַנידערזעצן? דאָ איז ניט בעקוועם. דאָ איז ניט אַנגענעהם. ביטע, לאָז זיין דער ווילען פון דעם פּאָן נאַטשאַלניק מיט מיר צו געהן אין מיין וואוינונג. דאָרט וועט דער פּאָן נאַטשאַלניק אויסהערען וואָס ס'איז געווען — זאָגט דבורה'לע און נעהמט דעם פּאָן נאַטשאַלניק אונטער'ן אָרעם.

— עך, מען קען דאָ אויך ערפילען דאָס געזעץ — זאָגט דער „פּאָן נאַטשאַלניק“ און הויבט זיך אויף און גיט אַ וואונק צום אַלטען קונצענמאַכער: „קינדער, נאָך מיר!“

אין פינסטערען קאָרידאָר, דורך וועלכען דבורה'לע האָט געפיהרט דעם „פּאָן נאַטשאַלניק“, איז צווישען זיי ביידען אַנגעגאַנגען אַ שטיי-לער געשפרעך, וועלכער איז בעשטאַנען נאָר פון איינצעלנע ווערטער: — מאַדאַם דבורה'לע, עס געהט ניט, איך קען ניט. געזעץ! דער פּאָן איז אַ וואַונדער מענש, וועט זיך קלאָגען אויף מיר, דאָן זעצט מען מיך פון מיין אַמט אַראָב.

דערויף האָט דבורה'לע אויך אַבגעענטפערט אין קורצע ווערטער: — דו ביזט, פּאָן נאַטשאַלניק, דער עלטסטער פון שטאָרט, דו קענסט אַלעס. מען דאַרף דיך ניט לערנען. איך פערלאָז זיך שוין אויף דיר.

אין דעם האָט עפעס געגעבען אַ בלישטש אין דעם „פּאָן נאַטשאַל-ניק'ס“ האַנד, און דער „פּאָן נאַטשאַלניק“ האָט געפרוּאוּוט טרעפּען אין דער פינסטער, מיט'ן טאַפּען פון דער האַנד, וויפיעל עס איז. איבער-צייגענדיג זיך, אַז די מטבע איז אַזעלכע, וועלכע איז ווערטה זיין עהרע, האָט ער נאָך אַמאָל געזאָגט, אַז ער קען ניט, און זי אריינגע-שטעקט אין זיין הויזען-טאַש.

אַריינקומענדיג צו דבורה'לען אין איהר שטיבעל, וועלכע איז גע-ווען שעדן אויפגערוימט, מיט צוויי פולע געבעטע בעטען. מיט אַ רויר טען הייצערנעם טיש און מיט אַ שענקעל זילבערוואַרג, האָט זיך דער „פּאָן נאַטשאַלניק“ נאָר אַנדערש געפיהלט. אַוועקגעזעצט זיך ביים טיש, האָט איהם דבורה'לע פאַרגעשלאָגען, צי ער וועט ניט פערזוכען פון די פריש-אַבגעקאַכטע פיש. דער „פּאָן נאַטשאַלניק“ האָט זיך אַבגעזאָגט:

— דאָס געזעץ וואָרט אויף מיר, אַלער ערשטענס דאָס געזעץ.

דבורה'לע האָט אריינגערופען דורך דער טהיר דעם פאַמער:

— טאַמע, דערלאָנג נאָר דעם „פּאָן נאַטשאַלניק“ אַ פריש שטיי-

קעל אָבגעקאָכטע פּיש — און באַלד האָט חיים שפּאַספּויגעל געמאַכט זיך אַ וועג צווישען דעם עולם און געטראָגען אויף אַ טעלער'ל עפעס אַזעלכעס, וואָס האָט אַרויסגעגעבען פון זיך אַ פּאַרע.

— אַה, פּאַן שפּאַספּויגעל, וואָס מאַכסטו עפעס? דיך לאַנג שוין ניט געזעהן — זאָגט דער נאַטשאַלניק.

— פּאַני נאַטשאַלניק, איך הייס דיר פּערזוכען פון די פּיש. אַזעל-כע האָסטו נאָך אין דיין לעבען ניט געגעסען. געשמאַק! — מאַכט חיים שפּאַספּויגעל צו מיט'ן קאַפּ.

— פּערזוכען, פּאַני שפּאַספּויגעל, פּערזוכען — טהוט איהם דער „פּאַן נאַטשאַלניק“ צוליעב און רוקט צו זיך דעם טעלער פּיש — טאַקי גוט, טאַקי גוט — קלאַפט ער צו מיט די צייהן.

און דערווייל שטעהען אַרום די קונצענמאַכער, אַלע די היטלען אויסגעטהאָן, און דער „אַלטער תּרח“ האַלט גרייט אַלע פּאַפּירען... און פון דער צווייטער זייט, דער פּאַן פּאַלאַק מיט די וואַנצעס, און קוקען זיך צו, ווי דער „פּאַן נאַטשאַלניק“ עסט די פּיש, און דאָס וואַסער קומט זיי אין מויל אַרײַן.

נאָך די פּיש האָט דבורה'לע פּאַרגעלענט אַ געבראָטענעם פּופּי-קעל, אַ לעבערעל, און חיים שפּאַספּויגעל האָט אָנגעהויבען צו טראָגען אויף טעלערלעך די „האַניג ביסענס“ און אַלע מענשען איז דאָס שפּיי-עכץ געקומען אין מויל אַרײַן; און די בעל-יעגלות האָבען מקנא געווען דעם „פּאַן נאַטשאַלניק“ און געשאַלטען איהם, וויפּיעל עס האָט נאָר געקענט אין איהם אַרײַן...

— אַנו לאָמיק זעהן דייע פּאַפּירען — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַל-ניק“, האָבענדיג אויפגעגעסען די פּיש און צורוקענדיג דאָס טעלערעל מיט די לעבערלעך צו זיך.

— אָט דאָס איז דער פּאַס פאַר מיר מיט מיין ווייב מיט מייע צוויי קינדער: גדליה שאַבאַסניק, און דאָס איז מיין ווייב, חיה שאַבאַסניק, און דאָס איז מיין טאָכטער חנה שאַבאַסניק, 19 יאָהר אַלט (ווייזט ער אָן אויף מאַר'ן), און דאָס איז מיין אינגסטער זוהן, נטע שאַבאַסניק (ווייזט ער אָן אויף מאַטקע'ן) און דאָס איז דער פּאַס פון מיין עלטסטען קונצענמאַכער מאיר אהרון קאַנאַריק.

— מאיר אהרון קאַנאַריק — גוט, גוט — זאָגט דער „פּאַן נאַטשאַלניק“ עסענדיג דאָס פעטע, שמאַלצענדיגע לעבעריל און קלאַפּעני

דיג מיט די ליפען — גוט, גוט, מאיר אהרון קאנאריק, אלעס אין אָרד-
נונג, און וואָס האָסטו נאָך?

— דאָס איז אַן ערלויבעניש, אז איך מעג מאַכען קונצען אין די
גאָס. פון דעם גובערנסקען שרייבער, פון סאַמע וואַרשא — ווייזט דער
אַלטער קאַטאַרינאַרוש — עס קאָסט מיך אַ סך געלד, נאָר איך האָב
עס געקראָגען פון גובערנסקי שרייבער אליין.

— גוט, זעהר גוט — זאָגט דער „פּאָן נאַטשאַלניק“, בעקוקענדיג
דאָס פּאַפּיער און עסענדיג ווייטער די לעבערלעך — און וואָס האָסטו
נאָך?

— און דאָס איז אַ בריעף פון אַ פּאָלקאַוויק. ער שרייבט זיך אונט-
טער „טשיין פּאָלקאַוויק“. צו מיין טאַכטער שרייבט ער, „מילאַיאַ
מאַרי“, רופט ער זי. אז ער איז פּערליעבט אין איהר אַרבייט און איז
פּערליעבט אין איהר, און וועט זעהן אין דער פּאַלאַטא, אז זי זאָל קריי-
גען אַ מעדאַל, שרייבט ער — ווייזט דער „אַלטער תּרה“ דעם „פּאָן
נאַטשאַלניק“ דעם בריעף מיט אַ טריאומפּירענדע מינע.

— פון אַ פּאָלקאַוויק־טשיין? אַ וואַזשנע זאָך! — זאָגט דער
„פּאָן נאַטשאַלניק“. ער רוקט אַוועק די לעבערלעך און נעהמט דעם
בריעף צום לאָמפּ — וויערנאָ! וואַהר, פּאָלקאַוויק־טשיין. בעהאַלט
דאָס, עס איז אַ וויכטיגער דאָקומענט — זאָגט דער „פּאָן נאַטשאַל-
ניק“ און גיט איבער דעם בריעף צום אַלטען קאַטאַרינאַרוש — דאָס
האָט ער געשריבען איהר אַ מעדאַל? — ווייזט ער אויף מאַרי'ן — פאַר-
דיענט, וואַהר! אלעס אין אָרדנונג, נו, וואָס האָסטו געגען זיי, פּאָן?
— ווענדעט ער זיך צום פּאָלאַק, וועלכער איז געשטאַנען אין אַ וויי-
קעלע און געוואָלט ווייזען אז ער איז ניט קיין חזיר, און רעדט ניט
אריין ווען אַנדערע ריידען, אָדער ווען אַנדערע עסען — וואָס האָסטו
צו זיי, זיי זיינען אָרענטליכע מענשען. האָסטו געזעהן וואָס פאַר אַ
בריעף זיי האָבען געקראָגען פון אַ פּאָלקאַוויק־טשיין?

— זיי האָבען דאָך מיך בע'גנב'עט און בערויבט מיך. צוגענו-
מען ביי מיר מינע פינף־און־אַכציג רובעל. אָט די, דאָ — ווייזט ער
אַן אויף מאַרי'ן און אויף מאַטקע'ן שרייענדיג.

— דאָס ערשטע, ווי קומסטו צו זיי? — שמעלט זיך אויף דער
„פּאָן נאַטשאַלניק“ צום פּאָלאַק — ווי האָסטו געוואַגט צו געהן צו
אַ דאַמע, צו וועלכער אַ פּאָלקאַוויק־טשיין שרייבט לעבע בריעף? אַן

ערלויבעניש האַסטו געהאַט צו דעם פון דעם פּאַלקאָוויקטשין? פון מיר? דאָס צווייטע, דו געהסט און בעאונרוהיגסט אַ דאַמע, אַ קונצענדי מאַכערין, וואָס האָט אָרדענס, וואָס קרינט ליעבעס־בריעף פון אַ פּאַל־קאָוויקטשין. דו ווייסט, אַז זי קען אָנגעבען אויף דיר אין כּוּד אַרײַן דערפאַר. און דאָס דריטע, דו זאָגסט מען האָט ביי דיר אַרויסגענומען דאָס געלד. ווער האָט עס אַרויסגענומען? די דאַמע? ניין! איך וועל ניט גלויבען אַז אַ דאַמע, וועלכע קרינט בריעף פון אַ פּאַלקאָוויקטשין זאָל ביי אַ פרעמדען מאַנספּערשין געלד פון קעשענע אַרויסנעהמען. דאָס אינד געלד דאָ? — ווייזט ער אָן אויף מאַטקע'ן — עס איז דאָך נאָך אַ קינד. האָסט געלעזען דעם פּאַס? זעכצען יאָהר אַלט. נו, וועט ער מיט געוואָלד געלד נעהמען פון אַזאַ גרויסען ווי דו ביזט? וועמען געהסטו דאָס דערצעהלען? לאָמיר איהם בעזוכען. אַנו, קום נאָך אַהער צו מיר, אינגעל — ווינקט ער צו מאַטקע'ן.

מאַטקע איז צוגעגאַנגען מיט שטאַרקע טריט און מיט אַ שמייד־כעל אויפ'ן פנים.

— אַנו, בעזוך איהם, אָט — האָט ער אָנגעהויבען צו בעזוכען מאַטקע'ן אין אַלע קעשענעס, אויפ'ן לייב, אין העמד, אין די הויזען — נו, וואו האָט ער געלד? ער האָט ביי דיר ניט גע'גנב'עט קיין געלד. דו טשעפעסט זיך אומזיסט צו אונשולדיגע מענשען, צו מענשען, וואָס האָבען אַלע פּאַפּירען אין אָרדנונג.

— און דאָס פּערטע — זאָגט ווייטער דער פּאַן נאַטשאַלניק אין אַ נידעריגען טאָן דעם פּאַלאַק מוסר — אַז מען געהט צו אַ נקבה. נעהמט מען ניט מיט קיין טאַש מיט געלד מיט זיך, איז מען פּאַר־זיכטיג. און איבעריגענס — לעגט ער צו הויך אויפ'ן קול, מיט אַ שטרענגע מינע, אָנווייזענדיג אויף די קאַטאַרינשטיקעס — יי האָבען זייערע פּאַפּירען אין אָרדנונג. אַנו, ווייז מיר נאָך אַקאַרשט; זיינע פּאַפּירען? ווער ביזטו דאָס אזעלכעס? אַ פּאַספּאַרט האַסטו?!

10

מאטקע ערקלעהרט קריעג דער וועלט.

מאטקע איז געלעגען אין דער בויד און געהיט די פערד, וואָס האָבען זיך געפונען אויפ'ן זעלבען הויף אין שטאַל. די נאַכט איז אַ זומערדיגע, אַ שטילע און אַן אויסגעשטערענטע, און עס האָט זיך איהם ניט געשלאָפּען. אַ טרויער האָט געדריקט זיין געמיטה, וואָס ער האָט פריהער ניט געוואוסט דעם טעם דערפון. זיין גאַנץ לעבען איז דורכגע- גאַנגען פאר איהם אין דער שלאָפלאָזער נאַכט. ער האָט זיך געזעהן אַלס קליינער יונג, ווי מען יאָגט איהם פאַר אַ גנבה, ווי ער ליגעט צווישען די ברעטער, און ווי ער לעבט איינער אַליין, ווי אַ ווילדער, אין פעלד. עס האָט איהם ניט באַנג געמאָן פאַר זיין לעבען, און ער האָט עס אויך ניט בעדויערט. געמינט אַז אזוי מוז עס זיין און אזוי וועט עס ווייטער זיין. נור עס האָט זיך איהם אָנגעהויבען קלעהרען וועגען אַ תכלית. דאָס ערשטע מאָל אין מאַטקע'ס לעבען האָט ער אָנגעהויבען קלערען וועגען דעם מאָרגענדיגען טאָג, אַז ער זאָל ניט קומען פּלוצלונג, ווי עס ווילט זיך איהם, נור מיט אויסגערעכענטקייט, אזוי ווי מאַטקע ווינשט עס. איז עס געווען דאָס געלד, וואָס ער האָט געהאַט אין כאַמאַנט איינגע- נעהט, וואָס האָט איהם געבראַכט צו אַזעלכע געדאַנקען? ניין, ניט בלויז דאָס געלד. מעהר איז דאָס געווען דער „פאַס“, וואָס דער יונג קאַנאַריק האָט געוויזען דעם סטאַרשי סטראַזשניק, וואָס עס האָט איהם געבראַכט צו קלערען וועגען אַ תכלית. גוט איז איהם געבליבען אייני- געקריצט אין קאַפּ דער פאַס, וואָס קאַנאַריק האָט געהאַט. „מאיר אהרון קאַנאַריק“ — אַ מענש פאַר זיך. און ווער איז ער? און וועמעס איז ער?

ער האָט אָנגעהויבען מקנא צו זיין „קאַנאַריק'ען“ זיין פאַס. ווען ער וויל און וואוהין ער וויל קען ער פאַהרען, און ער קען יעדען אויגענבליק אַוועקגעהן פון אַלטען קאַטאַרינאַרזש. און ער, מאַטקע,

איז אָנגעבונדען. זאָל ער נור וועלען אוועקגעהן פון די קאטארינארזשעס
טרעפט איהם דער ערשמער בעסטער סטראזשניק און פרעגט איהם אויף
א פּאַס, און אַרעסטירט איהם. דער אַלטער קאטארינארזש האָט איהם
שטענדיג אין דער האַנד. און ווען ער וויל קען ער איהם אַרויסזאָגען.
„קיינ פּאַס ביי מיר האָסטו אויך ניט..“ האָט ער גאַנץ גוט געדענקט
דעם „אַלטען תּרח"ם ווערטער. אָדער ער קען איהם גאָר לאָזען אַרעס-
טירען אַלס אַן „אונגעוואוסטען“.

— ניין, מען מוז האַבען אַ פּאַס. אָהן אַ פּאַס איז מען קיינ מענש
ניט — האָט זיך מאַטקע געזאָגט.

וואו זשע נעהמט מען איהם? צוריקגעהן אין דעם שטעדטעל, פון
וואָנען ער קומט, וועט מען איהם אַרעסטירען. אפשר זוכט מען איהם
יא, און אפשר זוכט מען איהם ניט. נור מאַטקע איז פעסט געווען ביי
זיך, אז קוים קומט ער צוריק אין שטעדטעל, וועט מען איהם אַרעס-
טירען. אפילו ווען ער וואָלט גאָר ניט געווען געטהאָן און ער וואָלט
גאָר ניט געהאט אויף זיין געוויסען (דאָס וואָס ער האט אָבגעטהאָן זיין
מילך-שוועסטער רבקה'לען, בעפאָר ער האָט פּערלאָזט דאָס שטעדטעל,
האָט איהם גאָר ניט אויסגעקוקט פּערדעכטיג, אז צוליעב דעם זאָל מען
איהם אַרעסטירען); נור מען וועט איהם גלאַט אזוי אַרעסטירען אָהן
אַ פּאַרוואָס, און ער האָט גאָר ניט געגען דעם געהאַט. אזוי דאַרף מען...
וואָרים מאַטקע האָט זיך געפונען מיט דער וועלט אין קריענס-
צושטאַנד. דורך דעם, איז אַלעס וואָס ער קען אָבטהאָן דער וועלט, מעג
ער- און דאַרף אָבטהאָן. און אַלעס וואָס די וועלט קען איהם דערפאַר
בעצאָהלען מעג זי און זי דאַרף. און ער האָט גאָר ניט געגען איהר
דערפאַר. און ער קלערט גאָר ניט אַמאָל שלום צו מאַכען מיט דער
וועלט. אזוי דאַרף עס זיין, ווייל אזוי איז עס.

און אום בעסער קריעג צו פיהרען מיט דער וועלט בעדאַרף ער
האַבען אַ פּאַס. און וואו נעהמט מען איהם? פּלוצלונג פּאַלט איהם
איין — פאַר וואָס טאַקע ניט קאַנאַריק'ס פּאַס. ער וועט איהם צו-
גנב'ענען און וועט זיך אָנגעבען אַלס „קאַנאַריק“. ער וועט זאָגען, ער
איז עלטער מיט אַ פּאָר יאָהר. און וואָס וועט זיין, אז „קאַנאַריק“ וועט
קומען אין פּאַליציי און זאָגען, אז מ'האָט ביי איהם אַרויסגע'ננב'עט
דעם פּאַס און מען וועט אומעטום אָנהויבען זוכען „מאיר אהרן קאַנאַ-
ריק“? דאַרף מען מאַכען אזוי, אז סאַנאַריק זאָל ניט קומען אין פּאַ-

ליציי, אז די פאליציי זאל גאָר ניט וויסען און קיין מענש זאָל גאָר ניט וויסען, אז עס איז אַמאָל אויף דער וועלט א „קאנאריק“ געווען. נור בלויז ער — מאַטקע — איז קאנאריק. און „קאנאריק“ דאַרף ווערען אַבגעווישט פון דער ערד. אין וואַסער איהם דערטרינקען, א טיעפע גרוב אין וואַלד אויסגראַבען, איינגראַבען, אז קיין האָהן זאָל ניט קרעהען.

מאַטקע האָט זיך אויף איין מינוט ניט אַבגעשמעלט, און עס איז איהם גאָר ניט איינגעפאַלען, אז ער קלערט וועגען אַ שרעקליכע זאָך וועגען אַ מענשען צו הרג'ענען. עס איז געווען זעלבסטפערשטענדליך, וואָלט „קאנאריק“ איהם ניט גע'הרג'עט, ווען ער וואָלט עס בעדאַרפט? אַבער פאַר וואָס פונקט „קאנאריק“? יעדער איינער פון דער וועלט האָט זיך מאַטקע'ן אויסגעדאַכט, וואָלט איהם גע'הרג'עט און וויל איהם הרג'ענען — נור ער לאָזט זיך ניט, וויל ער איז שטאַרקער, און עס פאַלט איהם גאָר ניט איין צו פרעגען ביי זיך, פאַר וואָס עס איז אזוי אַדער צו ווינשען, אז עס זאָל אַנדערש ווערען. עס איז שוין אזוי, וויל עס איז שוין אזוי.

און אזוי האָט ער בעשטימט דאַרף מען טהאָן. מען דאַרף „קאנאריקען“ אוועקשאַפען און דעם פאַס צונעהמען און אליין זיך רופען „קאנאריק“. נור מען דאַרף עס מאַכען קלוג, שטיל און מען מוז אַבוואַרטען אַ גוטע געלעגענהייט.

געקומען צו דעם בעשלוס, איז ער רוהיגער געוואָרען. ער האָט זיך אפילו פערנומען צו שלאָפען, נור עס האָט איהם ניט געשלעפערט. איז ער געלעגען און געקוקט אין די שטערן, צוגעפויפט זיך אַ ליעד, און פון צייט צו צייט געלאַכט אליין פאַר זיך, דערמאָנענדיג זיך עפעס קאָ-מישעס, וואָס ער האָט דעם נעכטיגען טאָג דורכגעלעבט.

אין דעם דערהערט מאַטקע, ווי אימצער שלייכט זיך צום בויד, אין דעם ווייסען בלאַסק וואָס עס האָט געגעבען און אין דעם נאַכט-ליכען שטערן-שימער האָט מאַטקע דערקענט, אז דאָס איז זי, מאַרי. ער האָט איינגעהאַלטען זיין פייפען און אַבגעוואַרט.

אז די מיידעל איז צוגעקומען צו דער בויד, און אָנגעהויבען שטיל שאַרען אין שטרוי, האָט מאַטקע הויך און ביז אויסגערופען:

— ווער איז דאָרט?

— שאַ, שריי ניט מאַטקע, זיי וועלען הערען, דאָס בין איך, מאַרי.

— וואָס ווילסטו? — פרעגט מאַטקע שטרענג.
 — מאַטקע, דו דערקענסט מיך ניט? — בלייבט שטעהן מאַרי אַ
 פערשעהמטע.

— ניין. געה צום רויטען „קאנאריק“, וועט ער דיך דערקענען.
 וועסטו ווערן אזא רויטע סוקע ווי ער.
 מאַרי איז געבליבען שטעהן, ווי אַן אַכגעגאַסענע מיט קאַלטע וואַ-
 סער צייט זי האָט איהם דאָס געלד אַרײַנגעשטעקט און דאָס געשלעג
 איז פאַרנעקומען, האָט זי נאָך מיט'ן יונג ניט גערעדט. מאַטקע האָט
 זי אויסגעמיעדען און ער האָט זי ניט געוואָלט זעהן, כאַטש ער האָט
 „קאנאריק'ען“ ניט געלאָזען זיך צו איהר טשעפען, און ער האָט גע-
 סטראַשעט, אַז ער וועט איהם שמעכען, ווען ער וועט זי אָנריהרען —
 דאָך האָט מאַטקע אַליין זי ניט געטשעפעט און ניט גערעדט מיט
 איהר און דאָס מיידעל איז אַרומגעגאַנגען א צורודערטע און האָט ניט
 געוואוסט צו וועמען זי געהערט. „קאנאריק'ען“ האָט ער ניט צוגעלאָזען
 צו איהר, און אַליין ריהרט ער זי ניט אָן. און פערליעבט איז זי געוואָר-
 רען אין מאַטקע'ן צום שטאַרבען צייט ער איז בייגעקומען „קאנא-
 ריק'ען“. און יעצט איז זי אַליין, צום ערשטען מאָל, געקומען צוגעהן
 צו איהם, כאַטש ער האָט זי פריהער נאָכגעיאָגט, און זי האָט זיך ניט
 אומגעקוקט אויף איהם. צום ערשטען מאָל און — אזא ברודך הבא...
 זי האָט געוואָלט אַוועקגעהן. אַ מינוט האָט זי געקעמפט מיט זיך, נור
 די „היימלאָזיגקייט“ אין וועלכע זי האָט זיך געפונען צייט מאַטקע האָט
 זי אַכגעשלאָגען פון „קאנאריק'ען“, האָט זי געהאַלטען אָנגעבונדען יעצט
 צו דעם יונג.

— פאַר וואָס? — האָב איך דיר ניט אַוועקגעגעבען דאָס געלד
 וואָס איך האָב אַרױסגעשלעפט פון פּאַלאַק? וואָס יאָנסטו מיך?
 — און, אַז דו האָסט מיר אַוועקגעגעבען איז וואָס? — קומט דיר
 אַ שעהנעם דאַנק דערפאַר? האָסטו עס בעדאַרפט טראָגען „קאנאריק'ען“
 וואָלט ער דיך ליעב געהאַט דערפאַר...“ און אַז דו ווילסט עס צוריק,
 אָט, נאַ, עס ליעגט אין כאַמאַנט — געהם עס דיר און טראָג דיך אָב
 צו „קאנאריק'ען“.

אַ מאַדנעם געפיהל האָט מאַטקע געקראָגען צו דער מיידעל. צייט
 ער האָט זי געטראָפען מיט'ן פּאַליאַק האָט זי איהם נאָך מעהר גערייצט,
 נור דאָס געפיהל פון ליעבע איז אויסגעלאָשען געוואָרען ביי איהם

צו איהר, און עס האָט זיך ערוועקט ביי איהם אַ נקמה געפיהל, וואָס האָט זיך אויסגעדריקט אין אַ פערשטיקטע בעהאַלטענע ליידענשאַפט... און מיט דעם וואָס זי האָט איהם איבערגעגעבען דאָס געלד, וואָס זי האָט גע'ננב'עט ביים גוי, האָט זי זיך איבערגעגעבען אין זיין רשות, און מאַטקע האָט זי שוין בעטראַכט פאַר אַן אייגענטהום וואָס געהערט צו איהם. און זי האָט זיך אויך אַזוי בעטראַכט. דאָס איז געווען אַזוי זעלבסטפערשטענדליך.

די מידעל האָט געשוויגען אַ וויילע, געקלערט עפעס מיט וואָס איהם צו נעהמען. מאַטקע איז דערווייל געלעגען און ווייטער זיך רהויג צוגעפייפט. פלוצים רופט זי זיך אָן :

— „קאַנאַריק“ יאָגט מיך נאָך. ער קושט מיר די הענד, אז איך זאָל איהם ליעבען. ער וויל מיר אַלעס טהאָן, אַלעס מיר אַיזעקגעבען נור איך זאָל איהם ליעבען.

— פרוכיר עס נור טהאָן, וועל איך דיר מיט איהם אין איינעם די באַקעס אונטערהאַקען.

— ער האָט מיך אָבגעוואַרט אַ נאַנצע נאַכט, אָבגעחייט מיך, אַז איך זאָל צו דיר ניט אַרויסגעהן. איך האָב שוין לענגסט געוואָלט אַרויסקומען צו דיר, ער האָט מיך ניט געלאָזט. ער האָט מיך געוואָלט שלאָגן גען.

— וואָס? — ער האָט דיך ניט געלאָזט אַרויסגעהן? — כאַפּט זיך מאַטקע אויף — וועסט זעהען ווי איך וועל איהם מאַרנען! די פּיסט קעס איינפאַטשען דערפאַר.

— יא, ער האָט מיר אָבגעחייט. מיט אַ באַטעק האָט ער מיך גע'חייט. ער רערט מיך צו, אז איך זאָל מיט איהם אַנטלויפען פון דער קאַמפּאניע. ער זאָגט אז ער וועט פאַהרען מיט מיר נאָך וואַרשאַ, דאָרט ווייסט ער אַן אַדרעס וואו מיר וועלען זעהן פיעל געלד פער'דיענען.

— אַנטלויפען? — און וואָס האַסטו געזאָגט? — זעהסט דאָך, אז איך האָב ניט געוואָלט, איך בין געקומען דיר דאָס זאָגען.

מאַטקע האָט געקלערט אַ מינוט. מיט אַמאָל האָט זיך זיין שטימע געענדערט, מילדער געוואָרען, שטילער און געהיימיספולער.
— קום נור אַרויף!

מיט איין שפרונג איז דאָס מיידעל געווען אין דער בויד. מאַטקע
האַט זי אַרומגענומען, פעסט צוגענומען צו זיך, און ביי דעם ליכט פון
די שטערן האָט ער געמיהט זיך צו קוקען אין איהרע אויגען.

— דו האָסט מיך ליעב? זאָג, — פרעגט מאַטקע.

— יא, מאַטקע, טהו מיט מיר וואָס דו ווילסט, הייס מיך טהאָן
וואָס דו ווילסט און איך וועל דיך פאַלגען. איך וועל אַלעס טהאָן וואָס
דו וועסט מיך הייסען.

— איך קען דאָך דיר אין די אויגען ניט קוקען צייט איך האָב
דיך געזעהן מיט'ן גוי, נעהמט מאַטקע און גיט זי אַ וואָרף אָב פון זיך.
אַ בלאַסק האָט געשטראַהלט אין איהרע שוואַרצע אויגען. זי איז
גליקליך געווען וואָס דער יונג האָט דאָס געזאָגט, וואָס דער יונג איז
אייפערזיכטיג אויף איהר. זי האָט געכאַפט זיין האַנד און פעסט צוגעד
דריקט צו איהר ברוסט, דער יונג האָט זי אַרויסגעריסען. זי האָט אָנ-
געכאַפט זיינע פיס און געבעטען זיך:

— שלאָג מיך, שנייד שטיקער פון מיר און ליעב מיך, ליעב מיך
— האָט זי זיך געבעטען, איינגראַבענדיג איהר פנים צווישען זיינע
פיס.

דער יונג האָט שוין אויפגעהויבען די האַנד צו איהר און זי געד
וואַלט שלאָגען. ס'האַט זיך איהם געוואַרפען אין די אויגען דאָס בליאַסק
פון איהרע שוואַרצע האָר, וואָס האָבען געפערלט זיך אין דעם שטערן-
ליכט. האָט ער מיט די פינגער אָנגענומען איהרע האָר, און אַ וויילע זיך
געשפיעלט מיט זיי.

— מאַרי!

דאָס מיידעל האָט אויפגעבליקט צו איהם. אין איהרע שוואַרצע
אויגען איז געלעגען דער פונק, וועלכער עס ליעגט אין די אויגען פון
אַ געטרייען הונד.

— בעהאַלט די אויגען, איך קען דיר ניט קוקען אין די שלפיעס
אַריין — האָט ער איהר פערמאַכט די אויגען מיט די האַנד, און שטאַרק
זיך איינגעגעסען מיט זיינע ליפען אין איהרע צייהן.

— קום צו מיר, מאַרי, אָט דאָ — נעהמט ער איהר און ציהט
אַרויף צו זיך — קום, זעץ דיך דאָ אוועק, און שווייג. איך האָב דיר
עפעס צו זאָגען, נור הער און שווייג. האָסט מיך ליעב? ווילסט מיט
מיר זיין? זאָג יא, אָדער ניין? אַז ניין, גיב איך דיר צוריק דאָס געלד

וואָס איך האָב פון דיר גענומען, נאָ, אָט דאָ איז עס.
און מאַטקע איז צוגעלאָפּען, געכאַפּט דעם כאַמאַנט, וואָס איז
געלעגען געבען איהם אין דער בויד, אויפגעטרענט און אַרויסגענומען
דאָס געלד, און געגעבן עס מאַרין:

— נאָ, נעהם דיר דאָס געלד און געה דיר געזונטערהייט, איך
וועל דיר גאָר ניט טהאָן. איך וועל דיר ניט שלאָגען. ליעב וועמען דו
וויילסט.

— מאַטקע, וואָס רעדסטו? דיר אליין, דיר אליין ליעב איך נור,
וואָס גיסטו מיר דאָס געלד צוריק? מאַטקע שלאָג מיך, טהו מיט מיר
וואָס דו וויילסט. פּערקויף מיך וועמען דו וויילסט, איך וועל אַלעס טהאָן
פאַר דיר, נור ליעב מיך, מאַטקע, ליעב מיך! — און דאָס מיידעל האָט
ווערער אַינגעגראָבען איהר פנים צווישען זיינע פיס.

— אויב אַזוי טאָ הער מיך אויס — האָט ער אויפגעהויבען איהר
געזיכט און געקוקט איהר אין די אויגען אַרײַן — וויילסט אַנטלויפּען
מיט מיר פון די קאַטאַרינשטיקעס? וואָס וועלען מיר דאָ אויכוזיען
און אַרבייטען אויף די אַלטע? דו פּערדיענסט דאָך זיי דאָס גאַנצע
געלד, און קיין קליידעל האָסטו ניט, זעה ווי דו געהסט?

— מאַטקע, מאַטקע-לעבען, מיין אַינציגער — און טרערען האָר
בען זיך געשטעלט אין די אויגען פון דעם מיידעל, און זי האָט געכאַפּט
זיין האַנד און האָט זי צוגעפּרעסט צו איהרע הייסע ליפּען און קאַלטע
נאָז.

— שווייג, הער, איך האָב מיר איבערגעלעגט, איך געה אַוועק פון
זיי. אַז דו וויילסט קום מיט, איך וועל דיר האַלטען, איך וועל דיר ניט
לאָזען קיין שלעכטס טהאָן, פון קיינעם ניט.

— האָרד אויס מאַטקע-לעבען, איך וועל דיר עפּעס זאָגען —
פּליסטערט די מיידעל — דאָ קומט צופּאַהרען אַ איד, אַ סוחר פון
וואַרשאָ. ער האָט מיר געגעבען אַן אַררעס. ער האָט מיך שוין לענגסט
צוגערעדט, אַז איך זאָל אַנטלויפּען און קומען צו איהם קיין וואַרשאָ.
ער האָט אַ געשעפּט, זאָגט ער, אין וואַרשאָ, און אַז איך וועל דאָרט
אַהין קומען, וועל איך אַ סך געלד קענען פּערדיענען. אָט דאָ, האָב איך
די אַררעס, איך טראָג עס אויף מיין האַרץ. און זי נעהמט אַרויס פון
צווישען די בריסטען אַ צוקנייטשטע וויזיט-קאַרט און ווייזט זי
מאַטקע'ן.

— בעהאלט זי, מארי, בעהאלט זי, דאָס איז גוט, און האָרד מיר אויס. יעצט געה צוריק אַרײַן שאַ, שטיל, עס זאָל קײנער ניט וויסען, אַז דו ביזט דאָ געווען בײַ מיר, און צו „קאַנאַריק'ען“ מאַך ווייטער חן'דעלעך און זאָג איהם, אַז דו ווילסט אַנטלויפען מיט איהם, אַז דו האָסט מורא פאַר מיר, און דו האָסט מיך פּײַנד און איהם האָסטו ליעב, און מיט איהם וועסטו אַנטלויפען. און דו וועסט איהם טאַקע אוועק־נאַרען פון אַלטען. איך בעדאַרף עס.

— מאַטקע! — האָט דאָס מיידעל געקוקט מאַטקע'ן אין פנים אַרײַן און געוואַלט אויסגעפינען וואָס ער מײַנט דערמיט. אין איהרע אויגען איז געלעגען אַ שרעק. זי האָט מורא געהאַט, טאָמער שיקט ער זי צוריק צו „קאַנאַריק'ען“.

— האָב ניט קײן מורא. עס איז אַ סוד. איך קען דײַ נאָך ניט זאָגען. איך וויל זעהן אויב דו ביזט אַ געטרויע מויד, וועל איך דיר אַלעס פּערטרויען. יעצט שווייג, און טהו ווי איך הייס דײַך. זיי גוט צו „קאַנאַריק'ען“, און מאַך צו איהם חן'דלעך, און זאָג איהם, אַז דו וועסט אַנטלויפען מיט איהם. איך בעדאַרף דאָס צו עפעס האָבען. טהו ווי איך הייס. וועסטו טהאָן?

— איך וועל אַלעס טהאָן וואָס דו הייסט מיך. אַלעס, אָבער מאַטקע?

— האָב ניט קײן מורא, מען דאַרף אַזוי. דאָס מיידעל האָט געשוויגען, און אויף עפעס געוואַרט. — און יעצט געה צוריק אין שטוב אַרײַן, שאַ, שטיל, עס זאָל קײנער ניט זעהן און ניט וויסען, אַז דו ביזט דאָ געווען. — דאָס מיידעל האָט איהם געקוקט מיט אַ בעטענדע מינע אין די אויגען אַרײַן, ווי אַ הונד... און געוואַרפען זיך צו איהם, און איהם אַרומגענומען:

— מאַטקע...

— נײַן, נאָך ניט הײַנט — האָט ער זי זאַנפט אָנגעשטופט פון זיך. עס וועט שוין אַמאָל קומען אַ צײַט. הײַנט דאַרף קײנער ניט ווײַסען, אַז דו ביזט דאָ געווען. געה צוריק, געה אין שטוב אַרײַן.

— יא, מאַטקע.

— אַט אַזוי. און ער געהמט זי אַרום און קושט איהר טיעף אין די ליפען אַרײַן, דאָס מאַל קוקענדיג איהר אין די אויגען אַרײַן.

— און געה אריין שאַשטיל און טהו, וואָס איך הייס דיך.
— יא, מאַטקע-לעבען — האָט מאַר'ס שטימע ווי אַ לייכטער
ווינד שטיל, מיט אַ געהיימניספולען פליסטער געבלאָזען אין די לופט,
און איהרע נאָקעטע פיס האָבען געשימערט איבער די שטיינער אין
הויף אין שטערן-ליכט.

11

דער משפט איבער מאטקע'ן.

אין א פאך וואָבען אַרום, צום הערבסט צו, איז דער „אַלמער תּרה“ מיט זיין טרופע אָנגעקומען קיין לאָוויטש צום גרויסען יאָהר־מאַרק. אין לאָוויטש צום גרויסען יאָהר־מאַרק זיינען אויך צוזאַמענגעפּאָהרען אַנדערע טרופען קונצענמאַכערס, און אַלע האָבען זיי געהיזימ אײַף אַ גרויס פעלד הינטער דעם פּערדס־מאַרק, וואו זיי האָבען זיך אויפגע־שלאָגען לייווענטענע ביידלאך און געוואוינט אין די בוידען. די פּערד האָבען זיך געפּאַשעט אינאיינעם אין וועלדעל. די פייערלעך האָבען זיך געברענט פּאַר די געצעלמען. אין דעם רויך וואָס האָט געשלאָגען פון די קוימענס פון די ביידלעך, פון די פייערלעך, האָבען זיך געשפּיעלעט האַלב נאַקעטע קינדער, האָבען זיך געפּאַשעט פּערשיעדענע חיות. עס זיינען געזעסען די אַלטע בכבוד'ע קאַטאַרינאַרושעס און געהאַנדעלט צווישען זיך. ווער עס האָט מיט דעם אַנדערען אַ טויש געמאַכט אויף פּערד, ווער אויף חיות, וואָס שפּיעלען אין צירקען, און ווער אויף מענ־שען וואָס מאַכען קונצען.

מאָטקע האָט דאָרטען דערקענט די נאַנצע קאַטאַרינאַרסקי וועלט מיט זייערע טרופען און אַלע האָבען איהם נייגיעריג בעקוקט — די נייע קראַפט וואָס איז צוגעקומען.

אַבער מאָטקע האָט זיך וועניג מיט זיי אינטערעסירט. ער האָט שוין געהאַט אָפּגעמאַכט זיין מיינונג אַוועקצוגעהן פון זיי. דאַגעגען איז דער „רויטער קאַנאַריק“ געווען אויסגעקאַכט מיט דער גאַנצער חברה. ער האָט זיך מיט אַלע געקענט. אין איינעם געטרונקען ביער מיט די „געזעלען“ פון די טרופען אין דאָרפישען שענקעל.

דעם ערשטען טאָג פון יאָהר־מאַרק באַנינען, בעפּאַר דעם „אַל־טען תּרה׳ס“ טרופע איז נאָך אַרויס אין גאַס שפּיעלען, איז מאָטקע אַהיים געקומען צו די קאַטאַרינאַרושעס אַ בענייטער. ער האָט זיך געקויפט אַ פּאַךר נייע שטיוועל, אַ ווייסען טוכענעם אַנצוג און אַ הוט מיט אַ לעדערנעם דאַשעק.

אלע קאטארינארזשעס זיינען צוגעקומען בעקוקען מאַטקען און געפרופט טרעפען וויפיעל ער האָט בעצאָהלט פיר די זאַכען. מען האָט זיך אין די אויערען גע'סוד'עט, פון וואנען מאַטקע האָט אזוי פיעל געלד גענומען, און דער „אַלטער תרח" האָט הויך געקרעכצעט און גע-זאָגט אין דער קופע:

— עס איז פאר מיין גראַשען, מיין שווער אויסגעארבייטען גראַשען. דער יונג האָט גע'גנב'עט, און איך האָב געמוזט בעצאָהלען. צווישען די חברה קאטארינארזשעס איז שוין געווען בעוואוסט, אז מאַטקע האָט צוגענומען פון „קאנאריק'ס כלה" פינף און אַכציג רובעל וואָס זי האָט „פערדיענט" פון אַ פוילישען פרייז אין זשאַכלין. און אלע האָבען איהם בעטראַכט אינ'ם נייעם אַנצוג וואָס ער האָט זיך געקויפט פאר'ן געלד. די יונגען האָבען געוואַרפען אויגען אויף „קאנאריק'ען" און געלאַכט פון איהם:

— פאר דיין געלד — קאנאריק, האָ?

— שעהן זעהסטו אויס, קאנאריק, די כלה דייע ארבייט, און

אן אַנדערער פערדיענט.

— שטעל בייער, נייער קאטארינארזש. — האָט זיך אַ יונג געווענ-

דעט צו מאַטקע'ן.

מאַטקע האָט געשמייכעלט, אַרויסגעמאַכט זיך פון דער חברה, און האָט גערופען מאַר'ן. זי האָט געכאַפט אַ טוך אויף זיך, און מאַט-קע איז מיט איהר געגאַנגען אין מאַרק אַריין.

קאנאריק איז בלייב געווארען. ער האָט געביסען די ליפּען פאַר אונבעהאַלפּענקייט. עס האָט איהם געשניטען אין גאַנגעל ווי מיט שטריק. ער האָט אַרומגעטראַגען אַ בייז האַרץ אויף מאַטקע'ן זייט ער האָט איהם די דראַטען-געהערין אַבגעשלאָגען. ער האָט געהאַלטען אַלץ אין איין קלעהרען וואָס צו מאַכען אַזעלכעס, אַז מען זאָל דעם „קליינעם יונג" אַוועק'פּטור'ען.

אַבער ער האָט איהם גאַרניט געקאָנט טהאַן. דער אַלטער „תרח" האָט אין דער שטיל געהאַלטען פאַר מאַטקע'ן, ווייל פון מאַטקע'ן האָט ער פיעל ערוואַרטעט, און צווייטענס, קאָסט איהם ניט קיין געלד. ער איז „זיינער" און ער האָט איהם שטענדיג אין דער האַנד מיט דעם פאַס. פאַרקעהרט, קאנאריק האָט גענומען געלד און געקענט אַוועקגעהן פון איהם, און אַבשלאָגען איהם די פּרנסה. און מיט נאָר-

לען איז הארצען האט קאנארק געזעהען ווי מאטקע פארנעהמט זיין פלאץ, ווי די מויד קריכט ארויס צו איהם אין שטאל אריין יעדע נאכט און ער קען איהר גארנישט טהאן דערפאר — מאטקע בעשיצט זי, און ער האט מורא פאר מאטקע'ן.

יא, קאנארק האט עס געמוזט מודה זיין, אז ער האט מורא פאר מאטקע'ן. און יעצט פערשעהמט ער איהם פאר די קאטארינארזשעס, פאר אלע קאלעגען. זיי קענען איהם שוין אזוי לאנג פאר א קונצעד מאכער, א בעל-מלאכה, און דא קומט אזא יונגער שנעק א גארנישט, און נעהמט איהם אוועק די מויד פאר אלעמען אין די אויגען! ער וואלט זיך יעצט געווען געווארפען אויף איהם, נאר ער האט זיך אב-געהאלטען, דערפאר וואס ער האט געהאט אין זינען מאטקען א „שפי-צעל“ אבצוטהאן.

— ווער איז דער? — זעה. קאנארק, וואס טהוט זיך מיט דיר?

— דו לאזט דיר אזוי טרעטען מיט די פיס פון אזא פעמפיק? וואס שווייגסטו? — שרייט אויס וועלוועל כוואט, דער יונג וואס שלינגט איין שווערדען און ציהט דערנאך פון מויל ארויס שטיקער פויער — דער הויפט קאמעדיאנט פון שלמה'לע ממזר'ס קאטארינארזשעס.

— לאמיר זעהן וואס דו קענסט, געה דו און שמעל זיך געגען

איהם.

— א בראך נאך דיינע יאהרען! — אט געה איר צו — און איז א מאמעס א אינגעל, און פון זיינעם א פאטש פאלסטו אויך אוועק — זאגט מיט שטאלץ דער „אלטער תרח“.

— וואס, דער פעמפיק?

— יא, דער פעמפיק — זאגט געלאסען נאר מיט א שטאלצע

מינע דער „אלטער תרח“.

— וואו האסטו איהם געפאקט? — א גוטער בעל-מלאכה?

פרעגט שלמה'לע ממזר, וואס איז בלינד געווען אויף איין אויג, און געהאלטען זיך אלס גבור צווישען די קונצעד-מאכערס.

— דאס, ברודער, האב איר אליין אויסגעפונען. איר האב גע-

וואוסט אז ביי א מאמען וואקסט אויף א זוהנדעל, וואס וועט פער-שמעהן א וועלט, ברודער. ער לעגט דיר — „בישקען“ (א פוילישער נבור), וועט איר זיך מיט דיר. איר פיהר איהם אוועק אין ווארשוי

און ער לעגט „בישקען“ — זאָגט דער „אַלטער תּרח“, איבערשמירענדיג דיג זיך מיט איין האַנד די גראַהע אָבגע'חלב'טע האָאָר, און מיט דער צווייטער האַנד קלאַפּענדיג אין דער גאַלדענע קייט, וואָס איז גע'האַנגען אויף זיין דיקען בויך.

— וואָס דערצעהלט ער דיר דאָרט מעשיות! געקומען אונז נאַכצולויפּען פאַר אַ פּאָר יאָהרען, אַ ממזר'ניק, אַן אָבגעריסענער הונד, אַ יתום, אַ גאָר נישט — זאָגט קאַנאַריק.

— נו, איך וועל איהם מאַכען פאַר אויס קאַפּעלוש מאַכער — זאָגט וועלוועל כּוואַט.

— האָסט געזעהען, ווי דער קליינער יאָגט פּון זיך? — מען דאַרף איהם געבען אַ שנעל אין נאַז — זאָגט דער צווייטער קאַטאַ-רינאַרוש פּון שלמה-ממזר'ס חברה, — דער יונג וואָס טראָגט די קאַטערינסקע אויפ'ן בויך, און דעם בלאַז פּייפּער אויפ'ן רוקען, און מיט'ן פּוס ציהט ער אָן דעם קלומפּיר מיט די צימבעלס וואָס ער טראָגט אויפ'ן קאַפּ.

— מען וועט איהם שוין געבען, מען וועט איהם שוין געבען — בערוהיגט איהם מיט דער האַנד וועלוועל כּוואַט. און נעהמט קאַנאַ-ריק'ען אין אַ ווינקעל אַריין און סוד'עט זיך מיט איהם.

— לאָמיר זעהן וואָס איהר קענט. — איך האָב מורא, ער וועט זיך געגען איך אלעמען און עצה געבען — איז דער „אַלטער תּרח“ שטאַלץ אויף זיין מאַטקע'ן.

דערווייל פּיהרט מאַטקע מאַרין אַרום איבער דעם יאָהר-מאַרק, און ווייס גאָר נישט וואָס דאָ געהט פּאָר. ער שטעלט זיך אָב פאַר די בעסקעטס מיט די קאַלירטע בענדער, וועלכע די ווייבער פּערקויפּען אויף אַ טישעל. מאַרי קלייבט זיך אויס אייניגע שטיקער, און בע'קוקט זיי. עס געפּעלט איהר.

— קויף דיר, מאַרי, קויף! נא, נעהם דאָס אויך מיט — לעגט ער איהר אָן אַ האַלבען שירץ — וואָס קומט אייך, אידענע?

מאַטקע דינגט זיך נישט. ער נעהמט אַרויס אַ האַנד זילבער-געלד פּון די נייע הויזען-טאַשען, און גיט עס דער אידענע. דערנאָך פּיהרט ער מאַרין צו צו אַ טישעל, וואו מען פּערקויפּט קאַלירטע זיי-דענע טיבער.

— נו, מאַרי, זעהסט דאָס טוף? נעהם. עס וועט דיר שעהן

זיין — זאגט מאַטקע און בעצאָהלט פאַר'ן טוך.
מאַרי וויקעלט זיך דערמיט אַרום און געהט מיט איהם מיט אַ
לאַכענדע מינע פון איין טישעל צום צווייטען. מאַטקע האָט ווידער
דערזעהן קאמאַשען מיט רויטע אַבצאַסען.

— מאַרי, ווילסט אזא פאַר קאמאַשען ?

בעצאָהלט, גענומען. ער האָט זי געפיהרט צו די שטעלען מיט
קרעלען. אויפ'ן לאָוויטשער יאָהר-מאַרק פערקויפט מען די שעהנסטע
קרעלען, רויטע און בורשטינענע, און ווענעציאַנער גלאַז-קרעלען,
וואָס די אָרטיגע מיידלעך טראָגען.

ער האָט בעהאַנגען די דראָטען-געהערין מיט שנידען קרעלען און
זי געפיהרט צו די קראָמען מיט פיין-געפאַרבטע וואָלל-שטאַפּען. פאַר-
נאַכט האָט ער אַהיים געפיהרט מאַרי'ן. ער האָט גערויכערט ציגאַר-
רען און געהאַלטען די הענד אין די הויזען-קעשענעס און די נייע כאָ-
ליאַווקעס פון די לאַקירטע שטיוועלעך האָבען געגלאַנצט, און מאַרי האָט
גענאָגט צוקערלעך און געהאַט פיעלע פעק מיט נייע איינגעקויפטע
זאַכען. די יונגען האָבען איהם אַבגעוואַרט. דערזעהן מאַטקע'ן, האָ-
בען זיי איהם אַרומגערינגעלט.

— וועסט שטעלען אַ גלעזעל ביער, נייער קאַטאַרינאַרוש ?

פרעגט וועלוועל כוואַט.

— מען ווייסט דאָך גאָר נישט צו דו ביסט אַ קאַטאַרינאַרוש,
צי דו קענסט „אַרבייטען“, מען הערט דיר דאָך גאָר נישט, מען זעהט
דאָך דיר גאָר נישט — לענט צו שלמה'לע ממזר.
מאַטקע שמייכעלט גוטמוטיג.

— אַז איהר ווילט ביער — קומט אין שענקעל אַריין.

— אַט אזוי איז גערערט, ביזטו אַ כוואַט ! לאָזט איהם אַראָפּ
דער בלינדער ממזר אַ קלאָפּ מיט דער פלאַטשיגער האַנד, ווי מיט אַ
שפּאַדעל איבער'ן קאַפּ.

מאַטקע האָט איהם אָנגעקוקט, ער האָט ניט געוואוסט, צי ער
מיינט עס ערענסט. נאָר ווען ער האָט געזעהן דאָס געלעכטערעל אויף
דעם ממזר'ס ליפּען, האָט ער אויך געשמייכעלט, כאַטש דער קלאָפּ
האַט איהם וועה געטהאָן.

— וועט זיך דיר גאָר דער קאַפּ ניט פערדרעהען פון אַ גלעזעל

ביער ? — פרעגט וועלוועל כוואַט.

מאָמטע האָט געזעהן אז זיי טשעפען זיך צו איהם, אז מען וויל איהם אַרײַנקריגען אין די לאַפּקע — דאָך האָט ער זיך געשעהמט צו ריקצוכאַפּען און אַרויסצואווייזען, אז ער האָט מורא, — האָט ער זיך אָנגערופּען :

— לאָז דיר דער קאַפּ נישט דאַרען פאַר מיר, אז דו ווילסט ביער, קום אין שענק. און ער האָט אָנגעהויבען פריהער צו געהן מיט גרויסע שפּרייזען.

— מאָטקע, געה נישט, געה נישט. זיי וועלען דיר שלאָגען, מאָטקע ! — האָט איהם מאַרי נאָכגעשריען, און איז נאָכגעלאָפּען מיט אַ געשריי נאָך די דריי.

— גיב נור אַ קוק ווי די מויד האָט מורא פאַר זיין נפש ! האָב ניט קיין מורא, קעצעלע, ווער וויל איהם שלאָגען ? רופט זיך אָב דער בלינדער ממזר.

— געה אַהיים, מאַרי, האָב נישט קיין מורא, האָב נישט קיין מורא, זיי וועלען מיך נישט שלאָגען — רופט איהר צו מאָטקע.

ער האָט שוין געזעהען אז ער איז אַרײַנגעפאַלען. נאָר עס איז שוין געווען פאַרפאַלען. צוריקגעהן, אַרויסווייזען אן אימה, — דאָס האָט ער ניט געטאָרט... ער האָט זיך פאַרגעברייט, געזוכט אין די קעשענעס מיט וואָס צו שלאָגען — ער האָט אָבער גאָר נישט געפונען. עס איז איהם טרויעריג געוואָרען. אָבער ער האָט אויף איין מינוט נישט פערלאָרען דעם מוטה, און געשריען אויף מאַרי'ן, וועלכע איז פון הינטען נאָכגעגאַנגען :

— געה אַהיים, די מינוט געה אַהיים. אז ניט צושלאָגן איך דיר דאָס פּרצוף.

— אָט אזוי איז גוט — אָט אזוי איז רעכט ! וואָס האָט זי זיך צו מישען, וואָס מאַנספּערשוניגען טהוען ? האָט וועלוועל געזאָגט. מאַרי איז נישט אַהיים געגאַנגען.

אז זיי זיינען אַרײַנגעקומען אין דער קרויסטליכער שענק אַרײַן, וואָס איז געווען הינטער דער שטאָרט, האָט שלמה איהם אַרײַנגע-פיהרט אין אַ בעזונדער שטיבעל. דאָרטען האָט מאָטקע דערזעהן ווי קאַנאַריק זיצט מיט אַ פּאָר יונגען קאַטאַרינאַרושעס און טרינקען ביער און רעדען הויך און בעלעכט.

ווען חברה האָט איהם דערזעהען, איז שאַ שטיל געוואָרען — און

מען האָט געמוסט אויף איהם. מאַטקע האָט געהייסען מיט אַ פּרעהד
ליכער מינע דערלאַנגען דריי גלעזער ביער, און זיי האָבען זיך אַוועק
געזעצט ביי אַן אַנדער טישעל. קיינער האָט קיין וואָרט ניט אויס-
גערעדט. נאָר באַלד האָט זיך פּון יענעם טישעל, ביי וועלכען קאַנאַריק
איז געוועסען, געהערט זיך אַ שטימע:

— דאָס איז דער בחור, וועלכער געהמט אַוועק אַ מיידעל פּון
אַ גוטען ברודער? דאָס איז ער?
— יאָ, דאָס איז ער! האָבען אַנדערע אָבגעגענטפּערט.

מאַטקע האָט עפעס געזוכט אויפ'ן טיש, וואָס צו געהען אין
האַנד אַרײַן. אויפ'ן טיש איז גאָר נישט געווען. קיין ביער האָט מען
נאָך נישט גערלאָנגט. ער האָט געקלעהרט צוצולויפּען צום בופּעט
און כאַפּען אַ סופּעל אין האַנד, אויף יעדענפאַלס. נאָר איידער ער
האַט זיך אויפגעשטעלט, איז אויסגעוואַקסען פאַר איהם אַ הויכער מאַן,
מיט אַ געשפּרינקעלטען פנים און אַ פּאַר רויטע אויגען, וועלכען ער
האַט צום ערשטען מאָל דערזעהן:

— הער נור, דו, דו קליינער פעמפּיט. דו געהמסט אַוועק אַ
מיידעל פּון אַ קאַטאַרינאַרוש, הע?

— איז וואָס ווילסטו? איז וואָס געהט עס דיר אָן? — פּרעגט
מאַטקע נאָך געלאַסען, כאַטש ער איז בלייד געוואָרען און די פינגער
האַבען איהם געציטערט פאַר וואָס ער האָט גאָר נישט געהאַט עפעס אין
דער האַנד.

— וואָס איך וויל? אַ פּרעטענזיע וויל איך!

— אַ פּרעטענזיע? וואָס איז עס אזוינס אַ „פּרעטענזיע“?

— אָט דאָס איז עס! און איידער מאַטקע האָט נאָך צייט געהאַט
מיט די אויגען צו פינקלען, האָט ער געקראָגען אזאַ קלאַפּ איבער'ן קאַפּ,
אַז דאָס גאַנצע פנים האָט זיך איהם בעגאַסען מיט בלוט. די אויגען
און די אויערען האָבען זיך איהם פּערקלעפט אין בלוט, און ער האָט
ניט געקענט זעהען און הערען. אומזיסט האָט מאַטקע זיך געפרובט
זיך נוצרפּען אויפ'ן הויכען יונג. וויפּיעל יונגען עס זיינען געווען
אין שענס האָבען זיך גענומען צו מאַטקע'ן, און ער האָט דערפּיהלט
קלעב וואו ער האָט נאָר אַ שטיקעל לייב געהאַט. צוערשט האָט ער
פּערשוויגען, געשעהמט זיך צו שרייען. נאָר אז ער האָט געזעהען, אז
ער קען זיך שוין ניט העלפּען, האָט ער גענומען שרייען מיט אַזאַ

אונמענשליכער שטימע, אז מען האָט עס דערהערט ווייט אוועק פון דעם שענק.

— פערשטאַפּ איהם דאָס מויל — מענשען וועלען זיך נאָך צו-זאַמענלויפּען.

זיי האָבען מאַטקע'ן געכאַפּט, און געוואָרפּען איהם אין אַ ווינט קעל. מאַטקע איז געלעגען ווי אַ גע'הרג'עטער, ער האָט זיך שוין נישט געריהרט, נור שווער געאַטהעמט. שטיקער בלוט זיינען פּערנליווערט געלעגען איבער זיין פנים, איבער זיין קאַפּאַטע, איבער דער פּאַרלאַנגע, און מען האָט נישט געוואוסט מעהר, וועלכעס איז מענש, אַנצוג און וועלכעס איז הילצערנע פּאַרלאַנגע.

די יונגען זיינען שוין אָבגעטראַטען פון איהם, נאָר קאַנאַריק איז נאָך געשטאַנען און האָט איהם אַראָבגעצויגען די נייע שטיוועל, וואָס מאַטקע האָט זיך געהאַט געקויפּט אויפ'ן מאַרק. ער האָט איהם אויך געוואָלט אויסטהאָן דעם אַנצוג. דער אַנצוג איז אָבער געווען אייני-געשמירט אין בלוט. ער האָט איהם בעזוכט און געפונען ביי איהם עטליכע און צוואַנציג רובעל פון דאָס געלד, און קאַנאַריק האָט דאָס צו-טהיילט צווישען די חברה. ער האָט גענומען נקמה פאַר זיינע כע-ליידיגטע געפיהלען און געשטילט דעם איבערגעברענטען כעס וואָס עס האָט אזוי לאַנג געקאַכט אין איהם.

— לאָז איהם שוין, — ער וועט שוין געדענקען — האָט וועלוועל כוואַט איהם אוועקגעשלעפּט פון מאַטקע'ן.

אין דרויסען הינטער דער טהיר איז געשטאַנען מאַרי. זי האָט דערהערט ווי דער יונג שרייט, האָט זי אָנגעהויבען נאָך הע-כער צו שרייען.

— געוואַלד, — ראַטעוועט — געוואַלד ראַטעוועט !

— געהט ארויס נאָך איהר, געהט ארויס — מענשען וועלען זיך נאָך צוזאַמענלויפּען.

אַ פּאַר יונגען האָבען זיך אַרויסגעריסען דורכ'ן פּענסטער און איהר געכאַפּט, דאָס מויל פּערשטאַפּט און אַריינגעשלעפּט זי אין שענק. די מויד האָט זיך געריסען, ניט געלאָזען. זיי האָבען אָבגעריסען פון איהר דאָס קלייד — צוריסען דאָס ווייסט און מיט אויסגעפאַטשטע באַסען האָבען זיי איהר אין דעם שענק אַריינגעבראַכט. שלמה ממזר האָט זי אָנגענומען ביי דער האַנד, געקוקט איהר אין

די אויגען אריין און איהר געזאגט א פאָאָר ווערטער, וואָס מיר קענען דאָ ניט איבערגעבען. דערנאָך האָט ער זי צוגעפיהרט צו מאַטקע'ן וועלכער איז געלעגען אין א ווינקעל, ווי א פערבלוטטיגטע שמאַטע און זיך נישט געקענט ריהרען, און געזאָגט צו איהר אזוי:

— זעהסט ווי ער ליגט, ווילסטו אויך אזוי ליגען? — זאָלסטו געהן מיט קאַנאַריק'ען, זאָלסטו איהם אוועקגעבען דאָס געלד וואָס דו פערדיענסט. ער איז דיין חתן (ווייזט שלמה אָן אויף קאַנאַריק'ען) און זיינע ביזטו. און איהם זאָלסטו אוועקגעבען דאָס געלד וואָס דו פערדיענסט, אז דו ווילסט זיך נישט אזא שוואַרץ יאָהר אויסריכטען, ווי ער דאָ.

נאָר מאַרי האָט איהם נישט געהערט. קוים האָט ער זי נאָר נאָכ-געלזאָט, האָט זי זיך געגעבען א וואָרף אויף מאַטקע'ן. מיט די שטיב-קער צוריסענע טוף וואָס זי האָט אויף זיך געהאַט, האָט זי אָנגעהויבען אָכצואווישען דאָס בלוט פון מאַטקע'ס פנים, און געוויינט אויף איהם: — מאַטקע, מיין טהייערער מאַטקע, וואָס האָבען זיי דיר געטהאָן? — געה אוועק... געה אוועק... א כאַלערע, — האָט דער יונג קוים אַרויסגעקריצט פון די צייהן.

נאָר מאַטקע האָט זי ניט געדאַרפט יאָגען. באַלד האָט זי א יונג געגעבען א כאַפּ אָן ביים צאַפּ און א שלעפּ אוועקגעגעבען פון מאַטקע'ן און מיט דער גאַנצער קראַפט האָט ער זי געגעבען א שטופּ צו צו קאַנאַריק'ען — וועלכער איז געזעסען א ברוגז'ער. ער האָט פון זיך די מויד אָבעוואַרפען. און צוויי פעטש האָבען אָבערפּיערט הינט טען-אַרום אויף איהרע באַקען.

12

מאָטקע פּערלאָזט די קאָטאָרינשטיקעס.

מען האָט מאָטקע'ן אהיים געטראָגען, אזוי ווי קאָנאָריק האָט גע-
זאָגט, "אין א ליילעך" און איהם אַוועקגעלעגט אויף די לאָנקע פאר'ן
געצעלט. דער "אַלטער תּרה" האָט געשאַלטען און איז ביז געוואָרען
פאַרוואָס מען האָט דעם יונג דאָס "רעכט" געטהאָן פאַר'ן יאהרמאַרק,
און מען האָט איהם צושטערט א גרויס פּערדיענסט, וואָס ער וואָלט
געקענט מאַכען מיט'ן יונג. אָבער טהאָן האָט ער גאָר ניט געקענט.
דערווייל איז קאָנאָריק געבליבען אויבערהאַנד. און אויך איז איהם
ניט זעהר פּיעל אָנגעגאַנגען מאָטקע. "דער הונד איז ווערטה געווען
דעם שטעקען" און מען האָט מאָטקע'ן בעדאַרפט לערנען ווי צו עהרען
אן עלטערען קאָטאָרינאַרוש און ניט אויסכאַפּען קיין נקבות.
דערווייל איז מאָטקע געלעגען און האָט זיך ריהרען ניט געקענט.
מען האָט נור געהערט פון איהם א שטיל אַטעמען. א פּעלדשער רופּען
צו איהם, האָט מען מורא געהאַט. עס איז ניט געווען די געוואָנהייט
פון די קאָטאָרינשטיקעס אריינצולאָזען אַן אויסערליכען מענשען אין
זייערע געשעפטען, כדי מען זאָל נאָר ניט געוואָהר ווערען וואָס ביי זיי
טהוט זיך. האָבען איהם די ווייבער, מיט די "אַלטע מכשפה" אין דער
שפיץ, אָבגעוואַשען די בלוט, פּערקלעבט איהם די לעכער פון קאַפּ
מיט אַזא מין וואַקס וואָס היילט, און אויסגעשמירט איהם דאָס צו-
האַקטע, צובלוטיגטע לייב מיט אַזא מין גנב'ישען אויל, וואָס זיי
אליין האָבען צוזאַמענגעשטעלט און זיי היילען דערמיט קראַנקע פּערד.
מאָטקע איז געלעגען א פּאָר טעג אויף איין אָרט, זיך ניט געריהרט,
פּערקלעבט די אויגען און שטיל געהעשקעט. די ווייבער האָבען איהם
צוגעטראָגען מילך און וואַסער. טיילמאַל האָט ער געטרונקען און
טהיילמאַל האָט ער געלאָזט שטעהן, און מען האָט ניט געוואוסט צי ער
וועט בלייבען לעבען צי ער וועט שטאַרבען. דער "אַלטער תּרה" האָט

אָנגעהויבען סטראַשען, אז ער וועט געהן ברענגען פּאָליציי, אז מען האָט איהם דעם יונג אוועקגע'הרנ'ט צוליב קאָנקורענציע, ווייל ער איז אַ גוטער „בעל-מלאכה“. קאָנאָריק האָט איהם ניט געהערט און ניט געמאַכט זיך אויס זיינע רייד. וואָרום נאָכדעם ווי ער האָט אָנגעד'לערענט מאַטקע'ן, האָט ער ניט בלויז געקראָגען די ממשלה איבער דער מויד, נאָר ער איז געוואָרען דער „מאכער“ אין דער טרופע, און דער „אַלטער תרח" האָט אין געהיים מורא געקראָגען פאר קאָנאָריק'ען, אז ער זאָל ניט ווערען עלטסטער, און אויף די עלטערע יאָהרען וועט דער „אַלטער“ מוזען ארבייטען ביי איהם.

אין אַ פּאָר טעג ארום האָט זיך מאַטקע אליין אויפגעהויבען פון זיין געלעגער און איז אליין אריינגעקראָכען אין דער בויד אריין. מאַטקע האָט זיך געשמירט די וואונדען. נור עז איז געווען שוואַך, און געהאַרעכט און געטהאָן אַלעס וואָס קאָנאָריק האָט איהם בעפוילען. ער האָט געזעהן ווי קאָנאָריק רעגיערט איבער דער מויד, און ווי מאַרי קושט איהם. ער האָט געזעהן, ווי קאָנאָריק שיקט די מויד ענגעל-וואו, וואוהין זי וויל ניט געהן. ער שלאָגט זי, אז זי זאָל געהן — און זי געהט. מאַטקע האָט געשוויגען.

נור ער האָט זיך אָנגעהויבען גוט איינקוקען אין קאָנאָריק'ס פנים, ווי ער וואָלט עס געוואָלט גוט געדענקען ווי אזוי עס זעהט אויס, אַ לאַנגע, לאַנגע צייט דערנאָך. ער האָט זיך אָנגעהויבען איינצוקוקען צו קאָנאָריק'ס בעוועגונגען, ווי ער וואָלט געוואָלט זיך אויסלערנען נאָכ-צומאַכען קאָנאָריק'ען, ווען קאָנאָריק וועט שוין ניט זיין. ער האָט איהם געוואָלט געדענקען.

דערווייל איז דעם יונג בעסער געוואָרען. ער האָט שוין אָנגעד'הויבען אליין ארומגעהן און צו שפּאַצירען פאר דעם הויז. קאָנאָריק האָט געשריען אויף איהם וואָס ער דרעהט זיך ארום לעדיג.

— נעהם די בעמבע און געה אין גאס אריין.

די „אַלטע מכשפה" האָט זיך אָנגעהויבען צו בעטען ביי קאָנאָריק'ען:

אויף מאַטקע'ן:

— לאָז איהם אָב, זעהסט דאָך, קוים ער ריהרט זיך.

— די באַלעראַ וועט איהם ניט פּאַקען. בחנם וועט ער דאָ פרעסען

— זאָל ער געהן פּערדיענען.

מאַטקע איז בלייב געוואָרען, איינגעבויען זיך ווי ער וואָלט מורא

געהאט פאר קאנאריק'ען, אז ער זאל איהם ניט שלאָגען, געשוויגען און זיך איינגעקוקט אין זיין פנים.

און ביינאכט, ווען מאַרי איז צוגעקראַכען צו מאַטקע'ן, איהם גער קושט, געהאלזט און געוויינט אויף זיין צו'הרג'עמען קאָפּ, האָט דער יונג איהר געשושקעט אין אויער אריין :

— געה אוועק, מאַרי. געה אוועק — קאנאריק וועט זעהן.

— זאל ער מיך הרג'ענען. איך וויל ניט אוועקגעהן.

— געדענק, מאַרי, וואָס איך האָב דיר געזאָגט. דו געדענקסט ? איך געדענק.

— שווייג, און רעד אָן קאנאריק'ען, אז ער זאל אַנטלויפען מיט דיר. רעד איהם אָן, און זאָג איהם, אז דו האָסט איהם ליעב, אז נור איהם אליין האָסטו ליעב, און דו ווילסט אַנטלויפען מיט איהם. וועסטו איהם אָנרעדען ?

— יא, מאַטקע.

— און ווען ער וועט זיין פערטיג מיט דיר אוועקצוגעהן, קום און

זאָג מיר אָן.

— יא, מאַטקע.

— נור שווייג, מאַרי, שווייג, אז דו ווילסט מיך און דיך רעמען —

שווייג.

— יא, מאַטקע.

— און געה אוועק יעצט, געה ; און געדענק וואָס איך זאָג דיר.

— איך געדענק.

דער הערבסט איז אריבערגעגאנגען, מיט די בויד ארומפאָהרען האָט מען שוין ניט געקענט, צו קאלט געווען. און ווי יעדע ווינטער האָט דער „אַלטער תרח" פאָרגענומען זיין רייזע אין א קליין שטערטעל אריין צו א פריינד, א קאטארינאַרוש, וואו מען האָט איבערגעווינטערט. דער גרויסער לאָוויטשער יאָהר-מאַרק איז געווען דער לעצטער יאָהר-מאַרק פון זומער-סעזאָן און פון דאָרט איז מען געפאָהרען איבער-ווינטערען. דער היי-יאָהריגער יאָהר-מאַרק האָט זיך ביים אַלטען קאטאָ-רינאַרוש ניט איינגעגעבען — ווייל מאַטקע איז געלעגען אַ קראַנקער און די מויד האָט אויך שלעכט געארבייט. די מויד איז אַ פאָאר מאָל

געפאלען און זי האָט ניט געוואָלט ארבייטען. דער „אַלטער תּרח“ איז ביז געווען, געפאַקט די זאַכען אויף די בויד און זיך צוגעאיילט אַוועק צופאַהרען פון יאהרמאַרק פּריהער ווי אַן אַנדערס מאָל, ווייל ער האָט נאָך געוואָלט אריינכאַפּען א פּאַאַר שטערטלעך איידער דער ווינטער קומט.

אין א קליין שטערטעל, וואו זיי האָבען זיך אָבגעשטעלט נאָכ'ן יאהרמאַרק, איז מאַטקע געוואָהר געוואָרען, אז קאַנאַריק האָט געהייסען מאַרין אַרויס'גנב'ענען איהר קאַרב זאַכען פון בויד און איהם גע'בען אוועקצוטראָגען. מאַטקע האָט זיך דערפּרעהט. די לאַנג'ערואַר טעמע צייט איז אָנגעקומען. ער האָט געהאַלפּען מאַרין אַרויס'גנב'ענען דעם קאַרב, און געהייסען איהר נאָכגעהען זעהן וואו קאַנאַריק שטעלט איהם. קאַנאַריק האָט געטראָגען דעם קאַרב אין א נאָהענט דאָרף אריין, צו א גוי, ביי וועמען ער האָט געדונגען א פוהרעל מיט א פּערד, און בעשטעלט זיך מיט מאַרין, אז ביינאַכט, ווען ער וועט געבען א פייה, זאָל זי אַרויסשפּרינגען דורך דעם פענסטעריל פון בויד. ער וועט שוין וואַרטען אויף איהר אויפ'ן שאַסע, און ער וועט זי אוועקפיהרען אין דאָרף אריין צו א גוי. פון דאָרט וועלען זיי אַרויספּאַהרען מיט א פוהר צו דער נאָהענטער באַהן־סטאַנציע.

נאָך דעם זעלבען טאָג האָט זיך מאַטקע געמאַכט א שפּאַציער צום דאָרף צו, וואוהין קאַנאַריק האָט אוועקגעטראָגען מאַרין'ס קאַרב. אויס'געקוקט דעם וועג און געפונען, אז נאָהענט געבען א וואַלד, ניט ווייט פון א וועג אַראָב, געפינט זיך א קליין שוואַרץ טייכעל, וועלכער גיסט זיך צווישען בעוואַקסענע קוסטען מיט גרינס. ביי דעם טייכעל האָט זיך מאַטקע אָבגעשטעלט און עפעס געקלערט. ער האָט אויסגעקליבען אַן אָרט, וואו עס איז געווען געריכט בעוואַקסען מיט גרינס און גרעזער, געמאַכט זיך א סימן ביי א בוים, נעבען וועלכען עס איז געלעגען א קופּע שטיינער. לאַנגווייליג האָט ער בעקוקט דעם בוים, די שטיינער, דעם וועג, און נאָכמאַל צוגעגאַנגען צום טייכעל און אריינגעוואַרפּען א בליק. דער גרונד פון טייכעל האָט געמוזט זיין בעדעקט מיט גע'מויזעכטס און שליען, ווייל שטיקער ווילדע וואַסער־גראַז האָבען אַרומ געשוואמען איבער'ן טייכעל. ער האָט דערזעהן, אז ביים ברעג פון טייכעל איז דאָס וואַסער בעוואַקסען מיט הויכע גרינסען, קוויטשערס און שטעכערס, און עפעס געקלעהרט וואָס איז איהם ניט אנגענעם

געווען. ער האָט אויסגעפּייפט אַ ליעד און איז צוריקגעגאַנגען צו די קאַטאַרינשטיקעס — אַן איינגעבויגענער, אַ טרויעריגער און אַ שוואַכער, ווי ער וואָלט נאָך געווען געליטען פון די קלעפּ, וואָס ער האָט גע-קריגען. אָנגעקומען צו די קאַטאַרינשטיקעס האָט מאַסקע געקראַצט זיך אין קאַפּ און עפעס געברומט אונטער דער נאָז.

— וואָס איז דיר, ממזר'יק? — פּרעגט איהם דער „אַלטער תּרח“ וועלכער איז געזעסען אויף אַ קאַסטען פאַר דער בויד און געוואַרעמט זיך אין דער שפּעטער הערבסט־זון.

— איך געה אַוועק פון אייך, — זאָגט מאַסקע שטיל.

— וואָס? וואוהין וועסטו געהן?

— סיי ווי סיי קען איך שוין ניט אַרבייטען. די יונגען האָבען מיר געשפּאַלטען דעם קאַפּ. וואָס וועל איך זיצען ביי אייך אויפּעסען די בייגער? איך וועל מיר געהן.

— וואוהין וועסטו געהן? ווער וועט דיך צונעהמען, אזאַ הרוג ווי דו ביזט? זעהט, וואָס זיי האָבען אויס דעם יונג געמאַכט.

— איך וועל מיר געהן אין שטאָרט אַרײַן. איך וועל מיך אויסלעך-נען אַ מלאַכטה. אַ שוסטער וועל איך ווערען, ווי מיין טאַטע איז. ביי אייך קען איך שוין סיי ווי סיי ניט זיין.

אין אַ מינוט אַרום איז דאָס גאַנצע לאַגער געוואָר געוואָרען, און מאַסקע געהט אַוועק פון די „טרופּע“. די „אַלטע מכשפה“ איז אַרויס-געקומען פון דער בויד, און איינגעריכטע אין סאַזשע פון דער קיך, ביי וועלכע זי האָט געקאַכט. דערהערט, אז דער יונג געהט אַוועק, איז זי אַרויס מיט אַ געוויין, געווישט זיך דאָס פנים מיט דעם שמוציגען פאַרטוך, מיט וועלכען זי האָט דאָס אויסגעשמירטע פנים נאָך מעהר פּערשמירט, און אָנגעהויבען צו שעלמען קאַנאַריק'ען און די יונגען, וואָס זיי האָבען אויס מאַסקע'ן געמאַכט, און בעוויינט איהם, ווי מאַס-קע וואָלט שוין געווען אַ טויטער.

דער „אַלטער תּרח“ איז טרויעריג געוואָרען. ער האָט געזעהן זיין סוף, און קאַנאַריק וועט געוועלטיגען איבער איהם, אָדער ער וועט איהם גאָר לאָזען שטעהן אויף די אַלטע יאָהרען און אוועקגעהן פון איהם. העלפען האָט ער זיך ניט געקענט. ער האָט זיך ניט געוואָלט צורייסען יעצט מיט קאַנאַריק'ען איבער דעם יונג, און געמיינט, אז ווען מאַסקע

וועט אוועק, וועט קאנאריק זיך בערוהיגען. די מויד וועט בלייבען ביי איהם, און עס וועט זיין ווי פריהער.

דער „אלטער תרח“ האָט זיך אָנגערופען :

— אז דו ווילסט געהען, וועל איך דיר דאָך ניט איינהאלטען. נור קיין פּאָס פאר דיר האָב איך ניט. איך דארף דעם פּאָס פאר אן אנדער רען, וואָס איך וועל צונעהמען אויף דיין אָרט. קיין געלד קען איך דיר אויך ניט געבען. דו האָסט מיך אָבגעקאָסט א סך געלד. איך האָב בעד צאָהלט פאר דיר פינף-און-אַכציג רובעל, וואָס די מויד האָט פון גוי גע'גנב'עט. נאָר אַ פּאָר גילדען נא דיר דאָך, אז דו זאָלסט האָבען אויף די ערשטע שלעכטע צייט, און זעה דיר אליין צו העלפען, — האָט דער אלטער ארויסגענומען זילבער-געלד און געגעבען מאָטקע'ן.

מאָטקע האָט צוגענומען דאָס קליין-געלד, איז אריין אין בויד צו-זאָמעננעהמען זיינע זאָכען.

— אלטע, גיב איהם אַ פּאָר העמדער, — מיינע גיב איהם אוועק ! — שרייט דער „אלטער תרח“ דער ווייב אין דער בויד. ער האָט רחמנות געהאט אויפ'ן יונג.

קאנאריק האָט דערהערט, אז מאָטקע געהט אוועק, איז ער נאָך מעהר צופריעדען געווען. עס האָט זיך איהם אויסגעוויזען, אז פאר זיין פּלאַן צו אנטלויפען מיט מאַרין איז עס ווי געוואונשען. ווייל דער „אלטער תרח“ וועט ניט וויסען מיט וועמען די מויד איז אַנטלאָפּען, און וועט ניט וויסען וועמען צו זוכען. האָט ער מיט א געוויסע רחמנות'דיגע צופריעדענע שטימע אריינגערופען אין דער בויד אריין :

— מיינס א העמד גיב איהם אויך מיט, און א פּאָר אלטע הויזען ! כאַפט איהם דער שוואַרץ יאָהר.

מאָטקע האָט דערווייל די זאָכען זיך איינגעפּאַסט, וואָס די אלטע האָט איהם צוגעוואַרפען, געמאַכט זיך אַ פּעקעל, און געוואונקען צו מאַרין, וועלכע איז געלעגען אין אַ פּאַס בעטגעוואַנד און געשפיגעלט זיך און געקעמט זיך די האַאר.

— איך ליעג אין וואַלד, הערסט אַ פּייה, טהו גאָר ניט — נור לויף אין וואַלד אריין. גוט ?

— גוט, — האָט די מויד צוריק געוואונקען מיט די אויגען — און האָט זיך לוסטיגער געקעמט די האַאר, און אָנגעהויבען צו זינגען מיט א פרעהליכע שטימע, ווי א פּויגעל, דאָס רוסישע ליעד :

„טויזענד האָב איך געליעבט,
טויזענד האָב איך אויפגעהערט,
נור איין־איינציגען
פערגעסען קען איך ניט“.

מאָטקע איז ארויס פון בויד מיט א פעקעל אויף די פלייצעס, גע-
מאכט זיך שוואַך געהען, מיט א טרויעריגען אַראָבגעלאָזענעם קאַפּ. די
אַלטע איז ארויס אויף די טרעפּלעך פון בויד, און איהם נאָכגעקוקט מיט
געוויין. דער אַלטער האָט אויך אונטערדריקט א טרעהר צווישען זיינע
גערובטע הערלעך אויף די אויגען־הייטלעך, און געזאָגט מיט א כלי-
פּענדער שטימע:

— אזוי איז עס, מאָטקע, געה צווישען מענשען, ווער א שופּטער,
אפשר וועסטו אויך א מענש ווערען.

קאַנאַריק האָט איהם צוגעוואָרפּען א זילבערנעם האַלבען רובעל
און געזאָגט פון דער הויך:
— נאַ, נעהם צו!

מאָטקע האָט געלאָזט פאלען דעם האַלבען רובעל און גוט זיך אייני-
געקוקט צום לעצטען מאל אין קאַנאַריק'ס פנים. און אן ערנסטקייט איז
געלעגען אין זיין בליק, ווי ער וואָלט וועגען עפעס געקלעהרט, און ער
איז אוועק אויפ'ן וועג צום שטערטיל צו.

מאָרי האָט דעם קאַפּ ארויסגעשטעקט פון א פענסטער פון ביידעל,
און מאָטקע האָט לאנג געהערט איהר שטימע הינטער זיך:

„נור איין־איינציגען

פערגעסען קען איך ניט“

ער האָט שוין יעצט געוואוסט ווער דער „אייין־איינציגער“ איז
און האָט געשמייכלט.

ער האָט זיך פּערקירעוועט אָן א זייט און זיך פּערנומען אין וואַלד
אריין.

13.

ווי אזוי פון „מאָטקע'ן" ווערט „קאָנאָריק"

מאָטקע איז אריין אין וואַלד, אויסגעזוכט דעם בוים, נעבען וועלכען ער האָט זיך געמאַכט א צייכען, און אוועקגעלייגט זיך. די זון האָט אָנגעהויבען אונטערצוגעהן, דער וואַלד בענאָלדעט, דאָס וואסער בע-הויכט און מאָטקע האָט זיך געפונען אונטהיימיש. פיעל האָט ער דורכ-געקלעהרט, נור אַלץ איבער אזעלכע זאַכען, וואָס האָט גאָר נישט קיין שייכות געהאַט מיט דער טהאַט וואָס שטעהט איהם פאַר. ער האָט גע-בענקט נאָך די מוטער און געוואָלט זעהן וואָס זי טהוט. דאָס פרייע פעלד און דער וואַלד און דאָס וואסער האָט איהם דערמאָנט אָן די יאָהרען, ווען ער האָט געלעבט אויף'ן פעלד ביי זיך אין שטעדטעל. און ער איז גליקליך געווען, וואָס ער איז פריי, און געהערט נישט מעהר צו די קאָטאָרינאַרושעס. דאָס וואָס שטעהט איהם פאַר, האָט ער פער-געסען גאר אין גאַנצען און געפיהלט זיך ווי אַמאָל אין די יונגע יאָהר רען. ער האָט געגעסען פון ברויט וואָס די „אַלטע מכשפה" האָט איהם מיטגעגעבען אויפ'ן וועג. און עס האָט איהם גוט געשמעקט. ער האָט זיך געוואָלט מאַכען אַ פייער'ל אין וואַלד, נור דערמאָהנט זיך, אז עס איז נישט גוט, אז מען וועט איהם בעמערקען. ער איז צוגעגאַנגען צום וואַסער'ל, געוואָלט זיך באַדען, נור אַריינגעקוקט אויפ'ן גרונד און גע-זעהען דאָס גרינע געמויזעכטס וואָס שווימט ארום אין וואסער, האָט ער זיך אָן עפעס דערמאָהנט... ער האָט זיך שוין ניט געוואָלט באַדען, איז אַוועק אָן פערשטעקט זיך צווישען די בויםער.

עס איז נאַכט געוואָרען, און מאָטקע'ן איז געווען נאַס און אונ-בעמוועם צו ליגען. אין די טונקעלע הייט האָט ער מעהר געקלעהרט וועגען „קאָנאָריק'ען", וועגען מאָרי'ן, וועגען די נאַכט וואָס קומט אָן, מאָטקע איז ערענסט געוואָרען. ער האָט אָנגעהויבען צו גלעהרען, אז ער האָט נישט קיין היים, און ער האָט נישט וואו אהין צו געהן. און

וואָס מען דאַרף טהאָן, איז הרג'ענען היינט אין אָבענר קאַנאַריק'ען, ער האָט איהם שוין נישט פיינד געהאַט, נור בעטראַכט איהם פאַר אַ זאָך וואָס געהער צו איהם, און דאָס דאַרף מען טהאָן, כדי מאַטקע זאָל האָבען אַ היים, זאָל האָבען וואו אַריינצוגעהן און ניט דאַרפען בלייבען דאָ אין פייכטען וואַלד.

איז איהם קאַנאַריק געוואָרען גלייכגילטיג, גאַנץ גלייכגילטיג, ער האָט איהם קיינמאָל נישט געזעהן, קיינמאָל ניט געקענט, — קיינמאָל זיך ניט געשלאָגען מיט איהם. נור קאַנאַריק איז אַ זאָך וואָס מען בעדאַרף נעהמען און אַריינוואַרפען אין וואסער, און צוואוואַרפען מיט שטיינער, אַז עס זאָל קיינער נישט וויסען, אַז דאָרט אָדער שרגעץ אַנדערשוואו ליענט „אַ קאַנאַריק“, און כדי קאַנאַריק זאָל נישט קענען שרייען, אַז מענשען זאָלען זיך צוזאַמענלויפען — דאַרף מען קאַנאַריק'ען שטעכען אונטער'ן אָרים, פלוצלונג, טיעף אין דער ריפּ אַריין, אַז ער זאָל גאָר קיין צייט נישט האָבען צו שרייען. און דאָס דאַרף מען אויספיהרען געשיקט, שטיף, כדי קיינער זאָל נישט בעמערקען, קיינער זאָל נישט וויסען, דער אַלטער „קאַטאַרינאַרזש“ און די „אַלטע מכשפה“ זאָלען מיינען, אַז קאַנאַריק לעבט און איז ערגעץ וואו אַוועק מיט דער מויד, און די „אַלטע מכשפה“ זאָל שילטען קאַנאַריק'ען, און קאַנאַריק וועט זיך דערווייל ליגען דאָ טיעף אין וואסער, צווישען די גרעזער פערשטעקט, און מאַטקע וועט פאָהרען מיט דער באַהן קיין וואַרשוי, וועט האָבען די מויד, און וועט האָבען אַ פולע טאַש מיט געלד, און וועט האָבען אַ פאַס און וועט הייסען „קאַנאַריק“.

ער האָט אַרויסגעצויגען פון דער כאַליאַווע דאָס מעסער, וואָס מאַרי האָט איהם אַמאָל געשאַנקען, צו שטעכען קאַנאַריק'ען, און וואָס ער האָט עס געהאַט בעהאַלטען די גאַנצע צייט אין כאַמאַנט פון פּערד. עס איז געווען אַ קאַווקאַזער קינזשאַל, מיט אַ ביינגרנעם הענטעל, און עס איז געלעגען אין אַ שיידעל. דאָס מעסער איז געווען האַלכ פּערדאָסטעט. אָהנע צו טראַכטען וועגען עפעס דערביי, האָט מאַטקע אַריינגעשטעקט דאָס מעסער אין דער ערד און אָנגעהויבען אָבצורייבען די פּערדאָסטעטע שטיקער זאַמד. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אַז כל זמן דאָס מעסער וועט ניט שיינען אין דעם ליכט פון די שטערן — וועט ער דערמיט ניט קענען שטעכען קאַנאַריק'ען. ער האָט ענערגיש געריבען דאָס מעסער אין די ערד, ווען עס האָט זיך פלוצלונג געהערט אַ

פויגעל רופען אין וואַלד, האָט ער אויפגעהערט צו רייבען דאָס מעסער און איינגעהערט זיך צום פויגעל, געוואַלט דערגעהן וואָס פאָר אַ פויר געל רופט, איז עס אַ „קוקו“ אָדער אַ האַלץ פויגעל וואָס קלאַפט מיט זיין שנאָבעל אין די שאַל פון בוים...

עס איז איהם קאלט געוואָרען און עס האָט זיך איהם אויסגערוכט, אז עס איז שוין זעהר שפעט. די נאָכט איז געווען אַ פעטע געדריכטע אלול נאָכט, און ער האָט געהאַט דאָס געפיהל, אז דער וואַלד איז אָנגער שטאַפט מיט עפעס אַזעלכע מיני ברואים וואָס שטעהען נור ביינאָכט אין וואַלד. ער האָט ניט מורא געהאַט פאר זיי, און זיי זיינען איהם נישט אָנגעגאַנגען אויך, נור ער האָט פערדרום געהאַט וואָס עס ציהט זיך אזוי לאַנג און זיי קומען נישט, איז ביז געוואָרען אויף די מויד, געמיינט אז די מויד איז אַלעס שולדיג וואָס זי פערשפעטיגט זיך אזוי, (ווארים אז קאַנאַריק זאָל זיין די סיבה, האָט ער נישט גערעכענט, קאַנאַריק האָט שוין אויפגעהערט צו עקזיסטירען אין זיין מח אַלס אַ לעבעדיגע זאָך, וואָס קען אפשר ווערען אַ סיבה, און מען קען דערויף ביז זיין). ער איז אייניגע מאָל ארויסגעגאַנגען אויפ'ן וועג, דער הימעל איז געווען פערוואַלקענט און טהיילמאָל האָט זיך ענטפּלעקט אַ שטיק הימעל מיט שטערען, האָט מען געזעהן אַ שטיק וועג. נור אָפּטמאָל איז דער היר מעל פערשטעלט געווען, און עס האָט זיך געדאַכט אז די גאַנצע לופט איז אָנגעפילט מיט אַזאַ שטאַף וואָס פערשטעלט אַלעס פון די אויגען. אויפ'ן וועג האָט ער גאָר ניט געזעהען, קיין מענש איז ניט געגאַנגען, קיין פוהר איז ניט געפאָהרען. עס איז געווען אַ הינטער וועג, אַ פויר ערשער, מיט צואַקערטע זאַמר, און מעהר ווי אין דאָרף האָט ער ניט געפיהרט. אַרום פאַרנאַכט האָט ער יאָ געהערט אַ פוהר דורכפאָהרען אַ גויה האָט אַ קוה געטריבען אויפ'ן וועג — נור ווען די זונג האָט זיך געזעצט האָט ער שוין גאָר ניט מעהר געהערט.

פּלוצים האָט איהם אָנגעהויבען זיין האַרץ צו קלאַפען — עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז ער דערהערט מענשען רעדען, געהען האַסטיג און רעדען הויך. ער איז אַרײן אין וואַלד, און אַוועקגעלייגט זיך אונטערן בוים, און געוואַרט, פון נעבעל האָט זיך וואָס אַמאָל דיימליכער דערהערט שטימען. באַלד האָט ער דערקענט מאַרי'ס שטימע. די מויד האָט מיט אַ כיון הויך גערעדט, כדי מאַטקע זאָל דערהערען, אז זיי געהען. באַלד האָט ער אויך געהערט קאַנאַריק'ס קול, ווי ער זאָגט

האסמיג: „רעד ניט הויך — מען קען הערען“, און עס איז מאַטקען אַ וואונדער געווען וואָס קאנאָריק קען רעדען. מאַטקע איז געלעגען אונטערן בוים אָהן אַטהעם און די שטימען און די טריט האָבען זיך געהערט וואָס אַמאָל נעהענטער, באַלד איז עפעס פּערביי געפּלויגען פאַר איהם ווי אַ שוואַרצער שאַטען און ווי אַ ווינד. מאַטקע האָט לכתחילה פּערגעסען וואָס ער האָט צו טהאָן. ער האָט זיך באַלד דערמאָהנט, און געגעבען אַ שטימען פּייה. ער האָט שוין געוואָלט געבען אַ העכערען פּייה, און ער הערט עפעס אַ גערודער, און קאנאָריק'ס שטימע, זעהר קלאָהר, ווי ער וואָלט געשמאַען פאַר איהם:

— וואוהין געהסטו, מאַרי! ווער פּייפט?

און מאַטקע האָט פאַר זיך געזעהן אַ שוואַרצען פּלעק, און דער פּלעק איז ביי איהם געווען אַ טויטע זאָך. דער שוואַרצער פּלעק האָט אויסגעשריען:

— אוי, מאַמע!

מאַטקע איז דערציטערט געוואָרען פאַר דעם וואָרט „מאַמע“, און ער האָט זיך פּערוואונדערט וואָס דער שוואַרצער פּלעק קען רופען „מאַמע“. באַלד האָט איהם דער שוואַרצער פּלעק געגעבען אַ כאַפּ אָן ביים האַלז, און דאָס האָט איהם געגעבען ענערגיע און מוט, אז ער זאָל זיך שלאָגען מיט דעם שוואַרצען פּלעק.

באַלד האָט ווער אַרומגעוויקעלט דאָס פנים פון שוואַרצען פּלעק, און אַ געשריי איז האַלב דערשטיקט געוואָרען צווישען די בוימער אין וואַלד, און האַלב אין זַ טוך. אז דער „שוואַרצער פּלעק“ האָט שוין נישט געקענט אַרויסגעבען פון זיך קיין מענשליכע געשרייען „אוי, מאַמע“, נור עפעס ווילדע כאַרבאַלען — האָט מאַטקע געקענט אַרייַן שטעכען אין דעם ווייכען וואַרימען פּלעק ווי אין אַ טויטע זאָך. ער האָט זיך געוואונדערט, וואָס פון דעם ווייכען וואַרימען שטראַמט אַרויס עפעס וואַרימעס, פעטעס, און דאָס בעגיסט זיין האַנד, און עס איז אַנגענעהם ווען דאָס פעטע וואַרימע גיסט זיך אויף דער האַנד. ער האָט קיין צייט נישט געהאַט צו קלעהרען דערפון, נור ס'איז ביי איהם דורכגעלאָפען ווי אין אַ חלום. באַלד האָט דער שוואַרצער פּלעק שוין נישט אַרויסגעגעבען פון זיך קיינע כאַרבאַלען, און איז אומ־געפאַלען און איינגעקאָרטשעט זיך, און עס איז געבליבען ליגען אַ טויטע זאָך.

דענסטמאָל איז מאַטקע געקומען צו זיך. ער האָט אויסגעזוכט דאָס פעקעל, וועלכע קאנאָריק האָט געטראָגען אויף די פלייצעס, ווען מאַטקע איז איהם אונטערן אַרים בעפאלען, געגעבען עס מאַרין צו האַלטען. דערנאָך האָט ער אָנגענומען קאנאָריק'ען ביי אַ פּוס און צוגעשלעפט איהם צום טייכעל. דאָרט האָט ער איהם בעזוכט, ער האָט גאָר נישט געפונען, ער האָט איהם אָכגעבונדען דאָס טוך פון פנים — געמאָטערט זיך ניט אַריינצוקוקען איהם אין פנים אַויין, האָט איהם אויפגעריסען ראָס העמד. אויפ'ן לייב אָנגעבונדען האָט קאנאָריק געהאַט אַ זעקעל, אין וועלכען עס איז געלעגען פּאפּיער געלד און אַ פּאָס אַיינגעוויקעלט אין אַ שטיקעל פּאפּיער, אויפ'ן פּאָס האָט זיך מאַטקע מעהר געפרעהט ווי אויף דאָס געלד, בעהאַלטען עס, האָט ער אויסגעזוכט די שטיינער וואָס ער האָט אָנגעגרייט נאָך פון פּאָר נאַכט, אַרומגעבונדען קאנאָריק'ען מיט מאַרין'ס טוך און אַריינגעשטופט די שטיינער אין טוך אַריין, האָט ער איהם אַריינגעקוליעט אין וואַסער אַריין צווישען געמוזעכטס און קאנאָריק איז פּערשוואַנדען פון דער וועלט.

אָבערוואַשען זיך ביים וואַסער, האָט ער בעפּולען די מויד, אַז זי זאָל זיך אויך גוט אַרומוואַשען אין וואַסער. דערנאָך האָט ער אויסגעטהאָן זיין צוריסענעם ראָק מיט די שטיוועל, געמאַכט דערויס אַ פעקעל און אָנגעלייגט מיט שטיינער און אַריינגעלאָזט אין וואַסער. אין קאנאָריק'ס פּאָק האָט ער געפונען זיינע נייע שטיוועל מיט די לאַ-קירטע כּאָליאוועס וואָס קאנאָריק האָט איהם אויסגעצויגען אין דער שענק, און קאנאָריק'ס נייעם אַנצוג. ער האָט זיך אויסגעפּוצט אין דעם שפּיעגעל פון דעם שטערען בעלויכטען וואַסער, אין וועלכען קאנאָריק איז יעצט געלעגען. האָט זיך אָנגעטהאָן קאנאָריק'ס נייעם אַנצוג, די סאַמעט־רויטע אויסגעשניטענע וועסט און אָנגעהאַנגען זיך זיין זייגער מיט די גרויסע זילבערנע זעלנערישע קייט. אַז מאַטקע איז שוין געווען אָנגעטהאָן האָט ער נאָך גענומען אַ פּאָאָר שווערע שטיינער און אַריינגעלאָזט אין וואַסער, אויף דעם אַרט אויף וועלכען קאנאָריק איז געלעגען, גענומען קאנאָריק'ס פּאָק אויף די פלייצעס, די מויד ביי דער האַנד און איז געגאַנגען.

— זאָלסט געדענקען, אַז איך הייס מאיר אהרון קאנאָריק און אזוי

זאלסטו מיר רופען שטענדיג, דו הערסט, זאלסט נישט פערנעסען —
האט מאטקע געזאגט צו דער מויד שטרענג.

— און איד הייס חנה דבורה זילבערשטיין.

— וואס, פון ווען?

— קאנאריק האט מיר געקויפט א פאס פון די קאטארינארזשעס
און האט מיר איהם היינט געגעבען, ווען איד בין אוועק מיט איהם.
געדענק!

— דאס איז גוט.

די נאכט איז געווען א קאלטע און מארי האט גאר ניט געהאט
אויף זיך גאר איהר לייכט טיילענעם קאפטענדעל און א קליידעל אויפ'ן
נאקטעזען לייב. עס איז איהר קאלט געווען, זי האט די גאנצע צייט
געקוקט מיט בענקענדע און פערלאנגענדע בליקען אויף מאטקע. זי
האט געפיהלט דאס בעדערפעניש צו ווערען ארומגענומען, און צו ווער-
רען צוגעדריקט פון די שטארקע ווארימע ארימס, איבער וועלכע עס
האט נישט לאנג גערונען מענשען בלוט... צו ווערען אריינגענומען פון
דעם ווארימען אטעם, וואס האט נישט לענגס געאטעמט לעבע-
דיגס בלוט... זי האט זיך צוגעקארטשעט צום יונג, איינגעקנעמען זיך
מיט איהר ציטריג לייב צו זיין בריווענדען קערפער און געקוקט צו
איהם מיט קינדישע בעטענדע אויגען.

— מאטקע, מאטקע לעבען! האט זי זיך געטוליעט צו איהם.

דער יונג האט זי אוועקגעשטופט פון זיך.

— נישט יעצט, קום, מיר דארפען אנטלויפען, עס ווערט שפעט.

— מאטקע, מאטקע איינציגער, שלאג מיר, טרעט מיר מיט די

פיס, און איד וועל דיינע הענד קושען. טהו מיט מיר וואס דו ווילסט.

איד וועל דיר אלץ, אלץ האַרבען.

— ווי הייס איד? — האט זי מאטקע געשלאגען מיט די פויסט

אין פנים אריין — ווי הייס איד? האסט פערנעסען?

— קא—נא—ריק! מיין לויבאוניק קא—נא—ריק!

אין וואסער וואס איז געווען ניט ווייט פון זיי האט זיך ווער בע-

וואויגען—דאס וואסער האט אויפגעצייטערט און געפאטשט אונרוהיג

צווישען דעם גרינס, און די קוויטשערס, ווי עס וואלט זיך ווער אויפ-

געכאפט און ארויסגעקוקט פון וואסער ביי דעם נאָמען קאנאָריק —
וואָס האָט זיך געהערט אין וואַלד.

מאָטקע און מאַרי האָבען נישט געהערט דאָס ציטערען אין וואַסער.
זיי האָבען זיך ביידע ביי די הענד אָנגענומען און גענאָנגען מיט פלינג-
קע טריט צו די נאָהענטסטע סטאַציע, צו פאָהרען נאָך וואַרשוי, אויף'ן
דעם אַרעס, וועלכע מאַרי האָט צווישען די ברוסטען געהאַט פער-
שטעקט.

דריטער טהייל

מאטקע אין זוארשא.

1

די אלטע שטאָדט.

אין אַ ווינקל פון דער גרויסער ווארשא אין נאָך איבערנע-
 בליבען אַ רעשט פון דער מיטעל-אלטערישער שטאָדט. די אלטע
 שטאָדט אין ווארשא בעשטעהט פון הויכע, שמאַלע, אלטע הייזער, וואָס
 אונזערע זיידעס פאר הונדערטער יאָהרען האָבען זיי אויפגעשטעלט.
 איין הויז איז אָנגעמויערט אין צווייטען און קוים ריהרט מען איינס,
 וועלען זיך די אַנדערע צופאַלען. זיי האָבען קיין הויף, קיין פענסטער,
 קיין ליכט, נור יעדעס הויז איז ווי אַ לאַכירינט. לאַנגע פינסטערע קאָ-
 רידאַרען פיהרען דורך געהיימניספאַלע וועגען אין די שטובען פון די
 הייזער. און די וועגען ווייסען נור די אלטע איינוואָהנער פון די היי-
 זער, וועלכע זיינען אין זיי געבוירען און ערצויגען געוואָרען. אונזער
 איינער, אז ער פאַלט אריין אין אזא הויז, מיינט ער, אז ער איז פער-
 בלאַנדזשעט געוואָרען אין אלטען קלויסטער, וואָס פון די ווענט
 שמעקט די אינקוויזיציע, און אַ שרעק בעפאַלט איהם פון די הויכע
 רונדיגע באלקענס, וועלכע בויגען זיך ארום זיין קאָפּ, פון די שוואַרצע
 ערנסטיגע ווענט וואָס דינגלען איהם ארום, און ער בלייבט שטעהן
 אין מיטען וועג פאר פינסטערניש און שרעק.

און נישט נור די הייזער — די גאַנצע טהייל אלטע שטאָדט מאַכט
 אזא איינדרוק. אין מיטען מאַרק, אין אַן אלטען אויסגעטריקענטען

ברונען, וואָס איז אַמאָל געווען דער שטאָלץ פון וואַרשא, שטעהט די וואַרשעווער וואַסער-נימפע, האַלב פרוי, האַלב פיש, דער סימבאָל פון דער וואַרשעווער שטאָדט. אַרום איהר, אַרום די וואַסער-נימפע, וואָס איז גיכער אַ סימבאָל פאר די וואַרשעווער פערפיהרערישע פרוי, איי-דער פאר דער שטאָדט, שטעהען אין ענגשאפט די הייזער ווי אַלטע, אַלטע זיידעס, הויכע און שמאָלע ווי סוכאָטניקעס. יערעס איינע אין אַנאָדער קאָליר אָבגעפאַרבט מיט די צייכענס פון די אַלטע צעכען אויף זיי. אין מאַרק זיינען אויפגעשטעלט בוידען און שטעלען, און ווי עס פאַסט זיך פאר אזא אַלטע טהייל שטאָדט, איז דאָ דער מאַרק פון אַלט-וואַרג. איהר קריענט דאָ צו קויפען פון אַלטע אָבגעניצעווע-טע לעפעל ביו א פאַר אַלטע שטיוועל. און נישט איינער קומט דאָ אריין אן אָבגעריסענער און געהט ארויס א בעקליידעטער מיט א פאַר שטיוועל וואָס זיינען גענייהט געוואָרען פאר פינף יאָהר אין פאריז, מיט א ראָק וואָס איז געמאַכט געוואָרען אין א ניו יאָרקער שאַפ, און מיט אַ העט וואָס איז געקויפט געוואָרען אין א בערלינער קראָם, און דאס אלעס האָט ער געקויפט פאר קליין-געלד, פון וועלכע עס איז איהם נאָך איבערגעבליבען אויף מיטאג.

אין איינע פון די הייזער, וועלכע האָט געטראגען דאָס שטאָל-צען נאָמען „דער שיף אַנקער“ און איז טאַקע געווען בעצייכענט מיט אַ שיף וועלכע איז געווען גרין אָבגעפאַרבט אויף אַ רויט פעלד, האָט זיך געפונען דאס טהייהויו „קאפע וואַרשאַוסקי“. ביינאכט איז די „קאפע וואַרשאַוסקי“ בעלויכטען מיט צוויי רויטע לאַמטערנעס, וועל-כע ברענען זיך אונטער דעם שילד מיט דער גרינער שיף. און אויף דריי פיער שטוהלען וועלכע שטעהען אין דרויסען פון דער „קאפע וואַר-שאַוסקי“ זיצען אויסגעזעצט מיידלעך, יונגע און עלטערע אין א מאָד-נע גענליזשע, האַלב אויסגעטהאָן, האַלב אָנגעטהאָן, אין ווייסע קאַפ-טענדלעך און ווייסע ספאדניצעס, אָפט קורצע, און ווייען אַרויס די רויטע, בלויע, שוואַרצע סטרימפּ און די וואַרשעווער געמאַקטע שי-כעלעך. ביי א טהייל פון זיי האָבען זיך די האָר צולאָזט, ביי א טהייל זיינען די האָר אַרומגענומען מיט רויטע בענדער, און ביי די עלטערע און דיקע האָבען זיך די קאפּטענדלעך אויפגעשפּילעוועט און צופעליג ווייזט זיך אַרויס אַ לייבליכע געהויבענע ברוסט. די עלטערע זיצען נור אזוי שווער און אונבעוועגליך אויף די שטוהלען פאר דער „קאפע

ווארשאווסקי". די אינגערע און די שעהנערע לויפען ארום אויף די טראַטואַרען, לאָזען פליהען זייערע צולאָזמע האָר, לאָזען אַרויסווייזען זייערע נאַקעמע הערצער און ברוסטען און זייערע געטאַקטע שטאַרקע קורצע פיס, וואָס הויבען זיך פון די קורצע קליידלעך, און כאַפּען אָן די דורכגעהערס ביי די אַרימס.

און די גאס איז דענסטמאַל בעלעכט, פאר פיעלע אזעלכע אַלטע ערנסטע הייזער ברענען רויטע לאַמטערנעס און בעלייכמען די אַלטע סימנים פון די פאַרצייטיגע צעכען. פאר פיעלע טהירען פון אזעלכע קאַפּען זיצען אויסגעזעצט מיידלעך אין אזעלכע מאָדנע שלאַף-ציי-מערדיגע קאַסטיומען, און פיעלע יונגע לייטלעך, און עלטערע מענ-שען, ציווילע און רעגירונגס-לייט אין פערשידענע פאַרמען, יונגע און אַלטע, בעלעבען אין די אַבענדען די טראַטואַרען פון דער אַלטער שטאָרט. אַפּטמאַל שפיעלט אַ קאַטערינקע פאר אַ הויז און קינדער טאַנצען נאָך'ן טאַקט פון דער קאַטערינקע, אַפּטמאַל הערט זיך אַ האַר-מאַניקע שפיעלען. דאָס זיצט דער סטרוזש פאַר'ן הויז מיט אַ שיקסע אין די אַרימס און שפיעלט זיך פערגעניגענד אַ מעלאַנכאָלישע פּוילישע מאַזורקע און „הייט דאָס הויז“, אז קיין גנבים, און קיין אונגעמאַל-דענע מענשען זאָלען אין הויז ניט אריינקומען. נור ער לאָזט אריין די מיידלעך מיט די געסט וואָס זיי פיהרען פון דער גאס און ווערען פערשוואַונדען אין פינסטערען לאַבירינט פון אזא הויז.

דאָס איז אַלעס אין אַבענד. יעצט איז אַבער טאָג. דער מאַרק פון די אַלטע שטאָרט איז פול מיט סוחרים און קונים. אַלעס איז דאָ אַ סחורה, אַלעס פערקויפט מען און מ'קויפט דאָ. עס שטעהט אַ זעלנער מיט ראָזעוואַנע ברויט, אַנאַנדערער מיט קאַזיאָנע לייוואַנד צו פערקוי-פען. אַ איר מיט אַלטע שירמס און אַבגעניצעוועמע קראַנענס, אַ אירענע מיט אַלטע ווייבערשע קליידער. און דער מאַרק איז פול מיט קונים, און מען קויפט און מען טהוט אָן די געקויפטע זאַכען באלד אויף'ן אָרט. טהייל מאַכען אַ טויש. לאָזען איבער די אַבגעטראַגענע זאַכען פאר אַ ברויט, פאר אַ פעקעל פאַפיראַסען, און אַפּטמאַל געהט איינער אוועק פון דעם מאַרק אין גאַנצען אָהן אַ ראָק, פאר אַ טרונק בראַנפען, אזוי ווייט ווי די פאַרגעשריעבענע אַנשטענדיגקייט לאָזט צו. געהט אָן דער האַנדל. ד. ה. ביז צו די הויזען. (אָהן הויזען קען מען זיך אין מאַרק ניט אַרומדרעהן לויט פאַרשריפט). און די נימפע. די וואַרשע-

ווער וואסער נימפע, וואָס שטעהט אין דעם אויסגעטריקענטען ברור נען, האָט שוין געווען ניט איין נאָקעמען קערפער. און ווען זי וואָלט נישט געווען געמאַכט. אויס קופער און מעטאַל, וואָלט זי זיך גערוייר טעלט פאַר שאַנדע פון פערשיעדענע סצענעס וואָס עס קומט איהר אויס צוצוועהן.

אין „קאָפּע וואַרשאַווסקי“ איז יעצט שטיל. איינזאַם זירט דער גרויסער סאַמאָוואַר אין אַ ווינקעל פון קאָפּע און די פליעגען עמען זיך רוחיג די קעז און קיכעלעך מיט די אַנדערע געקעכטס, וועלכע ליגען אויסגעלייגט אין שוויפענסטער. אין קאָפּע אליין ווייזט זיך קיינער נישט, נור אין אַ הינטער-שטיבעל וואָס האָט קיין פענסטער נישט, נור אַ קליינעם לופטיק, וועלכער געהט ארויס אין אַנאָדערן צימער, (וואָס יענער האָט יאָ פענסטער און בעלייכט גאַנץ מאַט מיט אַ פאַר-נאַכטליכען שימער דאָס שטיבעל). ביי אַ ווייסען לאַנגען טיש, ביי וועלכען אַ מיידעל שטעהט און וועלגערט אויף אַ ברעט אַ טייגער, זיצען אַ פאַר אַנדערע מיידלעך, צו וויבלעך, און טרינקען טהיי. אַ טהיי פון זיי זיינען נאָך אין נאַכט קליידער, כאַטש עס איז שוין אַ שטיק נאָך מיטאָג. איינע אין אַ העמד, די צווייטע אין אַ שלאָפּראָק, אַ טהיי מיט צולאָזטע האַר, וועלכע זיי טרינקענען אין דער לופט, — אין שטוב פיהלט זיך אַ ריח פון פודער און שלעכטע „פאַרפיומען“.

די „לאָוויטשערין“ האָט אַראָבגעבראַכט פון דער הויך פון איהר ציי-מערל, וואו זי וואהנט, אַ האַלב טויז באַטיסטענע העמדרע, מיט די זשוראדאָווער טישטיכער און האַנדטיכער, וואָס זי האָט געזאַמעלט אין איהר קאַרב און האָט געוויזען די שעהנע דעסענס אין וועלכע עס איז געווען איהר נאָמען אויסגעהאַפטען. די מיידלעך האָבען בעטראַכט די אַרבייט, געפרופט טרעפען וויפיעל די לאָוויטשערין האָט בעצאָהלט פאַר די לייכער מיט די טישטיכער, און די וועש איז אַרומגעגאַנגן פון איין האַנד אין דער צווייטער.

דאָס נייעס, אז די לאָוויטשערין האָט זיך וויעדער געקופט נייע וועש, האָט אַרויסגערייצט די בעל-הבית'טע פון די קיך אַרויס — וואו זי איז געשטאַנען און האָט געקאָכט מיטאַג פאַר די קינדער וואָס דאַר פּען באַלד פון חדר אַהיים קומען. די בעל-הבית'טע איז אַרויסגעקומען פון קיך מיט אַ צופלאַמט פנים פון פייער, אַ דיקע, פעטע וואַרשע-ווער אידענע מיט אַ פעטען האַלז און פעטע פינגער. זי האָט מיט

פרייד אויך גענומען בעטראכטען די פרישע גלאַנצענדיגע טישטיכער און האַנדטיכער. ווי א טיכטיגע ווארשעווער ווירטהין האָט די בעל־הבית'טע נישט געקענט גלייכגילטיג זיין צו וועש, און מען האָט די טישטיכער אויסגעצויגען אויף די טישען, אויף די בענק, אויפ'ן בעט וואָס איז דאָרטען געשטאַנען, געמאַסטען זייער לענג און געפרופט טרעפען זייער ווערטה.

— וואָס וועסט דו טהאָן מיט אזוי פיעל וועש, דאָכריש? —
האָט די בעל־הבית'טע געפרעגט די לאוויטשערין מיט אַ בעהאלטען שמייכלע אין די פעטע פאלדען פון איהר גרויסע געזיכט און מיט אַ וואונק צו די אנדערע מיידלעך, וואָס האָט אויסגעדריקט אי שפּאַס אי אַ ביסעל קנאה אויף די וועש. — האָסט דאָך שוין אזוי פיעל, אז די וועש פוילט דאָך ביי דיר אין קאַסטען. דו ניצט דאָך זי נישט.
— שאַדט נישט, זאָל זי פוילען. עס וועט קומען אַמאָל אַ צייט, אז איך וועל זי ניצען אויך.

— הלוואי פאר מיינעט וועגען, — האָט די בעל־הבית'טע פון „קאַפע ווארשאַווסקי“ געזאָגט, וויעדער מיט דעם זעלבען שמייכלע. און געוואָלט אריינגעהן צוריק אין קיך אריין. אָבער עס האָט זי אַכגע־שטעלט גענענדיג די זשאַכלינערין'ס שטימע:

— גיעב נור אַ קוק ווי עס אַרט איהר ווען אונזער איינע קויפט זיך וועש. זיי אליין מעגען זיך נור קויפען אויסשטייערס, בעל־בית'ש־קייט. שאַדט נישט, דאָכריש. ניץ זי געזונדערהייט.

די בעל־הבית'טע פון קאַפע הויז איז ניט געווען די בעל־הבית'טע פון „היוזעל“, צו וועלכען די מיידלעך האָבען געקערט. די מיידלעך האָבען געקערט צו אנדערע בעל־בית'ס. אין דעם קאַפע זיינען זיי נור אריינגעקומען, ווייל דאָרט איז געווען זייער „בערזע און זיי פלעגען דאָרט פערבריינגען ביי טאָג, ביז מען טהוט זיך אָן פאר דער דער נאַכט. און פאר גענענדעל די זשאַכלינערין האָט די בעל־הבית'טע פון קאַפע הויז מורא געהאַט. ערשמענס האָט די זשאַכלינערין אַ גרויס מויל, און צווייטענס, האָט זיך אין שכנות'דיגען הויז אויפגעעפענט אַנאָנדער קאַפע הויז, אַ קאָנקורענט. און מיידלעך פון אנדערע הייז־לעך האָבען דאָרטען אָנגעהויבען צו פערקעהרען.

— איך מיין דען עפעס, פון מיינעט וועגען, וואָס האָט זי זיך אָנג־

געטשעפעט אָן מיר? לָאָז זי זיך דאָס גאנצע געוועלכ אויסקויפּען. —
 און די בעל־הבית'טע איז צוריק אריין אין קיך.
 — וואָס וועסט דו טאָקע טהאָן מיט די טישטיכער און סערווע־
 טען, וועסט דו דאָס ניצען? אַך, איך האָב דאָרט ליעב אַ שעהנעם קאַ־
 פעלוש און אַ שעהנע פּאָלערינע, דאָס איז פאר מיר. — אָבער אויסגע־
 האַפטענע טישטיכער, דאָס איז גוט פאַר אַ בעל־הבית'טע וואָס פיהרט
 אַ היים, נישט פאר אונזער איינע — האָט זיך אָנגערופּען יענטע'לע
 דער ממזר.

די מיידלעך האָבען אונטערגעשמיכעלט. זיי האָבען געוואוסט
 פון די לאַוויטשערינס שוואכקייט צו קויפּען זיך בעל־הבית'טייט,
 טהייערע וועש פאר דעם אָבגעשפּאַרטען גראַשען וואָס זי גיט ניט אויס
 אויף קיין קלייד, אויף קיין שיד, און ווי זי קען נור פון אַ גאַסט ציהען
 אַ גראַשען — גיט זי עס אויס פאר אַ בעל־הבית'טייט, כאַטש דאָס
 בעל־הבית'טייט האָט געפּוילט ביי איהר אין קאַסטען. אפשר האָט
 זי געהאַט נאָך אַ האַפּנונג אַמאָל עס צו בענוצען, ווען זי וועט חתונה
 האָבען און פיהרען אַ אנשטענדיג לעבען, ווי עס איז די האַפּנונג פון
 די מעהרסטע פון אזעלכע מיידלעך, און אפשר האָט זי די האַפּנונג
 שוין אַליין אויך גיט געהאַט, נאָך עס איז ביי איהר געווען אַ מיין
 שפּיעל, וואַרום, אז קיינער איז ניט געווען בייטאָג, פלעגט זי ליעב
 האָבען אַרויסנעהמען די אָנגעקויפטע זאכען פון קאַסטען און אויפ־
 ראמען איהר שטיבעל, ווי זי וואָלט געהאַט אַ מאַן און געווען גע־
 פיהרט אַ בעל־הבית'ש לעבען. זי האָט אויף איהר קליינעם טיש אויס־
 געלעגט אַ ריין טישטוך, אויפגעשטעלט דעם נייעם קופּערנעם סאַמאָ־
 וואַר, אָנגעהאַנגען די בילדלאַך אויף די וואַנד, אַ אויסגעהאַפטענע
 זיידענע קאַפע אויף'ן בעט, און פארנאכט, ווען מען האָט זיך אָנגע־
 הויבען גרייטען אויף געסט, האָט זי די זאכען צוריק אויפגעפאַקט און
 בעהאַלטען אין קאַסטען אריין...

נאָך באלד איז דער שמועס איבערגעהאַקט געוואָרען. אין קאַפע
 הויז איז אַריינגעקומען אַ מיידעל פון אַ יאָהר אַכט, אַרומגעהילט אין
 אַ גרויסען שאַל, וואָס אַ האַלבער האָט זיך איהר נאָכגעשלאַפט אויף
 דער פּאָדלאָגע און פון דעם אנדערען האַלבען האָט אַרויסגעשטאַרט
 ווי אַ קליין חיה'לע דאָס קעפעל פון אַ קינד, וואָס דאָס מיידעל האָט
 געהאַלטען. אין דער צווייטער האַנד האָט זי געהאַלטען אַ בלעכענעם

טשייניק און ארוינגערעדט מיט א הייזעריגע שטימע, וואָס קומט פון אַ פערשטאַפּט געזעל מיט אַ בעלייגטען האַלז, אויף אַן עכט ווארשעווער לשון, וואָס האָט געקלונגען ווי געזונגען :

— פאַר אַ צווייער געזאַמען וואסער!

— חנה'לע, חנה'לע, אַ קונה איז דאָ! — האָט איינע פון די האַלב נאַקעטע מיידלעך ארוינגערופען אין קיך אריין, וואו די בעל-הבית'טע איז געווען.

פון דער קיך איז ארויסגעקומען אַ מיידעל פון אַ יאָהר אַכט-צעהן, ניינצעהן, אָנגעטהאַן געוועהנליך ווי יעדער אַנדער לעבעדיגער מענש, נאָר דאָ צווישען די האַלב-נאַקעטע מיידלעך, וועלכע זיינען געזעסען אין זייערע נאַכט-העמדער און שלאָף-רעק, האָט דאָס מיידעל, וועלכעס מען האָט גערופען חנה'לע, אין איהר רויט-בלויזען קארטענעם סטאַניקעל מיט די גלאַטע פאַרקעמטע האָאר, מיט די צוגעפלאַכטענע צעפ, און מיט דעם פרישען, נאַטירליכען פנים, אויף וועלכען עס איז נישט געלעגען קיין פּערהאַרטעווער, געבראַכענער פּודער, ווי ביי אַנדערע מיידלעך, זיך אויסגענומען ווי אוננאַטירליך און מאָדנע. זי האָט אויסגעזעהען ווי אַ אָנגעטהאַנענע צווישען נאַקעטע, חנה'לע איז ארוינגעגאנגען אין קאַפּע הויז, און האָט גענומען פון דעם קינד, וואָס האָט געהאַלטען נאָך אַ קלענער קינד אין האַנד, דעם בלעכענעם טשיי-ניק און האָט אָנגעגאַסען געזאַטענע וואסער פון זודיגען סאַמאָוואַר.

— וואָס מאַכט די מאַמע? — האָט געענדיג די זשאַכלינערין געפרעגט די קליינע מיידעל.

— איך ווייס נישט. די מאַמעשי ליעגט אין בעט און דער טאַטעשי איז נישטאָ — האָט דאָס מיידעל ווידער געזאָגט אין אַ קינדערשען געזאַנג מיט אַ הייזעריגע שטימע.

— ניב איהר, חנה'לע, אַ קעז-קיכעל, דאָ האָסטו אַ פירער — זאָגט די זשאַכלינערין, ארויסנעהמענדיג אַ בייטעלע פון איהר זאָק און אַוועקלעגענדיג אַ קופערנע מטבע אויפ'ן טיש.

חנה'לע איז צוגעגאַנגען צום שוויפּענסטער. אין פענסטער איז געוואָרען אַ רעש פון די אַנטלאָפּענע פליענען. וואָס חנה'לע האָט דערשראָקען מיט איהר האַנד, ארויסגענומען אַ קעז-קיכעל און דער-לאַנגט דער מיידעל, און דאָס מיידעל האָט עס צוגענומען אָהן ווערטער. — און פאַר מיר אויך.

— און פאר מיר אויך — האָבען זיך געלאָזט הערען שטימען פון אלע זייטען, וואו די מיידלעך אין די נאכטהעמדער זיינען נור גע-
זעסען, און חנה'לע האָט אָנגעלעגנט דעם קינד אין טוך אריין קער-
קיכלאך וויפיעל זי האָט נאָר געקענט דערטראַגען.
— זעה נור, אז דו זאָלסט ניט פאלען מיט'ן קינד, — שרייט
איהר נאָך די זשאַכלינערין.

— געה פאמעלאך, דו הערסט, — זאָגען אַנדערע מיידלאך.
— א רחמנות דעם פאַפיראַסניק, דאָס ווייב קרענקט שוין דעם
זיבעטען חודש, און א פולע שטוב מיט קינדערלאך. דאָס האָט מען
פון התונה האָבען, זאָגט די זשאַכלינערין, און ווישט זיך אָפּ פון פנים
מיט אַ טיכעל דעם נעכטיגען פודער.
— ניט אַלע מענער זיינען דאָך אזעלכע שלים-מזל'ניקעס ווי דער
פאַפיראַסניק, — רופט זיך אָפּ אין אַ ווינקעל די לאוויטשערין, וועל-
כע לייגט צונויף איהר וועש.

באַר האָט זיך די טהיר פון קאפע הויז אויפגעעפּענט מיט רעש
און אַ פּאָר אינגלאך, ווי אַ צווילינג, האָבען געגעבען אַ שפרונג אריין,
געוואָרפען מיט די הענד, מיט די קאַפּאַטעס, מיט די קאַשקעטלאך,
און מיט סידורים וואָס זיי האָבען געהאַלטען אין די הענד.
— מאַמא, גיב אונז עסען! — האָבען די אינגלאך אויסגעשריען,
נאָך זייענדיג ביי דער טהיר.

— שלמה'לע, קום נאָר אהער, — רופט צו אַ אינגעל די לאָווי-
טשערין.

— ניין, שלמה'לע, קום צו מיר, אָט האָסטו אַ צווייער, אז דו
וועסט אהער געהן — זאָגט די זשאַכלינערין, און נעהמט ארויס אַ
צווייער פון זאָס.

— שלמה'לע, איך וועל דיר קויפען אַ מעסעריל, אז דו וועסט
אהער געהן.

דאָס אינגעל איז געשטאַנען אין מיטען, מיט'ן סידור אין דער
האַנד, האַלב רויט געוואָרען פון ווארימקייט, וואָס ער איז געלאָפען און
געקוקט מיט די בלישצענדע אויגעלאך און ניט געוואוסט וואו צו געהן
— נאָך'ן צווייער צי נאָך'ן מעסעריל.

— שלמה'לע, קום עסען, — האָט איהם פּלוצלונג אָנגענומען
חנה'לע ביי דער האַנד און האַלב מיט געוואלד אין קיך אריינגעשלעפט.

— גיב נור א קוק, ווי זי האָט מורא, איד וועל איהם א שטיק אפבייסען. — קרימט זיך די זשאַכלינערין.

דאָס אינגעל האָט נאָך מיט בלישצענדע אויגען געקוקט צום צווייער, וואָס די לאַוויטשערין האָט געהאַלטען, און האַלב מיט גע- וואַלד אוועק פון שטוב.

נאָר איז קאפּע הויז איז וויעדער געוואָרען א בעוועגונג. עס זיינען אריין צוויי פרעמדע מענשען און לויט זייער אנשטענדיגעס אויסזעהן און אנשטענדיגע קליידונג, זיינען זיי, קענטליד, געווען זעהר זעלמענע געסט איז קאפּע הויז. די מיידלאַד האָבען זיך צוריק געצוי- גען איז א ווינקעל, א טהייל פון זיי האָבען זיך פּערריכט זייערע פּריזיע און זייערע קליידער, און געקוקט מיט בלישצענדע אויגען. די בעל־הבית'טע איז אויך אריינגעקומען פון קיך, גלייך געמאכט זיך די האַאר און איז אנטקעגען געגאנגען די פרעמדע אונגעווענהליכע געסט. די בעל־הבית'טע איז בלייב געוואָרען און אביסעל דערשראָ- קען געוואָרען פאר די פרעמדע מענשען. נאָר באַלד האָט זיך צווי- שען זיי געוויזען א בעקאנט פנים. וועלפיל דער רויטער האָט מיט זיין הייזעריגער באַס שטימע אריינגערופּען איז טונקעלען צימער אריין :

— קאַנאַריק איז נישטאָ ?

די מיידלאַד און די בעל־הבית'טע האָבען זיך בערוהיגט דער- הערענדיג וועלפיל דעם רויטענס, דעם בעל הבית פון הייזעל'ס בע- קאַנטע שטימע, און האָבען אָבגעענטפּערט :

— אַ, דאָ איז ער, ער שלאַפּט, — און געוויזען אויף א טונ- קעל ווינקעל פון קאפּע הויז, וועלכער איז איז גאנצען געווען אייני- געוויקעלט איז פינסטערניש, און האָבען אויסגערופּען :

— קאַנאַריק! קאַנאַריק! מען רופּט דיך!

פון א זאפּע איז אראַבנעקראַכען א הויכער יונג, ארויסגעקומען פון דער פינסטערניש. די לאַקירטע האַליאוועס פון זיינע שטיוועל האָבען געבלישצעט נאָך איז די טונקעלהייט. זיין שוואַרצע גרווע איז געווען צורודערט, און א פנים האָט ער געהאט א זויערס, כאַטש אַן אויסגעשלאַפענעם, א חיטרע, מיט צוויי קליינע שוואַרצע וואַנסעלאַד.

ער האָט זיך גלייכגילטיג די אויגען אויסגעווישט מיט די הענד, און ארומגעקוקט זיך א פערוואונדערטער, ווי ער וואָלט דאָ פלוצלונג אריינגעפאלען, און געפרעגט מיט א יונגע קלאָהרע שטימע, וועלכע איז געווען פון א שטארקע ברוסט ::

— ווער רופט מיך ?

אין דער שטימע האָט מען איהם דערקענט, עס איז געווען „מאָטקע גנב“.

2

דער „דירעקטאר“.

קאנאריק האָט אָנגעקוקט די ביידע נייע לייט, וואָס וועלפיל האָט אריינגעבראכט אין קאפּע־הויז. איינער פון זיי, דער עלטסטער איז געווען א נידעריגער, א דינליכער, מיט אַ פּאַר שוואַרצע פינקעלדיגע אויגען, וואָס האָבען געקוקט אויף אלע און אלעס מיט פּער־אכטונג און חשד; ווי איינער וואָס איז זיכער אין זיין וועלט, און האָט אלעס אין דר'ערד. א גראָבען ציגאר האָט ער געהאַלטען אין די צייַהן, וואָס זיינען שוואַרץ געווען פון רויכערען. מיט א הייזעריג קול געהוסט יעדען אויגענבליק און געשפּיעגען. נאָר דערפאר האָט פון איהם אַראָבעבליצט בריליאַנטען. א בריליאַנטענע האַרפע אין קרוואַט וואָס האָט צו וויסען געגעבען, אז דער בעטרעפּענדער שטעהט נאָהענט צו די קונסט. גרויסע בריליאַנטענע רינגען אויף די קורצע, דינע פינגער. נאָר דעם גרעסטען בריליאַנט אין פּלאַטין איינגעזעצט האָט ער געטראָגען אויפ'ן קליינעם פינגער, וואָס ער האָט געהאַלטען אויס געוואָנהייט אין איין איבעררייבען אין זיין סאַמעטנע רויט־שרייענדע וועסט און איינגעקוקט זיך מיט האַלב־פּערמאַכטע אויגע־לאך אין זיין גלאַנץ.

דער צווייטער איז געווען א פּיעל אינגערער, א שעהנער הויכער יונגע־מאַן, אָנגעטהאָן אין א עלעגאַנטען אַנצוג, אויך מיט בריליאַנטען בעפּוצט די הענד, נאָר קלענערע. און ער האָט געהאַלטען אין איין קאָקעטירען מיט די שוואַרצע קורצע וואָנסעלאַך, וואָס זיינען געווען אַבעשניטען ענגליש־דזשענטעלמעניש.

דער אינגערער האָט געקוקט מיט גרויס דרך ארץ אויפ'ן עלטערען, און ער האָט איהם געהאַלטען אין איין מיטולירען: „פאַן דירעקטאר“.

מאָסקע האָט זיי שוויגנאַם בעטראַכט, געוואָרען אביסעל אונט־היג, וואָס אזעלכע וואַזשנע לייט האָבען עפעס צו איהם א געשעפּט.

דאך האָט ער זיין פּערוואַונדערונג ניט אַרויסגעוויזען. ער האָט נאָר געקוקט מיט אַ ברוגז'דיגען בייזען בליק אויף וועלפּיל דעם רויטען, וואָס ער האָט איהם גערופּען, און געפּרעגט שטום: וואָס איז?

— הער אויס קאַנאַריק: — דאָ איז אַ געשעפט פאַר דיר. אז דו וועסט זיין אַ קלוגער, קענסט דו אַ גראָשען כאַפּען, נאָר דו מוזט זיין קלוג און פּערשטעהן אן עסק.

— וואָס פאַר אַ געשעפט? לאָמיר הערען! — האָט קאַנאַריק געפּרעגט. געמיינט אז ער טהוט דאָס גאַנץ רוהיג, — נור די אונדור הינקייט און די טשיקאָווינקייט, וואָס האָבען די לייט צו איהם, האָט זיך אַרויסגעוויזען פון זיין בעוועגונג.

דער עלטערער מאַן, דער „פּאָן דירעקטאָר“ האָט קאַנאַריק'ען בע-טראַכט פון אַ זייט און דורכגענומען מיט זיינע קליינע פינקעלדיגע אויגעלאַך, וועלכע ער האָט צוזאַמענגעקנייטשט, ווי ער וואָלט גע-וואָלט דערגעהן אין גאַנצען ווער ער איז. דערנאָך האָט ער זיך אויס-געהוסט, אויסגעשפיגען, ווי עס וואָלט געווען אַ צייכען, אז ער ווייסט שוין, ווער ער איז און האָט זיך אָנגערופּען, אַרומקוקנדיג זיך מיט פּעראַכטונג אויף דעם קאַפּע הויז:

— נישטאָ וואו זיך אוועקצוזעצען. וואָס קען מען דאָ קריגען?
— חנה'לע, חנה'לע, קום נור אַרויס — האָט וועלפּיל אַריינגע-רופּען אין שטוב אַריין, דער בעל-הבית'טעם מיידעל זאָל אַרויסקומען.
— חנה'לע, חנה'ע! האָט מען געהערט פון אינעוועניג רופּען.

באַלד איז אַרויסגעקומען חנה'לע מיט אַ האַנדטוך אויף'ן פלייצע, און געקוקט פּערוואַונדערט און ערשראָקען אויף די פיינע לייט וואָס האָבען בעזוכט דאָס קאַפּע הויז. און די שרעק האָט גערויטעלט איהרע יונגע, פרישע באַקען און ערציטערט און געגלאַנצט איהרע שוואַרצע, יונגע אויגען.

— מאַך אַן אָרט וואו זיך אוועקצוזעצען. זעהסט דאָך ווער עס איז דאָ, — האָט וועלפּיל געריבען פאַר פרייד זיין פּלאַטשיגע נאָז, זויזענדיג מיט די אויגען אויף די בכבוד'ע געסט.

חנה'לע האָט פלינג מיט'ן האַנדטוך איבערגעריבען דאָס טישעל, אַוועקגעשטעלט אַ פאַר שטוהלען. אַלע האָבען זיך אַרומגעזעצט. דער דירעקטאָר האָט מיט די זעלבע קליינע אויגעלאַך, וואָס ער האָט פריד ער בעטראַכט קאַנאַריק'ען, יעצט דורכגעלעכערט דאָס בעוועגליכע

מיידעל. דערנאָך, אז דער דירעקטאָר האָט זיך שוין געהאַט אַוועק-
געזעצט אַביסעל פֿון דערווייטענס פֿון טיש, האָט ער זיך אָנגערופֿען
מיט אַ גוטמוטהיגען שמייכעלע:

— אַנו, לָאָז זי דערלאַנגען אַ פֿלאַש שאַמפּאַניער, נאָר אַן עכטע
מייסטער מאַרקע.

— חנה'לע! האָסטו שאַמפּאַניער? — האָט וועלפֿיל געפרעגט
מיט אַ שפּאַסשאַפטען טאָן, וועלענדיג צופֿריעדענצושטעלען דעם „פּאָן
דירעקטאָר“.

חנה'לע איז געבליעבען שטעהן אין מיטען שטוב און האָט נישט
געוואוסט וואָס מען בעט איהר.

— וואָס זאָל איך געבען? האָט זי געפרעגט ביזו און רויט
ווערענדיג.

— גיב שוין דאָרט דיין טהעע מיט די קעזיקבלאָך, וואָס דו
האָסט, — האָט דער יונגערמאַן, דעם דירעקטאָר'ס אַדיוטאַנט געזאָגט
מיט אַ בעפעהלענדען טאָן.

— ווער איז דאָס? — האָט דער „דירעקטאָר“ געפרעגט, איינ-
קוקענדיג זיך מיט די קורצע אויגעלאַך אין זיין גרויסען בריליאַנט פֿון
קליינעם פינגער, ווי ער וואָלט ניט געווען געמיינט חנה'לען, נאָר דעם
בריליאַנט.

— זי איז די בעל־הבית'טעם טאָכטער. די מוטער איהרע האַלט
דאָס דאָ די קאפּע הויז.

— און זי דרעהט זיך אַרום אויף גאָט'ס וועלט און טהוט נאָר ניט.
אַ שאַד, — האָט דער דירעקטאָר געזאָגט, ווי פֿאַר זיך.

— יא, זי איז אַ בעל־הבתיש קינד, די מוטער היט זי ווי דאָס
אויג אין קאָפּ, — האָט וועלפֿיל ווייטער דערצעהלט.

— נו, לָאָז זי איהר היטען. וואָס זיצט מען? — האָט דער
„דירעקטאָר“ געפרעגט אונגעדולדיג מיט אַ קאַפּריז.

— קאַנאַריק, דו ווייסט, ווער דער פּאָן איז? — ווייזט וועלפֿיל
דער רויטער אויפֿן „פּאָן דירעקטאָר“.

— ניין, איך ווייס נישט, האָט מאַטקע אָפּגעענטפּערט ביזו און
צורודערט. די געזעלשאַפט אין וועלכע ער איז נישט געוועהנט גע-
ווען, האָט איהם נערוועז געמאַכט.

— דאָס איז דער „פּאָן דירעקטאָר“ פון קאָפּע שאַנטאָן „אַקוואַר-
יום“. דו ווייסט וואָס דאָס הייסט ?
— ניין, איך ווייס נישט, — האָט וויעדער מאַטקע אָבגעענט-
פערט ביז.

— צו דעם מענשען אין שאַנטאָן קומען אריין אזעלכע געסט.
ווי דער פּאָליצמייסטער. די העכערע נאַטשאַלסטוואָ קומען דאָרטען
אריין, דו ווייסט, וואָס דאָס הייסט ?

— דער פּאָליצמייסטער אליין ? און דער נובערנאָטאָר נישט ?
אַלע העכערע אָפיציערען מיט די פּאָלקאָוויקעס, דער גאַנצער וואָאינ-
סקי שטאַב קומען אין „אַקוואַריום“ טרינקען שאַמפּאַניער און זעהען
די שאַנסאַנעטקעס ארבייטען — האָט געזאָגט מיט שטאַלץ דער שעה-
נער יונגערמאַן.

דער „פּאָן דירעקטאָר“ וועגען וועלכען עס איז דער געשפרעך גע-
גאַנגען האָט גאַנץ גלייכגילטיג אריינגעקוקט אין בירליאַנט אריין פון
זיין קליינעם פינגער.

— ביי דעם „פּאָן דירעקטאָר“ ארבייטען די גרעסטע אַקטריסעס.
די גרעסטע טענצערינס פון דער וועלט. פארשטעהסט ? אז ביי איהם
אז עס טאַנצט א שאַנסאַנעטקע, קריעגט זי א נאָמען איבער דער
וועלט, און קען קריגען טויזענדער דערנאָך. די גרעסטע שאַנסאַנעט-
קעס קומען צו פּאָהרען קיין וואַרשאָ און בעטען זיך ביים „פּאָן
דירעקטאָר“, אז ער זאָל זיי ערלויבען צו טאַנצען אין זיין שאַנטאָן.
כדי זיי זאָלען קריגען א נאָמען.

חנה'לע האָט דערווייל אריינגעבראַכט אויף א טאַץ טהעע מיט
קעזיקלעך און אוועקגעשטעלט פאר די געסט.

— נו, דער שאַמפּאַניער איז דאָ ? — האָט דער „דירעקטאָר“
געפרעגט און וויעדער גענומען בעטראַכטען חנה'לען מיט זיינע צו-
זאַמענגעקנייטשטע אויגעלעך, און דאָס מיידעל האָט זיך גערויטעלט
אונטער זיין בליק און איהרע הענד האָבען געציטערט און איבערגע-
גאַסען די גלעזער מיט טהעע, וואָס זי האָט אוועקגעשטעלט.

— דרעהט זיך ארום א מיידעל אויף גאָט'ס וועלט און טהוט גאָר
ניט! א שאָר! — זאָגט דער דירעקטאָר פאר זיך מיט א זיפּץ און
געהט ארויס פון טאַש אַ גאָלדענע פּאַפּיראַסען-טאַש, בעזעצט מיט

בריליאנטען און סואווענירס און טהיילט ארום די זיצענדע מיט פאָר פיראָסען.

— הער אויס, קאָנאָריק, — דער „פּאָן דירעקטאָר“ האָט געהערט פון דיין נקבה, די שפּאַניערין, אז זי קען געהן אויף א דראָט און מאַכען אַקראָבאַטישע קונצען. ער וויל זי זעהען.

— דאָס מיידעל, אָט די, דעם בעל־הבית'טעם טאָכטער געפעלט מיר, — האָט דער דירעקטאָר זיך פּלוצלונג אָבגערוּפּען.

— דער „פּאָן דירעקטאָר“ האָט נאָך נישט געזעהן יענע, די שפּאַניערען, פּאָנע דירעקטאָרשע. זי איז גוט. א שוואַרץ־בלוטטיגע ברוי־נעטקע, גאַנץ שפּאַניש, און נאָך גאָר פּריש. קוים, קוים, — האָט דער יונגערמאַן, וואָס איז געווען דער מבין אויף די סחורות, געריהמט פּאָר דעם „דירעקטאָר“ די סחורה.

— איך בין אן עהרליכער מענש — רופט זיך אָן וועלפּיל צו מאַס־קען, זעהסט, ווען דער „פּאָן“ (ווייזענדיג אויפ'ן יונגען מאַן) איז געקומען צו מיר און געמאַכט מיט מיר א שמועס וועגען די שפּאַניערין, האָב איך איהם באַלד געזאָגט: די שפּאַניערין איז קאָנאָריק'ס נקבה. ער האָט זי צו מיר אַריינגעבראַכט, ער האָט זיך צוליעב איהר געשלאָגן גען מיט שלמה שלאָסען־העקער. ער האָט צוליעב איהר אין די זייטען געשטאָכען געקראָגען. דאָס איז זיינס. וואָס מיינס איז מיינס, און וואָס זיינס איז זיינס. קיין סקאַנדאַלען און מעסער־שטעך האָב איך נישט לייעב. דיין נקבה, — דאַרף מען מיט דיר רעדען. דער „פּאָן דירעקטאָר“ קען מאַכען פון איהר א לייט, און דו קענסט כאַפּען א שעהנעם גראַשען — ווילסט דו זי אַפּלאָזען דעם „פּאָן דירעקטאָר“?

מאָסקע איז געזעסען די נאַנצע צייט און האָט געשווייעגען. עפעס וואָס טיעף אין זיך געקלעהרט און געצויגען א האַלבע וואָנכע און געקייעט. אויפ'ן דירעקטאָר האָט ער שוין געטראָגען א כעס, אין בעס־טען פאל וואָלט ער איהם גאָר געוואָלט גאָר די אויגען אונטערהאַקען. פאַר וואָס ווייסט ער נישט. עס איז איהם נישט געפעלען געוואָרען ווי דער „דירעקטאָר“ האָט געקוקט אויף חנה'לען. וואָרום כאַטש מאָסקע איז געווען אַ פאַטראָן פון נקבות, און א נקבה איז ביי איהם געווען גערעכענט פאַר א סחורה, אָבער ער האָט געוואוסט דעם אונטער־שיעד פון א נקבה ביי צו חנה'לען וועלכע איז אן אונשולדיג מיידעל,

און האָט נישט ליעב געהאַט וואָס דער „דירעקטאָר“ האָט געזאָגט. דורך דעם האָט ער געשוויעגען און גאָר נישט אָבגעענטפערט.

— כאַפט נישט, לויפט נישט, לאָמיר זי א פריהער זעהען. איך ווייס וואָס דאָס איז? — האָט דער דירעקטאָר געזאָגט גלייכגילטיג.

— דער „פּאַן דירעקטאָר“ קען זי זעהען. וואו איז זי, קאַנאַריק?

— זי איז אויבען ביי זיך אין שטוב — האָט מאַטקע ביי זי אָפֿ-געענטפערט.

— טאָ וואָס וועלען מיר באַלעמוטשען, קומט לאָמיר זעהען די שפּאַניערין פון בערדיטשעוו, — האָט דער „דירעקטאָר“ געזאָגט אונט-געדולדיג.

— חנה'לע, חנה'לע, — האָט וועלפיל זי גערופען.

דאָס מיידעל איז אריינגעקומען.

דער „דירעקטאָר“ האָט ארויסגענומען א גרויסען דיקען ברוסטען-טאַש, צוערשט דאָרט געזוכט און דוקא געפרעגט, אויב זי האָט נישט פון קיין הונדערטער רעשטע צו געבען.

אַלע האַבען געלאַכט. דערנאָך האָט ער א פרעג געגעבען — פון א פינף און צוואַנציגער? צום סוף האָט ער געפונען א רובעל, וועל-כען ער האָט דער מיידעל אין האַנד אריינגעגעבען מיט אַ טיעפען בליק פון די צוזאַמענגעקנייטשטע אויגעלעך. קיין רעשטע האָט ער ניט געוואָלט נעהמען.

— דרעהט זיך ארום א מיידעל אויף גאָט'ס וועלט און טהוט גאָר נישט, — האָט דער „דירעקטאָר“ נאָך אַמאָל געזאָגט פאר זיך. איהם איז געפעלען די חכמה, און ווי אַ מענש, וואָס האָט זיך זעהר ליעב געהאַט, האָט ער ליעב געהאַט אָפט צו דערמאָהנען זיינע חכמות.

אז אלע האַבען זיך אויפגעהויבען גרייט שוין צו געהן, איז מאַטקע געבליבען זיטצען.

— וואָס זיצט דו קאַנאַריק? דו געהסט נישט מיט?

— קום נור אהער וועלפיל, — האָט מאַטקע גערופען דעם בעל הבית פון הייזעל אין א ווינקעל אריין.

— ווער איז דער? — פרעגט ער אויפ'ן „דירעקטאָר“.

— דאָס איז דאָך דער „דירעקטאָר“ פון קאפע שאַנטאַן „אַקוואַר-יום“.

— כ'ווייס נישט, יא דירעקטאָר אָדער נישט דירעקטאָר, גאָר דער

מענש געפעלט מיר נישט. אז ער וויל ארויפגעהן זעהן די שפאניע-
 רין, זאל ער געהן. אויבען איז אן אפען הויז, און ווער עס וויל געהן
 ארויף, קען געהן. נאָר קוים וועט ער וועלען עפעס דאָ מאַכען מיט
 חנה'לען, דו הערסט, — געהט ער פון דאנען קיין לעבעדיגער ניט ארויס.
 — וואָס פאלט דיר איין? — ביזט משוגע געוואָרען?
 — גענוג, איך האָב שוין געזעהען. יעצט קען ער געהען. איך
 וועל דאָ ווארטען.

— אפשר וויל ער נישט, אז איך זאל ארויפגעהן, וועל איך נישט
 געהען. „קרומאשטקא“, קום — זאָגט דער „דירעקטאָר“ צום שעה-
 נעם, הויכען מאן, וואָס מען האָט איהם אין די אונטער-וועלט גערופען
 „קרומאשטקא“. דאָס איז געווען א יונג א גבור, וואָס דער דירעקט-
 טאָר האָט איהם מיטגעפיהרט מיט זיך צום בעשיצען.
 דער דירעקטאָר, „קרומאשטקא“ און וועלפיל זיינען ארויפגעגאנג-
 גען צו די שפאניעריין. זיי זיינען געגאנגען איבער א פינסטערען טרעפ,
 דער „דירעקטאָר“ האָט זיך בעלויכטען מיט א עלעקטרישען לעמפעל.
 אויף די טרעפ האָבען זיי אָנגעטראָפען קליינע קינדער, וועלכע זיינען
 געזעסען און געשפיעלט זיך אין דער פינסטער. פון ערגעץ וואו האָט
 זיך א טהיר אָפגעעפענט און א אידענע האָט דעם קאָפ ארויסגע-
 שטעקט, און פון שטוב האָט זיך געהערט א קינדיש געוויין.
 באַלד זיינען זיי אָנגעקומען פאר א טהיר: וועלפיל איז א פריהער
 אריין. דערנאָך האָט ער דעם קאָפ ארויסגעשטעקט און אריינגערופען
 דעם „דירעקטאָר“ מיט „קרומאשטקא“ן.

זיי זיינען אריינגעקומען אין א קליין שטיבעל, וועלכע איז גע-
 ווען פארהאנגען טהיר און פענסטער מיט פערשטויבטע, רויט סאַמעט-
 נע פאָרהאנגען. אויף א געבעט סאַפקעלע איז געזעסען א מיידעל אין
 א לייכט-באַטיסען נאַכט-קאַפּטענדעל, גערויכערט א סיגארעטעלע און
 געפוצט זיך די נעגעל מיט א מעניוקור, עפעס געפיפט, און געקוקט
 האַלב-פּערוואונדערט אויף די אריינגעקומענע געסט.
 דער „דירעקטאָר“ האָט די אויגעלעך פערקנייטשט און דורכגע-
 עגבערט דאָס שוואַרץ-בעהנ'עוועטע מיידעל מיט זיין בליק, געקנייטשט
 די אויגעלעך און געקוקט מיט איבערלעגונג, ווי ער קוקט אויף דעם
 בריליאַנט, וואָס ער טראָגט אויף זיין קליינעם פינגער. עס זעהט זיך
 אויס, אז דאָס מיידעל איז איהם געפעלען צו זיין צוועק, וואָרום ווי

תמיד, אז דער „פאן דירעקטאָר“ איז צופריעדען געווען פון עפעס, האָט ער זיך בעלעקט מיט זיין קליין צינגעל, און די אויגעלעך האָבען זיך איהם געקנייטשט, און ער האָט יעצט אויך ארויסגעכאַפּט די גאָלדענע פּאַפּיראַסען טאַש און אָנגעהויבען פּאַפּיראַסען צו טהיילען.

— פּאַנע דירעקטאָרשע, דאָס איז אונזער שוואַרצע שפּאַניערקע — ווייזט אויף איהר אָן וועלפּיל, דער בעל־הבית, מיט שטאַלץ.

דאָס מיידעל האָט זיך אומגעקוקט און דערזעהן ווי דער „דירעקט־טאָר“ בעטראַכט זי פון א זייט מיט זיינע איינגעקאָרטשעטע אויגעלעך, האָט זי זיך ווי עפעס פּערשעהמט. גערויטעלט זיך אכיסעל, און אונטערגעכאַפּט די שוואַרצע שווערע לאָקען האָאר, וואָס זיינען איהר איבער'ן דינעם האַלז געפּאלען און אויפגעהויבען זיי און פּערשפּיעלעט מיט האָר נאָדלען.

— איך זעה, איך זעה, — האָט דער „דירעקטאָר“ געזאָגט, און גע־טהיילט פּאַפּיראַסען.

— קענסט געהן אויף א לאַם, נינאָ? — האָט זי וועלפּיל געפּרעגט.

— יא, איך האָב געאַרבייט אין א צירק אויף דער פּראָווינץ.

— און טאַנצען שפּאַנישע טענץ קענסטו?

— איך ווייס נישט. מען האָט מיר אַמאָל געלערענט — האָט דאָס מיידעל געשמייכעלט.

— זי וועט שוין קענען. מען וועט זי שוין אויסלערנען, זאָל זי זיך נאָר אויפהויבען און געהן איבער דער שטוב.

דאָס מיידעל, וועלכעס איז געוואָהנט געווען אז די געסט וואָס קומען צו איהר זאָלען זיך מיט איהר אַנדערש בעגעהן און אַנדערע זאַכען פּערלאַנגען, איז יעצט ביי די מאָדנע פּראַגעס און ביי דעם אַנ־שטענדיגען האַלטען זיך פון די פּרעמדע, דערשראָקען געוואָרען, און זיך גערויטעלט ווי אן אונשולדיג מיידעל פאַר פּרעמדע מענשען. נור אויס געוואָנהייט צו פּאָלגען מאַנספּערשונינען, האָט זי יעצט אויך גע־פּאָלגט, אויפגעהויבען זיך און גענאַנגען איבער דער שטוב.

דער „דירעקטאָר“ מיט „קרומאַשאַטקאַן“ האָבען זיך געשמעלט אין א ווינקעל און בעטראַכט ביידע דאָס מיידעל'ס גאַנג, איהר פיגור און דעם ריטם פון איהרע טריט און האָבען וועגען דעם גערעדט צוויי־שען זיך אין דער שטיל ווי פּערד־סוחרים רעדען צווישען זיך, בעסער קענדיג א פּערד וואָס מען געהט קויפּען. זיי האָבען געהייסען דאָס

מידעל זיך אַבשטעלען אין מיטען גאַנג, די הענד אויפהויבען אין דער הויך, בעוועגען זיך. דאָס מידעל האָט געפאָלגט אויס געוואָהנהייט. — נו, האָב איך דעם „פּאָן דירעקטאָר“ גענאָרט? האָט „קרומאַ-שאַטקא“ געזאָגט אין דער שטיל צום „דירעקטאָר“.

— זי וועט שוין קענען. מען וועט זי שוין לערנען — האָט דער „דירעקטאָר“ אָבגעענטפערט צופריעדען און וויערער גענומען טהיילען פּאַפּיראַסען.

— ווער האָט זי אַהער געבראַכט? — האָט דער „דירעקטאָר“ גע-פרעגט אין דער שטיל וועלפּיל'ען, דעם בעל הבית.

— דאָס איז דער יונג, ער רופט זיך קאַנאַריק. ער האָט זי גע-בראַכט פון דער פּראָווינץ. ערגעץ וואו זי דערטאַפט אין א צירק. א, גענוג קלעפּ און מעסער־שטעך האָט ער געקראָגען איידער מען האָט איהם אין די חברה אריינגענומען. מען האָט זי איהם געוואָלט אָפּ-שלאָגען. ער האָט זיך נישט געלאָזט. ער איז א ביטערער יונג. א ליאָדע וואָס שטעכט ער באַלד, און חברה האָבען מוראַ פאר איהם יעצט. זי איז זיין נקבה, ער נעהמט פאר איהר דאָס געלד אָב, מיט איהם דאַרף מען זיך דורכרעדען. מיט איהם איז נישט גוט צו האָבען צו טהאָן. ער איז א בייזער יונג.

— אויב אזוי קומט רעדען מיט'ן יונג. מיט איהר איז דאָך ניט דאָ וואָס צו רעדען — האָט דער „דירעקטאָר“ געזאָגט און איז ארויס.

3

קיינעם פרנסה קומט נישט אן גרינג.

מאטקע איז איבערגעבליעבען אין קאפע-הויז און איז געווען צורוי דערט. דעם „דירעקטאָרס“ בליקען אויף חנה'לען און זיינע רייד אויף איהר האָבען איהם געמאכט אונרוהיג. ביז איצט איז איהם גאָר ניט אין זינען אריינגעקומען חנה'לע, אַנדערהאַלבען יאָהר, צייט מאַטקע איז געקומען קיין וואַרשאַ מיט מאַרין און האָט זי אריינגעגעבען אין דעם „הייזעל“ אין „קאפע וואַרשאַווסקי“, קען ער חנה'לען אלס די בעל-הבית'טעס מיידעל, וואס בעדיענט די געסט.

צווערשט איז איהם אויך א וואונדער געווען, וואָס צו חנה'לען רעדט מען אַנדערש, צו חנה'לען בעציהט מען זיך אַנדערש, און אלע, סיי די יונגען, וואָס האָבען צו זאָגען איבער די גאסען-מיידלאך און סיי די געסט, וואָס קומען דאָ ביינאַכט אריין, ווייסען צו מאַכען אן אונטערשיעד צווישען חנה'לען און די אַנדערע מיידלאך. קיינער וועט ניט וואגען זיך צו איהר טשעפען, צו איהר רעדען אַנדערע ווערטער, ווי צו הייסען איהר דערלאנגען טהע, קאפע, געבעקס און בעצאָהלען איהר. כאַטש חנה'לע האָט זיך אַרומגעדריעהט האַלבע נעכט אין קאפע און צוגעזעהן די אלע ווילדע סצענעס, וואָס די געסט גיבען אָן מיט די מיידלעך, דאָך איז עס עפעס אזוי געווען. דערנאָך איז ער שוין גע-וואָהנט געוואָרען דערצו, ווי אלע אַנדערע, און געוואוסט, אז חנה'לע איז אַ בעל-הבית'יש מיידעל און די אַנדערע — נקבות. און פונקט אזוי ווי אלע אַנדערע יונגען, האָט ער עפעס געהאַט אַ געפיהל פון אַ פליכט אַבצוהיטען חנה'לען, און וועה וואָלט געווען דעם גאסט, וואָס וואָלט זיך געוואנט אַנצוריהרען איהר. נאָך מעהר: אפילו די מיידלאך, וועלכע האָבען גערעדט צווישען זיך די אויסגעלאַסענסטע רייד, האָ-בען זיך געהאַלטען פיעל אַנשטענדיגער, ווען חנה'לע איז געווען אין קאפע הויז. אלע האָבען געוואָלט געווינען איהר פריינדשאַפט, און

אינע האָט די אַנדערע מקנא געווען, ווען חנה'לע האָט זיך מיט יענע מעהר אָבגעגעבען און גערעדט מיט איהר.

אָהנע צו וויסען האָבען די יונגען זיך געפּוצט פּאַר חנה'לען און געוואָלט איהר געפעלען. מאַטקע האָט דאָס געמאָהן ווי די אַנדערע יונגען, ניט קלעהרענדיג דעריבער. דעם „דירעקטאָר'ס“ רייך האָבען איהם ניט נאָר דערצאָרענט וואָס דער „דירעקטאָר“ וואַגט צו קלעהרען וועגען איהר ווי וועגען א נקבה, נאָר זיי האָבען מאַטקע'ן צורודערט און מאַטקע אליין האָט עפעס אָנגעהויבען צו קלעהרען וועגען חנה'לען, וואָס ער האָט געהאַלטען ביי זיך ווי אַ וויכטיגע ענדערונג, און ער האָט זיך געוואונדערט, פארוואָס ער האָט ביז איצט וועגען דעם נאָר נישט געמאָהן.

אזוי פערטהאָן אין זיינע געדאַנקען, האָט איהם וועלפיל דער רויטער געקלאַפּט איבער'ן פלייצע און צוגערופען איהם צום טיש, וואו דער „דירעקטאָר“ מיט דעם הויכען, שעהנעם יונגענמאַן, וואָס מען האָט גערופען „קרומאשאטקא“, זיינען שוין געזעסען ביים טישעל און געווארט אויף איהם.

— הער אויס, מאַטקע, דו קענסט דאָ פערדיענען א שעהנעם גראַשען, אזא, וואָס דו האָסט נאָך אין דיין לעבען ניט אָנגעזעהען. — רופט זיך צו איהם אָפּ וועלפיל — און אז דו וועסט זיין אַ קלוגער יונג, קענסטו נאָך געלד פערדיענען.

— פארוואָס און פאר וויפיעל? — פּרענט מאַטקע קורץ.
— דער „פּאַן דירעקטאָר“ וויל פון דיר די שפּאַנקע אָבקויפּען. אָבקויפּען אויף איינמאַל, אז דו זאָלסט אויף איהר מעהר קיין פרע-טענויעס ניט האָבען — האָט זיך אָנגערופען דער הויכער יונגערמאַן, וואָס מען האָט גערופען „קרומאשאטקא“.

מאַטקע האָט געשוויגען און איז געבליעבען זיצען בלאַס. ער האָט געקלעהרט נאָך א מינוט אום זיך אויפצוכאַפען און דעם „דירעקטאָר“ מיט דעם שעהנעם יונג מיט וועלפיל'ען — אלעמען די צייהן און די אויגען אויסצוהאַקען. ער האָט שוין געביילט א פּאָר פּויסטען אויף זיי. דער „דירעקטאָר“ רופט זיך אָן :

— און ביי מיר איז באלד געלד, ביי מיר איז ניט גערעדט. איך האָב ניט קיין מורא, אז דו וועסט מיר דאָס געלד צונעהמען. מיר בע-האַלט מען קיין געלד ניט — זאָגט דער „דירעקטאָר“ און נעהמט ארויס

פון זיין ברוסט־קעשענע די ברייטע, גרויסע טאש, כאפט ארויס א פינה־און־צוואנציגער און לענט עס אויפ'ן טיש פאר מאַטקע'ן. — דאָ האָסטו דערווייל פינה־און־צוואנציג קערבלאך האַנד־געלד, און אז דו וועסט איהר ברענגען אויף דעם אדרעס, אויף וועלכען מען וועט דיר הייסען, קריגסטו דיינע הונדערט און פופציג קערבלאך.

מאָטקע'ן האָט דאָס בלוט געגעבען א שלאָג אין פנים אריין, דער־זעהענדיג דאָס געלד אויפ'ן טיש. עפעס א געדאנק און א האָפנונג האָט איהם געגעבען א לייכט אויף אין די אויגען אריין און רער גע־דאנק האָט עפעס געהאט א שייכות מיט חנה'לען. פארוואָס, האָט ער ניט געוואוסט. ער איז מילדער געוואָרען. דאָס געלד האָט ער ניט צוגענומען, געלאָזט עס ליגען, נאָר געזאָגט מיט א ציטערנדע שטימע:

— איך'ל מיר איבערלעגען.

— וואָס וועסטו זיך איבערלעגען, נעהם צו דאָס געלד, נאָר — ווינקט צו איהם וועלפיל — וואָס? עס פעהלט דיר מוידען? קענסט דיר אָבשלאָגען די לאָוויטשערין און די זשאַבלינערין, וואָס האָסטו מורא פאר שלמה'לע שלאָסען־העקער? ווי קומט ער צו זיי? דו ביסט אזא גוטער מחותן צו די נקבות ווי ער.

— מורא האָב איך ניט — זאָגט מאַטקע געלאסען — נאָר איך

וועל זיך איבערלעגען.

— גוט — זאָגט דער „דירעקטאָר“ — לעג זיך איבער, און דאָס געלד קענסטו דערווייל צענעהמען. איך האָב ניט מורא וועסט עס מיר בעהאַלטען. און אז דו וועסט זי וועלען אהין פיהרען וועט דיר וועלפיל געבען דעם אדרעס. און אויף געלד וועל איך זיך אויך ניט דינגען; וועסט זי בריינגען קריגסטו די גאנצע צוויי הונדערט, נאָר איך מוז זי האָבען ביז זונטאג פיער אזייגער, שפעטער בעדארה איך זי ניט. קום, „קרומאשאַטקא“, איך מוז שוין געהן — האָט זיך דער „די־רעקטאָר“ אויפגעהויבען און איבערגעלאָזט דאָס געלד ליגען פאר מאַטקע'ן.

מאָטקע איז געבליעבען זיצען, געקוקט אויפ'ן געלד. ער איז

רויט געוואָרען, האַלב דערשראָקען, און געשוויגען.

דער „דירעקטאָר“ מיט „קרומאשאַטקא'ן“ האָבען נאָך עפעס גע־דערט ביי דער טהיר מיט וועלפ'לען. פלוצלונג האָט וועלפיל אריינגע־רופען אין שטוב אריין חנה'לען.

מאָטקע האָט זיך אויפגעכאַפּט ביי דעם וואָרט ווי א גערייציגער הונד, נור די בעל־הבית'טע האָט פון דער צווייטער שטוב אָנגעענט־פערט, אז חנה'לע איז ניטאָ און זי איז אליין ארויסגעקומען אויף דער שוועל. דער „דירעקטאָר“ האָט געהערט, אז חנה'לע איז נישטאָ, האָט ער פערל'אָזט מיט „קרומאשאטקא'ן“ דאָס קאפּע הויז. וועלפיל איז צוגעגאַנגען צו מאָטקע'ן איבעררעדען מיט איהם.

אין שכנות מיט די מיידלאך, וואו עס איז געווען די „הייזעל“, האָט געוואָהנט אין דער צווייטער שטוב א איה, א פאפיראַסניק, אן ארים, מאָגער אידעל, וואָס האָט געהאַט א סך קינדערלאך. דאָס ווייב זיינס האָט נאָר געבוירען צוויילינגס. און פון דעם פיעל קינדלען איז זי תמיד געווען א קראַנקע און איז תמיד געלעגען אין בעט. דער פאפיר־ראָסניק פלעגט א גאַנצען טאָג אין די קליינע האָטלען ארומלויפן פערקויפן זיינע פאפיראַסען. די מאמע איז קראַנק געווען און די קינדער פלעגען איבערבלייבען אויף גאָט'ס בעראָט. נאָר די פרנסה פון דעם אידען איז ניט געווען די פאפיראַסען, נאָר דאָס ווייב, וועלכע איז אַמאָל געווען א נייטהערין, האָט נאָך ביז היינטיגען טאָג אויפגע־האַלטען א ווערקשטאַט, דאָס הייסט, קליינע מיידלאך, אויף דער לעה־רע, זיינען געזעסען און האָבען גענייהט קינדער־קליידלאך. די שוואכע קינדערליגע אידענע האָט די קליידלאך צוגעשניטען און די קליינע מייד־לאך האָבען זיי גענייהט. מיט די סחורות פון די קליידלאך פלעגט מען דערווייל די בעמען צודעקען, די טישען גרייטען אָדער די סיידער צו דעקען ביי נאַכט. צו דער אידענע מיט די קינדערלאך פלעגען די מייד־לאך פון „הייזעל“ אָפּט אריינקומען. בייטאָג, ווען זיי האָבען גאָר נישט געהאַט צו טהאָן, פלעגען זיי פערקעהרען ביי די קראַנקע אידע־נע. איינע פלעגט העלפען די קינדערלאך וואשען, אויסקעמען. אן אַנדערע — דאָס געפעס וואשען; גאָר אַנדערע האָבען געהאַלפּען די מיידלאך די קליידלאך נייהען. איבערהויפּט האָט עס די מיידלאך פון די „הייזעל“ געצויגען צו די שכנים. זיי פלעגען לעב האָבען געפינען פריינד צווישען די איינוואָהנער פון הויז. און די שכנים האָבען קיין בעזונדער געפיהל און בעציהונג ניט געהאַט ניט צו די מיידלאך און ניט צו זייער פראָפּעסיאָן. יעדער איינער האָט זיך זיין פרנסה ווי זיין

לעבען דורכצופיהרען. און קיינעמס פרנסה קומט ניט אָן גרינג. האָבען זיי גיכער די מיידלאַך בערויערט איידער פּעראַכטעט. נאָר בער דויערט אָפּטמאָל אויך ניט. זיי זיינען שוין צוגעוואָהנט געוואָרען צו זיי און פּערטראַגען זיך מיט זיי ווי גלייכע מיט גלייכע, און אָפּטמאָל זעהר בעפריינדעט זיך צווישען אַנאַנדער.

מאָרי די קונצענמאכערין, מאָסקע'ס נכבה, האָט זי אויך ווי די איבעריגע מיידלאַך בעפריינדעט מיט דעם פּאפּיראָסניק'ס ווייב און פּלעגט דאָרטען פּערקעהרען, העלפען די קינדער אין בעל הבית/ישקייט און שמועסען מיט די קראַנקע אידענע, וואָס פּלעגט זיצען אָפּט ביים פּענסטער און לופּט כאַפען. דאָס לעבען דאָ אין דעם "הייזעל", וואו מאָסקע האָט זי אריינגעבראכט, איז איהר נאָר נישט געפּלען. ניט צוליב די אונאַנשטענדיגקייט פון דער פרנסה, נאָר עס איהר פשוט לאַנגווייליג געוואָרען. צוערשט, ווען זיי זיינען נאָר אריינגעקומען קיין וואַרשא, האָט זי אינטערעסירט וואַרשא. יעצט האָט זי שוין אַביסעל וואַרשא געקענט. געווען שוין אויף די מאַרשאַלקאָוסקי גאַס, אין זאַקסישען גארטען, אין אידיש טהעאַטער — און זי האָט גע- בענקט נאָך דער בויד, וואו זי פּלעגט מיט די קונצענמאכערס ארום- פּאָהרען פון שטאָרט צו שטאָרט. זי וואָלט שוין לאַנג פון דאנען אַנט- לאַפען, נאָר זי האָט מורא געהאַט פאַר מאָסקע'ן. מאָסקע איז געוואָ- רען ניט בלויז איהר הערשער, נאָר אויך איהר בעשיצער. ווי אלע אַנד- דערע מיידלאַך האָט זי אויך צו מאָסקע'ן געפיהלט דאָס געפיהל פון ליעבע און אונטערטעהניגקייט. מאָסקע איז פאַר איהר געוואָרען אין דער גרויסער שטאָרט וואַרשא איהר פּאָטער, איהר עלטערער ברודער, דער איינציגער מענש, וואָס זי פּערמאָגט. און אלעס וואָס ער טהוט איז גוט, און מען בעדאַרף איהם הערען בלינדערהייט און פּאָלגען אלעס וואָס ער הייסט. די טהאַט וואָס ער איז בעגאַנגען מיט קאַנאַריק'ען אין וואַלד, האָט איהם געשטעלט אין איהרע אויגען ווי אַ גאָט. און די אימה פאַר איהם איז פּערוואַנדעלט געוואָרען אין ליעבע. זי האָט זיך נאָר ניט געקענט פּאַרשטעלען ווי זי וואָלט געקענט אַ טאָג עקזעסטרען אָהן מאָסקע'ס אויבערהערשאפט איבער איהר. און ווען מאָסקע פּלעגט קומען און בייזערען זיך אויף איהר, אוועקנעהמען דאָס געלד, דאָס טרינק געלד, וואָס זי האָט געקראָגען פון די געסט און גוט אויס-

שילטען, האָט זי זיך געפיהלט, אז זי געהערט צו איהם, אז זי האָט אַ היים — און אַ פּאָטער.

דורך דעם האָט דער בעזוך פון די געסט, וואָס האָבען זיך אזוי מאַדנע געהאַלטען צו איהר, ארויפגעוואָרפֿען אויף איהר אַ שרעק. זי איז ניט געוואָהנט געווען, אז זי זאָל אַן אנדערען הערען, ווי מאַטקע'ן. זי האָט געהאַט אַ מאַדנעם געפיהל עפעס, און, ווי תמיד, יוען די מיידל לאַך האָבען עפעס געהאַט אויפ'ן האַרצען, פלעגען זיי אריינקומען צו די פּאפּיראַסניציקע און אוועקזעצען זיך פאר איהר בעט און פאר איהר פּערטרויען זייערע הערצער, אזוי האָט דאָס מאַרי איצט אויך געטהאָן.

— אוי, לאַה לעבען, געקומען צו מיר אזעלכע רייכע מענשען און האָבען מיך עפעס אזוי מאַדנע בעקוקט, גאָר נישט געוואָלט פון מיר נאָר אזוי מיך בעטראַכט, ווי זיי וואָלטען מיך געגאַנגען קויפען. אוי, וואו איז קאַנאַריק, דאָס האַרץ שרעקט זיך מיר אזוי, וועלפּיל האָט זיי אריינגעפיהרט, — האָט זי דערצעהלט פאר דער אירענע אין בעט אריין.

— געה שוין, נאר איינער, קאַנאַריק ווייס אודאי דערפון, אָהן קאַנאַריק'ען וואָלט זיי וועלפּיל ניט געוואַנט ארויפצושיקען. און אז דו האָסט קאַנאַריק'ען האָסטו שוין פאר סיינעם וואָס מורא צו האָבען — האָט איהר די אירענע געטרויסט.

— פאר קאַנאַריק'ען האָבען זיי אלע מורא. ער איז שטאַרקער פאר זיי אלע, הע — האָט דאָס מיידעל געזאָגט מיט שטאָלץ.
— וואָס דען, ניין? אז דו האָסט קאַנאַריק'ען, נאָר! — האָט דאָס ווייבעל אַבגעענטפערט. און מאַרי איז שטאָלץ געווען און רוהיג געוואָרען.

נאר באלד האָט זיך קאַנאַריק געוועזען אין טהיר:

— נינא!

נינא האָט זיך אויפגעכאַפט ווי פון א דונער.

— אָט שוין, קאַנאַריק! — און איז ארויס אין קאָרידאָר.

— געה, טהו דיך אָן, איך האָב ערגעץ מיט דיר צו געהן.

— קאַנאַריק!

— יואָס שטעהסטו, מאַך עס פלינקער, איך האָב קיין צייט.

אז זיי זיינען אריינגעקומען אין שטיבעל אריין האָט דאָס מיידעל
 איהם ביי דער האַנד אָנגענומען :
 — קאַנאַריק, וואוהין ווילסטו מיך פיהרען ?
 — וועסט שוין זעהן.
 זי האָט זיך נעהענטער צוגערוקט צו איהם, און מיט שרעק איהם
 געקוקט אין די אויגען אריין.
 — ווער זיינען דאָס געווען די פרעמדע לייט ?
 — וואָס איז דיין עסק ? !
 זי האָט איהם אָנגענומען ביי ביידע הענד און צוגעדריקט זיך צו
 איהם און געקוקט איהם אין די אויגען אריין.
 — מאַטקע, וואָס ווילסטו טהאָן מיט מיר ?
 דער יונג האָט פערביסען די ליפען, מיט שרעק זיך אומגעקוקט
 אויב קיינער האָט ניט געהערט זיין נאָמען, געביילט אַ פאָר פויסטען :
 — וואָס האָסטו געטהאָן, עס האָט דאָך ווער געקענט הערען. איך
 וועל דיר די צייהן אויסהאַקען.
 — שלאָג מיך, שלאָג מיך וויפיעל דו ווילסט. טהו מיט מיר וואָס
 דו ווילסט. נאָר גיב מיר ניט אוועק צו פרעמדע מענשען. פערקויף
 מיר ניט, פערקויף מיר נישט. מאַטקע, מיין איינציגער טהייערער
 מאַטקע ! — און דאָס מיידעל האָט זיך געוואָרפען צו זיינע פיס, ארומ-
 גענומען זיינע פיס און צוגעקלעמט זיך צו איהם. זי האָט שוין ניט גע-
 רעדט קיין וואָרט, נאָר געקוקט אויף איהם מיט אַזעלכע זשאַנדע אוי-
 גען, ווי אַ שטומער הונד קוקט אויף זיין הערר, אז ער זאָל איהם ניט
 אוועקטרייבען.
 — טהו דיך אָן, איך וויל דיך פיהרען צו אַ גאַס אין אַ האַטעל
 אריין — האָט מאַטקע געזאָגט זי צו בערוהיגען.
 — אָט שוין בין איך באַלד פערטיג — איז זי אויפגעשפרונגען,
 מיט אַ דאַנקבארען בליק אַ קוק געטהאָן אויף מאַטקע'ן און געכאַפט
 זיך פלינק אַנטהאַן...

.4

אין דיא-געבעדיגע אפענדען.

די אלטע שטאָרט האָט אָנגעצונדען איהרע לאַמפען אויף די עקען גאסען צו איהר נאַטליכעם לעבען. באַלד האָבען די שוויפענטער אין די ביליגע קינעמאָגראַפען אָנגעהויבען ארויסצוגיסען זייערע געלע און גראַהע גאז ליכט. דאָס ליכט האָט זיך געגליטשט איבער די אַלטע מויערען, און בלאָהליך־שאַטענדיג בעלויכטען די ערנסטע אַלע ווענד פון די הייזער. אין די טונקעלע לאַברייניטשע קאָררידאָרען האָבען זיך אָנגעהויבען צו בעווייזען די מיידלאַך פון די „הייזלאַך“, אָנגעטהאָן אין זייערע פערפיהרערישע צוציהענדע באַטיסטיגע ווייסע נאַכט־קאַפֿ־טענס, מיט די רויטע בענדער בעפּוצט. און פון די האַלב־שאַטענדיגע טונקעלהייט האָבען ארויסגעבלישצעט זייערע פינקעלדיגע אויגען און קרענקליך־פערפיהרערישע געזיכטער, געקוקט שטיל, ליידענשאַפּטליך, ווי בעמענדיג אַנטהייל צו נעהמען אין דער לאַסט פון זייער קרענק, אין וועלכער זיי שטעקען, און מען האָט עס געטהאָן....

באַלד האָבען זיך אויך בעווייזען די סטרוזשעס מיט זייערע גע־ליעבטע אין די אַרימס און געשפּיעלט מיט זייערע האַרמאָניקעס. וויי־בער מיט קינדער אויף די הענד האָבען זיך אויסגעזעצט אין די אויס־געטריקענטע רינשטאָקען, געכאַפט פּרישע לופט, און מיט זייערע ענט־בלויזטע, אויסגעדארטע ברוסטען געקאַרמעט זייערע קינדער, ווי יע־דעם לעבעדיגע בעשעפעניש טהוט עס און שעחמט זיך ניט. וואַרום עס איז געווען אַ זומער נאַכט. לופט האָט געפּעהלט אין די ענגע, שמאַלע הייזער פון דער אַלטער שטאָרט, וואָס האָבען קיין הויפּען נישט, און די דורשט נאָך לופט האָט דאָרום ארויסגעוואַרפען די איינוואַהנער פון די אינעווענינסטע וואָהנונגען אויף דער גאס אַרויס.

און דאָס אינטימע מענשליכע לעבען, וואָס שפּיעלט זיך תּמיד אַב אין די סודות־דיגע בעהעלטענישען פון די וואָהנונגען, האָט דאָס מאַל

פריי און אָפּען זיך אויסגעלייגט אויף דער נאָס. צו שעהמען זיך איז ניט געווען וואָס. איינער האָט דעם צווייטען נישט געקענט. און אלער מען האָט די נויטה געטריעבען צו לעגען זיך אויף דער נאָס אויסגעבעט אויף קישענס. און פאר גאָט און פאר'ן שימערענדיגען הימעל האָבען זיי געלאָזט זייער ליעבע-לוסט פריי, ווי זי האָט געוואָלט...

פרייטאָ, צי-נאָכטס איז עס געווען, און אידישע ווייבער האָבען אָבגעקאָכט עסען אויף דעם גאַנצען שבת'דיגען טאָג, און דאָס געשמאַק פון די אָבגעקאָכטע פיש און דער ריח פון די גערעמפּטע פליישען האָט זיך ארויסגעריסען פון די הייזער אויף דער נאָס ארויס און פער כאַפּט מיט זיין פעפּערדיגען געשמאַק די דורכגעהערע און די ליעגענר דע פּאַראַך....

וואָס אַמאָל זיינען די טראָטוארען פון דער „אַלטער שטאָרט“ געדיכטער געוואָרען מיט שפּאַציערענדע. דאָס זיינען געווען די אראָב-געקומענע „געסט“ פון די אַנדערע טהיילען שטאָרט צו די מיידלאַך פון די „הייזלאַך“. פּערשיעדענע יונגע לייט און עלטערע, אין פּשוט'ע מענשליכע קליידונג און אין אָפיציעלע, זעלנער און אָפיציערען, בע-אַמטע און ציווילע, אלע זיינען דאָ געווען גלייך. אלעמען האָט די ליעבע-לוסט געבראַכט צושלעפען אין דער „אַלטער שטאָרט“ און באַלד האָבען זיך אויסגעמישט די מיידלאַך פון די „הייזלאַך“ מיט די געסט. די פּערבאַטענע ליעבע אין איינעם מיט די על פי חופּה זקרושין ערלויבטע.

צווישען זיי האָבען זיך גערעהט מוטערס מיט זויגענדע קינדער, און סטרוזשעס מיט דיענסטען, און קינדער פון פּערשיעדענעם עלטער האָבען זיך געפּלאַנטערט אונטער די פיס, און אלעמען האָט בעלויכטען דאָס האַלב-פּערפיהרעישע, האַלב סודות'דיגע גראָהע גאַזליכט, וואָס האָט זיך געגאָסען איבער די ערנסטע בלאָהליך-פּערשאַטענע ווענד.

און די גרויסע „קולטורעלע“ שטאָרט וואַרשאַ איז מיט אַמאָל גע-וואָרען פּערוואַנדעלט אין א „פּיק-ניק“ פון אור-אַלטע מענשען אין א אור-אַלטען וואַלד, ווען די מענשען האָבען זיך ניט געשעהמט צו ליעבען איינער פאר'ן אַנדערען....

און אין דעם יאהר-מאַרק פון ליעבע פלעגען פון צייט-צור-צייט דורכמאַרשירען אויף די טראָטוארען די היטער פון אַרדנונג, א סטראַזשניק אָדער א פּריסטאָוו, און נאָכקוקען אויב אלעס איז אין

אַרדנונג. נאָר אָפּטמאָל האָט זיין מענשליכעס גובר געווען זיינע ערני-
סטע פליכטען, און דער „היטער פון געזעץ“ איז אליין פערשוואונדען
מיט א טולענעם ווייסען פערפיהרערישען פלעק אין די טונקעלהייט פון
א לאברניטישען קאָררידאָר....

דאָס קאפּע הויז „ווארשאַווסקי“ איז יעצט אין אָבענד בעלעכט.
אויפ'ן בופּעט זיינען אויסגעשטעלט די פּערשיעדענע געבעקס, אייער-
קיכלעך און אנדערע גוטע זאכען, וואָס מען האָט בייטאָג בעהאַלטען
פון די פליעגען, און הינטער'ן בופּעט זידט הויך דער גרויסער סאַמאָ-
וואָר. די טישלאַך אין קאפּע הויז זיינען אויך בעזעצט, און א דינער
רויך פון פּאַפּיראַסען און ציגאַרען היַלט איין ווי א פּערשלייערטער
וואַלקען די אַנוועזענדע. די מעהרסטע געסט אין קאפּע הויז זיינען די
„פּאַטראָנען“ פון די פּערשיעדענע „הייזלאַך“, וואָס זיינען אין די אומ-
געבונג. דאָך געפינט זיך אויך א גרויסע צאָהל גלאַט אַזוי געסט,
וואָס קומען אריין אין אבענד קאפּע טרינקען און א דאמינאַט שפּיעלען.
אָדער א פּרעמדער, אן אראָכגעפּאלענער.

אין הינטער גרונד זיטצען אויך א פּאָר מיידלאַך, אָנגעטהאָן אין
שטאַפּען פון אויפּפּאַלענדע קאָלירען, מיט נאַסע פּערשאַרטע, פּערקאַמ-
טע האָאַר, און א געשמעק פון ביליגען פּערפיום און פּאַודער לאָזט זיך
הערען פון דאָרטען. דאָס זיינען מעהרסטענס פון די מיידלאַך, וואָס
כאַפּען זיך אריין פון דער גאַס אַברוהען זיך אַביסעל, צו זעהן א פּאַטראָן
אָדער א בעל הבית פון א „הייזעל“ און מיט איהם עפּעס איבער-צו-
רעדען.

הינטער דעם בופּעט שטעהט נישט היינט ווי אַלע מאָל חנאַלע,
אָדער די בעל הבית'טע פון קאפּע הויז. עס איז היינט פּרייטאַג אין
אָבענד. און דער בעל הבית פון קאפּע הויז, וואָס איז א גאַנצע וואָך
פּערנומען ביי זיין געשעפט, איז אהיים געקומען, זיצט זיך מיט זיין
פּאַמיליע אין דער קיך און ריכט אָב שבת.

פון דער קיך רייסט זיך טאַקי ארויס דער געשמאַק פון פיש און א
פּערשלאָפּענער נגון פון זמירות. הינטער דעם בופּעט שטעהט א קריס-
טין, די סטרוזשקע פון הויז, וואָס מען שטעלט זי אָן איבער שבת, אום
געלך פון די געסט אַבצונעהמען, און נעבען איהר אַוויף דער וואַך שטעהט
אַ אינגעל, איינער פון דעם צוויילינג, וואָס זיינען פריהער פון חדר
אַהיים געקומען, און היט אָב, אז די גוי'ע זאָל דאָס קליין געלך צו זיך

אין טאש ניט אראַבלאָזען. דאָס היטען די גוי'ע קומט פאר עפענטליך. די גוי'ע ווייסט דערפון. די געסט ווייסען אויך דערפון, און אלע היטען זי, אז זי זאָל דעם פירער, אָדער זעקסער, וואָס זי נעהמט אָב פאר א גלעזעל טהעע גלייך אריינלעגען אין קאסע אריין. און זי טהוט עס.

ביי איינעם פון די טישלאך איז געזעסען קאנאריק מיט זיין „שפאָר נעריין“, די דראַטען-געהערין. די דראַטען-געהערין איז ניט גענאנגען ווי די אנדערע מיידלאך אויף דער גאס. מאַטקע האָט זי ניט געלאָזט. זי איז נאָר געווען פאר בעסערע געסט, אין די האַטעלען צו פיהרען, אָדער פאר אַפיציערען, וואָס פלעגען אראַבפאלען אין דער „אַלטער שטאָרט“. דורך דעם איז זי אין אבענד נישט געווען אָנגעטהאָן אין באַטיסט ווי די אנדערע מיידלאך, נאָר אין מעהר „אַנשטענדיגע“ קליי-דונג, אין א זידען ווייסען בלוזקעלע, מיט א טיעף אויסגעשניטענעם האַלז און הענד, און מיט א סך שפאַנישע קעמעלאך אין די האַר.

קאַנאַריק האָט א חוץ איהר געהאַט זיך שוין „ערוואַרבען“ אַנדער רע מיידלאך, וואָס האָבען געאַרבייט אויף איהם. אָבער מעהרסטענס זיינען די אַנדערע מיידלאך געווען עלטערע שוין, ביליגע סחורות, וואָס זיינען געווען אין גאס, און מיט יענע איז איהם ניט אָנגעשטאַנען צו געהן, אָדער צו זיצען מיט זיי ביי איין טישעל. איבעריגענס האָט שוין דאָס גאַנצע קאפע הויז און די „הייזלאך“ פון די גאַנצע אומגעבונג גע-וואוסט די פראַפאָזיציע וואָס מען האָט געמאַכט די שפאַנקע, און אז דער „דירעקטאָר“ פון „אַסוואַריום“ איז זי געקומען אָנגאַזשירען אין זיין קאפע שאַנטאָן. די „שפאַנקע“ איז מיט אַמאָל געוואָרען א גרויסע מיוחס'טע אין דער אונטערוועלט.

און צו דאָס פאַראַר'ל, צו קאַנאַריק מיט די „שפאַנקע“ האָבען זיך געשאַרט די מיידלאך פון די „הייזלאך“. אלע האָבען זיי מקנא געווען די שפאַנקע, און אלע האָבען זיי געוואָלט קומען אונטער קאַנאַריק'ס הערשאַפט. ערשטענס, איז קאַנאַריק געווען א יונגער, געזונטער יונג, וואָס אלע צוהאַלטערס און וואוילע יונגען האָבען מורא געהאַט פאר איהם, און צו זיינס א נקבה וואָנט זיך קיינער נישט צו טישעפען און, צווייטענס, האָט קאַנאַריק גוט בעהאַנדעלט זיינע נקבות. ער האָט זיי אַפט ארויסגעפיהרט שפאַציערען, ער פלעגט זיי נעהמען אין טהעאַטער, אין שטאַדטישע גאַרטענס, און פלעגט זיי קויפען שעהע זאכען צום אַנטהאַן.

דורך דעם איז שטענדיג ביי זיין טיש געווען פול מיט מיידלאך.

און דאָס מאָל איז אויך די „לאָוויטשערין“ און די גאסטעניגערין ארייניג געקומען פון גאס אין קאפע הויז, און דערזעהענדיג קאנאריק'ען מיט די „שפאנקע“, זיינען זיי צוגעפאלען צום טישעל און זיך געפרעהט מיט זיי.

די לאָוויטשערין און די גאסטעניגערין האָבען אָבער געהערט צו שלמה'לע שלאָסעניגהעקער. שלמה'לע שלאָסעניגהעקער איז געווען אַ יונג, פאר וועלכען ס'האָט אַמאָל דער גאַנצער זשיבאָוו און אייווערנער טהויער געציטערט. מען האָט דערצעהלט פון איהם נבורות, אז ער שלאָגט זיך מיט צעהן סטראַזשינקעס און ברעכט אויף שלעסער ווי דורך אַ צויבער וואָרט. אָבער דאָס איז אלעס געווען אַמאָל, היינט לעבט שלמה'לע שלאָסעניגהעקער מעהר מיט די לאָרבער-קראַנצען פון זיין פערגאַנגענהייט איידער מיט די געגענווארט. ער טרינקט צופיעל ביער, און פון דעם האָט ער געקראָגען אַ גרויסען בויך און איז געוואָרען שווער-פעלטיג, און גלאַט אזוי איז ער שוין אלט געוואָרען. און זייט דער „נייער שנעק, וואָס איז געקומען פון אלדע-שוואַרץ-יאָהר“ (קאַנאַ-ריק) האָט איהם אזוי די באַקען אונטערגעהאַקט, דאָן, ווען שלמה'לע שלאָסעניגהעקער האָט איהם געוואָלט די „שפאנקע“ אַכשלאַג-גען, און דער יונג איז אָפגעלעגען אַ פאָר וואָכען אין בעט — האָט שלמה'לע שלאָסעניגהעקער פערלאָרען פון זיין אוישטערליכען רוהם, און דער אויפגעהנדער שטערען איז געוואָרען קאַנאריק-מאָטקע. נאָך דאָך שרעקט נאָך שלמה'לע שלאָסעניגהעקער מיט זיין פערגאַנגענהייט, און חברה ווילען זיך נישט טשעפען צו איהם.

יעדער פון די גרויסע שטערען האָבען ארום זיך משרתים'לאַף, שאלאטען שמשים רופט מען זיי, ווי אַ קעניג זיינע מיניסטאָרען. קאַנאריק האָט נאָך נישט געהאַט זיינע, ער איז נאָך געווען צו יונג, און נישט פערשטאַנען די בעדייטונג פון די שאלאטען-שמשים, האָט ער זיי געיאָגט פון זיך. אָבער שלמה'לע שלאָסעניגהעקערס'ס רעכטע האַנד איז געווען יוסף'ס מאַלפּע. דאָס איז געווען אַ קליינער יונג, אַ הויקער, מיט אַ גרויסע, קרומע נאָז, וועלכער האָט געדיענט שלמה'לען אזוי געטריי ווי אַ הונד, און איז אין גאַנצען געווען פערנומען מיט זיין רבינ'ס לויב און שטאַרקייט. שלמה'לעס „פאַטריאַט“ איז אין אָבענד אַרומגענאַנגען איבער דעם טראַטואַר פון די אלטע שטאָדט און האָט אַכטונג געגעבען אויף שלמה'לע שלאָסעניגהעקער'ס גוט, אויף זיינע

מױדען, אויב זיי פיהרען אהיים די געסט, אָדער זיי דרעהען זיך אין גאָס. אז די מיידלאך האָבען איהם דערזעהען, האָבען זיי זיך גע- שראָקען פאר איהם ווי פאר א שפיאָן, און אָנגעהויבען מיט הוצפּה צו שלעפּען געסט, וויזענדיג אז זיי ארבייטען גוט.

ווי קאנאַריק איז געזעסען מיט זיין „שפּאַנקע“ ביי א טישעל אין קאפּע הויז, און נעבען זיי איז אויך צוגעקומען די „לאוויטשערין“ מיט די „גאָסטענינערין“, איז אריינגעקומען יוסף'ל מאלפּע און מיט די כיט- רע אויגעלאך ווי ביי א קאץ האָט ער זיך אומגעקוקט אין קאפּע הויז און, דערזעהענדיג אז קאנאַריק זיצט מיט שלמה'לע שלאָסען-העקער'ס נקבות, איז ער פּערשוואונדען ווי א ווינד. עס איז אייגענטליך געווען געגען דעם אָנגענומענעם געזעץ פון דער אונטערזעלע, אז א קאדעט א גוטער ברודער זאָל זיצען מיט נקבות פון אן אנדערען. דאָס איז שוין געווען א סימן, אז יענער וויל די נקבות אָבשלאָגען און שאפּען זיך „א פּראָטענציע“. די מיידלאך האָבען אָבער ניט בעמערקט, אז יוסף'ל מאלפּע האָט זיי נאָכגעשפּירט, און זיי זיינען ווייטער געזעסען. באַלד זיינען זיי געקומען אָנזאָגען דערפון אנדערע מיידלאך, ווארום איינע האָט די אנדערע אָבגעהיט.

— שרה'לע, געדענק אין גאָט! די מאלפּע איז דאָ געווען און האָט אייך געזעהן זיצען מיט קאנאַריק'ען!
— וועה איז מיר! — האָבען די מיידלאך אויסגעשריען ערשראָך- קענע, און געכאַפט די טיכער אויפ'ן קאָפּ און געוואָלט פלינק ארויס.
אין מאָטקע'ן האָט זיך ערוועקט דער ווילען צו הערשען און וויזען ווער עס איז שטאַרקער, האָט ער אויסגעשריען:

— זיצען! איך היים זיצען!

די מיידלאך זיינען בלאַס געוואָרען, ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. געוואָלט האָבען זיי בלייבען און אין האַרצען זיך געפּרעהט, וואָס קאָ- נאַריק געהט זיי איבערנעהמען אונטער זיין רשות, אז זיי זאָלען גע- הערען צו איהם, אָבער זיי האָבען מורא געהאַט פאר שלמה'לע שלאָסענ- העקער און פאר'ן סקאַנדאַל, וואָס וועט ארויסקומען, נאָר קאנאַריק האָט בעפוילען מיט אזא שטרענגען מאָן זיצען, אז זיי זיינען זיצען געבליע- בען בלאַס, טוירט און אין שרעק.

— גיט דאָ אהער קאפּע, קעז-קיכלאַך! — האָט קאנאַריק בעפווי-

לען.

די געסט אין קאפע הויז זיינען נייגעריג געוואָרען וועגען סקאַנ-
דאַל, וואָס דאָ וועט ארויסקומען. זיי זיינען געבליעבען זיצען אויף
זייערע ערטער און פון דרויסען זיינען אַנדערע געקומען, נייגעריג צו
וויסען וואָס דער סוף וועט זיין.

— עסט, טרינקט! — האָט קאַנאַריק בעפוילען די מיידלאַך. די
מיידלאַך זיינען אָבער געבליעבען זיצען מיט האַרץ-קלאַפּעניש און אָנ-
געהויבען זיך בעטען:

— קאַנאַריק לעבען, וואָס ווילסטו האָבען? לאָז אונז געהן.
שלמה'לע וועט דאָך אונז ממית'ן.

— האָט ניט קיין מורא, איך בין דאָ. לאָמיר זעהן, אז ער זאָל
איך וואַגען אָנריהרען! דעם קאַפּ וועל איך איהם שפּאַלטען!

די מיידלאַך האָבען זיך אינערליך געפרעהט אויף קאַנאַריק'ען.

— עסט, טרינקט, איך הייס — האָט קאַנאַריק בעפוילען מיט די
אויגען.

די מיידלאַך האָבען דאָס געטהאָן מיט אַנגסט און האַרץ-קלאַפּעניש
און געשוויגען אין ערוואַרטונג. באַלד איז אַריינגעקומען שלמה'לע
שלאָסען-העקער. ער איז שוין געווען אַן עלטערער יונג, די געשטאַלט
פון אַ איד אין די פּערציגער, אַ ברייט-בייניגער, מיט אַ בויך, מיט אַ
רויטען קאַרק. די גאַלדענע קייט האָט הויך געבאַמבעלט אויף זיין בויך
פון זיינע שווערע טריט, נאָר דאָס פנים, כאַטש שוין פּערעלטערט, מיער
און אויסגעלאָשען, דאָך האָט עס נאָך געהאַט אין זיך וואויל אינגלישע
שפורען, קורצע וואַנסעלאַך און גרויסע ברעמען, מיט אַ פּאָר גרויסע
אַבגעשטאַנענע אויערען און ער האָט געוואָרפּען אַ שרעק פון דערוויי-
טענס. שטיל איז געוואָרען אין קאפע הויז ביי זיין אַריינקומען, ווי
פאַר אַ שטורם. די מיידלאַך, די „לאָוויטשערין“ און די „גאַסטעניע-
רין“ האָבען זיך איינגעקאַרטשעט און בעהאַלטען די פנים'ער אין די
גלעזער טהעע, אז זיי זאָלען איהם ניט זעהן. שלמה'לע שלאָסען-הע-
קער, מיט איין האַנד אין די הויזען-קעשענע און די אַנדערע פּערלעגט
אויפ'ן רוקען, האָט גלייך געשפּרייזט צו קאַנאַריק'ס טישעל, צוערשט
זיך שטילשווייגענד אַרומגעקוקט, ווי ער וואָלט עפעס געזוכט, און אז
ער האָט ענדליך בעמערקט די צוויי נקבות זיינע, האָט ער געפרעגט מיט
פּערוואַונדערונג:

— וואָס טהוט איהר דאָ? וואָס נעהט איהר ניט אין גאס ארויס?

— אָט שוין, נאָר געוואָלט א גלעזעל טהעע טרינקען — רופט זיך אָן די „גאסטענינערין“, און הויבט זיך אויף.

— זיצען בלייבען! — האָט קאנאָריק געגעבען מיט'ן פויסט אַ קלאַפּ אין טיש, או די מויד און אפילו שלמה'לע זיינען בלייך צוריקגע-טרעטען אויף א טריט. די מויד האָט זיך צוריקגעזעצט.

— וואָס איז דאָס? בענקארט! — האָט זיך שלמה'לע געשטעלט אַזום אין די אויגען אריין.

קאנאָריק האָט אָבער ניט געקוקט אויף איהם, נאָר געווענדעט זיך צו די מיידלאך:

— די קעפּ וועל איך צושפּאַלטען, ווער עס וועט פון דאנען אוועק געהן! דאָ זאָלט איהר זיצען, ביי מיר, ביים טיש! איך וועל זעהן ווער עס וועט אייך יאָגען פון דאנען!

— אזוי? — שרייט אויס שלמה'לע און אין זיינע אויגען איז גע-לעגען א כעס און אן אימה — די מינוט ארויס אויפ'ן גאס! די מינוט אָדער איך צושפּאַלט די קעפּ!

די מוידען האָבען זיך מיט שרעק ארומגעקוקט, ניט געוואוסט וועמען צו פּאָלגען; זיי זיינען שוין געשטאַנען, נאָר קאנאָריק'ס א בליק האָט זיי צוריק אַנדערנגעזעצט.

אַ מינוט האָבען אַלע געשוויעגען, נור שלמה'לע איז בלייך געוואָ-רען. די נאָז-לעכער האָבען זיך איהם געעפּענט און ער האָט די צייהן פון מויל ארויסגעשטעקט און די אויגען האָבען איהם אָנגעהויבען אָנ-צוצינדען זיך ווי א פייעריל און ער האָט געפרוּאווט כאַפּען קאנאָריק'ס בליק.

אָבער קאנאָריק האָט נאָר נישט געקוקט אויף איהם, ווי ער וואָלט נאָר ניט געשטאַנען נעבען איהם.

— וואָס טרינקסטו ניט די קאפּע? — ניט ער א שאר צו א גלאָז צו א מויד.

— דו ממזר איינער, — האָט שלמה'לע זיך געגעבען א ריק אויף קאנאָריק'ען.

ווי אַ שלאַנג איז קאנאָריק פּלוצלונג אויפגעשפרונגען און טיעף אריינגעקוקט שלמה'לען אין די אויגען. אזוי זיינען זיי ביידע א מינוט

צווי געשטאנען איינער גענען אנדערען און געקוקט אין די אויגען אריין, ווי צוויי טיגערס, איידער זיי ווארפען זיך איינער אויפ'ן אנדער רען.

אין קאפע הויז איז געווען שטיל, אז מען האָט געהערט די פליע־גען זשומען ארום די קעז־כיכלאָך. די יונגען זיינען אלע געבליעבען זיצען אויף זייערע ערטער, מורא געהאַט זיך אריינצומישען, נאָר די „לאָוויטשערין“ האָט זיך ארויסגעכאַפט פון טישעל און געגעבען אַ געשריי אויף דער בעל־הבית'טע: „קומט אריין, זעהט וואָס דאָ טהוט זיך!“

דער בעל הבית פון קאפע הויז, א הויכער, שמאָלער אידעל, וואָס האָט ערגעצווואו געהאַט נאָך א געהיים געשעפטעל, די בעל־הבית'טע די ווארשאווער אידישע דיקע ווירטהין און חנה'לע, אלע שבת'דיג אָנגעטשאָן, זיינען געבליעבען שטעהען אויף דער שוועל פון דער קאפע. זיי האָבען געזעהען ווי די צוויי יונגען שטעהען איינער געגען דעם אנדערען און קוקען זיך אין די אויגען, און אן עלעקטרישער שטראָם ציהט זיך צווישען זייערע אויגען ווי א פייער. קיינער האָט ניט גע־וואגט צוצוגעהן צו זיי; יעדער האָט זיך אינסטינקטיוו אָבערגוקט און געווארט אויף דעם שטורם, ווען ער וועט אויסברעכען. נאָר פּלוצלונג האָט זיך חנה'לע, די אַכצען־יעהריגע מיידעל, מיט דעם גלאנציגען, פריש־אָבגעוואשענעם שווארצען קאַפּ האָר אויף שבת, אריינגעלאָזט זיך צווישען די צוויי, זי איז אויפגעוואַקסען ביי מאָטקע'ן, אויפגעהויבען די הענד און די אויגען צו איהם און געזאָגט מיט איהר מיידעלשער שטימע, בעטענדיג זיך:

— קאַנאַריק, וואָס טהוען זיע? מען וועט אונז דאָס געשעפט שליסען. דער פריסטאוו דרעהט זיך אויף דער גאַס; קאַנאַריק, איך בעט איהן!

אין איהר שטימע האָט זיך געהערט דאָס קלאפען פון איהר האַרץ. אַלע האָבען מורא געהאַט פאַר איהר, אז זי זאָל ניט פאקען א קלאַפּ. די מוטער האָט געשריען: „חנה'לע, געה אוועק, גערענק אין גאַס!“ נאָר חנה'לע איז אַלץ געשטאַנען און געבעטען זיך:

— קאַנאַריק, טהוט דאָס ניט!

און פּלוצלונג האָט קאַנאַריק אוועקגענומען זיינע בליקען פון שלמה'לע שלאָסען־העקער, און געווענדעט זיי אויף חנה'לעס געוואשענע

שבת'דיגע האָר. האָט געזעהן די צוויי שוואַרצע צעפּ וואָס פּלעכטען זיך אַראָב איבער איהר רוקען און די שרעק און די ריינקייט אין איהרע אויגען. לאַנג קוקען אויף איהר האָט ער ניט געקענט. ער האָט דעם בליק געבויגען צו דר'ערד, א גוטער שמייכל האָט זיך צוגאַסען איבער זיין מויל און וואַנצעס, געקראַצט זיך מיט אַ האַנד אונטער אַן אויער און זיך אָנגערופען צו די „דראַטען־געהערין“:

— קום, נינאַ.

גענומען די דראַטען־געהערין און געוואַרפען א פּעראַכטענדען בליק אויף שלמה'לען און געברומט אונטער'ן נאָז:

— כאַפּט איהם די שוואַרצע יאָהר. און איז ארויס פון קאפּע־הויז.

אלע האַבען זיך פּערוואונדערט פארוואָס קאַנאַריק האָט דאָס גע'מאָן.

.5

זיי טען בעדיענע מאַטקע'ן.

יערען שבת איז מאַטקע ווי דער מנהג איז געווען ארויסגעגאנגען שפּאַציערען מיט זיינע „נקבות“ איבער'ן שטאָדט, געפיהרט זיי אין זאקסישען גארטען, אָדער אין אידישען טהעאָטער, ווען דאָס אידישע טהעאָטער האָט געשפּיעלט איינע פון די גוטע שטיקער, וואו קינדער האָבען געזונגען א סך ליעדלאך, און וואו מען האָט פיעל מאָל קדיש געזאָגט. דעם שבת ווי יערען אַנדערען, האָבען די מיידלאך, מאַטקע'ס נקבות, פאַרבערייטעט זיך צום שפּאַציער. וואָרום שבת ביי טאָג איז געווען דער פרעהליכסטער ארן פרייעסטער טאָג פון זייער לעבען, ווען זיי געהען אויס אויף דער ליכטיגער וועלט, ניט געלד צו פערדיענען, נאָר פאר פערנעניגען, און טהוען זיך אָן נישט צוליעב פרנסה נאָר פאר זיך און גוטע פריינד.

אין רויםען וועלפיל'ס „הייזעל“ איז פון דער פריה אָן שבת געווען א גרויסע בעוועגונג. די מיידלאך האָבען זיך פארבערייטעט צום שפּאַציער, זיי האָבען געפרעסט די בלוזקעס, אויסגעזוכט זיך די שענהסטע קליידער און בעראַטהען זיך איינע מיט די אַנדערע וואָס אָנצוטהאָן. נאָר מעהרסטענס האָבען די מיידלאך פאַרבערייט מאַטקע'ן צום שפּאַציער. איינע האָט איהם א העמד אויסגעפרעסט, די צווייטע האָט איהם די הויזען אויסגעפרעסט. אן אַנדערע די סאמעטענע וועסט גערייניגט, און נאָר אַן אַנדערע די שטיוועל איהם אָפגעפּוצט, וואָרום וואָס שעה נער און עלעגאַנטער מאַטקע איז געגאַנגען אָנגעטהאָן ווען ער איז מיט זיי ארויס אויפ'ן שפּאַציער, אלס בכבוד'ער איז עס געווען פיר זיי, אלס שטאָלצער האָבען זיי זיך געפיהלט.

אז די מיידלאך זיינען שוין געווען אָנגעטהאָן, זיינען זיי אריין צו די קראַנקע פּאַפּיראַסען-מאַכעריין, אז זי זאָל זיי בעמוקען און מכינות זאָגען. די פּאַפּיראַסען-מאַכעריין איז ווי תמיד געזעסען ביים פענס-

טער און דאָס האַרץ זיך דערקאַפּט מיט שאַלעכץ פון אַ פּאַמעראַנץ. די קינדערלאַך פּערשמוצט די פּנימ'לאַך און די נעזלאַך מיט דעם שבת'דיגען עסען אין די נייע שבת'דיגע קאַשקעטלאַך זיינען געוועסען אויף דער ערד און האָבען זיך געשפּיעלט אין ביינדעלאַך, און מלך פּאַפּיראַס-ניק, וועלכער איז אַליין געווען אַמאָל אַ חסיד'ישער יונגערמאַן, נאָר היינט פּאַריאַנט אַ גאַנצע וואָך אין פּרנסה, האָט שבת זיך אָבגערוהט, געזעסען אין די גאַטקעס און האָט געזאָגט פּרק.

די מיידלאַך זיינען אַריינגעקומען אָנגעטהאַן אין בלויע קאַרטעך-קליידלאַך מיט אַטלעסנע אונטערפּאַלדען, און געוויזען דאָס קראַנקע ווייבעל די העטס מיט די פּיעלע פּעדערען און בלומען, די נייע קאַמאַט-שען, און געבעטען אויף זיך מבינות זאָגען. דאָס קראַנקע ווייבעל האָט דערפון הנאה געהאַט. אַליין נאָר נישט געהאַט וואָס אָנצוטהאַן און איז שוין נישט געווען אין דרויסען זייט יאָהרען, האָט זי גרויס הנאה גע'האַט צו רעדען פון מאַדעס, אין וועלכע זי איז אַמאָל מיידעלוווייז גע'ווען אַ גרויסע בריה'טע, מבינות געזאָגט, אַז דאָס שטעהט נישט גוט, און די קאַלירען פּאַסען נישט און אַליין זיך נישט געשעהמט אָנצופּרוּבירען די העטס אויף איהר שבת'דיגען שייטעל און געל פנים און געטראַכט ביי זיך מיט קנאה: ווען זי האָט אזוינס אָנצוטהאַן, וואָלט זי נאָך היינט געווען אַ שעהן ווייבעל און וואָלט אין גאס אַרויס שפּאַצירען כּאַטש קראַנקערהייט.

— די פּאַלדען זיינען דאָך צו ברייט, רייזעלע, זאָגט זי צו אַ מיידעל, וועלענדיג כּאַטש אַ שטאָך געבען יענע וואָס זי איז צו דין.
— אַ, היינט טראָגט מען אזוי. אלע פּאַניעס אויף די מאַרשאַל-קאַווסקי גאס טראָגען אזעלכע.

דער איד, מלך פּאַפּיראַסניק איז בייז געווען וואָס די „טמאות“, די מיידלאַך פון די הייזלעך פּערקעהרען ביי איהם אין שטוב און זיין ווייב האָלט זיך אונטער מיט זיי. אָבער ער האָט זיך נאָר נישט גע'קענעט העלפען. ער האָט געוואָהנט מיט זיי אין שכנות, הויז ביי הויז, און די מיידלאַך האָט עס געצויגען צו איהם אין שטוב אריין וואו זיי קענען אַריינקומען אלס שכנות און פּריינד. עס איז נישט געווען פאַר זיי די טהיר צו פּערמאַכען. און אָפּט מאָל האָט מען פון זיי אַ טובה געהאַט. אַ הויז וואָס זיי האָבען די קינדער געטהיילט צווייערס אָדער געקויפט געבעקס און פּלעגען דאָס ווייבעל העלפען אין בעל'הבת'יש

קייט, האָבען זיי אונטערגעהאַלטען זיין האַנדעל מיט די געהיימע פאָד פיראַסען און פערקויפט צו די געסט וואָס זיינען געקומען צו זיי. די טובות האָבען געפיהרט צו פריינדשאַפט, נישט קוקענדיג אויף די פראַד פּעסיע וואָס זיי פּערנעהמען. איבריגענס ביים פּאַפּיראַסניק אין שטוב האָט מען גאָר געהאַט פּערנעסען מיט וואָס די מיידלאַך פּערנעהמען זיך. זיי האָבען זיך אויפגעפיהרט ווי גוטע שכנ'טעס און ווי אַנדערע גע-וועהנליכע מענשען. און דער פּאַפּיראַסניק איז מיט דער צייט דערצו אזוי געוואָהנט געוואָרען, אז ער האָט אויך פּערנעסען, אז די מיידלאַך זיינען „טמאות“. אָפּטמאָל האָט ער בעשטימט צו וועקסלען די וואָה נונג, כדי פּטור צו ווערען פּון די שכנות'שאַפט. נאָר קיין געלד איז נישט געווען אויף איבערצוציהען זיך. קיין אַנדער וואָהנונג האָט זיך נישט געמאַכט, און מען איז שוין פּשוט געווען צוגעוועהנט צו די טובות....

נאָר שבת האָט עס איהם פּערדראַסען מעהר ווי אן אנדערס מאָל, ווען ער זאָגט פּרק, קומען זיי, די „טמאות“, אריין. האָט ער זיך פּער-דרעהט, און איינגעטונקט זיך אין סדור און געזאָגט מיט אַ זינגענדיגען נגון.

„על שלשה דברים העולם עומד“, אויף דריי זאַכען שטעהט די וועלט....

און די מיידלאַך האָבען זיך צוגעהערט צו דעם בעקאַנטען היימי-שען נגון און האָבען זיך גוט געפיהלט ווי אין דער היים. אַם מעהרסטען האָט די „לאָוויטשעריין“ שבת נאָכמיטאַג ליעב גע-האַט צו פּערברענגען ביים פּאַפּיראַסניק. זי איז געווען א פּרומע טאַכ-טער פּון דער היים. איהר פּאַטער איז נאָך ביז היינט אַ מלמד אין לאָוויטש. זי האָט זיך געהאַט פּערליעבט אין א פּריזירער, דער פּאַטער האָט זי דוקא געוואָלט חתונה מאַכען עפּעס דאָרט פּאַר א אויסגעווייק-טען אַרים בחור פּון בית-המדרש. פּערדיענט האָט זי געלד פּאַר זיך, א זאַקען-מאַכערין געווען. האָט זי דער פּריזירער געהאַט אַנגערעדט און זי איז אַנטלאָפּען מיט איהם קיין לאָדז. דאָרטען האָט ער זי ער-נעץ וואו אריינגעגעבען, פּון וואנען זי איז דאָ אַהער געקומען אין „היי-זעל“. היינט בעדויערט זי שוין נישט און נישט זי פּרעהט זיך. יעדער האָט זיין אונגליק, און קיינעם קומט נישט אָן די פּרנסה גרינג. נאָר זי האָט געהאַפּט אַמאָל נאָך פּון דאנען ארויסצוקומען און חתונה האָבען

מיט אַן אַרענטליכען מענשען, און זי האָט געהאַלטען אין איין זאמ-
לען וועש אויף א אויסשטייער. זי האָט דאָס געהאַט א בעזונדערע ליע-
בע צו דעם פאפיראַסניק, צו זיין פאמיליע, און אז עס איז געקומען שבת,
האָט זי ליעב געהאַט צו הערען ווי ער לייענט פרק, עס האָט זי דער-
מאָהנט אן פאָטער אין דער היים, און אפשר אן איהר אייגענעם לעבען,
וואָס האָט איהר טהיילמאַל אויפגעשיינט פאַר די אויגען ווי א חלום....
דערווייל האָבען זיך אלע מאַטקע'ס נקבות פערזאמעלט אָנגע-
טאָנענערהייד ביי דער „שפּאַנערין“ און געווארט אויף מאַטקע'ן.

עס זיינען געווען פיער מיידלאך: די שפּאַנערין און נאָך דריי
וואָס מאַטקע האָט זיך „ערוואָרבען“ און געהאַלטען זיי אין פּערשיע-
דענע הייזלאך אין דער שכנה'שאַפט ארום. זיי זיינען אלע אריינגע-
קומען צו די „שפּאַנערין“, ווייל זיי האָבען געוואוסט, אז מאַטקע האַלט
די „שפּאַנערין“ פאַר זיין הויפט נקבה, און זי איז מעהר מיוחסת פאַר
זיי אלעמען, ווייל זי געהט נישט אויף דער גאס, נאָר אין האַטעלען,
און מאַטקע קויפט איהר שעהנערע אנצוגען ווי אלע אַנדערע.

עס איז שוין געווען שפעט און מאַטקע איז נאָך נישט געווען.
שלמה'לע שלאָסענ-העקער איז שוין דאָ געווען, און האָט צוזאַמענגע-
נומען זיינע מיידלאך: די גאַסטעניערין, די „יאטילע“ און די „בלאַנד
דע ראָזע“. (די „לאָוויטשערין“ האָט נישט געוואָלט געהן. זי איז איר
בערגעבליעבען ביים פאפיראַסניק און איינגעהערט זיך ווי ער זאָגט
פּרק מיט דעם גמרא גנון). די מיידלאך, מאַטקעס כלות האָבען אונגע-
דולדיג ארויף און אראָב געדעהט זיך, געקוקט פון די פענסטער, פון
די שטיגען און אָנגעגרייט איהם די העמד, דעם אנצוג, די שטיוועל,
דעם קראוואט, אָבער מאַטקע געהט ניט. די „שפּאַנערין“ האָט אויס-
געטהאָן דעם הוט מיט די רויטע רויזען, און האָט זיך געשוואָרען אפילו
אז ער זאָל צוזעצט ווערען, וועט זי אויך שוין ניט געהן מיט איהם
שפּאַציערען.

— וועסט דיך לאָזען איבערבעמען. אז ער וועט דיך בעמען,
וועסט געהן — האָבען די אַנדערע מיידלאך געזאָגט, ניט אָהן קנאה,
וואָס זי איז די „געליעבסטע“.

דערווייל איז מאַטקע אריינגעקומען אין קאפּע הויז. אין קאפּע
הויז איז קיינער איצט נישט געווען, און איינמאל פאַר א נאנצע וואָך
האָט דער סאַמאָוואַר וואָס איז געווען איינגעמויערט אין א קעסעל נישט

געזידט. מאַטקע האָט אַריינגעקוקט אין פינסטערן אַלקעריל און האָט בעמערקט חנה'לע איז געזעסען ביים פענסטער און האָט געלעזען אַ ביכעל. זי האָט זיך שטאַרק פּערוואַנדערט וואָס קאַנאַריק טהוט יעצט, אין אזא צייט, אין קאפּע הויז, ווען קיינער איז ניטאָ, נאָר זי האָט זיך ניט געמאַכט זעהען קאַנאַריק'ען און ווייטער געלעזען אין איהר ביכעל. מאַטקע האָט זיך געדריעהט אין אַלקעריל, אַריינגעקוקט אין קאפּע הויז, ווי ער וואָלט וועמען געזוכט. דאָס מיידעל האָט איהם ניט גערעגט וואָס ער וויל. ער איז געווען אַ היימישער. און ער האָט געקענט אַריינקומען ווען ער האָט געוואָלט.

מאַטקע האָט זיך אַנגעקוקט: די בעל הבית'טע איז ניטאָ. די בעל הבית'טע מיט דעם בעל הבית זיינען געשלאָפּען אין דעם שטיבעל, די ברידערלאך זיינען אויך ניט געווען, נור חנה'לע אליין איז געזעסען און געלעזען.

דער יונג האָט זיך געמאַכט האַרץ, אויסגעהוסט זיך און געמאַכט אַ טריט צום מיידעל, אוועקגעשטעלט זיך פון דערווייטענס און גערעגט מיט אַ פּערשעהמטע מינע:

— וואָס לעזען זי, חנה'לע? אַ ביכעל?

דאָס מיידעל איז נישט געוועהנט געווען, אז ווער פון די יונגען זאָל זיך ווענדען צו איהר מיט אַנדערע זאכען אַ הויז צו דערלאנגען טהעע אָדער נעהמען בעצאָהלט. און געוואָהנט איז זי געווען, אז אלע, סיי די יונגען, און סיי די מיידלאך, זאָלען זיך פּערהאַלטען צו איהר אַנשטענדיג. אין די בעל הבית'טעס נעגענווארט האָבען זיי זיך ניט געשעהמט צו רעדען די אויסגעלאָסענסטע רייד, אָבער ווען חנה'לע איז אַריינגעקומען און די מיידלאך האָבען גערעדט די מיאוס'טע רייד, האָבען זיי באַלד איבערגעהאַקט און געזאָגט איינע צו די אַנדערע: „שאַ, אַ מיידעל איז דאָ...“ זי האָט געוואוסט די פּרנסה, מיט וועלכע די מיידלאך פאַרנעהמען זיך, נאָר זי איז שוין אזוי צוגעוועהנט געוואָרן רען דערצו אז עס האָט אויף איהר קיין בעזונדער אַיינדרוק ניט גערעגט. עס האָט ניט געוועקט איהר מיידעלשע פאַנטאַזיע, און ניט געבראַכט, אז זי זאָל וועגען עפעס נאָכקלעהרען. זי האָט געהאַלטען די מיידלאך פון די „הייזלאך“, ווי אלע שכנים, פאַר „אונגליקליכע“, נאָר וואָס זאָל מען טהאַן? קיינעמס פּרנסה קומט ניט אַהן גרינג. און זי האָט זיך בעצויגען צו זיי אַיינפאַך ווי צו אלע אַנדערע מענשען.

דורך דעם איז איהר אזא וואונדער געווען, וואָס מאַטקע האָט זיך פֿלוצ־
לונג אָבגעשטעלט און אַרײַנגעקוקט זיך אין איהר לעזען, וואָס ער האָט
עס קײנמאָל נײַט געטהאָן.

דאָס מײדעל האָט איהם אָנגעקוקט, אָבגעענטפּערט :

— א ביכעל. — און האָט ווײטער געלעזען.

מאָטקע איז ווײטער געשטאַנען און געפּרעגט :

— וואָס פאַר אַ ביכעל, אַ מעשה ?

— יא, אַ מעשה, דאָ האָבען זײ, זעהען זײ — האָט איהם דאָס

מײדעל געשטעקט דאָס ביכעל אין האַנדר אַרײַן.

מאָטקע האָט געהאַלטען דאָס ביכעל אין האַנדר קאַפּויער, רוײט

געוואָרען, ווי אַ חתּן־בחור און געזאָגט מיט אַ פאַרשעהמטען שמײכעל :

— אײך קען נישט לעזען. עפּעס אַ שעהנע מעשה ?

— יא, אַ שעהנע מעשה, יאָסעלע — הײסט זײ.

— וואָס פאַר אַ מעשה ?

— אַ מעשה מיט אַ יתּום, ווי ער האָט נײַט געהאַט קײן טאַטען.

קײן מאַמען און זיך אַרומגעוואַלגערט בײ פּרעמדע מענשען און מען

האַט איהם געשלאָגען אויך, — האָט דאָס מײדעל געזאָגט און אַ טרעהר

האַט געגעבען אַ בליץ אין איהר אויג אויף דעם העלד פּון דער מעשה

וואָס זײ האָט געלעזען.

מאָטקע האָט זיך אַ מינוט פּערקלעהרט. דאָס פּנים זײנס איז גע־

וואָרען אונשולדיג ווי בײ אַ קינד און די אויגען רײן, און ער האָט אָב־

געענטפּערט מיט אַ פּערלעגען שמײכעלע :

— אױ, איז עס דאָך אַ שעהנע מעשה, אײך וואָלט זײ געוואָלט

הערען.

— אײך וועל זײ איהן אַמאָל פּערצעהלען.

— זײ וועלען זײ מיר פּערצעהלען ?

— יא — שאָקעלט דאָס מײדעל מיט'ן קאַפּ.

— גוט.

— חנה'לע, חנה'לע! קום נאָר אַרײַן! — האָט די מאַמע גערופּען

פּון די וואָהן־שטוב, מוראַ האָבענדיג פאַר מאַטקע'ן.

מאָטקע איז אוועק צו די מײדלאַך. ער איז נײַט גוט געווען דעם

הײנטיגען שבת צו זײ. עס איז איהם נײַט געפּעלען דאָס העמד וואָס

זײ האָבען איהם אויסגעפּרעסט, און דערנאָך האָט ער נײַט געוואָלט געהן

מיט אלע מיידלאך שפאציערען. עס איז ניט שעהן, זאגט ער, מיט פיער, נור מיט צוויי און צוויי. אז ער האָט זיך שוין געהאט אָנגעטהאָן, האָט ער איבערגעקוקט די מיידלאך, און צום ערשטען מאל עפעס איז איהם ניט געפעלען ווי זיי געהען אָנגעטהאָן, געהייסען אַראָפּרייסען די גרויסע פּעדערען פון די קאַפּעליושען. די מיידלאך האָבען איהם אָנגעקוקט ווי משוגע. נור פּערפּאלען. ער האָט געהייסען. ער האָט זיי געפיהרט, ניט ווי תּמיד, פיער אין איין שערענגע, נאָר צוויי און צוויי, ווי גענוז, אין זאַקסישען גארטען אריין. די „אָוויצאָווע אלעע“ אין גאַרטען איז פול געווען מיט שפּאַציערענדע. יונגען און מוידען פיעל אויף אלע בענק, צווישען די בוימער און אויפ'ן ברייטען וועג. מאַטקע איז פאַרביי מיט זיינע כלות. די מיידלאך זיינען געווען שטאַלץ, גרויס ביי זיך וואָס מאַטקע פיהרט זיי.

מאַטקע האָט געהאַלטען די הענד אין די הויזען קעשענעס, דעם הוט פּערזאָרפּען אן אַ זייט און געבויגען דעם בליק צו דר'ערד. פון דער אָפּענער וועסט האָט זיך ארויסגעריסען דאָס ווייסע געפּרעסטע העמד, וואָס די מוידען האָבען עס אווי שטייף אויסגעפּרעסט ווי אַ ברע-טעל. קיין קראַגען האָט ער ניט געטראָגען, דערפאַר אַ רויטען, שמאַל-לען, לאַנגען קראַוואַט, וואָס אַ מויד האָט איהם אויסגענעהט פון אַ רויטען באַנד, און זיינע גלענצענדיגע האַליאַוועס האָבען געפּינקעלט פון דערווייטענס.

דער עולם האָט איהם געקענט און איין יונג האָט געשטופּט דעם צווייטען: „זעהט, זעהט, קאַנאַריק געהט מיט זיינע כלות!“ די מיידלאך האָבען געוואוסט, אז מען קוקט זיי נאָך אין זיי זיי-נען שטאַלץ געווען דארויף.

אויפ'ן שפּאַציער האָט ער זיך אָנגעטראָפּען מיט שלמה'לע שלאָך סענדעקער. יענער איז אויך געגאנגען מיט זיינע כלות, נאָר קאַנאַריק'ס כלות זיינען געגאנגען שעהנער אָנגעטהאָן און זיינען געווען שטאַלצער, און יענע מיידלאך האָבען זיי מקנא געווען, ווייל זיי האָבען געוואוסט, אז קאַנאַריק פיהרט זיינע נקבות אין טהעאַטער און שלמה'לע שלאַסען-העקער זשאַלעוועט אַ גראַשען, זאַמעלט זיך אַ פּערמעגענס חתונה צו האָבען.

די יונגען האָבען זיך אָנגעקוקט. מאַטקע האָט אויפּגעהויבען די אויגען און געקוקט אויף שלמה'לען מיט אַ שפּאַטישען געלעכטעריי, און

שלמה'לע האָט אויסגעמידען זיין בליק און איהם ניט געוואָלט זעהן. מאַטקע האָט ניט לאַנג פּערבראכט אין גארטען. ער האָט גע- פיהרט זיינע כלות אין אידישען טהעאָטער אויף קאראווע נאָס. דער יונג וואָס פּערקויפט בילעמען אין דער קאסע האָט קאָנאָריק'ען גוט געקענט. איבערהויפט איז מאַטקע געווען אַן אָנגעלעגטער גאָסט אין אידישען טהעאָטער. ער האָט בעצאָהלט מיט רובעלס פאַר בילעמען פאַר זיך מיט זיינע כלות, וואָס מען איז עס גאָרניט געוואהנט געווען אין אידישען טהעאָטער. דער וויצע-דירעקטאָר, אַ דיקטער יונג, מיט אַ פּאַר שוואַרצע צייהן און אַ גאָלדענע האַרפע אין דעם לאַץ פון זיין ראָק איז איהם אַנטקעגען געלאָפּען און אלע אָנגעשטעלטע זיינען איהם אַנטקעגען געלאָפּען און אָנגעוויזען איהם די פּלעצער און גערעט צו איהם פּויליש „פּראָשע פּאַנאַ“. אין אידישען טהעאָטער האָט מען גע- שפּיעלט אַ שטיק, וואָס מען האָט אַ סך געזונגען און אינגלאַך האָבען קדיש געזאָגט. מאַטקע'ס כלות האָבען דערביי געוויינט און געווישט זיך די טרעהרען מיט די זיידענע טיכלאך פון די אָנגעפּוידערטע באַ- קען. מאַטקע איז אַרויס אין בופּעט און געקויפט זיינע כלות טשאַקאָ- לאַדס, און געהייסען געבען אַ יונג פון טהעאָטער, אַן אַקטיאָר, אָדער אַ וויצע-דירעקטאָר, אַ טרונק בראַנפּען ביים בופּעט, אוועקגעזעצט זיך ערנסט און צוגעהערט זיך צו די ליעדלאך וואָס זיינען איהם זעהר געפּעלען.

נור אַם מעהרסטען איז איהם געפּעלען דער קאָמיקער און די אינגלאַך וואָס האָבען קדיש געזאָגט. ער האָט זיי געהייסען אַרויפשיקען אויף דער ביהנע טשאַקאָלאַד.

און די מיידלאך זיינען גליקליך געווען. אלעס איז זיי געפּעלען און האָבען איינגעליבט זיך אין אלע אַקטיאָרען. אַ גאַנצע וואָך האָבען זיי געזונגען די ליעדלאך וואָס זיי האָבען געהערט אין טהעאָטער, דער- צעהלט צו אַנדערע מיידלאך און דעם קראַנקען פּאַפּיראַסניק'ס ווייב, און חנה'לען, ווי די אינגלאַך האָבען קדיש געזאָגט נאָך זייער געשטאָר- בענע מוטער, און ווי דאָס קינד האָט די הענטלאַך אויסגעשטרעקט, און זיי האָבען געווארט מיט אונגעדולד אויפ'ן צווייטען שבת, ווען מאַטקע וועט זיי נאָך אַמאָל פּיהרען אין טהעאָטער.

אַבער מאַטקע איז עפּעס וואָס מיט זיך ניט צופּריעדען געווען, צייט ער האָט זיך שבת בעגעגענט מיט חנה'לען.

.6

מאָטקע זײַל זיך אַנוואַרײַמען.

מאָטקע האָט ניט געוואוסט וואָס מיט זיך צו טהאָן. וואָס א טאָג איז איהם חנה'לע מעהר געפעלען און ער האָט זיך איינגעליעבט אין איהר, און ער האָט ניט געוואוסט ווי אזוי צו רעדען צו איהר. דער יונג וועלכער האָט געהערשט איבער פיער לעבענס אין ווארשא, וואָס איז געוואָהנט געווען צו בעפעהלען און מען זאָל איהם פאָלגען, און וואָס גאָרנישט האָט עקזעסטרט זיין ווילען צוריקצוהאַלטען, נישט קיין גאָט, נישט קיין געזעץ און נישט קיין געוויסען — דער יונג איז הילפלאָז געוואָרען און ווי א סינד זיך בענומען, ווען ער האָט זיך בע-גענענט מיט דער קליין חן-עוודיגער מיידעל, וואָס האָט צוויי לאַנגע שווארצע צעפ און אויגען וואָס קוקען דרייסט אָהן שרעק אין יענעמס פנים אריין, און וואָס האַלט זיך פון דערווייטענס פון אַלע „געסט“ פון דעם קאָפּע-הויז, טהוט איהר ארבייט ווי א פליכט, און „געהט זיך איהר וועגס“. און נאָך איינס. דער יונג איז פערשעהמט געוואָרען אין איהר גענענווארט. צייט ער האָט גערעדט מיט איהר שבת ביים ביכעל לעזען, קען ער איהר גלייך אין פנים נישט קוקען, אז ער זאָל זיך ניט שעהמען... ער האָט זיך פיעל מאָל פאָרווירפע געמאכט, אז ער איז א „פרייער“ וואָס ווערט פערכאַפט פון אַ ליאַדע מיידעל און עס פאַסט נישט פאר א יונג א „קאָדעט“, ער זאָל זיך לאָזען פיהרען פון א גאָרנישע „קאָפּע-מיידעל“, פון א „פריטיץ“, א גאָר נישט, און כדי זיך אליין איינמאָל פאר אַלע מאָל צו ווייזען ווער מאָטקע איז, און מיט מאָטקען שפיעלט מען זיך נישט, האָט ער בעשטימט, זיך אריינצולאָנג-ענען צו איהר ביינאכט אין שטוב און „פערטיג“ זי מאַכען... פאר גאָר נישט, נור גלאַט אזוי, ווייל ער וויל אזוי, און לאָז איהם ווער פראווען עפעס טהאָן.

ער האָט שוין גאנץ גוט אויסגעשפירט דאָס אָרט וואו זי שלאַפּט.

הינטער דער אלקער זיינען געווען צוויי פינסטערע שטובען, איינס פון זיי האָט נישט געהאַט קיין פענסטער נור אן אָפּענע טהיר אין א צוויי־טע שטוב וואָס האָט יאָ געהאַט פענסטער. מאָטקע האָט געוואוסט, אז אין יענע שטוב אָהן פענסטער שלאָפּט חנה'לע און צו איהר זיך ארייני־צו'גנב'ענען מוז ער אדורך די ערשטע שטוב מיט'ן פענסטער, אין וועלכען עס שלאָפּט דער „קאפּע־מאכער“, דאָס הייסט דער בעל־הבית פון קאפּע־הויז מיט די אידענע. נור ער האָט זיך פאר דעם אויך נישט געשראָקען. ער האָט זיך פּערלָאָזט אויף זיין געשיקטקייט און פּראַקטיק.

א גאַנצען טאָג און א גאַנצען אָבענד און נאַכט, אין וועלכע ער האָט בעשטימט דאָס זייניגע אויסצופיהרען, האָט ער זיך נישט גע־וואָלט בענגענען מיט חנה'לען און ניט קוקען איהר אין די אויגען אריין. שפעט אין דער נאַכט, ווען די „מיידל־אָך“ זיינען שוין פּערשוואונדען פון דער גאַס, און נור אין דעם קאפּע־הויז האַלטען זיך אויף די לעצטע געסט — האָט ער זיך געוויזען. אין „קאפּע ווארשאַווסקי“ איז שוין טונקעל געווען. די בעל־הבית'טע איז אַ שאַד געווען נייע צוואַנציג קאָפּעקען אריינצואווארפען אין דעם נאז־אויטאָמאַט, און די לאָמפּען האָבען זיך טאַקע געברענט מיט דעם אויסגעהענדען ליכט, פון די לעצטע כחות. אין א ווינקעל זיינען געזעסען א פּאַר מיידל־אָך וואָס עס האָט זיי ניט געלונגען צו פּריגען קיין געסט „אויף א גאַנצע נאַכט“ — און אויסגערעדט זיך די הערצער. אין הויז זיינען שוין אלע געשלאָך פּען. מאָטקע איז אריין אין קיך. זי איז פּערשפּאַרט געווען מיט א ברעט. ער האָט קונציג דאָס ברעט אונטערגעהויבען, עס זאָל ניט פאַד לען און אַנמאַכען א גערודער. אויף אלע פיער, בעלויכטען נור מיט דעם קאַרגען נאַכט־לעמפּעל וואָס האָט זיך געברענט אין חנה'לעס צי־מער, איז ער אדורך געקראָכען די שטוב אין וועלכער דער בעל־הבית מיט די אידענע זיינען געשלאָפּען. פון דער טונקעלהייט האָט זיך פּערנומען א הויך שנאָרבען פון פּערשיעדענע ווינקלען, און שאַטענס זיינען נאָכגעקראָכען נאָך מאָטקען, וועלכער האָט זיך ווי א קאַטץ גע־גליטשט אין חנה'לעס שטוב אריין. אין חנה'לעס שטוב האָט א לעמ־פּעל געברענט. די ערשטע זאך האָט ער געקלעהרט אויסצוגעפינען, אין וועלכען בעט חנה'לע ליגעט. דערנאָך דאָס לעמפּעל אויסצולעשען, צוצוקריבען צו חנה'לעס בעט, דאָס מויל איהר פּערשטעלען מיט די

האָנדר און אַרײַנקריכען צו איהר אין בעט אַרײַן. אז ער איז אין שטיי-
בעל אַרײַנגעקומען האָט איהם אַ וואַרימקײט און אַ דומפֿיגקײט אַרומ-
גענומען פֿון די שלאָפֿענדיגע אַטעמס וואָס האָבען זיך געהערט אין
שטיבעל. דאָס האַרץ האָט איהם אָנגעהויבען צו קלאַפֿען, און בײַ דעם
קאַרגען שײַן פֿון לעמפֿעל האָט ער געזוכט חנה'לעס בעט. עס איז גע-
ווען אַ שלאָף-באַנק. אַ קאַסטען וועלכער דיענט בײַטאָג פֿאַר אַ באַנק.
בײַנאַכט פֿאַר אַ בעט. דער קאַסטען איז געווען אויסגעבעט מיט קײ-
שענס, אלע פֿעדערען פֿאַר חנה'לעס אויסשטייער, געשליסענע און נישט
געשליסענע, זײַנען אויסגעלעגען אין קאַסטען. צווישען די קישענס
איז געלעגען חנה'לע, נעבען איהר, איהר יונגער פינף יעהר־יגער ברודער-
דערי, וועלכער האָט זיך ווי אַ קינד צוגעפֿיעשטשעט צו די שוועס-
טער'ס נאַקעטע יונגע ברוסט. מאַטקע איז פֿערטאַפט געוואָרען פֿון
בילד. ער האָט נישט אויסגעלאָשען דאָס לעמפֿעל, נור קניענדיג פֿאַר'ן
בעט האָט ער זיך אײַנגעקוקט אין חנה'עס שלאָפֿענדיגע געזיכט. ער
האַט געהערט איהר אַטעהעמען וואָס האָט זיך געטראַגען פֿון איהרע נאָז-
לעכער און אָפֿענעם מויל, און געפֿיהלט די וואַרימקײט וואָס האָט גע-
שלאָגען פֿון איהר צוואַרימטען קערפֿער. די שוואַרצע קודלעס האָבן
וועלכע האָבען זיך איצט צופֿלאַשעט און געווען בעזײט מיט פֿעדערען,
זײַנען געלעגען אַרום איהר פֿנים, פֿערשפֿרײט איבער איהרע נאַקעטע
אַרײַם און נאַקעטע הענד, און זײ האָבען זיך בעוואַויגען און געהויבען
אין אײַנעם מיט דעם שלאָגען פֿון איהר ברוסט. די ברוסטען צוואַמענ-
געקנייטשט, ווי זי וואָלט וועמען אַרומהאַלצען, איז זי געלעגען מיט
איהרע יונגע הענד אַרומגענומען איהר קלײַן ברודערי. די אויגען האָט
זי געהאַט פֿערמאַכטע, נור אונטער די פֿערמאַכטע הײַטלעך האָט זיך
אַרײַסגעזעהען בולט דאָס אויג, און די שוואַרצע שטייפֿע הערלעך פֿון
די הײַטלעך האָבען זיך פֿערשלאָסען, ווי פֿערמאַכטע פֿלײַעגעלעך פֿון
פֿײַגעלעך, און אָבגעהײט דאָס אויג, און אַרום איהרע לײַפֿען איז געלע-
גען אויסגעגאַסען יענער חן-עוודיגער שמייעלע וואָס האָט מאַטקע'ן
„דרך אַרץ“ געלעהרענט, וואָס האָט מאַטקע'ן געמאַכט הילפֿלאָז, און
ווי אַ קינד איהם געמאַכט יעדעס מאָל ווען ער האָט געוואַנט צוצוגעהן
צו איהר און צו רעדען מיט איהר. מאַטקע האָט געקניעט פֿאַר'ן בעט,
האַט בעטראַכט חנה'לען, געהערט און געפֿיהלט איהר וואַרימקײט און
איהר אַטהעם און געוונדקײט וואָס האָט געשלאָגען פֿון איהר בעט

ארויס, און זיך פאָרגעשטעלט ווי ער וואָלט איהר מאַן געווען. ער איז אהיים געקומען שפעט ביינאַכט פון א יריד. א דערפֿרירענער, פון דער פייכטער, קאַלטער נאַכט אין וועג, און קריכט אריין צו איהר, צו זיין ווייבעל אין בעט אריין, און זי דערוואַרימט איהם מיט איהר יונגע געזונטע לייב, דאָ אין בעט צווישען די קישענס און פּעדערען. א גוט שמייכלעלע איז איהם אדורך געגאַנגען איבער די ליפּען. עס איז איהם גוט געווען אזוי צו קלעהרען און ער האָט גאָר אין נאַנצען פּערגעסען צו וואָס ער איז דאָ אריינגעקומען. ער האָט שוין יעצט קיין חשק ניט געהאַט אויסצופיהרען זיין ווילען. עס איז איהם גוט געווען צו קניען פאר איהר בעט, צו קוקען אין איהר שלאָגענדע איינגעשלומערטע ברוסט, צו פיהלען איהר אַטהעם און וואַרימקייט און צו פאַנטאַזירען וועגען דעם, אז זי זאָל זיין ווייב ווערען, זיין אמת איינציג ווייב.

מיט מעהר פאָרזיכטיגקייט ווי ער איז אריינגעקראָכען, איז ער פון איהר שטיבעל ארויסגעקראָכען. נישט זי און נישט איהר פאָטער אויפֿ צואוועקען, כדי זיי נישט צו דערשרעקען. די נאַכט איז מאַטקע שוין נישט געשלאָפּען רוהיג. ניט די נאַכט און ניט די אַנדערע נעכט. ער האָט געקלעהרט וועגען דעם, ווי אזוי זיין פאַנטאַזיע וואָהר צו מאַכען, אז חנה'לע זאָל זיין ווייב ווערען. ניט איינע פון די מיידלאַך, וועלכע זיינען איהם שוין יעצט גאָר ניט אָנגעגאַנגען, נור זיין אמת ווייב, צו וועלכע ער זאָל אין בעט אריינקריכען, אָנצואוואַרימען זיך פון דעם קאַלטען, נאַסען נאַכט־וועג, ווען ער קומט פון יריד אהיים....

7.

מאָטקע זײַל אַ חתן זוערען.

מאָטקע האָט זיך אָנגעהויבען גאָר אַנדערש צו פיהרען, צו דער פער-
וואַנדערונג פון אלע זיינע פריינד און בעקאָנטע. ווי שלמה'לע שלאָ-
סען־העקער האָט ער אָנגעהויבען צו בעהאַנדלען זיינע נקבות. ער האָט זיי
אָנגעהויבען צו בעטראַכטען ווי אַ סחורה און קיינע פאמיליערע בע-
ציהונגען מיט זיי מעהר ניט געהאַט. ער איז שוין מיט זיי ניט גע-
זעסען ביי איין טישעל אין קאַפּע־הויז „וואַרשאַווסקי“, ער האָט זיי
שוין ניט אזוי אָפט אַרויסגעפיהרט אויף אַ שפּאַציער שבת נאָך מיטאָג,
מאָטקע האָט אָנגעהויבען צו שפּאַרען אַ גראַשען און ניט ווי זיין גע-
וואַנהייט האָט ער זיך גאָר גענומען דינגען מיט זיי איבער די קלייד-
לאַך, שיד און העטס וואָס זיי האָבען פּערלאַנגט פון איהם, און ווי
שלמה'לע שלאָסען־העקער פלעגט ער טענה'ן צו זיי, אז זיי זיינען גע-
קומען צו מאַכען געלד.

— גיב נאָר אַ קוק, יעדען מאָנטאָג און דאָנערשטאָג אַ נייעם העט.

דו קענסט געהן אין דעם.

קיינער האָט ניט געוואוסט וואָס איז געוואָרען מיט מאָטקע'ן.
ער פלעגט שוין אַ גאַנצע נאַכט אָבזיצען אין קאַפּע־הויז, אָדער אַרומ־
דרעהען זיך אין דער גאַס און אַכטונג געבען אויף זיין סחורה. און
קוים פלעגט אַ מויד אַרויסקומען פון אַ גאַסט, האָט ער זי בעזוכט, אויב
זי האָט ניט פּערשטעקט קיין קליין־געלד אין זאָק אַריין... ער איז געוואָ-
רען אַ ביטערער יונג, זען גוטע ברידער האָבען צוגעזעהן ווי ער רייסט
אַ וועלט איין, שפּאַרט אַ גראַשען — און וואַרפט שוין ניט דובעלס,
האָבען זיי הינטער איהם דאָס געלעכטער געמאַכט, און חיים'ל ממזר
האָט אפילו געוואגט איהם אין די אויגען צו זאָגען :

— וואָס איי, קאַנאַריק — געהסט חתונה האָבען, וואָס דו זשאַ-

לעוועסט אזוי אַ גראַשען ?

— לאן דיר דעם קאפ ניט דארען פאר מיינעט וועגען. אז דו וועסט לעבען, וועסטו זעהן, אז די לייז וועלען דיר פריהער ניט אויפֿ-עמען, — איז געווען דער אנטוואָרט.

און ווירקליך איז מאָטקע'ן נישט געווען צו פערשטעהן. מאָטקע האָט זיך געמאַכט א פיינעם אַנשטענדיגען אַנצוג, שבת זיך אָנגעטהאָן ווי א געוועהנליכער מענש, און דרעהט זיך פאר דער קאפע „ווארשאַוור סקי“. קיינער ווייסט ניט וואָס איז מיט מאָטקע'ן, און מאָטקע קלעהרט ווי אזוי צוצוקומען צו חנה'לען, ווי אזוי צו רעדען מיט איהר.

ווארום אז מאָטקע האָט זיך עפעס אונטערגענומען, איז ער געדוואָהנט געווען עס גלייך אויספיהרען. און ער האָט ניט געהאַט קיין צייט צו ווארטען און געמיינט האָט ער אויך, אז אָט באַלד וועט חנה'לע פאר איהם אַ כלה ווערען. וואָרום מאָטקע האָט זיך נאָר ניט געדענקט פאַרשטעלען, אז מען זאָל איהם אָבזאָגען. פאר וואָס? „איז ער ניט אזא שעהנער ווי אן אנדערער, און א גראַשען קען ער אויך פערדיענען.“ נור ווי אזוי קומט מען צו איהר?

ער האָט איהר שוין געקויפט א זייגעריל, און א גאָלדען פינגעריל אויך מיט א בריליאַנט, פינף און פערציג רובעל אָבגעצאָהלט דערפאר און האַלט עס אויפ'ן האַרצען, איינגעבונדען אין א שמאַטקע. נאָר ווי אזוי גיט מען איהר דאָס, אז עס זאָל אויסזעהן פּיין, או זי זאָל וויסען אז ער מיינט מיט איהר אויף אן אמת א חתן צו ווערען?

ער האָט שוין אפילו גאָר געקלעהרט ווי אויף יום טובים וועט ער מיט חנה'לען גאָר אהיים פאָהרען צו דער מאַמען. ער האָט זיך מיט אַמאָל דערמאָהנט אָן דער מאַמען, און געוואָלט איהר פּערגינגען אָנגעהאָן. דעם טאַטען נישט, נאָר דער מאַמען. איהר וועט ער א שעה נע מתנה קויפען. א שייטעל איהר קויפען, אַ מאַנטעל מיט ברעגען און אַ פאַטשיילע, און אויף יום טוב וועט מאָטקע קומען מיט דער כלה אהיים. מאָטקע וועט ארויסגעהן מיט חנה'לען שפּאַצירען איבער די גאַסען פון שטערטעל, עס וועט זיין א געיעג צו די פענסטער, ווייבער וועלען זיך סור'ן אין די אויערן, און פּרעגען איינע די צווייטע:

— ווער איז דאָס?

— דו דערקענסט איהם ניט, דאָס איז דאָך מאָטקע, דער רויטער זלאַטקע'ס זוהן, געקומען מיט דער כלה צו דער מאַמען צו גאַסט,

— דאָס איז דער קליינער גנב, מאַטקע, וועלכער האָט פון די קינד
דער די זעמעל און די בייגעל פון די הענד ארויסגעכאַפּט?
— דאָס איז ער, דער גנב, צוליעב וועלכען מען האָט קיין קינד
אין גאס ניט געקענט ארויסשיקען, דאָס איז ער דער רויטער זלאַטקע'ס
זוהן. — גיט נאָר א קוק, וואָס פאַר א יונג עס איז אויסגעוואקסען, אוי
מאמעלע קרוין, וואָס א גרויסע שטאַרט מאכט פון א מענשען!
— און ווי שעהן איז דאָס, א יונג האָט זיך אָן דער מאמען דער-
מאָהנט, שעהנע מתנות איהר געבראכט.
— לאָז אן אַרימאן אויך אַמאָל נחת האָבען. זי האָט עס, נעבעך,
כשר פערדיענט, וויפיעל צרות מען שמעהט אויס איידער מען ערציהט
אזא יונג.
אזוי וועלען די ווייבער רעדען, זיצענדיג פאַר דער טהיר שבת
פארנאכט, ווען ער וועט מיט דער כלה שפאַצירען. און ער וועט זיך
נאָר נישט מאַכען דערפון. ער וועט נאָר אויפהויבען דעם ראָק און
צייגען די גאָלדענע קייט וואָס ער טראָגט אין דער וועסט און חנה'לע
וועט טראָגען א הוט „פּאַרוואַרשאַווסקי“. פופצען קערבלאָך וועט ער
פאַר א הוט בעצאהלען. אין דער גאַנצער שטאַרט איז נאָך ניטאָ אזא
שעהן מיידעל ווי חנה'לע, און זאָל געהן אזוי אָנגעטהאָן ווי זי, און דאָס
איז זיין כלה, מאַטקע גנב'ס כלה, און זאָלען זיי צופלאַצט ווערען.
דער יונג האָט זיך געבאָדען אין דעם נחת וואָס ער האָט זיך אויס-
געפאַנטאזירט וועגען חנה'לען. נור ווי אזוי קומט מען צו צו איהר?
זאָל ער צוגעהן צו איהר און איהר זאָגען, אז ער וויל פאַר איהר א
חתן ווערען? האָט ער מורא, אז זי זאָל זיך ניט דערשרעקען פאַר איהם
און אַנטלויפּען. ער וואָלט איהר דאָס וועלען זאָגען איירעל, זעהר
איירעל, אז זי זאָל פערשמעהן אז ער מיינט עס טאַקע ערנסט, מיט
דעם גאַנצען רעכטען אמת, פאַר איהר א חתן צו ווערען.
קיין פריינד, קיין מענש האָט ער ניט געהאַט צו פערטרויען זיין
האַרץ, און איז אַרומגעגאַנגען מיט זיך. ער האָט נאָר בעשטימט צו
שיקען צו איהר א שדכן, וועלכער זאָל קומען צו ר' מלך ליכטענשטיין
(חנה'לעס פאָטער). (עס איז איהם מיט אַמאָל געפעלען נאָר דאָס וואָרט
ר' מלך, ווי ער האָט איהם אַמאָל געהערט רופען פון שמש פון שוהל-
כעל, ווען ער איז געקומען מאָהנען געלד פאַר אן עליה). צו איהם וועט
ער שיקען א שדכן, וועלכער זאָל איהם ריידען דעם שידוך.

אין שכנות האָט געוואָהנט א איד וואָס האָט געהאַט א לעדער קרעמעל. נור מאַטקע האָט געוואוסט אז נישט דאָס איז דעם איד'ס פרנסה. דער איד איז געווען אַ חזן אין שוהל'עכיל פון קרעטשמער'ס הויף, א מוהל, און אז עס איז געקומען פאר סכות זיינען די לעדער פערשוואונדען פון דעם קראָם, און אויף זייער אָרט האָבען זיך געוויזען אתרוגים און לולבים. און גלאַט איז דאָס געווען א שעהנער איד, מיט א שעהנער באָרה, און אלע איינוואוינער פון דער אַלטער שטאָרט האָבן בען אין זיין קראָם אריינגעזאָגט „גוט מאָרגען“. דעם אידען האָט מאַטקע קע אויסגעקליבען פאר'ן שרדן, ער האָט געוואוסט אז ער איז א בכבוד'ער איד און פאר אַזא בכבוד'ע זאָך בעדאַרף מען א בכבוד'ען מענש. מאַטקע האָט געהערט, אז דער איד פיהרט אויס שרוכים אין די פינע הייזער, און ער האָט געוואָלט צו חנה'לען שיקען א פינעם שרדן, ניט קוקענדיג וויפיעל געלד עס זאָל איהם קאָסטען. ער האָט איהר גע-וואָלט אימפּאָנירען מיט'ן שרדן.

אַז מאַטקע האָט זיך געוויזען צו דעם אידען אין געוועלבעל, איז דאָרט געוואָרען א בהלה ווי אַ שרפה וואָלט געוואָרען. דער איד איז בלייב געוואָרען דערזעהנדיג מאַטקע'ן אריינקומען אין געוועלבעל, און די אידענע מיט די קינדער האָבען זיך געוויזען אויף דער שוועל פון דער טהיר, מורא'האָבענדיג פאר'ן פאָטערס לעבען... מאַטקע האָט נישט פערשטאַנען, פאַר וואָס זיין ערשיינונג האָט ארויסגערופען אַזא בהלה, האָט ער זיך פערוואונדערט אומגעקוקט. און אז ער האָט נאָך געזאָגט, אז ער בעדאַרף מיט ר' ברכיה (דער איד ווי יעדער בכבוד'ער איד האָט געהייסען ר' ברכיה) צו רעדען אליין אונטער פיער אויגען, האָט דאָס נאָך מעהר שרעק ארויסגערופען. און די אידענע האָט געזאָגט „זי וועט זיך דאָס לעבען איינשמעלען“ און ניט אוועקגעהן. נור מאַטקע האָט זי באַלד בערוהיגט. ער האָט זיך אומגעקוקט, און געזאָגט גאנץ נאָיאוו: — איד וויל, ר' ברכיה, איהר זאָלט אריבערגעהן צו ר' מלך'ן פון „קאפעהויז“ און רעדען מיר אַ שידוך מיט חנה'לען.

אַז דער איד האָט דערהערט וועגען וואָס דאָ האַנדעל'ט זיך, איז איהם אָנגעגאַנגען א געלעכטער, נור ער האָט מורא געהאַט צו שמייב'לען, וואָרום עס האָט געשמעקט מיט'ן לעבען. דער איד האָט זיך ערענט פערקלעהרט, און געשוויגען.

— וואָס קלעהרט איהר? אויף געלד וועל איך נישט קוקען, איך

וועל איך בעצאָהלען ווי א רייכער וואָס קומט צו איך, — כאַפּט ער די האַנד צו דער קעשענע.

— איהר זעהט, דאָ האַנדעלט זיך, איך מיינן. גלאַט אזוי אריבער-
געהן... האָט איהר שוין מיט'ן מיידעל געשמועסט? — איז דער איד
געפאלען אויף א המצאה, קלעהרענדיג ווי אזוי ארויסצומאַכען זיך פון
דעם עסק.

— מיט'ן מיידעל האָב איך נאָך נישט גערעדט, נור איך מיינן, אז
זי וועט וועלען, איבריגענס איז עס נישט אייער עסק — רעדט מיט
ר' מלך'ן, און זאָגט איהם, אז איך האָב איך געשיקט.

— פערשטעהט איהר מיך אזוי, א חתן פון דער היינטיגער וועלט,
איהר זיינט דאָך א יונגער-מאַן פון דער היינטיגער וועלט — האָט ר'
ברכיה דערווייל זיך אָבגעקויפט מיט א קאָמפלימענט — רעדט צו-
ערשט מיט דער כלה, דערנאָך שיקט מען א שרדן. איהר פערשטעהט
דאָך אליין.

מאָסקע האָט איינגעזעהען, אז דער איד האָט רעכט, איבויגענס
האָט איהם דער קאָמפלימענט „א חתן פון דער היינטיגער וועלט“ זעהר
פערשמעקט — האָט ער זיך געלאָזט איבערלייגען, און טאָקע איינגע-
זעהען, אז ער בעדאָרף צוערשט רעדען מיט חנה'לען.

— אז דאָס מיידעל וויל איז שוין גאָר אַן אַנדער זאָך. זעהט
איהר, דענסטמאָל קען מען שוין דעם טאַטען איבעררעדען, די מאַמען
איבעררעדען.

מאָסקע האָט איינגעזעהען, אז דער איד האָט רעכט, איז ער אוועק
און אָבגעמאַכט ביי זיך צוערשט איבערצורעדען מיט חנה'לען.

ער האָט אָבגעלייגט אויף שבת. שבת נאָכמיטאָג, ווען דער בעל-
הבית מיט דער בעל-הבית'טע שלאָפען און חנה'לע זיצט און לעזט דאָס
מעשה ביבעל, וועט ער מיט איהר רעדען. ער האָט מיט האַרץ קלאַ-
פונג געוואַרט אויף שבת. אָבגעגאַלט זיך, אָנגעטהאָן זיך אַ קראַגען מיט
א קראַוואַט און דעם נייען שבת'דיען אַנצוג וואָס ער האָט זיך געקויפט
פאַר צוואַנציג רובעל, מיט די שעהנע גלענצענדיגע שטיוועל, האָט זיך
מאָסקע אַרומגעדרעהט פאַר דעם טראָטואַר פון הייזעל. כהיננס האָ-
בען שוין די מיידלאַך געוואַרט אויף איהם, מאָסקע איז שוין מיט זיי
שבת נישט געגאַנגען שפאַציערען. (מאָסקע האָט שוין אפילו געהאַט
די שפאַנערין געמאַכט פאַר אויס געליעכטע, זי איז שוין געוואָרען

א נקבה ווי אלע אנדערע), זיי האָבען שוין געוואוסט דערפון, און ארויס-
געקוקט ווי געפאָנגענע שבת פון די פענסטערלאַך פון די הייזלעך, אָדער
זיי זיינען געזעסען ביים קראנקען פאָפּיראַסניק'ס ווייב, מאַטקע איז
שוין געווען פערנומען מיט אנדערע זאַכען.

ער האָט אָבגעווארט, אז עס זאָל קיינער ניט זעהן, און איז אריין
אין קאפּע הויז, אין אלקעריל האָט ער געטראַפען חנה'לען. זי איז גע-
זעסען ביים וואַרימען אויווען און געלעזען דאָס ביכעל, בעלויכטען פון
דעם ליכט וואָס האָט אריינגעדונגען אין די געפרוירענע שוויבען פון
קאפּע געוועלכ, מאַטקע האָט זיך אויסגעהוסט, געשמייכעלט, און גע-
דרעהט זיך אויף די פּאָדקאָוועס פון די שטיוועל. חנה'לע האָט ניט
אוועקגענומען דעם בליק פון ביכעל ארויס. זי האָט געזעהען מאַט-
קע'ן, גאָר ניט געמאַכט זיך דערויס און ווייטער געלעזען.

— געפעהלט איהן מיין נייער אַנצוג, חנה'לע? האָט מאַטקע גע-
פרעגט מיט אַ שמייכעל, און געוויזען זיין ראָק.

חנה'לע האָט ארויסגענומען איהרע אויגען פון ביכעל, געוואַרפען
א בליק אויף מאַטקע'ן, און געגלעט מיט איהר בליק אויף זיין אַנצוג,
און געזאָגט מיט זי שמייכעל „גוט“ און ווייטער געלעזען.

דאָס שמייכעלע האָט מאַטקע'ן דרייט געמאַכט, און חשק גע-
געבען. — רופט ער זיך אָן :

— וואָס לעזען זי, וויעדער די מעשה מיט'ן יתום?

— ניין, אָן אנדערע מעשה.

— אויך אַ שעהנע?

— יא, אַ שעהנע.

— און די מעשה מיט'ן יתום, זי האָבען מיר געזאָלט דערצעהלען,

זי וועלען מיר דערצעהלען?

— געהען זי שוין, וואָס דארפען זי אזעלכע מעשות.

אויף איהרע ליפּען האָט אָבגעשוינט יענער שמייכעלע, וואָס מאַט-
קע האָט געקענט פון איהר שלאָף, און ווידער האָבען זיך די הערלעך פון
איהרע אויגען צוגעשלאָסען, ווען דאָס מיידעל האָט אַראָבעבויגען איהר
בליק אין ביכעל אריין, און מאַטקע'ן איז דאָס אלעס אזוי בעקאַנט
פאָרגעקומען, ווי עס וואָלט שוין זיינס געווען. ער האָט עפעס גע-
זוכט ביי זיך אין טאַש, ארויסגענומען עפעס, איינגעוויקעלט אין אַ

פאפירעל, געקנייטשט דאָס אין זיין גרויסע שטארקע האַנד, און אָנגעד-
הויבען צו שטאַמלען, בלייד-ווערענדיג:

— חנה'לע, איך'ל איהנען עפעס זאָגען.

דאָס מיידעל איז דערשראָקען געוואָרען פאר די ערנסטקייט און
בלייבקיט פון דעם יונג. צום ערשטען מאל האָט זי איהם געזעהען
אזעלכע; מאַטקע שטאַמעלט, מאַטקע ווערט בלייד, זי האָט זיך דער-
שראָקען און אויפגעהויבען זיך פון אָרט.

— איך האָב שוין לאַנג געוואָלט זאָגען, נור ניט געקענט. יעצט
וועל איך זאָגען.

דאָס מיידעל האָט געזוכט מיט די אויגען א טהיר. זי האָט ניט
געוואוסט וואָס צו טהאָן. זי איז רויט געוואָרען און דערשראָקען.

מאַטקע האָט אויפגעוויקעלט פון פאפירער דאָס גאָלדענע זייגעריל,
וואָס ער האָט געטראָגען אין א טעשעל אויפ'ן האַרץ און געזאָגט מיט אַ
האַלב-פערשטיקטע שטימע:

— איך וויל מיט איהן אַ חתן ווערען.

דאָס מיידעל איז אין איין סעקונדע בלייד און רויט געוואָרען. זי
האָט געעפענט דאָס מויל צו שרייען טאַמאַ, און דאָס וואָרט איז פער-
שטיקט געוואָרען פון איהר שרעק. זי האָט מיט רחמנות-בעטענדיגע
אויגען געקוקט אויף מאַטקע'ן, און מאַטקע האָט געמיינט, אז ער דישיעט
אַ יונגע טויב, פון דעם בליק וואָס זי האָט געשיקט אויף איהם. ער
האָט געוואָלט עפעס זאָגען און ניט געוואוסט וואָס, האָט ער געזאָגט:
— חנה'לע, איך מיינ נישט אזוי... איך וויל אַ חתן ווערען, מיט
איהן אַ חתן, זי זאָלען מיינ כלה זיין.

דאָס מיידעל האָט זיך צוריק געפונען. דאָס לעצטע וואָרט האָט
ארויסגערופען ווי אַ שמייכעל אויף איהרע ליפּען, וואָס מאַטקע האָט
עס גאַנץ גוט בעמערקט.

— וואָס דארפען זי מיך, זי האָבען שוין אזוי פיעל כלות?

און חנה'לע איז אריין אין דער צווייטער שטוב.

מאַטקע איז געשטאַנען מיט'ן גאָלדענעם זייגעריל אין דער האַנד,
און ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן....

8

מאטקע שרייבט א ברייזעל צו דער מאמע.

באלד זיינען אלע, וועלפיל דעם רויטענס „הייזעל“, דאס קאפע הויז „ווארשאוסקי“ און דאס גאנצע געסעל פון דער אלטער שטאָרט געוואָהר געוואָרען אז מאַטקע שדכן'ט זיך צו חנה'לען און וויל מיט איהר א חתן ווערען. איז וואו מאַטקע איז נישט געגאנגען האָט ער גע'הערט הינטער זיך א געלעכטער: „דער חתן געהט“. איהם האָט זיך געדאכט, אז מען שטעקט הינטער איהם א צונג ארויס, און אויף יעדענס פנים האָט ער בעמערקט א שמייכלען. ער האָט ניט פערשטאָנען פארוואָס מען לאכט איהם אויס, דאָס האָט איהם צונערוויירט, און ער האָט זיך שוין צו אייניגע יונגען געמשעפעט, די פנים'ער אויסגע'שלאָגען און געשריען: „די כאַלערא וועט אייך פאקען. וואָס איז, איהר מעגט חתנים ווערען און איך נישט?“ מען האָט מורא געהאָט פאר איהם, און מען האָט איהם אויסגעמיעדען. אָבער מאַטקע איז גע'וואָרען דאָס געשפרעך פון גאנצען געסעל, און אלע האָבען געהאָט ווע'גען וואָס צו לאַכען.

חנה'לע איז פערשוואונדען. די בעל'הבית'טע פון קאפע הויז האָט זי מורא געהאָט צו האַלטען אין קאפע ווארשאוסקי פאר מאַטקע'ן, האָט זי די מאמע אוועקגעשיקט אויף א פאָר וואָכען צו א מוהמע אויף די פאוויאגאס. דאָס האָט מאַטקע'ן געקרענקט מעהר פאר אלעס. ער האָט געפיהלט די גאַנצע פעראכטונג און אימה וואָס מען האָט צו איהם. מען האָט זי בעהאַלטען, כדי ער זאָל איהר קיין שלעכטעם נישט טהאָן. ער האָט אין אָנהויב געגלויבט, אז מען האָט זי בעהאַלטען, ווייל מען גלויבט איהם נישט, אז ער מיינט ערנסט מיט איהר א חתן צו ווערען, נאָר ער וויל זי ארייננאָרען און מאַכען אויס איהר איינע פון די „מייד'לאַך“. ער האָט געקלעהרט עצות ווי אזוי ער זאָל ערוועקען צו זיך צו'טרוען. ער האָט שוין בעהאַנדעלט אַלע זיינע כלות ווי סחורה, ווי א

פרעמער, שטרענגער נאך געוואָרען צו זיי, ווי שלמה'לע שלאָסען-הער-קער, און געוויזען די אידענע פון קאפע הויז, אז ער האָט מיט זיי קיין פאמיליאַרנע בעציהונג נישט, נאָר אז "דאָס איז זיין פרנסה". אז די אידענע איז געווען האָט זיך קיין מויד אין קאפע הויז נישט געמאָרט בעווייזען. ער האָט באַלד גענומען שרייען:

— וואָס טהוסטו דאָ? פארוואָס געהסטו נישט אויף דער גאס ארויס?

אָבער זיין "פלייסגיטי" זי צו בערוהיגען האָט איהם נאָר נישט געהאָלפען. די אידענע האָט איהם געזעהן אויסצומיידען און דאָס גאנץ צע הויז פון "קאפע-מאָכער" האָבען געציטערט פאר איהם.

מאָטקע האָט געבענקט נאָך חנה'לען. ער איז ארומגעגאנגען א צומישטער פאר בענקשאפט, און כאָטש געוואָלט מיט איהרע ברידער-לאַך רעדען. ער האָט לייעב געקראָגען איהרע ברידערלאַך, די צוויי אינגלאַך, דעם צווייטן, און ווען זיי זיינען פון חדר אהיים געקומען האָט זיך מאָטקע מיט זיי געשפיעלט, געטהיילט זיי געלד און געפיהרט זיי אין געוועלבעל אריין, וואו מען קריגט צו קויפען צוקערלאַך. ער האָט זיך ביי די קינדער געפיהלט ווי אין איהר נאָהענטקייט. דאָס פנים'ל פון אינגעל, וועלכער איז געשלאָפען מיט חנה'לען, האָט איהם דערמאָנט אָן יענע סצענע ביינאָכט, און ער האָט דורך דעם קינד זיך געפיהלט נאָהענט צו חנה'לען. אָבער חנה'לעס מוטער האָט מורא געהאָט פאר די קינדער אויף, און אז מאָטקע פלעגט זיך נור בעווייזען אין קאפע הויז, איז ווי פון אַ שלעכטען גייסט האָט זי באַלד די קינדער אין דער שטוב אריינגעטריבען: "משה'לע, אריין!" "היים'לע, אריין!" האָט זי גע-שריען אויף די קינדער. מאָטקע האָט שוין לאַנג געוואָלט רעדען מיט די אידענע און איהר פרעגען, וואָס זי יאָגט איהם אזוי פון זיך. ער האָט זי ניט געוואָלט אָבער דערצערנען. ער האָט געוואָלט מיט איהר גוט אומגעהן. האָט ער נאָר נישט זיך וויסענדיג געמאָכט.

איינמאָל איז ער אין קאפע הויז אריינגעקומען. עס איז געווען אין אבענד, די ליכט האָט זיך ערשט אָנגעהויבען אָנצינדען, און די "געסט" האָבען זיך אָנגעהויבען צוזאמענצוקומען. פון דרויסען האָט מען דעהערט דעם רעש פון די געסט און מ'האָט געזעהען דאָס ליכט פון די לאַמפען. ביי מאָטקע'ס אריינקומען אין קאפע הויז איז שאַ-שטייל געוואָרען. עס זעהט זיך אויס, מען האָט געהאַלטען אין עפעס

דערען, דער עולם האָט איהם נאָכגעקוקט, און מאַטקע איז אריינגע-
 גאנגען אין אלקעריל און האָט ארויסגערופען חיים'לען, דאָס פינף יאָהר
 ריגע אינגעלע, וואָס האָט, איבעריגענס, אויך מאַטקע'ן זעהר לייעב גע-
 האָט. ער איז צו מאַטקע'ן ארויסגעלאָפּען מיט פרייד. מאַטקע האָט
 איהם עפעס געפרעגט. באלד האָט א יונג געגעבען א וואונט צו דער
 אידענע, חנה'לעס מוטער, וואָס איז יעצט געשטאנען הינטער'ן בופעט
 אנשטאָט חנה'לען. די מוטער האָט באלד געגעבען א דוף חיים'לען:
 — חיים'ל, וואָס טהוסטו דאָ? געה אין שטוב אריין.

דאָס אינגעל איז אוועקגעגאָנגען. מאַטקע'ן האָט עס מערדראָסען,
 איז ער צוגעגאָנגען צו דער אידענע, געזאָגט מיט א'ן איינגעהאַלטענעם
 כעס, אויף וויפיעל ער איז נור בכח געווען זיין כעס איינצוהאַלטען:
 — וואָס יאָגט איהר איהם אזוי, וואָס, איד'ל איהם אויזעסען?
 — ניין, קאנאָריק, ווער זאָגט דען עפעס? נאָר עס איז דאָך א
 א אינגעל, ער מוז דאָך אין שטוב זיין. — האָט די אידענע אָבגעענט-
 פערט, בלייך ווערענדיג פאר שרעק.

מאַטקע האָט א מינוט געשוויגען, דאָן האָט ער זיך פּלוצלונג אָב-
 גערופען:

— וואו איז חנה'לע?

די אידענע איז בלייך געוואָרען ווי א ליילאך. מורא האָט זי
 געהאַט פאר מאַטקע'ן, דאָך האָט זי ניט געקענט זיך איינהאַלטען, אז
 זי זאָל ניט מאַטקע'ן איינמאָל פאר אלע מאָל ארויסווייזען די גאנצע
 פּעראכטונג וואָס זי פיהלט צו איהם. זאָל איהר דאָס קאָסטען, וואָס
 עס זאָל ניט זיין, אבי דער יונג זאָל זיך חנה'לען פון קאָפּ ארויסשלאָגען.
 — וואָס האָבען זי זיך עפעס צו פרעגען אויף חנה'לען? — האָט
 די אידענע געפרעגט מיט געבייזער.

מאַטקע האָט שטיל געשוויגען און האָט די אידענע אָנגעקוקט.
 — זי האָבען זיך נישט וואָס צו פרעגען אויף מיין קינד. מיינען
 זי נישט דערפאר וואָס איך האָב אזא פינסטערע פרנסה. מעג שוין
 יעדער איינער מיט מיין קינד האָבען צו טהאָן, מיינען זי נישט. מיין
 קינד איז נישט פון אזעלכע מענשען ווי זי זיינען, און ווי דאָ קומען
 אריין. — מיין פינסטערע פרנסה, נעכאָך. נאָר וואָס וועט מיר העל-
 פען — האָט די אידענע אָנגעהויבען צו וויינען, און געווישט איהרע
 טרעהרען מיט'ן פארטוך.

מאָטקע איז געשטאַנען. ער האָט נישט געוואוסט וואָס צו טהאָן און וואָס צו זאָגען. עס האָט איהם געקרענקט פאר די אידענע'ס רייד, און ער האָט זי נישט געוואָלט דערצערנען. פאר די אויגען האָט ער שטענדיג געזעהען חנה'לען מיט די שווארצע צעפ; אין הארצען האָט ער געפיהלט א בענקשאפט נאָך איהר. ער האָט אָבער פלוצלונג רחמנות געקראָגען אויף זיך, אויף זיין מוטער, וואָס מען האָט זי בעלידיגט, האָט ער געגעבען א קלאפ אין בופעט מיט די האַנד, אז אלעס האָט גע- ציטערט, און געשריען.

— וואָס מיינען זי, איך בין א ממזר? איך האָב אויך א מאַמע!
די אידענע האָט זיך דערשראָקען פאר זיין צאָרן, האָט זי זיך אָנ- געהויבען צו בעטען:

— ווער זאָנט דען עפעס אויף איהנס מאַמא, חלילה, געוויס האָבען זי א מאַמא, וועלכער איד האָט דאָס ניט קיין מאַמא, זאָל זי לעבען ביז הונדערט און צוואַנציג יאָהר.

— איך האָב געמיינט... עס וואָלט נישט גוט געווען, ווען י וואָל- טען געווען עפעס גערעדט אויף מיין מאַמא. עס וואָלט נישט גוט גע- ווען... — האָט מאָטקע איהר געוויזען א פאָר פויסטען, אז די אידענע האָט זיך איינגעקאָרטשעט.

מאָטקע האָט זיך אוועקגערעהט פון דער אידענע, א מינוט עפעס געקלעהרט, ער האָט געוואָלט עפעס טהאָן, אז אלע דאָ אין קאפע הויז זאָלען וויסען אז מאָטקע האָט א מאַמע. און שוין אויפ'ן שטעל האָט ער גערופען פון דער גאס אריין די „לאָוויטשערין“.

— גנענדיל, קום נור אריין.

דאָס מיידעל איז אריינגעקומען פון גאס, אין נאַכט-קאפּטען, מיט די אָבערפארבטע ליפּען און באַקען, און געפרעגט דערשראָקען:
— וואָס איז?

— זעץ דיך אוועק, אָט דאָ, — האָט מאַטקע אָנגעוויזען אויף אַ טישעל, — זעץ דיך אוועק, נעהם א פערער, פּאַפּיער, און שרייב מיר אַ בריעף צו מיין מאַמען.

די „לאָוויטשערין“ האָט געקענט שרייבען איריש, און זי איז געווען די ברעפען-שרייבערין אין „הייזעל“. צו איהר האָבען זיך אלע געווענ- דעט וואָס האָבען געטראָגען עפעס אויפ'ן האַרצען, און זי האָט פאר אלע די בריעף געשריבען.

באלד האָט א יונג אריינגעבראכט א בויגענדיג בריעה־פאפיער, פון געוועלבעל געגענאיבער, וואו מאַטקע האָט אריבערגעשיקט. חיים'ס האָט פון שטוב אריינגעטרָאָגען א טינטער און פערדער, און די לאווי־טשערין האָט געטונקט די פערדער און געפרעגט:

— וואָס זאָל איך שרייבען?

— שרייב אזוי, — האָט מאַטקע הויך דיקטירט, אז אלע זאָלען הערען, און ארויף און אראָפּ געדרעהט זיך איבער'ן קאפּע־הויז — שרייב אזוי: „צו מיינ טהייערע, ליעבע מאַמע“. האָסט שוין אָנגעשרייעבען? יא! שרייב ווייטער: „איך שיק דיר פינף און צוואַנציג רובעל“, און מאַטקע האָט ארויסגעכאַפּט פון דער קעשענע א פינף און צוואַנציג גער און אוועקגעלעגט איהם אויפ'ן טיש מיט אַ קלאַפּ, „פינף און צוואַנציג ציג רובעל, און קויה דיר אַ שייטעל, אַ פּאָר שיק, און אַ טוך. דעם טאָג טען זאָלסטו גאָר נישט קויפען, ווייל ער האָט מיר געשלאָגען, ווען איך בין געווען אַ קליינער יונג. נאָר דאָס גאַנצע געלד פאַר דיר. איך בין אין וואַרשא, אַ בעל מלאכה, אַ קאמאַשען שטעפער, און פערדיען אַ סך געלד, און געה אַ חתן ווערען. איך נעהם אַ שעהן מיידעל, פון אַ פיין הויז ארויס, און, אז איך וועל מיט איהר אַ חתן ווערען, וועל איך מיט איהר אהיים קומען צו גאַסט, און וועל דיר מיטברענגען מתנות... — אוי וועה מיר, — קרעכצט די אידענע הינטער'ן בושעט, כאַ פּענדיג זיך פאר'ן פנים — הערענדיג ווי מאַטקע דיקטירט דעם בריעה צו דער מאַמא.

ביי אן אנדער טישעל זיינען געזעסען שלמה'לע שלאָסען־העקערס שאַלאַטען־שמישים, יוסף'ס מאַלפּע, דער ממזר און נאָך חברה. זיי האָבען שוין לענגסט אָבגעשאַטעוועט מאַטקע'ן און געלאַכט אויס איהם. זיי האָבען אויסגעהערט דעם בריעה, וואָס מאַטקע דיקטירט, און האָבן בען זיך געקנייפּט איינס דאָס צווייטע פאַר געלעכטער. די יונגען זיינען געזעסען מיט די פנים'ער איינגעקופיעט ארום טישעל און האָבען וויצען געמאַכט איבער מאַטקע'ס מאַמא. מאַטקע האָט דיקטירט דעם בריעה, אָבער הינטער'ן קאַפּ האָט ער גוט פּערנומען דאָס לאַכען און חוזק מאַכען אויס זיין מאַמען. ער האָט גאַנץ גוט געהערט, וואָס די יונגען זאָגען, נאָר ער האָט זיך איינגעהאַלטען און ווייטער דיקטירט די „לאַוויטשערין“:

— און אז מענשען וועלען זעהן ווי די רויטע זאָטקע געהט שבת

מיט איהר זונס כלה אין שוהל אריין — וועלען זיי צוועצט ווערען...
 — „די רויטע זלאטקע“? דו הערסט ווי זי הייסט?—זי איז פון די
 ריכטיגע. — האָבען די יונגען געלאכט אין די פויסטען מיט אַ פערשטיק־
 טען געלעכטער.

נאָר מאַטקע האָט שוין געקוקט אויף א טיש, ארום וועלען עס איז
 ליידיג געווען, און ווי ער האָט דיקטירט די ווערטער, „זאָלסט אָנגרייטען
 אַ שענהעם יום טוב פאר אונז“, האָט ער געכאַפט דעם טיש ביי צוויי פיס, אַרָאָבגעגליטשט אלעס וואָס איז געשטאַנען אויף איהם און אריבער־
 געוואָרפען דעם טיש איבער די יונגען'ס קעפּ.

— ווער האָט געלאַכט אויס די רויטע זלאַטקע?

אין א מינוט ארום האָט ער שוין געהאַלטען אין דער האַנד יוסף'ס
 מאַלפּע א צו'הרג'טעטן און א צובלוטיגטען, וואָס האָט געציטערט אין
 זיין האַנד, ווי א פיש.

— דאָס האָסטו געלאכט אויס די רויטע זלאַטקע, יא? — האָט
 ער דעם יונג געשלאָגען אין פנים, — בויג דיך אראָפּ אויף דער ערד, אָט
 אזוי, — האָט ער אונטערגעקאַפּיעט דעם יונג אין די קניען, ביז דער
 יונג האָט זיך אראָפּגעלאָזט אויף דער ערד. „דאָ“, האָט ער אָנגעד־
 וויזען אויף די שמוציגע פּאָדלאָגע „איז די רויטע זלאַטקע'ס פּוס. איז
 די רויטע זלאַטקע'ס... קוש די רויטע זלאַטקע'ס...“ האָט ער געשלאָגען
 דעם יונג אין קאָפּ, ביז יוסף'ס מאַלפּע האָט אויסגעשטעקט די נאָז און
 די ליפּען און אָנגעהויבען צו וואַלגערען זיין פנים אין די שמוציגע פּאָד־
 לאָגע.

— אויס די רויטע זלאַטקע לאַכט מען נישט, און ווער עס לאַכט
 אויס איהר, קושט איהר אזוי די פיס!...!

און געבענדיג נאָך א טראַסק דעם יונג, איז ער צוריקגעגאַנגען
 און האָט ווייטער דיקטירט דעם בריעה צו דער מאַמען:
 „—און איך וועל דיר מיטברענגען א געבראָטענע גאַנז און לעבע־
 דיגע פיש, און זאָלסט אונז אָנגרייטען א יום טוב.... פאר מיר, מיט מיין
 כלה....“

9.

דער פארקאוניק קאמיטאר כוואסטאז.

די מיידלעך, וועלכע האָבען געהערט צו מאַטקע'ן, האָבען גע' קרעכצט אונטער דעם יאָך פון זיין שווערע האַנד, זייט ער האָט זיך גע'שדכנ'ט צו חנה'לען. ער האָט זיי בעהאַנדעלט ווי טויטע סחורה, וואָס געהערט אויסשליסליך צו איהם, און האָט ניט געפיהלט אז ער טהוט אַן עולה. קיין גוט וואָרט האָט ער זיי ניט געגעבען. ער האָט פון זיי ארויסגעצויגען יעדען גראַשען, וואָס זיי האָבען פון אַ גאַסט געקראָגען, און געיאָגט זיי צו דער „אַרבייט“, ווי מען יאָגט שקלאַמען... די מיידלעך האָבען ניט געוואוסט וואָס ס'איז געוואָרען מיט איהם, און זיי האָבען געבענקט נאָך אַן אויסלעזער, וואָס זאָל קומען און בע' פרייען זיי פון מאַטקע'ן און זאָל זיי פון זיין רשות צונעהמען. זיי האָבען שוין אפילו מקנא געווען שלמה'לע שלאַסען־העקער'ס כלות. דאָך פיהרט ער זיי אַמאָל שבת אויפ'ן שפּאַציער אַרויס; דאָך רופט ער צו אַ מויד און רעדט מיט איהר. מאַטקע אָבער, צייט ער האָט אָנגעהויבען קלעהרען וועגען חתונה האָבען מיט חנה'לען האָט קיינעם ניט געזעהן, נור זיך. קאַרג געוואָרען, געזאַמעלט אַ גראַשען צו אַ גראַ' שען און גיט זיי קיין גוט וואָרט ניט. שרייט און בעפעהלט, ווי זיי וואַלטען זיינע דיענסטען געווען.

נור זיינען שוין די מיידלעך צוגעוועהנט געוואָרען צו אונטער' וואַרפען זיך אונטער דער לוינע און געמיטה פון זייער הערשער, אָבער מאַרי, די קונצעמאַכערין האָט זיך צו דעם ניט געקענט צוגעוועהנען, איהר האָט אַם מעהרסטען געקרענקט מאַטקע'ס בעהאַנדלונג. זי האָט זיך נאָר געהאַט פרייוויליג אונטערגעוואָרפען אונטער מאַטקע'ס הער' שאפט, ווייל זי האָט איהם ליעב געהאַט און פאַר'ליעב גענומען אַלעס פון איהם. נור צייט מאַטקע האָט זיך אָנגעהויבען שדכנ'ען צו חנה' לען, האָט זי איהם פיינד געקראָגען. עס האָט זי געמאַכט אויפערזיכ'ר

טיג ווי משונגע. זי האָט געהאַט דעם געפיהל, אַז מאַטקע וואָס זי אָב-
גענאַרט. ער איז געגאַנגען מיט איהר אַ שטיק וועג צוזאַמען, יעצט
לאָזט ער זי שטעהן אין מיטען און געהט אליין ווייטער. און געשוואַרען
האַט זי ביי זיך אין האַרצען מאַטקע'ן ניט צו לאָזען ווייטער געהן...
אַלעס צו טהאָן, און איהם מיטשלעפען אין דעם גרוב, אין וועלכען ער
האַט זי אריינגעבראַכט.

דערווייל האָט ער זי יעדעס מאָל ערניעדריגט און דערצו נאָך אין
די אויגען פון די אַנדערע מיידלעך. ער האָט זי געיאָגט אויף דער גאַס
מיט די אַנדערע מיידלעך צוגלייך, און אָבגענומען דאָס געלד. און
אַמאָל ווען זי איז געזעסען מיט יוספ'ל מאַלפּע אין קאַפּע-הויז, האָט
מען עס איהם דערצעהלט, האָט ער זי פאַר אַלעמען אין די אויגען
געפאַטשט. די מיידלעך, קרעכצענדיג אונטער מאַטקע'ס יאָך, האָבען
זיך כּאָטש געטרייסט מיט דעם, וואָס מאַטקע בעהאַנדעלט זי הישאַפּאַ-
נערין אויך ניט בעסער, און זיי האָבען פון איהר געלעכטער געמאַכט :
— ער איז אַ קלוגער, קאַנאַריק, וואָס טויג איהם אַ „יאַטישע“.

אַז ער קען קריגען אַ בעל-הבתיש קינד פון אַ מאַמעס אַ היים, —
האָבען די מיידלעך געזאָגט, איבערווינקענדיג זיך אויף די הישאַפּאַ-
נערין.

און די הישאַפּאַנערין האָט אַלעס אַראָבעשלונגען און געשוויגען.
זי האָט אויסגעהאַלטען די קלעפּ וואָס מאַטקע האָט איהר געגעבען,
און זי האָט זיך ניט-וויסענדיג געמאַכט. נור זי האָט זיך זעהר גע-
פּוצט און געוואָלט געסט געפעלען. זי האָט זיך געקויפט הישאַפּאַנישע
קעמעלעך און גאָר ניי-מאָדנע פּערקעמט די האָאַר, מיט דריי געקריי-
זעלטע לאָקען אויף'ן ניעדעריגען שטערען, וועלכע האָבען איהר דער-
גרייכט ביז צו די אויגען, און אַ דרייבייגעל צאָפּ, אַלס-מאָדיש מיט
אַ גרויסע שפּאַנישע קאַם. שטענדיג איז איהר דער שטאַניק ניט
צוגעגאַנגען און מען האָט אַרויסגעזעהן איהר נאַקעמען רוקען. די
הישאַפּאַנערין האָט געקראָגען אַ שם אויף דער אַלטער שטאַרט, און
וועלפּיל'ס הייזעל האָט פּלוצים בעקומען גאַנץ פיינע, אָנגעזעהענע
געסט. צו וועלכע דער רויטער וועלפּיל איז גאָר ניט צוגעוועהנט געווען.
נאָר מאַטקע האָט דאָס אַלעס ניט געזעהן. מאַטקע איז געווען פּערנר-
מען מיט חנה'לען, און בעהאַנדעלט די הישאַפּאַנערין ווי איינע פון זיינע
„כלות“.

נור פלוצים איז די הישפאנערין אויפגעהויבען געוואָרען צו אזא גדולה, אויף וועלכער מ'האָט געמוזט אויפמערקזאם ווערען, און ער האָט אָנגעהויבען צו ווערען אייפערזיכטיג. צו דער הישפאנערין אין היי- זעל אריין האָט אָנגעהויבען צו קומען ניט קיין אנדערער ווי דער קאָ- מיסאַר פון ניינטען צירקעל, דער אַליין-הערשער איבער דער אַלטער שטאָרט וואַרשוי, דער גרויזאַמער וואַסיל ניקאָלאַיעוויטש כוואַסטאָוו. דער קאַמיסאַר כוואַסטאָוו האָט געהאַט זיין אייגענטהום דאָס גאַנצע פערטעל פון די אַלטע שטאָרט וואַרשוי. אַלע געשעפטען האָבען געהערט צו איהם — אַלע וויין-קראַמען, שניט-לאָדענס און טראַקטירען, די עפענטליכע הייזער און די קאַפּע שאַנטאַנען. אז ער איז אין דער פריה אַרויס שפּאַצירען איבער זיין צירקעל, האָבען די קרעמער און די בעלי-הבתים פון די הייזער געציטערט פאַר שרעק: „וואו וועט ער אַריינפאַלען? אויף וועמען וועט ער וואַרפען זיין אויג?“ ער איז געווען אָנגעטהאָן אין יום-טוב'דיגען פאַראַר, מיט גלאַנצענדיגע שטייוועל, וועלכע האָבען געסוויסשעט צעהן איילען פאַר איהם; די קנעפּ האָבען געכליסשעט אויף זיין מאַנטעל. זיין קאַרק איז געווען דיק און רויט, זיין געזיכט — רויה. די באָרד פערשפרייט אין צוויי שפיצען איבער זיין ברוסט, פון וועלכער עס האָט אַראַבגעגלאַנצט אַ לאַנגע שערענגע מיט אַרדענס. ער איז געגאַנגען געלאַסען, רוהיג אַי- בער די גאַסען פון זיין קעניגרייך און אומגעקוקט זיך מיט זיינע פינ- קעלדיגע אויגען פון אַלע זייטען אויב אַלע סטראַזשניקעס גיבען איהם אַב „טשעסט“, צו אַלע בעלי-הבתים נייגען זיך פאַר איהם און געהמען אַראַב דאָס היטעל. און קוים געהט איינער דורך, וואָס נייגט זיך ניט פאַר איהם, געהמט ניט אַראַב דאָס היטעל מיט אַ נייג, קומט ער איהם פאַר פערדעכטיג און ער גיט אַ וואונק צו די צוויי סטראַזשניקעס וואָס געהן איהם נאָך פון הינטען, דעם „בונטאָוויק“ אַבצושטעלען און פרוי- גען איהם אויף אַ פאַס. נור זעהר זעלטען טרעפט זיך אזא סקאַנדאַל, אז עס זאָל ווער דורכגעהן און דערזעהן דעם „פּאַלקאָוויק“ (ווי ער האָט לייעב געהאַט זיך צו טיטולירען) און ניט אַראַבכאַפען דאָס היטעל פאַר איהם. אַלע זיינען געטרייע אונטערטהאנען, אַלע דיענען געטריי דעם קייסער און דעם „פּאַלקאָוויק קאַמיסאַר“. געהט ער דורך פאַר אַ דעליקאַטעסען געשעפט, וואו עס שטעהען אין פענסטער ארויסגע- שטעלט דער פרישער קאַוויאַר, די גערויכערטע פיש, די שעהנע פרוי-

טען — שמעקט עם איהם אָן. געהט ער אַרײַן אין געשעפט, און אַלע, דער סוחר, זײַן ווייב מיט זײַן שעהנע טאָכטער קומען אַרויס צו בע-דיענען דעם „פּאַלקאָוויק“. און ער לאָזט זיך ווייזען פון פּרישען קאַ-וויאַר, פון די פּיש און די פּרוכטען און בעפעלט עם איהם אהיים צושיקען. דער סוחר, מיט זײַן ווייב מיט זײַן שעהנע טאָכטער שטעהען פאַר איהם מיט אונטערטהעניגקייט, בויגען זיך פאַר איהם, און מיט דעם אַנגסטײַגען שמייכעלע אויף די ליפען ערפילען זיי דעם וואונש פון „פּאַלקאָוויק“. און באַלד טראַגט אַ גאַראַדאָוואַי איהם שוין נאָך פון פּרישען קאוויאַר, פון די גערויכערטע פּיש און פון די שעהנע פּרוכטען. דערזעהט ער אין אַ שוויפּענסטער שעהנע פּוטערואַיג אַרויס-געשטעלט, שמעקט עם איהם אָן און באַלד טראַגט אַ צווייטער גאַראַד-דאָוואַי אַן אַנדער פּעקעל נאָכ'ן „פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר“.

אַזוי שפּאַציערט יעדען פּריהמאָרגען דער זעלכסט-הערשער איבער זײַן קעניגרייך. און ביז דער „פּאַלקאָוויק“ קומט אָן צו זײַן היים, זיינען די הענד פון גאַראַדאָוואַיעס שוין כעלעגט מיט פּעקלעך פון אַלעם שעהנסטען און בעסטען, וואָס ער האָט נור געזעהן אויף זײַן וועג.

מיט די הייזלאַך וואָס ער האָט געהאַט אין זײַן צירקעל. האָט ער געפונען ניעדריגער פון זײַן כבוד צו בעשעפּטיגען זיך. די „הייזלאַך“ האָט ער איבערגעלאָזט פאַר די קלענערע טשינאָוויקעס, וואָס זיינען געשטאַנען אונטער זײַן רשות — פאַר די גאַראַדאָוואַיעס און פּרי-סטאָוס. ער האָט זיך נאָר אָבגעגעבען מיט דעם קאַפּע-שאַנטאַן „אַקוואַריאָום“ און מיט אַנדערע אַריסטאָקראַטישע פּרעהליכע הייזער, וואָס האָבען זיך געפונען אין זײַן קעניגרייך. נאָר דאָך האָט יעדער פּריסטאָו און גאַראַדאָוואַי געהאַלטען פאַר זײַן פּפליכט דעם „פּאַל-קאָוויק“ מיטצוטהיילען פון יעדער אויסערגעווענהליכער נקבה, וועל-כע האָט אַמאָל, דורך אַ צופאַל, זיך בעוויזען אין די „הייזלעך“. דענסטמאָל איז דער „פּאַלקאָוויק“ אַליין אַראָבגעקומען אין „הייזעל“ אַרײַן, בעקוקען די אויסערגעווענהליכע סחורה און זעהן אויב זי איז ווערטט אַז ער זאָל זיך מיט איהר אָבגעבען.

און יעדעס מאָל ווען דער קאַמיסאַר האָט זיך בעוויזען אין אַזאַ „הייזעל“, איז עם געווען אַן אונגעווענהליכער פּאַל. דער בעל-הבית פון „הייזעל“ האָט דערמיט שטאַלצירט און געריהמט זיך מיט דעם שם

פון זיינע סחורות, און די מיידלאך פון די „הייזלאך“ האָבען זיך גע-
פיהלט געעהרט און געהאַלטען זיך פאַר עפעס בעסער פון ר' חבר'טעס
פון די אַנדערע „הייזלאך“.

דאָס זעלבע גליק האָט אויך געטראַפּען די הישפּאַנערין. און
קוים האָט דער „פּאַלקאָוויק“ דערזעהן די קונצענמאַכערין, האָט ער
זיך אַזוי איינגעליעבט אין איהר, אַז ער האָט זי יעדע נאַכט בעזוכט.
ער איז געקומען צו איהר, דוקא אין דעם בלינדען וועלפּיל'ס „הייזעל“.
און דוקא אין אַבענר, ווען די מיידלעך זיינען ארויס אין גאַס. דאָרט
אַהין, צו וועלפּילין אין „הייזעל“ האָט דער „פּאַלקאָוויק“ געהייסען
אַריינשיקען פון די געשעפטען וויין, גערויכערטעס עסענוואַרג און
פּרוכטען. די אַרימע קינדער פון דער גאַנצער שכנ'שאַפט האָבען
אַנגעהויבען בעסער אויסצוזעהן פון די עסענוואַרגס וואָס זיי האָבען
געקראָגען צוטהיילט פון די מיידלעך, און אַלע שכנים האָבען געאַסען
דערפון. אין אַבענד פלעגט ער אַהין קומען און איינשליסען זיך מיט
דער הישפּאַנערין ביי איהר אין צימער'ל, אַנ'שכור'ען זיך און מאַכען
אַרגיעס. ער פלעגט אַלעס צוהאַקען, וואָס האָט זיך געפונען אין שטי-
בעל, און כאַטש דער רויטער וועלפּיל האָט פון „פּאַלקאָוויק'ס“ קומען
אין „הייזעל“ נור היזקות און שאַרען געהאַט, דאָך איז ער זעהר שטאַלץ
געווען דאַרויף, געפיהלט זיך געעהרט, און די איינוואַהנער פון געסעל
האָבען שוין אַנגעהויבען צו קומען צום רויטען וועלפּיל בעטען ביי איהם
טובות, „אַ גוט וואָרט“ ביים קאַמיסאַר, ביי וועלכען דער רויטער וועל-
פּיל איז פּלוצים געוואָרען אַ גאַנצער „מאַכער“...

צוערשט איז מאַטקע'ן די מעשה מיט'ן קאַמיסאַר אויף אַזוי פיעל
אַנגעגאַנגען אויף וויפיעל דער קאַמיסאַר האָט איהם קאַליע געמאַכט
די פּרנסה, וואָס ער האָט געצויגען פון דער הישפּאַנערין. די הישפּאַ-
נערין איז גאַנצע נעכט געווען פּערנומען מיט'ן „פּאַלקאָוויק-קאַמיסאַר“
און מאַטקע האָט פון איהר וועניג-וואָס געהאַט. אַבער שפּעטער האָט
עס איהם שוין אַנגעהויבען צו פּערדריסען. און איינמאָל, ווען דער
„פּאַלקאָוויק“ איז געווען איינגעשלאָסען מיט דער הישפּאַנערין
אין איהר צימער'ל, און דורך דער פּערמאַכטער טהיר האָט זיך פּער-
נומען דער קלאַנג פון גלעזער, פון דעם וויין וואָס זיי האָבען געטרונ-
קען דאָרט, איז מאַטקע געוואָרען אייפּערזיכטיג. ער האָט זיך אַנגעהוי-
בען צו פּערבענקען נאָך דער הישפּאַנערין. ער האָט זיך אַנגעהויבען

צו דערמאָהנען די נעכט אין די וועלדער, ווי זי האָט זיך אַרויסגע'גנב'ט צו איהם פון דער בויד, און פאַר די אויגען איז איהם שטעהן געבליבן בען דאָס בילד פון יענער נאַכט אין וואַלד, ווי ביידע, ער און די קונד צענמאַכערין שלעפען קאַנאַריק'ען אַ נאַסען און אַ שווייגעריגען אין טייכעל אַרײַן...

מאָסקע האָט ניט געוואָלט זיך דערמאָהנען אן דער סצענע. ער האָט זיך געפיהלט פריקע יעדעס מאָל ווען ער האָט געקלערט דערפון. כאָטש ער האָט ניט פערשטאנען און ניט געפיהלט די שולד און די שרעקליכקייט פון דער טהאַט. עס איז ביי איהם געווען אן אונאַנגענעמע עראינערונג פון אַ חוב, וואָס ער האָט געמוזט טהאַן. נור יעדעס מאָהל, ווען ער האָט געקלערט דערפון, איז איהם די קונצענדיג מאַכערין פאַרגעקומען אזא נאָהענטע, ווי ער וואָלט מיט איהר אין יענער נאַכט חתונה געהאַט און זי איז געוואָרען זיין ווייב אויף שטענדיג. אָדער ווי ער וואָלט מיט איהר צוזאַמען דאַן געבוירען געוואָרען און זי איז זיין שוועסטער; און ער האָט זיך געפיהלט מיט איהר אזוי פער-בונדען, אז ער האָט געפיהלט, אז וואָס עס זאָל ניט געשעהן, אָבער מיט איהר מוז ער שטענדיג זיין. נור צייט חנה'לע איז איהם געפעלען און ער האָט זיך אין קאָפּ אריינגענומען, אז ער מוז חתונה האָבען מיט חנה'לען, איז איהם די קונצענמאַכערין געוואָרען גלייכגילטיג. אָבער קוים איז איהם חנה'לע פערשוואונדען פון אונטער דער האַנד און ער האָט געכאַפט פון איהר מוטער דעם פּסק, האָט ער זיך געוואָלט ארויס-שלאָגען פון קאָפּ די גאַנצע געשיכטע מיט חתונה האָבען און זיך דער-מאָנט אָן די הישאַפאנעריין. נאָך מעהר האָט איהם צו דעם אייפגערייצט דער „פּאַלקאָוויניק-קאָמיסאַר“. זיינע אָפטע בעזוכען, די גאַנצע נעכט וואָס ער האָט פערבראַכט איינגעשלאָסען מיט דער הישאַפאנעריין און די מתנות, וואָס זי האָט געקראָגען פון איהם, האָט איהם אזוי אייפער-זיכטיג געמאַכט אויף דער ערשטער געליעבטער זיינער, א: ער האָט זיך מיט אַמאָל דעם גאַנצען חתן-ווערען פון קאָפּ ארויסגעשלאָגען און אָנגעהויבען זיך וויערער צו דערנעהענטערען צו דער קונצענמאַכערין.

שווער איז עס איהם אויך ניט אָנגעקומען. ביי די ערשטע ווער-טער זיינע, ביי זיין פערלעגען שמיכעלע און ביי דעם אָנגעהמען זי ביי דער האַנד, האָט זי איהם אלעס מוחל געווען. זי האָט ווידער געהערט

צו איהם מיט לייב און לעבען. זי האָט זיך געפיהלט, אז מאַטקע איז איהר בעשערטער, איהר מאַן, איהר ברודער און איהר הערשער, וואָס קען טהאָן מיט איהר אלעס וואָס ער וויל און פיהרען זיך ווי אזוי עס געפעלט איחס.

נור יעצט איז געשטאנען דער „פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר“ אין וועג און זיי האָבען ביידע געקלערט ווי אזוי פון איהם פטור צו ווערען.

.10

מאַטקע בענקט.

ביי דעם רויטען וועלפעל אין „הייזעל“, אין דעם קליינעם שטיבעל ביי דער קונצענמאכערין, איז היינט געווען אַ באל. דאָס האָט זיך מאַטקע אַ באל געמאַכט פאַר זיך און פאַר זיינע כלות, די מיידלאַך, פּרוכטען, וויין און וּעליקאַטעסען זיינען געווען פּיעל, כּיד המלך. דאָס האָט דער פּאָלקאָוויק־קאָמיסאַר צוגעשטעלט, אַריינגעשיקט יעדען טאָג פון די געשעפטען וואָס ער האָט אונטער זיין קעניגרייך. און די זאַפּאַ־סען זיינען געווען אזוי פּיעל, אז צייט דער פּאָלקאָוויק האָט אָנגע־הויבען פּערקעהרען צו די הישפּאַנערין האָבען די פּאַפּיראַסען־מאַכע־דין'ס קינדערלאַך, וואָס האָבען געוואוינט אין שכנות, נאָר אַנדערש, גע־זינטער און פּרישער אויסגעזעהן. די גאַנצע שכנה'שאַפט האָט געלעבט פון די עסענוואַרג און מאַטקע האָט זיך יעדען טאָג געקענט מאַכען אַ באל. נור היינט איז געווען אַ גרויסער באל. היינט איז חנה'לע צו־ריקגעקומען אַהיים צו דער מאַמע אין קאַפּע־הויז אַריין, און מאַטקע האָט געוואָלט איהר מיט דער מאַמע ווייזען, אז ער האָט זיי אין דר'ערד; אז ער איז געווען אַ יאָלד וואָס ער איז זיך געגאַנגען שרעכנ'ען צו אַ נאַריש מיידעל, און זי האָט געוואגט קאַנאַריק'ען אָבצושלאָגען. ער האָט געוואָלט ווייזען, אז קאַנאַריק בעדאַרף קיינעם ניט, אז קאַנאַ־ריק האָט פאַר קיינעם קיין מורא ניט, אפילו פאַר'ן קאָמיסאַר־פּאָלקאָו־ניק. ער טרינקט אויס זיין וויין, וואָס ער שיקט אַריין פאַר זיך, ער וועט איהם אוועקנעהמען די הישפּאַנערין און זי ערנעץ־וואו אוועקפּיה־דען. און מיט איהם וועט זי געהן. פאַר איהם וועט זי אפילו אוועק־ווארפען אַ פּאָלקאָוויק־קאָמיסאַר.

מאַטקע, האַלב־אויסגעטהאָן, איז געלעגען אויסגעשפּרייט ווי אַ קעניג איבער'ן בעט, פאַר איהם אויפ'ן טיש זיינען געשטאַנען אויסגע־שטעלט די וויינען, ליקערען, קאַניאַקס, און ביי איהם צו רעכטען אין

געוועסען די הישפאנערין. זי איז געווען אָנגעטהאָן אין דעם שענה-
 סטען זיידענעם קלייד, מיט די שפיצען בעפוצט, אין ווייטען טיעפען
 דעקאָלטע, מיט די נאַקעטע הענד און מיט די נאַקעטע ברוסט, און
 געטראָגען די גרויסע רויטע רובינען-אוייערינגלאָך מיט בריליאַנט-
 טען בעזעצט, וואָס דער פּאָלקאָוויניק האָט איהר געשאַנקען, ווי אַלע
 שאַנסאַנעטקעס געהען אָנגעטהאָן. און מאַטקע האָט איהר אליין אָנגעד-
 טהאָן דאָס נאָלדענע רינגעל מיט בריליאַנטען, וואָס ער האָט געקויפט
 פאר הנה'לען. שכור'לעך איז מאַטקע געווען פון טהייערען וויין און
 ליסקער, האָט ער אַוועקגעיאָגט פון זיך אַלע מיידלאַך, וואָס ער האָט
 זיי פריהער אריינגערופען צו ווייזען זיי אז די הישפאנערין איז וויערער
 די קעניגין, אז זיי זאָלען צוועצט ווערען פון קנאה (אזוי האָט די היש-
 פאנערין געוואָלט), דערנאָך האָט ער זיי ארויסגעטריבען און איז געד-
 בליעבען מיט איהר אליין. זי האָט שוין געטאַנצט פאר איהם, זי
 האָט זיך שוין אויסגעטהאָן נאַקעט פאר איהם, און זי האָט אַלעס געד-
 מוזט מאַכען פאר איהם, ווי זי טהוט פאר'ן פּאָלקאָוויניקקאָמיסאַר...
 זי האָט זיך אויסגעטהאָן נאַקעט, נאָר אין די שוואַרצע שטרימף און
 רויטע רובינען אין די אויערען מיט די הישפאנישע קאַמען אין די האַר
 — האָט זי איהר נאַקעט לייב געבראַכען פאר איהם און געוויזען יעדע
 גליעד בעזונדער... מאַטקע איז געלעגען ווי א קעניג און געזופט דעם
 ליסקער און בעטראַכט זיין אייגענטהום. זי האָט איהם געמוזט רופען
 פּאָלקאָוויניק. ער האָט זיך איינגערעדט, אז ער איז דער פּאָלקאָוויניק
 קאָמיסאַר, און אַלעס וואָס מאַרי די הישפאנערין האָט געטהאָן פאר'ן
 פּאָלקאָוויניקקאָמיסאַר, האָט זי געמוזט טהאָן אויך פאר איהם.

— ווער בין איך? — האָט מאַטקע געפרעגט.

— פּאָלקאָוויניקקאָמיסאַר פון 9טען צירקעל אין „גאראד“

ווארשא.

— און ווי אזוי גיט מען אָב טשעסט (עהרע) אַ פּאָלקאָוויניקקאָ-

מיסאַר? — האָט מאַטקע נאָכגעמאַכט דעם קאָמיסאַר.

— אָט אזוי, — האָט זיך די הישפאנערין אַוועקגעשטעלט אַ נאָ-

קעטע פאר איהם מיט דער האַנד הינטער דעם שטערן.

איהר שטאַלצער שוואַרץ-הנ'עוודיגער קערפער, אין די שוואַרצע

זיידענע שטרימף מיט די רויטע רובינען אין די אויערען, שטעהענדיג

ווי אַ זעלנער פאר איהם האָט איהם גערייצט און דערמאָהנענדיג זיך,

אז אזוי טהוט זי אויך פאר'ן פאלקאווניק, איז מאַטקע אייפערזיכט
געוואָרען און מיט כעס שוין אויסגעשריען:

— און ווי טיטלירט מען א פאלקאווניק-קאָמיסאר?

— יעוואָ פּרעוואַסכאָדיטעלסטווא פאלקאווניק-קאָמיסאר וואַסיל
ניקאָלאַיעוויטש כוואַסטאָוו!

— מאַטקע קאָנאָריק! — האָט מאַטקע געגעבען א שריי אים.

— מאַטקע! — האָט דאָס מיידעל אויסגעשריען מיט שרעק, דער-
הערענדיג זיין גאַנצען נאָמען און דעם נאָמען פון טויטען. עס האָט
איהר פאר די אויגען געגעבען א שוין יענע נאָכט, און עס איז איהר
געווען ווי ווען א ווייבעל דערמאָהנט זיך די נאָכט פון חתונה.

— און דו האָסט ליעב א קאָמיסאר א גוי! אַ כאַלערע! א
כוואַסטאָוו, א טשאַרט. און אזוי מאַכסטו פאר איהם יעדען טאָג...
געה! — האָט ער איהר געגעבען א שטופ אָב פון זיך מיט פּעראַכטונג.
— מאַטקע לעבען, איך האָב איהם דען ליעב? עס עטעלט דאָך
מיד. וואָס זאָל איך טהאָן? ער האָט זיך צוגעטשעפּעט צו מיר און
קריכט צו מיר. געהם מיר ארויס פון דאָנען. פיהר מיר אוועק, זאָל
ער מיר ניט געפינען.

— דיך אוועקפיהרען? אזוי לאנג קרענקט ער. מאַטקע אַנטלויפט
ניט, פאר מאַטקע'ן אַנטלויפט מען. איך וועל שוין מאַכען אזוי, אז
ער וועט מעהר ניט קומען, דיין פאלקאווניק-קאָמיסאר.

— ווי מיט קאָנאָריק'ען, הע? קאָנאָריק איז אויך געווען אַ פאַל-
קאָווניק-קאָמיסאר, — לאַכט די הישפּאַנערין.

— מאַטקע איז בלייב געוואָרען און פּערהאַלטען איהר מיט'ן
האַנד דאָס מויל.

— קאָנאָריק'ען לאָז אָב, שווייג! ער האָט דאָס זייניגע געקראָגען.
ער איז טויט, און פון קיין טויטען זאָלסטו ניט לאַכען, דו הערסט,
וואָרים איך וועל זיך אָננעהמען פאר איהם. איך הייס נאָך איהם....
קאָנאָריק.

דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט און ניט פּערשטאַנען. מאַט-
קע איז מיט אַמאָל ערנסט געוואָרען און זיך פּערטראַכט.

— וואָס איז דיר, מאַטקע לעבען? — האָט זי זיך צוגעפּיעשט-
שעט צו איהם מיט ליעבע.

— האָרד מיר אויס, מאָרי. דו ווייסט, אז דאָרט אין טייכעל

ליעגט קאנאָריק. מיר האָבען איהם אַריינגעוואָרפֿען און מיר זיינען אוועקגעגאַנגען. ער האָט געוואָלט אוועקגעהן מיט דיר, בין איך מיט דיר אוועקגעגאַנגען. ער האָט געהייסען קאנאָריק; איך הייס קאנאָריק. דאָ אויף דער ברוסט טראָג איך זיין פּאַס. און איך בין ער. איך האָב קיין מאַמע ניט, קיין טאַטען ניט, נור איך בין קאנאָריק. פונקט אזוי ווי ער. קאנאָריק איז מיט דיר אוועקגעגאַנגען און האָלט זיך מיט דיר. מיר מוזען זיך האַלטען אינאיינעם, צוזאַמען אָט אזוי — קלאַפּט ער מיט ביידע הענד צו — פונקט אזוי ווי מיר וואָלטען דענסטמאַל חתונה געהאַט. וואָס עס זאָל ניט זיין.... אז ניט, איז ניט גוט. אז איך וועל אויפהערען צו זיין קאנאָריק, האָב איך מורא וועט ער צוריק־קומען, אויפהויבען זיך פון טייכעל און צוריקקומען אהער, פון מיר נקמה געהמען, און דיר צוגעהמען אויך. דורך דעם האַלט דיר, מאַרי, וואָס עס זאָל ניט זיין צווישען אונז, האַלט דיר. איך בין קאנאָריק און דו אַ דראַטע־געהערין. טויזענדער זאָל מען מיר געבען, וועל איך דיר ניט פּערקויפֿען; מען האָט מיר שוין געוואָלט געבען אַ סך געלד פאַר דיר.... דיר ניט פּערקויפֿען — ניט פּערקויפֿען. מיט דיר חתונה געהאַט אויף שטענדיג.

און זיי האָבען זיך ביידע צוגערוקט איינס צום צווייטען, געקוקט זיך אין די אויגען אריין. אין זייער בליק איז געלעגען די שרעק פאַר'ן טויט, וואָס זיי האָבען ביידע דורכגעלעבט, דער סוד פון די זינד וואָס זיי זיינען ביידע בעגאַנגען, און עס איז געווען ווי די זינד וואָלט זיי פּערבונדען אינאיינעם. קיין וואָרט האָבען זיי ניט גערערט, נור לאַנג און טיעף זיך געקוקט אין די אויגען אריין און נאָכאַמאָל איבערגעלעבט דאָס וואָס זיי האָבען אַמאָל, אין וואַלד, ווען קאנאָריק איז געלעגען אין טייכעל, איבערגעלעבט, און ער האָט געהערט זיין נאָמען רופֿען....

— מאַטקע לעבען, פיהר מיך אוועק פון דאַנען, געדענק אין גאָט, איך וויל איהם ניט אָנקוקען, דעם פּאָלקאָוויניק־קאַמיסאַר.

— נאָר איינער, איך וועל שוין מאַכען אזוי, אז ער וועט שוין אוועקגעהן. איכ'ל מיך אריינגעב'ענען ווען ער איז דאָ, פּערשטעלט דאָס פנים, צוגעהמען איהם דעם רעוואָלוציער, און ארויסיאָגען איהם אויף דער גאַס אין די גאַטקעס. וועסט שוין זעהען וואָס איכ'ל מאַכען. — ווי דעם פּאַלאַק דענסטמאַל, געדענקסט, ווען דו ביזט נאָך געווען אזא קליינער יאַט, — האָט די קונצע־מאַכערין געלאַכט.

און ער האט זי אויף זיינע קניען גענומען און זיי האבען אָנגעהוי-
בען געלעכטער צו מאַכען פון דעם „פאלקאוניק־קאמיסאַר“, און פון
דער גאס מיט מענשען וואָס האבען אזוי מורא פאר איהם. און האבען
אויסגעארבייט פלענער ווי אזוי דעם פאלקאוניק־קאמיסאַר שפּיצלעך
אַרצוטהאָן און דערנאָך צו אַנטלויפען.

— קום, מאַטקע לעבען, לאַמיר גאָר אוועק פון וואַרשא, ברענען
זאָל זי. מיר וועלען צוריק ווערען קונצען־מאַכער ווי געווען... עס
בענקט זיך נאָר די שמריק... געדענקסט ווי אלע פּריצים זיינען מיר
נאַכגעפּאָהרען אין די שטעדטלעך און די מערק אַרום, ווען איר בין אויף
דער שנור געגאַנגען, א קונצענמאַכערין געווען? וואָס האַסטו געמאַכט
פון מיר, מאַטקע? ! — האַט דאָס מיידעל אָנגעהויבען צו וויינען.

— שווייג, נאָר, איכ'ל דיך אריינגעבען אין אַ קאַבארעט, אין אַ
גרויסען צירק, אַדער דאָ ערגעזוואו, דו וועסט ארבייטען פאר רייכע
מענשען. וועסט אַ סך געלד פארדינען; איכ'ל דיך אַנטאָהן, וועסט
זעהן, מאַרי.

— מאַטקע האַרציגער, מאַטקע געטרייער...

נאָר פּלוצים האַט זיך געהערט אַ שטימע פון אַ מיידעל אין קאָרי-
דאָר רופען: „חיים'ל, משה־לעבען, קומט'ס אַראָב עסען, מ'דאַרף דאָך
באַלד אין חדר געהען“. מאַטקע איז בלייב געוואָרען. ער האַט זי
דערקענט. עס איז געווען חנה'לעס שטימע. מאַטקע האַט זי
נאָך ניט געהאַט געזעהען, נאָר צום ערשטען מאל האַט ער דער-
הערט איהר שטימע, און די שטימע האַט אין איהם ערוועקט אַ קוואַל
פון געפּיהלען און עראינערונגען. דער יונג האַט מיט אַמאל אָנגע-
הויבען באַנג צו טהאָן פאר עפעס. ער האַט זיך געפּיהלט שמוציג, און
עס איז איהם אַן עקעל אָנגעגאַנגען פאר'ן ווייז מיט דעם קאַניאַק, מיט
די נאַקעטע הישפּאַנערין, פאר זיך, און פאר זיין גאַנצעס לעבען... נור
ער האַט געלאַכט, און געאַרבייט מיט זיך ניט צו קלערען דערפון. ער
האַט אויסגעמונגען אַ גלעזעל קאַניאַק און געקושט די הישפּאַנערין
אין מויל. נאָר עס האַט איהם שוין געעקעלט דאָס לייב וואָס
יעדע נאַכט ריהרט עס אַן אַן אַנדערער... ער האַט מיט אַ מאל דער-
זעהען דעם דיקען פאלקאוניק־קאמיסאַר אַ נאַקעטען, מיט אַ געשוואַלע-

נעם לייב, וואָס וואָלגערט זיך דאָ אויף דער זאָפע אַרום מיט די היש-
פאַנעריין. און מאַטקע האָט שוין מעהר ניט געקענט זיצען אויף דער
זאָפע... ער האָט זיך מיט אַ מאָל דערמאָהנט אָן חנה'לעס שוואַרצען
קאָפּ האָאר און די ריינקייט וואָס ליגעט אויף איהר, און ער האָט גע-
בענקט נאָך דעם שוואַרצען קאָפּ איהרען...

ער האָט שוין מעהר ניט געקענט זיין אין שטיבעל. ער האָט זיך
אָנגעטשאָן און איז אַראָבגעגאַנגען. אין קאפּע־הויז האָט ער זיך גע-
שעהמט אַרייַנצוקומען. ער האָט זיך געשעהמט צו קוקען חנה'לען אין
די אויגען אַריין. ער האָט נור אַרייַנגעוואָרפען אַ בליק דורך דער שפּאַ-
רע פון אַ פענסטערל פון דער קיך און דערזעהען חנה'לען. זי איז
געשטאַנען און האָט דערלאָנגט איהרע ברידערלאך עסען, און האָט עפעס
גערעדט צו זיי. ער האָט געזעהן איהר שוואַרצען קאָפּ האָאר, ווי זי
פערקעמט זיך אין אַ שרינט ביים שייטעל. ער האָט געזעהן איהרע
הענד, ווי זי רוקט צו דעם טעלער איהר ברודער'ל, און זי רעדט עפעס
צו איהם מיט אַ הנ'עוודיג שמיכלע. מעהר האָט ער ניט געקענט
זעהן און ניט געוואָלט. דאָס האַרץ האָט איהם פערקלעמט — איז
ער אוועק. לאַנג איז ער געגאַנגען איבער די גאַסען, ביז ער איז אָנגע-
קומען צו דער אייזערנער בריק צו. האָט ער זיך אַרונטערגעלאָזט און
אוועקגעזעצט זיך אויף די שטיינער ביי דער ווייכסעל און געקוקט אין
וואסער אַריין. לאַנג האָט ער געשוויגען, דערנאָך האָט איהם אַ כעס
אַרומגענומען. ער איז בייז געוואָרען אויף וועמען, און מיט אַמאָל האָט
זיך איהם געדאַכט אז ער איז בייז אויף קאַנאַריק'ען וואָס ליגעט אַ
טויטער דאָרט אין טייך אין וואַלד. ער האָט גענומען שטיינער און
אַרייַנגעוואָרפען אין וואסער אַריין, ווי ער וואָלט געוואָרפען שטיינער
אויף קאַנאַריק'ען: „אלעס איז ער שולדיג, וואָס איך האָב איהם
גע'הרגעט! אלעס ער!“

ער האָט פּלוצים אָנגעהויבען צו שמיכלען. ער האָט געזעהען ווי
חנה'לע גרייט צום טיש שבת פאַרנאַכט. ער, מאַטקע, איהר מאַן, איז
נאָר וואָס אַהיים געקומען פון וועג — אַ פוהרמאַן איז ער — און ער
ברענגט פּאַסאַזשירען שפעט אין פּרייטאג אין שטאָדט אַריין, איז ער
אַרייַנגעקראַכען מיט די שמוציגע שטיוועל אין שטוב אַריין, און דאָס
שטיבעל איז שוין צוגעראַמט, אויסגעקעהרט, אויסגעשיט מיט זאַמד
אויף שבת, און חנה'לע בייזערט זיך אויף איהם, פאַרוואָס ער שמוצט

איין די פּאָרלאַנגע. נאָר די מאַמע וואָס וואָהנט מיט זיי אינאיינעם קומט ארויס, דערלאנגט איהם א בעקען מיט הייס וואסער אָבצואוואַש־שען זיך.... ער האָט דערפיהלט דעם טעם פון פיש, וואָס קאָכען זיך אין דער קיך; דעם ריח פון חלה וואָס שמעקט אין שטיבעל, און זיך געזעהען דעם בעל־הבית... ער, מאַטקע, געהט מיט א סידור אין שוהל אריין דאוונען.... ער שמויכעלט אויף זיך אליין....

און וויעדער האָט איהם די פאסטיע געכאַפט. ווער לאָזט ניט, ווער שטעהט און לאָזט ניט? פארוואָס האָט מען דאָס געמאַכט אויס איהם וואָס ער איז? און ווער האָט עס געמאַכט? אלע האָבען עס געמאַכט: אלע מענשען האָבען געוואָלט אז מאַטקע זאָל זיין א גנב; מאַטקע זאָל קאנאַריק'ען הרג'ענען און מאַטקע זאָל זיך ארומשלעפען מיט נקבות אויף דאָס גאַנצע לעבען און ניט טאַרען האָבען קיין ווייב פאַר זיך, ניט קיין מאַמע פאַר זיך, נור א „הייזעל“ פאַר א היים און א „נקבה“, צו וועלכער עס קומט יעדע נאַכט א פּאָלקאָוניק־קאָמיסאַר, פאַר א כלה. ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט אן עולה, וואָס די גאַנצע וועלט, אלע, די זונן, דער הימעל, די ערד און די מענשען זיינען בעגאַנגען געגען איהם, וואָס זיי האָבען איהם גענויט צו זיין דאָס וואָס ער איז.... אלעמען האָט ער בעשולדיגט, נור ניט זיך. זיך האָט ער געזעהען ריין, ער איז ניט שולדיג. און איינגעשפאַרט האָט ער זיך דערפאַר טאַקע, וואָס זיי וויר־לען אז מאַטקע זאָל ווייטער אזוי זיין, ארומשלעפען זיך אין „הייזעל־עך“ און ניט טאַרען האָבען קיין ווייב חנה'לען, וואָס זאָל שבת מאַכען, וועט ער ווייזען, אז ער האָט אלעמען אין דר'ערד, אז ער וויל — קען ער אלעס אויספיהרען... ניט פאַר זיי וויל ער ווערען אן אנשטענדיגער מענש! אלע זיינען זיי גנבים! נור פאַר זיך. ער וויל האָבען אן איי־גען ווייב, אן אייגענע מאַמע און אן אייגענע היים און זאָלען זיי צו־פלאַצט ווערען... און „קאנאַריק“ זאָל ליעגען און פוילען אין וואסער, אז עס געפעלט איהם ניט.

ער האָט מיט אַמאָל דערפיהלט, אזוי ווי קאנאַריק וואָלט געווען א לעבעדיג נפש, וועלכער ראַנגעלט זיך מיט איהם. מאַטקע האָט גע־כאַפט שטיינער, גרויסע שטיינער און געוואַרפען אין דער ווייכסעל אריין, ווי ער וואָלט ווארפען אויף קאנאַריק'ס קערפער, וועלכער ליעגט אין וואסער ביי א שטיין אָנגעבונדען. די דראַטהען־געהערין פערקויפט ער נאָך היינט, און די איבריגע מיידלעך לאָזט ער אָב שלמה'לע שלאָך

סען־העקער, ביליג וועט ער מאכען: וויפיעל ער וועט געבען, וועט ער
 נעהמען. צונויפנעהמען די פאָר הונדערט רובעל, און ארומקוקען זיך
 וועגען א געשעפט: ער וועט אפשר קויפען א פערד און וואַגען, און
 אפשר וועט ער אָנהויבען צו האַנדלען מיט שטיוועל — ער וועט שוין
 זעהן מיט וואָס ער וועט האַנדלען. נור אלעס וועט ער מאַכען, אז
 מאַטקע זאָל האַבען אן אייגען ווייב, א היים און א מאַמע, ווייל „זיי“
 ווילען ניט.

און מיט דעם אימפעט, וואָס ער איז געווען געוועהנט צו טהאָן זא-
 כען, וואָס זיינען איהם אויסגעקומען רעכט, איז ער געגאַנגען אויספיה-
 רען זיין בעשלוס: אן אנשמענדיגער מענש צו ווערען — להכעיס דער
 וועלט.

.11

דער מענשען-מאָרט.

אין שכנות מיט וועלפיל'ס „היזעל“ אויף די אלטע שטאָרט האָט געוואָהנט א פעלדשער „יענקעלע שעהרער“. צו איהם אין „רעזורע“, אזוי ווי אין „קאפּע ווארשאַווסקי“ זיינען זיך צונויפגעקומען די וואוי-לע יונגען — די האַלטערס און די קאָדעמען מיט די אַלע בעלי הבתים פון די „היזעלעך“, וואָס האָבען זיך געפונען אויף דער אלטער שטאָרט. נור ווען אין „קאפּע ווארשאַווסקי“ איז מען זיך צונויפגעקומען צו פער-ברענגען, איז ביי „יאַנקעלע שעהרער“ אין „רעזורע“ געווען די „בירזע“ פון די „היזעלעך“. דאָרט האָט מען געהאַנדעלט, דאָרט האָט איין פאָט-ראָן פערקויפט אַ צווייטען, אָדער אָבגעלאָזט, אָדער אויסגעטוישט — א לעבעדיגען מענשען. דאָרט האָבען די בעלי הבתים געקויפט און די יונגען האָבען פערקויפט זייערע „סחורות“. און ניט איינמאָל האָט א קאָדעט אריינגעפיהרט א „סוחר“ אין „קליינעם שטיבעל“ אריין, וואָס דער שעהרער האָט געהאַט גאַנץ בעזונדער, אויף אנדערע טרעפלאַך ארויפצוגעהן, צו ווייזען איהם אַ לעבעדיגען מענשען, נאָקעט, בעקוקען איהם, אויב ער איז ווערטה דעם פרייז, וואָס מען בעט פאר איהם...

נאָר היינט איז ביי יענקעלע'ן אין דער „רעזורע“ דער גרויסער יאָרד. סוחרים זיינען געקומען, די גרויסע סוחרים מיט די פיעלע ברייליאַנטען, וואָס קויפען אויף די סחורות פאר ווייט-ווייט... און בעצאָהלען מיט הונדערטערס. אויף דעם יאָרד וואַרטען אַלע, סאי די יונגען, און סיי די מיידלאַך פון די „היזעלעך“, דאָמאַלס ווערען פיעלע פון זיי ערלייזט פון די „אַלטע שטאָרט“ און געהען אין די גרויסע יועלט, ווייט איבער ימים „רייך“ צו ווערען... נור שטיל זיינען אַלע היינט, מען זעהט קיין מיידעל ניט אין גאָס. די יונגען ררעהען זיך וואָס ווע-ניגער איבער דעם טראָטואַר. אַלע הימען דאָס „געשעפט“.

מורא, אז די גרויסע „סוחרים“ זאלען חלילה ניט אריינפאלען. און דאָס גאַנצע געשעפט זאל ניט אונטערגעהן.

נאָר זיי האָבען זיך ניט וואָס צום שרעקען. פּאָליציי אליין היט די „סוחרים“. פּאָלקאוניקקאָמיסאַר כוואַסטאָוו, וואָס ווייסט גאַנץ גוט ווען די „טערקישע“ סוחרים קומען, שיקט צוויי פון זיינע געטרייסטע גאָראָדאָויעס צו היטען די געסעל, ווען דער יאריר געהט אָן. די גאָראָדאָויעס דרעהען זיך איבער דעם טראָטואַר פון דער אלטער שטאָדט, וואו יענקעלע'ס „רעזורע“ איז, און היטען אָפּ אז דאָס „געשעפט“ זאל חלילה ניט געשטערט ווערען.

און ביי יענקעלע'ן אין „רעזורע“ איז היינט לעבעדיג. די אידניע האָט זיך געפערערט גאַנץ פריה אין מאַרק און אויפגעקויפט די בעסטע פיש און פעטסטע גענזלאַך. אין קיך ברענט עס, און דער ריח כּוּן געד בראַטענס טראָגט זיך איבער'ן מאַרק. דאָס בראַט מען גענזלאַך פאר די „סוחרים“.

אין א קליין שטיבעל, נאָך דער „רעזורע“, פון וועלכען מען קען אַראָפּגעהן מיט הינטערטרעפען און די פענסטער געהען ארויס אויף א גרויע וואַנדר, זיצען די „סוחרים“ אויף די צוויי פול מיט בעטגעוואַנד בעלייגטע בעטען. די „סוחרים“ זיינען: א דיקע עלטערע פרוי אין די פופציגער יאָהרען, זעהר רייך אָנגעטהאָן, אין זיידענס, מיט בריליאַנט טען און פּעריל בעלייגט אויף די פעטע דיקע פינגער, און אויף דעם גראַבען, פעטען בעלייגטען האַלז וואָס לאָזט זיך שווער אַראָפּ איבער איהר הויכע, גרויסע ברוסט. נעבען איהר זיצט א יונגער מאַן, אויך רייך אָנגעטהאָן, אויך מיט בריליאַנטען בעפּוצט, זעהט אויס א קראַנט קער צו זיין, ווי א סוכאַטיטשנער, מיט געשפיצטע פינגער, קוקט זיך נערוועז אום יעדעס מאָל, רויכערט ציגאַרען און האַלט זיך אין דרעהען די קליינע וואַנצעלאַך נערוועז, קראַנקהאַפט. דאָס איז די „סוחר'טעס“ א זון. צווישען זיך רעדען זיי א שפּאַנישען זשאַנגאָן געמישט מיט טערקישע ווערטער און אויך מיט ווערטער פון אלערליי שפּראַכען וואָס ווערען נור גערעדט אויפ'ן גאַנצען קאָנטינענט. כּדי די אַרומיגע זאַלען ניט פּערשטעהען, און מיט די פּערקויפּער רעדען זיי אויף איריש, כאַטש די פרוי מיט'ן יונגען מאַן זעהען שוין ניט אויס ווי קיין אידען, נאָר זעהר אַריענטאַליש, מיט ברוינע געזיכטער און מיט שוואַרצע רויטע אויגען. זיי רעדען זעהר וועניג מיט די בעלי הבתים פון די „הייזלאַך“

און מיט די יונגען, מעהרסטענס רעדען זיי נור צווישען זיך, און די ער-
שטע זאך אויף וואָס זיי פרעגען זיך, אז מען גיט זיי אן סחורות, איז,
אויב דאָס בעטרעפערע מיידעל, וועלכע מען וויל זיי פערקויפן, איז
אַ בלאַנדע. קוים איז זי אַ בלאַנדע, דינגען זיי זיך ניט און בעצאָהלען
וויפיעל מען הייסט זיך געבען. פאר זיי אויפ'ן טישעל ליעגט אָנגעלעגט
אַ גאנצער הויפּען מיט פּאַטאַגראַפיען פון מיידלאך, אראַפּגענומען אין
פערשיעדענע פּאַזעס, טהייל אין אנשטענדיגע, ווי אַנשטענדיגע אידישע
כלה-מיידלאך, טהייל אין אויסגעלאסענע נאַקעטע פּאַזעס... די מאַמע
מיט'ן זוהן בעקוקען די פּאַטאַגראַפיען גלייכגילטיג, לאַזען זיך אויס-
ריהמען פון די פערקויפער די מעלות פון די מיידלאך, שאַקלען צו מיט'ן
קאַפּ. די מאַמע מיט'ן זוהן קוקען זיך איבער, ווארפען צווישען זיך אַ
וואָרט אין אַ אונפערשטענדיכע שפראַך, אין אַ שפּאַניש אָדער טער-
קיש, און דאָס געשעפט ווערט אָפּגעמאַכט.

דער הויפּט מעקלער פון די סחורה איז "יענקעלע שעהרער", אַ
ברייטביינערדיגער איה, אָבגעשאַרען ווי אַ קאַטאַרינאַרוש, מיט אַ
גרויסען בויך מיט צוויי אויסגעקושטע פעטע חן-גריבעלאך אין די באַ-
קען. ער רופט די סוחר'טע "מוהמע" און דעם יונגען מאַן "קאָזין".
מיט איהם בעראַטהען זיך די סוחרים, אויף זיין וואָרט טרויען זיי,
איהם גלויבען זיי, און צו איהם האַבען זיי צוטרויען, ווייל ער איז אַ
משפּחה. און יעדעס מאָל קומט די אידענע ארויף מיט אַ טאַץ איינ-
געמאַכטס, אַ פלעשעל שנאַפּס אָדער אַ פּאַאר פּאַמעראַנצען, און זאָגט
מיט אַ גוט שמייכלע:

— לאַז די "מוהמע" עפעס נעהמען אין מויל אריין. לאַז זיך דער
"קאָזין" דאָס האַרץ דערכאַפּען.

און אז יענקעלע יאָגט זיי אַראַפּ, ענטפערט די אידענע:

— וואָס ווילסטו? פון דער פריה אָן ריידען זיי, האַנדלען. דאָס

האַרץ ווערט דאָך זיי אָפּגעשוואַכט.

די סוחר'טע גיט אַ גענאָדיגען שמייכלעלע צו דער אידענע און
פערזוכט פון איינגעמאַכטס און רוקט עס צו צום זוהן, זאָגענדיג עפעס
צו איהם אויף טערקיש.

נור מעהרסטענס האָט מען ניט קיין צייט צו אזעלכע קלייניגקיי-
טען, ווען דער מאַרק געהט אָן. מען איז פערטהאָן אין געשעפט. אַ
טהייל "סחורות", אויף וועלכע מען קען זיך ניט אויסגלייכען אין פרייט

ווייל מען וויל צו א הויכען — הייסט מען זיך עם פארווייזען. דענסט
מאָל פערשווינדען אלע, אום קיינער זאָל נאָר נישט בעמערקען, וואָס
דאָ געהט פאָר. די „מאָמע“ מיט'ן „זוהן“ בלייבען. פלוצלונג עפענט
זיך די טהיר און עם ווייזט זיך א מיידעל.

— דאָ וואָהנט נישט גדליה גלעזער? — פרעגט די מיידעל.

— יא, דאָ וואָהנט גדליה גלעזער. קום נור אריין, מיין קינד.

די „מאָמע“ מיט'ן „זוהן“ בעקוקען די מיידעל, ווינקען זיך דורך

זימיט די אויגען אלעס וועגען „גדליה גלעזער“.

כאָטש דאָס מיידעל ווייס גאָנץ גוט וועגען וואָס דאָ האַנדעלט זיך,

זאָן כאָטש דאָס מיידעל אליין וויל זעהר פערקויפט ווערען צו די

סוחר'טע, דאָך רעדט מען אלעס וועגען „גדליה גלעזער“.

און פאר מעהר פאָרויכטיגקייט ליעגט א טאָס קארטען אויפ'ן

טיש. טאָמער בעפאלט פאָליציי, הייסט עם, מען האָט געשפיעלט אין

קארטען...

נור זעהר זעלטען פרעגט מען זיך אויף „גדליה גלעזער“. מעהר-

סטען פערלאָזט מען זיך אויפ'ן וואָרט. קיין געשעפט ווערט ניט גע-

פיהרט אויף אזוי פיעל צוטרויען צווישען די סוחרים מיט די קונים, ווי

דאָס געשעפט פון „לעבעדיגע סחורות“. דאָ וועט קיינער נישט אָפנא-

רען. מען האַנדעלט אויפ'ן וואָרט, און אלע היטען דאָס געשעפט, ווי

דאָס אויג אין קאָפּ, און ניט נור די סוחרים, נאָר אפילו די סחורה.

מעהר פון אלע פרעהען זיך מיט דעם געשעפט די מיידלאַך אליין.

דאָס לעבען פון די מיידלאַך אין די הייזלאַך וואָס איז איינטאָ-

ניג, ווערט זיי אזוי לאַנגווייליג, אזוי דערעסען, אז זיי בענקען נאָך

עפעס; נאָך א געשעהניש, וואָס זאָל ארויסנעהמען פון די ענגע

שטיבלאָך און ברענגען זיי אין די גרויסע וועלט. און בוענאָס איירעס,

אַרגענטינען, געהט ארום ווי א ליכטיגע לעגענדע צווישען די מיידלאַך

אין די „הייזלאַך“. דאָרטען, אין בוענאָס איירעס, זיינען די מיידלאַך

פריי, פערדינענען פיעל געלד ביי די שוואַרצע, קריגען דערנאָך זעהר

לייכט חתנים און ווערען אליין בעל הבית'טעס פון „הייזלאַך“. אָט

די אלע רייכע סוחר'טעס וואָס קומען פון בוענאָס איירעס זיינען אליין

געוועזענע מיידלאַך פון די „הייזלאַך“. פיעלע פון די מיידלאַך, וועלכע

זיינען אוועק, שרייבען צו זייערע חבר'טעס בריעף, און עם הייסט אז זיי

ווערען אזוי רייך, אז זיי שיקען געלד אהיים, מאכען גליקליך זייערע

עלמערען, און מאכען חתונה זייערע שוועסטער. זיי האָבען גאָלדענע צייהן און פּוצען שטענדיג זייערע צייהן מיט גאָלדענע שטעקעלאַך... לעגענרען געהען ארום אין די „הייזלאַך“ וועגען מיידלאַך וואָס זיינען אוועק קיין בוענאס איירעס, און עס האָבען זיך פּערליעבט אין זיי שוואַרצע פּירסטען, שוואַרצע סולטאַנען, און זיי לעבען איצט ווי קע-ניגינס.

צוליב דעם גארען אלע מיידלאַך פון די „הייזלאַך“ פּערקויפט צו ווערען קיין בוענאס איירעס. און ווען די סוחרים קומען פון ארגענטיניען אויפקויפען „סחורה“, ווערט יום טוב אין דער אלטער שטאָדט, אלע מיידלאַך פארבען זיך אָפּ אויף בלאַנדע, טהוען זיך אָן העלע קליידער, ווייל די סוחרים קויפען גיכער בלאַנדע, ווארום די שוואַרצע נע-גערס אין בוענאס איירעס האָבען נור לייעב בלאַנדע...

נור אם מעהרסטען איז געווען פּרעהלאַך אין רויטען וועלפּיל'ס „הייזעל“ צווישען קאַנאַריק'ס כלות. „קאַנאַריק פּערקויפט אלע זיינע מיידלאַך“, האָט מען גערעדט אין דער אונטערוועלט. און טאַקע זיינען אלע קאַנאַריק'ס כלות געווען אָבגעפאַרבט אויף בלאַנד, און מאַטקע האָט זיי אלע פּערקויפט מיט אַ לייכט האַרץ. איהם האָט מען נישט צוגעלאָזט אין דער „רעזערע“ צו „יענקעלע שעהרער“, וואו דער מאַרק איז געווען. ער איז נאָך ניט געווען קיין סטאַטיק, קיין אָנגענומענער סוחר, אז מען זאָל איהם צולאָזען צו די „ארגענטיניער“ סוחרים אָדער צו „גדליה גלעזער“, ווי מען האָט זיי גערופען אין געהיים. ער האָט אפילו נישט געוואוסט, וואו דער מאַרק איז, דאָס געשעפט איז געמאַכט געוואָרען דורך וועלפּיל דעם רויטען. סיי ווי סיי, ווי עס זאָל ניט זיין, האָט מאַטקע געקראָגען א „טאַש מיט הונדערטער“, ווי מען האָט גערעדט אין די „אונטערוועלט“. א יונג האָט אַ בייז מזל, פונקט ווען ער וויל פּערקויפען זיין סחורה קומען אָן די אַרגענטיניער סוחרים, „גדליה גלעזער“ איז אַראָפּגעפאלען אויף קאַנאַריק'ס בייז מזל. דאָס גאַנצע „אלטע שטאָדט“ האָט גערעדט דערפון, אז קאַנאַריק איז רייך געוואָרען, געכאַפט אַ גרויסע אַפּוטיקא, און מען האָט איהם סקאַנ געווען.

— אָבער וואָס וועט ער טהאָן אָהן סחורה?

— זאָרג דיך פאַר איהם ניט. ער וועט שוין קריגען אַנדערע

סחורה.

— געה. ער גיט דאָך אויף דאָס געשעפט. ער געהט דאָך א חתן
ווערען מיט חנה'לען.

— זי וויל דאָך איהם ניט.

— יעצט וועט זי איהם שוין וועלען, אז דער יוגג האָט נאָר געלד
געטראָגען, וועט זי איהם שוין וועלען.

— און וואָס האָט ער געמאַכט מיט די הישפּאַניערין?

— ער האָט זי אויף געוואָלט פּערקויפּען, נאָר דער רויטער וועל-
פיל האָט נישט צוגעלאָזט. ער האָט מורא פאר'ן פּאַלקאָוויק-קאָמיסאַר.
— האָט אַנאַנדערער פּערוזיכערט. — ער האָט זי ניט געוואָלט פּער-
קויפּען. מ'האָט איהם אָנגעבאָטען א סך געלד. ער האָט נישט געוואָלט.
אזוי האָט מען גערעדט אין „קאַפּע ווארשאַווסקי“ און אויף דער
גאַנצער אַלטער שטאָדט וועגען מאַטקע'ן און וועגען זיינע כלות. און
אַלע זיינען גליקליך געווען. אַלעמען האָבען די אַרבעטנייער סוחרים,
„גדליה דער גלעזער“, גליקליך געמאַכט. מאַטקע האָט געלד געטראָגען.
דער רויטער וועלפיל האָט שעהן פּערדיענט, נאָר אַם מעהרסטען איז
גליקליך געווען די לעבעדיגע סחורה אַליין וואָס מען האָט זיי פּערקויפּט,
די מיידלאַך פון די „הייזלאַך“. אַלע זיינען זיי בלאַנד געווען אָבגע-
פאַרבט און העל אָנגעטהאָן, און זיינען שוין מעהר ניט אַרויס אויף דער
גאַס געלד פּערדיענען. זיי האָבען זיך געגרייט אין א ווייטען וועג
אַריין, וואו עס ווארטען אויף זיי שוואַרצע פירסטען, וועלכע האָבען
זעהר ליעב בלאַנדע אידישע מיידלאַך. זיי וועלען זיך אין די מיידלאַך
פּערליעבען, און יעדע האָט גע'חלום'ט א פּרינצעסין, א פירסטין צו ווע-
רען פון „אַ שוואַרץ קעניגרייך“...

.12

מאמע ווערט א טאטיש.

עס איז געקומען די צייט ווען די „סחורה“ האָט בעדראַפּט עקס-
פּערירט צו ווערען איבער'ן ים — האָט זיך די „סחורה“ צואוויינט און
אַנגעהויבען זיך צו געזעגענען מיט די פריינד און בעקאַנטע וואָס זי
האָט געהאַט אין דער גאַנצער שכנה'שאַפּט. ביי דעם פּאפּיראַסניק אין
הויז איז געווען יום-כּפור. די מיידלאַך זיינען ארויסגעקומען געזעגע-
נען זיך מיט'ן קראַנקען ווייבעל. די מיידלאַך האָבען געוויינט, און
מען האָט איינער דעם אנדערען אַנגעוואונשען אַלדאָס גוטס :
— עמץ זאָלט מיך ניט פּערגעסען אויף יענער זייט יב. אז עמץ
וועט בשלום אהין קומען זאָל עמץ געדענקען מיך דאָ מיט מיינע
קינדער.

— אייך פּערגעסען, גנענדעלע... איהר זיינט דאָך אונז בעסער
געווען ווי אַ לייבליכע מאַמע, ווי אַן אייגענע שוועסטער, — האָט זיך
די „סחורה“ פּונאַנדערגעוויינט. קיינמאָל ניט אייך פּערגעסען.
— גנענדעל, לעבען, בעהאַלט דאָס פּאַר די קינדערלאַך, — האָ-
בען די מיידלאַך איהר אריינגעטראַגען זייערע וועש און קליידער, און
אוועקגעגעבען אלעס וואָס זיי האָבען ניט מיטגענומען.
נור איינע האָט גאָר ניט אוועקגעגעבען. דאָס איז די „לאָווי-
טשערין“, וואָס האָט זיך געזאַמעלט איהר אויסשטייער און געהאַלטען
איהר קאַסטען וועש.

— וואו וועסטו מיטנעהמען אזא קאַסטען וועש איבער דער גרע-
נעץ ? וואָס טויג די וועש איבער דער גרענעץ ? וואָס דאָרט, אויף יעד-
נער זייט, קריעגט מען וועש שפּאַט ביליג, — האָבען איהר די מיידלאַך
אויסגערעדט.

זי האָט אָבער ניט געוואָלט הערען. „וועש קומט איבעראַל צוניץ.“
ניט געוואָלט פּערקויפּען, ניט געוואָלט אוועקגעבען. עס האָט זיך איהר

געדאכט, ווען זי וואָלט אוועקגעגעבען דעם אויסשטויער-וועש — וואָלט זי אוועקגעגעבען די האַפנונג אַמאָל אַנדערש צו לעבען, אַמאָל חתונה צו האָבען און צו פיהרען אן אנשטענדיגען לעבען. דער קאַס-טען ריינע וועש, די לייליכער, האַנדטיכער, טישטיכער און איבערזיערס איז געוואָרען ביי דער מיידעל דער סימבאָל פון איהר רייניקייט... פון איהר האַפנונג... און זי האָט דעם קאַרב וועש געהיט און מיטגעפיהרט די אונבעפלעקטע וועש דאָרט אַהין, אין דעם שוואַרצען קעניגרייך, וואו זי האָט זיך געקליבען ווערען א קעניגין, א פירשטיין פון א שוואַר-צען פרינץ.

— אז איהר וועט נור בשלום אריבערקומען די גרענעץ, למען השם א קארטעל, מיר און די קינדערלאַך, — האָט זיי די קראַנקע פּאַפּיראַסען-מאַכערין צום לעצטען מאָל נאָכגעשריען.

און די קינדערלאַך זיינען געפאלען אויף זייערע העלער, ארומ-געכאַפט זיי, און בעוויינט מיט אמת'ע קינדישע טרעהרען די גוטע „מוהמעס“.

און דאָס גאַנצע געסעל, אין וועלכען ס'האָט זיך געפונען דאָס „היי-זעל“, האָט בעגלייט מיט רחמנות'דיגע בליקען די אַבפּאַהרענדע מייד-לאַך. אלע האָבען געוואוסט וואוהין מען פיהרט זיי. און פיעל האָבען זיי בעדויערט, ניט איבער דעם שרעקליכען גורל, וועלכער איז זיי בע-שערט אין דער ווייטער מדינה, נאָר איבער די לאַנגע ריזע איבער'ן גרויסען ים, פאר וועלכע אלע האָבען מורא געהאט. פיעל האָבען זיי מקנא געווען, און געוואונשען זיך צו זיין אויף דעם אָרט פון די מייד-לאַך, וואָס פּאַהרען אָב אין א לאַנד וואו „מען שאַרט נאָלד אין די גאסען“, און געוואָלט פּאַהרען, אז זיי וואָלטען נור אויף הוצאות גע-האַט... און אלע האָבען געוואונשען, אז זיי זאָלען בשלום דערגריי-כען דאָס לאַנד פון די שוואַרצע הערשאַפט...

מאָטקע איז דערווייל אויס „קאָדעט“ געוואָרען, און איז דער „אַנשטענדיגער מענש“. ער קליידעט זיך שוין „ציווילנע“, נישט „פּאַ קאָדעטסקו“. ווי יעדער יונגער מענש: אין א נייעם אַנצוג, א קראַנען מיט א שניפּס און א גאָלדענעם זייגער, און שפּאַציערט איבער די געס-לאַך פון דער „אַלטער שטאָדט“. און א וואונדערליכע זאַך — קויפּ

איז די „אלטע שטאָרט“ געוואָהר געוואָרען, אז מאַטקע האָט געלד, אז מאַטקע האָט געכאַפט די „שעהנע אפּוטיקא“ פון די בוענאָס איירעסער סוחרים פאר די פערקויפטע מיידלאך, אז מאַטקע איז געוואָרען א „מענש מיט מענשען גלייך“, האָבען אלע אויפגעהערט זיך פאר איהם צו שרעקען, מורא צו האָבען פאר איהם. געשעמט האָט מען זיך נאָך מיט איהם. עס וואָלט קיינער פון די שעהנע בעלי הבתים איהם ניט אָבגעשטעלט און גערעדט מיט איהם. נאָר עס איז אַראָב פון איהם יע-נע געהיימנים, וואָס האָט איהם געהאַט איינגעהילט, ווען ער איז גע-ווען דער בעל הבית איבער די מיידלאך, ווען יעדער מענש אין געסעל האָט געציטערט פאר קאַנאַריק'ען, און אז מען האָט איהם געזעהן אויף איין זייט טראָטואר איז מען אריבער אויף דער צווייטער זייט. יעצט האָט מען איהם שוין ניט אויסגעמיעדען. אז ער איז אריינגעקומען אין א געשעפט קויפען, איז מען שוין ניט אַנטלאָפּען פון איהם. מאַטקע איז געוואָרען אן איינוואָהנער פון דער „אלטער שטאָרט“, און מענ-שען האָבען איהם געהאַלטען גלייך מיט זיך.

אין „קאַפּע ווארשאַווסקי“ איז מאַטקע ניט אריינגעקומען צייט ער האָט זיך געשניטען אויף אן אַרענטליכען מענשען. דאָך האָט ער חנה'לען ניט אָבגעלאָזט פון אויג. ער האָט זי אָבגעוואַרט אין די אָבענדען, ווען זי האָט די ברידערלאך געגעבען צו עסען אין קיד, און אריינגע'גנב'עט זיך אין הויף אריין, און אריינגעקוקט דורך'ן פענסטער. האָט ער נור דערזעהען דעם שוואַרצען קאַפּ איהרען, מיט די לאַנגע שוואַרצע האַאר, וואָס לאָזען זיך אַראָב איבער איהר אַקסעל, האָט איהם ארומגענומען א ריינקייט און עס איז איהם געווען א פּערגילטונג פאר אַלעס וואָס ער טהוט פאר איהר. ער האָט אין דעם שוואַרצען קאַפּ האַאר איהרען געזעהען זיין גאַנץ לעבען, וואָס ער האָט זיך אויס-גע'חלוּם'ט ווי עס וועט אויסזעהען אין דער צוקונפט — און דער קאַפּ איז געוואָרען פּערבונדען מיט נאָך עפעס, וואָס איז איהם זעהר טהייער געווען פון זיין פּערגאַנגענעם לעבען. חנה'לעס קאַפּ האַאר האָט איהם דערמאָהנט אין זיין מאַמעס פנים. ער האָט איבערהויפט זיך ניט געקענט פאַרשטעלען חנה'לען אַהן דער מאַמען. די צוויי נפשות — חנה'לע און זיין מוטער — זיינען ביי איהם געוואָרען איינס. און ער האָט זיי ליעב געהאַט ווי איין פּערוואָן.

און א וואונדערליכע זאך — מאַטקע'ן האָט פּערדראָסען וואָס

חנה'לע זיצט אין „קאפע ווארשאווסקי“ און בעדיענט אזעלכע מענ-
שען, וואָס קומען דאָרט אהין אריין. מאַטקע האָט מיט אמאָל דער-
פיהלט דעם גאַנצען עקעל פון געסעל און פון „קאפע ווארשאווסקי“,
און ער האָט געוואָלט אז חנה'לע, זיין חנה'לע, זאָל זיין פון דערוויי-
טענס פון דאָרט. ער האָט געוואָלט, אז די מוטער זאָל זי בעהאַלטען
ביים פעטער, ווי מען האָט זי געהאַט בעהאַלטען פאר איהם... און קיי-
נער זאָל ניט קענען צוקומען צו איהר, קיינער זאָל ניט וויסען וואו זי
איז. אפילו ער זאָל ניט וויסען וואו זי איז.

א שרדן צו חיים קאפּע־מאַכער, צו חנה'לעס פאָטער, האָט ער
נאָך ניט געוואָלט שיקען. עס איז איהם נאָך געשטאַנען אין וועג די
הישפּאַנערין. די שוואַרץ־חנ'עוורדיגע דראַטען־געהערין האָט זיך נאָך
געפונען אין דעם „הייזעל“, אין וועלכען אלע אָבענד איז געקומען דער
פּאַלקאָוויק־קאָמיקסאַר. מאַטקעס הארץ איז צוריסען געוואָרען צוויי-
שען די ביידע מיידלאַך — צווישען חנה'לען און די הישפּאַנערין. ער
האָט זי ניט געקענט פּערקויפּען אזוי לייכט ווי די אנדערע מיידלאַך.
יענע מיידלאַך זיינען ביי איהם געווען סחורה. די דראַטען־געהערין
איז געווען משפּחה. א לעבעדיגער מענש — זיינס א מענש. ער
האָט עס געפיהלט, און גערעכענט זיך מיט דעם געפיהל, אָבער ער האָט
געוואוסט, אז חנה'לען וועט ער ניט קענען האָבען סידען נור ער וועט
פּטור ווערען פון די הישפּאַנערין, אויסרייסען זי פון זיין לעבען. און
חנה'לען האָט ער געוואָלט האָבען מעהר פון זיין לעבען. דאָס איז יעצט
געווען זיין אַמביציע, זיין שטאָלץ, צו האָבען א ווייב, אן אייגען ווייב,
און אן אייגענע מוטער, ווי יעדער מענש האָט — דערפאר וואָס אלע
האָבען זיך פּערנומען אויף איהם. און צו חנה'לען האָט ער געוואָלט
קומען מיט א ריין האַרץ און ריינע הענד.

לאַנג האָט ער געקעמפּט מיט זיך, ביז איינמאָל איז ער געקומען
צו דער הישפּאַנערין און איהר אַלץ פּערטרויט. ער האָט גערעדט
צו איהר ווי א ברודער צו א שוועסטער, ווי א מענש צו א מענש. ער
האָט צו איהר אזוי געזאָגט:

— מאַרי, מיר מוזען זיך צושיידען. איך געה אוועק פון דאנען.
— וואָס רעדסטו, מאַטקע! — האָט דאָס מיידעל איהם אָנגעקוקט
און געזאָגט מיט שרעק — דו געהסט חתונה האָבען? יע?

— יא, — האָט מאַטקע געענטפערט.

— פארוואָס ?

— איך ווייס ניט. איך מוז. איך וויל. איך קען ניט אַנדערש.

דאָס מיידעל האָט איהם אָנגעקוקט. דער פערלאנג נאָך חנה'לען איז געלעגען אין זיינע אויגען. זיינע אויגען זיינען איהם בעטרערט געוואָרען, דאָס מויל אויסגעקרימט און די נאָז בלייב. דאָס מיידעל האָט איהם ליעב געהאַט. זי האָט זיך ניט געקענט איינהאַלטען און האָט זיך געוואָרפען אויף איהם און אריינגעביסען זיך אין זיינע ליי-פען מיט איהרע קרומע, שארפע צייהנדלעך :

— מאַטקע, לעבען, איך וועל דיך ליעב האַבען — וואָס דו זאָלסט

ניט טהאָן.

— האָב מיך יא ליעב, האָב מיך ניט ליעב. איך ווייס, מיין לע-

בען איז ביי דיר אין די הענד. דו קענסט מיך ארויסגעבען צום פּאַל-קאָונויקקאָמיסאַר, אז איך האָב קאַנאַריק'ען גע'הרג'עט, און איך הייס אן אַנדער נאָמען, און איך האָב א פּאַלשען פּאַספּאָרט. גיב מיך ארויס, אז דו ווילסט. נאָר חתונה האַבען וועל איך מיט חנה'לען, אפילו אז איך זאָל וויסען יונגערהייד אין דר'ערד צו פּוילען. איך וועל חתונה האַבען מיט איהר, דערנאָך קענסטו מיך קיין סיביר אויף קאַטאַרשנע ראַבאַטע שיקען, אז דו ווילסט. נאָר חתונה האַבען מיט חנה'לען וועל איך.

עס האָט זי ארומגענומען אן אייפערזוכט אויף מאַטקע'ס ליעבע. די אייפערזוכט אויף חנה'לען האָט יעצט געברענגט אין איהר האַרץ, אין איהר אינערליכעם, ווי אן עלעקטרישער שטראָם וואָלט זיך אין איהר אָנגעצונדען. זי האָט געביסען מיט איהרע קליינע צייהנדלאך אויף איהרע דינע ליפען, געבילט די הענד און אָנגעלעגט זיך פאַר שוואַכקייט אויף מאַטקע'ן :

— פארוואָס קענסטו מיך ניט האַבען מיט חנה'לען ? גנב'ע זי אוועק. די נאַכט גנב'ע זי, און גיב זי אין א הייזעל אריין. מיר וועל לען אינאיינעם זיין אין איין "הייזעל" — מען וועט דיר א סך געלד געבען פאַר איהר, מיר וועלען דיך ביידע ליעב האַבען ; ביידע... אַר-בייטען פאַר דיר....

מאַטקע איז בלייב געוואָרען. דאָס האַרץ האָט איהם אָנגעהויבען

צו שלאָגען. אָפּטמאָל האָט ער געקלעהרט דערפון אזוי צו טהאָן. גע-
קלעהרט און ניט געוואָגט צו קלעהרען. טיעף אין זיך האָט ער דאָס
געטראַכט, און יעצט זאָגט זי איהם די געדאַנקען ארויס. ער האָט גע-
שוויגען, אין זיין האַרץ האָט געקעמפּט דער יצר-טוב און דער יצר-
הרע.

— איך וועל זי אָנרעדען, איך ווייס שוין ווי אזוי מיט איהר צו
רעדען; איך וועל שוין אזוי מאַכען, אז זי וועט בעשטעהען, דו וועסט
זעהן זי וועט בעשטעהען... — האָט די הישפּאַנערין פּאַרטנעזעצט.

ער האָט מיט אַמאָל דערזעהען זיין מאַמע, די רויטע זלאַמע, ווי
זי יוצט און פּערריכט איהם די הויזען. און ער לינגט א נאַקעטער אין
ווינקעל פון קעלער. מען האָט איהם געשלאָגען, צוביילט. לינגט ער
און וויינט, און קוקט אויף דער מאַמע, ווי זי נעהט איהם די הויזען. ער
האָט יעצט געזעהען איהר פנים ווי דאַמאָלס, ווי עס רינגען טרערען פון
איהרע אויגען אויף איהר איינגעשרומפּען, אויסגעהאַקט ווי א זייל גע-
זיכט, און ווי די ליפּען זיינען פּערטריקענט און די אָדערען פון איהר
הויטיגען האַלז ציהען זיך און ציהען זיך, ווי ביי א הוהן. און זי פּער-
גלייזט די אויגען פונקט אזוי ווי א הוהן, וואָס דער שוחט האָט אריינ-
גענומען אין זיינע קניען, איינגעבויגען דעם האַלז און געהט עס
שחט'ען... און ער ווייסט ניט ווי אזוי דאָס איז געוואָרען — הנה'לע
איז געוואָרען זיין מאַמע, און זיין מאַמע — הנה'לע. ביידע עפעס איין
נפש, איין מענש, און וועט ער הנה'לען שלעכטס טהאָן — וועט עס
פונקט אזוי זיין, ווי ער וואָלט דער מוטער שלעכטס געטהאָן. זיין
מוטער שלעכטס טהאָן... דיעזער געדאַנק האָט איהם אזוי אויפגעקאַכט,
אז ער האָט אַן אלעס פּערגעסען. ער האָט געוואוסט, אז זיין לעבען
איז אין מאַר'ס הענד — נור ער האָט ניט געקוקט דאָרויף, און מיט א
געשריי האָט ער געגעבען א טאָפּיע מיט'ן פּוס:

— שווייג! — וואָס מיינסטו, הנה'לע איז דו? ! די מינוט קום...
קום... קום! — האָט ער בעפוילען.

— וואוהין? — האָט דאָס מיידעל געזאָגט מיט אימה.

— וואָס איז דיין עסק? וואָס האָסטו צו פּרעגען? וואָס מיינסטו,
כ'וועל דיך דאָ לאָזען מיט אַ פּאַלקאָונויק-קאַמיסאַר, וואָס זאָל פון דיר
דאָס גאַנצע געלד אוועקגעהמען. קום, די מינוט קום. איך וועל דיך

שוין פיהרען. אין „אקוואריום“. אין קאפע שאנטאן אקוואריום. א שאנטאָנעמקע וועסטו ווערען. וועסטו כאַטש האָבען עפעס פאר דיין ארבייט. ניט פאר מיר, ניט פאר מיר. איך דארף ניט דיין געלד. נאָר פאר דיר, דו הערסט, וואָלסט צו עפעס קומען, נישט זיך ארומוואַלגען רען אין הייזלעך.

ער האָט פלינק איינגעפאַקט איהרע זאכען אין קאסטען אריין. אריינגעוואָרפען די זיידענע וועש, די געוואשענע און ניט געוואשענע, די זיידענע קאפּטאנעס, די זאַקען, העטס און קאמאשען, און געשלעפט זי נאָך דעם זעלבען אָבענד אין קאפע שאנטאן אקוואריום, וואו ער האָט זי פערקויפט דעם „דירעקטאָר“, ווי מען פערקויפט א טהייערען הונד אָדער א לייב־פערד — צוויי הונדערט און אכטציג רובעל האָט ער אָבגענומען פאר איהר.

פאר'ן אוועקגעהען האָט ער זי אָנגענומען ביי דער האַנד און גע־קוקט איהר אין די אויגען אריין, און דאן איהר געגעבען דאָס אָבגענו־מענע געלד:

— נא, נעהם עס צו, איך וויל דערפון נאָר ניט האָבען. פאר דיר, קויף דיר קאפּעלישען.

די מויד האָט דאָס מעהר פערדראָסען, ווי ווען ער וואָלט זי גע־שלאָגען. זי האָט איהם צוריקגעוואָרפען דאָס געלד אין פנים אריין: — איך בין דיין נקבה, דו האָסט מיך פערקויפט — עס איז דיין געלד. וואָס גיסטו עס מיר?

מאָטקע האָט בעהאַלטען דאָס געלד אין טאַש אריין, און געזאָגט צו איהר אין דער שטיל.

— מיין לעבען איז אין דיין האַנד: אז דו ווילסט, גיב מיך ארויס. האָב איך זאָרג — וועל איך געהן נאָך סיביר, אויף קאמאָרושנע. די מויד האָט געשוויגען, נאָר פערביסען מיט איהרע אויסגעטאַקט טע שאַרפע צייהן אויף איהרע רויטע פערפיהרערישע ליפען...

.13

מאטקע ווערט א התן.

עס איז אדורך געגאנגען א שטיקעל צייט און מאטקע איז אוועק איז גאנצען פון דער „אלטער שטאדט“ און זיך אויפגע- האלטען אויפ'ן גרישכאוו ביים אייזערנעם טויער צווישען די פי- שערס, וואָס ברענגען געפרוירענע פיש פון טיעף ראָסיי. אויפ'ן גרישכאוו האָט מאַטקע געהאַט בשותפות מיט נאָך אַ יונג אַ וואָגען מיט פּערה, וואָס האָבען איבערגעפיהרט די פיש פון די סטאַנציע אין דער שטאָדט אריין. צווישען די פוהרמאַן-יונגען איז גוט בעקאַנט געווען מאַטקע'ס נאָמען פון די „אַלטע שטאָדט“, און מען האָט מורא געהאַט פאַר איהם. דורך דעם האָט מען איהם באַלד אין די חברה „פישערס“ אריינגענומען, צוגעלאָזט איהם צום וואָגען. נאָר געשעהמט האָט מען זיך שוין ניט מיט איהם. מען האָט באַלד פּערגעסען זיין פּראָפּעסיע, אַ הויך דאָרט ביי אַ קריעג האָט מען איהם אויפגעמישט זיין „יחוס“. נאָר מיט „יחוס“ האָט זיך ניט געהאַט וואָס צו שעהמען קיינער פון די פישער-יונגען, און מאַטקע איז באַלד געוואָרען אזא אַנגעזעהנער מענש אויפ'ן „גרישכאוו“ ווי ער איז געווען אין דער „אַלטער שטאָדט“. מאַטקע האָט שוין געהאַט זיינע פּאַאר הונדערט רובעל שטעהן ביי פישער בעלי חבתיים, און עס האָט געהאַלטען איהם צו געהמען אין שותפות אריין צו די פיש.

דאָס אַלעס האָט מאַטקע געטהאָן אויפ'ן וואונק פון מלך קאפּע מאַכער, הנה'לעס פּאַטער. צייט מאַטקע האָט געקראָגען די פּאַאר הונדערט רובעל פון די מיידלאַך וואָס ער האָט פּערקויפט קיין בועד נאָס איירעס, האָט איהם שוין דער איד ניט אָפּגעלאָזט פון אויג. גע- זעהן, אַז מאַטקע סטאַטיקט זיך און וויל ווערען אַן אַרענטליכער מענש — האָט זיך דער איד איבערגעלייגט דאָס מיט די אירענע, אַז מאַטקע וואָלט נאָר ניט געווען אַזאַ שלעכטער התן פאַר הנה'לען :

— א יונג מיט א פאָאר הונדערט רובעל, ווער דארף דען וויסען, וואָס ער איז געווען, — וואָס איז ער, א מיידעל איז ער? א שלעכטען נאָמען קריגען? א מיידעל טאָר ניט — א יונג מעג אַלעס.

— קיין קינד אין די שירץ האָט ער ניט אהיים געבראַכט — לעגט די אידענע צו — און אזא איינער, אז ער ווערט א אַנשטענדיגער מענש, איז ער א פיינערער מענש. ער קען נאָך ווערען א שעה נער בעל הבית. און חנה'לען האָט ער ליעב ווי דאָס לעבען, די אויגען וואָלט ער זיך געלָאָזט ארויסנעהמען פאר איהר.

— און, דער עיקר, פאָרגעס ניט, אז ער האָט זיינע אייגענע די שעהנע פאָאר הונדערטער, און אזא יונג נעהמט זיך צו עפעס. ווער דארף וויסען פון וואָס ער האָט זיין געלד? — אין פאָס שטעהט עס ניט פארשריבען, — און געלד שטינקט ניט, מיינ ווייב.

נאָר דער איד האָט מיט מאַטקע'ן ניט גערעדט דאָריבער, חלילה, ער האָט זיך אפילו מיט איהם ניט געזעהן, אז קיינער זאָל נאָר ניט וויסען, אז קיינער זאָל נאָר ניט מערקען צו וואָס מאַטקע ציעלט. ער האָט אָבער שוין געהאַט זיינע מענשען, בעקאַנטע און פריינד וואָס האָבען מאַטקע'ן געפיהרט, געלערענט וואָס ער זאָל טהאָן. געווען איז עס טאַקע ברכיה דער קרעמער, דער חזן פון דער אַלטער שוהל, צו וועלכען מאַטקע איז געגאַנגען בעטען רעדען איהם א שידוך מיט חנה'לען.

— אזא יונג ווי די, האָסט א פאָאר שעהנע הונדערט רובעל, וואָס דרעהסטו זיך ארום אין גאס און טהוסט נאָר ניט — מען קען זיי פערל לעבען, פער'שכור'ען מיט גוטע ברידער, גוטע ברידער פעהלען ניט. האָט איהם ר' ברכיה איינמאָל מוסר געזאָגט, ווען מאַטקע איז וויעדער אין קרעמעל אריינגעקומען צו איהם, אז ער זאָל נאָך אַמאָל אהין געהן ריידען איהם דעם שידוך מיט חנה'לען, נאָך דעם ווי מאַטקע איז אַויס קאָדעט געוואָרען.

— האָט ניט קיין מורא, איך וועל נישט טרינקען. חנה'לע זאָל אזוי לעבען. איך'ל נישט טרינקען, גוט היטען דעם נראָשען.

— ווילסט דאָך א חתן ווערען — דארפסטו זיך צו עפעס נעהן מען. געהט מען אויפ'ן גרשיבאָוו, מען זוכט א שותף, מען קויפט זיך א פערד, א וואָגען — וואָס טהוסטו דאָ? — דו דארפסט אַוועק פון

דאָנען, אז קיינער זאָל נישט וויסען ווער דו ביסט געווען, ווען און וואָס. — פערשטעהסט, האָט איהם ר' ברכיה גע'עצה'ט אויף מלך קאפּע-מאַכער'ס וואונק. און מאַטקע האָט געפּאָלנט.

ערשט נאָכדעם ווי מאַטקע איז שוין געווען א שטיקעל צייט אוועק פון „אַלטען מאַרק“ און אַלע האָבען געהאַט פּערנעסען אין איהם — און מאַטקע איז געוואָרען דער פּישער יונג אויפ'ן גרשיבאָוו — דענסמאָל ערשט האָט מען מאַטקע'ן צוזאַמענגעפיהרט מיט חנה'לען, אז חתן כלה זאָלען זיך בעקענען. אָנגעפיהרט דעם שידוך האָט טאַקע ר' ברכיה, און יעצט האָט מאַטקע געהייסען „א פּישער פון גרשיבאָוו, א געזונדער יונג, פריי פון מיליטער, מיט אַ פּאָאר הונדערט רובעל זיין אייגענס — האָט אַ וואָגען מיט אַ פּאָאר פּערד“. מלך קאפּע-מאַכער מיט זיין ווייב האָבען זיך געלאָזט רעדען דעם שידוך, און אויס-געפּרעגט זיך וועגען חתן, ווי ער וואָלט געווען א פּרעמדער, וואָס זיי האָבען איהם קיינמאָל נאָך נישט געזעהן... מען האָט אָבגעויערט דאָס „זעהעכץ“ אויף שבת. און שבת נאָך מיטאג זיינען זיך חתן-כלה מיט די מחותנים צונויפגעקומען אויף די פּאַוויאָ גאַס צו דער כלה'ס פּעטער, ביי וועלכען מען האָט טאַקע חנה'לען געהאַט בעהאַלטען פּאַר מאַטקע'ן. מאַטקע איז געזעסען א בלייכער, א דערשראָקענער, אין א נייעם קאָר-טענעם אַנצונג, ווי א חתן בחור און מורא געהאַט צו ריהרען מיט אַ אבר, מיט אַ האַנד, אז ער זאָל נישט עפעס צוברעכען אויפ'ן טיש. געגען איבער איהם איז געזעסען חנה'לע, אויך א בלייכע און דערשראָ-קענע, אין א נייע קליידעל אָנגעטראָגן. פּערפּלאַכטען די האָר אין צוויי צעפ, און א רחמנות, און אַ חן האָט גערוהט אויף איהר קאָפּ.... מאַטקע האָט געקוקט אויף איהר און זיין האַרץ איז איהם אויסגעגאַנגען פּאַר רחמנות אויף איהר.... עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז זי איז אַ קליין, קליין פּייגעלע, וואָס האָט נאָך נישט קיין פּעדערען, ווי ער פּלעגט אַראָבנעהמען פון די נעסטען פון די בוימער, ווען ער איז נאָך אַ קליינער יאָט געווען... און דאָס קליינע פּויגעלע ציטערט אין זיינע הענד פאַר קעלט... און קלאַפט מיט די קליינע פּלינגעלעך... און ער נעהמט עס און לעגט עס אריין צו זיך אין בויזם, אז עס זאָל זיך אָנ-וואַרעמען... אזוי האָט ער אויך געוואָלט זי ארייננעהמען צו זיך אין מאַקעמען בויזם אריין...

דאָס געשפּרעך איז אָנגעגאַנגען וועגען היימישע זאַכען. מען האָט

זיך בעקענט מיט'ן חתן. דער מחותן האָט געוואָלט וויסען, מיט וועמען ער איז זיך משדך, ווער זיין מחותן איז, — אויב דער חתן האָט נאָך א פאָטער, אַ מוטער.

— איך האָב א מאַמע, א טהייערע מאַמע, אזא גוטע מאַמע!
ווען איך בין א קליין אינגעל געווען — אָט אזא קליינער יאָט — האָר בען זיי מיך געוואָלט שלאָגען — האָט מיך די מאַמע נישט געלאָזט שלאָגען... און זי האָט מיר....

— און א טאטען האָט ער אויך? האָט דער מחותן פלינק איבער-געהאַט מאַטקעס רייד, וואָס זיינען ניט שעהן געווען פאר די געסט ביים טיש.

— אַ טאטען האָב איך אויך, נאָר איהם האָב איך ניט ליִעב.

— וואו וואָהנען זיי?

— זיי וואָהנען אין א קליין שטערטעל, אין ווארשעווער גובער-ניע, אין זשאַכלין.

— און ווי רופט מען דעם חתן מיט'ן אידישען נאָמען? איך מײן, ווי הייסט ער? פרעגט דער שדכן.

— איך הייס מאַטקע.

— מאַטקע? — איך הער עס צום ערשטען מאל.

— ניין, ווען איך בין געווען א קליין אינגעל האָט מען מיך גערופען מאַטקע — האָט זיך מאַטקע פלינק צוריקגעכאַפט. איך הייס —

אהרון ליב קאַנאַריק. איך האָב אַ פאַס, אָט דאָ האָב איך איהם. און מאַטקע האָט ארויסגענומען דעם פאַס.

— אהרון ליב, א גאַנץ אידישער נאָמען — האָט ר' ברכיה שדכן געזאָגט צום מחותן.

נור מאַטקע'ן האָט עס עפעס געגעבען א ריז אין האַרצען. דאָס ערשטע מאל האָט ער דערפיהלט אז ער טראָגט אַ פרעמדען נאָמען פון א פרעמדען מענשען, און זיינעם האָט ער בענראָבען... און דעם ער-שטען מאל האָט ער אָנגעהויבען צוריק צו בענקען נאָך זיין נאָמען — קיינמאל נאָך האָט ער נישט געפיהלט דאָס בעדערפעניש נאָך זיין נאָמען ווי יעצט, ווען ער געהט א חתן ווערען...

מאָטקע האָט געקלעהרט וועגען דעם און איז טרויעריג און שטיל געוואָרען.

— לאָז מען זיי אליין לאָזען, — ווינקט דער שרכן צום מחותן מיט די מחותנת'מע.

— יונגע-לייט, אפשר ווילען זיי זיך עפעס זאָגען וואָס מיר טהאָרען ניט הערען. — קומטס, קומטס — האָט די מוהמע גערופען די געסט אין אַן אנדער שטוב אריין, פערשטעהענדיג פון מאָטקעס שווייגען, אז מאָטקע וויל מיט דער כלה אליין זיין.

אז מאָטקע איז מיט דער כלה אליין געבליבען, איז ער נאָך שטילער, בלייבער און דערשראָקענער געוואָרען. דער יונג וואָס האָט צוודריקט מיט זיינע הענד מענשען-לעבענס, איז הילפלאָז געוואָרען בלייבענדיג מיט דער מיידעל אליין, און ניט געוואוסט קיין וואָרט אויסצורעדען, חנה'לע איז אויך דערשראָקען געוואָרען. ער האָט גע-הערט ווי איהר האַרץ קלאַפּט הויך. נור דאָך האָט זי פריהער געפונען ווערטער ווי ער. זי האָט זיך אָנגערופען:

— מן הסתם איז דאָך מיר שוין בעשערט אזוי, אז איך זאָל פאר איהן א כלה ווערען. מען זעהט דאָך, עס איז א גאָט'ס זאָך.

— און זי ווילען פאר מיר א כלה ווערען? פרעגט מאָטקע בע-שיידען.

— איך וועל אלעס טהאָן וואָס דער טאַטעשי און די מאַמעשי הייסען מיר. זיי ווייסען בעסער וואָס איז גוט פאר מיר, — זאָגט חנה'לע מיט די אויגען צו דר'ערד.

— און זי ווילען פאר מיר א כלה ווערען? — פרעגט מאָטקע נאָך אַמאָל איבער.

— איך'ל איהן זאָגען דעם ריינעם אמת. איך האָב זעהר מורא, מיין האַרץ שרעקט מיר זעהר.

— פאר וואָס האָבען זי מורא? — פרעגט מאָטקע דערשראָקען.

— זי ווייסען שוין פאר וואָס איך האָב מורא. איך האָב מורא, אז זי זאָלען נישט געהן אויף דעם זעלבען וועג וואָס זי זיינען געגאנגען. גאָס טויג מיר שוין אזא לעבען. איז דאָך גלייכער אז פון אונזער שוידוך ווערט גאָר נישט, איידער מיר געהן זיך פארבינדען פאר גאָט און פאר לייט.

(די מוטער האָט עם איהר געהייסען אזוי זאָגען, כרי מאַטקען בעסער צו מאַכען. נור דאָס מיידעל האָט ווירקליך מורא געהאַט פאר מאַטקען — און טרעהרען האָבען זיך איהר געוויזען אין די אויגען). מאַטקע האָט גאָר נישט געקענט ענטפערען. געוואָלט האָט ער זיך דאָ אנירערלעגען צו איהרע פיס און איהר אלעס דערצעהלען. דערצעהלען ווי מען דערצעהלט פאר גאָט, פאר א גרויסען רב, פון זיין יוגענד — און אלעס וואָס ער האָט בעהאַלטען אין זיין האַרץ, אז ער הייסט ניט קאנאָריק נור מאַטקע, און אז ער האָט א מענשען גע'הרג'עט וועמענס נאָמען ער טראָגט. ער האָט געפיהל'ט, אז ער בעדאָרף איהר אלעס דערצעהלען — נור עם האָט איהם געשטערט, וואָס אין די צווייטע שטוב זיינען מענשען. האָט ער געניסען די ליפּען, די הענד האָבען זיך ביי איהם געטרייסעלט, און געשטאַמעלט אונפערשטענדליכע ווערטער...

— חנה'לע... איך'ל שטאַרבען פריהער... א טויט זיך אָנמאַכען... אין וואסער זיך וואַרפען איידער דיר שלעכטס טהאָן... אויף אזוי פיעל שלעכטס טהאָן... איך'ל דיר זיין א געטרייער מאַן, חנה'לע, וועסט זעהען... און דער יונג האָט זיך צרוויינט.

דאָס מיידעל האָט אויף איהם רחמנות געקריגען :

— ווינען זי נישט, איך גלויב איהן, אז איך וואָלט איהן נישט געגלויבט וואָלט איך דאָך מיט איהן נישט קיין כלה געוואָרען... מאַטקע האָט פלינק די אויגען אויסגעווישט און בעהאַלטען די טרעהרען, ווייל פון דער צווייטער שטוב האָבען זיך טריט געהערט.

— געפעלען זיך ?

חתן כלה האָבען געשוויגען.

אין אָבענד זיינען געווען די תנאים, די תנאים האָט מען גע'מאַכט אין דער שטיבל, נור מיט א מנין געבעטענע אידען, דער מחותן האָט ניט געוואָלט האָבען, אז מען זאָל שוין וויסען אויף דער „אַלטער שטאָרט" אז חנה'לע איז א כלה געוואָרען פאר קאנאָריק'ען. און אייגעטליך האָט ער געוואָלט נאָך די תנאים אָבלייגען, נאָך דער חתן האָט זיך זעהר געבעטען, אז מען זאָל באַלד די תנאים שרייבען. אז ס'איז געקומען צום אונטערשרייבען, האָט דער שרין פאר'ן חתן אונטערגעשריבען :

אהרון ליב קאנאריק.

— מזל-טוב, אהרון-ליב, מזל-טוב! — האָט מען מאַטקע'ן צו-
געוואונשען פון אלע זייטען.

נור א וואונדערליכע זאך. צום ערשטען מאל איז איהם דער נאָ-
מען אזוי פרעמד פאָרגעקומען, און ער האָט געהאט דאָס געפיהל, אז
ניט ער, נאָר קאנאריק איז א חתן געוואָרען פאר חנה'לען, ווייל מען
האָט זיין נאָמען אונטערגעשריעבען אונטער די תנאים...

.14

מאָטקע איז זיך מתודה פאר זיין בלה.

א גאנצע וואָך האָבען זיך חתן-כלה ניט געזעהען. דערפאר זיי נען זיי שבת א גאנצען טאָג געווען צוזאַמען. שבת האָט מאָטקע גע-געסען ביי חנה'לעס פעטער און חנה'לע איז דאָרט געווען א גאנצען טאָג שבת. זיי זיינען אינאיינעם אויסגעגאנגען שפּאַציערען, ניט אין זאָקסישען גאָרטען, וואו אלע האָבען געקענט מאָטקע'ן, נור הינטער דעם אידישען האָספיטאל צום ציטאָרעל צו, וואו עס שטעהען די טאָג פּאַלען, און וואו עס געהען די איינזאַמע פּאַראַלאָך אין וואַרשא, וואָס האָבען עמוואָס צו רעדען צווישען זיצ און ווילען ניט אנדערע זאָלען זיי שטערען... אין זאָקסישען גאָרטען און אין אידישען טהעאַטער האָט חנה'לע נאָך ניט געוואָלט געהן מיט איהם. זי האָט מורא געהאַט, מען זאָל דאָרט מאָטקע'ן ניט דערקענען.

דורך די פּאַר וואָכען, וואָס זיי זיינען געווען חתן-כלה, זיינען זיי אזוי נאָהענט געוואָרען איינער צום אנדערען, אז די כלה האָט מאָטקע'ן געלערענט, ווי מען לערענט א קליין קינד, ווי ער זאָל זיך פיהרען, און מאָטקע האָט זי אין אלץ געהאַרכט, אבי ער זאָל ווערען אַן אַנשטענד-דיגער מענש. זי האָט שוין אזוי ווייט געבראַכט, אז מאָטקע איז יעדען שבת געגאַנגען מיט חנה'לעס פעטער אין די חברה אריין דאוונען. מאָטקע האָט זיך אָנגעהויבען צו קליידען ווי א חתן-כחור — לענגליך. חנה'לעס א פּאַרטרעט, איינגעפאַסט אין מעדאַליאָן, האָט מאָטקע גע-טראָגען אין לאַטיץ, און נאָך א פּאַרטרעט האָט ער געטראָגען אַנגע-קניפט אין די גאַלדענע קייט צום זייגער, וואָס חנה'לע האָט איהם געגעבען א מתנה. און פון די בעל-עגלה-יונגען, וואָס האָבען גע-האַלטען די פערד אויף גרושיבאָוו, האָט ער זיך געהאַלטען פון דער-ווייטענס. ניט געגאַנגען מיט זיין אין שענק אריין ביער טרינקען.

און מעהר זיך גע'חבר'ט מיט די בעל-הבתים פישערס, וואָס דאָס איז מעהר כבוד און יהוס געווען. וואָרום אזוי האָט חנה'לע געוואָלט. און וואָס חנה'לע האָט געוואָלט האָט מאַטקע געטהאָן. וואָרום זי האָט עס געמאַכט אין דער שטיל, כלה-אַרטיג, ציערליך-מאַניערליך, און האָט אזוי געזאָגט צו איהם:

— זעהען זי, אהרון ליב, זי זיינען דאָך שוין א חתן, עס פאַסט

דאָך ניט.

— „זי“ זאָגסטו מיר נאָר, חנה'לע... — האָט זי מאַטקע אָנגענו-

מען ביי דער האַנד.

— נו, זאָל שוין זיין „רו“, — האָט דאָס מיידעל געזאָגט קאָקע-

טיש, אראַבגעלאָזט די אויגען און גערויטעלט זיך.

און אָט פאר די „אראַבגעלאָזענע אויגען“ און דאָס רויטלען זיך

פון חנה'לען, און פאר דעם „רו“ וואָס איז ארויסגעגאַנגען פון איהר

קליין מייכלעל און נאָך קלענערע צייהנדלעך — פאר דעם אלעס איז

מאָטקע געווען אזוי ענטציקט, אז ער וואָלט אלעס, אלעס פאר איהר

געטהאָן.

נור הייסען הייסט ער נאָך ביי איהר „אהרון ליב קאַנאַריק“ און

ניט מאַטקע. און ווען זיי געהען שפאַציערען איינאַם צווישען די

טאָפּאָלען ביי דער וואַרשאַווער ציטאָדעל צו דער ווייכעל צו, פאַר-

נאכט, ווען די זון געהט אונטער, רופט זי איהם „אהרון ליב לעבען“.

קרענקט עס איהם, און עס דאַכט זיך איהם, אז ניט איהם מיינט זי,

נור קאַנאַריק'ען, און ער איז נור קאַנאַריק'ס שטעלפערטרעטער, און

כאַלד וועט זיך קאַנאַריק אויפהויבען פון טונקלען טייכעל, וואו ער האָט

איהם אריינגעוואָרפען, און קומען אהער, און אָננעהמען חנה'לען ביי

דער האַנד — און ער וועט ווערען דער חתן. און זעצען זיי זיך אוועק

אויף דער גרינער לאַנקע, וואָס איז אויפ'ן בערגעל הינטער'ן ציטאָדעל,

נעהמט זי זיין קאַפּ צווישען איהרע קאַלטע הענדלאך און לעגט איהם

אוועק אויף איהר שויס, און קושט מיט איהרע קאַלטע ליפען און קאַלט

נעזעל, און זאָגט „טהייערער אהרון ליב“, „האַרציגער אהרון ליב —

מיינער, מיינער“. מאַכט מאַטקע צו די אויגען און זאָגט אין דער

שטיל, פאַר זיך, קוים, קוים מיט די ליפען: „מאַטקע... „מאַטקע“... „מאַטקע“...“

„מאַטקע“...“

איינמאָל, אין א שבועות פארנאַכט, דעם ערשטען טאָג יום טוב,

איז מאַטקע אויסגעגאַנגען מיט זיין כלה שפּאַציערען. חנה'לע האָט דענסמאָל געהאַט געמאַכט אויף יום טוב א נייע קליידעל מיט אַ וועס-טעלע ווי א אינגעל, און א ווייכען ווייבערשען קראַגען — וואָס איז דענסמאָל זעהר אין מאַדע געווען. האָט זי מאַטקע געזעהן אין נייעם קליידעל מיט דעם אינגעלשען וועסטעל און מיט דעם ווייבערשען קראַ-גען, האָט ער געמיינט אז ער ווערט פּערכאַפּט; אזוי שעהן און טהייער האָט זי אויסגעזעהן אין דעם נייעם קליידעל. און מאַטקע איז אויך געווען אין א נייעם אַנצוג, וואָרום עס האָט שוין געהאַלטען נאָהענט פאַר דער חתונה, און מען האָט געהאַלטען אין איין איינקויפּען אויס-שטייער. זיינען זיי ביידע ארויס פאַרנאַכט שפּאַציערען, ווי געוועהנט ליד, צום ציטאַרעל צו. א שבועות-טאָג איז דענסמאָל געווען. א גוּדען. די בוימער בעקליידעט מיט בעז — עס האָט פשוט פּער-כאַפּט דעם אטהעם. אַרונטערגעקומען צום ציטאַרעל צו, ביי די גרינע טאַפּאַלען, האָט זיך פאַר זיי געעפּענט א גרויסער הימעל איבער'ן גרינעם פעלד. איין האַלבער הימעל איז געווען נאָך אין דער זון און דער אַנדער האַלבער הימעל האָט זיך שוין געבאָדען אין בלויען. און אָט איז דאָס בלויעכטס אריינגעשוואומען אין די זון און אָט איז די זון אריינגעשוואומען אין דאָס בלויעכטס. און ביים עק אויף יענער זייט ווייכסעל איז נאָר געווען א רויטער קאָכענדיגער טייך — א גיהנום. און אזוי ליכטיג און פריי איז געווען איבער דער וועלט, אז די פיס זיינען געוואָרען פליגעל, און עס האָט זיך געגלוסט צו טאַנצען. זיי-נען זיי אָנגעקומען צו לויפּען צו זייער בעליעכט אָרט — צו דער גרינער אָנקע, וואָס איז אויפ'ן בערגעל הינטער די טאַפּאַלען, האָבען זיך דאָרט אוועקגעזעצט און אָפּגעשפּיעגעלט זיך אין'ם בלאַטיגען טאָרף-זומפּעל, וואָס איז הארט צווישען די טאַפּאַלען; האָבען גע-רעדט וועגען זייער חתונה, וועגען זייער צוקונפטיגען לעבען; האָבען געלאַכט און געפּרעהט זיך, ווי יונגע חתן-כלה. פּלוצים האָט זיך חנה'לע אָנגערופּען אזוי:

— אהרון ליב, פאַרוואָס שיקסטו ניט נאָך דער מאמען? איך וואָלט געוואָלט זעהען ווי די מחותנת'טע זעהט אויס.
האָט זיך מאַטקע אָנגערופּען מיט האַרצקלאַפּען:
— האָסט ליעב מיין מאמען, חנה'לע?
— געוויס האָב איך זי ליעב, וואָס פאַר א פראַנע איז דאָס?

וועמען דען זאל איך ליעב האָבען? זי איז דאָך דיין מאַמע, איז זי דאָך
מיין מאַמע אויך.

האָט מאַטקע פּערקרימט די ליפּען פּאַר וועהטאַג און האָט אזוי
געזאָגט:

— מאַרגען שרייב איך אהיים א בריעף און שיק געלד, אז די
מאַמע זאל קומען.

— איך וויל דורכאויס, אז די מחותנת'טע מיט מיין מאַמען זאלען
מיד פיהרען אונטער דער חופּה, אז ניט וועל איך האָבען א געשטערטע
חתונה.

האָט מאַטקע שוין געפיהלט, אז ער איז מיט איהר משפּחה. אז
חנה'לע איז געבוירען געוואָרען מיט איהם, און אז זי איז ניט זיין כלה,
נור זיין משפּחה, זיין נאָהענטע משפּחה — ווי זיין מאַמע.

און אז חנה'לע האָט זיך אָנגערופּען:

— אהרון ליב, איך האָב פאַר דיין מאַמען אָנגעגרייט א שעהנע
מתנה, א שייטעל מיט א שוואַרצען קארעקאָווען טוך — האָט זיך
מאַטקע אוועקגעזעצט און אָנגענומען חנה'לעס האַנד און געזאָגט אין
דער שטיל:

— חנה'לע, איך הייס ניט אהרון ליב, איך הייס מאַטקע. רופּ
מיד מאַטקע, איך בעט דיך.

— מאַטקע! — לאַכט דאָס מיידעל פּרעהליך — געה שוין, געה
שוין, דו לאַכסט אויס מיר, וואָס פאַר א נאָמען איז מאַטקע? מאַטקע
פאַסט פאַר א גנב.

— איך לאַך ניט, חנה'לע, איך טראָג א פּרעמדען נאָמען.

— ווי הייסט דו טראָגסט א פּרעמדען נאָמען? וועלכער מענטש
טראָגט דאָס א פּרעמדען נאָמען? דו טרייבסט שפּאַס.

— איך טרייב ניט קיין שפּאַס, האַרד אויס, חנה'לע, איך האָב
דיר שוין לענגסט געוואָלט זאָגען, חנה'לע, דיר בעדאַרף איך אלץ
זאָגען. איידער איך געה מיט דיר חתונה האָבען, וויל איך אז דו זאלסט
אלץ וויסען, פונקט אזוי ווי מיין מאַמע. איך וויל דו זאלסט זיין מיין
מוטער פון היינט מאַל אָן. אלעס זאלסטו וויסען.

דאָס מיידעל איז שטיל געוואָרען און דערשראָקען. זי האָט דער-

פיהלט, אז מאַטקע געהט איהר פערטרויען עפעס זעהר וויכטיגעס פון זיין לעבען. זי האָט זיך געשראָקען דערפאר. נור זי האָט געוואָלט וויסען דעם גורל, מיט וועלכען זי פערבינדעט זיך.

— חנה'לע, זעהסט, אז דו האָסט פריהער אזוי גערעדט וועגען מיין מאַמען, האָב איך געזעהן, אז איך און דו זיינען משפחה, איך קען דיר אלעס פערטרויען. האָרד אויס, חנה'לע, איך טראָג אַ פרעמדען נאָמען. פון אַ מענשען, וואָס איז שוין נישטאָ. וואָס לעבט שוין נישט. דער מענש האָט מיר שלעכטס געטהאָן, זעהר פיעל שלעכטס געטהאָן, און דער מענש האָט געהאַט אַ נאָמען און איך האָב נישט געהאַט קיין נאָמען. איך בין אַנטלאָפֿען פון דער היים, ווען איך בין אַ קליינער אינגעל געווען, אָהן אַ נאָמען בין איך אַנטלאָפֿען. זי האָבען מיך געשלאָגען. האָב איך צוריק געשלאָגען, האָט מען מיך געזוכט, גע- וואָלט מיך איינזעצן, בין איך אַנטלאָפֿען. קיין פאס האָב איך נישט געהאַט, און אָהן אַ פאס איז אָהן אַ נאָמען. דו קענסט זיך אין דער וועלט נישט ווייזען — און דער מענש האָט יאָ געהאַט אַ נאָמען, און אַ פאס, איך האָב איהם מקנא געווען און געקלעהרט, ווי אזוי פון איהם דעם נאָמען מיט דעם פאס צוצוגעהמען — — — געקלעהרט, גע- קלעהרט, ביז איך האָב עס געטהאָן...

חנה'לע איז געזעסען, איהר האַרץ האָט הויך געשלאָגען. זי האָט נישט געפיהלט דעם נאָמען הויך, וואָס פאלט אויף איהר, זי האָט נור געפיהלט מאַטקע'ס גרויסע אויגען, וואָס האָבען אָנגעצויגען איהרע אויגען און איהר פנים ווי אַן עלעקטרישע שוואַם, און זי האָט געפיהלט מאַטקע'ס וואַרימע האַנד און אַטהעם.

— ...און אַמאָל, אז ער האָט מיר זעהר, זעהר שלעכטס געטהאָן — ער מיט זיינע חברים האָבען מיך געשלאָגען, ביז איך בין קראַנק גע- וואָרען, האָב איך געוואוסט, אז ער געהט אַנטלויפֿען מיט נאָך אימיר צען, האָב איך זיך מיט יענעם אַבגערעדט, אַבגעוואָרט איהם אין מיטען וועג ביינאַכט, און געמאַכט אזוי — אז ער זאָל פערשווינדען, פער- שווינדען פון דער ערד, און איך טראָג יעצט זיין פאס אויף מיין האַרץ, און איך רופ מיך מיט זיין נאָמען. האָב נישט קיין מורא, ער וועט שוין קיינמאָל נישט צוריקקומען. ער איז נישט בעהאַלטען אין אַ טיך מיט אַ שטיין אָנגעבונדען... קיינער ווייסט נישט. נור זיין נאָמען וויל איך מעהר נישט טראָגען. איך וועל פאַהרען אין מיין שטערטעל אריין, וואו

איך בין געבוירען, איך וועל געבען די סטראזשניקעס א סך געלד און וועל ארויסנעהמען א פאס אויף מיין אייגענעם נאָמען. איך וויל מיך רופען ווי מיין מאמע האָט מיך גערופען: מאָטקע! איך וויל הייסען מאָטקע...

דער יונג האָט אָבגעהאַקט אין מיטען און חנה'לע איז געזעסען ווי איינגעטונקט אין א וואַלקען. איהר האַרץ און איהרע געפיהלען זיינען געווען פער'הלש'ט. און עס האָט זיך איהר געדאַכט, אז זי שלאָפט, אז זי חלום'ט...

— שוין. יעצט ווייסטו אלעס. אלעס — האָט מאָטקע אָבגע-
זיפצט — זאָג, זאָג, ווילסטו נאָך מיין כלה זיין? זאָג, א כלה מיט
מאָטקע'ן, ניט מיט קאַנאַריק'ען. קאַנאַריק איז געשטאַרבן, ער איז
טויט... בעגראָבען... איך האָב איהם גע'הרג'עט, מיט מיינע הענד
צודושעט... איך בין מאָטקע... מאָטקע... זאָג, ווילסטו מיט מאָטקע'ן
א כלה זיין? האָב ניט קיין מורא, אז ניט, בין איך נישטאָ, געה איך
אוועק, זעהסט מיך מעהר ניט.

דאָס מיידעל האָט זיך פלוצים אויפגעכאַפט פון די לעצטע ווער-
טער. זי האָט זיך ארומגעקוקט. די נאַכט איז שוין געלעגען איבער'ן
ברייטען פעלד. פון דערווייטענס האָט זיך געלויבטען דאָס ליכט פון
דער שטאָרט, און פלוצים איז איהר בעפאלען אן אימה צו זיין מיט
איהר חתן איינע אַליין אין פעלד ביינאַכט. האָט זי אָנגעהויבען צו
שרייען מיט אן אונמענשליכע שטימע:
— מאמע! מאמע! מאמע!...

מאָטקע האָט זיך דערשראָקען פאר איהר קול. ער האָט זיך אויפ-
געכאַפט און געזעהען וואָס ער האָט געטהאָן, אז ער האָט זיך ארויס-
געגעבען. עס האָט איהם ניט באַנג געטהאָן דערפאר, פערקעהרט, ער
איז צופריעדען געווען, וואָס יעצט האָט ער שוין גאָר ניט אויפ'ן
געוויסען.

— וואָס שרייסטו? מענשען וועלען זיך צוזאַמענלויפען. קום,
איך וועל דיר צוריקפיהרען אין שטאָרט אריין. האָב ניט קיין מורא,
איך וועל דיר גאָר ניט טהאָן.

— פארוואָס זאָל איך מורא האָבען? — האָט דאָס מיידעל זיך
שוין געהאַט געפונען, און איבערלעגט זיך, אז עס איז בעסער ווייטער
צו שפיעלען די כלה — דו ביזט דען ניט מיין חתן? פאר מיין חתן זאָל

איך מורא האָבען? איך האָב זיך נאָר געהאַט דערשראָקען.
 — חנה'לע, חנה'לע, וואָס רעדסטו? — האָט זיך מאַטקע אַראָב-
 געלאָזט אויף דר'ערד און אָנגעהויבען איינגראָבען זיין פנים אין איהר.
 — קום, קום, — האָט חנה'לע געזאָגט — עס איז שוין נאַכט, די
 מאַמע וועט אונרוהיג זיין. זי וועט ניט וויסען וואו מיר זיינען.
 שוואַרץ און פעט איז געלעגען די פריהלינגס-נאַכט אין דער לופט
 און איבער'ן הימעל און אויף דער ערד. אין די נאַכט איז אָנגעקומען צו
 פליסען די שטילע ריחות פון די פערבאָרגענסטע בליהעכטסען, וואָס
 האָבען אויפגעפענט זייערע יוגענד־סוואַלען, און מען האָט געהאַט דאָס
 געפיהל ווי הונדערט נאַקעטע כלות זיינען איינגעשלאָסען אין א פער-
 מאַכטען נאַרטען און זיי בע'שכור'ען די לופט מיט דעם ינפרו־יגע-
 שמאַק, וואָס יאָגט פון זייערע יונגע לייבער ארויס... און אין דער לופט
 פון דער נאַכט האָבען זיך געטראַגען פערבאָרגענע שוואַרצע פלעקען אין
 דער לופטען, ווי שאַטענס פון ניט געזעהענע געשטאַלטען וואַלטען
 פארביי שפּאַציערט פאר זייערע טריט. אין דער נאַכט און אין דעם
 דופט זיינען חת־כלה צוריק אין שטאַדט אריין און האָבען צווישען זיך
 קיין וואָרט נישט אויסגערעדט...

15.

אױם מחותנים'שאפט מיט מאַטקע'ן.

אז חנה'לע איז געקומען אהיים, האָט זי א דערשראָקענע, א צור-
טראָגענע אריינגערופען פאָטער און מוטער אין א צווייטע שטוב אריין
און מיט א ציטערענדיג האַרץ און אן ערשראָקענעם לשון דערצעהלט
דעם סוד וואָס מאַטקע האָט איהר פערטרויעט: אז ער טראָגט אַן
אַנדערע'ס נאָמען, פון אַ מענשען וועלכען ער האָט גע'הרג'עט. מלך
קאפע-מאַכער, דערהערענדיג אזא שרעקליכע זאך, מיט וועמען זיין
טאָכטער איז א כלה געוואָרען, איז ער אויך פערציטערט געוואָרען.
די ערשטע פאָר מינוט האָט ער גאָר נישט געקענט רעדען, דאָס ווייב
האָט זיך געבראָכען די הענד און איז ארויס מיט א געוויין.
— שווייג, געדענק אין גאָט, מען וועט הערען! — האָט ער איהר
געזאָגט.

אז די ערשטע איבעראשונג איז אריבער, האָט מען אָנגעהויבען צו
איבערקלעהרען וואָס צו טהאָן.
א לאַנגע צייט האָט זיך טאַטע-מאַמע אָנגעקוקט שטום מיט
זייען, ביז חנה'לע איז פלוצלונג ארויס מיט א גרויס געוויין.
— וואָס וויינסטו, מיין קינד? דאַנק גאָט, אז ער האָט עס דיר
יעצט געזאָגט — וואָס וואָלסטו געטהאָן חלילה נאָך דער חתונה?
מען האָט געמרייסט חנה'לען און מען האָט זי אריינגעפיהרט אין
א צווייטע שטוב אריין.

— די ערשטע זאך וואָס מיר דארפען טהאָן איז בעהאַלטען חנה'-
לען פון איהם — האָט די מוטער געזאָגט, ווען זיי זיינען אליין גע-
בליעבען.

— די ערשטע זאך דארפען מיר ארויפגעהן צום פאָלקאוויק-
קאַמיסאר און איהם אלעס דערצעהלען, איהם אלעס זאָגען, האָט זיך
דער פאָטער אָנגערופען.

— מלך, וואָס רעדסטו !

— וואָס דו הערסט. וואָס ווילסטו, אז דער פּאַלקאָוויק-קאַ-
מיסאר זאָל עס געוואָהר ווערען אָהן דיר און דערנאָך זאָל ער דיר און די
כלה אויך אריינציהען מיט'ן חתן ? — און גאָט ווייסט וואָס עס קען
זיך אויסלאָזען.

— וואָס שרעקסטו מיך איבער ? וואָס זיינען מיר שולדיג ?

מיר האָבען געוואוסט ?

— זעהסטו שוין, דורך דעם איז גלייכער אז מיר זאָלען ארויפ-
געהן צו איהם, צום קאָמיסאר הוואָסטאָוו און איהם אלעס דערצעהלען :
פּאַני, אזוי און אזוי איז געווען. מיר האָבען ניט געוואוסט, די טאָכטער
אונזערע איז אַ כלה געוואָרען פאר איהם. ווען מיר זיינען געוואָהר גע-
וואָרען אזא זאך, זיינען מיר די ערשטע צו דיר געקומען צוליפּען דער-
צעהלען, מיר זיינען ניט שולדיג.

— איך וויל נישט זיין דערביי, נישט פון אונזערע הענד זאָל ער

פּאַלען — בעט זיך דאָס ווייב.

— און אז דו וועסט עס איהם ניט זאָגען, מיינסטו, וועט ער

עס ניט געוואָהר ווערען ? ער וועט עס געוואָהר ווערען אָהן דיר. עס
וועלען זיך שוין געפינען אזעלכע וואָס וועלען איהם דערצעהלען, אז זי
ווייסט, ווייסען עס אנדערע אויך. דער שטריק קומט פאר יעדען גנב.
און אז עס וועט ניט זיין היינט, וועט עס זיין אין אַ יאָהר, אין צוויי,
ווען דו וועסט שוין זיין משפּחה מיט איהם און מען וועט דיר אויך
אריינשלעפּען און חנה'לען אודאי, זיין ווייב געווען — געוואוסט און
ניט דערצעהלט. איך וועל ניט לאָזען אונגליקליך מאַכען מיין טאָכ-
טער. איך וועל אויף גאָר ניט קוקען, איך נעה שוין אריבער צו איהם,
אָט יעצט, און דערצעהל עס איהם גלייך, איך וויל דערמיט ניט האָבען
צו טהאָן, זיי זאָלען גאָר נישט קענען האָבען געגען אונזער קינד.

די לעצטע ווערטער האָבען די אידענע איבערצייגט אז עס איז
ניוטווענדיג ארויסצוגעבען מאַטקע'ן, כדי צו ראַטעווען זייער קינד.
זי האָט שוין גאָר נישט געזאָגט נור שטיל געוויינט.

מען האָט אריינגערופען חנה'לען, זי איז געווען בלייך און דער-
שראָקען און האָט ניט געוואוסט וואָס עס איז געשעהן און וואָס עס
טהוט זיך מיט איהר.

— פּאַכטער, וויין נישט — דאַנק גאָט וואָס עס האָט זיך אזוי

אויסגעלאָזט. דו ביזט גאָר ניט זיינע און ער איז ניט דיינער, תנאים איז נאָך ניט חתונה, ער איז א פרעמדער מענש.

חנה'לע האָט פון דעם אלעם געוואוסט, אָבער עס האָט איהר שוין געהאַט געצויגען צו מאַטקע'ן. מאַטקע איז געווען דער ערשטער מאַנס-פארשוין וואָס האָט זי געקושט.

— מיר מוזען, טאָכטער, פון זיך דאָס פּעקעל אַראָבּוואַרפּען אום מיר אליין זאָלען נישט אריינפאַלען, מיר מוזען ארויסקומען פון דעם, מיר האָבען דערמיט גאָר ניט צו טהאָן.

אז חנה'לע האָט דערהערט דאָס דער פאָטער פּערלאַנגט פון איהר אז זי זאָל מיטגעהען מיט איהם צום פּאַלקאַוויק-קאַמיסאַר און איהם אלעם דערצעהלען וואָס מאַטקע האָט איהר פּערטרויעט, איז זי ארויס אין אזא געוויין, אז פאָטער און מוטער האָבען זיך דערשראָקען, אויב חנה'לע קעהר מאַטקע'ן ניט אָן מעהר ווי א כלה... דאָס מיידעל האָט אַיינגענאַרעט איהר פנים אין איהרע הענד און זיך אַיינגעגראָבען אין גאַנצען אין קישען — און ניט געוואָלט קיינעם זעהען און קיינעם הערען.

— הינדעל, איך האָב מורא, איך האָב מורא אז מיר זיינען דער-אינען! דער יונג האָט אונז אונגליקליך געמאַכט.

— וואָס פאַלט דיר איין אויף מינע שונאים'ס קעפּ? א אונז-שולדיג קינד און דער יונג איז געווען צו איהר ווי א לערן בחור, ווי א רב'ס א קינד, אזוי איז ער זיך בעגאַנגען מיט איהר.

— איך האָב מורא אז מיר מוזען שוין שווייגען, עס איז שוין אונזער אונגליק. זעה, ווי די מויד וויינט, זעה.

— מלך בענקאַרט, געה אוועק פון מיר! לאָז מיך מיט'ן קינד אליין.

— ווער געוואָהר, הינדעל, ווער געוואָהר וואו מיר האַלטען. איז עס שוין נאָך אלעמען, מוזען מיר שווייגען, איז אונזער כראָך, ווער געוואָהר — האָט דער איד געזאָגט, ארויסגעהענדיג אין א צווייטע שטוב אריין.

— טאָכטער לעבען, זאָג מיר, קינד, שעחם זיך נישט, איך בין דאָך דיר א מאַמע, קינד מיינס — האָט די מוטער גענומען דער טאָכטער'ס קאַפּ אויף איהר שוים.

— וואָס זאָל איך דיר זאָגען, מאַמע־לעבען? איך האָב דיר שוין אלעס געזאָגט.

— האָט ער דיר נישט געטהאָן קיין שלעכטס?

— ווער, מאַמע?

— מאַטקע.

— ניין, מאַמע־לעבען, ער איז אומגעגאנגען מיט מיר ווי אַ חתן, ווי אַ פיין לערן־קינד, ער האָט מיר בלויז געגלעט איבער'ן קאָפּ און מיר געזאָגט אז ער האָט מיך לייעב, זעהר לייעב. אלעס וואָס איך האָב געוואָלט האָט ער געטהאָן. ער איז געגאנגען מיט'ן פעטער אין בית המדרש אריין דאוונען יעדען שבת. ער האָט זיך שוין נישט גע'־חבר'ט מיט יונגען. אלעס האָט ער געטהאָן פאר מיר, ווייל ער האָט געוואָלט ווערען אַן אָרענטליכער מענש, אז איך זאָל איהם לייעב האָבען און דאָס האָט ער מיר אויך דערצעהלט, אז איך זאָל שוין פון אלעס וויסען, אום ער זאָל שוין גאָר ניט האָבען צו בעהאַלטען אין זיין האַרצען פאר מיר. דערפאר האָט ער עס מיר געזאָגט.

— און ווייטער האָט ער דיר גאָר נישט געטהאָן? זעהסטו, מיין קינד, איז ער שוין מיט דיר אזוי נאָהענט אז אלעס איז שוין פאר־פאלען, וועלען מיר זיך מוזען קנייפען אין די באַקען און שווייגען, איז עס שוין אונזער שאַנדע, מוז מען שטעלען אַ חופּה...

— ניין, מאַמעלע, איך האָב דיר שוין געזאָגט, אז ער איז זיך בעגאנגען מיט מיר אזוי איידעל, אזוי שעהן ווי ער וואָלט נישט געווען דאָס, נור אַ לערן־קינד. ער האָט געזאָגט אז גאָט וועט איהם העלפען און ער וועט שוין האָבען די זכיה צו שטעהען מיט מיר אונטער דער חופּה, וועט ער זיין דער גליקליכסטער מענש.

— ער וועט שוין די זכיה האָבען, ער וועט שוין... גליקליך ביזטו מיין קינד וואָס דו האָסט זיך ניט געלאָזט פערפיהרען פון איהם. מלך — רופט זי אריין דעם מאַן — וואָס האָסטו געפלאַפּעלט, וואָס האָסטו געוואָלט פון דער מיידעל? — ווי אַ לערן־קינד איז ער זיך בעגאנגען מיט איהר. ער האָט זי איידעל בעהאַנדעלט.

— אויב אזוי, זאָל דאָס אלעס אויסגעהען צו זיין קאָפּ! — זיי־נען מיר ריין דערפון. קום מיין קינד — די מינוט קום מיט מיר.

— וואוהין, טאַטע?

— צום פאלקאוניק-קאמיסאר כוואסטאוו — אלעס זאלסטו
איהם דערצעהלען, אזוי ווי דו האסט מיר דערצעהלט. אלעס!
— טאטע! ...
— מיט געוואלד וועל איך דיר שלעפען, מוזט דיר ראטעווען,
מיין קינד, וואס קעהר ער זיך אן מיט דיר? ער האט דען חתונה געהאט
מיט דיר? אויס מחותנים'שאפט! ... א פרעמדער איז ער. וואס געהט
ער אונז אן? קום!

.16

מאָטקע האָט אַ גוטען שוּטץ-מלאַך...

מלך קאפּע-מאכער האָט די טאָכטער געשלעפּט מיט געוואלד צום פּאָלקאָוויק-קאָמיסאַר און שוין, ביינאַכט, „ניט איבערנעכטיגען זאָל עס ביי מיר!“ האָט ער געשריען, אומזיסט האָט חנה'לע געוויינט זיך געבעטען ביים פּאָטער — דער איד האָט זי געשלעפּט, און חנה'לע איז געגאַנגען.

זיי האָבען אָבער דעם פּאָלקאָוויק-קאָמיסאַר ניט געטראָפּען, ניט אין צירקעל און ניט אין דער היים. דער פּאָלקאָוויק האָט פּערבראַכט די אָבענדען אין קאפּע-שאַנטאַן „אַקוואַריום“. וואו עס איז אויפגע-טרעטען די בעריהמטע שפּאַנישע דראַטען-טענצערין „דאָראַטהעאַ“, וועגען וועלכער די וואַרשאַווער צייטונגען און די גאַנצע וואַרשאַווער „קאָוואַלעריע“ האָבען געשריעבען און גערעדט, אז זי האָט די שעהנסטע פּיס אויף דער וועלט... און פּאָלקאָוויק-קאָמיסאַר כוואַסטאַוו איז גע-ווען מיט דער שפּאַנערין אַ גאַנצער מחותן. ניט איינער פון די אַפּיר-ציערען-וועלט האָט איהם מקנא געווען די שלאַנג-בויגענדע שפּאַנערין מיט איהרע בלייכע דינע פינגער און אויסגעאיידעלטע פּיס, וועלכע גיסען זיך אין איהרע זיידענע זאָקען, ווי אַן אויסגעטאַקטער בעכער מיט וויין... און מען האָט זיך געהאַלטען אין איין סוד'ען פון וואַנען די שפּאַנערין קומט, און פון וואַנען פּאָלקאָוויק-קאָמיסאַר כוואַסטאַוו איז מיט איהר אַזאַ מחותן... דאָס סוד'ען זיך אָבער און דאָס אָרט, וואָס מען האָט אָנגערופּען פון וואַנען „די שעהנסטע פּיס“ קומען, האָט דער שפּאַנישער דראַטען-טענצערין נאָך מעהר רייטץ געגעבען. אלע האָבען דעם קאָמיסאַר מקנא געווען און איהם בעגליקווינשט מיט „אַזאַ נומער“. און פּאָלקאָוויק-קאָמיסאַר כוואַסטאַוו איז אויף זיין „נומער“ זעהר שטאַלץ געווען.

מלך קאפער-מאכער, ניט געפינענדיג דעם קאמיסאר ניט אין דער היים און ניט אין צירקעל, האָט געשלעפט די טאָכטער אין שאַנטאַן „אַקוואַריום“ און אז דאָס ווייב האָט געפרוואוּט אָברעדען, אז מען זאָל עס אָבלענען אויף מאָרגען, האָט דער איד גע'טענה'ט:

— נאר איינער, וואָס פריהער איז בעסער פאר אונז. ביז מאָרגען ווער ווייס וואָס עס קען זיך מאַכען. אפשר וועט ער זיך איבערלעגען, חרטה האָבען וואָס ער האָט זיך מודה געווען, אַנטלויפען, אָדער אונז נאָך שלעכטס טהאָן — אונז אויך אריינשלעפען... אויף די הייסע שעה, אז ער ריכט זיך גאָר ניט דאָרויף, דאָרף מען איהם פאַקען. און אז חנה'לע האָט געוויינט, האָט דער איד דער אידענע איינ-גערוימט אין אויער:

— מען קען נאָך כאַפען פאר אזא מעשה געלד אויף. קאַזנאַ"טשיסטוואָ בעלוינט פאר אזא זאך, מיט א הונדערטער און אמאָל מיט אַ פאַר. זי קען קריגען נדן דערפאַר.

געגען דעם לעצטען אַרגומענט האָט די אידענע ניט געקענט ביי-שמעהען, און האָט זיך אָנגעהויבען ביזערען אויף דער טאָכטער:

— חנה'לע, וואָס ווילסטו אונז אונגליקליך מאַכען? דיך און אונז אויך — מיר מוזען ווי אַם שנעלסטען דאָס פּעקעל פון זיך אראָב-וואַרפען.

אָבער אין שאַנטאַן „אַקוואַריום“ האָט מען זיי ניט אריינגעלאָזט. דער פּאָלקאוויסק-קאָמיסאר איז געווען פערנומען. עס האָט פונקט אויפֿ-געטרעטען אויף דער ביהנע „דאָראַטהעא“. זי איז געגאַנגען אָנגעטהאָן אין א שוואַרץ זיידען קורץ שאַנטאַן-קלייד מיט קליינע בלישצענדע פּעריל בעזעצט. מיט נאַקעטע פיס, מיט צופלאַשעטע שוואַרצע האָאר האָט זי געטאַנצט אויף א ווייכע דראָם, וואָס איז געווען געצויגען איבער דער ביהנע. די מוזיק האָט אויפגעהערט צו שפּיעלען. אין זאאל איז האַלב טונקעל געווען, און דער עולם האָט זיך אויפגעשטעלט פון די פלעצער, און די דאַמען מיט די אָפּיציערען פון זייערע לאָדזשען. און אלעמענס בליקען זיינען געווען צוגעצויגען צו דער ביהנע, וועלכע איז געווען רויט בעלויכטען ווי מיט א בלוט-בעלויכטונג. די דראָמען-טענצערין האָט זיך געגליטשט מיט איהר קליין שוואַרץ שירעמעל איבער דער דראָם און געבויען אזוי איהר בוינזאמען שלאַנגענדיגען קערפּער, אז זי האָט געקענט ארויסוויזען די „שעהנטע פיס“ אין דער

וועלט. די ביהנע איז געווען פון הינטען אויס בעלויכטען רויטליך, און דאָס קליידעל עקסטרא שוואַרץ, כדי די העלקייט פון די פיס זאָל זיך בולט'ער אָנוועהן. און די דראָט איז געווען אין דער הויך, כדי אלע זאָלען קענען זעהן די פיס. די דאַמען און די אָפיציערען — אלע זיין נען געווען פּערכאַפּט פון די ווייכע סאַמעטענע מוזיק־ליניע, פון דעם עדעלען געבוי פון די פיס וואָס האָבען זיך גענאָסען ווי וויין אויס א בעכער. דורך די ווייסקייט פון די פיס האָבען זיך ארויסגעצויגען די בלויע אָדערען, וועלכע האָבען אין דער בלוט־רויטער בעלויכטיג אָב גענומען א רויטליכען קאָליר, און די אָדערען זיינען געווען ווי שנירלאַך בלוט, וואָס ציהען זיך איבער די ווייכע ווייבערשע ווייסקייט פון פּוס... אלע זיינען געווען ענטציקט פון די רויטליכע אָדערען; די דאַמען נאָך מעהר פון די העררען, און אלע האָבען מיט א פריידענס־קרעכץ אויסגעשרייען, ווען די דראָטען־טענצערין האָט פּלוצלונג געגעבען א שפּרונג אויף פון דער דראָט אין דער לופט און עס האָבען זיך איהרע פיס געשלענגעלט ווי צוויי ווייכע לאַבענדזש־העלזער. אין א סעקונדע איז זי וויעדער שטעהן געבליבען אויף דער דראָט. אלע האָבען גע־כאַפּט די שאַמפּאַניער גלעזער אין די הענד און געבויגען צו איהר און גערעכצט פאַר פרייד, און זי האָט אָבגעענטפּערט מיט א בויג פון איהר נאַקעטען שעהנעם פּוס...

דענסטמאָל האָט מען דעם פּאָלקאָוויסקאַמיסאַר, וועלכער איז געשטאַנען נעבען דער ביהנע און געגעסען די דראָטען־געהערין מיט די אויגען, אָנגעזאָגט, אז עפעס א איד מיט אַ טאַכטער ווילען איהם זעהען. ער האָט זיי געשיקט צום „טייוועל“, און ווייטער געווען פּער־נומען מיט די קונצען־מאַכעריין.

אָבער מלך קאַפּע־מאַכער איז ניט אָבגעטראָטען.

— אַ גאַנצע נאַכט וועל איך דאָ וואַרטען, — האָט ער געזאָגט. ער האָט מורא געהאַט, אז טאַמער וועט ער אהיים געהן און אָבלענען אויף מאָרגען, וועט דער יונג שוין פּערשווינדען און וועט נור טראָגען א האָס אויף איהם. און עפעס אַן אונפּערשטענדליכע נקמה האָט דעם אירען ארומגענומען, דוקא מאַטקע'ן צו פּאַקען נאָך היינט ביינאַכט, ווען ער שלאַפּט און ריכט זיך נאָרניט דערויף. עס איז שוין ביי מלך דעם קאַפּע־מאַכער געוואָרען אַן אַמביציע, א נקמה־געפיהל און ער האָט עס געוואָלט גלייך אויספיהרען.

באלד האָט זיך דער פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר מיט זיינײַ פּריינד, א שטאַבס־אָפיציער און א ריכטער און נאָך עפעס א ציווילנער, געפונען אין זייער קאַבינעט, וואו זיי האָבען מיט בלומען און שאַמפּאַניער אין די הענד אָבגעווארט די דראַטען־געהערין. באלד האָט „קרוּמאַשאַט־קאַ“, דער שעהנער יונג, וואָס האָט פּערקויפט ציהרונג צו זי שאַנסאַ־געטקעס, זי אריינגעטראָגען אויף די הענד און דער פּאַן „דירעקטאָר“ איז נאָכגעלאָפּען שווער אַטהעמענדיג. די געזעלשאַפט האָט זי עמפּ־פּאַנגען מיט א הורא. דער פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר האָט אַנידערגע־קניעט פאַר איהר און זי האָט א לייכטען שפרונג געגעבען, געשטעלט זיך מיט איהרע נאקעטע פיס אויף זיין פליך און א שפרונג געטהאַן אויף די ווייכע זאָפּאַ ארויף.

— נו, קרוּמאַשאַטקאַ, ווייז וואָס דו האָסט! — האָט זיך דער פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר אָנגערופּען.

— צוויי טהייערע רינגען מיט רויטע שמאַראַנגען, אויסגעקויפט פון פעטערבורגער לאָמבאַרד, וואָס די „קעניגין פון די פּעריל“ האָט פּערזעצט.

— ווייז אַהער.

און דער פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר האָט מכבד געווען מיט די רינגען דעם שעהנעם יונגען שטאַבס־אָפיציער, וועלכער האָט אַנידערגע־קניעט און אָנגעטהאַן די רינגען אויף די צוויי דיקע פינגער פון דער דראַטהען־טענצערינס פיס.

דענסטמאַל האָט דער דיענער וויעדער געמעלדעט דעם פּאָלקאָוויניק־קאָמיסאַר:

— פּאַני פּאָלקאָוויניק, דער איד וויל ניט אוועקגעהן. ער איז דאָ מיט זיין ווייב און זיין טאָכטער. זיי זאָגען, אז זיי האָבען אייך מיט־צוטהיילען זעהר א וויכטיגע זאַך.

— וואָס ווילען די אידען האָבען פון מיר? איך האָב דאָך זיי געזאָגט, אז זיי זאָלען קומען מאַרגען אין צירקעל.

— זיי זאָגען, אז עס איז א זאָך, וואָס איהר דאַרפּט היינט, שוין, וויסען, — האָט אָבגעענטפּערט דער דיענער, וועמען מלך קאַפּע־מאַ־כער האָט געגעבען טרינק־געלד.

— אפּשר ווילען זיי דיר די טאָכטער פּערקויפען. זיי ווייסען

דאך, או דו ביזט א פרויען-פרעסער און דו האָסט ליעב שעהנע מיידלאך, נאָך דערצו אידישע.

דעם פּאַלקאָוויקקאָמיסאַר האָט זעהר אָנגעשמעקט דער קאָמפּלי- מענט. ער האָט זיך אָנגערופען מיט א פּערנניגנדרען שמייכלע:

— עפעס א שעהנע טאָכטער האָט ער, דער איד?

— זעהר א שעהנע מיידלע, א זשידאָווקלע, א געשמאַקע.

— אויב אזוי, פיהר זיי דאָ אריין.

— ניין, ניין! ניט דאָ. געה דו ארויס צו זיי. דאָ איז א דאַמע

דאָ, — האָט זיך דער ריכטער אָבגערופען, ווייזנדיג אויף דער טענ- צערין — אפּשר איז עס פאַר איהר אונאַנגענהם.

— איך האָב מורא איך צו לאָזען דאָ אליין מיט מיין שעהן פּויר-

געלע — האָט זיך דער פּאַלקאָוויק אָבגערופען — איהר קענט דאָ אויף

מיר פאַר איהר שלעכטס אָנרעדען. פאַר דיר האָב איך שוין ניט קיין

מורא אַלטער תּרח, — האָט דער פּאַלקאָוויק געזאָגט צום ריכטער —

נור אַט פאַר דעם יונגען שנעק — ווייזט ער אויפֿן יונגען אָפיציער —

זיי נעהמען ביי אונז אלע פּויגעלעך אוועק, די יונגע שנעקעס.

— אויב אזוי, פאַני פּאַלקאָוויק, קענט איהר זיי דאָ עמפּפּאַנגען

— ווייזט דער דירעקטאָר אויף א צווייטען צימער מיט גלעזערנע

שויען, וואָס האָט זיך אָנגעשלאָסען ביים קאַבינעט — אי דער קאָ-

מיסאַר וועט זיין נאָהענט צו זיין פּויגעלע, און אי ער וועט קענען די

אידען עמפּפּאַנגען.

— פיהר זיי דאָרט אריין אהין! — האָט דער פּאַלקאָוויק בע-

פּוילען דעם בעדיענטען.

דער פּאַלקאָוויקקאָמיסאַר איז אריין אין דער צווייטער שטוב צו

די אידען, וואָס מען האָט איהם אריינגעבראַכט, און דער עולם איז גע-

ווען פּערנומען מיט טרינקען. דער דירעקטאָר איז געגאַנגען ברענגען

עפעס א נייע מאַרקע שאַמפּאַניער, און „קרוּמאַשאַטקאַ“ איז גע-

גאַנגען האַנדלען אין די אַנדערע קאַבינעטען. די דראַטען-טענצעריין,

וועלכע איז איצט געווען די קעניגין פון די צוויי הערען, וואָס זיינען

איבערגעבליבען מיט איהר, האָט מיט ביידע קאָקעטירט, און האָט ביי-

דע גערייצט, ניט פאַר לֹסט. נור אויס געוואָהנהייט און צו ערגערען

דעם פּאָלקאָוּניק־קאָמיסאַר. זי האָט געלאַכט און געוויזען איהרע קלייד-
נע שאַרפע ווייסע צייהנדלאך, פון וועלכע דער ריכטער איז שיער ניט
פון זינען אראָב.

פּלוצים האָט זי דערהערט פון דעם צווייטען צימער, וואוהין דער
פּאָלקאָוּניק איז אריין, א געוויין פון א יונג מיידעל. די דראַטען-
טענצערין, וועמען עס איז בעקאַנט פאַרגעקומען אי די שטימע, אי
דער געוויין, איז געבליבען זיצען ווי פּערגאַפּט. זי האָט זיך אויפגע-
הויבען, לייכט אונטערגעשפרונגען צו דער טהיר, פאַמעלאַך זי אויפ-
געפּענט און אריינגעקוקט. זי האָט געזעהן ווי חנה'לע שטעהט א
וויינענדיגע פאר'ן פּאָלקאָוּניק־קאָמיסאַר און פּערהילט זיך מיט אַ טי-
כעל די אויגען. און דער פּאָטער שטעהט איבער איהר און שרייט:

— דערצעהל אַלעס דעם פּאָלקאָוּניק־קאָמיסאַר, ווי פאַר א פּאָ-
טער דערצעהל איהם אַלעס, וואָס דער חתן דיינער האָט דיר געזאָגט.
אזוי ווי דו האָסט מיר דערצעהלט אין דער היים.

די דראַטען־געהערין האָט שוין פון אַלעס געוואוסט. זי איז בלייך
געוואָרען, דערשראָקען. באַלד האָט זי צוגעקלאַפּט די טהיר און איז
צוריק אוועק צו די געסט.

— ווי א פרוי איז נייגעריג! דערהערט א פרוי א שטימע, איז
זי שוין דאָ.

— דאָס איז זי אויפּערויכטיג אויפ'ן פּאָלקאָוּניק, ער זאָל זיך
קיינ אַנדערע ניט נעהמען, ניט וואָהר? — האָט דער ריכטער זי אָנ-
גענומען ביי דער האַנד.

— וואָס רען, אויף דיר זאָל איך זיין אויפּערויכטיג, מיט דיין
פליך אויפ'ן קאַפּ? — האָט זי געפאַטשט מיט איהר האַנד אויפ'ן
ריכטער'ס קאַפּ און געלאַכט.

זי האָט געוואוסט, אז דרינען האַנדעלט זיך וועגען מאַטקע'ן. און
איין זאך איז איהר מיט אַמאָל קלאָר געוואָרען — זי מוז מאַטקע'ס
לעבען ראַטעווען. די ערשטע זאך אויפהאלטען דעם קאָמיסאַר ביז
טאָג, ביז מאַטקע וועט פון דער היים אוועק, אז מען זאָל איהם שוין
ניט געפינען.

זי האָט געכאַפּט א פּלאַש שאַמפּאַניער, אָנגענאַסען די גלעזער,
און געשריען צו די הערען: טרינקען! און כדי דעם פּאָלקאָוּניק
אויפּערויכטיג צו מאַכען, האָט זי איהרע נאַקאַטע פּיס אוועקגעלעגט

אויף דעם יונגען אפיציערס שוים. זי האָט איהם געגלעט מיט איהרע
 פיס, און דער יונגער אפיציער האָט זי געקושט אין די פיס.
 באַלד איז אריינגעקומען דער פּאַלקאָונויק־קאָמיסאַר א רויטער,
 אן אָבגעקאָכטער, געדרעהט זיך די וואַנצעס און גערערט ווי צו זיך:
 — זעהר א וויכטיגע זאַך, אינטערעסאַנט... אינטערעסאַנט...
 מען דארף באַלד אָנהויבען צו טהאָן...
 מאַרי האָט איהם ניט געהערט. זי האָט מיט איהרע נאַקעטע פיס
 ארומגענומען דעם יונגען אפיציער ווי מיט צוויי לייכטע הענד.
 — וואָס געהסטו טהאָן? זעהסט, דאָ האַלט עס מיט דיר אין
 סכנה — ווייזט דער ריכטער אויף מאַרי'ס פיס...
 — ברודער, די פפליכט רופט... אַלערערשטענס דאָס געזעץ, דער
 נאָך דאָס פּערגעניגען. זעהר אינטערעסאַנט, אַדוואַ, א וואוילער חתן,
 זאָגט דער קאָמיסאַר פאר זיך און קלינגט נאָכ'ן דיענער.
 — וואָס, ביזט משוגע געוואָרען? וואוהין געהסטו? און דו
 לאָזט זי איבער דאָ מיט דעם? איך, ברודער, בין דאָ אן איבריגער.
 אז זיי זיינען ביידע, זעהען זיי מיך נאָר ניט, — זאָגט דער ריכטער.
 — זאָל ער געהן, זאָל ער געהן, און איך וועל פאר איך, מיינע
 העררען, דאָ אויספיהרען דעם שלאַנגען־טאַנץ, וואָס דער רעזשיסער
 האָט מיך אויסגעלערענט. ווארט אביסעל, זאָל ער פריהער אַוועקגעהן,
 — רופט זיך אָן מאַרי. געכאַפט דעם יונגען אפיציער'ס גלאָז, גע
 טרונקען פון זיין גלאָז און דערנאָך עס איהם געגעבען אין מויל אריין.
 — שעהן זעהסטו אויס, כוואַסטאַוו! הפנים מיר זיינען ביידע
 אַלט. מיר ביידע טויגען שוין אויף טויזענד כפרות, — האָט
 געלאַכט דער ריכטער, וועלכער איז שוין האַלב־שכור־לעך געווען.
 — אויב אזוי, געה איך ניט ביז דו וועסט ניט אויספיהרען דעם
 שלאַנגען־טאַנץ. פאר מיר האָסטו איהם נאָך ניט געטאַנצט; פאר זיי
 געהסטו איהם שוין טאַנצען!
 — און איך וועל ניט פריהער טאַנצען, ביז דו וועסט ניט אַוועק
 געהן, געה, געה!...
 — אַ, שעהן, שעהן, כוואַסטאַוו, א כראָך נאָך דיינע יאָהרען! —
 האַלט אלץ אין איין לאַכען דער אַלטער ריכטער.

— און איך וועל ניט פריהער געהן, ביז דו וועסט ניט טאנצען —
שפארט זיך כוואַסטאָו — און — געה צום טייוועל! — שרייט ער
צום דיענער, וועלכער איז אריינגעקומען אויף זיין רוף.

— און איך וועל ניט טאנצען אז דו וועסט דאָ זיין, — רייצט
זיך אלץ מיט איהם די דראַמען-געהערין. — כוואַסטאָו, געה דערלאנג
מיר א קישעלע! — בעפעהלט זי איהם מיט א געביעטערישען טאָן.

כוואַסטאָו האָט איהר דערלאנגט א קישעלע און געבליבען שטעהן.
— און יעצט געה ארויס, געה צו דינע פליכטען.

— איך וועל ניט געהן, איך וועל דאָ זיין. — האָט ער זיך אייניג
געשפארט.

— אויב אזוי, שיק דינע אידען צום טייוועל און זעץ זיך אוועק
ווי אַ מענש. האָסט געסט פערבעמען, און יעצט לאָזטו מיך אליין מיט
זיי. א שעהנער קאוואַליער ביזטו, — געהמט זי איהר זיידען געשטיקט
טיכעל צו די אויגען.

— דאָס איז רעכט, זי האָט רעכט, כוואַסטאָו, — האָט דער ריכט
טער און דער אָפיציער צוגעשטימט — געה בעט זי איבער.

— איך וויל ניט, איך וויל ניט! — האָט מארי געשריען.

— זעהסט וואָס דו האָסט אָנגעמאַכט, כוואַסטאָו, מיט דינע
אידען? זי האָסטו בעלידיגט און אונז האָסטו דעם אבענר פערשטערט.

— שולדיג! — האָט זיך כוואַסטאָו געקלאפט אין הארץ — דאָס
געזעץ פערלאנגט, און די פליכט רופט. זאָל זי צוואַנגען, אז זי וועט
טאנצען דעם שלאַנגען-טאַנץ, שיק איך די אידען צום טייוועל און איך
בלייב.

אין א פאָאר מינוט ארום איז כוואַסטאָו געשטאַנען ביי דער
טהיר און גערעדט מיט מלך קאפע־מאכער. ער האָט גערעדט הויך,
כדי דער ריכטער און דער אָפיציער זאָלען הערען, אז עס איז א וויכט
מיגע זאך:

— דו געה אהיים, און זאָג קיינעם, קיינעם קיין וואָרט ניט דערפון.
מאָרגען. ווען קומט ער צו דיר, צו דיין טאַכטער?

— ער קומט יערען פארנאכט נאָך דער ארבייט. אזוי ארום
זעקס א זיינער.

— דאָס איז גוט. איך וועל איהב שוין דאָרט ביי דיר אָבוואַר-
טען מיט מיינע לייט. אי לייבט וועט עס זיין, אי אָהן סקאַנדאַלען.
פערשטאַנען?

— פערשטאַנען, — האָט דער איד געענטפערט.

— געה אהיים, און דערצעהל קיינעם קיין וואָרט ניט, און דו
וועסט פון מיר בעלוינט ווערען דערפאר.

מאָרי האָט גוט אויסגעשפּיצט די אויערען, אז קיין וואָרט זאָל
איהר ניט פערלירען געהן פון דעם וואָס דער קאמיסאַר רעדט מיט מלך
קאפּע-מאַכער. זי האָט שוין אלעס געהערט און פון אלעס געוואוסט.

— אַ וויכטיגע זאַך, אַ אינטערעסאַנטע זאַך, — האָט דער קאָ-
מיסאַר געזאָגט צו זיינע געסט — בעדאַרף געהן, דאָס געזעץ רופט,
נור דאָס האַרץ לאָזט ניט, — ווייזט ער אויף מאָרי'ן — נעמאַכט אזוי,
אז אי דאָס האַרץ איז רוהיג און אי דאָס געזעץ וועט ניט ליידען. קאָפּ
דאַרף מען נור האָבען, דאָס איז אלעס. נו, יעצט, מיין קעצעלע, דאָס
טאַנץ. מיר קומט...

— יא, ער האָט רעכט, איהם קומט, — האָבען אלע מיטגעשטימט.

— ער האָט נאָך צייט, זאָל ער טרינקען. מיר אלע האָבען גע-
טרונקען, ווען ער האָט געהאַט צו טהאָן מיט עסקים.

— דאָס איז וואהר, כוואַסטאַוו; דו האָסט מזל, זעהסט ווי זי
זאָרגט וועגען דיר.

— דאָס איז אלץ מיין האַרץ שולדיג. אַ גוטע האַרץ — זאָגט
ער אליין אויף זיך.

אין אַ שטונדע ארום זיינען זיי שוין אלע געווען שכור. דאָס
„געזעץ“ און די „גערעכטיגקייט“ אין די געשטאַלטען פון קאמיסאַר
כוואַסטאַוו און פון דעם ריכטער האָבען געקניעט פאר דער דראַמאַ-
געהערין, און זי האָט געגאַסען וויין אויף זייערע ביידענס פליכען, פאר
וואָס דאָס „געזעץ“ און די „גערעכטיגקייט“ האָבען איהר די הענד גע-
קושט.

דערנאָך האָט זי אויסגעפיהרט דעם שלאַנגען-טאַנץ, וועלכער איז
בעשטאַנען אין דעם, וואָס דאָס מיידעל האָט זיך געשטעלט אויף די
הענד מיט די נאַקעטע פיס אין דער הויף, און איהרע פיס, ווי צוויי

בלייכע העלזער פון לאבענדזשעס, האָבען זיך געשלענגעלט איינער אין אנדערען. די פיס האָבען געהאלזט, געליעבט, געגלעט און געקושט ווי הענר... אזוי האָט זי זיי אָבגעהאלטען א נאנצע נאכט, ביז אין גרויסען טאָג אריין, און האָט זיי אָבגעלאָזט שכור פון וויין, ליעבע און רייז.

קוים האָט זי נור כוואַסטאָו'ן ארויסגעלאָזט פון איהרע אָרעמס, אין וועלכע זי האָט איהם געהאלטען איינגעוויענט ביז'ן שפעטען מאָרגען אריין, איז זי ארויס אויף דער גאס, געכאַפט א דראַשקע און געלאָפּען זוכען מאַטקע'ן .

אין דער פּיים אויף זיין וואָהנונג האָט זי איהם שוין ניט געפונען...

17

חנה'לע פאר וואָס?...

מאָסקע האָט זיך אויפגעכאַפט דעם מאָרגען א פרישער און א נעץ זונטער. דאָס וואָס ער האָט נעכטען געעפענט זיין הארץ פאר חנה'לען, און זי ווייס שוין אלעס, אז ער איז ניט קאנאריק, נאָר מאָסקע — דאָס האָט איהם געמאַכט ווי ניי געבאָרען. אפילו עס זאָל איהם אלעס קאָסטען, האָט ער זיך געטראַכט, אפילו אז זי זאָל ניט מעהר מיט איהם וועלען א כלה זיין און אַפּלאָזען דעם שידוך, נאָר דאָס וואָס זי ווייסט שוין פון אלעס — דאָס האָט איהם גליקליך געמאַכט. עס האָט זיך איהם געדאַכט, אז ערשט צייט נעכטען, צייט ער האָט זיך פאר איהר מתודה געווען, איז ער מיט חנה'לען א חתן געוואָרען. צוערשט איז קאנאריק א חתן געווען, קאנאריק איז מיט חנה'לען שפּאַציערען גע- גאַנגען. פון נעכטען אָן האָט ער קאנאריק'ען צוריק אריינגעוואָרפען אין טייכעל, וואו ער איז געלעגען און מאָסקע איז מיט חנה'לען א חתן. מאָסקע וועט מיט חנה'לען חתונה האָבען און דאָס איז ער, מאָסקע.

מיט דעם געזונטען ווילען פון א מענשען וואָס מאַכט זיך זיין צוקונפט מיט זיינע אייגענע הענד האָט זיך מאָסקע פריהער אויפער- כאַפט היינט ווי אן אַנדערס מאָל צו דער ארבייט. ער האָט איינגע- שפּאַנט זיינע פּערד און אַראָפּגעלאָזט זיך צו דער באהן אָפּנעהמען א וואַגאָן געפרוירענע פיש, וואָס זיינען געקומען פון רוסלאַנד פאר א סוחר. עס האָט איהם היינט געשמעקט די ארבייט און ער האָט גער- קלעהרט וועגען דעם ווי ער וועט פארנאַכט געהן צו חנה'לען און זי בעד- טען, אז זי זאָל שרייבען א בריעף צו זיין מאַמען, אז זי זאָל קומען קיין ווארשא. אָבער ניין, „אפשר איז בעסער איך זאָל אליין אין קלוי- נעם שטערטעל פּאַהרען און אַרוויסקריגען א פּאַס פון נאַטשאַלסטוואַ פאר געלד“, האָט ער געטראַכט. ער האָט זיך געוואָלט וועגען דעם אלעס

איבערלייגען און איבערעדן מיט חנה'לען. און ווי אזוי זי וועט איהם
עצה'נען, אזוי וועט ער טהאָן.

נאָר אזוי ווי מאָטקע איז אָנגעקומען מיט זיינע פּערד אויפ'ן
גרזשיבאָוו צום סוחר, האָבען איהם זיינע חברים, די פּוהר-יונגען, דער-
צעהלמ, אז עפּעס א נקבה, פּון די „ריכטיגע נקבות“ אין א דראָזשקע,
האָט זיך געפּרעגט אויף איהם און זוכט איהם ארום. מאָטקע'ן איז
געווען א וואונדער, וואָרים צייט ער האָט אריינגעגעבען די דראָטען-
געהערין אין שאנטאן „אקוואריום“ האָט ער זי ניט געזעהן. און דאָס
קען דאָך ניט זיין קיין אנדערע ווי מארי, ער האָט אויסגעשפיגען און
געזאָגט „א בייזער חלום אויף איהר קאָפּ“ און ווייטער זיך גענומען צו
דער ארכייט, אויסלאָדענען די פּיש. ערשט א דראָזשקע איז צוגע-
פּאָהרען צום וואָגען, ביי וועלכען ער איז געשטאַנען, און מאָטקע האָט
בעמערקט א בעקאַנט פנים שטאַרט ארויס פּון די דראָזשקע און ווינקט
צו איהם.

— א בייזער חלום אויף דיין קאָפּ! — האָט ער זיך געטראַכט,
דערקענענדיג מארי'ן — וואָס וויל זי פּון מיר? און ער איז צוגעגאַנגען
צו דער דראָזשקע געוואָהר ווערען, וואָס זי האָט צו איהם.
ראַטעווע דיר דאָס לעבען ווי אם שנעלסטען! — פּאָליציי זוכט
דיך, כּוואַסטאָוו ווייסט פּון אלעם.
מאָטקע איז בלייב געוואָרען, פּערביסען מיט די ליפּען און גע-
פּרעגט רוהיג:

— וואָס, דו האָסט מיך ארויסגעגעבען?
— איך נישט, דיין כּלה, חנה'לע, איז געווען נעכטען מיט איהר
פּאָטער ביי כּוואַסטאָוו'ן און איהם אלעס דערצעהלמ.
— וועמען דערצעהלסטו מעשיות? — לאָז דיר א פּייער אין
דיינע אויגען אריין! חנה'לע האָט געזאָגט? אז דו האָסט נאָר ניט
געזאָגט, האָט קיינער ניט געזאָגט.
— אָבער געדענק אין גאָט, פּאָליציי זוכט דיר! כּאָפּ א דראָזשקע
און פּאַר נאָך מיר, איך האָב ביי מיר געלד, מיר מוזען ארויס ווי אם
געשווינדסטען פּון דער שטאָרט.
— אַהא, אזוי מיינסטו? איך פּערשטעה דיינע שטיק, ווילסט מיך
אוועקנארען פּון חנה'לען? אנטלויפּען מיט דיר? יעצט דארפסטו שוין
מעהר ניט זאָגען, יעצט ווייס איך שוין אלעס. וואָס, כּוואַסטאָוו איז

פאר דיר ניט גוט? — האָסט דאָך אזעלכע טהייערע אויערינגען אין די אויערען, און אונטער די אויגען...

— מאַטקע, נעדענק אין גאָט, עס איז ניטאָ קיין צייט צו רעדען. — איך וויל דיר ניט אַוועקנאַרען. איך וויל, אז דו זאָלסט זיך ראַטע-ווען און זאָלסט מיך ראַטעווען — כּוואַסטאַוו ווייסט פֿון אלעס — חנה'לע האָט איהם אלעס דערצעהלט.

— שווייג, זאָג איך דיר, וואָרים איך פאַטש דיך אויס אין מיטען דער גאס. — איך געה שוין ארויף צו חנה'לען, איך וועל זי אלעס פרע-נען. פרעגען אויב זי האָט דערצעהלט.

— וואָס טהוסטו? — ביי חנה'לען וואַרט דאָך אויף דיר די פּאָליציי.

— שאַרט ניט, אז חנה'לע וויל, אז איך זאָל זיך איבערגעבען דער פּאָליציי, וועל איך זיך איבערגעבען דער פּאָליציי. איך האָב קיין מורא. אז דו האָסט מיך נאָר ניט ארויסגעגעבען, האָט מיך קיינער נישט ארויסגעגעבען און חנה'לען לאָז אָב, איך בעט דיר, וואָרים די האַלערע וועט דיר כּאַפען אויפ'ן אָרט. העי, דראַזשקארזש! — האָט ער צו-נערופען א דראַזשקע.

— וואוהין ווילסטו פּאַהרען?

— דאָס איז ניט דיין עסק. דו פּאַהר צו כּוואַסטאַוו'ען. גיב מיך ארויס, אז דו ווילסט — אויף וואָס פאר א שטיקעל זי איז געפאַלען! מיט וואָס פאר א סטראַשונקעס זי האָט מיך געוואַלט אַפּשלאַגען פון חנה'לען!

— העי, דראַזשקארזש, אויף די פּאוויא גאס!

עס האָט ניט געהאַלפען, וואָס די קונצען מאַכערין האָט איהם פּערשטעלט דעם וועג, געוואַרפען זיך צו זיינע פיס אין קאַררידאָר אויף פּאַוויע גאס און געבעטען זיך ביי איהם, אז ער זאָל זיך ראַטעווען דאָס לעבען, זיינס און איהר'ס און זאָל אַנטלויפען מיט איהר שוין גלייך. אָבער וואוהין וועט ער אַנטלויפען אָהן חנה'לען? — וואָס איז די וועלט און דאָס לעבען אָהן חנה'לען? — ער האָט זי אַפּגעשטויסען פון זיך, געשלאַגען זי, און געשריען:

— איך געה ארויף צו איהר, איך האָב ניט קיין מורא. אז זי וויל מיך איבערגעבען אין דער פּאָליציי, לאָז זי מיך איבערגעבען. ביים פעטער, וואו חנה'לע האָט זיך אויפגעהאַלטען, האָט מען

זיך אזוי פריה אויף מאַטקע'ן נישט געריכט. דער פעטער וועלכער האָט פון אלעם געוואוסט, האָט צוזאמען מיט חנה'לעס פאָטער צוגעגרייט מאַטקע'ס פאנגען ערשט אויף שפעטער, ווען מאַטקע קומט, ווי תמיד, פארנאכט, און חנה'לע האָט געזאָלט פון הויז אוועקגעהן פריהער, און פאָליציי האָט בעדארפט דאָרט וואַרטען. דער פעטער איז צומישט געוואָרען, דערזעהענדיג מאַטקע'ן. אָבער ער האָט זיך באַלד געפונען און פערשטעלט זיך פאר מורא און פאר כיטרעקייט ווי ווייט ער האָט געקענט.

— וואָס איז די מעשה עפעס אזוי פריה היינט ?

— איך האָב עפעס איבערצורעדען מיט חנה'לען. חנה'לע איז דאָ ?

— וואו דען זאָל זי זיין ? — האָט דער פעטער געשמייכלט און גערופען אין צווייטען צימער אריין.

— חנה'לע, חנה'לע, זעה נאָר וואָס פאר אַ אונגעריכטען גאסט דו האָסט.

חנה'לע האָט געהאלטען אין מיטען אָנטהאָן זיך, און געהערט אז מאַטקע איז דאָ, האָט זי ניט געוואָלט ארויסגעהן.

— זי טהוט זיך אָן דאָרטען, זי קומט באַלד ארויס — ווארט נור אַ מינוט, איך קום באַלד אַרויף — האָט דער פעטער זיך אָפגערופען, — לאה, לאה, גיב אַריין אַ גלעזעלע טהע, זעה וואָס פאר אַ גאסט מיר האָבען — האָט ער גערופען צו דער ווייב, בעפאָר ער האָט די שטוב פערלאָזען.

מאַטקע איז אליין איבערגעבליעבען אין דער עס־שטוב, ער איז געווען אונרוהיג, דערשראָקען. ער האָט אַריינגערופען אין דער טהיר פון דער שטוב, אין וועלכע חנה'לע האָט זיך אָנגעטהאָן :

— חנה'לע, חנה'לע, ביזט באַלד פארטיג ?

— אָט שוין, האָט חנה'לע זיך אָפגערופען פון דער צווייטער שטוב, און פערצויגען דאָס אַרויסקומען :

— וואָס איז די מעשה עפעס אזוי פריה היינט ? עס איז עפעס געשעהען ? — האָט זי געפרעגט פון דער צווייטער שטוב.

— ניין, עס איז נאָר ניט געשעהען, איך וויל דיר עפעס זאָגען. לאַנג פערוויילען האָט זי ניט געקענט. צום סוף האָט זי געמוזט אַרויסגעהן. זי איז געווען דערשראָקען. דאָס פנים בלייב, און איהרע הענד האָבען געציטערט :

— גאָט מיינער, האָסט מיך אזוי דערשראָקען וואָס דו ביזט גער
קומען אזוי פריה היינט... אומגעריכט... וואָס איז עפעס געשעהען?
— חנה'לע, עס איז גאָר ניט געשעהען — האָט מאַטקע אָנגער
הויבען צו שמייכלען פאר נחת, זעהענדיג חנה'לען. — וואָס האָסטו
זיך אזוי דערשראָקען?

אז חנה'לע האָט בעמערקט, אז מאַטקע ווייסט נאָך פון גאָר ניט,
האָט זי צוריקגעקראָגען איהר רוח און געזאָגט:
— גאָר ניט, אז מען ריכט זיך ניט, און מען קומט פליצלונג
יא, וואָס איז געשעהען? — עס האָט דאָך יאָ עפעס געמוזט גע-
שעהען — — —

מאַטקע האָט אויסגעטייטשט איהר אונרוהיגקייט פון דעם וואָס
ער האָט איהר נעכטען אלעס דערצעהלט, און זיך פערנאנטוואָרטליך
געמאכט פאר דער שרעק וואָס ער האָט אויף איהר געוואָרפען. ער
האָט זי אָנגענומען ביי דער האַנד, זי האָט זיך געלאָזט קאלט און שרע-
קענדיג, ער האָט זי געגלעט מיט זיין האַנד איבער די האָר און געפרעגט:
— חנה'לע, דו שרעקסט זיך נאָך פון נעכטען? — חנה'לע, זאָג
מיר, איך וויל פון אלעס וויסען, עס געפעלט דיר שוין ניט דער שידוך
מיט מיר? זאָג מיר. איך וועל גאָר ניט טהאָן. איך וועל אזוי לאַנג
וואַרטען ביז דו וועסט וועלען, ביז דו וועסט זיך אויפהערען צו שרעקען
פאר מיר.

— איך שרעק זיך ניט פאר דיר, — פאר וואָס זאָל איך זיך שרע-
קען פאר דיר? און פליצלונג האָט דאָס מיידעל פארשטעלט איהר פנים
אין איהרע ביידע הענד און איז אַרויס אין אַ געוויין: גאָט, איז דאָס
אלעס וואָהר?

מאַטקע'ן האָט עס געשנימען ביים האַרצען, ער האָט זיך געוואַלט
אוועקלעגען אַ טוירטער צו איהרע פיס, ער האָט ניט געוואוסט וואָס צו
זאָגען. פליצלונג האָט ער זיך אויפגעכאַפט און אויסגעשריען:
— חנה'לע, איב'ל אלעס דערצעהלען דער פאָליציי. אז דו ווילסט,
וועל איך זיך אליין אַרויסגעבען, אליין אלעס דערצעהלען דער פאָ-
ליציי. ווילסטו?

גאָר חנה'לע האָט זיך נור געהאַט פערלאָרען אויף איין מינוט. —
זי האָט זיך באלד געפונען, און געזאָגט:

— פאר וואס? — ניין, גיב זיך ניט ארויס, ווער דארף דען
וויסען דערפון?

— אוי, חנה'לע! — האָט עס געגעבען אַ שפּראַך אַרויס פון זיינע
אויגען, און דער יונג האָט זיך געגעבען אַ וואָרף צו חנה'לעס פּיס און
אַנגעהויבען איהרע פּיס צו קושען.

חנה'לע האָט ניט געוואוסט וואָס צו טהאָן. זי האָט איהם גע-
גלעט מיט איהרע הענד איבער זיין קאַפּ. און דער יונג האָט געכאַפּט
איהר האַנד, געקושט און געקושט מיט אַזעלכע בעטענדיגע אויגען
ווי אַ הונד:

— חנה'לע, וועסט מיט מיר חתונה האָבען?

חנה'לע האָט נישט געענטפערט, זי האָט געוויינט.

— פאר וואס וויינסטו? חנה'לע, וויין נישט, דאָס האַרץ ווערט
מיר צושניטען, וויין נישט, איד בעט דיר.

— שוין איד וויין שוין נישט, האָט זיך דאָס מיידעל די טרעהרען
אויסגעווישט פון די אויגען.

— זאג מיר, חנה'לע, ווילסט דו מיט מיר נאָך חתונה האָבען?
האָב נישט קיין מורא, איד וועל דיר גאר ניט טהון, גאר נישט זאָגען
— איד וועל אוועקגעהן פון דאָנען.

— וואָלט שוין גלייכער געווען, זאָגט דאָס מיידעל פאר זיך —
געהען זי אוועק — געהען זי.

מאַטקע איז דערשראָקען געבליבען און האָט אַנגעקוקט חנה'לען
מיט זיינע גרויסע אויגען וואָס האָבען אויסגעדריקט שרעק און פער-
צווייפלונג, דאָס מיידעל האָט זיך דערשראָקען פאר איהם, איהר האַרץ
האָט געציטערט — און זי האָט אַנגעהויבען צו שטאַמלען, אראַבלאָ-
זענדיג די אויגען צו דר'ערד, פאר שאַנד איבער די ליגענד וואָס
זי האָט געזאָגט:

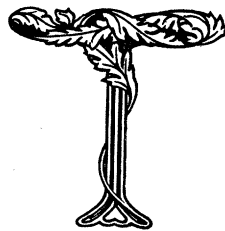
— וואו וועלען זי שוין געהן, איהנס מזל איז דאָך שוין (זי האָט
נישט פערענדיקט דעם זאַמץ, נור זי איז רויט געוואָרען פאר שעם
און שרעק).

— חנה'לע — מאַרמע! האָט דער יונג איינגעגראָבען זיין פנים

אין איהר קליידעל, נאָרענדיג זיך צו איהרע פיס, און וויינענדיג ווי
א קליין קינד

אז די פאליציי האָט איהם איבערגעראשט (וואָס חנה'לעס פאָטער
האָט געזאָרגט דערפאַר). איינאַרענדיג נאָך זיין פנים אין איהר קליין-
דעל — האָט ער ניט געמאַכט קיין אנשטרענגונג צו אַנטלויפֿען, ער
האָט ארויסגענומען זיין פנים פון דעם קליידעל און זיך אַרומגעקוקט
פֿערוואַונדערט, נייגערֿיג — אַמאַל אויף די פאליציי — און אַמאַל
אויף חנה'לען (וועלכע טאַטע מאַמע האָבען שוין געהאַט בעשיצט,
און זי האָט געהאַט פֿערשטעלט איהרע וויינענדיגע אויגען צווישען
איהרע הענד), און זיינע קלאָהרע גרויסע קינדישע אויגען האָבען
אויסגעזעהען ווי דענסמאַל ווען ער איז געלעגען אין פייגעלע'ס קאַרב,
אין קעלער, ווען מען האָט איהם צום ערשטען מאַהל די סמאַטקע
אין מויל געשטיקט — און, געוואַונדערט זיך, פֿאַרוואָס מען האָט
איהם די מוטרעם ברוסט אַזעקגענומען.

ע נ ד ע.

אינהאלטס-פערצייכנים

ערשטער טהייל.

3	וויא אזוי דער טאטע האט חתונה געהאט מיט דער מאמע	1.
10	וויא אזוי מאטקע ננב איז אויף דער וועלט געקומען	2.
19	מאטקע וויל ניט דיא שפאטקע וויגען	3.
28	מאטקע קריענט צייהנער	4.
35	מאטקע געהט אין חדר	5.
42	מאטקע האט א חבר	6.
48	מאטקע לערנט א מלאכה	7.
56	דיא ערשטע שטראף	8.
64	מאטקע זוכט זיך אליין אויס א פרנסה	9.
72	דער קעניג פון דיא הינד	10.
77	דיא „בלונדע פעריל“	11.
83	א אידישער לאמבארד	12.
89	א ננב! א ננב!	13.
97	ארעסטאנטען	14.
104	מאטקע גערמט זיך אז פאר דער מאמען	15.
109	דער ערשטער פריהלינג	16.
114	מאטקע געהמט נקמה	17.

צווייטער טהייל.

120	„דאס גיהנום“	1.
131	מאטקע ראטעוועט זיך פון „גיהנום“	2.
139	קאטארינשטיקעס	3.
145	מאטקע ווערט א קונצענמאכער	4.
153	מאטקע ווערט א וועלט בעריהמטער שפאנישער „טשאפלאן“	5.
162	ביי דיא ליכט פון דיא שטערן	6.
170	דער „קעניגליכער“ האטעל	7.
179	דער קאמפ פאר דיא דראמען-געהערן	8.
186	א פאס איז דא?	9.
191	מאטקע ערקלערט קריען דער וועלט	10.
200	דער משפט איבער מאטקען	11.
209	מאטקע פערלאזט דיא קאטארינשטיקעס	12.
216	וויא אזוי פון „מאטקען“ ווערט „קאטאריק“	13.

דריטער טהייל.

223	דיא אלטע שטאדט	1.
233	דער „דירעקטאר“	2.
242	קיינעמס פרנסה קומט נישט אז גרינג	3.
249	איז דיא נעבעלדיגע אבענדען	4.
259	וויא מען בעדיענט מאטקען	5.
267	מאטקע וויל זיך אנווארימען	6.
271	מאטקע וויל א חתן ווערען	7.
278	מאטקע שרייבט א ברוועל צו דער מאמען	8.
284	דער פאלקאוויק קאמיסאר כוואסטאוו	9.
291	מאטקע בענקט	10.
299	דער מענשען-מארק	11.
305	מאטקע ווערט א סטאטיק	12.
312	מאטקע ווערט א חתן	13.
319	מאטקע איז זיך מתודה פאר זיין כלה	14.
326	אויס מחותנים שאפט מיט מאטקען	15.
331	מאטקע האט א גוטען שטיימלאך...	16.
341	חנה'לע, פאר וואס? ..	17.